

Anteproxecto do Decreto polo que se establece a ordenación e o currículo do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia

Índice

TÍTULO I.....	14
DISPOSICIÓN XERAIS.....	14
Artigo 1. <i>Obxecto</i>	14
Artigo 2. <i>Ámbito de aplicación</i>	14
Artigo 3. <i>A etapa de bacharelato</i>	14
Artigo 4. <i>Fins</i>	14
Artigo 5. <i>Principios xerais</i>	15
TÍTULO II.....	15
ORGANIZACIÓN E DESENVOLVEMENTO.....	15
CAPÍTULO I.....	15
CURRÍCULO E ORGANIZACIÓN.....	15
Artigo 6. <i>Currículo</i>	15
Artigo 7. <i>Obxectivos xerais da etapa</i>	16
Artigo 8. <i>Competencias clave</i>	18
Artigo 9. <i>Organización xeral</i>	18
Artigo 10. <i>Organización do primeiro curso</i>	19
Artigo 11. <i>Organización do segundo curso</i>	21
Artigo 12. <i>Organización do bacharelato en tres anos académicos</i>	23
Artigo 13. <i>Estrutura curricular das materias</i>	24
Artigo 14. <i>Horario</i>	24
CAPÍTULO II.....	25
DESENVOLVEMENTO DO CURRÍCULO.....	25
Artigo 15. <i>Autonomía dos centros</i>	25
Artigo 16. <i>Concreción curricular</i>	25
Artigo 17. <i>Programacións didácticas</i>	26
Artigo 18. <i>Principios pedagóxicos</i>	27
Artigo 19. <i>Elementos transversais</i>	28
CAPÍTULO III.....	29
TITORÍA E ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.....	29
Artigo 20. <i>Titoría e orientación</i>	29
Artigo 21. <i>Atención á diversidade</i>	29
CAPÍTULO IV.....	30
AVALIACIÓN, PROMOCIÓN E TITULACIÓN.....	30
Artigo 22. <i>Avaliación</i>	30
Artigo 23. <i>Promoción</i>	31
Artigo 24. <i>Título de bacharel</i>	32
Artigo 25. <i>Obtención do título de bacharel desde outras ensinanzas</i>	33

42	Artigo 26. Dereito do alumnado a unha avaliación obxectiva.....	33
43	Artigo 27. Participación e dereito á información de nais, pais ou persoas titoras legais.....	34
44	TÍTULO III.....	34
45	DOCUMENTOS OFICIAIS DE AVALIACIÓN.....	34
46	Artigo 28. Documentos e informes de avaliación.....	34
47	Artigo 29. Actas de avaliación.....	35
48	Artigo 30. Expediente académico.....	35
49	Artigo 31. Historial académico.....	36
50	Artigo 32. Informe persoal por traslado.....	36
51	Artigo 33. Autenticidade, seguridade e confidencialidade.....	37
52	TÍTULO IV.....	37
53	PLANS EDUCATIVOS.....	37
54	Artigo 34. Bibliotecas escolares e lectura.....	37
55	Artigo 35. Educación dixital.....	38
56	Artigo 36. Promoción de estilos de vida saudables.....	38
57	Disposicións.....	39
58	Disposicións adicionais.....	39
59	Disposición adicional primeira. Ensinanza de relixión.....	39
60	Disposición adicional segunda. Aprendizaxe de linguas estranxeiras.....	39
61	Disposición adicional terceira. Educación de persoas adultas.....	40
62	Disposición adicional cuarta. Obtención de novas modalidades de bacharelato.....	41
63	Disposición adicional quinta. Simultaneidade de estudos.....	41
64	Disposicións derogatorias.....	41
65	Disposición derogatoria única. Derogación normativa.....	41
66	Disposicións derradeiras.....	41
67	Disposición derradeira primeira. Calendario de implantación.....	41
68	Disposición derradeira segunda. Desenvolvemento normativo.....	42
69	Disposición derradeira terceira. Entrada en vigor.....	42
70	Anexo I.....	43
71	Competencias clave no bacharelato.....	43
72	Anexo II.....	55
73	Currículo das materias.....	55
74	1. Análise Musical.....	55
75	1.1 Introducción.....	55
76	1.2 Obxectivos.....	57
77	1.3 Criterios de avaliación e contidos.....	59
78	1.4 Orientacións pedagóxicas.....	62
79	2. Artes Escénicas.....	64
80	2.1 Introducción.....	64
81	2.2 Obxectivos.....	65
82	2.3 Criterios de avaliación e contidos.....	67
83	2.4 Orientacións pedagóxicas.....	72
84	3. Bioloxía.....	75

85	3.1	Introdución.....	75
86	3.2	Obxectivos.....	77
87	3.3	Criterios de avaliación e contidos.....	79
88	3.4	Orientacións pedagóxicas.....	84
89	4.	Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais.....	86
90	4.1	Introdución.....	86
91	4.2	Obxectivos.....	88
92	4.3	Criterios de avaliación e contidos.....	90
93	4.4	Orientacións pedagóxicas.....	97
94	5.	Ciencias Xerais.....	100
95	5.1	Introdución.....	100
96	5.2	Obxectivos.....	101
97	5.3	Criterios de avaliación e contidos.....	104
98	5.4	Orientacións pedagóxicas.....	110
99	6.	Coro e Técnica Vocal.....	112
100	6.1	Introdución.....	112
101	6.2	Obxectivos.....	113
102	6.3	Criterios de avaliación e contidos.....	115
103	6.4	Orientacións pedagóxicas.....	121
104	7.	Cultura Audiovisual.....	123
105	7.1	Introdución.....	123
106	7.2	Obxectivos.....	124
107	7.3	Criterios de avaliación e contidos.....	127
108	7.4	Orientacións pedagóxicas.....	130
109	8.	Debuxo Artístico.....	132
110	8.1	Introdución.....	132
111	8.2	Obxectivos.....	134
112	8.3	Criterios de avaliación e contidos.....	138
113	8.4	Orientacións pedagóxicas.....	147
114	9.	Debuxo Técnico.....	150
115	9.1	Introdución.....	150
116	9.2	Obxectivos.....	151
117	9.3	Criterios de avaliación e contidos.....	153
118	9.4	Orientacións pedagóxicas.....	158
119	10.	Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño.....	160
120	10.1	Introdución.....	160
121	10.2	Obxectivos.....	162
122	10.3	Criterios de avaliación e contidos.....	163
123	10.4	Orientacións pedagóxicas.....	168
124	11.	Deseño.....	170
125	11.1	Introdución.....	170
126	11.2	Obxectivos.....	172
127	11.3	Criterios de avaliación e contidos.....	175

128	11.4 Orientacións pedagóxicas.....	180
129	12. Economía.....	183
130	12.1 Introducción.....	183
131	12.2 Obxectivos.....	185
132	12.3 Criterios de avaliación e contidos.....	187
133	12.4 Orientacións pedagóxicas.....	192
134	13. Economía, Emprendemento e Actividade Empresarial.....	194
135	13.1 Introducción.....	194
136	13.2 Obxectivos.....	195
137	13.3 Criterios de avaliación e contidos.....	197
138	13.4 Orientacións pedagóxicas.....	199
139	14. Educación Física.....	201
140	14.1 Introducción.....	201
141	14.2 Obxectivos.....	203
142	14.3 Criterios de avaliación e contidos.....	205
143	14.4 Orientacións pedagóxicas.....	210
144	15. Empresa e Deseño de Modelos de Negocio.....	213
145	15.1 Introducción.....	213
146	15.2 Obxectivos.....	214
147	15.3 Criterios de avaliación e contidos.....	217
148	15.4 Orientacións pedagóxicas.....	220
149	16. Filosofía.....	222
150	16.1 Introducción.....	222
151	16.2 Obxectivos.....	224
152	16.3 Criterios de avaliación e contidos.....	227
153	16.4 Orientacións pedagóxicas.....	233
154	17. Física.....	235
155	17.1 Introducción.....	235
156	17.2 Obxectivos.....	237
157	17.3 Criterios de avaliación e contidos.....	239
158	17.4 Orientacións pedagóxicas.....	243
159	18. Física e Química.....	247
160	18.1 Introducción.....	247
161	18.2 Obxectivos.....	248
162	18.3 Criterios de avaliación e contidos.....	251
163	18.4 Orientacións pedagóxicas.....	256
164	19. Fundamentos Artísticos.....	259
165	19.1 Introducción.....	259
166	19.2 Obxectivos.....	261
167	19.3 Criterios de avaliación e contidos.....	263
168	19.4 Orientacións pedagóxicas.....	268
169	20. Grego.....	270

170	20.1 Introducción.....	270
171	20.2 Obxectivos.....	273
172	20.3 Criterios de avaliación e contidos.....	276
173	20.4 Orientacións pedagóxicas.....	284
174	21. Historia da Arte.....	287
175	21.1 Introducción.....	287
176	21.2 Obxectivos.....	289
177	21.3 Criterios de avaliación e contidos.....	292
178	21.4 Orientacións pedagóxicas.....	295
179	22. Historia da Filosofía.....	297
180	22.1 Introducción.....	297
181	22.2 Obxectivos.....	299
182	22.3 Criterios de avaliación e contidos.....	302
183	22.4 Orientacións pedagóxicas.....	308
184	23. Historia da Música e da Danza.....	311
185	23.1 Introducción.....	311
186	23.2 Obxectivos.....	313
187	23.3 Criterios de avaliación e contidos.....	314
188	23.4 Orientacións pedagóxicas.....	317
189	24. Historia de España.....	320
190	24.1 Introducción.....	320
191	24.2 Obxectivos.....	322
192	24.3 Criterios de avaliación e contidos.....	326
193	24.4 Orientacións pedagóxicas.....	330
194	25. Historia do Mundo Contemporáneo.....	333
195	25.1 Introducción.....	333
196	25.2 Obxectivos.....	335
197	25.3 Criterios de avaliación e contidos.....	339
198	25.4 Orientacións pedagóxicas.....	344
199	26. Latín.....	347
200	26.1 Introducción.....	347
201	26.2 Obxectivos.....	350
202	26.3 Criterios de avaliación e contidos.....	352
203	26.4 Orientacións pedagóxicas.....	362
204	27. Lingua Castelá e Literatura.....	365
205	27.1 Introducción.....	365
206	27.2 Obxectivos.....	367
207	27.3 Criterios de avaliación e contidos.....	371
208	27.4 Orientacións pedagóxicas.....	384
209	28. Lingua Estranxeira.....	388
210	28.1 Introducción.....	388
211	28.2 Obxectivos.....	390
212	28.3 Criterios de avaliación e contidos.....	393

213	28.4 Orientacións pedagóxicas.....	401
214	29. Lingua Galega e Literatura.....	404
215	29.1 Introducción.....	404
216	29.2 Obxectivos.....	406
217	29.3 Criterios de avaliación e contidos.....	411
218	29.4 Orientacións pedagóxicas.....	422
219	30. Linguaxe e Práctica Musical.....	426
220	30.1 Introducción.....	426
221	30.2 Obxectivos.....	427
222	30.3 Criterios de avaliación e contidos.....	429
223	30.4 Orientacións pedagóxicas.....	432
224	31. Literatura Dramática.....	434
225	31.1 Introducción.....	434
226	31.2 Obxectivos.....	437
227	31.3 Criterios de avaliación e contidos.....	439
228	31.4 Orientacións pedagóxicas.....	445
229	32. Literatura Universal.....	450
230	32.1 Introducción.....	450
231	32.2 Obxectivos.....	452
232	32.3 Criterios de avaliación e contidos.....	454
233	32.4 Orientacións pedagóxicas.....	458
234	33. Matemáticas.....	462
235	33.1 Introducción.....	462
236	33.2 Obxectivos.....	465
237	33.3 Criterios de avaliación e contidos.....	467
238	33.4 Orientacións pedagóxicas.....	479
239	34. Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais.....	482
240	34.1 Introducción.....	482
241	34.2 Obxectivos.....	484
242	34.3 Criterios de avaliación e contidos.....	487
243	34.4 Orientacións pedagóxicas.....	497
244	35. Matemáticas Xerais.....	500
245	35.1 Introducción.....	500
246	35.2 Obxectivos.....	502
247	35.3 Criterios de avaliación e contidos.....	505
248	35.4 Orientacións pedagóxicas.....	510
249	36. Movementos Culturais e Artísticos.....	513
250	36.1 Introducción.....	513
251	36.2 Obxectivos.....	515
252	36.3 Criterios de avaliación e contidos.....	518
253	36.4 Orientacións pedagóxicas.....	522
254	37. Proxectos Artísticos.....	525

255	37.1 Introducción.....	525
256	37.2 Obxectivos.....	526
257	37.3 Criterios de avaliación e contidos.....	528
258	37.4 Orientacións pedagóxicas.....	530
259	38. Química.....	532
260	38.1 Introducción.....	532
261	38.2 Obxectivos.....	533
262	38.3 Criterios de avaliación e contidos.....	536
263	38.4 Orientacións pedagóxicas.....	541
264	39. Técnicas de Expresión Gráfico-Plástica.....	544
265	39.1 Introducción.....	544
266	39.2 Obxectivos.....	546
267	39.3 Criterios de avaliación e contidos.....	550
268	39.4 Orientacións pedagóxicas.....	553
269	40. Tecnoloxía e Enxeñería.....	556
270	40.1 Introducción.....	556
271	40.2 Obxectivos.....	558
272	40.3 Criterios de avaliación e contidos.....	560
273	40.4 Orientacións pedagóxicas.....	567
274	41. Volume.....	569
275	41.1 Introducción.....	569
276	41.2 Obxectivos.....	571
277	41.3 Criterios de avaliación e contidos.....	573
278	41.4 Orientacións pedagóxicas.....	576
279	42. Xeografía.....	578
280	42.1 Introducción.....	578
281	42.2 Obxectivos.....	580
282	42.3 Criterios de avaliación e contidos.....	583
283	42.4 Orientacións pedagóxicas.....	586
284	43. Xeoloxía e Ciencias Ambientais.....	589
285	43.1 Introducción.....	589
286	43.2 Obxectivos.....	591
287	43.3 Criterios de avaliación e contidos.....	593
288	43.4 Orientacións pedagóxicas.....	601
289	Anexo III.....	603
290	Continuidade entre materias de bacharelato.....	603
291	Anexo IV.....	604
292	Distribución horaria.....	604
293	43.5 Distribución horaria da etapa.....	604
294	43.6 Distribución horaria por cursos.....	606

295

I

296 A Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación, modificada pola Lei orgánica 3/2020, do 29
297 de decembro, regula no capítulo terceiro do seu título preliminar a definición de currículo e
298 enumera os elementos que o integran, e tamén establece que o currículo deberá estar orientado a
299 facilitar o desenvolvemento educativo do alumnado, garantindo a súa formación integral,
300 contribuíndo ao pleno desenvolvemento da súa personalidade e preparándoo para o exercicio
301 pleno dos dereitos humanos e dunha cidadanía activa e democrática na sociedade actual, sen que
302 en ningún caso poida supoñer unha barreira que xere abandono escolar ou impida o acceso e o
303 exercicio do dereito á educación.

304 Así mesmo, coas modificacións introducidas pola citada Lei orgánica 3/2020, do 29 de
305 decembro, realízase unha nova distribución de competencias entre o Estado e as comunidades
306 autónomas, establecendo que, co fin de asegurar unha formación común e garantir a validez dos
307 títulos correspondentes, o Goberno fixará, en relación cos obxectivos, as competencias, os
308 contidos e os criterios de avaliación, os aspectos básicos do currículo, que constitúen as
309 ensinanzas mínimas. Esas ensinanzas mínimas requirirán o 50 por cento dos horarios escolares
310 para as comunidades autónomas que teñan lingua cooficial, como é o caso da Comunidade
311 Autónoma de Galicia. As administracións educativas, á súa vez, serán as responsables de
312 establecer o currículo correspondente para o seu ámbito territorial, do que formarán parte os
313 aspectos básicos antes mencionados. Finalmente, corresponderá aos propios centros docentes
314 desenvolver e completar, de ser o caso, o currículo de cada etapa e ciclo no uso da súa
315 autonomía, e tal como se recolle na propia lei.

316 Por outra banda, con relación ao bacharelato, a nova redacción da lei modifica algúns aspectos
317 da ordenación e da organización das ensinanzas desa etapa.

318 En desenvolvemento do anterior, o Real decreto 243/2022, do 5 de abril, polo que se
319 establecen a ordenación e as ensinanzas mínimas do bacharelato, aprobou e concretou a nivel
320 estatal as ensinanzas mínimas para o bacharelato, determinando os aspectos básicos do
321 currículo, así como outros aspectos da súa ordenación, tales como a avaliación, a promoción e a
322 titulación, a atención ás diferenzas individuais, a autonomía dos centros e os documentos e
323 informes de avaliación.

324 A Comunidade Autónoma de Galicia ten atribuída no artigo 31 do Estatuto de autonomía de
325 Galicia, aprobado pola Lei orgánica 1/1981, do 6 de abril, competencia plena sobre a regulación e
326 a administración do ensino en toda a súa extensión, niveis e graos, modalidades e especialidades,
327 no ámbito das súas competencias, sen prexuízo do disposto no artigo 27 da Constitución
328 española e nas leis orgánicas que, conforme o punto primeiro do artigo 81 desta, o desenvolvan, e

329 das facultades que atribúe ao Estado o número 30 do punto 1 do artigo 149 da Constitución
330 española, e da alta inspección necesaria para o seu cumprimento e a súa garantía.

331 Este decreto ten por obxecto establecer o currículo do bacharelato na Comunidade Autónoma
332 de Galicia, de acordo co disposto no artigo 6 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación,
333 e no artigo 13 do Real decreto 243/2022, do 5 de abril, polo que se establecen a ordenación e as
334 ensinanzas mínimas do bacharelato.

335 Así mesmo, ten por obxecto regular a ordenación da dita etapa educativa, de acordo coa
336 disposición derradeira sexta da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación.

337 II

338 Son moitos os cambios que se produciron nos últimos anos nos comportamentos sociais,
339 cambios que tamén afectan ao papel da educación e á percepción que a sociedade ten desta.
340 Entre eses cambios cabe destacar o uso xeneralizado das tecnoloxías da información e da
341 comunicación en múltiples aspectos da vida cotiá, que está a modificar a maneira en que as
342 persoas participan na sociedade, e as súas capacidades para construír a propia personalidade e
343 para aprender ao longo da vida.

344 O sistema educativo galego non pode permanecer alieo a estes continuos cambios que deben
345 ter un reflexo na aprendizaxe das persoas ao longo da vida, con diferentes enfoques para adaptar
346 a formación aos requisitos actuais e futuros. Entre os moitos enfoques que hai que ter presentes
347 destacan os dereitos da infancia como principio reitor; a igualdade de xénero a través da
348 coeducación e a aprendizaxe da igualdade efectiva de mulleres e homes, a prevención da
349 violencia de xénero e o respecto á diversidade afectivo-sexual; a inclusión educativa para que
350 todo o alumnado teña garantías de éxito na educación por medio dunha dinámica de mellora
351 continua dos centros docentes e unha maior personalización da aprendizaxe; a importancia de
352 atender ao desenvolvemento sustentable, que inclúe a educación para a paz e os dereitos
353 humanos, a comprensión internacional e a educación intercultural, así como a educación para a
354 transición ecolóxica; e tamén o cambio dixital que se está a producir nas nosas sociedades e que
355 forzosamente afecta á actividade educativa. A sociedade no seu conxunto reclama un sistema
356 educativo moderno, menos ríxido, máis aberto, multilingüe e cosmopolita, que desenvolva todo o
357 potencial e o talento do alumnado.

358 Todas estas importantes consideracións teñen que estar presentes na configuración dun
359 currículo galego para a etapa de bacharelato, que permita establecer e homoxeneizar no territorio
360 os dereitos formativos e de aprendizaxe do alumnado, pero tamén guiar o profesorado nos
361 procesos de ensino e aprendizaxe que poña en práctica, permitíndolle ter unha base máis clara
362 sobre a que desenvolver a súa docencia segundo as idades do alumnado. Nese sentido, unha das

funcións do currículo será a de informar as e os docentes sobre o que se pretende acadar e proporcionarlles pautas de acción e orientacións sobre como conseguilo. Ademais, constitúe un referente para a rendición de contas dentro do propio sistema educativo e para as avaliacións da calidade deste, entendidas como a súa capacidade para acadar as intencións educativas fixadas.

O currículo do bacharelato pretende garantir unha formación adecuada e integral, que se centre no desenvolvemento das competencias e que sexa equilibrada, porque incorpora na súa xusta medida compoñentes formativos asociados á comunicación, á formación artística, ás humanidades, ás ciencias, á tecnoloxía e á actividade física.

A etapa de bacharelato participa do proceso de adquisición das competencias clave para a aprendizaxe permanente que aparecen recollidas na Recomendación do Consello da Unión Europea do 22 de maio de 2018. Neste decreto, estas competencias clave adaptáronse ao contexto escolar, así como aos principios e aos fins do sistema educativo.

Este currículo baséase na potenciación da aprendizaxe por competencias, integradas nos elementos curriculares para propiciar unha renovación na práctica docente e no proceso de ensino e aprendizaxe. Propóñense novos enfoques na aprendizaxe e na avaliación, que van supoñer un importante cambio nas tarefas para o alumnado, e propostas metodolóxicas innovadoras.

A aprendizaxe baseada en competencias caracterízase pola súa transversalidade, o seu dinamismo e o seu carácter integral. O proceso de ensino e aprendizaxe competencial debe abordarse desde todas as materias e por parte das diversas instancias que conforman a comunidade educativa, tanto nos ámbitos formais como nos non formais e informais; o seu dinamismo reflíctese en que as competencias non se adquiren nun determinado momento e permanecen inalterables, senón que implican un proceso de desenvolvemento mediante o cal os individuos van adquirindo maiores niveis de desempeño no seu uso.

Para lograr este proceso de cambio curricular é preciso favorecer unha visión interdisciplinaria e, de xeito especial, posibilitarlle unha maior autonomía á función docente, de forma que permita satisfacer as demandas dunha maior personalización da educación. O rol do persoal docente é fundamental, pois debe ser quen de deseñar tarefas ou situacións de aprendizaxe que posibiliten a resolución de problemas e a aplicación dos coñecementos aprendidos, xa que os contidos están subordinados á acción.

Todos estes enfoques están considerados neste decreto e van unidos ao recoñecemento dunha maior autonomía dos centros docentes, aumentando a súa capacidade de decisión no desenvolvemento do currículo.

396 Desde o punto de vista formal, o decreto conta con trinta e seis artigos estruturados en catro
397 títulos, cinco disposicións adicionais, unha disposición derogatoria única e tres disposicións
398 derradeiras.

399 O título I, de disposicións xerais, establece o obxecto e o ámbito de aplicación, e concreta os
400 fins e os principios xerais da etapa de bacharelato no marco do sistema educativo.

401 O título II, que se denomina «Organización e desenvolvemento», distribúese en catro capítulos.

402 No capítulo primeiro defínese o currículo e os elementos que o conforman, e concréntanse os
403 obxectivos xerais e as competencias clave para esta etapa educativa. Abórdase a organización
404 das materias da etapa, que son de tres tipos (comúns, específicas de modalidade e optativas), e a
405 súa estrutura curricular, referida aos obxectivos, os criterios de avaliación, os contidos e as
406 orientacións pedagóxicas. Tamén se regula a organización do bacharelato en catro modalidades:
407 a de Artes, que á súa vez se organiza na vía de Artes Plásticas, Imaxe e Deseño, e na vía de
408 Música e Artes Escénicas; a de Ciencias e Tecnoloxía; a de Humanidades e Ciencias Sociais; e a
409 Xeral, que supón unha novidade respecto á anterior lei educativa. Así mesmo, régúlase a
410 posibilidade da organización do bacharelato en tres anos académicos. Finalmente, abórdase,
411 tamén, o horario da etapa.

412 No capítulo segundo régúlase o desenvolvemento do currículo, potenciando a autonomía dos
413 centros e establecendo o contido que deberán ter a concreción curricular e as programacións
414 didácticas. Neste capítulo tamén se tratan os principios pedagóxicos da intervención educativa e
415 os elementos transversais.

416 No capítulo terceiro trátase o papel da titoría, así como a atención á diversidade.

417 No capítulo cuarto régúlase a avaliación, a promoción e a titulación de bacharelato,
418 establecendo o grao de adquisición das competencias e o logro dos obxectivos da etapa como os
419 referentes para as avaliacións.

420 O título III regula os documentos oficiais de avaliación do alumnado; nel defínese cales deben
421 ser os documentos e os informes de avaliación, régúlanse as actas de avaliación, o expediente
422 académico, o historial académico e o informe persoal por traslado, e establécense tamén as
423 garantías para a súa autenticidade, seguridade e confidencialidade.

424 Por último, o título IV dedícase a diferentes plans educativos relevantes e estratéxicos para o
425 sistema educativo galego, entroncados cos compromisos asumidos polos distintos sistemas a
426 nivel europeo no Marco para a cooperación europea en educación e formación, e coas
427 necesidades propias dun sistema destinado a proporcionar ao alumnado as competencias cruciais
428 para as cidadás e os cidadáns do século XXI. Régúlanse certos aspectos das bibliotecas

429 escolares e o fomento da lectura, e do proceso de educación dixital, no que a promoción do uso
430 das tecnoloxías da información e da comunicación constitúe un factor esencial para facilitar
431 cambios metodolóxicos que proporcionen novos elementos e oportunidades para o éxito educativo
432 en Galicia. Igualmente, faise fincapé na promoción de estilos de vida saudables entre o alumnado
433 desta etapa, esencial para o seu desenvolvemento.

434 O decreto finaliza con cinco disposicións adicionais, relativas á ensinanza da relixión, á
435 aprendizaxe de linguas estranxeiras, á educación de persoas adultas, a obtención de novas
436 modalidades de bacharelato e a simultaneidade de estudos; mais unha disposición derogatoria e
437 tres disposicións derradeiras.

438 Neste decreto inclúense, ademais, catro anexos: o anexo I, relativo ás competencias clave e
439 aos descritores operativos que rexerán na etapa; o anexo II, sobre o currículo de cada materia da
440 etapa, que se estrutura en introdución, obxectivos, criterios de avaliación e contidos organizados
441 en bloques para cada un dos cursos da etapa, e orientacións pedagóxicas; o anexo III, sobre a
442 continuidade curricular en certas materias da etapa; e o anexo IV, no que se regula o horario
443 escolar das materias en cada un dos cursos da etapa.

444 IV

445 Desde o punto de vista da mellora da calidade normativa, este decreto adecúase aos principios
446 de boa regulación previstos no artigo 129 da Lei 39/2015, do 1 de outubro, do procedemento
447 administrativo común das administracións públicas, así como aos principios de necesidade,
448 proporcionalidade, seguridade xurídica, transparencia, accesibilidade, simplicidade e eficacia, que
449 se recollen no artigo 37 da Lei 14/2013, do 26 de decembro, de racionalización do sector público
450 autonómico.

451 No que se refire aos principios de necesidade e eficacia, trátase dunha norma necesaria para a
452 regulación do currículo da ensinanza do bacharelato conforme a nova redacción da Lei orgánica
453 2/2006, do 3 de maio, tras as modificacións introducidas pola Lei orgánica 3/2020, do 29 de
454 decembro, e o Real decreto 243/2022, do 5 de abril, polo que se establecen a ordenación e as
455 ensinanzas mínimas do bacharelato.

456 De acordo co principio de proporcionalidade e de simplicidade, contén a regulación
457 imprescindible da estrutura desta ensinanza ao non existir ningunha alternativa regulatoria menos
458 restritiva de dereitos.

459 Conforme os principios de seguridade xurídica e eficiencia, resulta coherente co ordenamento
460 xurídico e permite unha xestión máis eficiente dos recursos públicos.

461 Cumpre tamén co principio de transparencia e accesibilidade, xa que se identifica claramente o
462 seu propósito e durante o procedemento de tramitación da norma permitiuse a participación activa
463 das persoas potenciais destinatarias a través do trámite de audiencia e información pública no
464 portal de transparencia e goberno aberto da Xunta de Galicia.

465 Na súa virtude, por proposta do conselleiro de Cultura, Educación e Universidade, en exercicio
466 das facultades outorgadas polo artigo 34 da Lei 1/1983, do 22 de febreiro, reguladora da Xunta e
467 da súa Presidencia, consultado o Consello Escolar de Galicia, de acordo co Consello Consultivo, e
468 logo da deliberación do Consello da Xunta de Galicia, na súa reunión do ____ de ____ de dous mil
469 vinte e dous,

470 DISPOÑO:

TÍTULO I

DISPOSICIÓN XERAIS

Artigo 1. *Obxecto*

1. Este decreto ten por obxecto establecer o currículo do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia, de acordo co disposto no artigo 6 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación, e no artigo 18.3 do Real decreto 243/2022, do 5 de abril, polo que se establecen a ordenación e as ensinanzas mínimas do bacharelato.

2. Así mesmo, ten por obxecto regular a ordenación da dita etapa educativa, de acordo coa disposición derradeira sexta da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación.

Artigo 2. *Ámbito de aplicación*

Este decreto será de aplicación nos centros docentes correspondentes ao ámbito de xestión da Comunidade Autónoma de Galicia que impartan as ensinanzas de bacharelato.

Artigo 3. *A etapa de bacharelato*

1. A educación secundaria divídese en educación secundaria obrigatoria e educación secundaria postobrigatoria.

2. O bacharelato é unha das ensinanzas que conforman a educación secundaria postobrigatoria, xunto coa formación profesional de grao medio, as ensinanzas artísticas profesionais, tanto de música e de danza como de artes plásticas e deseño de grao medio, e as ensinanzas deportivas de grao medio.

3. Sen prexuízo do previsto no artigo 12, a etapa comprende dous cursos, desenvólvese en modalidades diferentes e organízase de modo flexible en materias comúns, materias específicas de modalidade e materias optativas, coa finalidade de que poida ofrecer unha preparación especializada ás alumnas e aos alumnos.

Artigo 4. *Fins*

O bacharelato ten como finalidade proporcionar formación, madureza intelectual e humana, coñecementos, habilidades e actitudes que permitan desenvolver funcións sociais e incorporarse á vida activa con responsabilidade e aptitude. Así mesmo, esta etapa deberá permitir a

adquisición e o logro das competencias indispensables para o futuro formativo e profesional, e capacitar para o acceso á educación superior.

Artigo 5. *Principios xerais*

1. Poderá acceder aos estudos de bacharelato quen estea en posesión do título de:

a) graduada ou graduado en educación secundaria obrigatoria;

b) técnica ou técnico de formación profesional;

c) técnica superior ou técnico superior de formación profesional;

d) técnica ou técnico de artes plásticas e deseño;

e) técnica superior ou técnico superior de artes plásticas e deseño;

f) técnica deportiva ou técnico deportivo;

g) técnica deportiva superior ou técnico deportivo superior.

2. As alumnas e os alumnos poderán permanecer cursando bacharelato en réxime ordinario durante catro anos, consecutivos ou non.

TÍTULO II

ORGANIZACIÓN E DESENVOLVEMENTO

CAPÍTULO I

CURRÍCULO E ORGANIZACIÓN

Artigo 6. *Currículo*

1. De conformidade co establecido no artigo 6.1 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación, enténdese por currículo o conxunto de obxectivos, competencias, contidos, métodos pedagóxicos e criterios de avaliación de cada unha das ensinanzas reguladas na citada lei.

2. Este decreto establece o currículo do bacharelato ao que se refire o artigo 6.5 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación.

3. Para os efectos deste decreto enténdese o seguinte:

a) Obxectivos de etapa: logros que se espera que o alumnado alcance ao finalizar a etapa e cuxa consecución está vinculada á adquisición das competencias clave.

524 b) Competencias clave: desempeños que se consideran imprescindibles para que o alumnado
525 poida progresar con garantías de éxito no seu itinerario formativo e afrontar os principais retos e
526 desafíos globais e locais. Son a adaptación ao sistema educativo das competencias clave
527 establecidas na Recomendación do Consello da Unión Europea do 22 de maio de 2018 relativa ás
528 competencias clave para a aprendizaxe permanente, e aparecen recollidas no perfil de saída do
529 alumnado ao termo do ensino básico. Así mesmo, eses desempeños evidéncianse nas
530 capacidades para aplicar de forma integrada os contidos propios de cada ensinanza e etapa
531 educativa, co fin de lograr a realización axeitada de actividades e a resolución eficaz de problemas
532 complexos.

533 c) Obxectivos de materia: desempeños que o alumnado debe poder despregar en actividades
534 ou en situacións cuxa abordaxe require as aprendizaxes asociadas aos contidos de cada materia.
535 Estes obxectivos constitúen un elemento de conexión entre, por unha banda, as competencias
536 clave e, por outra, os criterios de avaliación e os contidos das materias.

537 d) Criterios de avaliación: referentes que indican os niveis de desempeño esperados no
538 alumnado nas situacións ou actividades ás que se refiren os obxectivos de cada materia nun
539 momento determinado do seu proceso de aprendizaxe. Nese sentido, actúan como unha ponte de
540 conexión entre os contidos e os obxectivos da materia, polo que son o referente específico para
541 avaliar a aprendizaxe do alumnado, e describen aquilo que se quere valorar e que o alumnado
542 debe lograr, tanto en coñecementos como en competencias.

543 e) Contidos: coñecementos, destrezas e actitudes propios dunha materia e cuxa aprendizaxe é
544 necesaria para adquirir o nivel de desempeño indicado nos criterios de avaliación e para o logro
545 dos obxectivos da materia

546 f) Orientacións pedagóxicas: indicacións para orientar o profesorado no deseño e na
547 planificación das estratexias, os procedementos e as accións docentes, de xeito consciente e
548 reflexivo, coa finalidade de posibilitar a aprendizaxe do alumnado que lle permita o logro dos
549 obxectivos e a adquisición das competencias.

550 *Artigo 7. Obxectivos xerais da etapa*

551 O bacharelato contribuirá a desenvolver nas alumnas e nos alumnos as capacidades que lles
552 permitan:

553 a) Exercer a cidadanía democrática, desde dunha perspectiva global, e adquirir unha
554 conciencia cívica responsable, inspirada polos valores da Constitución española e polos dereitos
555 humanos, que fomente a corresponsabilidade na construción dunha sociedade xusta e equitativa.

556 b) Consolidar unha madurez persoal, afectivo-sexual e social que lles permita actuar de forma
557 respectuosa, responsable e autónoma, e desenvolver o seu espírito crítico. Prever, detectar e
558 resolver pacificamente os conflitos persoais, familiares e sociais, así como as posibles situacións
559 de violencia.

560 c) Fomentar a igualdade efectiva de dereitos e oportunidades de mulleres e homes, analizar e
561 valorar criticamente as desigualdades existentes, así como o recoñecemento e o ensino do papel
562 das mulleres na historia, e impulsar a igualdade real e a non discriminación por razón de
563 nacemento, sexo, orixe racial ou étnica, discapacidade, idade, enfermidade, relixión ou crenzas,
564 orientación sexual ou identidade de xénero, ou calquera outra condición ou circunstancia persoal
565 ou social.

566 d) Afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina como condicións necesarias para o eficaz
567 aproveitamento da aprendizaxe e como medio de desenvolvemento persoal.

568 e) Dominar, tanto na súa expresión oral como na escrita, a lingua galega e a lingua castelá.

569 f) Expresarse con fluidez e corrección nunha ou máis linguas estranxeiras.

570 g) Utilizar con solvencia e responsabilidade as tecnoloxías da información e da comunicación.

571 h) Coñecer e valorar criticamente as realidades do mundo contemporáneo, os seus
572 antecedentes históricos e os principais factores da súa evolución. Participar de forma solidaria no
573 desenvolvemento e na mellora do seu ámbito social.

574 i) Acceder aos coñecementos científicos e tecnolóxicos fundamentais, e dominar as habilidades
575 básicas propias da modalidade elixida.

576 j) Comprender os elementos e procedementos fundamentais da investigación e dos métodos
577 científicos. Coñecer e valorar de forma crítica a contribución da ciencia e a tecnoloxía no cambio
578 das condicións de vida, así como afianzar a sensibilidade e o respecto cara ao ambiente.

579 k) Afianzar o espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa,
580 traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.

581 l) Desenvolver a sensibilidade artística e literaria, así como o criterio estético, como fontes de
582 formación e enriquecemento cultural.

583 m) Utilizar a educación física e o deporte para favorecer o desenvolvemento persoal e social.
584 Afianzar os hábitos de actividades físico-deportivas para favorecer o benestar físico e mental, así
585 como medio de desenvolvemento persoal e social.

586 n) Afianzar actitudes de respecto e prevención no ámbito da mobilidade segura e saudable.

587 o) Fomentar unha actitude responsable e comprometida na loita contra o cambio climático e na
588 defensa do desenvolvemento sustentable.

589 *Artigo 8. Competencias clave*

590 1. No anexo I defínense cada unha das competencias clave da etapa, así como os descritores
591 operativos do grao de adquisición das mesmas previsto ao finalizar a etapa. Para os efectos deste
592 decreto, as competencias clave son as seguintes:

593 a) Competencia en comunicación lingüística (CCL).

594 b) Competencia plurilingüe (CP).

595 c) Competencia matemática e competencia en ciencia e tecnoloxía (STEM).

596 d) Competencia dixital (CD).

597 e) Competencia persoal, social e de aprender a aprender (CPSAA).

598 f) Competencia cidadá (CC).

599 g) Competencia emprendedora (CE).

600 h) Competencia en conciencia e expresión culturais (CCEC).

601 2. O currículo que establece este decreto garante o desenvolvemento das competencias clave
602 previsto no anexo I. A concreción do currículo que realicen os centros docentes nos seus
603 proxectos educativos e funcionais terá como referente os descritores operativos que se detallan
604 nel.

605 *Artigo 9. Organización xeral*

606 1. As modalidades e, de ser o caso, as vías de bacharelato que poderán ofrecer os centros
607 docentes autorizados serán as seguintes:

608 a) Artes, na vía de Artes Plásticas, Imaxe e Deseño.

609 b) Artes, na vía de Música e Artes Escénicas.

610 c) Ciencias e Tecnoloxía.

611 d) Humanidades e Ciencias Sociais.

612 e) Xeral.

613 2. O alumnado de bacharelato terá que cursar materias comúns; materias específicas da
614 modalidade elixida, obrigatorias e de opción; e materias optativas.

615 3. Coa finalidade de orientar a elección das alumnas e dos alumnos, os centros docentes na
616 configuración da súa oferta poderán establecer agrupacións en itinerarios das materias
617 específicas da modalidade elixida e das materias optativas, orientados aos diversos campos das
618 ensinanzas superiores.

619 4. Os centros docentes deberán ofrecer a totalidade das materias específicas das modalidades
620 e, de ser o caso, vías que teñan autorizadas.

621 Só se poderá limitar a elección de materias específicas da modalidade ou, de ser o caso, da
622 vía por parte do alumnado cando haxa un número insuficiente deste para algunha das materias ou
623 vías, segundo os criterios que determine a consellería con competencias en materia de educación.

624 Cando a oferta de materias específicas quede limitada nun centro docente por razóns
625 organizativas, a consellería con competencias en materia de educación facilitará que as materias
626 que non poidan impartirse por esta causa se poidan cursar mediante a modalidade de educación a
627 distancia ou, de non ser posible, noutros centros docentes.

628 5. A materia de Lingua Galega e Literatura terá un tratamento no centro análogo ao de Lingua
629 Castelá e Literatura, de xeito que se garanta, en todo caso, o obxectivo de competencia lingüística
630 suficiente en ambas as linguas oficiais e a adecuada distribución segundo o establecido no artigo
631 8 do Decreto 79/2010, do 20 de maio, para o plurilingüismo no ensino non universitario.

632 *Artigo 10. Organización do primeiro curso*

633 1. Todo o alumnado debe cursar as seguintes materias comúns:

- 634 a) Educación Física.
- 635 b) Filosofía.
- 636 c) Lingua Castelá e Literatura I.
- 637 d) Lingua Estranxeira I.
- 638 e) Lingua Galega e Literatura I.

639 2. O alumnado da modalidade de Artes na vía Artes Plásticas, Imaxe e Deseño debe cursar as
640 seguintes materias de modalidade:

- 641 a) Debuxo Artístico I.
- 642 b) Dúas materias de opción que se elixirán entre as seguintes:
 - 643 – Cultura Audiovisual.
 - 644 – Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño I.

645 – Proxectos Artísticos

646 – Volume.

647 3. O alumnado da modalidade de Artes na vía Música e Artes Escénicas debe cursar as
648 seguintes materias de modalidade:

649 a) Análise Musical I ou Artes Escénicas I.

650 b) Dúas materias de opción que se elixirán entre as seguintes:

651 – Análise Musical I.

652 – Artes Escénicas I.

653 – Coro e Técnica Vocal I.

654 – Cultura Audiovisual.

655 – Linguaxe e Práctica Musical.

656 4. O alumnado da modalidade de Ciencias e Tecnoloxía debe cursar as seguintes materias de
657 modalidade:

658 a) Matemáticas I.

659 b) Dúas materias de opción que se elixirán entre as seguintes:

660 – Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais.

661 – Debuxo Técnico I.

662 – Física e Química.

663 – Tecnoloxía e Enxeñaría I.

664 5. O alumnado da modalidade de Humanidades e Ciencias Sociais debe cursar as seguintes
665 materias de modalidade:

666 a) Latín I ou Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais I.

667 b) Dúas materias de opción que se elixirán entre as seguintes:

668 – Economía.

669 – Grego I.

670 – Historia do Mundo Contemporáneo.

671 – Latín I.

672 – Literatura Universal.

– Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais I.

6. O alumnado da modalidade Xeral debe cursar as seguintes materias de modalidade:

a) Matemáticas Xerais.

b) Dúas materias de opción que se elixirán entre as seguintes:

– Economía, Emprendemento e Actividade Empresarial.

– As materias de modalidade de primeiro curso que se ofrezan no centro.

7. Todo o alumnado debe cursar unha materia optativa, en función da oferta dos centros docentes, de entre as seguintes:

– Anatomía Aplicada.

– Antropoloxía.

– Cultura Científica.

– Segunda Lingua Estranxeira I.

– Literatura Galega do Século XX e da Actualidade.

– Tecnoloxías da Información e da Comunicación I.

– As materias de modalidade de primeiro curso das enumeradas nos puntos 2, 3, 4, 5 e 6 deste artigo.

A consellería con competencias en materia de educación establecerá o currículo das materias optativas ás que se refire este punto de acordo co establecido neste decreto.

Artigo 11. Organización do segundo curso

1. Todo o alumnado debe cursar as seguintes materias comúns:

a) Lingua Castelá e Literatura II.

b) Lingua Estranxeira II.

c) Lingua Galega e Literatura II.

d) Historia de España.

e) Historia da Filosofía.

2. O alumnado da modalidade de Artes na vía Artes Plásticas, Imaxe e Deseño debe cursar as seguintes materias de modalidade:

700 a) Debuxo Artístico II.

701 b) Dúas materias de opción da modalidade que se elixirán entre as seguintes:

702 – Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño II.

703 – Deseño.

704 – Fundamentos Artísticos.

705 – Técnicas de Expresión Gráfico-plástica.

706 3. O alumnado da modalidade de Artes na vía Música e Artes Escénicas debe cursar as
707 seguintes materias de modalidade:

708 a) Análise Musical II ou Artes Escénicas II.

709 b) Dúas materias de opción da modalidade que se elixirán entre as seguintes:

710 – Análise Musical II.

711 – Artes Escénicas II.

712 – Coro e Técnica Vocal II.

713 – Historia da Música e da Danza.

714 – Literatura Dramática.

715 4. O alumnado da modalidade de Ciencias e Tecnoloxía debe cursar as seguintes materias de
716 modalidade:

717 a) Matemáticas II ou Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II.

718 b) Dúas materias de opción da modalidade que se elixirán entre as seguintes:

719 – Bioloxía.

720 – Debuxo Técnico II.

721 – Física.

722 – Xeoloxía e Ciencias Ambientais.

723 – Química.

724 – Tecnoloxía e Enxeñaría II.

725 5. O alumnado da modalidade de Humanidades e Ciencias Sociais debe cursar as seguintes
726 materias de modalidade:

727 a) Latín II ou Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II.

b) Dúas materias de opción da modalidade que se elixirán entre as seguintes:

– Empresa e Deseño de Modelos de Negocio.

– Xeografía.

– Grego II.

– Historia da arte.

– Latín II.

– Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II.

6. O alumnado da modalidade Xeral debe cursar as seguintes materias de modalidade:

a) Ciencias Xerais.

b) Dúas materias de opción da modalidade que se elixirán entre as seguintes:

– Movementos Culturais e Artísticos.

– As materias de modalidade de segundo curso que se ofrezan no centro.

7. Todo o alumnado debe cursar unha materia optativa, en función da oferta dos centros docentes, de entre as seguintes:

– Métodos Estatísticos e Numéricos.

– Psicoloxía.

– Segunda Lingua Estranxeira II.

– Tecnoloxías da Información e da Comunicación II.

– Xeografía, Historia, Arte e Patrimonio de Galicia.

– As materias de modalidade de segundo curso das enumeradas nos puntos 2, 3, 4, 5 e 6 deste artigo.

A consellería con competencias en materia de educación establecerá o currículo das materias optativas ás que se refire este punto de acordo co establecido neste decreto.

Artigo 12. *Organización do bacharelato en tres anos académicos*

1. Conforme o previsto no artigo 32.3 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación, e o previsto no artigo 15 do Real decreto 243/2022, do 5 de abril, polo que se establecen a ordenación e as ensinanzas mínimas do bacharelato, a consellería con competencias en materia de educación disporá as medidas que posibiliten que unha alumna ou un alumno realice o

bacharelato en tres anos académicos, en réxime ordinario, sempre que as súas circunstancias persoais, permanentes ou transitorias, o aconsellen. Nestes casos considerarase a posibilidade de que o alumnado curse simultaneamente materias de ambos os cursos de bacharelato.

2. Poderá acollerse a esta medida o alumnado que se atope nalguna das seguintes circunstancias:

a) Que curse a etapa de maneira simultánea ás ensinanzas profesionais de Música ou de Danza.

b) Que acredite a consideración de deportista de alto nivel ou de alto rendemento.

c) Que requira unha atención educativa diferente á ordinaria por presentar algunha necesidade específica de apoio educativo.

d) Que alegue outras circunstancias que, a xuízo da consellería con competencias en materia de educación e nos termos que dispoña, xustifique a aplicación desta medida.

3. A consellería con competencias en materia de educación determinará a distribución que se fará das materias que compoñen o bacharelato, procurando a adecuada planificación da oferta de materias con continuidade curricular que se dispón no anexo III deste decreto.

Artigo 13. *Estrutura curricular das materias*

1. O currículo do bacharelato nos centros docentes correspondentes ao ámbito de xestión da Comunidade Autónoma de Galicia será o que se recolle para as distintas materias no anexo II deste decreto. O dito currículo estrutúrase para cada materia en:

– Introducción.

– Obxectivos, que serán comúns para toda a etapa.

– Criterios de avaliación e contidos, organizados en bloques para cada un dos cursos da etapa.

– Orientacións pedagóxicas.

2. A agrupación por bloques dos criterios de avaliación e dos contidos de cada materia non supón unha secuencia establecida nin implica unha organización pechada; pola contra, permite organizar de diferentes formas os elementos curriculares e adoptar a metodoloxía máis adecuada ás características das aprendizaxes e do grupo de alumnas e alumnos ao que van dirixidos.

Artigo 14. *Horario*

784 1. A carga horaria semanal en períodos lectivos para cada unha das materias dos distintos
785 cursos da etapa é a que figura no anexo IV deste decreto.

786 Este horario débese entender como o tempo semanal necesario para o traballo en cada unha
787 das materias.

788 2. A distribución das materias en cada xornada e durante a semana realizarase atendendo
789 exclusivamente a razóns pedagóxicas e organizativas.

790 CAPÍTULO II

791 **DESENVOLVEMENTO DO CURRÍCULO**

792 *Artigo 15. Autonomía dos centros*

793 1. Os centros docentes disporán de autonomía pedagóxica, de organización e de xestión, no
794 marco da lexislación vixente e nos termos recollidos na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de
795 educación, e nas normas que a desenvolven, favorecerán o traballo en equipo do profesorado e
796 estimularán a actividade investigadora a partir da súa práctica docente.

797 2. Os centros docentes, no uso da súa autonomía, desenvolverán e completarán, de ser o
798 caso, o currículo do bacharelato adaptándoo ás características do alumnado e á súa realidade
799 educativa, e fixarán a súa concreción e incorporaran a ao seu proxecto educativo e funcional, que
800 impulsará e desenvolverá os principios, os obxectivos e a metodoloxía propios dunha aprendizaxe
801 competencial orientada ao exercicio dunha cidadanía activa.

802 3. No exercicio da súa autonomía, os centros docentes poderán adoptar experimentacións,
803 innovacións pedagóxicas, programas educativos, plans de traballo, formas de organización,
804 normas de convivencia ou ampliación do calendario escolar ou do horario lectivo de materias, nos
805 termos establecidos pola consellería con competencias en materia de educación e dentro das
806 posibilidades que permita a normativa aplicable, incluída a laboral, sen que, en ningún caso,
807 supoña discriminación de ningún tipo, nin leve consigo a imposición de achegas ás nais, aos pais
808 ou ás persoas titoras legais, nin de esixencias para as administracións educativas.

809 *Artigo 16. Concreción curricular*

810 1. A concreción curricular é o marco que establece o claustro de profesorado cos criterios e as
811 decisións para orientar o desenvolvemento do currículo por parte do profesorado e a coordinación
812 interdisciplinaria por parte dos órganos de coordinación didáctica, para garantir a coherencia na
813 actuación docente.

2. A concreción curricular da etapa incluirá, como mínimo:

a) A adecuación dos obxectivos xerais ao contexto do centro.

b) A contribución á adquisición das competencias.

c) Os criterios para desenvolver os principios pedagóxicos e incorporar os elementos transversais.

d) Os criterios de carácter xeral sobre a metodoloxía.

e) Os criterios de carácter xeral sobre os materiais e os recursos didácticos.

f) Os criterios de oferta educativa, itinerarios e optatividade.

g) Os criterios para o deseño das actividades complementarias.

h) Os criterios para o deseño dos plans de recuperación para o alumnado que acade a promoción con materias pendentes do curso anterior.

i) Os criterios xerais para a avaliación, a promoción e a titulación.

j) Os criterios xerais do outorgamento de matrículas de honra.

k) As decisións e os criterios xerais para a elaboración e avaliación das programacións didácticas.

l) Os criterios para a participación do centro en proxectos, plans e programas.

m) O procedemento para a revisión, avaliación e modificación da concreción curricular.

3. A consellería con competencias en materia de educación promoverá o uso das tecnoloxías da información e da comunicación na elaboración e na modificación da concreción curricular.

Artigo 17. *Programacións didácticas*

1. Os centros docentes desenvolverán o currículo das ensinanzas de bacharelato mediante a elaboración das correspondentes programacións didácticas para cada unha das materias seguindo as directrices xerais establecidas na concreción curricular, e ateranse ao que establezan os regulamentos orgánicos dos centros nos que se impartan estas ensinanzas.

2. As programacións didácticas das materias das ensinanzas de bacharelato incluirán, como mínimo, os seguintes elementos:

a) Introducción.

b) Obxectivos e a súa contribución ao desenvolvemento das competencias.

842 c) Relación de unidades didácticas coa súa secuencia e temporalización, que incluirán a parte
843 do currículo da materia que se traballará e a relación de instrumentos de avaliación.

844 d) Metodoloxía.

845 – Concrecións metodolóxicas.

846 – Materiais e recursos didácticos.

847 e) Avaliación.

848 – Procedemento para a avaliación inicial.

849 – Criterios de cualificación con indicación do grao mínimo de consecución para a superación da
850 materia, e criterios de recuperación.

851 – Procedemento de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes.

852 – Procedemento para acreditar os coñecementos necesarios en determinadas materias.

853 f) Medidas de atención á diversidade.

854 g) Transversal.

855 – Concreción dos elementos transversais.

856 – Actividades complementarias.

857 h) Práctica docente.

858 – Procedemento para avaliar o proceso do ensino e a práctica docente cos seus indicadores de
859 logro.

860 – Procedemento de seguimento, avaliación e propostas de mellora da programación.

861 3. O equipo docente realizará o seguimento das programacións didácticas de cada materia ou
862 ámbito, con indicación do grao de cumprimento con respecto á programación e, en caso de
863 desviacións, cunha xustificación razoada.

864 4. A consellería con competencias en materia de educación promoverá o uso das tecnoloxías
865 da información e da comunicación na elaboración e no seguimento das programacións didácticas.

866 Artigo 18. *Principios pedagógicos*

867 1. No bacharelato os centros docentes elaborarán as súas propostas pedagógicas para todo o
868 alumnado atendendo á súa diversidade, e favorecerán a súa capacidade para aprender por si
869 mesmo, para traballar en equipo e promovelos, e para aplicar métodos de investigación
870 apropiados.

871 2. A intervención educativa buscará desenvolver e asentar progresivamente as bases que
872 faciliten ao alumnado unha adquisición e un desenvolvemento adecuados das competencias clave
873 previstas.

874 Así mesmo, a acción educativa favorecerá o traballo individual e en grupo, o pensamento
875 autónomo, crítico e rigoroso, o uso de técnicas e hábitos de investigación en distintos campos do
876 saber, a capacidade do alumnado de aprender por si mesmo, así como a transferencia e a
877 aplicación do aprendido. Para estes efectos, teranse en conta as orientacións pedagóxicas
878 establecidas no anexo II deste decreto para cada unha das materias.

879 3. As tecnoloxías da información e da comunicación serán unha ferramenta necesaria para a
880 aprendizaxe en todas as materias, tanto polo seu carácter imprescindible na educación superior
881 como pola súa utilidade e relevancia para a vida cotiá e a inserción laboral.

882 4. A lectura constitúe un factor fundamental para o desenvolvemento das competencias clave;
883 é de especial relevancia o desenvolvemento de estratexias de comprensión de lectura de todo tipo
884 de textos e imaxes, en calquera soporte e formato.

885 Co fin de fomentar e estimular as habilidades de comprensión de lectura e de uso da
886 información, de expresión escrita e de se expresar correctamente en público, os centros docentes
887 organizarán a práctica docente de xeito que o profesorado nas distintas materias as poida
888 incorporar nos termos recollidos na súa concreción curricular.

889 5. Os centros docentes impartirán de xeito integrado o currículo de todas as linguas da súa
890 oferta educativa, co fin de favorecer que todos os coñecementos e as experiencias lingüísticas do
891 alumnado contribúan ao desenvolvemento da súa competencia comunicativa plurilingüe. No
892 proxecto lingüístico do centro concretaranse as medidas tomadas para a impartición do currículo
893 integrado das linguas. Estas medidas incluírán, polo menos, acordos sobre criterios metodolóxicos
894 básicos de actuación en todas as linguas, acordos sobre a terminoloxía que se vaia empregar, e o
895 tratamento que se lles dará aos contidos e aos criterios de avaliación similares nas distintas áreas
896 lingüísticas, de xeito que se evite a repetición dos aspectos comúns á aprendizaxe de calquera
897 lingua.

898 6. As linguas oficiais utilizaranse só como apoio no proceso de aprendizaxe da lingua
899 estranxeira. No devandito proceso, priorizarase a comprensión, a expresión e a interacción oral.

900 Artigo 19. *Elementos transversais*

901 1. Sen prexuízo do seu tratamento específico nalgunhas das materias da etapa, a comprensión
902 de lectura, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o

903 emprendemento social e empresarial, o fomento do espírito crítico e científico, a educación
904 emocional e en valores, a igualdade de xénero e a creatividade traballaranse en todas as
905 materias.

906 2. Do mesmo xeito, promoverase a aprendizaxe da prevención e resolución pacífica de
907 conflitos en todos os ámbitos da vida persoal, familiar e social, así como dos valores que
908 sustentan a liberdade, a xustiza, a igualdade, o pluralismo político, a paz, a democracia, o
909 respecto polos dereitos humanos e o rexeitamento da violencia terrorista, a pluralidade, o respecto
910 polo Estado de dereito, o respecto e a consideración polas vítimas do terrorismo, e a prevención
911 do terrorismo e de calquera tipo de violencia.

912 3. Evitaranse os comportamentos, os estereotipos e os contidos sexistas, así como aqueles
913 que supoñan discriminación por razón da orientación sexual ou da identidade de xénero.

914 4. A consellería con competencias en materia de educación fomentará as medidas para que o
915 alumnado participe en actividades que lle permitan afianzar o espírito emprendedor e a iniciativa
916 empresarial a partir de aptitudes como a creatividade, a autonomía, a iniciativa, o traballo en
917 equipo, a confianza nun mesmo e o sentido crítico.

918 CAPÍTULO III

919 TITORÍA E ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

920 Artigo 20. *Titoría e orientación*

921 1. No bacharelato, a titoría e a orientación educativa, psicopedagóxica e profesional do
922 alumnado, así como a preparación do seu futuro itinerario formativo, constitúen un elemento
923 fundamental. Nese sentido, a acción titorial e a orientación acompañarán o proceso educativo
924 individual e colectivo do alumnado.

925 2. Cada grupo de alumnas e alumnos terá unha profesora titora ou un profesor titor.

926 As persoas titoras informarán regularmente as nais, os pais ou as persoas titoras legais do seu
927 alumnado sobre o proceso educativo das súas fillas, dos seus fillos ou das persoas que tutelen, ou
928 o propio alumnado no caso de ser maior de idade. Esta información realizarase, como mínimo,
929 cunha periodicidade trimestral e recollerá as cualificacións obtidas en cada materia.

930 3. Coa finalidade de fomentar a igualdade efectiva entre mulleres e homes, incorporarase a
931 perspectiva de xénero ao ámbito da orientación educativa e profesional.

932 4. Os centros docentes deberán informar e orientar o alumnado co fin de que a elección das
933 modalidades, as vías e as materias ás que se refiren os artigos 9, 10 e 11 sexa a máis adecuada

934 para os seus intereses e a súa orientación formativa posterior, evitando condicionamentos
935 derivados de estereotipos de xénero.

936 Artigo 21. *Atención á diversidade-*

937 1. Na etapa de bacharelato prestarase especial atención ás alumnas e aos alumnos con
938 necesidade específica de apoio educativo. Para estes efectos estableceranse as alternativas
939 organizativas e metodolóxicas, e as medidas de atención á diversidade precisas para facilitar o
940 acceso ao currículo deste alumnado, así como as medidas máis adecuadas para que as
941 condicións de realización das avaliacións se adapten ás súas necesidades.

942 2. A escolarización e a atención do alumnado con necesidades específicas de apoio educativo
943 rexerase polos principios de normalización e inclusión, e asegurará a súa non-discriminación e a
944 igualdade efectiva no acceso ao sistema educativo e na permanencia nel.

945 Así mesmo, fomentarase a equidade e inclusión educativa, a igualdade de oportunidades e a
946 non discriminación do alumnado con discapacidade. Para iso estableceranse as medidas de
947 flexibilización e alternativas metodolóxicas de accesibilidade e deseño universal que sexan
948 necesarias para conseguir que este alumnado poida acceder a unha educación de calidade en
949 igualdade de oportunidades.

950 3. Os centros docentes adoptarán as medidas necesarias, nos termos establecidos pola conse-
951 llería con competencias en materia de educación, para responder ás necesidades educativas
952 concretas das súas alumnas e dos seus alumnos, tendo en conta as súas circunstancias e os
953 seus diferentes ritmos e estilos de aprendizaxe.

954 Entre estas medidas estarán as de apoio educativo para o alumnado con dificultades
955 específicas de aprendizaxe. En particular, favorecerase a flexibilización e o emprego de
956 alternativas metodolóxicas no ensino e na avaliación da lingua estranxeira, para este alumnado.
957 Estas adaptacións en ningún caso se terán en conta para minorar as cualificacións obtidas.

958 4. A escolarización do alumnado con altas capacidades intelectuais, identificado como tal
959 segundo o procedemento e nos termos que estableza a consellería con competencias en materia
960 de educación, poderá flexibilizarse conforme a normativa vixente, de forma que poida reducirse un
961 curso a duración da etapa, cando se prevexa que esta é a medida máis adecuada para o
962 desenvolvemento do seu equilibrio persoal e a súa socialización.

963 5. Con todo, para a atención á diversidade do alumnado de bacharelato estarase ao disposto
964 no Decreto 229/2011, do 7 de decembro, polo que se regula a atención á diversidade do
965 alumnado dos centros docentes da Comunidade Autónoma de Galicia nos que se imparten as

966 ensinanzas establecidas na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación, así como na
967 normativa que o desenvolve.

968 CAPÍTULO IV

969 AVALIACIÓN, PROMOCIÓN E TITULACIÓN

970 Artigo 22. *Avaliación*

971 1. Os referentes para a valoración do grao de adquisición das competencias e o logro dos
972 obxectivos das materias e da etapa na avaliación das materias serán os criterios de avaliación que
973 figuran no anexo II deste decreto.

974 2. A avaliación da aprendizaxe do alumnado será continua e diferenciada segundo as distintas
975 materias, terá un carácter formativo e será un instrumento para a mellora tanto dos procesos de
976 ensino como dos procesos de aprendizaxe. Nese sentido, o profesorado avaliará tanto as
977 aprendizaxes do alumnado como os procesos de ensino e a súa propia práctica docente, para o
978 cal establecerá indicadores de logro nas programacións docentes.

979 3. O profesorado de cada materia decidirá, ao termo do curso, se a alumna ou o alumno logrou
980 os obxectivos e alcanzou o adecuado grao de adquisición das competencias correspondentes.

981 4. O alumnado que non supere algunha materia, logo da avaliación final do período ordinario,
982 coa finalidade de lle facilitar a súa recuperación, terá dereito a realizar unha proba extraordinaria
983 nas datas que determine a consellería con competencias en materia de educación.

984 5. Igualmente, promoverase o uso xeneralizado de instrumentos de avaliación variados,
985 diversos, flexibles e adaptados ás distintas situacións de aprendizaxe que permitan a valoración
986 obxectiva de todo o alumnado, e que garantan, así mesmo, que as condicións de realización dos
987 procesos asociados á avaliación se adapten ás necesidades do alumnado con necesidade
988 específica de apoio educativo.

989 Artigo 23. *Promoción*

990 1. Ao finalizar o primeiro curso da etapa e como consecuencia do proceso de avaliación, o
991 equipo docente de cada alumna ou alumno adoptará a decisión sobre a súa promoción ao
992 segundo curso.

993 2. As alumnas e os alumnos acadarán a promoción de primeiro a segundo de bacharelato
994 cando superen as materias cursadas ou teñan avaliación negativa en dúas materias como
995 máximo.

996 3. O alumnado que acade a promoción ao segundo curso con materias pendentes deberá
997 matricularse delas e cursalas ao longo do curso. Os centros docentes organizarán as
998 consecuentes actividades de seguimento, recuperación e avaliación das materias pendentes no
999 marco organizativo que estableza a consellería con competencias en materia de educación e
1000 tendo en conta que a avaliación destas materias terá que ser anterior á das materias de segundo
1001 curso.

1002 4. As alumnas e os alumnos do primeiro curso de bacharelato que non cumpran as condicións
1003 de promoción establecidas deberán matricularse de todas as materias e repetir o curso na súa
1004 totalidade.

1005 5. A superación das materias de segundo curso que se indican no anexo III deste decreto
1006 estará condicionada á superación das correspondentes materias de primeiro curso indicadas no
1007 devandito anexo, por implicar continuidade.

1008 Non obstante, dentro dunha mesma modalidade ou vía, o alumnado poderá matricularse da
1009 materia de segundo curso sen cursar a correspondente materia de primeiro curso, sempre que o
1010 profesorado que a imparta considere que a alumna ou o alumno cumpre as condicións necesarias
1011 para poder seguir con aproveitamento a materia de segundo, nos termos que estableza a
1012 consellería con competencias en materia de educación.

1013 En caso contrario, deberá cursar a materia de primeiro curso, que terá a consideración de
1014 materia pendente, aínda que non será computable para os efectos de modificar as condicións en
1015 que acadou a promoción a segundo.

1016 6. As alumnas e os alumnos que ao termo do segundo curso tivesen avaliación negativa
1017 nalgúns materias poderán matricularse delas sen necesidade de cursaren de novo as materias
1018 superadas ou poderán optar, así mesmo, por repetir o curso completo. Neste último caso, non se
1019 manterán as cualificacións das materias do devandito curso que a alumna ou o alumno tiverse
1020 superado previamente.

1021 7. A consellería con competencias en materia de educación establecerá as condicións nas que
1022 unha alumna ou un alumno que cursase o primeiro curso de bacharelato nunha determinada
1023 modalidade ou vía poida pasar ao segundo curso nunha modalidade ou vía distinta, así como o
1024 cambio de materias.

1025 *Artigo 24. Título de bacharel*

1026 1. O título de bacharel acredita o logro dos obxectivos establecidos para a etapa e a
1027 adquisición das competencias correspondentes.

1028 2. Para obter o título de bacharel cumprirá a avaliación positiva en todas as materias dos dous
1029 cursos de bacharelato.

1030 3. Excepcionalmente, o equipo docente poderá decidir a obtención do título de bacharel por
1031 unha alumna ou un alumno que superase todas as materias agás unha, sempre que se cumpran
1032 ademais todas as condicións seguintes:

1033 a) Que o equipo docente considere que a alumna ou o alumno alcanzou as competencias e os
1034 obxectivos vinculados a ese título.

1035 b) Que non se produciu unha inasistencia continuada e non xustificada por parte da alumna ou
1036 do alumno na materia.

1037 c) Que a alumna ou o alumno se presentou ás probas e realizou as actividades necesarias
1038 para a súa avaliación, incluídas as da convocatoria extraordinaria.

1039 d) Que a media aritmética das cualificacións obtidas en todas as materias da etapa cursadas
1040 que como mínimo se requiran para a obtención do título pola modalidade pola que se remata sexa
1041 igual ou superior a cinco. Neste caso, para os efectos do cálculo da cualificación final da etapa,
1042 considerarase a nota numérica obtida na materia non superada.

1043 4. O título de bacharel será único e expedirase con expresión da modalidade cursada e da nota
1044 media obtida. Esta obterase calculando a media aritmética das cualificacións de todas as materias
1045 cursadas redondeada á centésima.

1046 5. Para os efectos do cálculo da nota media para o alumnado que cambia de modalidade ou de
1047 materia en segundo curso, só se terán en conta as cualificacións das materias cursadas que como
1048 mínimo se requiran para a obtención do título pola modalidade pola que se remata.

1049 *Artigo 25. Obtención do título de bacharel desde outras ensinanzas*

1050 1. O alumnado que teña o título de técnica ou técnico en formación profesional poderá obter o
1051 título de bacharel na modalidade Xeral mediante a superación das materias comúns.

1052 2. O alumnado que teña o título de técnica ou técnico en artes plásticas e deseño poderá obter
1053 o título de bacharel na modalidade de Artes mediante a superación das materias comúns.

1054 3. Tamén poderá obter o título de bacharel na modalidade de Artes quen superase as
1055 ensinanzas profesionais de música ou de danza, e supere ademais as materias comúns.

1056 4. A nota que figurará no título de bacharel deste alumnado deducirase da seguinte
1057 ponderación:

1058 a) O 60 % da media das cualificacións obtidas nas materias comúns do bacharelato.

1059 b) O 40 % da nota media obtida nas ensinanzas mediante as que se accede á obtención do
1060 título, calculada conforme o establecido na súa normativa de ordenación correspondente.

1061 *Artigo 26. Dereito do alumnado a unha avaliación obxectiva*

1062 Co fin de garantir o dereito das alumnas e dos alumnos a que a súa dedicación, o seu esforzo
1063 e o seu rendemento sexan valorados e recoñecidos conforme criterios de plena obxectividade, os
1064 centros docentes adoptarán as medidas precisas para facer públicos e comunicar ás familias os
1065 criterios de avaliación, os instrumentos de avaliación, así como os criterios de promoción e os
1066 criterios de titulación, que, en todo caso, atenderán ás características da avaliación dispostas na
1067 lexislación vixente e, en particular, ao carácter continuo e diferenciado segundo as distintas
1068 materias, da avaliación nesta etapa.

1069 *Artigo 27. Participación e dereito á información de nais, pais ou persoas titoras legais*

1070 1. De conformidade co establecido no artigo 4.2.e) da Lei orgánica 8/1985, do 3 de xullo,
1071 reguladora do dereito á educación, e de acordo coas previsións da Lei 4/2011, do 30 de xuño, de
1072 convivencia e participación da comunidade educativa, as nais, os pais ou as persoas titoras legais
1073 deberán apoiar e participar na evolución do proceso educativo das súas fillas, dos seus fillos ou
1074 das persoas que tutelen, así como coñecer as decisións relativas á súa avaliación e á promoción a
1075 través dun boletín individualizado, e colaborar nas medidas de apoio ou reforzo que adopten os
1076 centros docentes para facilitar o seu progreso educativo, e terán acceso aos documentos oficiais
1077 de avaliación e ás probas e aos documentos das avaliacións que se lles realicen ás súas fillas,
1078 aos seus fillos ou ás persoas tuteladas, na parte referida á alumna ou ao alumno de que se trate,
1079 sen prexuízo do respecto ás garantías establecidas na Lei orgánica 3/2018, do 5 de decembro, de
1080 protección de datos persoais e garantía dos dereitos dixitais, e demais normativa aplicable en
1081 materia de protección de datos de carácter persoal. Para esta finalidade, o acceso ás actas de
1082 avaliación poderá substituírse por un boletín individualizado coa información da acta referida á
1083 alumna ou ao alumno de que se trate.

1084 2. Os dereitos e os deberes referidos no punto anterior fanse extensivos ao alumnado maior de
1085 idade, sen prexuízo de que as súas nais, os seus pais ou as persoas titoras legais poidan facelos
1086 igualmente efectivos se xustifican o interese lexítimo.

1087 3. Igualmente, os centros docentes promoverán compromisos educativos coas nais, os pais ou
1088 as persoas titoras legais do seu alumnado, ou co propio alumnado no caso de ser maior de idade,
1089 nos que se consignen as actividades que as persoas integrantes da comunidade educativa se
1090 comprometen a desenvolver para facilitar o progreso académico do alumnado.

1091

TÍTULO III

1092

DOCUMENTOS OFICIAIS DE AVALIACIÓN

1093

Artigo 28. *Documentos e informes de avaliación*

1094

1095

1. No bacharelato, os documentos oficiais de avaliación son as actas de avaliación, o expediente académico, o historial académico e, de ser o caso, o informe persoal por traslado.

1096

1097

2. O historial académico e, de ser o caso, o informe persoal por traslado, considéranse documentos básicos para garantir a mobilidade do alumnado por todo o territorio nacional.

1098

1099

1100

1101

3. Os documentos oficiais de avaliación deberán recoller sempre a norma que establece o currículo correspondente. Cando teñan que producir efecto fóra do ámbito da Comunidade Autónoma de Galicia, estarase ao disposto no artigo 15.3 da Lei 39/2015, do 1 de outubro, do procedemento administrativo común das administracións públicas.

1102

1103

1104

4. A custodia e o arquivamento dos documentos oficiais de avaliación correspóndenlles aos centros docentes en que se realizaran os estudos. O labor de cubrir e custodiar os ditos documentos será supervisado pola inspección educativa.

1105

Artigo 29. *Actas de avaliación*

1106

1107

1108

1109

1. As actas de avaliación estenderanse para cada un dos cursos e pecharanse ao termo do período lectivo despois da convocatoria ordinaria, e tras a convocatoria extraordinaria. Comprenderán, polo menos, a relación nominal do alumnado que compón o grupo, xunto cos resultados da avaliación das materias e as decisións sobre promoción e permanencia.

1110

1111

1112

2. Os resultados da avaliación expresaranse mediante cualificacións numéricas de cero a dez sen decimais, e consideraranse negativas as cualificacións inferiores a cinco. Cando o alumnado non se presente ás probas extraordinarias consignarase "Non presentado" (NP).

1113

1114

1115

1116

1117

3. Nas actas de segundo curso figurará, ademais, o alumnado con materias non superadas do curso anterior e recollerase a proposta de expedición do título de bacharel, xunto coa nota media da etapa, que se calculará segundo o establecido no artigo 24.4 deste decreto. Neste curso estenderanse actas de avaliación de materias pendentes ao termo do período lectivo ordinario e da convocatoria da proba extraordinaria.

1118

1119

1120

4. Para a aplicación do previsto no apartado quinto da disposición adicional primeira, farase constar ademais unha nota media normalizada, calculada sen tomar en conta a cualificación da materia de Relixión.

1121 5. A consellería con competencias en materia de educación poderá arbitrar procedementos
1122 para outorgar unha mención honorífica ou matrícula de honra ás alumnas e aos alumnos que
1123 demostren un rendemento académico excelente ao da etapa para a que se outorga.

1124 6. As actas de avaliación serán asinadas por todo o profesorado do grupo e levarán o visto e
1125 prace da directora ou do director do centro.

1126 Artigo 30. *Expediente académico*

1127 1. O expediente académico recollerá, xunto cos datos de identificación do centro, os da alumna
1128 ou do alumno, así como a información relativa ao seu proceso de avaliación. Abrirase ao comezo
1129 da etapa ou, de ser o caso, no momento de incorporación ao centro e recollerá, polo menos, os
1130 resultados da avaliación das materias nas diferentes convocatorias, as decisións de promoción e
1131 titulación e, de existiren, as medidas de apoio educativo e as adaptacións que se adoptaran para a
1132 alumna ou o alumno. Igualmente, farase constar a nota media obtida na etapa, así como a media
1133 normalizada á que se refire o punto 4 do artigo anterior.

1134 2. O expediente académico será asinado pola persoa que exerza a secretaría do centro e
1135 levará o visto e prace da directora ou do director do centro.

1136 Artigo 31. *Historial académico*

1137 1. O historial académico terá valor acreditativo das ensinanzas realizadas. Como mínimo
1138 recollerá os datos identificativos da alumna ou do alumno, as materias cursadas en cada un dos
1139 anos de escolarización, as medidas de apoio educativo aplicadas, os resultados da avaliación en
1140 cada convocatoria, as decisións sobre promoción e permanencia, a nota media do bacharelato e a
1141 nota media normalizada, así como a información relativa aos cambios de centro e as datas en que
1142 se produciran os diferentes feitos.

1143 2. Tras finalizar a etapa, o historial académico do bacharelato entregarase ás nais, aos pais ou
1144 ás persoas titoras legais da alumna ou do alumno, ou á propia alumna ou o alumno no caso de
1145 que fose maior de idade.

1146 3. O historial académico será asinado pola persoa que exerza a secretaría do centro e levará o
1147 visto e prace da directora ou do director do centro.

1148 Artigo 32. *Informe persoal por traslado*

1149 1. Cando unha alumna ou un alumno se traslade a outro centro antes de finalizar a etapa para
1150 proseguir os seus estudos, o centro de orixe remitirá ao de destino, por petición deste, copia do

1151 historial académico e o informe persoal por traslado. O centro receptor abrirá o correspondente
1152 expediente académico. A matrícula adquirirá carácter definitivo unha vez recibida a copia do
1153 historial académico.

1154 2. O informe persoal por traslado conterá os resultados das avaliacións realizadas, a
1155 aplicación, de ser o caso, de medidas de apoio ou adaptacións, e todas as observacións que se
1156 consideren oportunas acerca do progreso xeral da alumna ou do alumno.

1157 3. O informe persoal por traslado será asinado pola persoa que exerza a tutoría do grupo da
1158 alumna ou do alumno e levará o visto e prace da directora ou do director do centro.

1159 *Artigo 33. Autenticidade, seguridade e confidencialidade*

1160 1. A consellería con competencias en materia de educación establecerá os procedementos
1161 oportunos para garantir a autenticidade dos documentos oficiais de avaliación, a integridade dos
1162 datos recollidos nestes e a súa supervisión e custodia, así como a súa conservación e o seu
1163 traslado en caso de supresión ou extinción do centro.

1164 2. No referente á obtención dos datos persoais do alumnado, á súa cesión duns centros
1165 docentes a outros e á seguridade e á confidencialidade destes, atenderase ao disposto na
1166 lexislación vixente en materia de protección de datos de carácter persoal e, en todo caso, ao
1167 establecido na disposición adicional vixésimo terceira da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio.

1168 3. Os documentos oficiais de avaliación e os seus procedementos de validación descritos nos
1169 puntos anteriores poderán ser substituídos polos seus equivalentes realizados por medios
1170 electrónicos, informáticos ou telemáticos, sempre que quede garantida a súa autenticidade,
1171 integridade e conservación, e sempre que se cumpran as garantías e os requisitos establecidos
1172 pola Lei orgánica 3/2018, do 5 de decembro, de protección de datos persoais e garantía dos
1173 dereitos dixitais, pola Lei 39/2015, do 1 de outubro, do procedemento administrativo común das
1174 administracións públicas, e pola normativa que as desenvolve.

1175 4. O expediente electrónico do alumnado estará constituído, polo menos, polos datos contidos
1176 nos documentos oficiais de avaliación e cumprirá o establecido no Real decreto 4/2010, do 8 de
1177 xaneiro, polo que se regula o Esquema nacional de interoperabilidade no ámbito da
1178 Administración electrónica.

1179 TÍTULO IV

1180 PLANS EDUCATIVOS

Artigo 34. *Bibliotecas escolares e lectura*

1. Os centros docentes deberán incluír dentro do seu proxecto educativo e funcional un plan lector coa finalidade de promover a lectura, que se concretará anualmente na programación xeral anual a través de actuacións destinadas a afianzar o hábito, da escritura e das habilidades no uso, no tratamento e na produción da información, en apoio da adquisición das competencias clave.

2. Os centros docentes contarán cunha biblioteca escolar e deberán incluír dentro do seu proxecto educativo e funcional un plan de biblioteca, que se concretará anualmente na programación xeral anual a través das correspondentes actuacións, coa finalidade de promovelas como centro de referencia de recursos da lectura, da información e da aprendizaxe. Así mesmo, a biblioteca escolar será un punto de encontro entre alumnado, profesorado e familias que facilite a comunicación, a creatividade, as aprendizaxes, o traballo colaborativo e os intercambios culturais no centro, ademais de servir como instrumento de apoio para o desenvolvemento do plan lector.

Artigo 35. *Educación dixital*

1. Os centros docentes deberán incluír dentro do seu proxecto educativo e funcional un plan dixital de centro, que se concibe como un instrumento para mellorar o desenvolvemento da competencia dixital da comunidade educativa, o uso das tecnoloxías dixitais no proceso de ensino e aprendizaxe e a transformación dos centros en organizacións educativas dixitalmente competentes, e que se concretará anualmente na programación xeral anual a través das correspondentes actuacións.

2. A consellería con competencias en materia de educación promoverá o uso das tecnoloxías da información e da comunicación na aula como medio didáctico apropiado e valioso para desenvolver as tarefas de ensino e aprendizaxe, sen prexuízo das competencias que no ámbito das tecnoloxías da información e da comunicación poidan corresponder a outras entidades integrantes do sector público autonómico.

3. A consellería con competencias en materia de educación ofrecerá plataformas dixitais e tecnolóxicas de acceso para toda a comunidade educativa, que poderán incorporar recursos didácticos achegados polas administracións educativas e outros axentes para o seu uso compartido.

4. Os contornos virtuais de aprendizaxe que se empreguen nos centros docentes sostidos con fondos públicos facilitarán a aplicación de plans educativos específicos, deseñados polos centros docentes para a consecución de obxectivos concretos do currículo, e deberán contribuír á extensión do concepto de aula no tempo e no espazo.

1213 *Artigo 36. Promoción de estilos de vida saudables*

1214 1. Os centros docentes deberán incluír dentro do seu proxecto educativo e funcional un plan de
1215 actividades físicas e hábitos saudables coa finalidade da promoción da práctica de deporte e
1216 exercicio físico e dunha vida activa, saudable e autónoma, por parte das alumnas e dos alumnos,
1217 e que se concretará anualmente na programación xeral anual a través das correspondentes
1218 actuacións.

1219 2. O deseño, a coordinación e a supervisión das medidas que se adopten serán asumidas polo
1220 profesorado coa cualificación ou especialización adecuada, e de acordo cos recursos dispoñibles.

Borrador

1221 Disposicións

1222 **Disposicións adicionais**

1223 Disposición adicional primeira. *Ensinanza de relixión*

1224 1. As ensinanzas de relixión incluíranse no bacharelato de acordo co establecido na disposición
1225 adicional segunda da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación.

1226 2. A consellería con competencias en materia de educación garantirá que, ao comezo do curso,
1227 as nais, os pais ou as persoas titoras legais do alumnado menor de idade poidan manifestar a súa
1228 vontade de que as súas fillas, os seus fillos ou as persoas que tutelen reciban ou non ensinanza
1229 de relixión, así como para o alumnado maior de idade.

1230 3. Os centros docentes disporán, nos termos que estableza a consellería con competencias en
1231 materia de educación, as medidas organizativas para que as alumnas e os alumnos cuxas nais,
1232 pais ou persoas titoras legais, ou o propio alumnado, no caso de ser maior de idade, non optasen
1233 por cursar ensinanzas de relixión reciban, de ser o caso, a debida atención educativa. Para tal
1234 finalidade, os centros docentes contarán cunha sesión lectiva de libre disposición en cada un dos
1235 cursos do bacharelato.

1236 4. A avaliación da ensinanza da relixión católica realizarase nos mesmos termos e cos mesmos
1237 efectos que a das outras materias do bacharelato. A avaliación das ensinanzas das diferentes
1238 confesións relixiosas axustarase ao establecido nos acordos de cooperación en materia educativa
1239 subscritos polo Estado.

1240 5. A determinación do currículo da ensinanza de relixión católica e das diferentes confesións
1241 relixiosas coas que o Estado subscribiu acordos de cooperación en materia educativa será
1242 competencia, respectivamente, da xerarquía eclesiástica e das correspondentes autoridades
1243 relixiosas.

1244 6. Co fin de garantir o principio de igualdade e a libre concorrência entre todo o alumnado, as
1245 cualificacións obtidas na avaliación das ensinanzas de relixión non se computarán na obtención
1246 da nota media para os efectos de acceso a outros estudos, nin para a obtención da mención de
1247 matrícula de honra, nin nas convocatorias para a obtención de bolsas e axudas ao estudo en que
1248 deban entrar en concorrência os expedientes académicos.

1249 Disposición adicional segunda. *Aprendizaxe de linguas estranxeiras*

1250 1. Na impartición de materias en linguas estranxeiras, os centros docentes aplicarán o disposto
1251 no capítulo IV do Decreto 79/2010, do 20 de maio, para o plurilingüismo no ensino non
1252 universitario de Galicia, sen que iso supoña modificación do currículo regulado no presente
1253 decreto. Neste caso, procurarase que ao longo da etapa as alumnas e os alumnos adquiran a
1254 terminoloxía propia das materias na lingua estranxeira e nas dúas linguas oficiais de Galicia.

1255 2. Os centros docentes sostidos con fondos públicos que impartan unha parte das materias do
1256 currículo en linguas estranxeiras aplicarán, en todo caso, os criterios para a admisión do
1257 alumnado establecidos no artigo 86 da Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio. En tales criterios non se
1258 incluírán requisitos lingüísticos.

1259 Disposición adicional terceira. *Educación de persoas adultas*

1260 1. A consellería con competencias en materia de educación adoptará as medidas oportunas
1261 para que as persoas adultas dispoñan dunha oferta específica dos estudos de bacharelato
1262 organizada de acordo coas súas características.

1263 Igualmente, organizará a oferta pública de educación a distancia co fin de dar unha resposta
1264 adecuada á formación permanente das persoas adultas. Esta oferta incluírá o uso das tecnoloxías
1265 da información e a comunicación.

1266 2. Co fin de adaptar a oferta do bacharelato ao principio de flexibilidade que rexe a educación
1267 de persoas adultas, na oferta que realice a consellería con competencias en materia de educación
1268 para as devanditas persoas adultas non será de aplicación o disposto nos puntos 2, 3, 4 e 5 do
1269 artigo 23 deste decreto.

1270 3. As alumnas e os alumnos que cursen o bacharelato no marco da oferta específica
1271 establecida pola consellería con competencias en materia de educación para persoas adultas
1272 obterán o título sempre que obtivesen avaliación positiva en todas as materias dos dous cursos de
1273 bacharelato, ou en todas as materias agás unha. Neste último caso, deberanse reunir as
1274 condicións seguintes:

1275 a) Que o equipo docente considere que a alumna ou o alumno alcanzou as competencias e os
1276 obxectivos vinculados a ese título.

1277 b) Que non se produciu un abandono da materia por parte da alumna ou do alumno, conforme
1278 os criterios establecidos por parte dos centros no marco do disposto pola consellería con
1279 competencias en materia de educación.

1280 c) Que a alumna ou o alumno se presentou ás probas e realizou as actividades necesarias
1281 para a súa avaliación, incluídas as da convocatoria extraordinaria.

1282 d) Que a media aritmética das cualificacións obtidas en todas as materias da etapa cursadas
1283 que como mínimo se requiran para a obtención do título pola modalidade pola que se remata sexa
1284 igual ou superior a cinco. Neste caso, para os efectos do cálculo da cualificación final da etapa,
1285 considerarase a nota numérica obtida na materia non superada.

1286 4. Así mesmo, o alumnado que curse estas ensinanzas e se atope en posesión dalgún dos
1287 títulos a que se refire o artigo 25 deste decreto poderá obter o título de bacharel mediante o
1288 procedemento previsto no devandito artigo.

1289 5. Correspóndelle á consellería con competencias en materia de educación a organización de
1290 probas para que as persoas maiores de vinte anos poidan obter directamente o título de bacharel,
1291 sempre que demostren alcanzar os obxectivos e as competencias do bacharelato. As devanditas
1292 probas, que deberán contar coas medidas de accesibilidade universal e as adaptacións que
1293 precise todo o alumnado con necesidades educativas especiais, organizaranse de maneira
1294 diferenciada segundo as modalidades do bacharelato.

1295 Disposición adicional cuarta. *Obtención de novas modalidades de bacharelato*

1296 As persoas que obtivesen o título de bacharel poderán obter, nos termos que se establezan,
1297 calquera das outras modalidades mediante a superación das materias de modalidade de primeiro
1298 e de segundo curso que, conforme o previsto neste decreto, se requiren para a modalidade
1299 elixida.

1300 Disposición adicional quinta. *Simultaneidade de estudos*

1301 No marco do establecido neste decreto, a consellería con competencias en materia de
1302 educación facilitará a posibilidade de cursar simultaneamente as ensinanzas artísticas
1303 profesionais e a educación secundaria. Con este fin, poderanse adoptar as oportunas medidas de
1304 organización e de ordenación académica que incluírán, entre outras, as validacións e a creación
1305 de centros integrados.

1306 **Disposicións derogatorias**

1307 Disposición derogatoria única. Derogación normativa

1308 1. A partir da total implantación das modificacións indicadas na disposición derradeira primeira,
1309 quedará derogado o Decreto 86/2015, do 25 de xuño, polo que se establece o currículo da
1310 educación secundaria obrigatoria e do bacharelato na Comunidade Autónoma de Galicia.

1311 2. Quedan derogadas todas as disposicións de igual ou inferior rango que se opoñan ao
1312 disposto neste decreto.

1313 **Disposicións derradeiras**

1314 Disposición derradeira primeira. *Calendario de implantación*

1315 O disposto nos títulos II e III do presente decreto implantarase para o primeiro curso de
1316 bacharelato no curso escolar 2022-2023, e para o segundo curso de bacharelato no curso escolar
1317 2023-2024.

1318 Disposición derradeira segunda. *Desenvolvemento normativo*

1319 Facúltase a persoa titular da consellería con competencias en materia de educación para ditar
1320 cantas disposicións sexan precisas, no ámbito das súas competencias, para a execución e o
1321 desenvolvemento deste decreto.

1322 Disposición derradeira terceira. *Entrada en vigor*

1323 Este decreto entrará en vigor o día seguinte ao da súa publicación no Diario Oficial de Galicia.

1324 Santiago de Compostela, ___ de ___ de dous mil vinte dous

1325 Alfonso Rueda Valenzuela

1326 Presidente

1327 Román Rodríguez González

1328 Conselleiro de Cultura, Educación, Formación Profesional e Universidades

Anexo I

Competencias clave no bacharelato

O bacharelato ten como finalidade proporcionarlle ao alumnado formación, madureza intelectual e humana, coñecementos, habilidades e actitudes que lle permitan desenvolver funcións sociais e incorporarse á vida activa con responsabilidade e aptitude. Debe, así mesmo, facilitar a adquisición e o logro das competencias indispensables para o seu futuro formativo e profesional, e capacitalo para o acceso á educación superior.

Para cumprir estes fins, é preciso que esta etapa contribúa a que o alumnado progrese no grao de desenvolvemento das competencias que, de acordo co perfil de saída do alumnado ao termo do ensina básico, debe estar alcanzado ao finalizar a educación secundaria obrigatoria. As competencias clave que se recollen no devandito perfil de saída son as seguintes:

- CCL - Competencia en comunicación lingüística
- CP - Competencia plurilingüe
- STEM - Competencia matemática e competencia en ciencia, tecnoloxía e enxeñaría
- CD - Competencia dixital
- CPSAA - Competencia persoal, social e de aprender a aprender
- CC - Competencia cidadá
- CE - Competencia emprendedora
- CCEC - Competencia en conciencia e expresión culturais

Estas competencias clave son a adaptación ao sistema educativo español das establecidas na Recomendación do Consello da Unión Europea do 22 de maio de 2018, relativa ás competencias clave para a aprendizaxe permanente. Esta adaptación responde á necesidade de vincular as devanditas competencias aos retos e aos desafíos do século XXI, así como ao contexto da educación formal e, máis concretamente, aos principios e aos fins do sistema educativo establecidos na Lei orgánica 2/2006, do 3 de maio, de educación.

Aínda que a Recomendación se refire á aprendizaxe permanente, que debe producirse ao longo de toda a vida, o perfil de saída remite ao momento preciso do final do ensino básico. Do mesmo xeito, e dado que as competencias clave se adquiren necesariamente de forma secuencial e progresiva ao longo de toda a vida, resulta necesario adecualas a ese outro momento do desenvolvemento persoal, social e formativo do alumnado que supón o final do bacharelato.

1359 Consecuentemente, neste anexo defínese para cada unha das competencias clave un conxunto
1360 de descritores operativos, que dan continuidade, afondan e amplían os niveis de desempeño
1361 previstos ao final do ensino básico, co fin de os adaptar ás necesidades e aos fins desta etapa
1362 postobrigatoria.

1363 Do mesmo xeito, no deseño das ensinanzas mínimas das materias de bacharelato, mantense e
1364 adáptase ás especificidades da etapa a necesaria vinculación entre as devanditas competencias
1365 clave e os principais retos e desafíos globais do século XXI aos que o alumnado se vai ver
1366 confrontado. Esta vinculación seguirá a dar sentido as aprendizaxes e achegará o punto de
1367 partida para favorecer situacións de aprendizaxe relevantes e significativas, tanto para o
1368 alumnado como para o persoal docente.

1369 Con carácter xeral, débese entender que a consecución das competencias e dos obxectivos do
1370 bacharelato está vinculada á adquisición e ao desenvolvemento das devanditas competencias
1371 clave. Por este motivo, os descritores operativos de cada unha das competencias clave constitúen
1372 o marco referencial a partir do cal se concretan os obxectivos das diferentes materias. Esta
1373 vinculación entre descritores operativos e obxectivos propicia que da avaliación destas últimas
1374 poida colixirse o grao de adquisición das competencias clave esperadas en bacharelato e, xa que
1375 logo, a consecución das competencias e dos obxectivos previstos para a etapa.

1376 **Descritores operativos das competencias clave no ensino básico**

1377 A seguir, defínese cada unha das competencias clave e enúncianse os descritores operativos
1378 do nivel de adquisición esperado ao termo do bacharelato. Para favorecer e explicitar a
1379 continuidade, a coherencia e a cohesión entre etapas, inclúense tamén os descritores operativos
1380 previstos para o ensino básico.

1381 É importante sinalar que a adquisición de cada unha das competencias clave contribúe á
1382 adquisición de todas as demais. Non existe xerarquía entre elas, nin pode establecerse unha
1383 correspondencia exclusiva cunha única materia, senón que todas se concretan nas aprendizaxes
1384 das distintas materias e, pola súa vez, se adquiren e se desenvolven a partir das aprendizaxes
1385 que se producen no conxunto destas.

1386 **CCL - Competencia en comunicación lingüística**

1387 A competencia en comunicación lingüística supón interactuar de forma oral, escrita, signada ou
1388 multimodal de maneira coherente e adecuada en diferentes ámbitos e contextos e con propósitos
1389 comunicativos diversos. Implica mobilizar, de maneira consciente, o conxunto de coñecementos,
1390 destrezas e actitudes que permiten comprender, interpretar e valorar criticamente mensaxes orais,
1391 escritos, signados ou multimodais evitando os riscos de manipulación e desinformación, así como

1392 comunicarse eficazmente con outras persoas de maneira cooperativa, creativa, ética e
1393 respectuosa.

1394 A competencia en comunicación lingüística constitúe a base para o pensamento propio e para
1395 a construción do coñecemento en todos os ámbitos do saber. Por iso, o seu desenvolvemento
1396 está vinculado á reflexión explícita sobre o funcionamento da lingua nos xéneros discursivos
1397 específicos de cada área de coñecemento, así como aos usos da oralidade, a escritura ou a
1398 signación para pensar e para aprender. Por último, fai posible apreciar a dimensión estética da
1399 linguaxe e gozar da cultura literaria.

Descritores operativos	
Ao completar o ensino básico, a alumna ou o alumno...	Ao completar o bacharelato, a alumna ou o alumno...
▪ CCL1. Exprésase de forma oral, escrita, signada ou multimodal con coherencia, corrección e adecuación aos diferentes contextos sociais, e participa en interaccións comunicativas con actitude cooperativa e respectuosa tanto para intercambiar información, crear coñecemento e transmitir opinións como para construír vínculos persoais.	▪ CCL1. Exprésase de xeito oral, escrito, signado ou multimodal con fluidez, coherencia, corrección e adecuación aos diferentes contextos sociais e académicos, e participa en interaccións comunicativas con actitude cooperativa e respectuosa, tanto para intercambiar información, crear coñecemento e argumentar as súas opinións como para establecer e coidar as súas relacións interpersoais.
▪ CCL2. Comprende, interpreta e valora con actitude crítica textos orais, escritos, signados ou multimodais dos ámbitos persoal, social, educativo e profesional para participar en diferentes contextos de maneira activa e informada e para construír coñecemento.	▪ CCL2. Comprende, interpreta e valora con actitude crítica textos orais, escritos, signados ou multimodais dos distintos ámbitos, con especial énfase nos textos académicos e dos medios de comunicación, para participar en diferentes contextos de maneira activa e informada, e para construír coñecemento.
▪ CCL3. Localiza, selecciona e contrasta de maneira progresivamente autónoma información procedente de diferentes fontes, avaliando a súa fiabilidade e pertinencia en función dos obxectivos de lectura e evitando os riscos de manipulación e desinformación, e intégraa e transfórmaa en coñecemento para comunicala adoptando un punto de vista creativo, crítico e persoal á vez que respectuoso coa propiedade intelectual.	▪ CCL3. Localiza, selecciona e contrasta de xeito autónomo información procedente de diferentes fontes avaliando a súa fiabilidade e a súa pertinencia en función dos obxectivos de lectura e evitando os riscos de manipulación e desinformación, e intégraa e transfórmaa en coñecemento para a comunicar de maneira clara e rigorosa adoptando un punto de vista creativo e crítico, á par que respectuoso coa propiedade intelectual.
▪ CCL4. Le con autonomía obras diversas adecuadas á súa idade, seleccionando as que mellor se axustan aos seus gustos e intereses; aprecia o patrimonio literario como canle privilexiada da experiencia	▪ CCL4. Le con autonomía obras relevantes da literatura e ponas en relación co seu contexto sociohistórico de produción, e coa tradición literaria anterior e posterior, e examina a pegada do seu legado na actualidade,

individual e colectiva; e mobiliza a súa propia experiencia biográfica e os seus coñecementos literarios e culturais para construír e compartir a súa interpretación das obras e para crear textos de intención literaria de progresiva complexidade.	para construír e compartir a súa propia interpretación argumentada das obras, crear e recrear obras de intención literaria e conformar progresivamente un mapa cultural.
▪ CCL5. Pon as súas prácticas comunicativas ao servizo da convivencia democrática, a resolución dialogada dos conflitos e a igualdade de dereitos de todas as persoas, evitando os usos discriminatorios, así como os abusos de poder, para favorecer a utilización non só eficaz senón tamén ética dos diferentes sistemas de comunicación.	▪ CCL5. Pon as súas prácticas comunicativas ao servizo da convivencia democrática, da resolución dialogada dos conflitos e da igualdade de dereitos de todas as persoas, evitando e rexeitando os usos discriminatorios, así como os abusos de poder, para favorecer a utilización non só eficaz senón tamén ética dos sistemas de comunicación.

1400 CP - Competencia plurilingüe

1401 A competencia plurilingüe implica utilizar distintas linguas, orais ou signadas, de forma
1402 apropiada e eficaz para a aprendizaxe e a comunicación. Esta competencia supón recoñecer e
1403 respectar os perfís lingüísticos individuais e aproveitar as experiencias propias para desenvolver
1404 estratexias que permitan mediar e facer transferencias entre linguas, incluídas as clásicas, e, de
1405 ser o caso, manter e adquirir destrezas na lingua ou linguas familiares e nas linguas oficiais.
1406 Integra, así mesmo, dimensións históricas e interculturais orientadas a coñecer, valorar e
1407 respectar a diversidade lingüística e cultural da sociedade co obxectivo de fomentar a convivencia
1408 democrática.

Descritores operativos	
Ao completar o ensino básico, a alumna ou o alumno...	Ao completar o bacharelato, a alumna ou o alumno...
▪ CP1. Usa eficazmente unha ou máis linguas, ademais da lingua ou linguas familiares, para responder as súas necesidades comunicativas, de maneira apropiada e adecuada tanto ao seu desenvolvemento e intereses como a diferentes situacións e contextos dos ámbitos persoal, social, educativo e profesional.	▪ CP1. Utiliza con fluidez, adecuación e aceptable corrección unha ou máis linguas, ademais da lingua familiar ou das linguas familiares, para responder ás súas necesidades comunicativas con espontaneidade e autonomía en diferentes situacións e contextos dos ámbitos persoal, social, educativo e profesional.
▪ CP2. A partir das súas experiencias, realiza transferencias entre distintas linguas como estratexia para comunicarse e ampliar o seu repertorio lingüístico individual.	▪ CP2. A partir das súas experiencias, desenvolve estratexias que lle permitan ampliar e enriquecer de forma sistemática o seu repertorio lingüístico individual co fin de se comunicar de xeito eficaz.
▪ CP3. Coñece, valora e respecta a diversidade lingüística e cultural presente na sociedade,	▪ CP3. Coñece e valora criticamente a diversidade lingüística e cultural presente na sociedade,

integrándoa no seu desenvolvemento persoal como factor de diálogo, para fomentar a cohesión social.

integrándoa no seu desenvolvemento persoal e antepondo a comprensión mutua como característica central da comunicación, para fomentar a cohesión social.

1409 STEM - Competencia matemática e competencia en ciencia, tecnoloxía e enxeñaría

1410 A competencia matemática e competencia en ciencia, tecnoloxía e enxeñaría (competencia
1411 STEM polas súas siglas en inglés) entraña a comprensión do mundo utilizando os métodos
1412 científicos, o pensamento e representación matemáticos, a tecnoloxía e os métodos da enxeñaría
1413 para transformar a contorna de forma comprometida, responsable e sustentable.

1414 A competencia matemática permite desenvolver e aplicar a perspectiva e o razoamento
1415 matemáticos co fin de resolver diversos problemas en diferentes contextos.

1416 A competencia en ciencia supón a comprensión e explicación da contorna natural e social,
1417 utilizando un conxunto de coñecementos e metodoloxías, incluídas a observación e a
1418 experimentación, co fin de formular preguntas e extraer conclusións baseadas en probas para
1419 poder interpretar e transformar o mundo natural e o contexto social.

1420 A competencia en tecnoloxía e enxeñaría comprende a aplicación dos coñecementos e
1421 metodoloxías propios das ciencias para transformar a nosa sociedade de acordo coas
1422 necesidades ou desexos das persoas nun marco de seguridade, responsabilidade e
1423 sustentabilidade.

Descritores operativos	
Ao completar o ensino básico, a alumna ou o alumno...	Ao completar o bacharelato, a alumna ou o alumno...
STEM1. Utiliza métodos indutivos e dedutivos propios do razoamento matemático en situacións coñecidas, e selecciona e emprega diferentes estratexias para resolver problemas analizando criticamente as solucións e reformulando o procedemento, se fose necesario.	STEM1. Selecciona e utiliza métodos indutivos e dedutivos propios do razoamento matemático en situacións propias da modalidade elixida e emprega estratexias variadas para a resolución de problemas, analizando criticamente as solucións e reformulando o procedemento, en caso necesario.
STEM2. Utiliza o pensamento científico para entender e explicar os fenómenos que ocorren ao seu arredor, confiando no coñecemento como motor de desenvolvemento, facéndose preguntas e comprobando hipóteses mediante a experimentación e a indagación, utilizando ferramentas e instrumentos adecuados, apreciando a importancia da precisión e a	STEM2. Utiliza o pensamento científico para entender e explicar fenómenos relacionados coa modalidade elixida, confiando no coñecemento como motor de desenvolvemento, formulándose hipóteses e contrastándoas ou comprobándoas mediante a observación, a experimentación e a investigación, utilizando ferramentas e instrumentos adecuados,

veracidade e mostrando unha actitude crítica sobre o alcance e as limitacións da ciencia.	apreciando a importancia da precisión e a veracidade, e amosando unha actitude crítica acerca do alcance e das limitacións dos métodos empregados.
STEM3. Formula e desenvolve proxectos deseñando, fabricando e avaliando diferentes prototipos ou modelos para xerar ou utilizar produtos que dean solución a unha necesidade ou problema de forma creativa e en equipo, procurando a participación de todo o grupo, resolvendo pacificamente os conflitos que poidan xurdir, adaptándose ante a incerteza e valorando a importancia da sustentabilidade.	STEM3. Formula e desenvolve proxectos deseñando e creando prototipos ou modelos para xerar ou utilizar produtos que dean solución a unha necesidade ou a un problema de xeito colaborativo, procurando a participación de todo o grupo, resolvendo pacificamente os conflitos que poidan xurdir, adaptándose ante a incerteza e avaliando o produto obtido de acordo cos obxectivos propostos, a sustentabilidade e o impacto transformador na sociedade.
STEM4. Interpreta e transmite os elementos máis relevantes de procesos, razoamentos, demostracións, métodos e resultados científicos, matemáticos e tecnolóxicos de forma clara e precisa e en diferentes formatos (gráficos, táboas, diagramas, fórmulas, esquemas, símbolos...), aproveitando de forma crítica a cultura dixital e incluíndo a linguaxe matemático-formal con ética e responsabilidade, para compartir e construír novos coñecementos.	STEM4. Interpreta e transmite os elementos máis relevantes de investigacións de forma clara e precisa, en diferentes formatos (gráficos, táboas, diagramas, fórmulas, esquemas e símbolos), aproveitando a cultura dixital con ética e responsabilidade e valorando de xeito crítico a contribución da ciencia e da tecnoloxía no cambio das condicións de vida, para compartir e construír novos coñecementos.
STEM5. Empeña accións fundamentadas científicamente para promover a saúde física, mental e social, e preservar o medio ambiente e os seres vivos; e aplica principios de ética e seguridade na realización de proxectos para transformar a súa contorna próxima de forma sustentable, valorando o seu impacto global e practicando o consumo responsable.	STEM5. Planea e empeña accións fundamentadas científicamente para promover a saúde física e mental, e para preservar o ambiente e os seres vivos, practicando o consumo responsable, aplicando principios de ética e seguridade, para crear valor e transformar a súa contorna de maneira sustentable, adquirindo compromisos como cidadán ou cidadá nos ámbitos local e global.

1424 CD - Competencia dixital

1425 A competencia dixital implica o uso seguro, saudable, sustentable, crítico e responsable das
1426 tecnoloxías dixitais para a aprendizaxe, para o traballo e para a participación na sociedade, así
1427 como a interacción con estas.

1428 Inclúe a alfabetización en información e datos, a comunicación e a colaboración, a educación
1429 mediática, a creación de contidos dixitais (incluída a programación), a seguridade (incluído o
1430 benestar dixital e as competencias relacionadas coa ciberseguridade), asuntos relacionados coa

- 1431 cidadanía dixital, a privacidade, a propiedade intelectual, a resolución de problemas e o
1432 pensamento computacional e crítico.

Descritores operativos	
Ao completar o ensino básico, a alumna ou o alumno...	Ao completar o bacharelato, a alumna ou o alumno...
CD1. Realiza procuras en Internet atendendo a criterios de validez, calidade, actualidade e fiabilidade, seleccionando os resultados de maneira crítica e arquivándoos, para recuperalos, referenciarlos e reutilizalos, respectando a propiedade intelectual.	CD1. Realiza procuras avanzadas comprendendo como funcionan os motores de procura en internet, aplicando criterios de validez, calidade, actualidade e fiabilidade, seleccionando os resultados de maneira crítica e organizando o almacenamento da información adecuadamente e con seguridade, para a referenciar e a reutilizar posteriormente.
CD2. Xestiona e utiliza a súa contorna persoal dixital de aprendizaxe para construír coñecemento e crear contidos dixitais, mediante estratexias de tratamento da información e o uso de diferentes ferramentas dixitais, seleccionando e configurando a máis adecuada en función da tarefa e das súas necesidades de aprendizaxe permanente.	CD2. Crea, integra e reelabora contidos dixitais de forma individual ou colectiva, aplicando medidas de seguridade e respectando sempre os dereitos de autoría dixital, para ampliar os seus recursos e xerar novo coñecemento.
CD3. Comunícase, participa, colabora e interactúa compartindo contidos, datos e información mediante ferramentas ou plataformas virtuais, e xestiona de maneira responsable as súas accións, presenza e visibilidade na rede, para exercer unha cidadanía dixital activa, cívica e reflexiva.	CD3. Selecciona, configura e utiliza dispositivos dixitais, ferramentas, aplicacións e servizos en liña, e incorpóraos na súa contorna persoal de aprendizaxe dixital, para se comunicar, traballar colaborativamente e compartir información, xestionando de maneira responsable as súas accións, a presenza e a visibilidade na rede, e exercendo unha cidadanía dixital activa, cívica e reflexiva.
CD4. Identifica riscos e adopta medidas preventivas ao usar as tecnoloxías dixitais para protexer os dispositivos, os datos persoais, a saúde e o medio ambiente, e para tomar conciencia da importancia e necesidade de facer un uso crítico, legal, seguro, saudable e sustentable das devanditas tecnoloxías.	CD4. Avalía riscos e aplica medidas ao usar as tecnoloxías dixitais para protexer os dispositivos, os datos persoais, a saúde e o ambiente, e fai un uso crítico, legal, seguro, saudable e sustentable desas tecnoloxías.
CD5. Desenvolve aplicacións informáticas sinxelas e solucións tecnolóxicas creativas e sustentables para resolver problemas concretos ou responder a retos propostos, mostrando interese e curiosidade pola evolución das tecnoloxías dixitais e polo seu desenvolvemento sustentable e uso ético.	CD5. Desenvolve solucións tecnolóxicas anovadoras e sustentables para dar resposta a necesidades concretas, amosando interese e curiosidade pola evolución das tecnoloxías dixitais e polo seu desenvolvemento sustentable e uso ético.

1433 CPSAA - Competencia persoal, social e de aprender a aprender

1434 A competencia persoal, social e de aprender a aprender implica a capacidade de reflexionar
1435 sobre un mesmo para autocoñecerse, aceptarse e promover un crecemento persoal constante;
1436 xestionar o tempo e a información eficazmente; colaborar con outros de forma construtiva; manter
1437 a resiliencia; e xestionar a aprendizaxe ao longo da vida. Inclúe tamén a capacidade de lle facer
1438 fronte á incerteza e á complexidade; adaptarse aos cambios; aprender a xestionar os procesos
1439 metacognitivos; identificar condutas contrarias á convivencia e desenvolver estratexias para
1440 abordalas; contribuír ao benestar físico, mental e emocional propio e das demais persoas,
1441 desenvolvendo habilidades para coidarse a si mesmo e a quen o rodea a través da
1442 corresponsabilidade; ser capaz de levar unha vida orientada ao futuro; así como expresar empatía
1443 e abordar os conflitos nun contexto integrador e de apoio.

Descritores operativos	
Ao completar o ensino básico, a alumna ou o alumno...	Ao completar o bacharelato, a alumna ou o alumno...
CPSAA1. Regula e expresa as súas emocións, fortalecendo o optimismo, a resiliencia, a autoeficacia e a procura de propósito e motivación cara á aprendizaxe, para xestionar os retos e cambios e harmonizalos cos seus propios obxectivos.	- CPSAA1.1. Fortalece o optimismo, a resiliencia, a autoeficacia e a procura de obxectivos de xeito autónomo para facer eficaz a súa aprendizaxe. - CPSAA1.2. Desenvolve unha personalidade autónoma, xestionando construtivamente os cambios, a participación social e a súa propia actividade, para dirixir a súa vida.
CPSAA2. Comprende os riscos para a saúde relacionados con factores sociais, consolida estilos de vida saudable nos ámbitos físico e mental, recoñece condutas contrarias á convivencia e aplica estratexias para abordalas.	CPSAA2. Adopta de maneira autónoma un estilo de vida sustentable e atende o benestar físico e mental propio e o das demais persoas, procurando e ofrecendo apoio na sociedade, para construír un mundo máis saudable.
CPSAA3. Comprende proactivamente as perspectivas e as experiencias das demais persoas e incorpóraas á súa aprendizaxe, para participar no traballo en grupo, distribuindo e aceptando tarefas e responsabilidades de maneira equitativa e empregando estratexias cooperativas.	- CPSAA3.1. Aмосa sensibilidade cara ás emocións e as experiencias das demais persoas, sendo consciente da influencia que exerce o grupo nas persoas, para consolidar unha personalidade empática e independente e desenvolver a súa intelixencia. - CPSAA3.2. Distribúe nun grupo as tarefas, os recursos e as responsabilidades de xeito ecuánime, segundo os seus obxectivos, favorecendo un enfoque sistémico para contribuír á consecución de obxectivos compartidos.

▪ CPSAA4. Realiza autoavaliacións sobre o seu proceso de aprendizaxe, buscando fontes fiables para validar, sustentar e contrastar a información e para obter conclusións relevantes.	▪ CPSAA4. Compara, analiza, avalúa e sintetiza datos, información e ideas dos medios de comunicación, para obter conclusións lóxicas de forma autónoma, valorando a fiabilidade das fontes.
▪ CPSAA5. Planea obxectivos a medio prazo e desenvolve procesos metacognitivos de retroalimentación para aprender dos seus erros no proceso de construción do coñecemento.	▪ CPSAA5. Planifica a longo prazo avaliando os propósitos e os procesos da construción do coñecemento, relacionando os campos deste para desenvolver procesos autorregulados de aprendizaxe que lle permitan transmitir ese coñecemento, propor ideas creativas e resolver problemas con autonomía.

1444 CC - Competencia cidadá

1445 A competencia cidadá contribúe a que alumnas e alumnos poidan exercer unha cidadanía
1446 responsable e participar plenamente na vida social e cívica, baseándose na comprensión dos
1447 conceptos e nas estruturas sociais, económicas, xurídicas e políticas, así como no coñecemento
1448 dos acontecementos mundiais e o compromiso activo coa sustentabilidade e o logro dunha
1449 cidadanía mundial. Inclúe a alfabetización cívica, a adopción consciente dos valores propios
1450 dunha cultura democrática fundada no respecto aos dereitos humanos, a reflexión crítica sobre os
1451 grandes problemas éticos do noso tempo e o desenvolvemento dun estilo de vida sustentable
1452 acorde cos obxectivos de desenvolvemento sustentable expostos na Axenda 2030.

Descritores operativos	
Ao completar o ensino básico, a alumna ou o alumno...	Ao completar o bacharelato, a alumna ou o alumno...
▪ CC1. Analiza e comprende ideas relativas á dimensión social e cidadá da súa propia identidade, así como aos feitos culturais, históricos e normativos que a determinan, demostrando respecto polas normas, empatía, equidade e espírito construtivo na interacción cos demais en calquera contexto.	▪ CC1. Analiza feitos, normas e ideas relativas á dimensión social, histórica, cívica e moral da súa propia identidade, para contribuír á consolidación da súa madurez persoal e social, adquirir unha conciencia cidadá e responsable, desenvolver a autonomía e o espírito crítico, e establecer unha interacción pacífica e respectuosa coas demais persoas e coa contorna.
▪ CC2. Analiza e asume fundamentalmente os principios e valores que emanan do proceso de integración europea, a Constitución española e os dereitos humanos e da infancia, participando en actividades comunitarias, como a toma de decisións ou a resolución de conflitos, con actitude democrática, respecto pola diversidade e compromiso coa	▪ CC2. Recoñece, analiza e aplica en diversos contextos, de forma crítica e consecuente, os principios, os ideais e os valores relativos ao proceso de integración europea, a Constitución española, os dereitos humanos e a historia e o patrimonio cultural propios, á vez que participa en todo tipo de actividades grupais cunha actitude fundamentada nos principios e

igualdade de xénero, a cohesión social, o desenvolvemento sustentable e o logro da cidadanía mundial.	nos procedementos democráticos, o compromiso ético coa igualdade, a cohesión social, o desenvolvemento sustentable e o logro da cidadanía mundial.
CC3. Comprende e analiza problemas éticos fundamentais e de actualidade, considerando criticamente os valores propios e alleos, e desenvolvendo xuízos propios para afrontar a controversia moral con actitude dialogante, argumentativa, respectuosa e oposta a calquera tipo de discriminación ou violencia.	CC3. Adopta un xuízo propio e argumentado ante problemas éticos e filosóficos fundamentais e de actualidade, afrontando con actitude dialogante a pluralidade de valores, crenzas e ideas, rexeitando todo tipo de discriminación e violencia, e promovendo activamente a igualdade e a corresponsabilidade efectiva entre mulleres e homes.
CC4. Comprende as relacións sistémicas de interdependencia, ecodpendencia e interconexión entre actuacións locais e globais, e adopta, de forma consciente e motivada, un estilo de vida sustentable e ecosocialmente responsable.	CC4. Analiza as relacións de interdependencia e ecodpendencia entre as nosas formas de vida e a contorna, realizando unha análise crítica da pegada ecolóxica das accións humanas, e demostrando un compromiso ético e ecosocialmente responsable con actividades e hábitos que conduzan ao logro dos obxectivos de desenvolvemento sustentable e a loita contra o cambio climático.

1453 CE - Competencia emprendedora

1454 A competencia emprendedora implica desenvolver un enfoque vital dirixido a actuar sobre
1455 oportunidades e ideas, utilizando os coñecementos específicos necesarios para xerar resultados
1456 de valor para outras persoas. Achega estratexias que permiten adaptar a mirada para detectar
1457 necesidades e oportunidades; adestrar o pensamento para analizar e avaliar a contorna, e crear e
1458 reformular ideas utilizando a imaxinación, a creatividade, o pensamento estratéxico e a reflexión
1459 ética, crítica e construtiva dentro dos procesos creativos e de innovación; e espertar a disposición
1460 para aprender, a arriscar e a afrontar a incerteza. Así mesmo, implica tomar decisións baseadas
1461 na información e o coñecemento e colaborar de maneira áxil con outras persoas, con motivación,
1462 empatía e habilidades de comunicación e de negociación, para levar as ideas expostas á acción
1463 mediante a planificación e xestión de proxectos sustentables de valor social, cultural e económico-
1464 financeiro.

Descritores operativos	
Ao completar o ensino básico, a alumna ou o alumno...	Ao completar o bacharelato, a alumna ou o alumno...
CE1. Analiza necesidades e oportunidades e afronta retos con sentido crítico, facendo balance da súa sustentabilidade, valorando o impacto que poidan	CE1. Avalía necesidades e oportunidades e afronta retos, con sentido crítico e ético, avaliando a súa sustentabilidade e comprobando, a partir de

supoñer na contorna, para presentar ideas e solucións innovadoras, éticas e sustentables, dirixidas a crear valor no ámbito persoal, social, educativo e profesional.	coñecementos técnicos específicos, o impacto que poidan supor na contorna, para presentar e executar ideas e solucións anovadoras dirixidas a distintos contextos, tanto locais como globais, no ámbito persoal, social e académico con proxección profesional emprendedora.
CE2. Avalía as fortalezas e debilidades propias, facendo uso de estratexias de autocoñecemento e autoeficacia, e comprende os elementos fundamentais da economía e as finanzas, aplicando coñecementos económicos e financeiros a actividades e situacións concretas, utilizando destrezas que favorezan o traballo colaborativo e en equipo, para reunir e optimizar os recursos necesarios que leven á acción unha experiencia emprendedora que xere valor.	CE2. Avalía e reflexiona sobre as fortalezas e as debilidades propias e as das demais persoas, facendo uso de estratexias de autocoñecemento e autoeficacia; interioriza os coñecementos económicos e financeiros específicos e transfíreos a contextos locais e globais, aplicando estratexias e destrezas que axilicen o traballo colaborativo e en equipo, para reunir e optimizar os recursos necesarios, que leven á acción unha experiencia ou unha iniciativa emprendedora de valor.
CE3. Desenvolve o proceso de creación de ideas e solucións valiosas e toma decisións, de maneira razoada, utilizando estratexias áxiles de planificación e xestión, e reflexiona sobre o proceso realizado e o resultado obtido, para levar a termo o proceso de creación de prototipos innovadores e de valor, considerando a experiencia como unha oportunidade para aprender.	CE3. Leva a cabo o proceso de creación de ideas e solucións anovadoras e toma decisións, con sentido crítico e ético, aplicando coñecementos técnicos específicos e estratexias áxiles de planificación e xestión de proxectos, e reflexiona sobre o proceso realizado e o resultado obtido, para elaborar un prototipo final de valor para as demais persoas, considerando a experiencia tanto de éxito como de fracaso unha oportunidade para aprender.

1465 CCEC - Competencia en conciencia e expresión culturais

1466 A competencia en conciencia e expresión culturais supón comprender e respectar o modo en
 1467 que as ideas, as opinións, os sentimentos e as emocións se expresan e se comunican de forma
 1468 creativa en distintas culturas e por medio dunha ampla gama de manifestacións artísticas e
 1469 culturais. Implica tamén un compromiso coa comprensión, o desenvolvemento e a expresión das
 1470 ideas propias e do sentido do lugar que se ocupa ou do papel que se desempeña na sociedade.
 1471 Así mesmo, require a comprensión da propia identidade en evolución e do patrimonio cultural nun
 1472 mundo caracterizado pola diversidade, así como a toma de conciencia de que a arte e outras
 1473 manifestacións culturais poden supoñer unha maneira de mirar o mundo e de darlle forma.

Descritores operativos	
Ao completar o ensino básico, a alumna ou o alumno...	Ao completar o bacharelato, a alumna ou o alumno...

▪ CCEC1. Coñece, aprecia criticamente e respecta o patrimonio cultural e artístico, implicándose na súa conservación e valorando o enriquecemento inherente á diversidade cultural e artística.	▪ CCEC1. Reflexiona, promove e valora criticamente o patrimonio cultural e artístico de calquera época, contrastando as súas singularidades e partindo da súa propia identidade, para defender a liberdade de expresión, a igualdade e o enriquecemento inherente á diversidade.
▪ CCEC2. Goza, recoñece e analiza con autonomía as especificidades e intencionalidades das manifestacións artísticas e culturais máis destacadas do patrimonio, distinguindo os medios e soportes, así como as linguaxes e elementos técnicos que as caracterizan.	▪ CCEC2. Investiga as especificidades e as intencionalidades de diversas manifestacións artísticas e culturais do patrimonio, mediante unha postura de recepción activa e deleite, diferenciando e analizando os contextos, os medios e os soportes en que se materializan, así como as linguaxes e os elementos técnicos e estéticos que as caracterizan.
▪ CCEC3. Expresa ideas, opinións, sentimentos e emocións por medio de producións culturais e artísticas, integrando o seu propio corpo e desenvolvendo a autoestima, a creatividade e o sentido do lugar que ocupa na sociedade, cunha actitude empática, aberta e colaborativa.	▪ CCEC3.1. Expresa ideas, opinións, sentimentos e emocións con creatividade e espírito crítico, realizando con rigor as súas propias producións culturais e artísticas, para participar de xeito activo na promoción dos dereitos humanos e os procesos de socialización e de construción da identidade persoal que se derivan da práctica artística.
	▪ CCEC3.2. Descubre a autoexpresión, a través da interactuación corporal e a experimentación con diferentes ferramentas e linguaxes artísticas, enfrontándose a situacións creativas cunha actitude empática e colaborativa, e con autoestima, iniciativa e imaxinación.
▪ CCEC4. Coñece, selecciona e utiliza con creatividade diversos medios e soportes, así como técnicas plásticas, visuais, audiovisuais, sonoras ou corporais, para a creación de produtos artísticos e culturais, tanto de forma individual como colaborativa, identificando oportunidades de desenvolvemento persoal, social e laboral, así como de emprendemento.	▪ CCEC4.1. Selecciona e integra con creatividade diversos medios e soportes, así como técnicas plásticas, visuais audiovisuais sonoras ou corporais para deseñar e producir proxectos artísticos e culturais sustentables, analizando as oportunidades de desenvolvemento persoal, social e laboral que ofrecen, servíndose da interpretación, a execución, a improvisación ou a composición.
	▪ CCEC4.2. Planifica, adapta e organiza os seus coñecementos, as súas destrezas e as súas actitudes para responder con creatividade e eficacia aos desempeños derivados dunha produción cultural ou artística, individual ou colectiva, utilizando diversidade de linguaxes, códigos, técnicas, ferramentas e

recursos plásticos, visuais, audiovisuais, musicais, corporais ou escénicos, valorando tanto o proceso como o produto final e comprendendo as oportunidades persoais, sociais, inclusivas e económicas que ofrecen.

Borrador

Anexo II

Currículo das materias

1 Análise Musical

1.1 Introducción

A materia de Análise Musical proporciónalle ao alumnado unha formación que lle permite desenvolver as súas habilidades perceptivas para identificar os elementos que forman parte das obras musicais e, a partir de aí, profundar na súa comprensión global. Isto implica examinalas desde un punto de vista crítico e estético, establecendo relacións entre a proposta musical e o contexto histórico-social no que foi creada. Ademais, a materia permite descubrir aspectos relacionados coa incidencia da música no oínte e a súa utilización como medio terapéutico ou o seu uso en combinación con outras manifestacións artísticas.

A materia, que supón unha continuación e unha especialización dos coñecementos, destrezas e actitudes adquiridos durante as etapas educativas anteriores, estrutúrase en dous cursos. No primeiro, establécense as bases para o coñecemento dos elementos da análise musical, da forma musical e dos principios compositivos fundamentais. No segundo, profúndase neses aprendizaxes e introdúcense aspectos histórico-estéticos.

A través da escoita activa e do estudo de partituras, o alumnado da materia de Análise Musical identifica as características de diferentes obras, podendo establecer relacións entre os seus elementos. Neste proceso analítico familiarízase, por unha banda, con procedementos compositivos tales como a repetición, a variación, a imitación ou o desenvolvemento e, por outra, coa identificación dos trazos estilísticos que permiten asociar as obras cun autor ou autora, un xénero ou un contexto musical determinado. O feito de aprender a analizar unha proposta musical non só lle permite ao alumnado aproximarse ao procedemento e aos mecanismos de deconstrución dunha obra, senón que o dota das ferramentas necesarias para comprender o conxunto da proposta e saber utilizar, en diferentes contextos, os elementos que a conforman.

Así mesmo, a partir dese proceso de análise, o alumnado pode expresar unha opinión fundamentada a través de recensións, comentarios ou críticas musicais, utilizando un vocabulario adecuado e difundindo o resultado a través de diversos medios, analóxicos e dixitais, respectando os dereitos de autor e a propiedade intelectual.

1503 A interiorización das aprendizaxes da materia, a partir do recoñecemento e a reprodución de
1504 padróns musicais, xa sexan melódicos, rítmicos, harmónicos ou formais, permítelle ao alumnado
1505 contar con recursos aplicables a procesos de creación ou improvisación de obras sinxelas,
1506 xerando novas ideas sonoras. No seu desenvolvemento, préstase especial atención, por unha
1507 banda, ás posibilidades que ofrecen as tecnoloxías dixitais destinadas á composición musical e,
1508 por outra, aos beneficios educativos derivados da organización de proxectos creativos grupais nos
1509 que o alumnado planifica, achega ideas, respecta as opinións dos demais e asume diferentes
1510 funcións.

1511 Completa a materia o descubrimento dos usos que se fan da música para, de forma
1512 consciente, influír no oínte, xa sexa con fins terapéuticos ou con outra funcionalidade vinculada á
1513 súa utilización en ámbitos non estritamente musicais.

1514 Todas estas aprendizaxes organízanse ao redor de cinco obxectivos que foron deseñados a
1515 partir das competencias clave do bacharelato e dos obxectivos da etapa. Eses obxectivos
1516 permiten que o alumnado aplique procesos de análise musical para descubrir, comprender e
1517 utilizar a música como medio de expresión, desenvolver un espírito crítico e coñecer a súa
1518 incidencia no ser humano.

1519 Os criterios de avaliación formuláronse tendo en conta os coñecementos, destrezas e actitudes
1520 que se pretende que alcance o alumnado, coa finalidade de determinar o nivel de logro dos
1521 obxectivos cos que se relacionan.

1522 Os criterios de avaliación e os contidos estrutúranse en catro bloques que se reparten entre os
1523 dous cursos nos que se imparte a materia. No primeiro curso, os bloques de contidos refírense á
1524 análise musical e á forma musical. O bloque de «Iniciación á análise musical» céntrase na
1525 aplicación da escoita activa e o estudo de partituras para recoñecer os elementos da música e a
1526 relación que existe entre eles dentro do discurso musical. Ademais, inclúense aspectos relativos
1527 ao uso de recursos dixitais para a elaboración de recensións e a difusión musical. O segundo
1528 bloque, «A forma musical», aglutina aqueles contidos referentes aos diferentes elementos
1529 estruturais, formas musicais básicas, procedementos compositivos e funcións da música en
1530 vinculación con outras manifestacións artísticas.

1531 No segundo curso, inclúense dous bloques de criterios de avaliación e contidos que abordan as
1532 técnicas de análises e os xéneros musicais. No que leva por título «Técnicas de análise musical»,
1533 recóllense procedementos útiles para a realización de análises de obras musicais, de comentarios
1534 e críticas musicais, así como o uso de recursos dixitais para a investigación, a composición e a
1535 difusión musical. Pola súa vez, no bloque denominado «Xéneros musicais», introdúcense criterios

1536 de avaliación e contidos relacionados coas características sonoras, formas e xéneros musicais
1537 desde a Idade Media ata a actualidade, e coa utilización da música con fins terapéuticos.

1538 Na materia de Análise Musical expóranse situacións de aprendizaxe que requiran reflexión e
1539 acción, así como unha actitude aberta e colaborativa, coa intención de que o alumnado adquira os
1540 instrumentos, técnicas e estratexias necesarias para desenvolver as súas habilidades perceptivas
1541 e profundar na comprensión global do feito musical. Estas situacións deben estar vinculadas a
1542 contextos reais que favorezan unha aprendizaxe significativa, e han de permitir a adquisición de
1543 coñecementos, destrezas e actitudes que o alumnado poida aplicar fóra da contorna da aula.

1544 1.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Analizar os elementos musicais de diferentes obras, utilizando a escoita activa e o estudo de partituras, para describir as súas características e establecer comparacións.

- A identificación, a través da análise e a partir da escoita activa ou do estudo de partituras, dos elementos que constitúen unha obra musical e da función que estes realizan dentro da composición resulta fundamental para a súa comprensión.
- Xunto a esta análise, a descrición das características dos elementos que constitúen a obra (ritmo, melodía, harmonía, timbre, compoñentes expresivos etc.) potencia a conexión entre as aprendizaxes sobre teoría musical e o seu recoñecemento perceptivo, proporcionando, ademais, a posibilidade de realizar comparacións entre os trazos que definen diversas composicións.
- Así mesmo, a detección de analoxías e diferenzas entre obras musicais creadas en diferentes contextos e pertencentes a xéneros e estilos variados permítelle ao alumnado o acceso a un universo sonoro amplo que posibilita o enriquecemento dos seus gustos musicais e a ampliación do seu repertorio artístico.

OBX2. Establecer relacións entre os elementos musicais dunha composición, a través da análise da súa estrutura e dos procedementos compositivos utilizados, para asociar a obra cun xénero, un estilo e un contexto de creación.

- No discurso musical establécense relacións entre os distintos elementos que forman parte dunha obra. Quen compón utilizou procedementos (repetición, variación, contraste, desenvolvemento etc.) que determinan en gran medida a natureza das devanditas relacións e a estrutura ou forma resultante. A súa análise non só permite profundar na comprensión das técnicas compositivas empregadas, senón que, ademais, favorece a construción dunha visión global da obra musical a través da interrelación que se produce entre os diversos compoñentes e os factores contextuais e estilísticos que inciden no resultado musical final. Neste marco, o desenvolvemento de investigacións a partir de fontes de información tanto analóxicas como dixitais sobre o autor ou autora e o contexto de creación contribúe a un mellor desenvolvemento desta competencia.
- Finalmente, o alumnado poderá asociar os trazos distintivos dunha composición cos estilos e os xéneros que se foron desenvolvendo ao longo da historia da música, así como con determinadas formas-tipo de especial relevancia que foron evolucionando ao longo do tempo.

OBX3. Elaborar comentarios e críticas musicais sobre as obras analizadas, utilizando unha terminoloxía adecuada e consultando distintas fontes de información, para expresar xuízos persoais fundamentados e contribuír á difusión do patrimonio musical a través dos medios dispoñibles.

- O desenvolvemento de habilidades de identificación, análise e descrición de elementos musicais, así como de comparación entre diversas obras e interpretacións, achégalle ao alumnado a terminoloxía e as ferramentas necesarias para expresar, de maneira fundamentada, a súa valoración persoal sobre a creación ou sobre a interpretación dunha obra determinada.
- Estes comentarios persoais veranse enriquecidos pola posta en común na clase de diferentes puntos de vista argumentados e pola información obtida a través da consulta de distintas fontes fiables. A lectura de críticas publicadas en xornais xeneralistas ou revistas especializadas permitirá, ademais, reflexionar sobre a estrutura e o vocabulario utilizado neste tipo de textos e ofrecerá modelos e exemplos para as recensións, comentarios ou críticas musicais que o alumnado poderá elaborar e difundir a través de medios analóxicos ou dixitais.
- Dado que a elaboración dos devanditos textos supón en moitos casos a reelaboración da información consultada, promoverase o respecto aos dereitos de autor e á propiedade intelectual.

OBX4. Utilizar os procedementos compositivos fundamentais e as tecnoloxías dixitais, empregando os elementos e as estruturas musicais máis adecuadas, para crear obras sinxelas e realizar improvisacións.

- Comprender a música a través da súa visión analítica permítelle ao alumnado recoñecer os elementos sobre os que se constrúe a obra. Ao mesmo tempo, favorece a interiorización de fórmulas rítmicas, melódicas ou harmónicas a través da reprodución de padróns que, unha vez analizados, poden ser utilizados en procesos creativos como base para xerar novas ideas. Neste marco, a aplicación dos procedementos compositivos fundamentais facilita a construción de novas obras en contextos onde se integre ese novo material musical no proceso creativo.
- A creación de pezas sinxelas ou a realización de improvisacións, utilizando a interpretación vocal, corporal ou instrumental, implican a aplicación de aprendizaxes da materia cunha finalidade expresiva. Para iso, deben considerarse, ademais, as posibilidades que ofrecen as tecnoloxías dixitais vinculadas aos procesos de creación musical.
- Promóvese así a posta en práctica de aprendizaxes relacionadas cos procedementos compositivos fundamentais á vez que se cultiva o desenvolvemento das capacidades expresivas e de actitudes de emprendemento, a través da participación en proxectos musicais grupais nos que o alumnado asume diferentes funcións e respecta as achegas e ideas dos demais.

OBX5. Investigar sobre os usos da música con fins terapéuticos e en combinación con outras formas de expresión artística, utilizando diferentes fontes de información e analizando as características musicais das obras, para entender de que forma inciden determinados trazos musicais na saúde e nas emocións.

- Tradicionalmente enfocouse a análise musical na comprensión da obra no seu contexto de creación, sen facer fincapé no efecto que a música pode xerar en quen a percibe.
- O uso da música como medio terapéutico foi obxecto de numerosas investigacións nas últimas décadas, existindo evidencias do beneficio que produce en persoas con problemas físicos, cognitivos, psicolóxicos ou sociais. Isto supón unha oportunidade para que o alumnado enriqueza a súa visión analítica da música a través da identificación das características daquela utilizada con fins terapéuticos e a súa incidencia na saúde e nas emocións. Para iso, será necesario desenvolver procesos de investigación do repertorio seleccionado, utilizando fontes de información fiables.
- Así mesmo, a análise das características e das funcións que cumpre a música en combinación con outras artes como o cinema, a danza ou o teatro permitiralle ao alumnado recoñecer e interiorizar recursos musicais que xeran ambientes emocionais diversos, para, posteriormente, utilizalos no desenvolvemento de propostas creativas que combinen a música con outras formas de expresión artística.

1545 1.3 Criterios de avaliación e contidos

1546 1º curso

Materia de Análise Musical I	
1º curso	
Bloque 1. Iniciación á análise musical	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Identificar os elementos que constitúen unha obra musical e a súa función dentro da composición a través da escoita activa e con apoio da partitura.	OBX1
▪ CA1.2. Describir as características musicais básicas dunha obra a partir da escoita activa e o estudo de partituras, analizando os seus elementos constitutivos.	OBX1
▪ CA1.3. Analizar, de forma guiada, obras musicais, identificando a estrutura formal e os procedementos compositivos utilizados.	OBX2
▪ CA1.4. Asociar as obras analizadas co seu contexto de creación, investigando sobre o seu autor ou autora e a súa época.	OBX2
▪ CA1.5. Expresar unha opinión propia, informada e fundamentada, sobre as obras analizadas, utilizando un vocabulario musical adecuado.	OBX3
▪ C.A1.6. Utilizar, de forma guiada, as tecnoloxías dixitais na composición musical.	OBX4
Contidos	
▪ A escoita activa e o estudo de partituras como soportes para a análise. ▪ Elementos básicos da música e a relación entre eles: ritmo, tempo, melodía, harmonía, textura, timbre, dinámica e agónica.	

- Técnicas de análises auditivo de obras de diferentes estilos e xéneros. Estratexias de análises dos elementos musicais da partitura con apoio da audición.
- Recensións musicais.
- Recursos dixitais para a investigación, a composición e a difusión musical.
- Dereitos de autor e propiedade intelectual.

Bloque 2. A forma musical

Craterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Identificar os elementos que constitúen unha obra musical e a súa función dentro da composición a través da escoita activa e con apoio da partitura.	OBX1
▪ CA2.2. Describir as características musicais básicas dunha obra a partir da escoita activa e o estudo de partituras, analizando os seus elementos constitutivos.	OBX1
▪ CA2.3. Analizar, de forma guiada, obras musicais, identificando a estrutura formal e os procedementos compositivos utilizados.	OBX2
▪ C.A2.4. Reproducir padróns melódicos, rítmicos, harmónicos e formais de obras analizadas, aplicando estratexias de memorización e utilizando a interpretación vocal, corporal ou instrumental en proxectos musicais grupais.	OBX4
▪ C.A2.5. Xerar novas ideas musicais, combinando padróns melódicos, rítmicos, harmónicos e formais previamente analizados e interiorizados.	OBX4
▪ C.A2.6. Utilizar, de forma guiada, as tecnoloxías dixitais na composición musical.	OBX4
▪ C.A2.7. Identificar as funcións que cumpre a música cando se asocia con outras formas de expresión (cinema, teatro, danza...), analizando as súas características e o efecto que xera no espectador.	OBX5

Contidos

- Elementos estruturais: célula, motivo, frase e semifrase, período, sección e movemento. Ritmo melódico e harmónico. Cadencias.
- Formas simples, formas compostas e libres. Formas-tipo. Representación de esquemas formais.
- Procedementos compositivos fundamentais: repetición, variación, contraste e desenvolvemento.
- Función da música en combinación con outras manifestacións artísticas.
- Improvisación, creación e interpretación de estruturas musicais breves para a interiorización dos elementos formais traballados previamente.
- Normas de comportamento individuais e grupais na interpretación.

2º curso	
Bloque 1. Técnicas de análise musical	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Describir as características musicais dunha obra a partir da escoita activa e o estudo de partituras, analizando os seus elementos constitutivos e a función que estes cumpren dentro da composición.	OBX1
▪ CA1.2. Comparar os elementos constitutivos e as características musicais de diferentes obras, establecendo analoxías e diferenzas entre elas, a partir da escoita activa e do estudo de partituras.	OBX2
▪ CA1.3. Distinguir os principais xéneros e estilos musicais que se desenvolven na historia, analizando os factores que inciden na evolución das formas musicais.	OBX4
▪ CA1.4. Asociar as obras analizadas cun xénero, un estilo e un contexto de creación determinados, identificando, de forma autónoma, a estrutura formal e os procedementos compositivos utilizados.	OBX4
▪ CA1.5. Expresar xuízos persoais sobre as obras analizadas, argumentando a opinión propia e utilizando unha terminoloxía musical adecuada.	OBX3
▪ CA1.6. Xustificar a opinión propia sobre as obras analizadas, investigando e seleccionando a información máis pertinente a partir de medios analóxicos e dixitais.	OBX3
▪ CA1.7. Publicar críticas musicais e comentarios propios nos medios dispoñibles, analóxicos e dixitais, respectando os dereitos de autor e a propiedade intelectual.	OBX3
▪ CA1.8. Utilizar, de forma eficaz, as tecnoloxías dixitais na composición musical.	OBX4
Contidos	
▪ A comparación como técnica analítica. ▪ Técnicas de análises de audición e de partituras. ▪ Técnicas para a análise do contexto de creación. O pensamento da persoa creadora, os condicionantes contextuais e a interpretación da obra. ▪ Comentarios e críticas musicais. ▪ Recursos dixitais para a investigación, a composición e a difusión musical. ▪ Dereitos de autor e propiedade intelectual.	
Bloque 2. Xéneros musicais	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Describir as características musicais dunha obra a partir da escoita activa e o estudo de partituras, analizando os seus elementos constitutivos e a función que estes cumpren dentro da composición.	OBX1

CA2.2. Distinguir os principais xéneros e estilos musicais que se desenvolven na historia, analizando os factores que inciden na evolución das formas musicais.	OBX2
CA2.3. Realizar improvisacións sinxelas ou pequenas composicións, en proxectos musicais grupais, utilizando os procedementos compositivos fundamentais e aplicando patróns melódicos, rítmicos, harmónicos e formais previamente analizados e interiorizados.	OBX4
CA2.4. Asociar as obras analizadas cun xénero, un estilo e un contexto de creación determinados, identificando, de forma autónoma, a estrutura formal e os procedementos compositivos utilizados.	OBX3
CA2.5. Analizar os usos terapéuticos da música e como inciden determinados trazos musicais na saúde e as emocións, a partir da información obtida en fontes de información fiables.	OBX5
CA2.6. Describir as características da música que se utiliza con fins terapéuticos, analizando exemplos de obras e relacionando os seus trazos con posibles efectos no oínte.	OBX5
Contidos	
- As características sonoras e estilísticas da música desde a Idade Media ata a actualidade. Evolución organolóxica. - As formas e os xéneros musicais desde a Idade Media ata a actualidade. - Uso da música con fins terapéuticos. - Normas de comportamento individuais e grupais na interpretación.	

1548 1.4 Orientacións pedagóxicas

1549 A intervención educativa na materia de Análise Musical desenvolverá ou seu currículo e tratará
1550 de asentir de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes que lle
1551 faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias,
1552 unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

1553 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
1554 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
1555 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
1556 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
1557 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
1558 nivel de desempeño.

1559 [Relación entre os obxectivos da materia de Análise Musical e as competencias clave a través dos](#)
1560 [descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCAC

OBX1	2				5	1		1-2
OBX2	2			1	4	1		1-2
OBX3	1			3	4	1	3	3.1
OBX4	1		1	3	3.1-3.2		3	3.1-3.2
OBX5	3		4	1-3	4			2

1561 **Liñas de actuación non proceso de ensino e aprendizaxe**

- 1562 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
1563 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
1564 equipo. Ademais, a metodoloxía que se empregará favorecerá a aprendizaxe de contidos
1565 teóricos a través da práctica.
- 1566 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
1567 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 1568 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
1569 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
1570 como se detecten estas dificultades.
- 1571 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
1572 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
1573 espírito científico e do emprendemento.
- 1574 – Fomentarase ou uso de medios tecnolóxicos e diferentes soportes para a análise musical.

1575 2 Artes Escénicas

1576 2.1 Introducción

1577 A materia de Artes Escénicas impártese en dous cursos académicos, ao longo dos cales o
1578 currículo se desenvolve de forma progresiva. O seu carácter eminentemente práctico convértea
1579 nun espazo de experimentación e exploración colectiva desde o que fomentar o desenvolvemento
1580 da expresividade e a creatividade, e descubrir os códigos específicos das artes escénicas,
1581 incluídas as performativas. Esa mesma natureza práctica convida a vincular esta materia con
1582 outras nas que tamén se cultivan destrezas musicais, vocais, corporais ou de planificación e
1583 xestión de proxectos artísticos.

1584 A materia está deseñada a partir de cinco obxectivos, que se vinculan cos obxectivos xerais da
1585 etapa e coas competencias clave previstas para o bacharelato. Estes obxectivos permítenlle ao
1586 alumnado participar da vida cultural da súa contorna, difundir e valorar o patrimonio. Facilitan,
1587 igualmente, o enriquecemento do seu imaxinario, o crecemento do seu repertorio persoal de
1588 recursos, a ampliación das súas posibilidades de gozo das manifestacións artísticas e a
1589 identificación de oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional
1590 ligadas a estas artes.

1591 Así mesmo, favorecen o criterio estético, as habilidades de comunicación e negociación, o
1592 autocoñecemento, a creatividade, a empatía, a imaxinación e o espírito emprendedor. Os criterios
1593 de avaliación, que se desprenden directamente dos devanditos obxectivos están deseñados para
1594 comprobar o seu grao de consecución.

1595 Os contidos da materia que será necesario activar para adquirir os devanditos obxectivos
1596 organízanse en cinco bloques, que non deben acometerse obrigatoriamente na orde na que están
1597 presentados, senón dunha maneira integrada en función das demandas que expoñan as distintas
1598 situacións de aprendizaxe, facilitándose deste xeito unha visión global da materia.

1599 O primeiro bloque, «Patrimonio escénico», atende ás tipoloxías e ás tradicións das artes
1600 escénicas, así como aos seus cambios e transformacións ao longo do tempo. O segundo bloque,
1601 «Expresión e comunicación escénica», comprende diferentes sistemas, medios e códigos de
1602 significación escénica. O terceiro bloque, «Interpretación», recolle os elementos relativos á
1603 recreación e á representación da acción dramática. O cuarto bloque, «Representación e
1604 escenificación», engloba os saberes relativos ao espectáculo escénico e ao traballo en grupo.
1605 Finalmente, o bloque chamado «Recepción nas artes escénicas» ocúpase do público e das
1606 estratexias e técnicas de análises de manifestacións escénicas.

1607 Espérase que o alumnado sexa capaz de poñer en funcionamento os contidos en situacións de
1608 aprendizaxe onde actúe como axente social progresivamente autónomo e gradualmente
1609 responsable do seu propio proceso de aprendizaxe.

1610 2.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Analizar manifestacións escénicas de diferentes épocas e tradicións, describindo as súas características, establecendo relacións co seu contexto e identificando posibles influencias e proxeccións, para valorar o patrimonio e enriquecer o imaxinario propio.

- A adquisición deste obxectivo implica aprender a identificar e a describir as características dos principais tipos de espectáculos escénicos de diferentes épocas e tradicións, así como a relacionalos co seu contexto histórico e xeográfico, valorando a súa importancia nas transformacións sociais das que son orixe ou reflexo. A contextualización destes espectáculos fará posible a súa adecuada valoración como produtos dunha época e un contexto social determinados, á vez que permitirá a reflexión sobre a súa evolución e a súa relación co presente. Por este motivo, ademais de acudir ao canon occidental, convén achegarse a outras tradicións culturais. Prestarase atención aos distintos tipos de relacións que se establecen na diversidade do patrimonio escénico: desde as influencias entre formas e estilos, separados ou non no tempo, ata a permanencia de certos elementos dun período a outro, pasando polas reaccións, rexeitamentos ou subversión que xera un estilo ou corrente concreta. Doutra banda, incluír a perspectiva de xénero e intercultural ao abordar a análise do contexto axudará a que o alumnado comprenda o papel que a muller e as persoas de grupos étnicos e poboacionais que sofren discriminación desempeñaron na arte ao longo da historia, e as distintas consideracións que recibiron en cada época. Neste sentido, non só haberanse de estudar as súas representacións en diversas obras, senón tamén as súas achegas ás artes escénicas.
- No marco do desenvolvemento deste obxectivo analizaranse, desde a recepción activa e cun vocabulario técnico adecuado, manifestacións escénicas representativas a través da súa posta en escena, en directo ou mediante reproducións analóxicas ou dixitais. Resultarán tamén de utilidade o comentario de textos e imaxes e a consulta de fontes bibliográficas.
- O descubrimento de formas de expresión distintas daquelas coas que está máis familiarizado enriquecerá o imaxinario do alumnado, achegándolle ideas e técnicas para aplicar nas súas propias creacións ou interpretacións.

OBX2. Explorar as posibilidades expresivas de diferentes sistemas, medios e códigos de significación escénica, a través de actividades de carácter práctico, para incorporar o seu uso ao repertorio persoal de recursos e desenvolver o criterio de selección dos máis adecuados á intención comunicativa.

- O descubrimento e a exploración das distintas posibilidades expresivas que ofrecen os diferentes sistemas, medios e códigos de significación escénica permítenlle ao alumnado enriquecer o seu repertorio persoal de recursos, e aprender a seleccionar e a aplicar os máis adecuados a cada necesidade ou intención comunicativa.
- A dramatización, o xogo, a creación colectiva e a improvisación, tanto pautada como libre, constitúen un medio idóneo para levar a cabo esta exploración. Na aula, estas actividades de carácter práctico brindaranlle ao alumnado a oportunidade de descubrir e aplicar, de maneira individual ou en grupo, diferentes técnicas e estratexias para reflexionar sobre a situación, a acción e o conflito dramático, ou realizar a análise, a construción e a caracterización da personaxe.
- Así mesmo, estas actividades constituirán unha ferramenta moi útil para aprender a seleccionar os recursos plásticos, literarios, audiovisuais ou doutro tipo que mellor se axustan ás ideas, sentimentos e emocións que se pretenden plasmar sobre o escenario. As tecnoloxías dixitais facilitarán tamén o acceso a unha ampla gama de exemplos de uso destes recursos.
- A exploración das posibilidades de expresión e comunicación escénica favorece o autocoñecemento, a confianza e a motivación, e contribúe ao fomento do respecto pola diversidade de ideas e opinións, ao enriquecemento cultural entre iguais e á superación de barreiras e estereotipos sociais, culturais ou sexistas.

OBX3. Abordar a recreación e representación da acción dramática, a partir da construción colectiva de escenas que mostren todo tipo de personaxes e conflitos, para desenvolver habilidades de comunicación e negociación e reforzar o autocoñecemento, a creatividade, a empatía, a imaxinación e o espírito emprendedor en diversas situacións e contextos.

- A recreación e representación da acción dramática favorece a comprensión das manifestacións escénicas e o seu recoñecemento como parte do patrimonio cultural, así como a ampliación das posibilidades de expresión persoal mediante a adquisición das destrezas e técnicas vocais, xestuais, corporais e rítmico-musicais propias do intérprete.
- A lectura e a análise de obras, o visionado de espectáculos, así como os ensaios, constitúen momentos e espazos para a adquisición desas destrezas e técnicas de interpretación individual e grupal. A interpretación individual permite traballar aspectos como a concentración, a memorización, a expresión persoal ou a adecuación ás directrices da dirección. Pola súa banda, a interpretación grupal favorece o desenvolvemento da capacidade de desempeñar diversas funcións ou de escoitar aos demais e interactuar con eles durante a representación. Para asegurar a adquisición deste obxectivo hase de incentivar a participación do alumnado na construción colectiva de escenas que mostren todo tipo de personaxes, situacións e conflitos dramáticos.
- Tanto a asimilación de técnicas de interpretación como a representación de obras dentro ou fóra da aula fan necesaria a adquisición doutras estratexias e destrezas que axuden o alumnado para xestionar adecuadamente a frustración que pode xerar o propio proceso de aprendizaxe, así como a manter a concentración e a superar a inseguridade e o medo escénico durante as actuacións. Estas estratexias de control e xestión das emocións axudarán o alumnado a desenvolver a súa autoestima e permitiránlle afrontar con maior seguridade as situacións de incerteza e os retos aos que habrá de enfrontarse.

OBX4. Realizar proxectos de creación e difusión escénica, planificando as súas fases, seleccionando e estruturando os elementos de significación e asumindo diferentes funcións con iniciativa e responsabilidade, para expresar unha intención comunicativa, enriquecer a contorna cultural e identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional.

- O deseño e a realización dun proxecto de creación e difusión escénica require dun traballo planificado e en equipo. Ser partícipe deste proceso de creación conxunto contribúe a fomentar a iniciativa e a autonomía do alumnado, a resolución creativa das dificultades atopadas, a valoración do traballo en equipo, a asunción de responsabilidades individuais para lograr un obxectivo común, así como a empatía e o respecto pola diversidade de aptitudes e opinións.
- O alumnado deberá xerar e perfeccionar ideas de proxecto, recorrendo a distintas fontes dixitais e bibliográficas, respectando a propiedade intelectual e tendo en conta a intención comunicativa, as características do marco de recepción previsto, así como a viabilidade e a sustentabilidade do proxecto na súa relación cos posibles condicionantes e limitacións técnicas. Ademais, seleccionará e estruturará os elementos de significación máis adecuados; establecerá as directrices de interpretación, representación e escenificación; planificará as distintas etapas do proxecto, asegurando, especialmente, o tempo necesario para os ensaios; e realizará unha repartición de tarefas, equilibrado e eficaz, a partir da identificación das diferentes funcións e da carga de traballo asociada a cada unha delas nas distintas fases do proceso. Deberá prever tamén un plan de difusión, promoción e avaliación, que poderá incluír o contacto con institucións e organismos públicos e privados implicados no fomento das artes escénicas. Para poder levar a cabo todas estas accións, resultará de grande utilidade analizar, na clase, casos concretos que permitan visualizar e entender o proceso que vai desde a idea inicial ata a posta en escena do espectáculo.
- O proxecto pode supoñer, tamén, o traballo multidisciplinario e o uso de diferentes aplicacións e ferramentas tecnolóxicas, analóxicas e dixitais. Por outra banda, tanto a interpretación como o desempeño dalgunha das funcións da produción permitiránlle ao alumnado recoñecer as súas aptitudes e descubrir distintas oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional ligadas ao ámbito das artes escénicas.

OBX5. Valorar criticamente manifestacións escénicas, identificando o público ao que se dirixen e analizando as súas características e os seus orzamentos artísticos, para desenvolver o criterio estético, difundir o patrimonio e ampliar as posibilidades de gozo das artes escénicas.

- A asistencia a distintos espectáculos ou o visionado de diferentes manifestacións escénicas, xa sexa en vivo ou a través de medios dixitais, permítelle ao alumnado tomar conciencia do dobre papel do espectador como receptor activo e valorador crítico. Hase de aproveitar esta experiencia para profundar na noción de público e descubrir a súa tipoloxía.
- A vivencia colectiva da catarse, o estrañamento, a identificación e a participación favorece, ademais, a comprensión do proceso de recepción e pode funcionar como elemento motivador no desenvolvemento da recepción activa. Este verase beneficiado pola adquisición de estratexias e técnicas de análise crítica, que poden abordarse a partir da posta en común das impresións e os comentarios que, sobre unha determinada obra, formulen as persoas que integran o grupo. Contribuirán a este proceso de construción conxunta do coñecemento as valoracións expresadas por especialistas en críticas escénicas e en recensións dramáticas. Ao consultar eses textos, o alumnado atopará un vocabulario específico, novas estruturas e novas ferramentas que lle axudarán a articular mellor as súas propias valoracións críticas. Poderá formulalas de forma oral, escrita ou multimodal, sempre desde o respecto á propiedade intelectual, empregando os conceptos e as estratexias de análises máis adecuadas en cada caso. Estas producións poderán incluír, de ser o caso, unha valoración do texto do que parte a obra.
- A publicación das críticas do alumnado pode servir como instrumento para a difusión do patrimonio e como invitación para acudir a diferentes espazos escénicos.

1611 **2.3 Criterios de avaliación e contidos**

1612 **1º curso**

Materia de Artes Escénicas I 1º curso	
Bloque 1. O patrimonio escénico	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Identificar, cun vocabulario adecuado, as principais características de manifestacións escénicas de diferentes épocas e tradicións, establecendo relacións co seu contexto e evidenciando unha actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción activa.	OBX1
▪ CA1.2. Establecer conexións entre manifestacións escénicas de diferentes épocas e tradicións, valorando a súa influencia sobre as artes escénicas actuais.	OBX1
▪ CA1.3. Identificar diferentes manifestacións escénicas, empregando a terminoloxía adecuada, reelaborando información a partir de fontes fiables, e reflexionando criticamente sobre as súas características.	OBX5
Contidos	
▪ Artes escénicas: concepto, tipoloxías e tradicións. ▪ As artes escénicas e a súa historia: cambios e transformacións. ▪ Dramaticidade, teatralidade e performatividade. ▪ O patrimonio inmaterial.	
Bloque 2. Expresión e comunicación escénica	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Participar, con iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de sistemas, medios e códigos de significación escénica, a través de actividades de carácter práctico.	OBX2
▪ CA2.2. Recrear a acción dramática, o deseño de personaxes e a configuración de situacións e escenas, seleccionando as técnicas máis adecuadas de entre as que conforman o repertorio persoal de recursos.	OBX2
Contidos	
▪ Códigos de significación escénica: natureza, descrición e clasificación. ▪ O espazo escénico como xerador de significado. A convención teatral. ▪ Recursos plásticos: escenografía volumétrica e virtual, caracterización, iluminación e espazo sonoro. ▪ Recursos literarios e outros materiais. O texto dramático. ▪ O conflito dramático: personaxe, situación e acción dramática.	

- O personaxe dramático: análise, caracterización e construción.
- Xogo dramático, improvisación, dramatización e creación colectiva.

Bloque 3. Interpretación

Cráterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Empregar técnicas elementais de interpretación, aplicando estratexias de memorización e valorando os ensaios como espazos de escoita, diálogo e aprendizaxe.	OBX3
▪ CA3.2. Recrear e representar a acción dramática, demostrando eficacia, seguindo as indicacións da dirección, mantendo a concentración e xestionando de forma guiada a ansiedade e o medo escénico.	OBX3

Contidos

- Preparación física e preparación preexpressiva. O coidado do corpo nas artes escénicas e performativas.
- Métodos e técnicas de interpretación.
- Os instrumentos do intérprete: expresión corporal, xestual, oral e rítmico-musical. A conciencia emocional.
- A personaxe dramática: graos de representación, obxectivos e funcións.
- A partitura interpretativa e a súa execución.

Bloque 4. Representación e escenificación

Cráterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Participar activamente na realización de proxectos colectivos de creación e difusión escénica, asumindo diferentes funcións con iniciativa e responsabilidade, e valorando e respectando as achegas e experiencias do resto de integrantes do grupo.	OBX4
▪ CA4.2. Avaliar e presentar os resultados da participación en proxectos de creación e difusión escénica, analizando a relación entre os obxectivos expostos e o produto final obtido, e explicando de forma argumentada as posibles diferenzas entre eles.	OBX4
▪ CA4.3. Representar e adaptar a acción dramática, os elementos dramáticos, expresivos e plásticos dispoñibles aos requirimentos do proxecto para desenvolver baseándose no traballo colaborativo e inclusivo.	OBX2

Contidos

- O espectáculo escénico: concepto e características.
- Tipoloxías básicas do espectáculo: clásico, de vangarda, corporal, occidental, oriental, de obxectos, musical, dancístico, de interior, de rúa.
- Outras formas de presentación escénica: *happening*, *performance*, videoteatro ou teatro-danza.
- O deseño dun espectáculo: equipos, fases e áreas de traballo.
- Os ensaios: tipoloxía, finalidades e organización.

- Representación de espectáculos escénicos. - Estratexias de traballo en equipo. Resolución de conflitos.	
Bloque 5. Recepción nas artes escénicas	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Identificar o tipo de público ao que se dirixe un espectáculo determinado, baseando os argumentos na análise da obra e nas reaccións do público.	OBX5
CA5.2. Comentar manifestacións escénicas, empregando a terminoloxía adecuada, reelaborando información a partir de fontes fiables, e reflexionando criticamente sobre as súas características e orzamentos artísticos.	OBX5
Contidos	
- O público: concepto e tipoloxías. - A recepción teatral: catarse, estrañamento e participación. - Estratexias e técnicas de análises de manifestacións escénicas. - O respecto da propiedade intelectual. A protección da creatividade persoal.	

1613 2º curso

Materia de Artes Escénicas II 2º curso	
Bloque 1. Patrimonio escénico	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Analizar, cun vocabulario adecuado, manifestacións escénicas de diferentes épocas e tradicións, describindo as súas características, establecendo relacións co seu contexto e evidenciando unha actitude de apertura, interese e respecto na súa recepción activa.	OBX1
CA1.2. Valorar criticamente os hábitos, os gustos e os referentes escénicos de diferentes épocas e tradicións, reflexionando sobre a súa evolución e sobre a súa relación cos do presente.	OBX1
Contidos	
- As artes escénicas e a súa historia: cambios e transformacións. - Significado social das artes escénicas: memoria e reflexo. A perspectiva de xénero e a perspectiva intercultural. Identidade e performatividade. - Manifestacións espectaculares: rituais e sociais. Os festexos populares. - Tendencias actuais na representación escénica e performativa. - Manifestacións escénicas e performativas non orais.	

Bloque 2. Expresión e comunicación escénica	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Participar, con iniciativa, confianza e creatividade, na exploración de sistemas, medios e códigos de significación escénica, a través de actividades de carácter práctico.	OBX2
CA2.2. Utilizar as diferentes técnicas de interpretación de forma creativa, seleccionando os recursos propios da expresión corporal para adaptarse ás esixencias dramáticas previamente establecidas.	OBX3
CA2.3. Recrear a acción dramática, o deseño de personaxes e a configuración de situacións e escenas, seleccionando as técnicas do repertorio persoal de recursos máis adecuadas á intención comunicativa.	OBX2
Contidos	
- Actos performativos: xeración de realidade. - Características do espazo escénico/performativo actual. - Estruturas dramáticas actuais. A memoria performativa. - A personaxe en acción nas manifestacións actuais. - Espazos non escénicos: adaptación de recursos plásticos a manifestacións escénicas e performativas. - Xogo dramático, improvisación, dramatización e creación colectiva.	
Bloque 3. Interpretación	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Empregar diferentes técnicas de interpretación de forma creativa, aplicando estratexias de memorización e valorando os ensaios como espazos de escoita, diálogo e aprendizaxe.	OBX3
CA3.2. Recrear e representar a acción dramática, demostrando precisión, eficacia e expresividade, seguindo as indicacións da dirección, mantendo a concentración e xestionando de forma guiada a ansiedade e o medo escénico.	OBX3
Contidos	
- Métodos interpretativos actuais. - Afondamento nos instrumentos do intérprete: expresión corporal, xestual, oral e rítmico-musical. A conciencia emocional. - A construción actual do personaxe dramático. - Creación performativa: proceso e execución. Posibilidades de crecemento persoal, social, académico e profesional relacionadas coa materia.	
Bloque 4. Escenificación e representación escénica	
Criterios de avaliación	Obxectivos

CA 4.1. Participar, con iniciativa, responsabilidade e conciencia de grupo, no deseño, a planificación e a realización de proxectos colectivos de creación e difusión escénica, organizando correctamente as súas fases, distribuindo de forma razoada as tarefas, avaliando a súa viabilidade e sostibilidade, e seleccionando e estruturando os elementos de significación, así como as directrices de interpretación, representación ou escenificación.	OBX4
CA4.2. Avaliar e presentar os resultados de proxectos de creación e difusión escénica, analizando a relación entre os obxectivos expostos e o produto final obtido, e explicando as posibles diferenzas entre eles.	OBX4
Contidos	
- O deseño dun espectáculo: equipos, fases e áreas de traballo. Espazos escénicos e espazos non escénicos. Integración de linguaxes non orais e tecnolóxicos. - A dramaturxia no deseño dun proxecto escénico. - A produción e a realización dun proxecto escénico. - A dirección artística en proxectos escénicos. - Os ensaios: funcións da dirección escénica e rexeduría. - Representación de espectáculos escénicos. Oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional vinculadas coa materia. - Exhibición, difusión, distribución e avaliación de produtos escénicos. - Estratexias de traballo en equipo. Distribución de tarefas e liderado compartido. Resolución de conflitos.	
Bloque 5. Recepción nas artes escénicas	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Valorar a recepción brindada a un espectáculo determinado, relacionando as características da obra, o contexto da posta en escena e as reaccións do público.	OBX5
CA5.2. Realizar e compartir recensións e críticas escénicas, empregando a terminoloxía adecuada, consultando fontes fiables e reflexionando, con rigor e solidez, sobre as características, os orzamentos artísticos e a recepción da obra.	OBX5
CA5.3. Identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito artístico, comprendendo o seu valor engadido e expresando a opinión persoal de forma crítica e respectuosa.	OBX4
Contidos	
- Estratexias e técnicas de análises de manifestacións escénicas. O texto na súa relación coa posta en escena. - A crítica escénica. Estratexias e técnicas de elaboración dunha recensión. - O respecto da propiedade intelectual. A protección da creatividade persoal.	

1615 A intervención educativa na materia de Artes Escénicas desenvolverá ou seu currículo e tratará
1616 de asentar de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes que lle
1617 faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias,
1618 unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

1619 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
1620 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
1621 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
1622 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
1623 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
1624 nivel de desempeño.

1625 [Relación entre os obxectivos da materia de Artes Escénicas e as competencias clave a través dos](#)
1626 [descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	2-3	3		1-2	2	1		1-2
OBX2	1			1	1.1-2	1	3	3.1
OBX3	1			2	1.1-2	1	1	3
OBX4	3			2	3.1-6	2-3	2-3	4.1-4.2
OBX5	1-3			1-2	4	1		1-2

1627 [Liñas de actuación non proceso de ensino e aprendizaxe](#)

- 1628 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
1629 alumnado, que favorezan a súa capacidade de aprender por si mesmo e promovan o traballo
1630 en equipo.
- 1631 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
1632 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 1633 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
1634 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
1635 como se detecten estas dificultades.
- 1636 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
1637 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, e o fomento da creatividade, do
1638 espírito científico e do emprendemento.

- 1639 – A importancia do fin buscado en cada un dos dous cursos: máis centrado na expresión
1640 individual e a representación escénica clásica en primeiro de bacharelato, e destinado a
1641 desenvolver un espectáculo complexo, actual e colaborativo en segundo de bacharelato.
1642 Resultará fundamental a relación con outras materias do bacharelato artístico etc. Todas elas
1643 están intimamente ligadas, dado que a adquisición de obxectivos é secuencial.
- 1644 – As distintas indicacións segundo as situacións de aprendizaxe, que poden ser un elemento de
1645 partida moi importante para o traballo na aula.
- 1646 – O desenvolvemento coa aprendizaxe baseada en proxectos e a aprendizaxe baseada en
1647 indagacións.
- 1648 – O traballo interdisciplinario para aplicar coñecementos esenciais doutras disciplinas cun
1649 importante reflexo na materia, por exemplo, a aptitude vocálica.
- 1650 – A creación de situacións a partir da asunción, por parte do alumnado, de diferentes funcións en
1651 distintas manifestacións e propostas, de forma que se converta en parte viva da recreación
1652 artística.
- 1653 – A realización de propostas ante diferentes tipos de público e en distintos escenarios,
1654 compartindo o gozo artístico e enriquecendo a vida cultural da contorna.
- 1655 – A selección de pezas que se fagan eco de múltiples referencias culturais.

Borrador

1656 3 Bioloxía

1657 3.1 Introducción

1658 A Bioloxía é unha materia cuxos avances se viron acelerados notablemente nas últimas
1659 décadas, impulsados por unha base de coñecementos cada vez máis ampla e fortalecida. Ao
1660 longo do seu progreso producíronse grandes cambios de paradigma (como o descubrimento da
1661 célula, o desenvolvemento da teoría da evolución, o nacemento da bioloxía e da xenética
1662 molecular ou o descubrimento dos virus e dos prións, entre outros) que revolucionaron o concepto
1663 de organismo vivo e a comprensión do seu funcionamento.

1664 Pero o progreso das ciencias biolóxicas vai moito máis alá da mera comprensión dos seres
1665 vivos. As aplicacións da Bioloxía supuxeron unha mellora considerable da calidade de vida
1666 humana ao permitir, por exemplo, a prevención e o tratamento de enfermidades que outrora
1667 ocasionaban moitas mortes nas poboacións, ou outras de nova aparición, como a covid-19, para a
1668 que se desenvolveron terapias e vacinas a unha velocidade sen precedentes. Ademais, existen
1669 outras moitas aplicacións das ciencias biolóxicas dentro do campo da enxeñería xenética e da
1670 biotecnoloxía, sendo algunhas delas a orixe de importantes controversias. Os grandes avances e
1671 descubrimentos da bioloxía non só posibilitaron a mellora das condicións de vida da cidadanía,
1672 senón que ao mesmo tempo xeraron fortes impactos de distinta natureza (sociais, éticas,
1673 económicas etc.) que non se poden obviar e que tamén deben ser obxecto de análise durante o
1674 desenvolvemento da materia.

1675 En 2º de bacharelato, a madurez do alumnado permite que na materia de Bioloxía se incida
1676 notablemente nos obxectivos relacionados coas ciencias biolóxicas a través duns contidos aos
1677 que se lles dá un enfoque moito máis microscópico e molecular que nas materias de etapas
1678 anteriores. A Bioloxía ofrece, polo tanto, unha formación relativamente avanzada
1679 proporcionándolle ao alumnado os coñecementos e as destrezas esenciais para o traballo
1680 científico e a aprendizaxe ao longo da vida e sentando as bases necesarias para o inicio dos
1681 estudos superiores ou para a incorporación ao mundo laboral. En última instancia, esta materia
1682 contribúe ao fortalecemento do compromiso do alumnado coa sociedade democrática e á súa
1683 participación nesta.

1684 A Bioloxía contribúe ao desenvolvemento das oito competencias clave e a satisfacer varios dos
1685 obxectivos da etapa.

1686 Por unha banda, por tratarse dunha materia científica, promove de forma directa o
1687 desenvolvemento da competencia matemática e a competencia en ciencia, tecnoloxía e enxeñería

1688 (STEM), así como a igualdade de oportunidades e as vocacións científicas entre as alumnas e os
1689 alumnos.

1690 Pola súa vez, a Bioloxía potencia os hábitos de estudo e de lectura, a comunicación oral e
1691 escrita e a investigación a partir de fontes científicas e, polo tanto, contribúe ao desenvolvemento
1692 da competencia en comunicación lingüística. Ademais, dado que as publicacións científicas
1693 relevantes adoitan ser accesibles a través de Internet e atoparse en linguas estranxeiras, nesta
1694 materia contribúese ao desenvolvemento da competencia dixital e da competencia plurilingüe.

1695 Igualmente, con esta materia promóvese a análise das conclusións de publicacións científicas,
1696 fomentando así o espírito crítico e a autoaprendizaxe e contribuíndo ao desenvolvemento da
1697 competencia persoal e social e a de aprender a aprender.

1698 Así mesmo, a través do enfoque molecular da Bioloxía, o alumnado profundará nos
1699 mecanismos de funcionamento dos seres vivos e da natureza no seu conxunto. Isto permitiralle
1700 comprender a situación crítica na que se atopa a humanidade actualmente e a necesidade urxente
1701 de adoptar un modelo de desenvolvemento sostible. Transmitirase a importancia dos estilos de
1702 vida sostibles como forma de compromiso cidadán polo ben común relacionando a sostibilidade
1703 coa saúde humana, o que contribúe ao desenvolvemento da competencia cidadá.

1704 Fomentarase tamén que o alumnado de Bioloxía participe en iniciativas locais relacionadas con
1705 estilos de vida saudables e co desenvolvemento sostible, o que lle permitirá traballar a
1706 competencia emprendedora e a competencia en conciencia e expresión culturais.

1707 Na materia de Bioloxía trabállanse as oito competencias clave a través de seis obxectivos
1708 propios da materia, que son a concreción dos descritores operativos para a etapa, que constitúen
1709 o eixe vertebrador do currículo. Estes obxectivos poden resumirse en: interpretar e transmitir
1710 información científica e argumentar sobre ela; localizar, seleccionar e contrastar información
1711 científica; analizar de xeito crítico as conclusións de traballos de investigación; expor e resolver
1712 problemas relacionados coas ciencias biolóxicas; analizar a importancia dos estilos de vida
1713 saudables e sostibles e relacionar as características moleculares dos organismos coas
1714 macroscópicas.

1715 Os criterios de avaliación son outro elemento curricular esencial e constitúen instrumentos para
1716 a valoración obxectiva do grao de logro dos obxectivos da materia por parte do alumnado. Estes
1717 están relacionados cos obxectivos de Bioloxía e poden conectarse de forma flexible cos contidos
1718 desta materia a elección do docente.

1719 Os coñecementos da materia están recollidos no seguintes sete bloques de criterios de
1720 avaliación e de contidos: «A base molecular da materia viva», centrado no estudo dos

1721 bioelementos e das moléculas orgánicas e inorgánicas que forman parte dos seres vivos;
1722 «Xenética molecular» que inclúe o mecanismo de replicación do ADN e o proceso da expresión
1723 xénica e a súa relación co proceso da diferenciación celular; «A célula» comprende os tipos de
1724 células, os seus compoñentes, o ciclo celular, a mitose, a meiose e a súa función biolóxica;
1725 «Metabolismo celular», que trata das principais reaccións químicas que teñen lugar dentro das
1726 células; «Os microorganismos e formas acelulares» céntrase nalgúns dos microorganismos máis
1727 relevantes, na súa diversidade metabólica e na súa relevancia ecolóxica e tamén no estudo das
1728 característica e mecanismos de infección das formas acelulares (virus, viroides e príons);
1729 «Biotecnoloxía», onde se estudan os métodos de manipulación dos seres vivos ou dos seus
1730 compoñentes para a súa aplicación tecnolóxica en diferentes campos, como a medicina, a
1731 agricultura, ou a ecoloxía, entre outros e, por último, «Inmunoloxía», enfocado cara ao concepto
1732 de inmunidade, os seus mecanismos e tipos (innata e adquirida), as fases das enfermidades
1733 infecciosas e o estudo das patoloxías do sistema inmunitario.

1734 Como conclusión, cómpre dicir que o fin último da Bioloxía é contribuír a un maior grao de
1735 desempeño das competencias clave por parte do alumnado para finalmente ampliar de forma
1736 notable os seus horizontes persoais, sociais, académicos e profesionais, tendo presente sempre
1737 que é o rigor científico e o coñecemento obtido mediante o método científico a base de calquera
1738 avance no campo de estudo das ciencias e da súa aplicación.

1739 3.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Interpretar e transmitir información e datos a partir de traballos científicos e argumentar sobre estes con precisión e utilizando diferentes formatos para analizar conceptos, procesos, métodos, experimentos ou resultados das ciencias biolóxicas.

- Dentro da ciencia, a comunicación ocupa un importante lugar, pois é imprescindible para a colaboración e a difusión do coñecemento, xa que contribúe a acelerar considerablemente os avances e os descubrimentos. A comunicación científica busca, polo xeral, o intercambio de información relevante da forma máis eficiente e sinxela posible para o que se apoia en diferentes formatos, como gráficos, fórmulas, textos, informes ou modelos, entre outros. Ademais, na comunidade científica tamén existen discusións fundamentadas, evidencias e razoamentos aparentemente dispares.
- A comunicación científica é, polo tanto, un proceso complexo no que se combinan de forma integrada destrezas e coñecementos variados e no que se esixe unha actitude aberta e tolerante cara ao interlocutor. No contexto desta materia, a comunicación científica require a mobilización das destrezas lingüísticas, matemáticas e dixitais e tamén do razoamento lóxico. O alumnado debe interpretar e transmitir contidos científicos, así como formar unha opinión propia sobre estes baseada en razoamentos e evidencias, ademais de argumentar defendendo a súa postura de forma fundamentada e enriquecéndoa cos puntos de vista e coas probas achegadas polos demais.

- En conclusión, a comunicación científica é un proceso complexo no que se combinan de forma integrada destrezas variadas e no que se mobilizan coñecementos e, ademais diso, esíxese unha actitude aberta e tolerante cara ao interlocutor. Todo isto é necesario non soamente para o traballo na carreira científica, senón que tamén constitúe un aspecto esencial para o desenvolvemento persoal, social e profesional de todo ser humano.

OBX2. Localizar e utilizar fontes fiables identificando, seleccionando e organizando a información, avaliándoa criticamente e contrastando a súa veracidade para resolver preguntas expostas de forma autónoma e crear contidos relacionados coas ciencias biolóxicas.

- Toda investigación científica comeza cunha recompilación das publicacións do campo que se pretende estudar. Para iso é necesario coñecer e utilizar fontes fidedignas e buscar nelas seleccionando a información relevante para responder as cuestións expostas.
- Ademais, a aprendizaxe ao longo da vida require ter sentido crítico para seleccionar as fontes ou institucións adecuadas, cribar a información e quedar coa que resulte relevante de acordo co fin exposto.
- A destreza para facer esta selección é, polo tanto, de grande importancia non só para o exercicio de profesións científicas, senón tamén para a aprendizaxe ao longo da vida, que é esencial no desenvolvemento de calquera tipo de carreira profesional, para a participación democrática activa e mesmo para o benestar emocional e social das persoas.

OBX3. Analizar traballos de investigación ou divulgación relacionados coas ciencias biolóxicas, comprobando con sentido crítico a súa veracidade ou se seguen correctamente os pasos dos métodos científicos para avaliar a fiabilidade das súas conclusións.

- O pensamento crítico é probablemente unha das destrezas máis importantes para o desenvolvemento humano e a base do espírito de superación e mellora. No ámbito científico é esencial, entre outras cousas, para a revisión por pares do traballo de investigación, que é o pilar sobre o que se sustenta o rigor e a veracidade da ciencia.
- Aínda que o pensamento crítico debe comezar a traballarse desde as primeiras etapas educativas, alcanza un grao de desenvolvemento significativo no bacharelato e o progreso neste obxectivo contribúe á súa mellora. Ademais, a análise das conclusións dun traballo científico en relación cos resultados observables implica mobilizar no alumnado non só o pensamento crítico, senón tamén as destrezas comunicativas e o razoamento lóxico.
- Así mesmo, a actitude analítica e o cultivo da dúbida razoable que se desenvolven a través deste obxectivo son útiles en contextos non científicos e preparan o alumnado para o recoñecemento de falacias, noticias falsas e información pseudocientífica e para formarse unha opinión propia baseada en razoamentos e evidencias, o que contribuirá positivamente á súa integración persoal e profesional e á súa participación na sociedade democrática.

OBX4. Expor e resolver problemas buscando e utilizando as estratexias adecuadas, analizando criticamente as solucións e reformulando o procedemento, se fose necesario, para explicar fenómenos relacionados coas ciencias biolóxicas.

- Este obxectivo fai referencia ao uso do razoamento como base para a resolución de problemas. Con todo, cabe destacar que, como novidade con respecto á etapa anterior, se pretende que o alumnado busque novas estratexias de resolución cando as estratexias que ten adquiridas non sexan suficientes. Para iso, será necesario utilizar diferentes ferramentas e recursos tecnolóxicos e mostrar unha actitude positiva cara aos retos e ás situacións de incerteza e resiliencia para seguir probando novas vías de resolución en caso de falta de éxito inicial ou ben coa intención de mellorar os resultados.

- Ademais, en 2º de bacharelato, é importante traballar a iniciativa no alumnado para que expoña novas cuestións ou problemas que poidan resolverse utilizando o razoamento e outras estratexias.
- A resolución de problemas é unha competencia esencial na carreira científica, pois as persoas dedicadas á ciencia enfróntanse con frecuencia a grandes retos e contratempos que fan tortuoso o camiño cara aos seus obxectivos. Así mesmo, este obxectivo é necesario en moitos outros contextos da vida profesional e persoal polo que contribúe á madurez intelectual e emocional do alumnado e, en última instancia, á formación de cidadanía plenamente integrada e comprometida coa mellora da sociedade.

OBX5. Analizar criticamente determinadas accións relacionadas coa sustentabilidade e coa saúde baseándose nos fundamentos da bioloxía molecular para argumentar acerca da importancia de adoptar estilos de vida sostibles e saudables.

- Coa materia de Bioloxía de 2º de bacharelato preténdese transmitir as actitudes e os estilos de vida compatibles co mantemento e coa mellora da saúde e cun modelo de desenvolvemento sostible. A novidade desta materia con respecto a etapas anteriores é o seu enfoque molecular. Por este motivo, o estudo da importancia dos ecosistemas e de determinados organismos abordárase desde o coñecemento das reaccións bioquímicas que realizan e a súa relevancia no ámbito planetario. Deste xeito, conectarase o mundo molecular co macroscópico. Este obxectivo, ademais, busca que o alumnado tome iniciativas encamiñadas a analizar criticamente os seus propios hábitos e os dos membros da comunidade educativa desenvolvendo unha actitude crítica ante eles baseada nos fundamentos da bioloxía molecular e que propoña medidas para o cambio positivo cara a un modo de vida máis saudable e sostible.
- O valor deste obxectivo radica na necesidade urxente de que a nosa sociedade adopte un modelo de desenvolvemento sostible, que constitúe un dos maiores e máis importantes retos aos que se enfrenta a humanidade actualmente. Para poder facer realidade este ambicioso obxectivo é necesario conseguir que a sociedade alcance unha comprensión profunda do funcionamento dos sistemas biolóxicos para así poder apreciar o seu valor. Desta forma, adoptaranse estilos de vida e tornaranse actitudes responsables encamiñadas á conservación dos ecosistemas e da biodiversidade e ao aforro de recursos que, pola súa vez, mellorarán a saúde e o benestar físico e mental humanos desde o punto de vista individual e colectivo.

OBX6. Analizar a función das principais biomoléculas e bioelementos e as súas estruturas e interaccións bioquímicas argumentando sobre a súa importancia nos organismos vivos para explicar as características macroscópicas destes a partir das moleculares.

- No século XIX, a primeira síntese dunha molécula orgánica no laboratorio permitiu conectar a bioloxía e a química e marcou un cambio de paradigma científico que se foi afianzando no século XX coa descrición do ADN como molécula portadora da información xenética. Os seres vivos pasaron a concibirse como conxuntos de moléculas constituídas por elementos químicos presentes tamén na materia inerte. Estes feitos marcaron o nacemento da química orgánica, da bioloxía molecular e da bioquímica.
- Na actualidade, a comprensión dos seres vivos fundaméntase no estudo das súas características moleculares e as ferramentas xenéticas ou bioquímicas son amplamente utilizadas nas ciencias biolóxicas.
- O alumnado de 2º de bacharelato ten un maior grao de madurez para traballar este obxectivo. Ademais, a elección voluntaria da materia de Bioloxía nesta etapa está probablemente ligada a inquietudes científicas e á intención de realizar estudos terciarios no campo biomédico. Polos referidos motivos, este obxectivo é esencial para o alumnado de bacharelato ao lle permitir conectar o mundo molecular co macroscópico, adquirir unha visión global completa

dos organismos vivos e desenvolver as destrezas necesarias para formular hipóteses e resolver problemas relacionados coas disciplinas biosanitarias.

1740 3.3 Criterios de avaliación e contidos

1741 2º curso

Materia de Bioloxía 2º curso	
Bloque 1. A base molecular da materia viva	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Analizar de xeito crítico conceptos e procesos relacionados cos saberes da bioloxía molecular, seleccionando e interpretando información en diferentes formatos (modelos, gráficos, táboas, diagramas, fórmulas, esquemas etc.).	OBX1
CA1.2. Comunicar informacións razoadas relacionadas coa composición química da materia viva, transmitíndoas de forma clara e rigorosa, utilizando a terminoloxía e o formato adecuados (modelos, gráficos, táboas, vídeos, informes, diagramas, fórmulas, esquemas, símbolos, contidos dixitais etc.) e respondendo de maneira fundamentada e precisa ás cuestións que poidan xurdir durante o proceso.	OBX1
CA1.3. Contrastar e xustificar a veracidade de información relacionada coa composición química da materia viva utilizando fontes fiables, achegando datos e adoptando unha actitude crítica e escéptica cara a informacións sen unha base científica como pseudociencias, teorías conspiratorias, crenzas infundadas, noticias falsas etc.	OBX2
CA1.4. Avaliar a fiabilidade das conclusións dun traballo de investigación ou divulgación científica relacionado cos saberes da bioloxía molecular de acordo coa interpretación dos resultados obtidos.	OBX3
CA1.5. Argumentar, utilizando exemplos concretos, sobre a contribución da ciencia á sociedade e o labor das persoas dedicadas a ela, destacando o papel da muller e entendendo a investigación como un labor colectivo e interdisciplinar en constante evolución influído polo contexto político e social e polos recursos económicos.	OBX3
CA1.6. Argumentar sobre a importancia de adoptar estilos de vida saudables compatibles cun modelo de desenvolvemento sostible, baseándose nos principios da bioloxía molecular e relacionándoos cos procesos macroscópicos.	OBX5
CA1.7. Explicar as características e procesos vitais dos seres vivos mediante a análise das súas biomoléculas, das interaccións bioquímicas entre elas e das súas reaccións metabólicas.	OBX6
Contidos	
Composición química da materia viva: bioelementos e biomoléculas.	

- Os bioelementos: concepto, tipos, propiedades e funcións biolóxicas.
- As biomoléculas inorgánicas: características químicas, propiedades e funcións biolóxicas. Análise do proceso osmótico.
- As biomoléculas orgánicas: concepto, clasificación e funcións biolóxicas.
- Os glúcidos; propiedades e características fisicoquímicas dos monosacáridos, disacáridos e polisacáridos con maior relevancia biolóxica.
- Os lípidos: clasificación, propiedades e características físicoquímicas.
- As proteínas: clasificación, propiedades e características físicoquímicas.
 - Importancia das proteínas como biocatalizadores.
 - As vitaminas e a súa importancia como cofactores encimáticos.
- Os ácidos nucleicos.
 - Estrutura, características fisicoquímicas e tipos.
 - Funcións dos ácidos nucleicos na expresión da información biolóxica.
- A relación entre os bioelementos e as biomoléculas e a saúde. Estilos de vida saudables.

Bloque 2. Xenética molecular

Cráterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Argumentar sobre aspectos relacionados cos saberes da xenética molecular, considerando os puntos fortes e débiles de diferentes posturas de forma razoada e cunha actitude aberta, flexible, receptiva e respectuosa ante a opinión dos demais.	OBX1
▪ CA2.2. Expor e resolver cuestións e crear contidos relacionados cos saberes da xenética molecular, localizando e citando fontes de forma adecuada seleccionando, organizando e analizando criticamente a información.	OBX2
▪ CA2.3. Describir os procesos que comprende a expresión xénica recoñecendo o seu significado biolóxico.	OBX6
▪ CA2.4. Comparar os xenomas e os procesos da expresión xénica en procariotas e eucariotas.	OBX3
▪ CA2.5. Explicar fenómenos relacionados cos saberes da xenética molecular a través da formulación e da resolución de problemas buscando e utilizando as estratexias e os recursos adecuados.	OBX4
▪ CA2.6. Analizar criticamente a solución a un problema relacionado cos saberes da xenética molecular e reformular os procedementos utilizados ou as conclusións se esta solución non fose viable ou ante novos datos achegados ou atopados con posterioridade.	OBX4
Contidos	
▪ Análise dos procesos da expresión xénica e o seu significado biolóxico: replicación, transcrición e tradución. ▪ Relación entre as mutacións, a replicación do ADN, a evolución e a biodiversidade. ▪ A regulación da expresión xénica e o seu significado biolóxico.	

- Comparación dos procesos de expresión xénica e a súa regulación en procariotas e eucariotas.

Bloque 3. A célula

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Analizar de xeito crítico conceptos e procesos relacionados cos saberes da citoloxía seleccionando e interpretando información en diferentes formatos (modelos, gráficos, táboas, diagramas, fórmulas, esquemas etc.).	OBX1
CA3.2. Enunciar os postulados da teoría celular diferenciando morfolóxica, estrutural e funcionalmente os tipos de células e as súas estruturas e orgánulos.	OBX1
CA3.3. Identificar imaxes citolóxicas utilizando diferentes técnicas e métodos de observación.	OBX2
CA3.4. Recoñecer os diferentes tipos de envolturas celulares diferenciando os mecanismos de transporte de substancias a través delas.	OBX2
CA3.5. Detallar os procesos que teñen lugar ao longo do ciclo celular identificando o significado biolóxico de cada un deles.	OBX6
CA3.6. Explicar a relación do cancro co ciclo celular e as mutacións recoñecendo a súa correlación cos estilos de vida saudables.	OBX5

Contidos

- A teoría celular e as súas implicacións biolóxicas.
- A célula procariota e a célula eucariota: diferenciación morfolóxica e estrutural. Fisioloxía celular.
 - Observación e diferenciación de imaxes de citoloxía obtidas por microscopía. Técnicas de microscopía e preparación de mostrás.
- As envolturas celulares: membrana plasmática, matriz extracelular e paredes celulares.
 - Mecanismos de transporte de substancias a través da membrana plasmática, en función das propiedades das moléculas transportadas.
- Os orgánulos da célula eucariota e procariota: estrutura e funcións.
- O ciclo celular: fases e mecanismos de regulación.
 - Mitose e meiose. Significado biolóxico.
 - O cancro e a súa relación co ciclo celular e as mutacións.
 - A importancia dos estilos de vida saudables e a súa correlación co cancro.

Bloque 4. Metabolismo celular

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Identificar e diferenciar os procesos que comprende o catabolismo e o anabolismo celular establecendo as interrelacións entre todos os procesos e rutas metabólicas que teñen lugar nas células.	OBX6

CA4.2. Explicar procesos relacionados co metabolismo celular a través da formulación e resolución de cuestións e problemas buscando e utilizando as estratexias e os recursos adecuados.	OBX4
CA4.3. Analizar a solución a problemas relacionados co metabolismo celular reformulando, de ser necesario, os procedementos utilizados ante novos datos achegados ou atopados con posterioridade.	OBX4

Contidos

- Enzimoloxía.
 - Modelos de acción enzimática.
 - Cinética enzimática.
 - Mecanismos de regulación enzimática.
- O metabolismo celular. Comparación entre anabolismo e catabolismo.
- Catabolismo.
 - Respiración aerobia β - oxidación dos ácidos graxos, ciclo de Krebs, cadea de transporte de electróns e fosforilación oxidativa.
 - Respiración anaerobia. Glicolise e fermentación.
 - Rendemento enerxético e eficiencia do metabolismo aeróbico fronte ao anaeróbico.
- Anabolismo.
 - Anabolismo heterótrofo, síntese de aminoácidos, proteínas e ácidos graxos.
 - Anabolismo autótrofo, fotosíntese e quimiosíntese.
 - Importancia biolóxica dos principais procesos anabólicos.

Bloque 5. Biotecnoloxía

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Argumentar sobre aspectos relacionados coa biotecnoloxía considerando os puntos fortes e débiles das diferentes posturas que hai en relación a este tema na actualidade, sempre desde unha postura razoada e cunha actitude aberta, flexible, receptiva e respectuosa ante a opinión dos demais.	OBX3
CA5.2. Contrastar e xustificar a veracidade de información relacionada coa biotecnoloxía e as súas aplicacións utilizando fontes fiables, achegando datos e adoptando unha actitude crítica e escéptica cara a informacións sen unha base científica como pseudociencias, teorías conspiratorias, crenzas infundadas, noticias falsas etc.	OBX2
CA5.3. Analizar e recoñecer as principais e máis relevantes técnicas de enxeñaría xenética valorando as súas aplicacións en diferentes ámbitos de actuación.	OBX5
CA5.4. Avaliar a aplicación da biotecnoloxía en distintos ámbitos incorporando todos os coñecementos e técnicas que os últimos avances científico-tecnolóxicos proporcionen a este tipo de campos de investigación.	OBX5

Contidos

- Técnicas de enxeñería xenética. Aplicacións.
 - PCR, enzimas de restrición, clonación molecular, CRISPR- CAS9 etc.
- Importancia e repercusións da biotecnoloxía en distintos ámbitos (saúde, agricultura, medio ambiente, novos materiais, industria alimentaria etc.).
 - O papel dos microorganismos na biotecnoloxía.

Bloque 5. Inmunoloxía

Crterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA6.1. Explicar e describir en que consiste a inmunidade comentando a importancia das barreiras externas achegando exemplos próximos.	OBX1
▪ CA6.2. Comparar os distintos tipos de inmunidade achegando exemplos.	OBX1
▪ CA6.3. Diferenciar e comparar as enfermidades infecciosas das non infecciosas identificando as súas fases.	OBX5
▪ CA6.4. Describir as principais patoloxías do sistema inmunitario identificando as súas causas e analizando a súa relevancia clínica.	OBX5

Contidos

- Concepto de inmunidade e importancia das barreiras externas para dificultar a entrada de patóxenos.
- Tipos de inmunidade.
 - Inmunidade innata e específica.
 - Inmunidade humoral e celular
 - Inmunidade artificial e natural, pasiva e activa.
- Fases das enfermidades infecciosas.
- Principais patoloxías do sistema inmunitario. Causas e relevancia clínica.

1742 3.4 Orientacións pedagóxicas

1743 A intervención educativa na materia de Bioloxía desenvolverá o seu currículo e tratará de
1744 asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos
1745 obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha adecuada adquisición das
1746 competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

1747 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
1748 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
1749 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
1750 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á

1751 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
1752 nivel de desempeño.

1753 [Relación entre os obxectivos da materia de Bioloxía e as competencias clave a través dos](#)
1754 [descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-2	1	2-4	3	4	3		4
OBX2	2-3	2	4	1-2	4	3		
OBX3	2	1	2-3-4		4	3	1	
OBX4	2		1-2	1-5	1.1-5			
OBX5	3		2-5	4	2	3-4	1	
OBX6	1-2		1-2	1	4	4		

1755 [Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe](#)

- 1756 – Traballar a materia seguindo un enfoque interdisciplinar, ligándoa á realidade do alumnado de
1757 forma práctica e significativa, buscando as situacións de aprendizaxe que, mediante
1758 actividades competenciais, condúzan á adquisición de aprendizaxes significativos.
- 1759 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
1760 problemas reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 1761 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
1762 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital e o fomento da creatividade, do
1763 espírito científico e do emprendemento.
- 1764 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
1765 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
1766 equipo.
- 1767 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
1768 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
1769 como se detecten estas dificultades.
- 1770 – O fin último da Bioloxía é contribuír a ampliar de forma notable os horizontes académicos,
1771 profesionais, sociais e persoais do alumnado a través do maior grao de desempeño das
1772 competencias clave.

- 1773 – Os contidos de cada bloque deben enfocarse desde un punto de vista competencial, de forma
1774 que estes constitúan un medio para o desenvolvemento das competencias clave e non
1775 simplemente un fin en si mesmos.
- 1776 – Cabe destacar que a Bioloxía é unha materia de carácter científico e, como tal, recoméndase
1777 impartila ligándoa á realidade do alumnado, de maneira práctica e significativa e seguindo un
1778 enfoque interdisciplinar. Para tal fin, a metodoloxía que se propón é o uso de situacións de
1779 aprendizaxe que se traduzan en actividades competenciais.

Borrador

1780 4 Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais

1781 4.1 Introducción

1782 A materia de Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais oríentase á consecución e á mellora de
1783 seis obxectivos propios das ciencias, que son a concreción dos descritores operativos para a
1784 etapa derivados, pola súa banda, das oito competencias clave que constitúen o eixe vertebrador
1785 do currículo. Estes obxectivos poden resumirse en: interpretar e transmitir información científica e
1786 argumentar sobre esta; localizar e avaliar criticamente información científica; aplicar os métodos
1787 científicos en proxectos de investigación; resolver problemas relacionados coas ciencias
1788 biolóxicas, xeolóxicas e medioambientais; promover iniciativas relacionadas coa saúde e a
1789 sostibilidade e analizar o rexistro xeolóxico. O traballo dos obxectivos desta materia e a
1790 adquisición dos seus contidos contribúen ao desenvolvemento de todas as competencias clave e
1791 a satisfacer, como se explica a continuación, varios dos obxectivos da etapa e, con isto, ao
1792 crecemento emocional do alumnado e á súa futura integración social e profesional.

1793 Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais favorece o compromiso responsable do alumnado
1794 coa sociedade no eido global ao promover os esforzos individuais e colectivos contra o cambio
1795 climático e para lograr un modelo de desenvolvemento sostible (competencias STEM e cidadá)
1796 que contribuirá á mellora da saúde, á calidade de vida e á preservación do noso patrimonio natural
1797 e cultural (competencia en conciencia e expresión cultural). Esta materia tamén busca estimular a
1798 vocación científica en todo o alumnado, pero especialmente nas alumnas, para contribuír a acabar
1799 co baixo número de mulleres en postos de responsabilidade en investigación, fomentando así a
1800 igualdade efectiva de oportunidades entre ambos os sexos (competencias STEM, persoal e social
1801 e de aprender a aprender).

1802 Así mesmo, traballando esta materia afianzaranse os hábitos de lectura e estudo no alumnado,
1803 polo que a comunicación oral e escrita nas linguas cooficiais e posiblemente noutras linguas
1804 (competencias STEM, en comunicación lingüística e plurilingüe) xoga un importante papel nesta.

1805 Ademais, coa materia de Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais promóvese entre o
1806 alumnado a procura da información sobre temas científicos para o que se utilizan
1807 fundamentalmente as tecnoloxías da información e da comunicación (competencias STEM e
1808 dixital).

1809 Do mesmo xeito, esta materia busca que as alumnas e os alumnos deseñen e participen no
1810 desenvolvemento de proxectos científicos para realizar investigacións tanto de campo coma de
1811 laboratorio, utilizando as metodoloxías e os instrumentos propios das ciencias biolóxicas,

1812 xeolóxicas e ambientais, o cal contribúe a despertar neles o espírito emprendedor (competencias
1813 STEM, emprendedora, persoal, social e aprender a aprender).

1814 Os criterios de avaliación son un dos elementos curriculares básicos, pois permiten valorar a
1815 adquisición e o desenvolvemento das competencias a través dos contidos integrados por
1816 coñecementos, destrezas e actitudes esenciais para a continuación de estudos académicos ou o
1817 exercicio de determinadas profesións relacionados coas ciencias biolóxicas, xeolóxicas e
1818 ambientais.

1819 Os contidos son o medio a través do cal se traballan os obxectivos e as competencias clave e,
1820 pola súa banda, comprenden coñecementos, destrezas e actitudes esenciais para a continuación
1821 de estudos académicos ou o exercicio de determinadas profesións relacionadas coas ciencias
1822 biolóxicas, xeolóxicas e ambientais.

1823 Os criterios de avaliación e os contidos aparecen agrupados en sete bloques: «Proxecto
1824 científico», centrado no desenvolvemento práctico a través dun proxecto científico, das destrezas
1825 e do pensamento propios da ciencia; «A xeodinámica interna», estuda os fenómenos xeolóxicos
1826 do interior e da superficie terrestre baseándose na teoría integradora da tectónica de placas, nos
1827 riscos internos e ademais reconece os diferentes tipos de rochas e minerais; «A xeodinámica
1828 externa. Historia da Terra», trata sobre o estudo dos cambios no relevo terrestre, os riscos
1829 externos, a magnitude do tempo xeolóxico e a resolución de problemas baseados nos métodos
1830 xeolóxicos de datación; «Os seres vivos: niveis de organización, composición, diversidade e
1831 evolución», estuda a organización dos seres vivos establecendo a base molecular da materia viva
1832 co fin de favorecer unha comprensión dos procesos fisiolóxicos dos bloques posteriores e analiza
1833 os criterios de clasificación dos diferentes seres vivos e a súa evolución; «Os vexetais: funcións e
1834 adaptacións», introduce o alumnado nos mecanismos a través dos cales os vexetais realizan as
1835 súas funcións vitais e analiza as súas adaptacións ás condicións ambientais nas que se
1836 desenvolven e o balance xeral e importancia biolóxica da fotosíntese; «Os animais: funcións e
1837 adaptacións», analiza a fisioloxía dos aparellos implicados nas funcións de nutrición e reprodución
1838 e o funcionamento dos receptores sensoriais, dos sistemas de coordinación e dos órganos
1839 efectores e as principais adaptacións ao medio; «Os microorganismos e formas acelulares»,
1840 céntrase nalgúñas das especies microbianas máis relevantes, na súa diversidade metabólica, na
1841 súa relevancia ecolóxica e nas características e mecanismos de infección das formas orgánicas
1842 acelulares (virus, viroides e príons). Por último, o bloque «Ecoloxía e sostibilidade» recolle os
1843 compoñentes dos ecosistemas, o seu funcionamento e a importancia dun modelo de
1844 desenvolvemento sostible, esenciais para a continuación de estudos académicos ou o exercicio
1845 de determinadas profesións relacionados coas ciencias biolóxicas, xeolóxicas e ambientais.

1846 En conclusión, a materia de Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais de 1º de bacharelato
1847 contribúe a través dos seus obxectivos, criterios de avaliación e contidos a un maior grao de
1848 desenvolvemento das competencias clave. O seu fin último é mellorar a formación científica e a
1849 comprensión do mundo natural por parte do alumnado e así reforzar o seu compromiso polo ben
1850 común e as súas destrezas para responder á inestabilidade e ao cambio. Con todo isto búscase
1851 mellorar a súa calidade de vida presente e futura para conseguir, a través do sistema educativo,
1852 unha sociedade máis xusta, equitativa e comprometida co medio ambiente e coa súa sostibilidade.

1853 4.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Interpretar e transmitir información e datos científicos argumentando sobre estes con precisión e utilizando diferentes formatos para analizar procesos, métodos, experimentos ou resultados das ciencias biolóxicas, xeolóxicas e ambientais.

- A comunicación é un aspecto esencial do progreso científico, pois os avances e os descubrimentos non son o produto do traballo de individuos illados, senón de equipos colaborativos, con frecuencia de carácter interdisciplinar. Ademais, a creación de coñecemento só se produce cando os achados son publicados, o que permite a súa revisión e ampliación por parte da comunidade científica e a súa utilización na mellora da sociedade.
- Dada a natureza científica da materia de Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais, esta contribúe a que o alumnado desenvolva as destrezas necesarias para extraer as ideas máis relevantes dunha información de carácter científico (en forma de artigos, diagramas, táboas, gráficos etc.) e comunicalas de maneira sinxela, precisa e veraz, utilizando formatos variados (exposición oral, plataformas virtuais, presentación de diapositivas e pósteres, entre outros), tanto de forma analóxica como a través de medios dixitais.
- Do mesmo xeito, este obxectivo busca potenciar a argumentación, esencial para o desenvolvemento social e profesional do alumnado. A argumentación en debates, foros ou outras vías dá a oportunidade de defender, de maneira lóxica e fundamentada, as propias posturas, pero tamén de comprender e asimilar as ideas doutras persoas. A argumentación é unha forma de pensamento colectivo que enriquece a quen participa nela e que lle permite desenvolver a resiliencia fronte aos retos, así como a flexibilidade para lles dar un xiro ás propias ideas ante argumentos alleos. Así mesmo, a argumentación, realizada de forma correcta, é un acto respecto da diversidade entre individuos.

OBX2. Localizar e utilizar fontes fiables identificando, seleccionando e organizando a información, avaliándoa criticamente e contrastando a súa veracidade para resolver preguntas expostas de forma autónoma relacionadas coas ciencias biolóxicas, xeolóxicas e ambientais de forma autónoma.

- Obter información relevante co fin de resolver dúbidas, adquirir novos coñecementos ou comprobar a veracidade de afirmacións ou noticias é unha destreza esencial para os cidadáns e as cidadás do século XXI. Así mesmo, toda investigación científica comeza coa coidadosa recompilación de publicacións relevantes da área de estudo.
- A maior parte das fontes de información fiables son accesibles a través de Internet, polo que se promoverá a través deste obxectivo o uso de diferentes plataformas dixitais de procura e comunicación. Con todo, a información veraz convive con noticias falsas, teorías conspiratorias e informacións incompletas ou pseudocientíficas. Por iso, é de

vital importancia que o alumnado desenvolva un espírito crítico e contraste e avalíe a información obtida.

- A información veraz debe ser tamén seleccionada segundo a súa relevancia e organizada para poder responder de forma clara as cuestións formuladas. Ademais, dada a madurez intelectual do alumnado desta etapa educativa, fomentárase que expoña estas cuestións seguindo a súa propia curiosidade e mostrando iniciativa.

OBX3. Diseñar, planear e desenvolver proxectos de investigación seguindo os pasos das diversas metodoloxías científicas, tendo en conta os recursos dispoñibles de forma realista e buscando vías de colaboración para indagar en aspectos relacionados coas ciencias biolóxicas, xeolóxicas e ambientais.

- O coñecemento científico constrúese a partir de evidencias obtidas da observación obxectiva e da experimentación. A súa finalidade é explicar o funcionamento do mundo que nos rodea e achegar solucións a problemas. Os métodos científicos baséanse na formulación de preguntas sobre a contorna natural ou social, no deseño e execución adecuados de estratexias para poder respondelas, na interpretación e análise dos resultados, na obtención de conclusións e na comunicación destas. Con frecuencia, a execución destas accións descritas require da colaboración entre organizacións e individuos.
- Polo tanto, expor situacións nas que o alumnado teña a oportunidade de aplicar os pasos dos diferentes métodos utilizados na ciencia contribúe a desenvolver nel a curiosidade, o sentido crítico, o espírito emprendedor e as destrezas para o traballo colaborativo. Ademais, esta forma de traballo permite comprender en profundidade a diferenza entre unha impresión ou opinión e unha evidencia, afrontando con mente aberta e perspicaz diferentes informacións e aceptando e respondendo adecuadamente ante a incerteza.
- En definitiva, este obxectivo non só é esencial para o desenvolvemento dunha carreira científica senón tamén para mellorar a resiliencia necesaria para afrontar diferentes retos e así formar cidadáns plenamente integrados no eido persoal, social ou profesional.

OBX4. Buscar e utilizar estratexias na resolución de problemas analizando criticamente as solucións e respostas achadas e reformulando o procedemento se fose necesario para explicar os fenómenos relacionados coas ciencias biolóxicas, xeolóxicas e ambientais.

- A resolución de problemas é unha parte inherente da ciencia básica e aplicada. As ciencias empíricas constrúense contrastando razoamentos (hipóteses) mediante a experimentación ou a observación. O avance científico está, polo tanto, limitado pola destreza no exercicio intelectual de crear hipóteses e a capacidade técnica e humana de probalas experimentalmente. Ademais, o camiño cara aos achados e avances é rara vez directo e adoita verse obstaculizado por situacións inesperadas e por problemas de diferente natureza. É por iso imprescindible que, ao enfrontarse a dificultades, as persoas dedicadas á ciencia mostren creatividade, destrezas para a procura de novas estratexias ou para a utilización de ferramentas variadas, apertura á colaboración e resiliencia para continuar a pesar da falta de éxito inmediato.
- Ademais, a resolución de problemas e a procura de explicacións coherentes a diferentes fenómenos noutros contextos da vida cotiá esixe similares destrezas e actitudes, necesarias para un desenvolvemento persoal, profesional e social plenos. Por estes motivos, a destreza na resolución de problemas considérase esencial e forma parte do currículo desta materia, pois permítelle ao alumnado desenvolver a análise crítica, colaborar, desenvolverse fronte a situacións de incerteza e cambios acelerados, participar plenamente na sociedade e afrontar os retos do século XXI, como o quecemento global ou as desigualdades socioeconómicas.

OBX5. Diseñar, promover e executar iniciativas relacionadas coa conservación do medio ambiente, coa

sostibilidade e coa saúde, baseándose nos fundamentos das ciencias biolóxicas, xeolóxicas e ambientais, para fomentar hábitos sostibles e saudables.

- Na actualidade, a degradación ambiental está a levar á destrución dos recursos naturais a un ritmo moi superior ao da súa rexeneración. Para frear o avance destas tendencias negativas e evitar as súas consecuencias catastróficas son necesarias accións individuais e colectivas da cidadanía, dos estados e das corporacións. Para iso, é imprescindible que se coñeza o valor ecolóxico, científico, social e económico do mundo natural e que se comprenda que a degradación ambiental é sinónimo de desigualdade, refuxiados climáticos, catástrofes naturais e outros tipos de crises humanitarias.
- Polos motivos expostos, é esencial que o alumnado traballe este obxectivo e así coñeza os fundamentos que xustifican a necesidade urxente de implantar un modelo de desenvolvemento sostible e que lidere iniciativas e proxectos innovadores para promover e adoptar estilos de vida sostibles desde o punto de vista individual e colectivo. Desenvolver competencia tamén lle permite ao alumnado profundar no estudo da fisioloxía humana e así propoñer e adoptar estilos de vida que contribúan a manter e a mellorar a saúde e a calidade de vida. Este aspecto é particularmente importante dada a tendencia á alza dos hábitos sedentarios e o consumo de alimentos hipercalóricos que está a ter serias consecuencias para a saúde da cidadanía do mundo desenvolvido.

OBX6. Analizar os elementos do rexistro xeolóxico utilizando fundamentos científicos para relacionalos cos grandes eventos ocorridos ao longo da historia da Terra e coa magnitude temporal en que se desenvolveron.

- O estudo da Terra presenta grandes dificultades e, como consecuencia, existen escasos datos sobre longos períodos da súa historia. Isto débese a que as evidencias necesarias para completar o rexistro xeolóxico están con frecuencia danadas ou destruídas e as escalas espaciais e temporais nas que se desenvolven os eventos son dunha magnitude inconcibible desde o punto de vista humano. É por iso necesario aplicar o razoamento e as metodoloxías baseadas en probas indirectas.
- En bacharelato, o alumnado adquirirá un grao de madurez que lle permitirá comprender os principios para a datación de materiais xeolóxicos utilizando datos de radioisótopos. Tamén terá o nivel de desenvolvemento intelectual necesario para comprender a escala de tempo xeolóxico e a relevancia dos principais eventos xeolóxicos e biolóxicos do noso planeta.
- Traballar este obxectivo permitirá desenvolver no alumnado as destrezas para o razoamento e unha actitude de aprecio pola ciencia e polo medio natural. Estas calidades son especialmente relevantes no eido profesional, pero tamén é necesario que estean presentes nos cidadáns e cidadás do século XXI para reforzar o seu compromiso polo ben común e o futuro da nosa sociedade.

1854 4.3 Criterios de avaliación e contidos

1855 1º curso

Materia de Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais	
1º curso	
Bloque 1. Proxecto científico	
Criterios de avaliación	Obxectivos

CA1.1. Expor preguntas, realizar predicións e formular hipóteses que poidan ser respondidas ou contrastadas utilizando métodos científicos e que tenten explicar fenómenos biolóxicos, xeolóxicos ou ambientais.	OBX3
CA1.2. Deseñar a experimentación, a toma de datos e a análise de fenómenos biolóxicos, xeolóxicos e ambientais e seleccionar os instrumentos necesarios, de modo que permitan responder preguntas concretas e contrastar unha hipótese exposta minimizando os rumbos na medida do posible.	OBX3
CA1.3. Realizar experimentos e tomar datos cuantitativos e cualitativos sobre fenómenos biolóxicos, xeolóxicos e ambientais seleccionando e utilizando os instrumentos, ferramentas ou técnicas adecuadas con corrección e precisión.	OBX3
CA1.4. Interpretar e analizar resultados obtidos nun proxecto de investigación utilizando, cando sexa necesario, ferramentas matemáticas e tecnolóxicas e recoñecendo o seu alcance e limitacións e obtendo conclusións razoadas e fundamentadas ou valorando a imposibilidade de facelo.	OBX3
CA1.5. Establecer colaboracións dentro e fóra do centro educativo nas distintas fases do proxecto científico co fin de traballar con maior eficiencia, utilizando ferramentas tecnolóxicas adecuadas, valorando a importancia da cooperación na investigación, respectando a diversidade e favorecendo a inclusión.	OBX3
CA1.6. Argumentar sobre a contribución da ciencia á sociedade e o labor das persoas dedicadas a ela destacando o papel da muller e entendendo a investigación como un labor colectivo e interdisciplinar en constante evolución e influída polo contexto político e os recursos económicos.	OBX2

Contidos

- A evolución histórica do saber científico: a ciencia como labor colectivo, interdisciplinar e en continua construción e evolución.
- Estratexias para a elaboración dun proxecto científico.
 - Formulación de hipóteses, preguntas e conxecturas científicas.
 - Procura, recoñecemento e utilización de fontes fiables de información científica.
 - Experiencias científicas de laboratorio e/ou de campo: deseño, planificación e realización.
 - Controis experimentais e contraste de hipóteses.
 - Método de análise de resultados científicos: organización, representación e ferramentas estatísticas.
 - Comunicación científica de procesos e resultados con vocabulario científico e a través de ferramentas dixitais e formatos de uso frecuente en ciencia (presentación, gráfica, vídeo, pósteres, informe e outros).
- Importancia social da contribución e do labor científico das persoas dedicadas á ciencia. O papel da muller na ciencia.

Bloque 2. A xeodinámica interna

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Explicar os modelos da estrutura e dinámica do interior terrestre diferenciando a composición	OBX4

e o comportamento das diferentes capas a través da información proporcionada polos principais métodos de estudo indirectos e directos.	
CA2.2. Reflexionar sobre o xurdimento da teoría da tectónica de placas recoñecendo os antecedentes e probas que confirmaron o mobilismo e adoptando unha actitude crítica cara a informacións de dubidosa procedencia e sen unha base científica.	OBX2
CA2.3. Argumentar desde a teoría da tectónicas de placas os fenómenos xeolóxicos da superficie terrestre relacionándoos cos movementos das placas litosféricas e cos procesos térmicos do interior terrestre e describindo as estruturas xeolóxicas asociadas.	OBX1
CA2.4. Analizar a definición e a clasificación dos minerais atendendo á súa composición química e recoñecer as súas propiedades relacionándoas coa súa estrutura interna.	OBX1
CA2.5. Recoñecer os tipos de rochas e interpretar os procesos xeolóxicos implicados na súa formación utilizando o ciclo xeolóxico á luz da teoría da tectónica de placas.	OBX3
CA2.6. Identificar minerais mediante a observación das súas propiedades e as principais rochas segundo a súa composición, orixe e textura utilizando exemplos da contorna, relacionándoos coas súas aplicacións na vida cotiá e promovendo a explotación e o uso sostible e a súa relevancia como patrimonio xeolóxico.	OBX3
CA2.7. Analizar os riscos a través dos seus factores e localizar áreas sísmicas e volcánicas en España interpretando información en diferentes formatos (mapas, gráficos, táboas, diagramas, esquemas...) e valorando a importancia das medidas de predición, prevención e corrección.	OBX1

Contidos

- O estudo da Terra: métodos directos e indirectos.
- Os modelos da estrutura e dinámica da xeosfera.
- Os procesos xeolóxicos internos. O relevo e a relación coa tectónica de placas.
 - Antecedentes: deriva continental, expansión do fondo oceánico e paleomagnetismo.
 - As placas litosféricas. A convección terrestre.
 - Tipos de bordos de placas. Estruturas e fenómenos xeolóxicos asociados aos límites e ás zonas de intraplaca.
 - Consecuencias: a deformación das rochas. Pregamentos e fallas.
- Os minerais: concepto, propiedades e clasificación.
- As rochas.
 - Magmatismo, metamorfismo e sedimentación.
 - Clasificación segundo a súa orixe e composición. Rochas magmáticas, metamórficas e sedimentarias.
 - Relación coa tectónica de placas. O ciclo das rochas.
- Clasificación e identificación dos minerais e rochas relevantes e da contorna. Explotación e uso sostible. Importancia da conservación do patrimonio xeolóxico.
- Os riscos xeolóxicos internos.

– Factores de risco. – Medidas de predición, prevención e corrección. ▪ O risco sísmico e volcánico en España.	
Bloque 3. A xeodinámica externa. Historia da Terra	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Describir a acción dos axentes xeolóxicos externos recoñecendo as formas de relevo asociadas e analizando o relevo en Galicia e a paisaxe próxima.	OBX1
▪ CA3.2. Explicar os procesos edafoxenéticos identificando os factores de formación do solo e a importancia da súa conservación.	OBX4
▪ CA3.3. Relacionar os grandes eventos da historia terrestre con determinados elementos do rexistro xeolóxico e cos sucesos que ocorren na actualidade utilizando os principios xeolóxicos básicos e o razoamento lóxico.	OBX6
▪ CA3.4. Resolver problemas de datación analizando elementos do rexistro xeolóxico e fósil e aplicando métodos de datación relativa.	OBX6
▪ CA3.5. Interpretar e deducir en mapas e cortes a historia xeolóxica aplicando principios xeolóxicos básicos (intersección, horizontalidade...) determinando as discontinuidades estratigráficas e empregando fósiles guía.	OBX6
▪ CA3.6. Analizar criticamente os riscos xeolóxicos externos relacionándoos coas actividades humanas e valorando a importancia das medidas de predición, prevención e corrección.	OBX1
Contidos	
▪ Os procesos xeolóxicos externos: axentes causais e consecuencias sobre o relevo. ▪ A evolución dun solo: procesos, factores e conservación. ▪ Os métodos e principios do estudo do rexistro xeolóxico: reconstrución da historia xeolóxica. ▪ O tempo xeolóxico: magnitude, escala e métodos de datación absoluta e relativa. ▪ A historia da Terra: principais acontecementos xeolóxicos, paleoxeográficos, climáticos e biolóxicos. ▪ Os riscos xeolóxicos externos e a súa relación coa actividade humana. Medidas de predición, prevención e corrección.	
Bloque 4. Os seres vivos: niveis de organización, composición, diversidade e evolución	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Identificar os niveis de organización dos seres vivos exemplificando cada un deles e utilizando diferentes formatos para a súa diferenciación (esquemas, diagramas, táboas...).	OBX1
▪ CA4.2. Distinguir bioelementos a través de exemplos e identificar as diferentes biomoléculas, recoñecendo os monómeros constituíntes de cada unha e as súas respectivas funcións biolóxicas	OBX1

demonstrando a uniformidade química dos seres vivos.	
CA4.3. Diferenciar as formas de organización celular procariota e eucariota utilizando diferentes formatos (debuxos, esquemas, microfotografías, vídeos...) e identificar os distintos orgánulos celulares relacionándoos coa súa función.	OBX1
CA4.4. Relacionar os tecidos animais e vexetais coas células constituíntes a través de imaxes obtidas con diferentes técnicas indicando xustificadamente as súas funcións e valorando as vantaxes evolutivas da organización pluricelular.	OBX1
CA4.5. Analizar os criterios utilizados para a clasificación dos seres vivos describindo as características dos tres dominios e os cinco reinos e xustificando desde a perspectiva evolutiva os cambios nos grandes grupos.	OBX1
CA4.6. Diferenciar os principais grupos taxonómicos dos seres vivos recoñecendo as súas características e achegando exemplos de seu propio medio, así como utilizar claves dicotómicas para a súa determinación.	OBX4
CA4.7. Describir o proceso de especiación e argumentar sobre aspectos relacionados coa evolución utilizando as probas e os mecanismos evolutivos defendendo unha postura de forma razoada e cunha actitude aberta, flexible, receptiva ante a opinión dos demais.	OBX1
Contidos	
- Os niveis de organización dos seres vivos e a unidade de composición química. - A composición química dos seres vivos. - Os bioelementos: concepto e clasificación. - As biomoléculas: clasificación, monómeros e funcións biolóxicas. - A organización celular dos seres vivos. - Organización procariota e eucariota: semellanzas e diferenzas. - A organización pluricelular dos seres vivos. - Histoloxía animal e vexetal. - Órganos, aparellos e sistemas. - Perspectiva evolutiva. - Os principais grupos taxonómicos dos seres vivos: características fundamentais. - As principais teorías evolutivas: probas e mecanismos da evolución. A especiación. - A historia da vida na Terra: xustificación desde a perspectiva evolutiva dos principais cambios nos grupos de seres vivos.	
Bloque 5. Os vexetais: funcións e adaptacións	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Explicar a fotosíntese como un proceso de nutrición autótrofa relacionándoa cos mecanismos e estruturas involucradas no transporte dos zumes e argumentando a súa relevancia para o	OBX4

mantemento da vida na Terra.	
CA5.2. Recoñecer a función de relación das plantas diferenciando as nastias e os tropismos asociando cada estímulo coa súa resposta e relacionando as principais hormonas coa súa función.	OBX1
CA5.3. Describir as diferenzas entre a reprodución sexual e asexual recoñecendo as vantaxes e inconvenientes de cada unha e analizándoas desde unha perspectiva evolutiva.	OBX1
CA5.4. Explicar os ciclos biolóxicos dos diferentes grupos de plantas analizando as súas fases e estruturas características a través de debuxos, esquemas e gráficos.	OBX4
CA5.5. Recoñecer os procesos implicados na reprodución sexual e os tipos de reprodución asexual recoñecendo nesta última a súa aplicación no campo da agricultura.	OBX1
CA5.6. Explicar a relación das adaptacións dos vexetais co medio en que se desenvolven utilizando exemplos significativos e recoñecendo a influencia de diferentes factores.	OBX4
Contidos	
- A función de nutrición vexetal. - A fotosíntese: balance xeral e importancia ecolóxica para a vida na Terra. - Mecanismos de transporte do zume bruto e do zume elaborado nas plantas vasculares. - A función de relación. - Tipos de respostas dos vexetais aos distintos tipos de estímulos. - As fitohormonas e o seu papel na fisioloxía vexetal. - A función de reprodución. - A reprodución asexual e a reprodución sexual. Relevancia ecolóxica e evolutiva. - Os ciclos biolóxicos nos diferentes tipos de vexetais. - As adaptacións dos vexetais ao medio.	
Bloque 6. Os animais: funcións e adaptacións	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA6.1. Identificar os órganos, aparatos e sistemas que interveñen na función de nutrición, relación e reprodución recoñecendo a función de cada un nos diferentes grupos taxonómicos.	OBX1
CA6.2. Recoñecer os aparatos dixestivos, os pigmentos e aparatos respiratorios, os tipos de circulación, os produtos de excreción e os procesos que interveñen na nutrición animal.	OBX1
CA6.3. Describir os receptores sensoriais, sistemas de coordinación e órganos efectores de xeito comparado nos principais grupos de animais.	OBX1
CA6.4. Describir e comparar os tipos de reprodución sexual e asexual, os tipos de fecundación e as estruturas implicadas na reprodución en diferentes grupos de animais analizando os ciclos biolóxicos máis representativos.	OBX1

CA6.5. Explicar a relación das adaptacións dos animais co medio en que se desenvolven utilizando exemplos significativos e recoñecendo a influencia de diferentes factores.	OBX4
CA6.6. Expor e resolver cuestións relacionadas cos diferentes animais localizando e citando fontes adecuadas e seleccionando, organizando e analizando criticamente a información.	OBX2
Contidos	
- A función de nutrición animal. - Procesos e estruturas implicadas nos diferentes grupos taxonómicos. - A función de relación. - Funcionamento dos sistemas de coordinación (nervioso e endócrino) nos diferentes grupos taxonómicos. - A función de reprodución. - Procesos e estruturas implicadas nos diferentes grupos taxonómicos. - Importancia biolóxica. - As adaptacións dos animais ao medio.	
Bloque 7. Os microorganismos e as formas acelulares	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA7.1. Identificar os diferentes tipos de microorganismos clasificándooos nos dominios e reinos correspondentes.	OBX1
CA7.2. Argumentar sobre a importancia ecolóxica dos microorganismos relacionándooos cos ciclos bioxeoquímicos.	OBX5
CA7.3. Describir os principais mecanismos de reprodución bacteriana facendo fincapé na transferencia xenética horizontal e nas súas consecuencias para a saúde humana.	OBX5
CA7.4. Recoñecer as principais técnicas de cultivo de microorganismos a través da observación de vídeos, páxinas web, fotografías ou da práctica no laboratorio.	OBX3
CA7.5. Identificar as formas acelulares (virus, viroides e príons) e contrastar e xustificar a veracidade da información recoñecendo a súa importancia biolóxica, utilizando fontes fiables e adoptando unha actitude crítica e escéptica cara a informacións sen unha base científica, como pseudociencias, teorías conspiratorias, crenzas infundadas, noticias falsas...	OBX2
CA7.6. Comunicar informacións e describir as enfermidades infecciosas máis importantes relacionadas cos microorganismos reflexionando sobre o papel dos antibióticos no seu tratamento e sobre o problema da resistencia, transmitíndoas de forma rigorosa e utilizando a terminoloxía e o formato adecuados (gráficos, táboas, vídeos e informes, entre outros) e ferramentas dixitais.	OBX1
Contidos	
Concepto e características xerais dos microorganismos.	

- O metabolismo dos microorganismos. Ciclos bioxeoquímicos e importancia ecolóxica.
- A reprodución bacteriana. Mecanismos de transferencia xenética horizontal en bacterias.
- As técnicas de esterilización, cultivo e illamento.
- As formas acelulares: virus, viroides e príons. Características, mecanismos de infección e importancia biolóxica.
- As enfermidades infecciosas.
 - Clasificación segundo os microorganismos causantes.
 - Resistencia aos antibióticos. Uso responsable destes.

Bloque 8. Ecoloxía e sustentabilidade

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA8.1. Explicar a dinámica das capas fluídas da Terra recoñecendo a interrelación entre todos os subsistemas terrestres utilizando exemplos significativos.	OBX1
▪ CA8.2. Recoñecer un ecosistema describindo as relacións tróficas, os ciclos bioxeoquímicos e o fluxo de enerxía a través dos diferentes elos e identificando a súa interdependencia.	OBX1
▪ CA8.3. Resolver problemas relacionados coas interaccións tróficas nos ecosistemas buscando e utilizando recursos variados, como coñecementos propios, datos e información obtidos, razoamento lóxico, pensamento computacional ou ferramentas dixitais.	OBX4
▪ CA8.4. Analizar as causas e as consecuencias ecolóxicas, sociais e económicas dos principais problemas ambientais, desde unha perspectiva individual, local e global, concibíndoos como grandes retos da humanidade.	OBX5
▪ CA8.5. Analizar criticamente a solución a un problema ambiental relacionándoo coas causas e consecuencias que o orixinan.	OBX4
▪ CA8.6. Avaliar diferentes problemas ambientais promovendo o desenvolvemento sostible como modelo para a conservación do medio ambiente.	OBX5
▪ CA8.7. Propoñer e poñer en práctica hábitos de vida e iniciativas sostibles e saudables no eido local e global argumentando sobre os seus efectos positivos e sobre a urxencia de adoptalos.	OBX5

Contidos

- Estrutura, dinámica e funcións da atmosfera e da hidrosfera.
- A dinámica dos ecosistemas.
 - As relacións tróficas. O fluxo de enerxía e os ciclos da materia.
 - Resolución de problemas e cuestións relacionados cos parámetros e coas relacións tróficas.
- Os principais impactos ambientais antrópicos.
 - O cambio climático. Causas e consecuencias e estratexias para a mitigación e a adaptación.
 - A perda da biodiversidade: causas e consecuencias ambientais e sociais. Importancia da súa conservación.
 - Os residuos: efectos, prevención e xestión.

- Desenvolvemento sostible: concepto e dimensións.

1856 4.4 Orientacións pedagóxicas

1857 A intervención educativa na materia de Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais
1858 desenvolverá o seu currículo e tratará de asentir de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes
1859 que faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das
1860 materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

1861 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
1862 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
1863 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
1864 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
1865 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
1866 nivel de desempeño.

1867 Relación entre os obxectivos da materia de Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais e as
1868 competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-2	1	4		4			3.2
OBX2	3	1	4	1-2-4	4-5			
OBX3	5		1-2-3	1-2	3.2		3	
OBX4	3		1-2	1-5	5		1	
OBX5	1		2-5	4	2	4	1-3	
OBX6	3	1	2-5	1	2	4		1

1869 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 1870 – Os contidos da materia traballados de forma competencial que propicie a adquisición e o
1871 desenvolvemento das oito competencias clave buscando a interdisciplinariedade e ligándoa
1872 sempre ao contexto do alumnado.
- 1873 – A realización de proxectos variados desde a resolución de problemas e a elaboración de
1874 proxectos, investigacións e actividades indagativas en contextos significativos e auténticos que
1875 permitan conectar coa realidade do alumnado.

- 1876 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
1877 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital e o fomento da creatividade, do
1878 espírito científico e do emprendemento.
- 1879 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
1880 alumnado favorecendo a capacidade de aprender por si mesmos, de xeito que se promova o
1881 traballo en equipo e se propicie o interese pola materia e polos seus estudos posteriores.
- 1882 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
1883 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo e estratexias
1884 de regulación emocional tan pronto como se detecten estas dificultades.
- 1885 – O deseño de experiencias de laboratorio e o traballo de campo que lle permita ao alumnado
1886 asimilar de xeito significativo os contidos e que facilite a súa conexión coa realidade.

1887 5 Ciencias Xerais

1888 5.1 Introducción

1889 Na sociedade actual, multitude de aspectos están relacionados coa actividade científica, tanto
1890 no campo sanitario coma no tecnolóxico, no social e no divulgativo. É unha gran necesidade que a
1891 cidadanía posúa unha formación científica sólida para así ser capaz de defender unha opinión
1892 fundamentada ante feitos que non deberían ser controvertidos e que forman parte do día a día do
1893 noso mundo, determinando así o avance da sociedade. Esta materia ofrécelle ao alumnado unha
1894 formación básica nas catro disciplinas científicas fundamentais: bioloxía, xeoloxía, física e
1895 química. Ademais, o enfoque interdisciplinar característico do ensino STEM confírelle ao currículo
1896 un carácter unificador que pon en evidencia que as diferentes ciencias non son máis ca unha
1897 especialización dentro dun conxunto global e coherente que é o coñecemento científico. De feito,
1898 no desenvolvemento da investigación como actividade laboral, os científicos e científicas
1899 relacionan coñecementos, destrezas e actitudes de todas as disciplinas para enriquecer os seus
1900 estudos e contribuír de forma máis eficiente ao progreso da sociedade.

1901 O alumnado que cursa Ciencias Xerais adquire unha comprensión xeral dos principios xerais
1902 que rexen os fenómenos do mundo natural. Para iso, esta materia parte dos obxectivos da materia
1903 que teñen como finalidade que o alumnado entenda, explique e mobilice coñecementos, destrezas
1904 e actitudes non só relacionados coa situación e as repercusións da ciencia na actualidade, senón
1905 tamén cos procedementos da actividade científica e a súa relevancia no avance social, a
1906 necesidade dun trato igualitario entre persoas na ciencia e o carácter consistente e global do
1907 conxunto das disciplinas científicas. A esta materia poderán acceder diferentes perfís de
1908 estudantes con distintas formacións previas en ciencias, polo que a adquisición das aprendizaxes
1909 esenciais desta materia se constrúe a partir das ciencias básicas que todo alumno e alumna
1910 cursou durante a educación secundaria obrigatoria, profundando a partir de aí para alcanzar as
1911 competencias clave e os obxectivos propios da etapa do bacharelato.

1912 As oito competencias clave trabállanse a través dos obxectivos propios da materia de Ciencias
1913 Xerais. Acompañándoos atópanse os criterios de avaliación. O seu marcado carácter
1914 competencial convérteos en avaliadores dos coñecementos, das destrezas e das actitudes que o
1915 alumnado debe adquirir para desenvolverse nunha sociedade que demanda espírito crítico ante
1916 cuestións científicas. As súas características correspóndense coas dun currículo que pretende
1917 desenvolver o pensamento científico para que os cidadáns sexan capaces de comprender,
1918 explicar e razoar por que sen ciencia non hai futuro.

1919 A materia estrutúrase en seis bloques. No bloque 1, «Construíndo ciencia», trátanse os
1920 aspectos básicos da actividade científica xeral: o uso das metodoloxías científicas para o estudo
1921 de fenómenos naturais, a experimentación —incluídos os instrumentos necesarios e as súas
1922 normas de uso—, a utilización adecuada de linguaxes científicas e das ferramentas matemáticas
1923 pertinentes etc. Trátase dun bloque introdutorio que, lonxe de pretender ser tratado de maneira
1924 teórica, busca desenvolver destrezas prácticas útiles para o resto dos bloques.

1925 No bloque 2, «O sistema Terra», faise unha aproximación ao estudo da Terra e dos sistemas
1926 terrestres desde o punto de vista da xeoloxía planetaria, da tectónica de placas e da dinámica das
1927 capas fluídas. Continúase co estudo dos seres vivos e das súas principais adaptacións aos
1928 medios.

1929 No bloque 3, «Os ecosistemas e o medio ambiente», abórdase o estudo dos ecosistemas e
1930 dos solos e faise un gran fincapé en aspectos clave encamiñados á concienciación do alumnado
1931 sobre a necesidade de adoptar un desenvolvemento sostible e o coidado do medio ambiente.

1932 O bloque 4, «Bioloxía para o século XXI», iníciase cun percorrido pola bioloxía molecular e pola
1933 xenética para tratar a continuación distintas cuestións da enxeñería xenética e biotecnoloxía e a
1934 súa importancia na investigación nos campos da medicina, agricultura, gandería e medio
1935 ambiente. O bloque péchase co estudo da saúde e enfermidades, concienciando do papel
1936 esencial das vacinas na sociedade, así como do uso correcto dos antibióticos, promovendo en
1937 todo momento hábitos saudables entre o alumnado.

1938 O bloque 5, «Un Universo de materia e enerxía», recolle dous conceptos principais da ciencia:
1939 a materia e a enerxía. Estes conceptos son esenciais no estudo e no traballo da ciencia, pois son
1940 a base para a construción de aprendizaxes sobre os sistemas fisicoquímicos, biolóxicos e
1941 xeolóxicos.

1942 Por último, no bloque 6, «As forzas que nos moven», abórdanse conceptos cuxo eixe central
1943 son as forzas fundamentais da natureza e os efectos que teñen sobre os sistemas. Novamente
1944 trátase de contidos básicos para todas as disciplinas da ciencia, os cales permiten dar
1945 explicacións a aspectos tan importantes como o movemento dos corpos ou as deformacións da
1946 codia terrestre.

1947 En definitiva, o currículo de Ciencias Xerais non só pretende concienciar sobre a importancia
1948 das ciencias e formar a cidadanía para que teña un criterio propio e fundamentado para a difusión
1949 de ideas científicas por encima de afirmacións pseudocientíficas e enganosas, senón que lle
1950 proporcionará ao alumnado que desexe explorar outros campos profesionais non vinculados
1951 directamente coas ciencias coñecementos e aprendizaxes propios destas que permitan un
1952 enfoque rigoroso e certo no seu labor profesional. As ferramentas que proporciona este

1953 currículo convidan ao desenvolvemento de proxectos e á cooperación interdisciplinar propios da
1954 investigación científica. Isto confírelle á aprendizaxe da ciencia un carácter holístico e integrado
1955 que enriquece a significatividade e que prepara o alumnado para afrontar o futuro.

1956 5.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Aplicar as metodoloxías propias da ciencia utilizando con precisión, procedementos, materiais e instrumentos adecuados para responder a cuestións sobre procesos físicos, químicos, biolóxicos e xeolóxicos.

- Para conseguir unha alfabetización científica básica, cada alumna ou alumno debe comprender cal é o *modus operandi* de toda a comunidade científica no referente ao estudo dos fenómenos naturais e cales son as ferramentas de que se dispón para iso. As metodoloxías científicas son procedementos fundamentais de traballo na ciencia. O alumnado debe desenvolver as destrezas de observar, emitir hipóteses e experimentar sobre fenómenos fisicoquímicos e naturais, así como de poñer en común co resto da comunidade investigadora os resultados que obteña, sendo consciente de que as respostas a procesos, físicos, químicos, biolóxicos e xeolóxicos son complexas e necesitan de modelos contrastados e en constante revisión e validación.
- Así mesmo, aínda que o alumnado non optase no futuro por dedicarse á ciencia como actividade profesional, o desenvolvemento deste obxectivo outórgalle algunhas habilidades e destrezas propias do pensamento científico que pode aplicar en situacións da súa vida cotiá, como a interpretación de fenómenos ou o respecto polo mundo natural que o rodea. Isto contribúe á formación de persoas comprometidas e á mellora da súa contorna e da sociedade.

OBX2. Comprender e explicar os procesos da contorna e explicalos utilizando os principios, leis e teorías científicas adecuadas para adquirir unha visión holística do funcionamento do medio natural.

- O desenvolvemento da competencia científica ten como finalidade esencial comprender os procesos da contorna e interpretalos á luz dos principios, leis e teorías científicas fundamentais. Co desenvolvemento deste obxectivo tamén se contribúe a desenvolver o pensamento científico, o cal é clave para a creación de novos coñecementos fundamentados nos principios, leis e teorías da ciencia.
- Ademais, a aplicación dos coñecementos está en liña cos principios da aprendizaxe STEM, que pretende crear unha aprendizaxe global das ciencias como un todo integrado de disciplinas interrelacionadas entre si. O alumnado que cursa esta materia aprende a relacionar conceptos, atopando nela os coñecementos, destrezas e actitudes necesarias que son a base para unha alfabetización científica xeral e que se presentan de maneira conxunta, xa que a ciencia é un conxunto de saberes dependentes entre si.

OBX3. Argumentar sobre a importancia dos estilos de vida sostibles e saudables baseándose nos fundamentos científicos para adoptalos e promovelos na súa contorna.

- Actualmente, un dos maiores e máis importantes retos aos que se enfrenta a humanidade é a degradación ambiental que ameaza con poñer en perigo o desenvolvemento económico e a sociedade de benestar. Unha condición indispensable para abordar este desafío é adoptar un modelo de desenvolvemento sostible. Para iso, é esencial que a cidadanía comprenda a súa dependencia do medio natural para así valorar a importancia da súa conservación e actuar de forma consecuente e comprometida con este obxectivo. Cabe tamén destacar que a adopción de estilos de vida sostibles é sinónimo de mantemento e mellora da saúde, pois existe un estreito vínculo entre o benestar humano e a conservación dos piares sobre os que este se sustenta.
- A adquisición e o desenvolvemento deste obxectivo permitiralle ao alumnado comprender, a través do coñecemento do funcionamento do seu propio organismo e dos ecosistemas, a relación entre a saúde, a conservación do medio ambiente e o desenvolvemento económico e social e converterse así en persoas comprometidas e críticas cos problemas do seu tempo.

OBX4. Aplicar o pensamento científico e os razoamentos lóxico-matemáticos, mediante a procura e selección de estratexias e ferramentas apropiadas, para resolver problemas relacionados coas ciencias experimentais.

- O razoamento é unha ferramenta esencial na investigación científica, pois é necesario para expor hipóteses ou novas estratexias que permitan seguir avanzando e alcanzar os obxectivos propostos. Así mesmo, en certas disciplinas científicas non é posible obter evidencias directas dos procesos ou obxectos de estudo, polo que se require utilizar o razoamento lóxico-matemático para poder conectar os resultados coa realidade que reflicten. Do mesmo xeito, é común atopar escenarios da vida cotiá que requiren o uso da lóxica e o razoamento.
- A inclusión deste obxectivo no currículo de Ciencias Xerais pretende que o alumnado aprenda que se pode chegar aos mesmos resultados utilizando diferentes ferramentas e estratexias, a condición de que sexan fiables e estean contrastadas. Así mesmo, búscase a consideración do erro como unha ferramenta para descartar liñas de traballo e unha maneira de aprender na que se melloran a autocrítica, a resiliencia e as destrezas necesarias para a colaboración entre iguais.
- Cabe tamén destacar que a resolución de problemas é un proceso complexo onde se mobilizan non só as destrezas para o razoamento, senón tamén os coñecementos sobre a materia e as actitudes para afrontar os retos de forma positiva. Por iso, é imprescindible que o alumnado desenvolva este obxectivo, xa que lle permitirá madurar intelectualmente e mellorar a súa resiliencia para abordar con éxito diferentes tipos de situacións ás que se enfrontará ao longo da súa vida persoal, social, académica e profesional.

OBX5. Analizar a contribución da ciencia e das persoas que se dedican a ela, con perspectiva de xénero e entendéndoa como un proceso colectivo e interdisciplinar en continua construción para valorar o seu papel esencial no progreso da sociedade.

- O desenvolvemento científico e tecnolóxico contribúe positivamente ao progreso da nosa sociedade. Con todo, o avance da ciencia e da tecnoloxía depende da colaboración individual e colectiva. Por iso, o fin deste obxectivo é formar unha cidadanía cun acervo científico rico e con vocación científica como vía para a mellora da nosa calidade de vida.
- A través deste obxectivo, o alumnado adquire conciencia sobre a relevancia que a ciencia ten na sociedade actual. Así mesmo, recoñece o carácter interdisciplinar da ciencia, marcado por unha clara interdependencia entre as diferentes disciplinas de coñecemento que enriquece toda actividade científica e que se reflicte nun desenvolvemento holístico da investigación e do traballo en ciencia.

OBX6. Utilizar recursos variados, con sentido crítico e ético, para buscar e seleccionar información contrastada e establecer colaboracións.

- A comunicación e a colaboración son compoñentes inherentes ao proceso de avance científico. Parte deste proceso comunicativo implica buscar e seleccionar información científica publicada en fontes fidedignas que debe ser interpretada para responder preguntas concretas e establecer conclusións fundamentadas. Para iso, é necesario analizar a información obtida de maneira crítica, tendo en conta a súa orixe e diferenciando as fontes adecuadas daquelas menos fiables.
- A cooperación é outro aspecto esencial das metodoloxías científicas e ten como obxectivo mellorar a eficiencia do traballo ao xuntar os esforzos de varias persoas ou equipos mediante o intercambio de información e recursos, co que se consegue un efecto sinérxico.
- Ademais, desenvolver este obxectivo é de grande utilidade noutras contornas profesionais non científicas, así como no contexto persoal e social; por exemplo, na aprendizaxe ao longo da vida ou no exercicio dunha cidadanía democrática activa. A comunicación e a colaboración implican o despregamento de destrezas sociais, sentido crítico, respecto á diversidade e, con frecuencia, utilización eficiente, ética e responsable dos recursos tecnolóxicos, polo que esta competencia é esencial para o pleno desenvolvemento do alumnado como parte da sociedade.

1957 **5.3 Criterios de avaliación e contidos**

1958 **2º curso**

Materia de Ciencias Xerais 2º curso	
Bloque 1. Construindo ciencia	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Expor e responder cuestións acerca de procesos observados na contorna, seguindo as pautas das metodoloxías científicas.	OBX1
▪ CA1.2. Contrastar hipóteses realizando experimentos en laboratorios ou en contornas virtuais seguindo as normas de seguridade correspondentes.	OBX1
▪ CA1.3. Comunicar os resultados dun experimento ou traballo científico utilizando os recursos adecuados e de acordo cos principios éticos básicos.	OBX1
▪ CA1.4. Recoñecer a relevancia da ciencia no progreso da sociedade, valorando o importante papel que xogan as persoas no desempeño da investigación científica.	OBX5
▪ CA1.5. Buscar, contrastar e seleccionar información sobre fenómenos e procesos físicos, químicos, biolóxicos ou xeolóxicos en diferentes formatos, utilizando os recursos necesarios, tecnolóxicos ou doutro tipo.	OBX6

CA1.6. Establecer colaboracións, utilizando os recursos necesarios, tecnolóxicos ou doutro tipo, nas diferentes etapas do proxecto científico, na realización de actividades ou na resolución de problemas.	OBX6
CA1.7. Recoñecer o papel das científicas e dos científicos no avance e nas melloras da sociedade, valorando as súas contribucións á ciencia e á tecnoloxía.	OBX6

Contidos

- A evolución histórica do saber científico: a ciencia como labor colectivo, interdisciplinar e en continua construción e evolución.
- Estratexias para a elaboración dun proxecto científico interdisciplinar.
 - Fontes fiables de información: procura, recoñecemento e utilización.
 - Experiencias científicas de laboratorio e/ou de campo: deseño, planificación e realización.
 - Controis experimentais e contraste de hipóteses.
 - Métodos de análise de resultados: organización, representación e ferramentas estatísticas.
 - Comunicación científica: vocabulario científico, formatos (informes, vídeos, modelos, gráficos, diapositivas, gráficos, pósters, modelos...) e ferramentas dixitais.
- Importancia social da contribución e do labor científico das persoas dedicadas á ciencia. O papel da muller na ciencia.

Bloque 2. O sistema Terra

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Explicar, utilizando os fundamentos científicos adecuados, os elementos e os procesos básicos da biosfera e da xeosfera.	OBX2
CA2.2. Coñecer a orixe do Universo, do sistema solar, da Terra e da Lúa, describindo as súas características e os seus movementos e relacionando estes cos seus efectos.	OBX2
CA2.3. Reflexionar sobre o proceso da aparición da vida adoptando unha actitude crítica e escéptica cara a informacións sen unha base científica (pseudociencias, teorías conspiratorias, crenzas infundadas, noticias falsas etc.).	OBX2
CA2.4. Relacionar a dinámica interna e externa da Terra coa teoría da tectónica das placas recoñecendo as estruturas xeorresultantes e analizando a aparición de riscos.	OBX2
CA2.5. Analizar a estrutura e as funcións das capas fluídas reflexionando sobre o seu papel esencial para a vida na Terra.	OBX2
CA2.6. Recoñecer os criterios utilizados para clasificar os seres vivos, identificando as principais características e describindo as súas adaptacións ao medio.	OBX2

Contidos

- O Universo.

- A orixe do Universo, do sistema solar e da Terra. Importancia das súas características para explicar a súa orixe.
- A Lúa e a Terra. Forma e movementos e os seus efectos.
- Aparición da vida na Terra. Principais hipóteses. Posibilidade de vida noutros planetas.
- A xeosfera.
 - Estrutura e dinámica do interior terrestre. Teoría da tectónica de placas.
 - Procesos xeolóxicos externos.
 - Riscos xeolóxicos. Medidas de predición e prevención e de corrección.
- As capas fluídas da Terra.
 - Funcións e dinámica da atmosfera e da hidrosfera.
 - Interacción coa superficie terrestre e cos seres vivos.
- Os seres vivos.
 - Clasificación e principais características dos distintos grupos.
 - Adaptacións ao medio.

Bloque 3. Os ecosistemas e o medio ambiente

Critérios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Identificar os compoñentes do ecosistema describindo as súas interaccións e explicando a transferencia de materia e enerxía nas redes tróficas.	OBX2
▪ CA3.2. Resolver problemas relacionados coa dinámica dos ecosistemas utilizando o pensamento científico e o razoamento lóxico-matemático.	OBX4
▪ CA3.3. Analizar a estrutura e as funcións dos solos reflexionando sobre o seu papel esencial para o desenvolvemento da vida.	OBX2
▪ CA3.4. Analizar e recoñecer as causas e as consecuencias das actividades humanas no medio ambiente propoñendo accións para a súa conservación.	OBX3
▪ CA3.5. Investigar e analizar criticamente a solución dun problema ambiental transmitíndoa de forma clara e rigorosa e evitando informacións sen base científica (pseudociencias, teorías conspiratorias, crenzas infundadas, informacións falsas etc.).	OBX3
▪ CA3.6. Adoptar e promover hábitos compatibles cun modelo de desenvolvemento sostible e valorar a súa importancia utilizando fundamentos científicos.	OBX3

Contidos

- Os ecosistemas.
 - Estrutura: relación entre compoñentes bióticos e abióticos.
 - Dinámica: relacións tróficas. Fluxo de enerxía e ciclo da materia.
 - Resolución de problemas asociados.
- Os solos.

– Edafoxénese. – A importancia da conservación do solo. ▪ O medio ambiente. – Principais problemas ambientais de extensión local, rexional e global (quecemento global, buraco da capa de ozono, destrución dos espazos naturais, perda da biodiversidade, contaminación do aire e da auga, desertificación...). Causas e consecuencias. – Recursos e fontes de enerxía renovables e non renovables. – Prevención e xestión de residuos. – Economía circular. – Relación entre conservación do medio ambiente, saúde humana e economía. Concepto <i>one health</i>. – Modelo de desenvolvemento sostible.

Bloque 4. Bioloxía para o século XXI

Critérios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Recoñecer no eido estrutural as biomoléculas establecendo relacións coas súas funcións e importancia nos seres vivos.	OBX2
▪ CA4.2. Interpretar no eido molecular a expresión da información xenética, distinguindo os principais procesos e reflexionando sobre o seu significado biolóxico.	OBX2
▪ CA4.3. Coñecer conceptos básicos da xenética e resolver problemas e cuestións sinxelas de herdanza de caracteres interpretando os resultados de forma crítica.	OBX4
▪ CA4.4. Describir as principais técnicas da enxeñería xenética e interpretar as implicacións éticas, sociais e ambientais en relación cos avances en biotecnoloxía e enxeñería xenética, utilizando fontes fiables e adoptando unha actitude crítica e escéptica cara a informacións sen unha base científica (pseudociencias, teorías conspiratorias, crenzas infundadas, informacións falsas etc.).	OBX2
▪ CA4.5. Analizar o concepto de saúde e enfermidade empregando a definición que proporciona a OMS.	OBX3
▪ CA4.6. Relacionar as enfermidades infecciosas e non infecciosas cos seus axentes causantes e os seus tratamentos, reflexionando sobre o papel dos antibióticos e o uso adecuado destes.	OBX2
▪ CA4.7. Recoñecer o papel esencial das vacinas na sociedade utilizando fontes fiables adoptando unha actitude crítica e escéptica cara a informacións sen unha base científica (pseudociencias, teorías conspiratorias, crenzas infundadas, informacións falsas etc.).	OBX2
▪ CA4.8. Adoptar e promover hábitos saudables (dieta equilibrada, hixiene, vacinación, uso adecuado de antibióticos, rexeitamento ao consumo de drogas, legais e ilegais, exercicio físico, hixiene do sono, posturas adecuadas...), valorar a súa importancia utilizando os fundamentos da fisioloxía humana.	OBX3

Contidos

- Bioloxía molecular.
 - Bioelementos. Biomoléculas inorgánicas e orgánicas. Estrutura básica e funcións. Importancia biolóxica.
 - Expresión da información xenética. Procesos implicados.
 - O código xenético. Características e relación coa súa función biolóxica.
- Xenética.
 - Conceptos básicos de xenética.
 - A transmisión xenética de caracteres: resolución de problemas sinxelos.
 - Introducción á xenética cuantitativa e á epixenética.
- Enxeñería xenética e biotecnoloxía.
 - Técnicas de enxeñería xenética: PCR, encimas de restrición, clonación molecular e CRISPR- CAS9.
 - Posibilidades da manipulación dirixida do ADN.
 - Aplicacións e repercusións da biotecnoloxía: agricultura, gandería, medicina ou recuperación ambiental. Importancia biotecnolóxica dos microorganismos.
- Saúde e enfermidade.
 - Concepto de saúde (OMS).
 - As enfermidades infecciosas e non infecciosas: causas, prevención e tratamento.
 - As zoonoses e as pandemias.
 - O mecanismo de actuación das vacinas e a súa importancia.
 - O uso adecuado dos antibióticos.

Bloque 5. Un universo de materia e enerxía

Cráterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA5.1. Analizar e explicar fenómenos da contorna, representándoos mediante expresións, táboas, gráficas, modelos, simulacións, diagramas ou outros formatos.	OBX2
▪ CA5.2. Explicar fenómenos que ocorren na contorna, utilizando principios, leis e teorías das ciencias da natureza.	OBX2
▪ CA5.3. Identificar e analizar os fenómenos fisicoquímicos máis relevantes, explicándoos a través das principais leis ou teorías científicas.	OBX2
▪ CA5.4. Resolver problemas relacionados con fenómenos e procesos físicos e químicos, utilizando o pensamento científico e o razoamento lóxico-matemático e buscando estratexias alternativas de resolución cando sexa necesario.	OBX4
▪ CA5.5. Analizar criticamente a solución dun problema relacionado con fenómenos e procesos físicos e químicos, modificando as conclusións ou as estratexias utilizadas se a solución non é viable ou ante novos datos achegados.	OBX4
▪ CA5.6. Recoñecer a ciencia como unha área de coñecemento global analizando a interrelación e a interdependencia entre cada unha das disciplinas que a forman.	OBX5

Contidos

- Sistemas materiais macroscópicos.
 - A materia e os seus estados de agregación: sólido, líquido e gasoso.
 - Teoría cinética e cambios de estado.
 - Cambios físicos.
 - Reaccións químicas.
- Clasificación dos sistemas materiais en función da súa composición.
 - Mesturas, disolucións e substancias puras.
 - Propiedades das disolucións.
- A estrutura interna da materia e a súa relación coas regularidades que se producen na táboa periódica.
 - Estrutura electrónica dos átomos. Desenvolvemento histórico do modelo atómico.
 - Desenvolvemento da táboa periódica: contribucións históricas á súa elaboración actual e importancia como ferramenta predictiva das propiedades dos elementos.
 - Posición dun elemento na táboa periódica a partir da súa configuración electrónica.
 - Tendencias periódicas. Aplicación á predición de valores de propiedades dos elementos da táboa a partir da súa posición nesta.
- Formación de compostos químicos.
 - Normas de nomenclatura da IUPAC aplicando as devanditas normas ao recoñecemento e á escritura de fórmulas e nomes de diferentes especies químicas. Aplicacións que teñen na vida cotiá.
- Transformacións químicas dos sistemas materiais e leis que as rexen.
 - Leis fundamentais da química: relacións estequiométricas en reaccións químicas.
 - Clasificación das reaccións químicas: aplicacións da reacción química en procesos industriais, ambientais e sociais significativos.
- Enerxía contida nun sistema, as súas propiedades e as súas manifestacións:
 - Conservación da enerxía mecánica. Enerxía interna.
 - Primeiro principio da termodinámica: intercambios de enerxía entre sistemas.
 - Procesos termodinámicos: tipos.
 - Ecuacións termoquímicas. concepto de entalpía de reacción. Procesos endotérmicos e exotérmicos. Balance enerxético entre produtos e reactivos.
 - Segundo principio da termodinámica. Entropía.
 - Enerxía de Gibbs. Espontaneidade e equilibrio.
 - Enerxía e desenvolvemento sostible.

Bloque 6. As forzas que nos moven

Criterios de avaliación

Obxectivos

- CA6.1. Analizar e explicar fenómenos da contorna, representándoos mediante diversos formatos, como expresións, táboas, gráficas, modelos, simulacións ou diagramas.

OBX2

▪ CA6.2. Explicar fenómenos que ocorren na contorna, utilizando principios, leis e teorías da física.	OBX2
▪ CA6.3. Resolver problemas de física relacionados con fenómenos e procesos da ciencia utilizando o pensamento científico e o razoamento lóxico-matemático e buscando estratexias alternativas de resolución cando sexa necesario.	OBX4
▪ CA6.4. Recoñecer a física como unha ciencia global e básica, fundamental para a comprensión doutras disciplinas científicas.	OBX5

Contidos

- Descrición do movemento dun obxecto empregando as ecuacións básicas da cinemática.
 - Conceptos xerais: posición, velocidade e aceleración; compoñentes intrínsecas da aceleración.
 - Movemento rectilíneo uniforme e uniformemente acelerado; aplicacións, por exemplo, en seguridade viaria.
 - Movemento circular uniforme.
- Dinámica newtoniana.
 - Leis de Newton.
 - Momento lineal e a súa conservación; aplicacións e manifestacións na natureza.
 - Momento de forzas e a súa relación coa rotación.
- Estática: equilibrios de estruturas simples nas que interveñen pesos, tensións e forzas de reacción; aplicacións de interese en enxeñería, xeoloxía e bioloxía.
- Forzas fundamentais da natureza.
 - Forza gravitacional: lei da gravitación universal, campo gravitacional, órbitas de astros, leis de Kepler.
 - Forza electrostática: lei de Coulomb, campo electrostático, exemplos de interese na natureza.
 - Forza magnética: lei de Lorentz; campo magnético.
 - Electromagnetismo. Fenómenos electromagnéticos de interese.
- Forza nuclear forte: estabilidade nuclear, fisión e fusión nucleares, radioactividade e lei de decaemento exponencial.

1959 5.4 Orientacións pedagóxicas

1960 A intervención educativa na materia de Ciencias Xerais desenvolverá o seu currículo e tratará
1961 de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos
1962 obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha adecuada adquisición das
1963 competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

1964 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
1965 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
1966 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
1967 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
1968 finalidade buscada, así como empregalos para verificar o adecuado grado de adquisición e o nivel
1969 de desempeño.

1970 Relación entre os obxectivos da materia de Ciencias Xerais e as competencias clave a través dos
1971 descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	3		1-2-3	1-3	4		1	
OBX2	1-2	1	1-2-4	1	1.1			
OBX3	1-2		2-4	2	2	4		1
OBX4	3	1	1-2	1	1.1	3	1	
OBX5	1-2		4	3	4	1		1
OBX6	3		3-4	1-2-3	4	3		

1972 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 1973 – Un enfoque de traballo eminentemente práctico e conectado coa realidade, buscando a
1974 interdisciplinariedade e sempre tendo como horizonte o desenvolvemento das oito
1975 competencias clave.
- 1976 – A posta en práctica de situacións de aprendizaxe ou actividades competenciais baseadas en
1977 situacións reais e que busquen que o alumnado mobilice de forma integrada unha ampla
1978 variedade de coñecementos, destrezas e actitudes.
- 1979 – O desenvolvemento de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a
1980 expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital e o fomento da
1981 creatividade, do espírito científico e do emprendemento.
- 1982 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
1983 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
1984 como se detecten estas dificultades.
- 1985 – O deseño de experiencias de laboratorio para lle permitir ao alumando asimilar de xeito
1986 significativo os saberes da materia e conectalos coa realidade.
- 1987 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
1988 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 1989 – A toma de decisións baseadas en xuízos morais e a resolución de problemas e conflitos en
1990 colaboración para contribuír á adquisición das competencias necesarias para seguir diversos
1991 procesos de pensamento, utilizar o razoamento lóxico e analizar e axuizar criticamente os
1992 problemas sociais e históricos.

Borrador

1993 6 Coro e Técnica Vocal

1994 6.1 Introducción

1995 O canto ten sido desde os inicios da humanidade un dos modos de expresión artística. Cantar
1996 é connatural ao ser humano e a utilización da voz como instrumento achega unha ampla
1997 capacidade expresiva. A práctica e a iniciación técnica ao canto resulta máis sinxela que a que
1998 comportan a maioría dous instrumentos musicais, pola relación musical directa que se establece
1999 na resposta inmediata do corpo e do son. De feito, é posible abordar con relativa facilidade gran
2000 cantidade de pezas vocais de moi diversos estilos nun curto período de tempo.

2001 O coro permítelle ao alumnado poñer en práctica os diferentes estilos musicais a partir dunha
2002 achega emocional e comunicativa que conflúe co das súas compañeiras e compañeiros no logro
2003 duns obxectivos colectivos. A través do coro, as alumnas e os alumnos poden explorar e
2004 experimentar diferentes manifestacións culturais; trasladar á práctica o que se traballou en cursos
2005 anteriores e interpretar unha gran variedade de pezas de diferentes períodos históricos, culturais e
2006 estilos aplicando os coñecementos, as destrezas e actitudes adquiridos previamente.

2007 Cantar individualmente ou en grupo é unha actividade motivadora, beneficiosa para a saúde,
2008 tanto no ámbito físico como mental, xa que favorece a postura corporal, a capacidade pulmonar, a
2009 memoria, reduce a tensión, mellora as relacións sociais e crea empatía, conciencia de grupo e
2010 dálle importancia ao traballo grupal. Ademais, ao igual que a práctica doutras actividades grupais
2011 musicais, axuda a desenvolver a perseveranza, disciplina, esforzo e constancia, ao tempo que
2012 contribúe ao fortalecemento da autoestima.

2013 A materia de Coro e Técnica Vocal impártese en dous cursos, polo que se espera que o
2014 currículo se desenvolva de forma progresiva. O seu carácter eminentemente práctico convértea
2015 nun espazo de expresión artística colectiva, onde desenvolver e mellorar a habilidade de
2016 interpretar a través da voz e do corpo, un repertorio extenso e variado desenvolvendo e
2017 mellorando a escoita activa, a respiración, a fonación, a resonancia vocal, os hábitos posturais ou
2018 os movementos que poden acompañar o canto. Esa mesma natureza práctica convida a vincular
2019 esta materia con outras nas que tamén se cultivan destrezas musicais, vocais, corporais ou de
2020 planificación e xestión de proxectos artísticos.

2021 A materia está deseñada a partir de catro obxectivos, que se vinculan cos obxectivos da etapa
2022 e coas competencias clave previstas para bacharelato. Estes obxectivos permítenlle ao alumnado
2023 afianzar o seu criterio estético, estimular o seu hábito de escoita e ampliar as súas posibilidades
2024 de gozo da música. Facilitanlle, igualmente, desenvolver a voz e o corpo como instrumentos de
2025 comunicación, reforzando a súa autoestima e a súa autoconfianza. Ademais, potencian unha

2026 comunicación artística rica e ou desenvolvemento de valores colectivos. Por último, favorecen o
2027 crecemento persoal, o enriquecemento da contorna cultural e a identificación de oportunidades de
2028 desenvolvemento en distintos ámbitos.

2029 Ao obxecto de valorar ou grao de consecución de cada un dos obxectivos, elaboráronse uns
2030 criterios de avaliación que se desprenden directamente deles. Nalgúns casos, mantense o mesmo
2031 criterio para os dous cursos de bacharelato, entendendo que a súa gradación se realizará a través
2032 do afondamento na súa aplicación ou da selección de repertorio abordado.

2033 Os criterios de avaliación e os contidos preséntanse organizados en tres bloques: «Análise»,
2034 «Técnica vocal» e «Práctica de conxunto». Estes bloques engloban os coñecementos, destrezas
2035 e actitudes necesarios para o desenvolvemento dos obxectivos da materia e aparecen asignados
2036 a cada uns dos cursos, aínda que tamén se prevén contidos comúns a toda a etapa. No bloque
2037 «Análise», inclúense, entre outros, o vocabulario específico, as estratexias de escoita activa, os
2038 recursos interpretativos e escénicos, ou as características básicas de distintos estilos e os xéneros
2039 musicais. Pola súa parte, non bloque denominado «Técnica vocal», recóllense contidos relativos
2040 a, por exemplo, o coidado da voz e a postura do corpo, os elementos da produción vocal, ou as
2041 improvisacións e vocalizacións. Por último, entre os contidos incluídos non terceiro bloque,
2042 atópanse aqueles que están directamente relacionados co son en conxunto, os obxectivos
2043 grupais, o repertorio de coro ou as indicacións da dirección.

2044 Espérase que o alumnado sexa capaz de poñer en funcionamento todos os contidos dentro de
2045 situacións de aprendizaxe onde actúe como axente social progresivamente autónomo e
2046 gradualmente responsable do seu propio proceso de aprendizaxe.

2047 6.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Escoitar e visionar de forma activa pezas vocais de distintos estilos, xéneros e culturas, analizando os trazos de estilo e as características da interpretación, para desenvolver o criterio estético, estimular o hábito de escoita activa e ampliar as posibilidades de gozo da música.

- A escoita e o visionado activos son indispensables para poder analizar unha proposta musical. Os elementos estilísticos comúns e a tradición na interpretación constituirán os referentes básicos desta análise, que será formulado con axuda dunha linguaxe técnica apropiada. Prestarase especial atención á relación do texto coa música para considerar o seu reflexo na interpretación. Pola súa vez, o visionado de actuacións, en directo ou gravadas, axudará a profundar nas intencións expresivas e a descubrir os modos en que a linguaxe corporal acompaña á execución musical e á proposta escénica, de ser o caso.
- A elección dun amplo abano de pezas vocais permitiralle ao alumnado ampliar os seus gustos, ir formando un criterio propio, e potenciar a construción dunha identidade persoal e cultural baseada no respecto á diversidade. Pola súa banda, a práctica sistemática da escoita activa poderá refinar a análise e influír noutras escoitas máis amplas e persoais. En concreto, na práctica coral, volverase máis complexa porque esta require a escoita do son propio, do son dos outros e do son de conxunto mentres a persoa dirixe, executa ou improvisa. Ademais, para asegurar a interacción, a incorporación da expresión corporal demanda tamén a atención cara ao movemento propio e do resto de integrantes.
- Escoitar e ver para aprender, aplicando ás futuras producións e interpretacións propias aquilo que se entendeu, reflexionou e interiorizou, forma unha parte crucial da aprendizaxe e pode implicar un aspecto motivador para a mellora.

OBX2. Expresarse vocal e corporalmente, de forma individual e colectiva, a través da aplicación de diferentes técnicas e a realización de actividades de improvisación, para reforzar a autoestima e a autoconfianza e desenvolver a voz e o corpo como instrumentos de comunicación.

- As habilidades do canto adquirense poñendo en práctica diversas técnicas que implican o aparello fonador e o resto do corpo. Por iso, é crucial que o alumnado adopte unha actitude de escoita activa do seu propio corpo e do son que este emite, e que, ao mesmo tempo, vaia desenvolvendo unha percepción global do grupo, tanto no aspecto sonoro como no ámbito do movemento. Só desta maneira se poderán ir abordando apropiadamente as demandas musicais do repertorio, do seu texto e da improvisación, así como as necesidades dunha posta en escena.
- A través de distintas prácticas de improvisación vocal e expresión corporal, pódense crear espazos para a experimentación. A realización destas actividades ha de constituír un medio para que, a partir da relaxación, a desinhibición e a procura da confianza nos demais, o alumnado explore a súa propia voz e recoñeza o seu propio son, e o son das súas compañeiras e dos seus compañeiros como sinal de identidade propia e inimitable. Trátase, en definitiva, de que as alumnas e os alumnos poidan vencer os seus medos e resistencias, e sexan capaces de valorar a diversidade e xestionar as súas incertezas e inseguridades. A aceptación da voz propia como proxección persoal, así como o emprego adecuado e saudable desta, reforzarán a súa autoestima e contribuirán ao equilibrio físico e emocional da persoa e do grupo. Neste contexto, cobra especial relevancia a adquisición de técnicas para o coidado da voz e do corpo como instrumento vivo.

OBX3. Interpretar pezas de diferentes estilos e xéneros musicais, participando en distintas formacións vocais, para potenciar unha comunicación artística rica e o desenvolvemento de valores colectivos.

- A interpretación de pezas de diferentes repertorios, expresados en distintos idiomas e provenientes de culturas e épocas diversas, contribúe a alongar o campo expresivo. Ademais, pode constituír un elemento motivador para o alumnado, pois eses repertorios achégano a unha enriquecedora variedade de estéticas, recursos, técnicas interpretativas e propostas escénicas, e, sobre todo, a unha gran diversidade de emocións emanadas tanto dos textos como da música. O achegamento a esta diversidade pode ser aproveitada para identificar exemplos vocais, xestuais e corporais que ilustren eficazmente modelos que seguir.
- A elección do repertorio debe estar directamente vinculada coas capacidades que vaia desenvolvendo ese «instrumento colectivo» que é o coro. A evolución do grupo e de cada unha das persoas que o compoñen manteñen unha relación estreita, de mutua influencia, pero non existe unha concordancia directa entre ambas, xa que as persoas e o grupo non sempre evolucionan de maneira sincronizada. Por iso, e para atender adecuadamente o alto grao de diversidade musical e vogal do alumnado, pódese recorrer ao traballo en pequenos grupos vocais e de acompañamentos instrumentais, o que, ademais, enriquecerá o repertorio seleccionado.
- Durante os ensaios, o alumnado irá perfeccionando a súa técnica e a súa expresión vocal e corporal, adecuándoa ao servizo do conxunto e ás directrices da dirección. Estas aprendizaxes realizaranse nun marco cooperativo, no que as dinámicas de grupo incluírán o logro de obxectivos colectivos mediante a integración das diversas personalidades a través da achega do son persoal das súas voces.
- O poder sinérxico do canto como aglutinador de enerxías constitúe unha ferramenta para fomentar a socialización e a empatía cos demais. Compartir o son propio a través do canto é compartir a enerxía propia cos demais e desenvolver a expresión colectiva, convertendo a experiencia de cantar nun vigoroso vínculo emocional entre as persoas que integran o coro.

OBX4. Participar en proxectos escénicos, realizando actuacións e asumindo tarefas propias da produción, para favorecer o crecemento artístico persoal, enriquecer a contorna cultural e identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional.

- O deseño e a posta en escena dun proxecto artístico require dun traballo en equipo. Ser partícipe deste proceso de creación conxunto, desde o inicio da idea ata a cristalización do produto, contribúe a fomentar a iniciativa e a autonomía do alumnado, a resolución creativa das dificultades atopadas e a asunción de responsabilidades individuais para lograr un obxectivo común.
- O proxecto facilita a posta en práctica dos recursos musicais adquiridos e require da toma de conciencia dos condicionantes e limitacións técnicas: só así poderá o alumnado reforzar a súa confianza e sacar o máximo proveito ás súas posibilidades. A participación artística no escenario implica tamén a xestión emocional e o recoñecemento do público nese espazo de comunicación.
- Por último, o proxecto pode supoñer o traballo multidisciplinario e o uso de diferentes aplicacións e ferramentas tecnolóxicas, analóxicas e dixitais, orientando a produción escolar a situacións profesionais artísticas e de xestión. Neste sentido, tanto a actuación como o desempeño dalgunha das funcións da produción artística (preproducción, organización de ensaios, apoio técnico ou difusión) permitiránlle ao alumnado recoñecer as súas aptitudes e descubrir distintas oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional ligadas ao ámbito da música.

2049 1º curso

Materia de Coro e Técnica Vocal I	
1º curso	
Bloque 1. Análise	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Analizar pezas vocais explicando de maneira razoada as calidades que as fan afíns a un estilo, a un xénero ou a unha cultura, así como outras características da interpretación e da posta en escena.	OBX1
CA1.2. Expresarse con corrección, usando un vocabulario musical específico sobre conceptos de linguaxe musical, aspectos vocais e corais para realizar xuízos de valor obxectivos sobre pezas vocais sinxelas e interpretacións de diferentes épocas e estilos.	OBX1
CA1.3. Apreciar a importancia do silencio, a concentración e a atención como premisas básicas para realizar e traballar a escoita activa.	OBX1
Contidos	
- Vocabulario musical específico: conceptos de linguaxe musical e aspectos vocais e corais. - Estratexias de escoita activa: o silencio, primeira premisa para unha escoita activa; traballo práctico a través da voz e da audición sobre as calidades do son e a súa representación no pentagrama: pulso, compases, células rítmicas básicas, notas, intervalos e escalas, acordes, cadencias, dinámicas e agónica, forma musical, tímbrica, texturas. - Características básicas dos estilos, xéneros e culturas musicais seleccionados: recoñecemento auditivo, análise e xuízos de valor obxectivos. - Análise e escoita activa de pezas vocais sinxelas, de diferentes épocas e estilos do ámbito occidental, así como doutros ámbitos culturais e de orixe popular.	
Bloque 2. Técnica vocal	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA 2.1. Experimentar as capacidades interpretativas da voz, realizar exercicios e improvisacións para o desenvolvemento da escoita activa e da capacidade vocal, aplicando técnicas vocais e corporais que permitan valorar a importancia desa técnica vocal e os hábitos corporais.	OBX2
CA2.2. Relacionar a interpretación coa expresión de sentimentos e emocións, aplicando técnicas vocais e reforzando a autoestima e a confianza nun mesmo.	OBX2
CA2.3. Participar nas actividades de técnica vocal, con actitude de respecto cara ás producións dos demais, demostrando interese por mellorar, escoita activa e unha expresión vocal e corporal adecuada, con especial atención á calidade do son, precisión técnica e expresividade artística.	OBX3

CA2.4. Expresarse cun vocabulario técnico apropiado no referido tanto ao canto, á técnica vocal como á linguaxe musical.	OBX1
Contidos	
- Práctica da relaxación e da concentración. - Coidado da voz e postura do corpo. - Rexistros vocais. Tesitura e coloratura. Afinación e empaste no conxunto. - O oído harmónico e a afinación: entoación de intervalos melódicos e harmónicos sinxelos. - Elementos da produción vocal: respiración, emisión, articulación, resonancias e dinámica. - Técnicas de expresión corporal. Relación da emisión vocal e o movemento. - Exercicios e vocalizacións. Improvisacións. - Normas de comportamento individual e de colaboración e respecto cara aos demais na execución de exercicios de técnica vocal. - Interpretación de obras vocais significativas para a aprendizaxe da técnica e o desenvolvemento da expresividade interpretativa.	
Bloque 3. Práctica de conxunto	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Recoñecer as intencionalidades da práctica coral e o canto, tanto na música da nosa tradición occidental como na doutras culturas, distinguindo e valorando as características das súas linguaxes.	OBX1
CA3.2. Participar como intérprete de coro, demostrando eficacia, escoita activa e unha expresión vocal e corporal adecuada ao servizo do conxunto, e ás directrices da dirección, recoñecendo as indicacións, xestos básicos e pautas marcadas pola directora ou o director.	OBX3
CA3.3. Mostrar na actuación unha actitude escénica adecuada, cumprindo as normas de comportamento grupais e respectando o público e as súas opinións.	OBX4
CA3.4. Participar activamente na montaxe de proxectos escénicos con responsabilidade e conciencia de grupo, integrando de forma aberta os diferentes coñecementos adquiridos previamente sobre a voz e o canto para crear proxectos innovadores que utilicen diversos soportes audiovisuais, relacionando inclusivamente as oportunidades artísticas actuais mediante o coñecemento de iniciativas musicais e o seu impacto social e profesional.	OBX4
CA3.5. Valorar a práctica vocal de conxunto como forma de expresión musical e gozo, utilizando fontes musicais de notación convencional e non convencional como apoio á interpretación.	OBX3
CA3.6. Recoñecer a importancia da improvisación grupal, percusión corporal, o desenvolvemento da memoria e a utilización de diferentes técnicas coreográficas para crear un proxecto musical coral propio e orixinal.	OBX2
Contidos	

- O son de conxunto: respiración, ataque, afinación, articulación, ritmo, fraseo e dinámica. Equilibrio entre voces e planos sonoros.
- Premisas para o desenvolvemento da improvisación.
- A percusión corporal e outros deseños coreográficos.
- A lectura básica de partituras con notación convencional e non convencional.
- A memoria musical.
- Compromiso cos obxectivos grupais: normas de comportamento grupal na preparación do repertorio, nas actuacións e na asistencia como público a eventos musicais e escénicos.
- Indicacións e xestos da dirección coral: importancia da dirección nas actuacións en público.
- Repertorio a unha, dúas e tres voces iguais como introdución á polifonía vocal: afinación, empaste e dinámica no canto a varias voces.
- Traballo técnico, interpretativo e estilístico de repertorio coral de diferentes épocas e estilos do ámbito occidental, así como doutros ámbitos culturais e de orixe popular, de nivel básico, con ou sen acompañamento instrumental.
- O texto e a súa métrica como base da articulación, a velocidade, e a precisión rítmica.
- Actitude escénica e relación co público: representación pública de repertorio coral de diferentes épocas e estilos da música occidental, así como doutros ámbitos culturais e de orixe popular.

2050 2º curso

Materia de Coro e Técnica Vocal II	
2º curso	
Bloque 1. Análise	
Cráterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Analizar pezas vocais explicando de maneira razoada as calidades que as fan afíns a un estilo, a un xénero ou a unha cultura, así como outras características da interpretación e da posta en escena.	OBX1
▪ CA1.2. Explicar a relación do texto coa música en diferentes composicións vocais, analizando o texto e a curva de tensións musicais, mellorando a comprensión deste e buscando solucións que axuden á súa mellor interpretación.	OBX1
▪ CA1.3. Apreciar a importancia do silencio, a concentración e a atención como premisas básicas para realizar e traballar a escoita activa.	OBX1
▪ CA1.4. Aplicar con interese de mellora os coñecementos da linguaxe musical a través da análise, a escoita activa e a interpretación de variedade de partituras.	OBX3
Contidos	
▪ A relación texto-música. ▪ O texto a través da análise fonético. Regras do sistema fonético-fonolóxico.	

- Vocabulario musical específico: referido a conceptos de linguaxe musical, así como a aspectos vocais e corais.
- Recursos interpretativos e escénicos. Curva de tensións musicais.
- Características básicas dos estilos, xéneros e culturas musicais seleccionados: recoñecemento auditivo, análise e xuízos de valor obxectivos.
- Análise e escoita activa de pezas vocais de diferentes épocas e estilos do ámbito occidental, así como doutros ámbitos culturais e de orixe popular, con grao de dificultade acorde co nivel do curso e do grupo.

Bloque 2. Técnica vocal

Critérios de avaliación	Obxectivos
▪ CA 2.1 Experimentar as capacidades interpretativas da voz, realizar exercicios e improvisacións para o desenvolvemento da escoita activa e da capacidade vocal, aplicando técnicas vocais e corporais que permitan valorar a importancia desa técnica vocal e os hábitos corporais.	OBX2
▪ CA2.2. Relacionar a interpretación coa expresión de sentimentos e emocións, aplicando técnicas vocais e reforzando a autoestima e a confianza nun mesmo.	OBX2
▪ CA2.3 Participar como intérprete de coro, demostrando eficacia, escoita activa e unha expresión vocal e corporal adecuada ao servizo do conxunto e ás directrices da dirección, recoñecendo as indicacións, xestos básicos e pautas marcadas polo director ou directora.	OBX3
▪ CA2.4. Demostrar interese no desenvolvemento técnico continuo da competencia vocal, dominio da técnica vocal traballada, así como nas técnicas de improvisación, a través das distintas propostas musicais e exercicios traballados na aula.	OBX2
▪ CA2.5. Recoñecer a importancia de traballar nun marco de silencio, respectando as normas de comportamento individuais e grupais e as pautas técnicas e interpretativas marcadas pola directora ou o director interpretando os exercicios vocais, improvisatorios, coreográficos ou repertorios musicais propostos.	OBX3

Contidos

- Práctica da relaxación e concentración.
- Coidado da voz e postura do corpo.
- Elementos da produción vocal: respiración, vocalización, dicción, articulación, emisión, resonancias, dinámicas, fraseo e control do son.
- O silencio como marco da interpretación e da escoita musical.
- Técnicas de expresión corporal. Relación da emisión vocal e o movemento.
- Exercicios e vocalizacións. Improvisacións.
- O oído harmónico e a afinación: entoación de intervalos, acordes e cadencias con grao de dificultade acorde co nivel do curso e do grupo.
- Normas de comportamento individual e de colaboración e respecto cara aos demais na execución de exercicios de técnica vocal.

Bloque 3. Práctica de conxunto	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Aplicar os conceptos técnicos e interpretativos traballados ás actuacións grupais tanto na aula como fóra desta.	OBX3
CA3.2 Participar como intérprete de coro, demostrando eficacia, escoita activa e unha expresión vocal e corporal adecuada ao servizo do conxunto, e ás directrices da dirección, recoñecendo as indicacións, xestos básicos e pautas marcadas pola directora ou polo director.	OBX3
CA3.3 Mostrar na actuación unha actitude escénica adecuada, cumprindo as normas de comportamento grupais e respectando o público e as súas opinións.	OBX4
CA3.4 Participar con iniciativa, responsabilidade e conciencia de grupo na montaxe de proxectos escénicos, integrando de forma aberta os diferentes coñecementos adquiridos previamente sobre a voz e o canto para crear proxectos innovadores que utilicen diversos soportes audiovisuais, relacionando inclusivamente as oportunidades artísticas actuais mediante o coñecemento de iniciativas musicais e o seu impacto social e profesional.	OBX4
CA3.5 Valorar a práctica vocal de conxunto como forma de expresión musical e gozo, utilizando fontes musicais de notación convencional e non convencional como apoio á interpretación.	OBX3
CA3.6 Recoñecer e executar con corrección os xestos básicos e indicacións da dirección, respectando as normas de comportamento grupais e as pautas técnicas e interpretativas marcadas pola directora ou polo director interpretando propostas musicais en distintas formacións e agrupacións.	OBX4
CA3.7. Conectar as interpretacións vocais con outras artes e disciplinas, deseñando proxectos artísticos innovadores e creativos que utilicen diversos medios ou soportes audiovisuais, asumindo diferentes roles na montaxe e construíndo un proxecto musical cooperativo que respecte as opinións dos membros do grupo e saiba acordalas.	OBX4
Contidos	
- O son de conxunto: respiración, ataque, afinación, articulación, ritmo, fraseo e dinámica. O transporte. - Equilibrio entre voces e planos sonoros: traballo de empaste e dinámicas. - Premisas para o desenvolvemento da improvisación. - A percusión corporal e outros deseños coreográficos. - A lectura básica de partituras con notación convencional e non convencional. - Aprendizaxe memorística. - Traballo técnico, interpretativo e estilístico de repertorio de coro de diferentes épocas e estilos do ámbito occidental, así como doutros ámbitos culturais e de orixe popular, con grao de dificultade acorde co nivel do curso e do grupo, con ou sen acompañamento instrumental. - Técnica básica de dirección coral: comprensión dos xestos básicos da dirección coral e valoración da súa importancia para lograr que o traballo grupal funcione.	

- Compromiso cos obxectivos grupais: normas de comportamento grupal na preparación do repertorio, nas actuacións e na asistencia como público a eventos musicais e escénicos.
- Funcións da produción artística: preproducción, organización de ensaios, apoio técnico e difusión, relación entre a interpretación vocal e outras artes e disciplinas.
- Representación pública de repertorio coral de diferentes épocas e estilos da música occidental, así como doutros ámbitos culturais e de orixe popular.
- Oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional ligadas ao ámbito musical: creación individual ou grupal dun proxecto musical no que se apliquen os coñecementos adquiridos en relación coa técnica e interpretación vocal, e a utilización de diversos medios tecnolóxicos de creación e gravación.

2051 6.4 Orientacións pedagóxicas

2052 A intervención educativa na materia de Coro e Técnica Vogal desenvolverá ou seu currículo e
2053 tratará de asentar de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes que
2054 lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de
2055 materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

2056 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
2057 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
2058 operativos e das liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
2059 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
2060 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
2061 nivel de desempeño.

2062 Relación entre os obxectivos da materia de Coro e Técnica Vocal e as competencias clave a
2063 través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-2	3	2		1.1	3		1-2-3.1
OBX2					2-3.1	1	2	3.1-3.2
OBX3		1			1.1-3.1			3.1-3.2
OBX4				3-5	1.1-1.2		1	3.1-4.1

2064 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 2065 – A asimilación dos contidos, os procesos de análise e vocabulario técnico comprendéndoo
- 2066 sempre desde a práctica como base do noso ensino.

- 2067 – A vivencia da música a través da interpretación vocal grupal, a creación e a escoita activa das
2068 distintas obras corais traballadas e propostas artísticas, seleccionando un repertorio rico e
2069 variado e considerando múltiples referencias culturais.
- 2070 – A importancia da relación directa entre os criterios de avaliación e os obxectivos propostos, de
2071 modo que a superación con éxito dos criterios de avaliación amose o grao de adquisición
2072 deses obxectivos por parte do alumnado.
- 2073 – O deseño de diferentes situacións de aprendizaxe, con procedementos diversos, para traballar
2074 os contidos, e sempre partindo dunha visión global, onde os novos coñecementos aprendidos
2075 completen e conecten cos coñecementos previos do alumnado, e teñan en conta os diferentes
2076 ritmos de aprendizaxe que coexisten non contexto da aula, así como a atención á diversidade,
2077 propoñendo sempre mecanismos de reforzo para as dificultades que se detecten.
- 2078 – A promoción, entendemento e comprensión do traballo en equipo, colaborativo, así como sobre
2079 a importancia de saber desenvolver o rol preciso en cada momento por parte de cada
2080 integrante na agrupación, para que as propostas artísticas funcionen tanto na aula como fóra
2081 dela fronte ao público.
- 2082 – O traballo da autoestima, a autonomía, a reflexión e a meditación da importancia do papel de
2083 cada un non conxunto social, xa que esta materia, precisamente polo seu carácter grupal,
2084 colaborativo e de equipo, se presentase como idónea para iso.
- 2085 – O fomento da interpretación ante diferentes tipos de públicos e en distintos escenarios,
2086 compartindo o gozo musical e enriquecendo a vida cultural da contorna.
- 2087 – A organización de producións que poidan dar cabida a outras manifestacións escénicas como a
2088 danza, ou teatro ou a *performance*, e que permitan integrar as aprendizaxes doutras materias e
2089 potencien, ademais, novos talentos técnicos e artísticos.

2090 7 Cultura Audiovisual

2091 7.1 Introducción

2092 A creación audiovisual forma parte esencial tanto da expresión artística contemporánea coma,
2093 en maior medida aínda, da comunicación mediática que caracteriza a nosa época, polo que
2094 entendela resulta útil para desenvolverse no mundo que nos rodea. A materia de Cultura
2095 Audiovisual contribúe a iso, xa que lle facilita ao alumnado unhas ferramentas válidas para o
2096 procesamento crítico da información audiovisual que lle chega desde múltiples vías e, ademais,
2097 proporciónalle os coñecementos, destrezas e actitudes necesarios para elaborar as súas propias
2098 producións audiovisuais. Para isto último, débense ter en conta os múltiples aspectos que se
2099 interrelacionan neste terreo: guión, produción, fotografía, iluminación, son, interpretación, dirección
2100 de arte, montaxe etc., todo iso dentro dunha experiencia complexa de traballo colaborativo, o que
2101 implica poñer en funcionamento diferentes procesos cognitivos, culturais, emocionais e afectivos.
2102 Igualmente, a práctica audiovisual pon en marcha o pensamento creativo e diverxente do
2103 alumnado, o que propicia o desenvolvemento dos valores e o enriquecemento da súa identidade
2104 persoal.

2105 Na súa aprendizaxe audiovisual, é conveniente que os alumnos e as alumnas investiguen as
2106 solucións que os distintos creadores e creadoras expuxeron en situacións análogas ás que eles
2107 mesmos se poden atopar nas súas propias producións, o que permite incidir nun procedemento
2108 de traballo que comunica tanto o procesamento crítico da información audiovisual como a
2109 adquisición de coñecementos, destrezas e actitudes para realizar proxectos propios. Do mesmo
2110 xeito, a análise de producións audiovisuais de diferentes épocas e culturas axudaralles a coñecer
2111 o patrimonio audiovisual global e a familiarizarse con numerosas referencias, o que permitirá
2112 establecer vínculos con outras disciplinas artísticas, ademais de enriquecer as creacións propias.

2113 En canto ao proceso creativo, resulta importante distinguir entre as pezas con vontade de
2114 autoexpresión persoal —como aquelas que se difunden e se fomentan especialmente polas redes
2115 sociais e ás que o alumnado adoita estar habituado— e as producións audiovisuais cuns
2116 propósitos comunicativos concretos e que impliquen unha mensaxe e uns destinatarios
2117 previamente definidos fóra do ámbito persoal. En ambos os casos, a materia de Cultura
2118 Audiovisual préstalle unha especial atención á procura da orixinalidade, á espontaneidade na
2119 expresión de ideas, sentimentos e emocións a través dunha linguaxe inclusivo e respectuoso e á
2120 innovación e ao pensamento crítico e autocrítico. Para iso, dada a natureza híbrida do medio
2121 audiovisual, é indispensable apropiarse e controlar os aspectos técnicos de diferentes disciplinas,
2122 as súas ferramentas e as súas linguaxes. O alumnado debe aprender a comunicarse con este

2123 medio facendo súa a idea do erro ou do fracaso como aprendizaxe e estimulando o desexo de
2124 expresar unha visión do mundo propia a través de producións audiovisuais. A análise e a
2125 avaliación de todo este proceso permitiralle tomar conciencia do audiovisual como medio de
2126 coñecemento e de resolución de problemas, facilitando ademais unha aproximación crítica á súa
2127 natureza como o principal transmisor de ideas e contidos no mundo contemporáneo. Esta materia,
2128 en definitiva, contribúe de forma decisiva á educación da mirada.

2129 Todo o anterior atópase na orixe dos obxectivos da materia Cultura Audiovisual, que emanan
2130 dos obxectivos xerais da etapa e das competencias clave previstas para a etapa de bacharelato,
2131 en especial dos descritores da competencia en conciencia e expresión culturais, aos que se
2132 engaden aspectos relacionados coa comunicación verbal e escrita, a dixitalización, a convivencia
2133 a ou a interculturalidade.

2134 Os criterios de avaliación, que se desprenden directamente dos devanditos obxectivos, están
2135 deseñados para comprobar o seu grao de consecución por parte do alumnado.

2136 Os criterios de avaliación e os contidos estrutúranse en catro bloques. O primeiro, “Fitos e
2137 contemporaneidade na fotografía e o audiovisual. Formatos audiovisuais”, recolle os saberes
2138 relacionados coa historia destes medios e a súa situación actual, así como os diversos formatos
2139 que xerou o audiovisual. O segundo bloque, titulado “Elementos formais e capacidade expresiva
2140 da imaxe fotográfica e a linguaxe audiovisual”, comprende os elementos gramaticais e expresivos
2141 esenciais para realizar unha análise formal ou as funcións da imaxe. O terceiro bloque, “Narrativa
2142 audiovisual”, abarca os aspectos necesarios para a creación dun relato audiovisual. Por último, “A
2143 produción audiovisual. Técnicas e procedementos” inclúe a planificación por fases, os medios
2144 técnicos e a difusión dunha produción audiovisual, así como as técnicas necesarias para o traballo
2145 en equipo e a avaliación das producións.

2146 7.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Analizar imaxes fotográficas fixas e producións audiovisuais de distintos estilos, formatos, xéneros e culturas, valorando as súas calidades plásticas, formais e semánticas e reflexionando sobre a historia de ambos os medios, para desenvolver o criterio estético, valorar o patrimonio, ampliar as posibilidades de gozar e enriquecer o imaxinario propio.

- As manifestacións da fotografía e o audiovisual atópanse en aumento exponencial na sociedade contemporánea. O alumnado debe manexar con soltura a súa análise valorando as súas calidades plásticas, formais e semánticas por medio de producións orais, escritas, audiovisuais e multimodais nas que se expliquen desde a xustificación dos movementos de cámara ata a importancia do encadramento e o uso do fóra de campo, pasando pola significación da cor. Para isto, ha de visionar imaxes fotográficas fixas e narracións audiovisuais que permitan apreciar a pluralidade de representacións que ambos os medios posibilitan, ampliando o punto de vista tanto cara ás obras de distintas épocas como cara ás provenientes doutras culturas. Ademais, entre os exemplos analizados débese incorporar a perspectiva de xénero e a perspectiva intercultural, con énfase no estudo de producións realizadas por mulleres e por persoas de grupos étnicos e poboacionais que sofren discriminación, así como da súa representación na creación fotográfica e audiovisual. No proceso, o alumnado debe reflexionar sobre a historia de ambos os medios, para o que é indispensable coñecer a súa evolución tecnolóxica e deterse nos fitos específicos do audiovisual, como a incorporación do son á imaxe.
- A asimilación activa destes coñecementos desenvolverá o criterio estético do alumnado, favorecido polo achegamento a obras de toda clase de estilos, formatos e xéneros, o que contribuirá igualmente a que aprenda a valorar o patrimonio fotográfico e audiovisual global. Finalmente, a adquisición desta competencia fomenta tamén o enriquecemento do imaxinario do alumnado, apoiado no descubrimento de formas de expresión distintas daquelas coas que está máis familiarizado, ademais de ampliar as posibilidades de gozo de ambos os medios ao partir dun achegamento informado.

OBX2. Elaborar producións audiovisuais individuais ou colectivas empregando a propia presenza na imaxe e a banda de son e avaliando o rigor ético e formal dos procedementos, para expresar e comunicar ideas, opinións e sentimentos e construír unha personalidade creativa aberta, ampla e diversa.

- Levar a bo termo unha produción audiovisual é o resultado dun proceso complexo que implica, por unha banda, a capacidade de introspección e, por outra, a de proxección das propias ideas, sentimentos e opinións, dándolles unha forma orixinal e persoal. Así mesmo, ao incorporar características de distintas artes, a linguaxe audiovisual defínese pola súa natureza interdisciplinar e híbrida, polo que o alumnado debe afrontar o reto da creación audiovisual a partir dunha personalidade creativa aberta, ampla e diversa, que involucre un achegamento a outros medios de expresión. Neste proceso, é importante que as alumnas e os alumnos aprendan a utilizar nas súas producións a súa propia presenza na imaxe e na banda de son como un recurso expresivo e comunicativo máis, reforzando así o autoconhecimento e a autoconfianza.
- Por outra banda, o alumnado debe ser consciente de que as ferramentas que se lle proporcionan para transmitir ideas, opinións e sentimentos na creación audiovisual poden ser empregadas cun maior ou menor rigor ético e formal. Este aspecto pódese desenvolver a partir da posta en común de exemplos escollidos de diversos formatos, xéneros e terreos (como o do xornalismo televisivo) e a súa comparación cos procedementos de traballo do alumnado que, deste xeito, debe entender que o efecto buscado na audiencia nunca pode poñerse por encima dun tratamento ético e formal dos materiais. Para iso, ha de comprender a sintaxe do medio audiovisual en toda a súa complexidade, integrando de maneira activa e consciente o respecto á posición do público receptor.
- En último termo, o uso de aplicacións e recursos dixitais para a gravación, a edición ou a difusión de imaxes e sons facilita o desenvolvemento de coñecementos, destrezas e actitudes relacionados con esta materia, xerando ao mesmo tempo unha oportunidade para a reflexión sobre a necesidade de respectar a propiedade intelectual e os dereitos de autor.

OBX3. Seleccionar e utilizar as técnicas, ferramentas e convencións da linguaxe e a produción audiovisual, tendo en conta todos os seus aspectos (guión, planificación, interpretación, gravación, edición etc.) para realizar creacións audiovisuais de forma colectiva e aprender a desenvolverse en circunstancias diversas.

- O proceso de realización dunha produción audiovisual colectiva é complexo e require da participación dun número de persoas relativamente amplo para cubrir todos os seus aspectos (guión, planificación, interpretación, gravación, edición etc.), que implican desde a correcta utilización das convencións da linguaxe audiovisual, ata a organización de equipos humanos. Ademais, a contorna dixital propia do traballo audiovisual contemporáneo caracterízase pola necesidade de adaptación á transformación permanente das ferramentas e das tecnoloxías que xera, polo que o alumnado debe saber seleccionalas e utilízalas e ha de demostrar un coñecemento activo destas nas creacións propias.
- Polo demais, a produción audiovisual implica un proceso de traballo pautado e ordenado, con fases marcadas e cunha división das tarefas moi clara, para que os imprevistos non prexudiquen o proxecto. O alumnado debe organizar as súas creacións atendendo a este proceso, elaborando a documentación apropiada e adquirindo mediante a práctica a flexibilidade necesaria para adaptarse aos devanditos imprevistos, que poden abarcar desde a ausencia forzosa dalgún membro do equipo, ata a imposibilidade de levar a cabo o plan de rodaxe previsto debida ás condicións meteorolóxicas. A isto hai que lle engadir toda clase de circunstancias nas que o alumnado tamén debe aprender a desenvolverse, como a imposibilidade de contar cos equipos técnicos idóneos para a realización do planeado, polo que ha de mostrar imaxinación e soltura no uso dos medios dispoñibles.
- Por último, é importante que o alumnado achegue a esta experiencia unha preocupación pola sostibilidade, o que implica controlar o consumo de electricidade, sacar copias impresas só dos documentos de traballo que resulten indispensables ou xerar o mínimo de residuos posible.

OBX4. Determinar o público destinatario dunha produción audiovisual, analizando as súas características e atendendo ao propósito da obra para adoptar a linguaxe, o formato e os medios técnicos máis adecuados e seleccionar as vías de difusión máis oportunas.

- Dado o amplo abano de posibilidades de achegamento á creación audiovisual que caracteriza a nosa época, exemplificado na multiplicación e mutación continua dos formatos que se lle asocian, é moi importante que o alumnado aprenda a deseñar producións audiovisuais a partir da elección previa, consciente e informada, do público ao que quere dirixirse. Para iso, debe exporse tanto a adecuación da linguaxe para empregar, como os medios técnicos que se han utilizar e o formato no que encadralas. As diferenzas entre unha peza de videoarte propia dun museo de arte contemporánea, a creación de contidos multimedia, os múltiples formatos televisivos ou unha longametraxe industrial de ficción teñen tanto que ver coas súas condicións de produción coma co público ao que están destinados, a cuxas características están supeditados. Aínda que todos os exemplos citados se serven da linguaxe audiovisual, fano de maneiras diferentes e con propósitos distintos, pois créanse para audiencias diferenciadas.
- Entre as múltiples vías para a difusión dos traballos audiovisuais, as de acceso máis sinxelo son aquelas que proporciona Internet, aínda que non se deben desdeñar outras posibilidades. O alumnado debe familiarizarse co maior número delas, identificando as máis adecuadas para cada tipo de produción, de modo que lle poida dar a coñecer as súas propias a un público o máis amplo posible. En calquera caso, a difusión das producións audiovisuais a través de diferentes plataformas dixitais en Internet amplía o marco comunicativo habitual do alumnado e, neste sentido, é importante que as alumnas e os alumnos avalíen os riscos dos espazos virtuais utilizados, que coñezan as medidas de protección de datos persoais e que aseguren o respecto da propiedade intelectual e os dereitos de autor.
- Finalmente, é conveniente que o alumnado aprenda tamén a avaliar as reaccións da audiencia, sempre de maneira respectuosa, aberta e autocrítica, para o que se poden establecer debates dentro da aula ou na contorna do centro educativo se levan a cabo proxeccións a ese nivel, ademais de recollerse as reaccións que se produzan nunha eventual difusión por Internet ou por calquera outro medio.

2147 7.3 Criterios de avaliación e contidos

2148 1º curso

Materia de Cultura Audiovisual	
1º curso	
Bloque 1. Fitos e contemporaneidade da fotografía e do audiovisual. Formatos audiovisuais	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Explicar os aspectos esenciais da evolución da linguaxe fotográfica e audiovisual valorando os cambios que se produciron ao longo da historia do medio.	OBX1
▪ CA1.2. Analizar as calidades plásticas, formais e semánticas de producións fotográficas e audiovisuais de distintos estilos, formatos, xéneros e culturas, determinando as regras e os códigos polas que se rexen e valorando a flexibilidade desas normas.	OBX1
▪ CA1.3. Propoñer interpretacións persoais do patrimonio fotográfico e audiovisual argumentando desde un criterio estético propio.	OBX1
Contidos	

- Orixe da fotografía e do cinema: primeiros pasos nos avances tecnolóxicos e no establecemento das formas lingüísticas en ambos os medios.
- Creación e evolución da fotografía e da linguaxe audiovisual.
- Principais correntes en fotografía e cinema.
- A diversidade nas manifestacións fotográficas e audiovisuais contemporáneas e do pasado. Medios de comunicación convencionais e Internet.
- Principais formatos audiovisuais (curta, media e longametraxe de ficción, curta, media e longametraxe documental, serie, ensaio filmico, formatos televisivos, videoclip, *fashion filme*, anuncio, vídeo educativo, vídeo corporativo/institucional, formatos asociados ás redes sociais etc. Aspectos formais máis destacados.
- O audiovisual na sociedade contemporánea: medios de comunicación convencionais e Internet.

Bloque 2. Elementos formais e capacidade expresiva da imaxe fotográfica e da linguaxe audiovisual

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Deseñar producións audiovisuais creativas que representen as ideas, opinións e sentimentos propios a partir dun tema ou motivo previos, incorporando as experiencias persoais e o achegamento a outros medios de expresión.	OBX2
▪ CA2.2. Avaliar o rigor ético e formal co que se usan as ferramentas de creación audiovisual analizando diversas producións, distinguindo criticamente os modos de presentar as informacións e as mensaxes, identificando a súa posible manipulación e reflexionando sobre a necesidade de respecto da propiedade intelectual e dos dereitos de autor.	OBX2
▪ CA2.3. Realizar producións audiovisuais creativas que representen as ideas, opinións e sentimentos propios a partir dun tema ou motivo previos, utilizando a propia presenza na imaxe e a banda de son e empregando a linguaxe e os medios de produción con rigor ético e formal.	OBX2
▪ CA2.4. Demostrar flexibilidade e habilidade para resolver os imprevistos propios das producións audiovisuais, téndoos en conta na súa planificación e considerando de maneira aberta as diferentes posibilidades para resolver un problema sobrevivendo.	OBX3
▪ CA2.5. Xustificar a elección da linguaxe, o formato e os medios técnicos en producións audiovisuais, considerando previamente o tipo de público ao que se queren dirixir.	OBX4

Contidos

- Plano, toma, ángulo visual e movementos físicos e ópticos de cámara. Tipoloxías e o seu valor expresivo.
- Exposición, enfoque, encadramento, profundidade de campo, campo e fóra de campo.
- Conceptos básicos sobre iluminación.
- Composición para imaxe fixa e para imaxe en movemento.
- Simbología e psicoloxía da cor. Uso nas grandes obras de arte da fotografía e do cinema. Exemplos de aplicación en grandes obras do cinema e da fotografía.
- Retoque dixital.

▪ Funcións da imaxe audiovisual.	
Bloque 3. Narrativa audiovisual	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Realizar producións audiovisuais creativas que representen as ideas, opinións e sentimentos propios a partir dun tema ou motivo previos, utilizando a propia presenza na imaxe e a banda de son e empregando a linguaxe e os medios de produción con rigor ético e formal.	OBX2
▪ CA3.2. Xustificar a elección da linguaxe, o formato e os medios técnicos en producións audiovisuais, considerando previamente o tipo de público ao que se queren dirixir.	OBX4
Contidos	
▪ O guión literario. Fases de elaboración. Escena e secuencia dramática. A escada. ▪ O guión técnico e o <i>storyboard</i>. ▪ A posta en escena: localizacións, decorados (volumétricos e virtuais), caracterización, interpretación, iluminación, movemento. ▪ A banda de son: perspectiva sonora e posibilidades expresivas. ▪ A montaxe e a posprodución. Evolución e gramática. ▪ As linguaxes da televisión e a publicidade.	
Bloque 4. A produción audiovisual. Técnicas e procedementos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Realizar producións audiovisuais creativas que representen as ideas, opinións e sentimentos propios a partir dun tema ou motivo previos, utilizando a propia presenza na imaxe e a banda de son e empregando a linguaxe e os medios de produción con rigor ético e formal.	OBX2
▪ CA4.2. Confeccionar adecuadamente os equipos de traballo para producións audiovisuais colectivas, identificando as diferentes habilidades requiridas e repartindo as tarefas con criterio.	OBX3
▪ CA4.3. Planificar producións audiovisuais determinando os medios e as habilidades necesarios, tendo en conta todos os seus aspectos (guión, planificación, interpretación, gravación, edición etc.), xustificando razoadamente a súa elección e considerando os posibles imprevistos e a maneira de resolvelos.	OBX3
▪ CA4.4. Demostrar flexibilidade e habilidade para resolver os imprevistos propios das producións audiovisuais téndoos en conta na súa planificación e considerando de maneira aberta as diferentes posibilidades para resolver un problema sobrevivindo.	OBX3
▪ CA4.5. Realizar producións audiovisuais de maneira creativa utilizando correctamente as técnicas, ferramentas e convencións da linguaxe necesarias, valorando o traballo colaborativo e tentando conseguir un resultado final axustado ao proxecto preparado previamente.	OBX3

CA4.6. Xustificar a elección da linguaxe, o formato e os medios técnicos en producións audiovisuais, considerando previamente o tipo de público ao que se queren dirixir.	OBX4
CA4.7. Seleccionar as vías de difusión máis adecuadas para producións audiovisuais, tendo en conta o seu propósito, valorando de maneira crítica e informada as posibilidades existentes, utilizando contornas seguras e respectando a propiedade intelectual e os dereitos de autor.	OBX4
CA4.8. Analizar de maneira aberta e respectuosa a recepción das producións audiovisuais presentadas, comprobando a adecuación da linguaxe, o formato e os medios técnicos da obra, así como das vías de difusión, e extraendo diso unha aprendizaxe para o crecemento creativo.	OBX4
Contidos	
- Equipos humanos de traballo na produción audiovisual: dirección, produción, cámara/fotografía, son, arte, postprodución. - A distribución de tarefas na produción audiovisual: criterios de selección a partir das habilidades requiridas. - Fases de traballo: preprodución, rodaxe e postprodución. - Estratexias de selección de técnicas, ferramentas e convencións audiovisuais. - Medios técnicos de realización: cámara e accesorios, microfonía, equipo de iluminación. - Gravación do son, sincrónico e recreado. - Principais softwares de edición non lineal. - Difusión de contidos audiovisuais: redes sociais, salas comerciais, espazos de exhibición alternativos, festivais cinematográficos en liña e presenciais etc. Protección de datos, propiedade intelectual e dereitos de autoría. - Técnicas e estratexias de avaliación das producións audiovisuais.	

2149 7.4 Orientacións pedagóxicas

2150 A intervención educativa na materia de Cultura Audiovisual desenvolverá o seu currículo e
2151 tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o
2152 logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha adecuada
2153 adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

2154 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
2155 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
2156 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
2157 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
2158 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
2159 nivel de desempeño.

2160 Relación entre os obxectivos da materia de Cultura Audiovisual e as competencias clave a través
2161 dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-2	1	2	1				1-2
OBX2		1		3	1.1-1.2	3	3	3.1 3.2
OBX3		1	3	2-3	3.1		2	4.1-4.2
OBX4		1	3	2-3	5		3	4.2-5

2162 Liñas de actuación non proceso de ensino e aprendizaxe

- 2163 – O fomento no alumnado da exploración a través da linguaxe fotográfica e audiovisual utilizando
2164 todos os medios dispoñibles, que poderán abarcar desde cámaras estenopeicas fabricadas
2165 polo alumnado, ata teléfonos móbiles e ordenadores, pasando por todo o equipamento propio
2166 dunha produción audiovisual que o centro poida proporcionar, coñecendo e dominando
2167 conceptos básicos como a exposición, o enfoque, o encadramento e a profundidade de campo
2168 como elementos clave necesarios para dominar os conceptos básicos da linguaxe visual.
- 2169 – O uso de distintos métodos e situacións de aprendizaxe que teñan en conta os diferentes
2170 ritmos do alumnado, que favorezan a súa capacidade autónoma de aprendizaxe e que
2171 promovan o traballo en equipo, tendo en conta as áreas de interese do alumnado e a súas
2172 referencias culturais baixo unha visión estimulante e inclusiva e aprendendo a valorar a
2173 importancia do proceso, o tratamento da imaxe e o retoque dixital na linguaxe audiovisual.
- 2174 – A participación en diversas tarefas durante unha mesma proposta de creación co aumento
2175 gradual da complexidade, co fin de favorecer o progreso de actitudes como a apertura, o
2176 respecto, e o afán de superación e mellora.
- 2177 – O fomento no alumnado da utilización dun razoamento lóxico e da análise e xuízo crítico, nas
2178 producións alleas e nas súas propias, o que contribuirá á súa formación integral e o
2179 desenvolvemento da humildade, da madurez emocional, persoal e académica, da
2180 autoconfianza e da socialización; en definitiva, o desenvolvemento da súa intelixencia
2181 emocional.
- 2182 – A potenciación do desenvolvemento de competencias que lle permitan ao alumnado un
2183 encontro coa creación audiovisual, impulsando a mirar, actuar e facer doutro xeito, estimulando
2184 unha conduta creativa que parta de recursos propios e referentes culturais e artísticos

- 2185 especificamente audiovisuais e implicándoo emocional e intelectualmente na linguaxe que
2186 define a nosa época.
- 2187 – A inclusión de contidos transversais referidos á creación de proxectos sostibles, ao consumo
2188 eléctrico responsable e á seguridade no desempeño das tarefas, o que contribuirá a unha
2189 formación global e a unha educación ambiental do alumnado.

Borrador

2190 8 Debuxo Artístico

2191 8.1 Introducción

2192 Ao debuxar, a mirada convértese en observación precisa e contemplación que abstrae e
2193 sintetiza a realidade a través da expresión gráfica. O debuxo é, polo tanto, un proceso interactivo
2194 de observación, reflexión e representación. Un proceso que require unha técnica inicial, coñecer
2195 os seus recursos e elementos fundamentais, así como un exercicio continuo de adestramento e
2196 práctica. O seu desempeño implica comprender a súa linguaxe e como interveñen nel as formas e
2197 as súas relacións, as estruturas, os volumes, a perspectiva, as proporcións e o comportamento da
2198 luz e da cor. Partindo da consideración do debuxo como un método de traballo case científico de
2199 exploración e indagación, non convén esquecer os avances que se conseguiron ao longo da
2200 historia nin as solucións que se achegaron aos problemas da representación gráfica dunha
2201 contorna tridimensional. A análise de obras de diferentes épocas, lugares e ámbitos disciplinares
2202 axuda a identificar os camiños que xa se percorreron, de modo que o alumnado poida servirse
2203 deles na súa propia incursión no debuxo.

2204 O debuxo é unha linguaxe universal que supón unha actividade intelectual en tanto que é un
2205 medio de análise e de coñecemento. É a primeira ligazón de unión entre a idea e a súa
2206 representación gráfica, o que propicia que sexa a orixe de múltiples actividades creadoras e que
2207 resulte imprescindible no desenvolvemento de todas as demais artes, xa que é un paso previo na
2208 resolución de proxectos e propostas artísticas. Isto fai que os tipos de debuxo e os seus ámbitos
2209 de aplicación sexan extensos e variados, con áreas de coñecemento moi distintas e con
2210 necesidades formais e técnicas igualmente diversas.

2211 Constitúese como unha linguaxe específica e complexa que presenta múltiples posibilidades
2212 prácticas, organizativas e expresivas.

2213 Con todo, o debuxo non só é a orixe de múltiples actividades artísticas ou unha ferramenta de
2214 coñecemento, tamén é un instrumento de expresión e de comunicación, xa que ao utilizalo se
2215 proxecta unha visión do mundo na que se combinan o estudo atento e analítico da realidade e a
2216 reinvenção que dela fai a imaxinación. O debuxo, ademais de servir para realizar as primeiras
2217 exteriorizacións de pensamentos e emocións, é íntimo e directo, liberador na súa inmediatez; en
2218 definitiva, supón un primeiro intento de apropiación do espazo. O trazo e o xesto revelan sen
2219 dúbida unha necesidade creativa. Esta necesidade e a asimilación da localización espacial foron
2220 evolucionando ao longo da historia da humanidade. O debuxo contén a esencia do ser humano, é
2221 representativo do seu autor ou autora e, en consecuencia, ten un valor autónomo como obra de
2222 arte.

2223 Tendo en conta todos estes aspectos, a materia de Debuxo Artístico presenta unha serie de
2224 obxectivos que buscan asegurar a adquisición das destrezas e técnicas necesarias, incluídas as
2225 dixitais, para a súa aplicación en diferentes proxectos e ámbitos, descubrindo o debuxo como
2226 linguaxe gráfica intelectual e desenvolvendo no alumnado a facultade dunha observación activa.
2227 Así mesmo, búscase promover unha sensibilidade estética cara ás obras propias e cara ás dos
2228 demais, descubrindo o debuxo como medio independente de expresión persoal.

2229 Estes obxectivos específicos da materia emanan das competencias clave e dos obxectivos
2230 xerais establecidos para a etapa de bacharelato, en especial, dos descritores da competencia en
2231 conciencia e expresión culturais, aos que se engaden, entre outros, aspectos relacionados coa
2232 comunicación verbal, a dixitalización, a convivencia democrática, a interculturalidade ou a
2233 creatividade. Estes obxectivos están deseñados para que varios deles poidan traballarse
2234 simultaneamente mediante un desenvolvemento entrelazado da materia, polo que a orde en que
2235 están presentados non é vinculante.

2236 Os criterios de avaliación, que se desprenden directamente dos devanditos obxectivos, están
2237 deseñados para comprobar o seu grao de consecución por parte do alumnado.

2238 Os contidos da materia están organizados en oito bloques que se distribúen entre os dous
2239 cursos da etapa:

2240 A. O bloque «Concepto e historia do debuxo», común a Debuxo Artístico I e Debuxo Artístico II,
2241 recolle os contidos relacionados coa concepción do debuxo e a súa evolución ao longo da historia,
2242 a súa presenza en diferentes obras artísticas e a súa importancia e funcionalidade en moi diversos
2243 ámbitos disciplinares.

2244 B. O segundo bloque, «A expresión gráfica e os seus recursos elementais», tamén común aos
2245 dous cursos da etapa, contén os contidos relacionados coa terminoloxía específica da materia, así
2246 como coas técnicas e elementos propios da expresión gráfica e a súa linguaxe.

2247 C. «Percepción e ordenación do espazo» é un bloque específico de Debuxo Artístico I que
2248 engloba os contidos relacionados coa percepción visual e os sistemas de ordenación do espazo.

2249 D. «Debuxo e espazo» é un bloque específico de Debuxo Artístico II e supón unha
2250 profundización nos contidos do bloque anterior referidos á percepción visual do espazo e da
2251 natureza, como a perspectiva, o encadramento ou a relación da natureza coa xeometría.

2252 E. O bloque titulado «A luz, o claroscuro e a cor», común a Debuxo Artístico I e Debuxo
2253 Artístico II, inclúe os contidos relacionados coa comprensión e co tratamento da luz e as súas
2254 dimensións, así como cos usos das técnicas do claroscuro e da cor.

2255 F. «Tecnoloxías e ferramentas dixitais», bloque específico de Debuxo Artístico I, recolle unha
2256 introdución ás ferramentas dixitais aplicadas ao debuxo, tanto no trazado coma na edición da
2257 imaxe artística.

2258 G. «A figura humana», bloque específico de Debuxo Artístico II, contén os aspectos
2259 relacionados coa representación do ser humano a través da historia, cos coñecementos
2260 anatómicos básicos, coas técnicas de apuntamento, co estudo e co retrato, así como coa función
2261 da figura humana no debuxo.

2262 H. O bloque «Proxectos gráficos colaborativos», tamén común a Debuxo Artístico I e Debuxo
2263 Artístico II, engloba aqueles coñecementos, destrezas e actitudes que é necesario poñer en
2264 práctica para levar a cabo este tipo de proxectos, nos que o papel do debuxo artístico é
2265 fundamental.

2266 Para a adquisición dos obxectivos da materia estes non deben entenderse como
2267 independentes, senón que poden e deben traballarse no seu conxunto. Isto require situacións de
2268 aprendizaxe diversas que permitan a exploración dunha ampla gama de experiencias de
2269 expresión gráfica nas que, ademais, para contribuír a unha formación global do alumnado, se
2270 deben abordar, de maneira transversal, unha serie de aspectos relacionados coa sustentabilidade,
2271 a seguridade e o impacto ambiental dos diferentes procedementos e materiais artísticos.

2272 Por último, cómpre engadir que o ensino do debuxo artístico contribúe á formación do
2273 alumnado no desenvolvemento da sensibilidade artística e do gozo estético, da creatividade e da
2274 expresividade, sen esquecer o progreso na capacidade de observación, de análise e de reflexión
2275 sobre a realidade. Debuxar conxuga tanto a intuición como a idea e o coñecemento previos,
2276 fomentando unha dinámica creativa de retroalimentación que estimula o pensamento diverxente e
2277 facilita a conexión da imaxinación coa realidade.

2278 8.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Comprender o debuxo como forma de coñecemento, comunicación e expresión, comparando o uso que se fai del en manifestacións culturais e artísticas de diferentes épocas, lugares e ámbitos disciplinares e valorando a diversidade de significados que orixina para apreciar a importancia da diversidade cultural e a relevancia da conservación e da promoción do patrimonio.

- As sociedades realizan representacións do mundo por diversos medios expresivos que xeran tanto unha identidade e un proceso reflexivo propios coma unha pluralidade cultural e artística. Neste sentido, o debuxo é unha das formas de pensamento de toda sociedade e, por iso, identificar a súa presenza nas manifestacións culturais e artísticas de calquera lugar e época, así como en distintos ámbitos disciplinares, axuda a que o alumnado o comprenda como unha ferramenta universal de coñecemento, comunicación e expresión. Ao mesmo tempo, pode entender a importancia da diversidade cultural como unha fonte de riqueza, considerando a relevancia da promoción e conservación do patrimonio.
- O feito de comparar e apreciar a pluralidade de usos do debuxo en diferentes ámbitos, de forma razoada e compartida e mediante producións orais, escritas ou multimodais, debe promover nas alumnas e nos alumnos a curiosidade por coñecer e explorar as súas diferentes linguaxes e técnicas, favorecendo unha análise crítica e un xuízo propio sobre as súas funcións e intencionalidades que lle permita valorar a diversidade de significados aos que dá lugar, introducindo o concepto de liberdade de expresión.

OBX2. Analizar con actitude crítica e reflexiva, utilizando a terminoloxía específica adecuada, producións plásticas de distintas épocas e estilos artísticos, recoñecendo a linguaxe, as técnicas e os procedementos, a función significativa e a expresividade do debuxo presentes nelas, para desenvolver a conciencia visual e o criterio estético e ampliar as posibilidades de gozar da arte.

- Unha recepción artística completa require situarse ante calquera proposta cultural, incluídas as contemporáneas, con actitude aberta e co maior coñecemento posible da linguaxe, das técnicas e dos recursos que son necesarios en todo proceso creativo. Recoñecer as dificultades que se expoñen ao longo do devandito proceso contribúe á súa valoración. Ademais, a análise crítica e reflexiva da expresividade gráfica e a función significativa presentes en toda produción plástica axúdalle ao alumnado a utilizar correctamente a terminoloxía específica. Entre os exemplos considerados débese incorporar a perspectiva de xénero e a perspectiva intercultural, incidindo no estudo de producións realizadas por mulleres e por persoas de grupos étnicos e poboacionais que sofren a discriminación racial e a súa representación na arte.
- É un obxectivo ineludible desta materia conxugar a análise co coñecemento mantendo unha postura aberta e respectuosa ante as dificultades atopadas, o que favorece a adquisición dunha conciencia visual e, en paralelo, o desenvolvemento dun criterio estético informado ante calquera manifestación cultural ou artística e aumenta as posibilidades de gozo na recepción artística.

OBX3. Analizar, interpretar e representar a realidade, utilizando os recursos elementais e a sintaxe do debuxo, para ofrecer unha visión propia desa realidade, potenciar a sensibilidade e favorecer o desenvolvemento persoal e artístico.

- A acción de debuxar supón unha actitude de apertura e unha indagación sobre o mundo, ao mesmo tempo que unha reflexión sobre a interpretación persoal que facemos del. O debuxo é, pois, un dos medios artísticos máis completos para comprender, analizar e interpretar a realidade porque nos ofrece unha visión obxectiva desta e tamén propicia a expresión inmediata e directa dunha visión subxectiva. Coñecer estas calidades fai que o alumnado poida utilizalo na exteriorización do seu pensamento, o que favorece o seu desenvolvemento persoal e artístico.
- Para apoiar este proceso creativo débense coñecer e explorar as posibilidades expresivas dos recursos elementais propios do debuxo: punto, liña, forma e textura, así como a súa sintaxe. É moi importante, igualmente, realizar bosqueños a partir da observación detallada da realidade, para ir avanzando cara a unha expresión gráfica persoal que poida incluír as representacións da imaxinación.

OBX4. Experimentar con diferentes materiais, técnicas e soportes, incluído o propio corpo, e analizar a importancia deste nas propostas artísticas contemporáneas para descubrir o xesto do debuxo e a apropiación do espazo como medios de autoexpresión e aceptación persoal.

- Ao longo da historia da arte, os grandes avances e transformacións producíronse pola incesante experimentación que diferentes artistas introduciron nas súas obras, xa sexa en canto aos materiais, técnicas e soportes dispoñibles en cada momento coma en canto á representación da tridimensionalidade e á apropiación e localización no espazo da figura humana. A pesar das grandes diferenzas que poden atoparse nas distintas tendencias artísticas e épocas, repítese o feito de que a percepción e a representación do espazo se realizaron tomando a medida da figura humana como referencia de escala e proporción. Nalgunhas propostas artísticas contemporáneas, o corpo humano traspasou ese límite de referencia para converterse no protagonista da creación, xa sexa como soporte ou como ferramenta, levando a expresividade do xesto e da pegada ao centro mesmo da obra. Igualmente, traspasouse tamén o límite da representación bidimensional da tridimensionalidade para chegar á apropiación mesma do espazo, converténdoo no soporte da propia intervención artística.
- Descubrir e explorar diferentes formas de expresión gráfica, incluídas as que sitúan o corpo humano no seu centro, favorece a autoexpresión e desenvolve a autoconfianza e a aceptación persoal.

OBX5. Utilizar a práctica do debuxo como medio de expresión de ideas, opinións, sentimentos e emocións, investigando os referentes culturais das novas creacións como parte inherente a estas, para ampliar o repertorio artístico e enriquecer as producións propias.

- O coñecemento e a análise de diferentes manifestacións culturais e artísticas de calquera lugar e época favorecen que o alumnado comprenda as influencias que unhas propostas tiveron sobre outras, incluso tomando referentes de culturas e disciplinas diferentes as propias da persoa que crea. Poden establecer así conexións entre distintos tipos de linguaxes plásticas, visuais e audiovisuais (fotografía, cómic, cinema, publicidade etc.) e explorar a presenza do debuxo como medio de expresión en cada un deles. Ao mesmo tempo, o alumnado fórxase unha cultura visual e descobre os avances en procedementos ou técnicas utilizados en cada medio creativo. Ademais, asimilando que as novas creacións artísticas nunca rompen totalmente cos referentes previos, pode valorar a importancia da práctica artística como medio para expresar ideas, opinións, sentimentos e emocións ao longo da historia e apoiarse niso para enriquecer as súas propias producións.

OBX6. Realizar producións gráficas expresivas e creativas valorando a importancia dos elementos da linguaxe gráfica e a súa organización na definición dun estilo persoal, para progresar na execución técnica e nas calidades comunicativas e expresivas das producións propias.

- O debuxo parte da observación precisa e activa da realidade, polo que é fundamental entender como funciona a percepción visual da que partimos, as súas leis e principios e a organización dos elementos no espazo. O coñecemento e o uso dos elementos da linguaxe gráfica, as súas formas, signos, posibilidades expresivas e efectos visuais facilitanlle ao alumnado a construción dun mecanismo de traballo co debuxo como base. Este permítelle comprender as imaxes, as súas estruturas e a súa composición. O debuxo convértese, deste xeito, nun método de análise das formas, onde se mostra o máis destacado dos obxectos, que ao mesmo tempo se descubren ante nós en toda a súa verdade desvelando aquilo que nos pasaba desapercibido. Como todo método, o debuxo necesita unha constancia no traballo. Só debuxando se chegan a conseguir a destreza e a habilidade necesarias para empregalo nos nosos proxectos.
- O debuxo é, asemade, un método de coñecemento e un método de expresión. Ao avanzar na súa práctica, o trazo e o xesto vólvense máis persoais e chegan a converterse en pegadas expresivas e comunicativas coas que se exteriorizan o mundo interior e a propia visión da realidade.

OBX7. Experimentar coas técnicas propias do debuxo identificando as ferramentas, medios e soportes necesarios e analizando o seu posible impacto ambiental, para integrais de forma creativa e responsable na realización de producións gráficas.

- Para que o alumnado poida experimentar coas técnicas do debuxo, tanto coas tradicionais coma coas dixitais, debe adquirir uns coñecementos básicos previos dun catálogo amplo de ferramentas, medios e soportes. Unha vez identificadas as súas posibilidades de uso e de expresión, poderá seleccionar aqueles máis adecuados aos seus fins en cada momento, experimentando con eles e explorando solucións alternativas nas representacións gráficas que se lle expoñan. Neste terreo, tamén é importante que coñeza o impacto ambiental dos materiais que emprega, tanto no relativo á súa produción como á xestión dos desfeitos que produce, co fin de adoptar prácticas de traballo sustentables, seguras e responsables.
- Recoñecer o debuxo non só como un método de análise, senón tamén como unha linguaxe creativa, supón comprender os distintos niveis de iconicidade que se poden dar nas representacións gráficas, así como os valores expresivos do claroscuro e da cor. Para crear producións gráficas que resolvan estas formulacións de forma coherente coa intención orixinal, pero sen pecharse a posibles modificacións que as enriquezan durante o proceso creativo, o alumnado debe seleccionar e aplicar as técnicas máis adecuadas e buscar, ademais, un uso creativo, responsable, seguro e sustentable destas para conseguir resultados persoais.

OBX8. Adaptar os coñecementos e as destrezas adquiridas desenvolvendo a retentiva e a memoria visual para responder con creatividade e eficacia a novos desafíos de representación gráfica.

- A observación consciente da contorna para abstraer e seleccionar o máis representativo é fundamental no proceso de representación gráfica da realidade. O que se percibe non é máis que a reconstrución que fai o cerebro da información recibida e nesa reconstrución intervéñen como factor fundamental a memoria visual, entendida como a capacidade de lembrar imaxes. Cando se debuxa do natural, débese observar, analizar e reter a información que se quere trasladar ao debuxo, e para iso exercítnse a memoria visual e a retentiva, destrezas fundamentais na expresión gráfica. A través do encadramento e do encaixe organízase esa información no soporte elixido e establécense proporcións, tendo en conta a perspectiva, tanto nas formas e obxectos coma no espazo que os rodea, procesos que poñen en xogo os coñecementos e destrezas adquiridos polo alumnado.
- Ademais, no proceso de debuxar interveñen a imaxinación, os recordos e as imaxes mentais e é por isto que nas producións gráficas se transmite tanto a visión e a interpretación exterior do mundo como a interior, o que propicia unha expresión persoal e diferenciada do resto.

OBX9. Crear proxectos gráficos colaborativos contribuíndo de forma creativa á súa planificación e realización e adaptando o deseño e o proceso ás características propias dun ámbito disciplinar, para descubrir posibilidades de desenvolvemento académico e profesional e apreciar o enriquecemento que supoñen as propostas compartidas.

- O debuxo está presente en múltiples ámbitos disciplinares, tales como o deseño, a arquitectura, a ciencia, a literatura ou a arte. Deseñar creativamente un proxecto concreto, de forma colaborativa e cunha finalidade definida, require establecer unha planificación adecuada, unha organización e unha repartición de tarefas coherente, entendendo que crear calquera proxecto gráfico axustado a un ámbito disciplinar concreto supón, ademais dun enriquecemento, asumir riscos e retos. O alumnado debe ser consciente diso e ter presente en todo momento a intención última do proxecto que está a crear. O traballo colaborativo, ademais, permítelle a asunción de distintos roles e responsabilidades, e contribúe a que aprenda a respectar as opinións do resto. Por outra banda, no desenvolvemento dos proxectos gráficos, haberá de facer fronte ás posibles dificultades e cambios esixidos polas circunstancias ou polo propio deseño da produción, aumentando a súa resiliencia e aprendendo a adaptar a planificación inicial aos imprevistos que poidan xurdir.
- Avaliar as diversas fases e o resultado do proxecto descubriendo os posibles erros e acertos facilita procesos posteriores de creación e elaboración e permite introducir alternativas e propostas diversas, á vez que desenvolve no alumnado unha maior seguridade na súa capacidade de afrontar nos futuro proxectos máis complexos en contextos académicos ou profesionais.

2279 8.3 Criterios de avaliación e contidos

2280 1º curso

Materia de Debuxo Artístico I	
1º curso	
Bloque 1. Concepto e historia do debuxo	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Identificar o debuxo como forma de coñecemento, comunicación e expresión, reflexionando	OBX1

con iniciativa sobre a súa presenza en distintas manifestacións culturais e artísticas e comparando de forma autónoma o seu uso nestas.	
▪ CA1.2. Comparar as múltiples funcións do debuxo a través da análise autónoma do seu uso en producións de distintos ámbitos disciplinares.	OBX1
▪ CA1.3. Valorar a pluralidade cultural e artística relacionándoa coa liberdade de expresión, argumentando a opinión propia de forma activa, comprometida e respectuosa e analizando os usos do debuxo en diversas manifestacións artísticas.	OBX1
▪ CA1.4. Analizar a linguaxe, as técnicas e os procedementos do debuxo en diferentes propostas plásticas entendendo os cambios que se produciron nas tendencias ao longo da historia e utilizando a terminoloxía específica máis adecuada.	OBX2
▪ CA1.5. Analizar distintas manifestacións culturais e artísticas comprendendo a función que desempeña o debuxo nestas e valorando o enriquecemento que supoñen para a sociedade os retos creativos e estéticos.	OBX2
▪ CA1.6. Identificar os referentes artísticos dunha obra determinada describindo a influencia que exercen e as relacións que se establecen entre eles e en diferentes ámbitos disciplinares.	OBX5
▪ CA1.7. Expresar ideas, opinións, sentimentos e emocións a través de creacións gráficas e debuxos propios incorporando, de forma guiada, procedementos ou técnicas utilizados en referentes artísticos de interese para o alumnado.	OBX5

Contidos

- O debuxo como proceso interactivo de observación, reflexión, expresión, imaxinación, representación e comunicación.
- O debuxo na arte: desde a Antigüidade ata o Romanticismo. Obras máis representativas de diferentes creadores e creadoras.
- O debuxo como parte de múltiples procesos artísticos e técnicos. Ámbitos disciplinares: artes plásticas e visuais, deseño, arquitectura, ciencia e literatura.

Bloque 2. A expresión gráfica e os seus recursos elementais

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Analizar a linguaxe, os materiais, as técnicas e os procedementos do debuxo en diferentes propostas plásticas entendendo os cambios que se produciron no seu uso ao longo da historia e utilizando a terminoloxía específica máis adecuada.	OBX2
▪ CA2.2. Experimentar con sensibilidade as posibilidades expresivas dos recursos elementais do debuxo (punto, liña, forma) e da súa sintaxe, mellorando o proceso de creación gráfica.	OBX3
▪ CA2.3. Analizar, interpretar e representar graficamente a realidade mediante bosquejos e esbozos, utilizando as técnicas e ferramentas adecuadas e desenvolvendo unha expresión propia, espontánea	OBX3

e creativa.	
CA2.4. Achegar unha pegada e un xesto propios á realización de debuxos combinando de maneira adecuada o uso tradicional de diferentes materiais, soportes e técnicas, cunha manipulación persoal e creativa.	OBX4
CA2.5. Expresar a través do trazo e do xesto do debuxo unha visión propia da realidade ou do mundo interior, experimentando cos elementos da linguaxe gráfica e coas súas formas, signos, posibilidades expresivas e efectos visuais.	OBX6
CA2.6. Propoñer distintas solucións gráficas a unha mesma proposta visual, utilizando diferentes niveis de iconicidade, identificando as ferramentas, medios e soportes necesarios e xustificando razoada e respectuosamente a elección realizada.	OBX7
CA2.7. Representar graficamente o modelo elixido, seleccionando e abstraendo as súas características máis representativas a partir do estudo e da análise deste.	OBX8
CA2.8. Utilizar o encadramento, o encaixe e a perspectiva na resolución de problemas de representación gráfica analizando tanto os diferentes volumes coma o espazo que completa o conxunto.	OBX8

Contidos

- Terminoloxía e materiais do debuxo.
- O punto e as súas posibilidades plásticas e expresivas.
- A liña: trazo e grafismo. As tramas.
- A forma. Análise da súa tipoloxía. Diferentes aplicacións e combinacións.
- Niveis de iconicidade da imaxe.
- O bosquejo ou esbozo. Introducción ao encaixe.
- Técnicas gráfico-plásticas, secas e húmidas.
- Materiais gráfico-plásticos. Seguridade, toxicidade, impacto ambiental e sustentabilidade.

Bloque 3. Percepción e ordenación do espazo

Cráterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Experimentar con sensibilidade as posibilidades expresivas dos recursos elementais do debuxo, a composición e os sistemas de ordenación na sintaxe visual, mellorando o proceso de creación gráfica.	OBX3
CA3.2. Realizar composicións bidimensionais, figurativas ou abstractas, explorando a percepción e a ordenación do espazo e indagando sobre a representación do corpo humano e a súa posible utilización como soporte ou como ferramenta gráfica.	OBX4
CA3.3. Comprender e empregar con intencións comunicativas ou expresivas os mecanismos da percepción visual, as súas leis e principios, así como a composición e a ordenación de elementos no	OBX6

espazo mostrando interese nas súas aplicacións.	
CA3.4. Representar graficamente o espazo elixido, seleccionando e abstraendo as súas características máis representativas a partir do estudo e da análise deste.	OBX8
CA3.5. Utilizar o encadramento, o encaixe e a perspectiva na resolución de problemas de representación gráfica analizando os diferentes volumes, as súas proporcións e posición relativa e tamén o espazo que completa o conxunto.	OBX8
Contidos	
- Fundamentos da percepción visual. - Principios da psicoloxía da Gestalt. - Ilusións ópticas. - A composición como método. O equilibrio compositivo. Direccións visuais. Aplicacións. - Sistemas de ordenación na sintaxe visual. Aplicacións. - Introdución á representación do espazo mediante a perspectiva.	
Bloque 4. A luz, o claroscuro e a cor	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Identificar os referentes artísticos dunha obra determinada con relación ao uso da luz e da cor que se fai nela describindo a influencia que exercen e as relacións que se establecen.	OBX5
CA4.2. Expresar ideas, sentimentos e emocións a través de creacións gráficas e debuxos propios incorporando, de forma guiada, procedementos ou técnicas de claroscuro e cor utilizados en referentes artísticos de interese para o alumnado.	OBX5
CA4.3. Analizar e empregar con intencións comunicativas ou expresivas os mecanismos da percepción visual referidos á luz, ao claroscuro e á cor e as súas leis e principios mostrando interese nas súas aplicacións.	OBX6
CA4.4. Seleccionar e utilizar con destreza as ferramentas, medios e soportes máis adecuados á intención creativa empregando os valores expresivos do claroscuro e da cor nunha interpretación gráfica persoal da realidade.	OBX7
Contidos	
- A luz e o volume. - Tipos de luz e de iluminación. - Valoración tonal e claroscuro. - Natureza, percepción, psicoloxía e simboloxía da cor. - Monocromía, bicromía e tricromía. Aplicacións básicas da cor no debuxo.	
Bloque 5. Tecnoloxías e ferramentas dixitais	

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Comparar as múltiples funcións do debuxo e da pintura dixital a través da análise autónoma do seu uso en producións de distintos ámbitos disciplinares.	OBX1
CA5.2. Achegar unha pegada e un facer propios á realización de producións gráficas, combinando o uso das tecnoloxías e das ferramentas de edición dixitais, de forma persoal e innovadora.	OBX4
CA5.3. Seleccionar e utilizar con destreza as ferramentas de edición propias de cada programa de pintura ou debuxo dixital máis adecuadas á intención creativa, nunha interpretación gráfica persoal da realidade.	OBX7
CA5.4. Investigar de forma activa e aberta sobre a presenza de tecnoloxías dixitais en referentes artísticos contemporáneos integrándoas no proceso creativo e expresivo propio.	OBX7
CA5.5. Representar graficamente o modelo elixido mediante procedementos de debuxo dixital, seleccionando e abstraendo as súas características máis representativas a partir do estudo e da análise deste.	OBX8
Contidos	
- Introdución ao debuxo e á imaxe dixital. O seu uso en diferentes ámbitos disciplinares. - Debuxo vectorial. - Ferramentas de edición de imaxes para a expresión artística. - Programas de pintura e debuxo dixital.	
Bloque 6. Proxectos gráficos colaborativos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA6.1. Planificar proxectos gráficos colaborativos sinxelos identificando o ámbito disciplinar en que se desenvolverá, organizando e distribuindo as tarefas de maneira adecuada e determinando as diferentes fases do proxecto.	OBX9
CA6.2. Realizar proxectos gráficos colaborativos enmarcados nun ámbito disciplinar concreto utilizando con interese os valores expresivos do debuxo artístico e os seus recursos.	OBX9
CA6.3. Analizar as dificultades xurdidas na planificación e realización de proxectos gráficos compartidos entendendo este proceso como un instrumento de mellora do resultado final.	OBX9
CA6.4. Identificar posibilidades de desenvolvemento académico e profesional relacionadas co debuxo artístico comprendendo as oportunidades que ofrece e o valor engadido da creatividade nos estudos e no traballo e expresando a opinión propia de forma razoada e respectuosa.	OBX9
Contidos	
A distribución de tarefas nos proxectos gráficos colaborativos: criterios de selección a partir das habilidades requiridas e das necesidades do proxecto.	

- Fases dos proxectos gráficos.
- Estratexias de selección de técnicas, ferramentas, medios e soportes do debuxo adecuados a distintas disciplinas.
- Estratexias de avaliación das fases e os resultados de proxectos gráficos. O erro como oportunidade de mellora e aprendizaxe.

2281 2º curso

Materia de Debuxo Artístico II	
2º curso	
Bloque 1. Concepto e historia do debuxo	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Identificar a presenza do debuxo en diferentes manifestacións culturais e artísticas establecendo con criterio propio relacións entre elas e valorándoo como ferramenta de expresión.	OBX1
▪ CA1.2. Explicar as múltiples funcións do debuxo a través da análise autónoma do seu uso en producións de distintos ámbitos disciplinares.	OBX1
▪ CA1.3. Defender a importancia da liberdade de expresión para a pluralidade cultural e artística a través dun discurso razoado, argumentado de forma activa, comprometida e respectuosa e analizando os usos do debuxo en diversas manifestacións artísticas.	OBX1
▪ CA1.4. Analizar a linguaxe, as técnicas e procedementos, a función e a expresividade do debuxo en diferentes producións plásticas, incluídas as contemporáneas, utilizando a terminoloxía específica máis adecuada e identificando con actitude aberta as intencionalidades das súas mensaxes.	OBX2
▪ CA1.5. Explicar de forma razoada a elección do debuxo como ferramenta de expresión e transmisión de significados en distintas manifestacións culturais e artísticas.	OBX2
▪ CA1.6. Describir os referentes artísticos presentes en obras contemporáneas explicando a influencia que exercen e as relacións que establecen entre elas e recoñecendo a importancia da herdanza cultural.	OBX5
▪ CA1.7. Expresar de forma autónoma ideas, opinións, sentimentos e emocións propios na práctica artística, tomando como punto de partida a exploración da contorna e obras artísticas de interese persoal.	OBX5
Contidos	
▪ O debuxo na arte dos séculos XIX e XX. Obras máis representativas de diferentes creadores e creadoras. ▪ Da representación obxectiva á subxectiva. Do figurativo á abstracción. ▪ A Bauhaus e o deseño. ▪ O debuxo como expresión artística contemporánea. Debuxar no espazo.	

▪ Debuxo e artes plásticas en Galicia nos séculos XIX e XX. O Laboratorio de Formas.	
Bloque 2. A expresión gráfica e os seus recursos elementais	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Analizar, interpretar e representar a realidade a partir de obras gráficas que exploren as posibilidades expresivas de formas e texturas, experimentando con elas e empregando con corrección e destreza os recursos do debuxo.	OBX3
▪ CA2.2. Usar o debuxo como medio de autoexpresión experimentando con diferentes materiais, técnicas e soportes, integrándoos nas producións plásticas propias e incorporando as posibilidades que ofrece o corpo humano como recurso.	OBX4
▪ CA2.3. Expresar a través do debuxo unha visión propia da realidade ou do mundo interior cun trazo e un xesto persoais usando os elementos da linguaxe gráfica, as súas formas, signos, posibilidades expresivas e efectos visuais.	OBX6
▪ CA2.4. Expor solucións alternativas na representación da realidade con diferentes niveis de iconicidade experimentando coas formas e as súas transformacións, mostrando un pensamento diverxente, utilizando adecuadamente as ferramentas, medios e soportes seleccionados, analizando o seu posible impacto ambiental e buscando activamente un resultado final axustado ás intencións expresivas propias.	OBX7
▪ CA2.5. Empregar creativamente as tecnoloxías dixitais en producións gráficas integrándoas no proceso creativo e expresivo propio.	OBX7
▪ CA2.6. Interpretar graficamente a realidade observada, abstraendo a información recibida e desenvolvendo a capacidade de análise e observación, a retentiva e a memoria visual.	OBX8
Contidos	
▪ A retentiva e a memoria visual. ▪ As formas e a súa transformación: a forma entendida como unha estrutura de elementos e relacións. Espazos negativos e positivos das formas. ▪ Textura visual e táctil. ▪ Técnicas gráfico-plásticas, tradicionais, alternativas e dixitais.	
Bloque 3. Debuxo e espazo	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Recrear graficamente a realidade tridimensional no plano mediante o debuxo do natural, bosquexos ou esbozos, partindo tanto da observación detallada dos espazos circundantes coma da propia imaxinación.	OBX3
▪ CA3.2. Recrear graficamente o espazo tridimensional, en producións artísticas bidimensionais ou	OBX4

tridimensionais, utilizando diversos materiais, técnicas e soportes e experimentando de forma aberta co efecto perspectiva de profundidade.	
CA3.3. Representar graficamente as formas, a súa xeometría, as súas posibles combinacións e os espazos negativos e positivos presentes en contornas urbanas ou naturais, a partir un estudo destes intencionado e selectivo.	OBX6
CA3.4. Expresar a través do debuxo unha visión propia da realidade ou do mundo interior cun trazo e un xesto persoais usando os elementos da linguaxe gráfica, as súas formas, signos, posibilidades expresivas e efectos visuais.	OBX6
CA3.5. Expor solucións alternativas á representación da realidade para partir da análise das relacións entre xeometría e natureza, en diferentes niveis de iconicidade, utilizando con corrección as ferramentas, medios e soportes seleccionados e buscando activamente un resultado final axustado ás súas intencións expresivas.	OBX7
CA3.6. Interpretar graficamente a realidade observada, abstraendo a información recibida e desenvolvendo a retentiva e a memoria visual.	OBX7
CA3.7. Lograr o efecto perspectiva de profundidade en representacións gráficas propias e creativas, atendendo correctamente ás normas básicas da perspectiva visual, ás proporcións e aos contrastes lumínicos e valorando a perspectiva como un método para recrear a tridimensionalidade.	OBX8

Contidos

- A liña, o debuxo e a tridimensionalidade.
- A perspectiva. Aplicación da perspectiva cónica ao debuxo artístico.
- Encadramento e debuxo do natural. Relación coa fotografía.
- Espazos interiores, exteriores, urbanos e naturais.
- Xeometría e natureza.

Bloque 4. A luz, o claroscuro e a cor

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Recrear graficamente a realidade mediante o uso do claroscuro ou da cor partindo tanto da observación detallada coma da propia imaxinación e utilizando unha expresión persoal e espontánea.	OBX3
CA4.2. Analizar, interpretar e representar as calidades e as relacións da cor, explorando as súas posibilidades expresivas e empregando con corrección e destreza os recursos do debuxo.	OBX3
CA4.3. Describir os referentes artísticos presentes en obras contemporáneas con relación ao uso da cor, dos efectos ópticos e da xeometría, explicando a influencia que exercen e as relacións que establecen entre elas.	OBX5
CA4.4. Seleccionar e utilizar con destreza e de maneira creativa as ferramentas, medios e soportes máis adecuados á intención persoal, empregando os valores expresivos do claroscuro e da cor nas	OBX7

interpretacións gráficas propias da realidade e na representación do mundo interior.	
CA4.5. Lograr o efecto perspectiva de profundidade en representacións gráficas persoais e creativas, atendendo aos contrastes lumínicos e cromáticos e valorando a perspectiva atmosférica como un método para recrear a tridimensionalidade.	OBX8
Contidos	
- O sombreado e a mancha. Escalas e claves tonais. - Calidades e relacións da cor. O contraste de cor. Cor local, tonal e ambiental. Usos da cor no debuxo. - Dimensións da cor. Aplicacións prácticas. - Perspectiva atmosférica. - A cor asociada á liña. Arte óptica e xeométrica.	
Bloque 5. A figura humana	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Identificar a presenza do debuxo da figura humana ao longo da historia en diferentes manifestacións culturais e artísticas establecendo con criterio propio relacións entre elas e valorando os estereotipos de beleza en diferentes épocas.	OBX1
CA5.2. Recrear graficamente a figura humana mediante bosquejos ou esbozos e apuntamentos do natural, partindo tanto da observación detallada coma da propia imaxinación e utilizando unha expresión persoal e espontánea.	OBX3
CA5.3. Usar o debuxo como medio de autoexpresión, experimentando con diferentes materiais, técnicas e soportes, integrándoos nas producións plásticas propias e incorporando as posibilidades que ofrece o corpo humano como recurso e forma de expresión.	OBX4
CA5.4. Analizar a importancia do corpo humano nas propostas artísticas contemporáneas estudando os diferentes materiais, técnicas e soportes utilizados.	OBX4
CA5.5. Interpretar graficamente a realidade observada, analizando a información recibida para captar trazos, xestos, proporcións e movemento e desenvolvendo a retentiva e a memoria visual.	OBX8
CA5.6. Lograr o efecto perspectiva de profundidade en representacións gráficas propias e creativas, atendendo ás proporcións e aos contrastes lumínicos e valorando o escorzo como un método para recrear a tridimensionalidade na representación da figura humana.	OBX8
Contidos	
- Representación do ser humano ao longo da historia. Canon e proporción. Os estereotipos de beleza en diferentes épocas. - Nocións básicas de anatomía artística. - Apuntamento do natural e do escorzo.	

▪ O retrato. Faccións e expresións. ▪ O corpo humano como soporte e como instrumento de expresión artística.	
Bloque 6. Proxectos gráficos colaborativos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA6.1. Planificar producións gráficas de forma colaborativa adaptando o deseño e o proceso ao ámbito disciplinar elixido e organizando e distribuindo as tarefas de maneira adecuada.	OBX9
▪ CA6.2. Realizar, con decisión e actitude positiva, proxectos gráficos compartidos, respectando as achegas dos demais, afrontando os retos que xurdan e avaliando tanto a planificación como as modificacións realizadas.	OBX9
▪ CA6.3. Afrontar con creatividade os posibles retos que xorden na execución de proxectos gráficos colaborativos, contribuíndo á consecución e á mellora do resultado final e avaliando tanto a planificación como as modificacións realizadas.	OBX9
▪ CA6.4. Identificar posibilidades de desenvolvemento académico e profesional relacionadas co debuxo artístico, comprendendo as oportunidades que ofrece e o valor engadido da creatividade nos estudos e no traballo e expresando a opinión propia de forma razoada e respectuosa.	OBX9
Contidos	
▪ A distribución de tarefas nos proxectos gráficos colaborativos: criterios de selección a partir das habilidades requiridas e das necesidades do proxecto. ▪ Fases dos proxectos gráficos. ▪ Estratexias de selección de técnicas, ferramentas, medios e soportes do debuxo adecuados a distintas disciplinas. ▪ Estratexias de avaliación das fases e os resultados de proxectos gráficos. O erro como oportunidade de mellora e de aprendizaxe.	

2282 8.4 Orientacións pedagóxicas

2283 A intervención educativa na materia de Debuxo Artístico desenvolverá o seu currículo e tratará
2284 de asentar de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes que lle
2285 faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias,
2286 unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

2287 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
2288 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
2289 operativos e das liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
2290 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
2291 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
2292 nivel de desempeño.

2293 Relación entre os obxectivos da materia de Debuxo Artístico e as competencias clave a través dos
2294 descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1					1-3		1-2
OBX2	1	2-3				1-3		1-2
OBX3					1.1-1.2	1-2		3.1
OBX4					5	1-3		1-3.1-3.2
OBX5						1-3		1-2-3.1
OBX6					1.1-5			3.2-4.1-4.2
OBX7			1	2	5	1-4	1	4.1-4.2
OBX8					1.1-5	1		4.1-4.2
OBX9			2-3		3.1-4		1-3	4.1-4.2

2295 Liñas de actuación non proceso de ensino e aprendizaxe

- 2296 – A exploración dunha ampla gama de experiencias de expresión gráfica utilizando diversas
2297 técnicas, soportes, materiais tradicionais e alternativos, así como a incorporación de medios e
2298 ferramentas tecnolóxicos.
- 2299 – O desenvolvemento da sensibilidade artística e do gozo estético do alumnado facilitando o seu
2300 coñecemento e análise das diferentes tendencias e propostas artísticas, incluídas as
2301 contemporáneas, e utilizando correctamente o vocabulario e a terminoloxía específica.
- 2302 – O uso de estratexias para o fomento dunha dinámica creativa e da expresividade do alumnado,
2303 así como o desenvolvemento da observación, da análise e da reflexión sobre a realidade,
2304 estimulando un pensamento diverxente e unha conexión inmediata da imaxinación coa
2305 realidade.
- 2306 – O traballo conxunto dos diferentes contidos e competencias facendo que interveñan aqueles
2307 desempeños máis significativos en cada caso, de forma que se poidan adquirir os
2308 coñecementos, destrezas e actitudes de maneira interrelacionada e progresiva no referente á
2309 súa complexidade.
- 2310 – O desenvolvemento no alumnado dunha cultura visual propia e dunha postura aberta e
2311 respectuosa ante a pluralidade e a diverxencia de diferentes propostas estéticas e culturais, de

- 2312 forma que entenda, desde o recoñecemento da súa propia identidade, a importancia da
2313 diversidade como riqueza cultural.
- 2314 – A realización de proxectos gráficos colaborativos significativos para o alumnado, xerando
2315 situacións de traballo colaborativo que promovan a resolución de problemas e que reforcen a
2316 autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade. Ademais, estas situacións
2317 proporcionaránlle ao alumnado un panorama amplo das diversas posibilidades formativas e
2318 profesionais do debuxo nas súas múltiples facetas.
- 2319 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
2320 alumnado, que favorezan a capacidade de aprender en por si e que promovan o traballo en
2321 equipo.
- 2322 – O emprego de estratexias para traballar transversalmente a creación de proxectos
2323 sustentables, a xestión responsable dos residuos, a seguridade dos proxectos e o estudo da
2324 toxicidade e impacto ambiental dos diferentes materiais artísticos, co fin de contribuír a unha
2325 formación global e a unha educación ambiental do alumnado.

Borrador

2326 9 Debuxo Técnico

2327 9.1 Introducción

2328 O debuxo técnico constitúe un medio de expresión e comunicación convencional para calquera
2329 proxecto cuxo fin sexa a creación e a fabricación dun produto, e é un aspecto imprescindible do
2330 desenvolvemento tecnolóxico. Dota o alumnado dun instrumento eficiente para se comunicar de
2331 xeito gráfico e obxectivo, para expresar e difundir ideas ou proxectos de acordo con convencións
2332 que garanten a súa interpretación fiable e precisa.

2333 Para favorecer esta forma de expresión, a materia de Debuxo Técnico desenvolve a visión
2334 espacial do alumnado ao representar o espazo tridimensional sobre o plano, e por medio da
2335 resolución de problemas e da realización de proxectos tanto individuais como en grupo. Tamén
2336 potencia a capacidade de análise, creatividade, autonomía e pensamento diverxente, favorecendo
2337 actitudes de respecto e empatía. O carácter integrador e multidisciplinario da materia favorece
2338 unha metodoloxía activa e participativa, de aprendizaxe por descubrimento, de experimentación
2339 sobre a base de resolución de problemas prácticos, ou mediante a participación en proxectos
2340 interdisciplinarios, contribuíndo ao desenvolvemento das competencias clave correspondentes e á
2341 adquisición dos obxectivos de etapa. Abórdanse tamén retos do século XXI de xeito integrado
2342 durante os dous anos de bacharelato, o compromiso cidadán no ámbito local e global, a confianza
2343 no coñecemento como motor do desenvolvemento, o aproveitamento crítico, ético e responsable
2344 da cultura dixital, o consumo responsable e a valoración da diversidade persoal e cultural.

2345 Esta materia desenvolve un conxunto de obxectivos que procuran no alumnado apreciar e
2346 analizar obras de arquitectura e enxeñaría desde o punto de vista das súas estruturas e dos seus
2347 elementos técnicos; resolver problemas gráfico-matemáticos aplicando razoamentos indutivos,
2348 dedutivos e lóxicos que poñan en práctica os fundamentos da xeometría plana; desenvolver a
2349 visión espacial para recrear a realidade tridimensional por medio do sistema de representación
2350 máis apropiado á finalidade da comunicación gráfica; formalizar deseños e presentar proxectos
2351 técnicos colaborativos seguindo a normativa aplicable, e investigar e experimentar con programas
2352 específicos de deseño asistido por computador.

2353 Neste sentido, o desenvolvemento dun razoamento espacial adecuado á hora de interpretar as
2354 construcións en distintos sistemas de representación supón certa complexidade para o alumnado.
2355 Os programas e as aplicacións CAD ofrecen grandes posibilidades, desde unha maior precisión e
2356 rapidez ata a mellora da creatividade e a visión espacial mediante modelos 3D. Por outra banda,
2357 estas ferramentas axudan a diversificar as técnicas empregables e a axilizar o ritmo das
2358 actividades complementando os trazados en soportes tradicionais e con instrumentos habituais

2359 (por exemplo, xiz, escuadra, cartabón e compás) polos xerados con estas aplicacións, o que
2360 permitirá incorporar interaccións e dinamismo nas construcións tradicionais que non son posibles
2361 con medios convencionais, podendo mostrar movementos, xiros, cambios de plano e, en
2362 definitiva, unha representación máis precisa dos corpos xeométricos e as súas propiedades no
2363 espazo.

2364 Os criterios de avaliación son o elemento curricular que avalía o nivel de consecución dos
2365 obxectivos da materia, e fórmulanse cunha evidente orientación competencial mediante a
2366 aplicación de contidos e a valoración de destrezas e actitudes como a autonomía e a
2367 autoaprendizaxe, o rigor nos razoamentos, a claridade e a precisión nos trazados.

2368 Ao longo dos dous cursos de bacharelato os contidos adquiren un grao de dificultade e
2369 afondamento progresivo. No primeiro curso o alumnado iníciase no coñecemento de conceptos
2370 importantes á hora de establecer procesos e razoamentos aplicables á resolución de problemas
2371 ou que son soporte doutros posteriores; e gradualmente, no segundo curso, vai adquirindo un
2372 coñecemento máis amplo sobre esta disciplina.

2373 Os criterios de avaliación e os contidos organízanse en torno a catro bloques interrelacionados
2374 e intimamente ligados aos obxectivos:

2375 No bloque “Fundamentos xeométricos” o alumnado aborda a resolución de problemas sobre o
2376 plano e identifica a súa aparición e a súa utilidade en diferentes contextos. Tamén se cuestiona a
2377 relación do debuxo técnico e as matemáticas, e a presenza da xeometría nas formas da
2378 arquitectura e da enxeñaría.

2379 No bloque “Xeometría proxectiva” preténdese que o alumnado adquiera os coñecementos
2380 necesarios para representar graficamente a realidade espacial, co fin de expresar con precisión as
2381 solucións a un problema construtivo ou de interpretación para a súa execución. empregando os
2382 diversos sistemas de xeometría descritiva.

2383 No bloque “Normalización e documentación gráfica de proxectos” dótase o alumnado dos
2384 coñecementos necesarios para visualizar e comunicar a forma e as dimensións dos obxectos de
2385 xeito inequívoco seguindo as normas UNE e ISO, co fin de elaborar e presentar, de forma
2386 individual ou en grupo, proxectos sinxelos de enxeñaría ou arquitectura.

2387 Por último, no bloque “Sistemas CAD” preténdese que o alumnado aplique as técnicas de
2388 representación gráfica adquiridas utilizando programas de deseño asistido por computador; o seu
2389 desenvolvemento, xa que logo, débese facer de xeito transversal en todos os bloques de criterios
2390 de avaliación e contidos, e ao longo de toda a etapa.

2391 **9.2 Obxectivos**

Obxectivos da materia
OBX1. Interpretar elementos ou conxuntos arquitectónicos e de enxeñaría, empregando recursos asociados á percepción, ao estudo, á construción e á investigación de formas, para analizar as estruturas xeométricas e os elementos técnicos utilizados.
▪ O debuxo técnico ocupou e ocupa un lugar importante na cultura; esta disciplina está presente nas obras de arquitectura e de enxeñaría de todos os tempos, non só polo papel que desempeña na súa concepción e produción, senón tamén como parte da súa expresión artística. A análise e o estudo fundamental das estruturas e dos elementos xeométricos de obras do pasado e do presente, desde a perspectiva de xénero e a diversidade cultural, contribuirá ao proceso de apreciación e deseño de obxectos e espazos que posúan rigor técnico e sensibilidade expresiva e artística.
OBX2. Utilizar razoamentos indutivos, dedutivos e lóxicos en problemas de índole gráfico-matemática, aplicando fundamentos da xeometría plana para resolver graficamente operacións matemáticas, relacións, construcións e transformacións.
▪ Esta competencia aborda o estudo da xeometría plana aplicada ao debuxo arquitectónico e da enxeñaría a través de conceptos, propiedades, relacións e construcións fundamentais. Proporciona ferramentas para a resolución de problemas matemáticos de certa complexidade de maneira gráfica, aplicando métodos indutivos e dedutivos con rigor e valorando aspectos como a precisión, a claridade, a descrición e o traballo ben feito.
OBX3. Desenvolver a visión espacial, utilizando a xeometría descritiva en proxectos sinxelos, considerando a importancia do debuxo na arquitectura e nas enxeñarías, para resolver problemas e interpretar e recrear graficamente a realidade tridimensional sobre a superficie do plano.
▪ Os sistemas de representación derivados da xeometría descritiva son necesarios en todos os procesos construtivos, xa que calquera proceso proxectual require o coñecemento dos métodos que permitan determinar, a partir da súa representación, as súas verdadeiras magnitudes, as formas e as relacións espaciais entre elas. Esta competencia vincúlase, por unha banda, coa capacidade para representar figuras planas e corpos, e pola outra, coa de expresar e calcular as solucións a problemas xeométricos no espazo, aplicando para todo isto coñecementos técnicos específicos, reflexionando sobre o proceso realizado e o resultado obtido.
OBX4. Formalizar e definir deseños técnicos aplicando as normas UNE e ISO de maneira apropiada e valorando a importancia que ten o esbozo para documentar graficamente proxectos arquitectónicos e de enxeñaría.
▪ O debuxo normalizado é o principal vehículo de comunicación entre os axentes do proceso construtivo, e posibilita desde unha primeira expresión de posibles solucións mediante esbozos ata a formalización final por medio de planos de taller e/ou de construción. Tamén se ten en conta a súa relación con outros compoñentes mediante a elaboración de planos de montaxe sinxelos. Este obxectivo está asociado a funcións instrumentais de análise, expresión e comunicación. Por outra parte, e para que esta comunicación sexa efectiva, débese vincular necesariamente ao coñecemento dunhas normas e dunha simboloxía establecidas, as normas UNE, DIN e ISO, e iniciar o alumnado no desenvolvemento da documentación gráfica de proxectos técnicos.

OBX5. Investigar, experimentar e representar dixitalmente elementos, planos e esquemas técnicos mediante o uso de programas específicos CAD de xeito individual ou grupal, apreciando o seu uso nas profesións actuais, para virtualizar obxectos e espazos en dúas dimensións e tres dimensións.

- As solucións gráficas que achegan os sistemas CAD forman parte dunha realidade xa cotiá nos procesos de creación de proxectos de enxeñaría ou arquitectura. Atendendo a esta realidade, esta competencia achega unha base formativa sobre os procesos, os mecanismos e as posibilidades que ofrecen as ferramentas dixitais nesta disciplina. En tal sentido, débese integrar como unha aplicación transversal aos saberes da materia relacionados coa representación no plano e no espazo. Xa que logo, esta competencia favorece unha iniciación ao uso e aproveitamento das potencialidades destas ferramentas dixitais no alumnado.

2392 9.3 Criterios de avaliación e contidos

2393 1º curso

Materia de Debuxo Técnico I 1º curso	
Bloque 1. Fundamentos xeométricos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Analizar, ao longo da historia, a relación entre as matemáticas e o debuxo xeométrico, valorando a súa importancia en diferentes campos como a arquitectura ou a enxeñaría, desde a perspectiva de xénero e a diversidade cultural, empregando adecuadamente o vocabulario específico técnico e artístico.	OBX1
CA1.2. Solucionar graficamente cálculos matemáticos e transformacións básicas aplicando conceptos e propiedades da xeometría plana.	OBX2
CA1.3. Resolver graficamente tanxencias e trazar curvas aplicando as súas propiedades, cunha actitude de rigor na súa execución.	OBX2
CA1.4. Trazar graficamente construcións poligonais baseándose nas súas propiedades e amosando interese pola precisión, a claridade e a limpeza.	OBX2
CA1.5. Valorar o rigor gráfico do proceso; a claridade, a precisión e o proceso de resolución e construción gráfica.	OBX3
Contidos	
- Desenvolvemento histórico do debuxo técnico. Campos de acción e aplicacións: debuxo arquitectónico, mecánico, proactivo, eléctrico e electrónico, xeolóxico, urbanístico, etc. - Orixes da xeometría. Thales, Pitágoras, Euclides, Hipatia de Alexandría. - Concepto de lugar xeométrico. Arco capaz. Aplicacións dos lugares xeométricos ás construcións fundamentais da xeometría plana.	

- Proporcionalidade, equivalencia e semellanza.
- Triángulos, cuadriláteros e polígonos regulares. Propiedades e métodos de construción específicos e xerais.
- Tanxencias básicas. Curvas técnicas.
- Interese polo rigor nos razoamentos, e precisión, claridade e limpeza nas execucións.

Bloque 2. Xeometría proxectiva

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Representar en sistema diédrico elementos básicos no espazo determinando a súa relación de pertenza, posición e distancia.	OBX3
▪ CA2.2. Definir elementos e figuras planas en sistemas axonométricos valorando a súa importancia como métodos de representación espacial.	OBX3
▪ CA2.3. Representar e interpretar elementos básicos no sistema de planos acotados facendo uso dos seus fundamentos.	OBX3
▪ CA2.4. Debuxar elementos no espazo empregando a perspectiva cónica.	OBX3
▪ CA2.5. Valorar o rigor gráfico do proceso, a claridade, a precisión e o proceso de resolución e construción gráfica.	OBX3

Contidos

- Fundamentos da xeometría proxectiva.
- Sistema diédrico: representación de punto, recta e plano. Trazas con planos de proxección. Determinación do plano. Pertenzas.
- Relacións entre elementos: interseccións, paralelismo e perpendicularidade. Obtención de distancias: punto a punto, punto a recta, recta a plano, plano a plano, dúas rectas paralelas e mínima distancia entre dúas rectas que se cruzan.
- Sistema axonométrico, ortogonal e oblicuo. Perspectivas isométrica e cabaleira. Disposición dos eixes e uso dos coeficientes de redución. Elementos básicos: punto, recta e plano.
- Sistema de planos acotados. Fundamentos e elementos básicos: punto, recta e plano. Identificación de elementos para a súa interpretación en planos.
- Sistema cónico: fundamentos e elementos do sistema. Perspectiva frontal e oblicua.

Bloque 3. Normalización e documentación gráfica de proxectos

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Solucionar graficamente cálculos matemáticos e transformacións básicas aplicando conceptos e propiedades da xeometría plana.	OBX2
▪ CA3.2. Documentar graficamente obxectos sinxelos mediante as súas vistas acotadas aplicando a normativa UNE e ISO na utilización de sintaxe, escalas e formatos, valorando a importancia de usar	OBX4

unha linguaxe técnica común.	
CA3.3. Valorar o rigor gráfico do proceso, a claridade, a precisión e o proceso de resolución e construción gráfica.	OBX3
CA3.4. Utilizar o esbozo e o bosquexo como elementos de reflexión na aproximación e indagación de alternativas e solucións aos procesos de traballo.	OBX4
Contidos	
- Escalas numéricas e gráficas. Construción e uso. - Formatos. Dobradura de planos. - Concepto de normalización. As normas fundamentais UNE, ISO e DIN. Aplicacións da normalización: simboloxía industrial e arquitectónica. - Elección de vistas necesarias. Liñas normalizadas. Acotación.	
Bloque 4. Sistemas CAD	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Crear figuras planas e tridimensionais mediante programas de debuxo vectorial, usando as ferramentas que achegan e as técnicas asociadas.	OBX5
CA4.2. Recrear virtualmente pezas en tres dimensións aplicando operacións alxébricas entre primitivas para a presentación de proxectos en grupo.	OBX5
CA4.3. Utilizar o esbozo e o bosquexo como elementos de reflexión na aproximación e na indagación de alternativas e solucións aos procesos de traballo nos que interveñen sistemas CAD.	OBX4
Contidos	
- Aplicacións vectoriais 2D-3D. - Fundamentos de deseño de pezas en tres dimensións. - Modelaxe de caixa. Operacións básicas con primitivas. - Aplicacións de traballo en grupo para conformar pezas complexas a partir doutras máis sinxelas.	

2394 2º curso

Materia de Debuxo Técnico II	
2º curso	
Bloque 1. Fundamentos xeométricos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Analizar a evolución das estruturas xeométricas e dos elementos técnicos na arquitectura e na enxeñaría contemporáneas, valorando a influencia do progreso tecnolóxico e das técnicas dixitais de	OBX1

representación e modelaxe nos campos da arquitectura e da enxeñaría.	
CA1.2. Construír figuras planas aplicando transformacións xeométricas e valorando a súa utilidade nos sistemas de representación.	OBX2
CA1.3. Resolver tanxencias aplicando os conceptos de potencia cunha actitude de rigor na execución.	OBX2
CA1.4. Trazar curvas cónicas e as súas rectas tanxentes aplicando propiedades e métodos de construción, e amosando interese pola precisión.	OBX2
CA1.5. Valorar o rigor gráfico do proceso, a claridade, a precisión e o proceso de resolución e construción gráfica.	OBX3
Contidos	
- A xeometría na arquitectura e na enxeñaría desde a Revolución Industrial. Os avances no desenvolvemento tecnolóxico e nas técnicas dixitais aplicadas á construción de novas formas e deseños. - Transformacións xeométricas: homoloxía e afinidade. Aplicación para a resolución de problemas nos sistemas de representación. - Potencia dun punto respecto a unha circunferencia. Eixe radical e centro radical. Aplicacións en tanxencias. - Curvas cónicas: elipse, hipérbola e parábola. Propiedades e métodos de construción. Rectas tanxentes. Trazado con e sen ferramentas dixitais.	
Bloque 2. Xeometría proxectiva	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Valorar o rigor gráfico do proceso, a claridade, a precisión e o proceso de resolución e construción gráfica.	OBX3
CA2.2. Resolver problemas xeométricos mediante abatements, xiros e cambios de plano, reflexionando sobre os métodos utilizados e os resultados obtidos.	OBX3
CA2.3. Representar corpos xeométricos e de revolución aplicando os fundamentos do sistema diédrico.	OBX3
CA2.4. Recrear a realidade tridimensional mediante a representación de sólidos en perspectivas axonométricas e cónica, aplicando os coñecementos específicos dos devanditos sistemas de representación.	OBX3
CA2.5. Resolver problemas xeométricos e de representación mediante o sistema de planos acotados.	OBX3
Contidos	
Sistema diédrico: figuras contidas en planos. Abatements e verdadeiras magnitudes. Xiros e cambios de plano. Aplicacións. Representación de corpos xeométricos: prismas e pirámides rectas e oblicuas. Seccións planas e verdadeiras magnitudes da sección. Representación de corpos de revolución rectos: cilindros e conos. Representación de poliedros regulares: tetraedro, hexaedro e octaedro.	

- Sistema axonométrico, ortogonal e oblicuo. Representación de figuras e sólidos.
- Sistema de planos acotados. Resolución de problemas de cubertas sinxelas. Representación de perfís ou seccións de terreo a partir das súas curvas de nivel.
- Perspectiva cónica. Representación de sólidos e formas tridimensionais a partir das súas vistas diédricas.

Bloque 3. Normalización e documentación gráfica de proxectos

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Resolver problemas xeométricos mediante abatements, xiros e cambios de plano, reflexionando sobre a súa utilidade na obtención de cortes, seccións e roturas.	OBX3
▪ CA3.2. Representar corpos xeométricos e de revolución aplicando os fundamentos do sistema diédrico para xerar vistas normalizadas.	OBX3
▪ CA3.3. Recrear a realidade tridimensional mediante a representación de sólidos en perspectivas axonométricas normalizadas, aplicando os coñecementos específicos do devandito sistema de representación.	OBX3
▪ CA3.4. Valorar o rigor gráfico do proceso, a claridade, a precisión e o proceso de resolución e construción gráfica.	OBX3
▪ CA3.5. Desenvolver proxectos gráficos sinxelos mediante o sistema de planos acotados.	OBX3
▪ CA3.6. Elaborar a documentación gráfica apropiada a proxectos de diferentes campos, formalizando e definindo deseños técnicos empregando esbozos e planos conforme a normativa UNE e ISO.	OBX4

Contidos

- Representación de corpos e pezas industriais sinxelas. Esbozos e planos de taller. Cortes, seccións e roturas. Perspectivas normalizadas.
- Deseño, ecoloxía e sustentabilidade.
- Proxectos en colaboración. Elaboración da documentación gráfica dun proxecto de enxeñaría ou arquitectónico sinxelo.
- Planos de montaxe sinxelos. Elaboración e interpretación.

Bloque 4. Sistemas CAD

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Analizar a evolución das estruturas xeométricas e dos elementos técnicos na arquitectura e na enxeñaría contemporáneas, valorando a influencia do progreso tecnolóxico e das técnicas dixitais de representación e modelaxe nos campos da arquitectura e da enxeñaría.	OBX1
▪ CA4.2. Elaborar mediante aplicacións CAD a documentación gráfica apropiada a proxectos de diferentes campos, formalizando e definindo deseños técnicos conforme a normativa UNE e ISO.	OBX4

CA4.3. Integrar o soporte dixital na representación de obxectos e construcións mediante aplicacións CAD valorando as posibilidades que estas ferramentas achegan ao debuxo e ao traballo colaborativo.	OBX4
Contidos	
Aplicacións CAD. Construcións gráficas en soporte dixital.	

2395 9.4 Orientacións pedagóxicas

2396 A intervención educativa na materia de Debuxo Técnico desenvolverá o seu currículo e tratará
2397 de asentar de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes que lle
2398 faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias,
2399 unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

2400 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
2401 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
2402 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nas
2403 epígrafes seguintes, e seleccionar os criterios de avaliación do currículo que se axusten á
2404 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
2405 nivel de desempeño.

2406 **Relación entre os obxectivos da materia de Debuxo Técnico e as competencias clave a través dos**
2407 **descritores operativos establecidos no anexo I**

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-2		4	1	4	1		1-2
OBX2	2		1-2-4		1.1-5		2	
OBX3			1-2-4		1.1-5		2-3	
OBX4	2		1-4	2	1.1-3.2-5		3	
OBX5			2-3-4	1-2-3			3	4

2408 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

2409 – A preparación do futuro profesional e persoal do alumnado por medio do manexo de técnicas
2410 gráficas con medios tradicionais e dixitais, xerando situacións de traballo nas que se apliquen
2411 as técnicas de representación gráfica adquiridas utilizando ferramentas de deseño asistido por
2412 computador.

- 2413 – A adquisición e a posta en práctica de estratexias como o razoamento lóxico, a visión espacial,
2414 o uso da terminoloxía específica, a toma de datos e a interpretación de resultados necesarios
2415 en estudos posteriores
- 2416 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
2417 alumnado, que favorezan a capacidade de aprender por si mesmo e promovan ou traballo en
2418 equipo.
- 2419 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
2420 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 2421 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
2422 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
2423 como se detecten estas dificultades.
- 2424 – O uso de estratexias cun enfoque inclusivo, non sexista e facendo especial fincapé na
2425 superación da fenda de xénero que existe actualmente nos estudos técnicos.

Borrador

2426 10 Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño

2427 10.1 Introdución

2428 O debuxo técnico e o debuxo artístico son dúas disciplinas complementarias e, de feito, existe
2429 unha poderosa relación entre a arte e a xeometría ou a arte e a ciencia, relación que se remonta á
2430 cultura exipcia e ao clasicismo grego, pasando polo Renacemento, a Revolución Industrial ou
2431 movementos de vangarda, como o construtivismo ruso ou a escola Bauhaus, e que segue
2432 presente tanto en correntes artísticas e técnicas de ilustración que teñen como soporte a pura
2433 xeometría, ata a súa inequívoca presenza como ferramenta de creación e comunicación no
2434 deseño e en diversos oficios artísticos. Esta materia, dirixida ao alumnado que cursa estudos de
2435 bacharelato na modalidade de Artes, pretende poñer en valor o relevante papel que cumpre o
2436 debuxo técnico como elemento de comunicación gráfica e xerador de formas, así como a súa
2437 incidencia na transformación da contorna construída. Vincúlase ademais con moitas das
2438 competencias clave e cos obxectivos da etapa, en tanto que desenvolve a creatividade e
2439 enriquece as posibilidades de expresión do alumnado, consolida hábitos de disciplina e
2440 responsabilidade no traballo individual e en grupo, integra coñecementos científicos, estimula o
2441 razoamento lóxico para a resolución de problemas prácticos, desenvolve destrezas tecnolóxicas,
2442 competencias dixitais e fortalece capacidades e intelixencias inter e intrapersoais. De forma
2443 transversal, abórdanse tamén desafíos do século XXI, especialmente e de maneira moi directa o
2444 consumo responsable, a valoración da diversidade persoal e cultural, o compromiso cidadán no
2445 ámbito local e global, o aproveitamento crítico, ético e responsable da cultura dixital e a confianza
2446 no coñecemento como motor do desenvolvemento.

2447 A materia de Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño ten un marcado
2448 carácter multidisciplinar e funcional, favorecedor de metodoloxías activas que promovan o traballo
2449 en grupo, a experimentación e o desenvolvemento da creatividade sobre a base da resolución de
2450 propostas de deseño ou a participación en proxectos interdisciplinares, o que contribúe ao
2451 desenvolvemento das competencias clave no seu conxunto e á adquisición dos obxectivos da
2452 etapa.

2453 Neste sentido, a incorporación de maneira transversal de diferentes ferramentas e programas
2454 de deseño e debuxo en 2D e 3D contribúe a que o alumnado integre esta linguaxe e dótalo de
2455 competencias dixitais indispensables para o seu futuro profesional. Ademais, fomenta a
2456 participación activa do alumnado en igualdade, adoptando un enfoque inclusivo, non sexista e
2457 facendo especial fincapé na superación de calquera estereotipo que supoña unha discriminación.

2458 As ensinanzas artísticas teñen entre os seus obxectivos proporcionarlle ao alumnado as
2459 destrezas necesarias para representar e crear obxectos e espazos, comunicar ideas e
2460 sentimentos e desenvolver proxectos. Entre estas ensinanzas, atópase a materia de Debuxo
2461 Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño, que adquire un papel especialmente relevante
2462 en todas aquelas disciplinas artísticas que requiren anticipar e comunicar aquilo que despois vai
2463 ser materializado seguindo unhas pautas de representación que atenden a sistemas
2464 normalizados. A comprensión e o uso de diferentes construcións xeométricas e técnicas de
2465 representación mediante a realización de bosqueños, esbozos a man alzada, planos ou
2466 modelizacións dixitais é de grande importancia para desenvolver a creatividade do alumnado e
2467 unha comunicación máis efectiva, e favorece ademais o desenvolvemento do pensamento
2468 diverxente, a observación, a transferencia a outras situacións, así como a comprensión da súa
2469 contorna.

2470 A finalidade dos criterios de avaliación é determinar o grao de consecución dos obxectivos da
2471 materia, comprobar en que medida se interiorizan os coñecementos, como se aplican estes e
2472 determinar se o alumnado adopta actitudes ou valores importantes para o seu desenvolvemento
2473 persoal e académico. Na súa formulación, polo tanto, atópanse claras referencias ao saber ver, ao
2474 saber facer e ao saber ser.

2475 Ao longo dos dous cursos de bacharelato, os conxuntos de contidos adquiren un grao de
2476 dificultade e de afondamento progresivo. Durante o primeiro, curso trabállanse transformacións e
2477 construcións xeométricas básicas, iníciase o alumnado nos sistemas de representación, na
2478 normalización e no traballo con ferramentas dixitais en dúas e tres dimensións e, en todos os
2479 casos, propóñense aplicacións prácticas destes contidos en diferentes ámbitos da arte e do
2480 deseño. Durante o segundo curso, e sobre a base dos contidos anteriores, o alumnado irá
2481 adquirindo un coñecemento máis amplo desta disciplina e abordará a súa aplicación en proxectos
2482 máis especializados ou cun grao de complexidade maior.

2483 Os criterios de avaliación e os contidos desta materia organízanse ao redor de catro bloques
2484 interrelacionados:

2485 No bloque “Xeometría, arte e contorna”, o alumnado analiza a presenza da xeometría nas
2486 formas naturais e nas obras e representacións artísticas do pasado e do presente, e aborda o
2487 estudo das principais construcións e transformacións xeométricas para aplicalas ao deseño
2488 gráfico, de patróns e mosaicos.

2489 No bloque “Sistemas de representación do espazo aplicados”, preténdese que o alumnado
2490 adquiera os coñecementos necesarios para representar graficamente a realidade espacial ou

2491 comunicar o resultado final dun produto ou espazo que deseñaron, optando polo sistema
2492 representativo máis conveniente para o seu proxecto creativo.

2493 No bloque “Normalización e deseño de proxectos”, dótase o alumnado dos contidos necesarios
2494 para que a información representada sexa interpretada de forma inequívoca por calquera persoa
2495 que posúa o coñecemento dos códigos e normas UNE e ISO, co fin de elaborar, de forma
2496 individual ou en grupo, proxectos de deseño sinxelos.

2497 Por último, no bloque “Ferramentas dixitais para o deseño”, preténdese que o alumnado sexa
2498 capaz de utilizar diferentes programas e ferramentas dixitais en proxectos artísticos ou de deseño
2499 e que adquira un coñecemento básico que lle permita experimentar e, posteriormente e de forma
2500 autónoma, actualizar continuamente as súas habilidades dixitais e técnicas implicadas.

2501 10.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Observar, analizar e valorar a presenza da xeometría na natureza, a contorna construída e a arte, identificando as súas estruturas xeométricas, elementos e códigos, cunha actitude proactiva de apreciación e gozo, para explicar a súa orixe, función e intencionalidade en distintos contextos e medios.

- Este obxectivo fai referencia á capacidade de identificar e de analizar a presenza de estruturas xeométricas subxacentes na arte do pasado e do presente, na natureza e na contorna construída, e de recoñecer o seu papel relevante como elemento compositivo e xerador de ideas e formas. Trátase, polo tanto, de abordar o estudo da xeometría a través da exploración e do descubrimento, de analizar o uso de curvas, polígonos e transformacións xeométricas no contexto das culturas nas que se empregaron, para chegar a un coñecemento máis amplo e rico das manifestacións artísticas do pasado e do presente. Esta amplitude de coñecemento fomentará no alumnado gozar coa análise e coa identificación das formas e estruturas xeométricas presentes tanto en producións artísticas coma na súa contorna construída.

OBX2. Desenvolver propostas gráficas e de deseño utilizando tanto o debuxo a man alzada como os materiais propios do debuxo técnico e elaborando trazados, composicións e transformacións xeométricas no plano de forma intuitiva e razoada, para incorporar estes recursos tanto na transmisión e desenvolvemento de ideas coma na expresión de sentimentos e emocións.

- Este obxectivo implica o dominio na representación e no trazado das principais formas e construcións xeométricas e, o que é máis importante, a súa integración dentro da linguaxe plástica persoal do alumnado. Trátase, polo tanto, de fomentar a incorporación deses elementos en procesos de creación autónoma e de experimentación práctica estimulando, por unha banda, a súa percepción e conceptualización da realidade coa finalidade de recreala ou de interpretala artisticamente e, por outra, de proporcionar recursos xeométricos básicos para a concepción e o deseño de elementos decorativos, mosaicos, patróns e tipografías. Estas producións artísticas non só materializan estruturas formais, ideas ou conceptos estéticos, senón que constitúen para o alumnado un recurso valioso para expresar os seus sentimentos e canalizar as súas emocións e que o apoiará na construción da súa identidade.

OBX3. Comprender e interpretar o espazo e os obxectos tridimensionais analizando e valorando a súa presenza nas representacións artísticas, seleccionando e utilizando o sistema de representación máis adecuado para aplicalo á realización de ilustracións e proxectos de deseño de obxectos e espazos.

- Este obxectivo fai referencia á aptitude para escoller e aplicar os procedementos e sistemas de representación — vistas en diédrico, perspectiva axonométrica, perspectiva cabaleira e perspectiva cónica— máis adecuados á finalidade do proxecto artístico que se quere plasmar. Persegue tamén o desenvolvemento da visión espacial e a habilidade no esbozo e no debuxo a man alzada, co que se mellorarán as destrezas gráficas do alumnado en cómics, ilustracións e deseños de obxectos e espazos. Trátase, en fin, de dotar o alumnado de ferramentas comunicativas gráficas, de mellorar a súa visión espacial e de inicialo nalgunha das aplicacións dos sistemas de representación nos campos da arte e do deseño.

OBX4. Analizar, definir formalmente ou visualizar ideas, aplicando as normas fundamentais UNE e ISO para interpretar e representar obxectos e espazos, así como documentar proxectos de deseño.

- Este obxectivo require a aplicación dunha serie de códigos gráficos e normas xeneralizadas (UNE e ISO) que permiten comunicar, de forma clara e unívoca, solucións persoais e proxectos de deseño, realizados de forma individual ou en grupo, mediante o debuxo de bosqueixos ou esbozos, co que supón o paso intermedio entre a idea e a execución material do deseño. Trátase de iniciar o alumnado nun tipo de representación cuxas calidades fundamentais son a funcionalidade, a operatividade e a universalidade, pois o debuxo normalizado debe ser portador de información útil, eficaz para ser aplicada e altamente codificada mediante normas internacionais para que sexa interpretado de forma inequívoca.

OBX5. Integrar e aproveitar as posibilidades que ofrecen as ferramentas dixitais, seleccionando e utilizando programas e aplicacións específicas de debuxo vectorial 2D e de modelaxe 3D para desenvolver procesos de creación artística persoal ou de deseño.

- Este obxectivo comporta a adquisición dun coñecemento práctico e instrumental das principais ferramentas e técnicas de debuxo e modelaxe en dúas e tres dimensións de maneira transversal ao resto de contidos da materia. Implica o uso de dispositivos dixitais como ferramentas de aplicación no proceso creativo, a súa incorporación para a experimentación en diferentes disciplinas e tendencias artísticas e como instrumento de xestión e presentación de proxectos de deseño gráfico, de obxectos e de espazos.

2502 10.3 Criterios de avaliación e contidos

2503 1º curso

Materia de Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño I

1º curso

Bloque 1. Xeometría, arte e contorna

Criterios de avaliación

Obxectivos

- CA1.1. Recoñecer diferentes tipos de estruturas, formas e relacións xeométricas na natureza, na contorna urbana, na arte e no deseño, e tamén nos elementos da vida cotiá, analizando a súa función

OBX1

e valorando a importancia dentro do contexto histórico e social no que aparecen.	
CA1.2. Debuxar formas poligonais e resolver tanxencias básicas e simetrías aplicadas ao deseño de formas, valorando a importancia da limpeza e a precisión no trazado co instrumental de debuxo técnico.	OBX2
CA1.3. Transmitir ideas, sentimentos e emocións mediante a realización de estudos, esbozos e apuntamentos do natural a man alzada, identificando a xeometría interna e externa das formas e apreciando a súa importancia no debuxo de obxectos e a composición no cadro.	OBX2
CA1.4. Realizar bosqueños e esbozos conforme á norma UNE ISO comunicando a forma e as dimensións de obxectos, propoñendo ideas creativas e resolvendo problemas con autonomía, limpeza e precisión.	OBX4
Contidos	
- A xeometría na natureza, na contorna e na arte. Observación directa e indirecta. - A xeometría na composición. - A representación do espazo na arte. Estudos sobre a xeometría e a perspectiva ao longo da historia da arte. - Relacións xeométricas na arte e no deseño: proporción, igualdade e simetría. O número áureo na arte e na natureza. - Escalas numéricas e gráficas. Construción e uso. - Construcións poligonais. Aplicación no deseño. - Tanxencias básicas. Curvas técnicas. Aplicación no deseño. - Estudos a man alzada da xeometría interna e externa da forma. Apuntamentos e esbozo.	
Bloque 2. Sistemas de representación do espazo aplicado	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Diferenciar as características dos distintos sistemas de representación seleccionando en cada caso o sistema máis apropiado á finalidade da representación.	OBX3
CA2.2. Representar obxectos sinxelos mediante as súas vistas diédricas en sistema europeo.	OBX3
CA2.3. Deseñar envases sinxelos representándoos de forma clara e precisa en perspectiva isométrica ou cabaleira seleccionando en cada caso o sistema máis apropiado á finalidade da representación e reflexionando sobre o proceso realizado e o resultado obtido.	OBX3
CA2.4. Debuxar ilustracións ou viñetas aplicando as técnicas da perspectiva cónica na representación de espazos, obxectos ou persoas desde distintos puntos de vista.	OBX3
CA2.5. Realizar bosqueños e esbozos conforme á norma UNE ISO, comunicando a forma e as dimensións de obxectos, propoñendo ideas creativas e resolvendo problemas con autonomía, limpeza e precisión.	OBX4

Contidos	
▪ Concepto e tipos de proxección. Finalidade dos distintos sistemas de representación. ▪ Sistema diédrico ortogonal no primeiro diedro. Vistas en sistema europeo. ▪ Perspectivas isométrica e cabaleira. Iniciación ao deseño de <i>packaging</i>. ▪ Aplicación da perspectiva cónica, frontal e oblicua ao cómic e á ilustración.	
Bloque 3. Normalización e deseño de proxectos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Diferenciar as características dos distintos sistemas de representación seleccionando en cada caso o sistema máis apropiado á finalidade da representación.	OBX3
▪ CA3.2. Representar obxectos sinxelos mediante as súas vistas diédricas no sistema europeo.	OBX3
▪ CA3.3. Deseñar envases sinxelos representándoos de forma clara e precisa en perspectiva isométrica ou cabaleira, seleccionando en cada caso o sistema máis apropiado á finalidade da representación e reflexionando sobre o proceso realizado e o resultado obtido.	OBX3
▪ CA3.4. Realizar bosqueños e esbozos conforme á norma UNE ISO, comunicando a forma e as dimensións de obxectos, propoñendo ideas creativas e resolvendo problemas con autonomía, limpeza e precisión.	OBX4
Contidos	
▪ Concepto de normalización. As normas fundamentais UNE e ISO. ▪ Documentación gráfica de proxectos: necesidade e ámbito de aplicación das normas. ▪ Elaboración de bosqueños e esbozos.	
Bloque 4. Ferramentas dixitais para o deseño	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Representar obxectos sinxelos mediante as súas vistas diédricas en sistema europeo.	OBX3
▪ CA4.2. Deseñar envases sinxelos representándoos de forma clara e precisa en perspectiva isométrica ou cabaleira, seleccionando en cada caso o sistema máis apropiado á finalidade da representación e reflexionando sobre o proceso realizado e o resultado obtido.	OBX3
▪ CA4.3. Realizar bosqueños e esbozos conforme á norma UNE ISO, comunicando a forma e as dimensións de obxectos, propoñendo ideas creativas e resolvendo problemas con autonomía, limpeza e precisión.	OBX4
▪ CA4.4. Adquirir destrezas no manexo de programas, ferramentas e técnicas de debuxo vectorial en 2D, aplicándoos á realización de proxectos de deseño.	OBX5
▪ CA4.5. Iniciarse na modelaxe en 3D mediante o deseño de esculturas ou instalacións, valorando o	OBX5

seu potencial como ferramenta de creación e expresión.

Contidos

- Iniciación ás ferramentas e ás técnicas de debuxo vectorial en 2D. Aplicacións ao deseño gráfico.
- Iniciación á modelaxe en 3D. Aplicacións a proxectos artísticos.

2504 2º curso

Materia de Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño II 2º curso

Bloque 1. Xeometría, arte e contorna

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Identificar e explicar a presenza de formas e relacións xeométricas na arte e no deseño, comprendendo o motivo ou a intenciónalidade coa que se utilizaron.	OBX1
▪ CA1.2. Deseñar patróns e mosaicos aplicando as transformacións xeométricas ao deseño de patróns, mosaicos e redes modulares.	OBX2
▪ CA1.3. Deseñar formas creativas empregando tanxencias, enlaces e curvas cónicas e técnicas.	OBX2
▪ CA1.4. Deseñar espazos ou escenografías aplicando a perspectiva cónica, representando as luces e as sombras dos obxectos contidos para alcanzar unha maior comprensión e definición da realidade e reflexionando sobre o proceso realizado e o resultado obtido.	OBX3
▪ CA1.5. Realizar e presentar proxectos aproveitando as posibilidades que os diferentes programas dixitais, aplicacións infográficas e ferramentas de debuxo vectorial achegan aos campos do deseño e da publicidade.	OBX5

Contidos

- Composicións modulares no deseño gráfico de obxectos e de espazos.
- Xeometría e ilusións ópticas na arte e no deseño.
- As curvas cónicas na natureza, na contorna, na arte e no deseño.
- A representación do espazo no deseño e na arte contemporánea.
- Transformacións xeométricas aplicadas á creación de mosaicos e patróns. Trazado con e sen ferramentas dixitais.
- Enlaces e tanxencias. Aplicación no deseño gráfico mediante trazado manual e dixital.

Bloque 2. Sistemas de representación do espazo aplicado

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Debuxar, nas perspectivas isométrica e cabaleira, formas volumétricas incorporando curvas.	OBX3

CA2.2. Deseñar espazos ou escenografías aplicando a perspectiva cónica, representando as luces e as sombras dos obxectos contidos para alcanzar unha maior comprensión e definición da realidade e reflexionando sobre o proceso realizado e o resultado obtido.	OBX3
CA2.3. Proxectar, de maneira individual ou en grupo, un deseño sinxelo, comunicando de maneira clara e inequívoca a súa forma e dimensións mediante o uso da normalización, aplicando estratexias e destrezas que axilicen o traballo colaborativo.	OBX4
CA2.4. Realizar e presentar proxectos, aproveitando as posibilidades que os diferentes programas dixitais, aplicacións infográficas e ferramentas de debuxo vectorial achegan aos campos do deseño, da publicidade e da arte.	OBX5

Contidos

- Representación da circunferencia e de sólidos sinxelos en perspectivas isométrica e cabaleira. Aplicación ao deseño de formas tridimensionais.
- Estruturas poliédricas. Os sólidos platónicos. Aplicación na arquitectura e no deseño.
- Aplicacións da perspectiva cónica, frontal, oblicua e de cadro inclinado ao deseño de espazos e obxectos. Representación de luces e sombras.

Bloque 3. Normalización e deseño de proxectos

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Debuxar, nas perspectivas isométrica e cabaleira, formas volumétricas incorporando curvas.	OBX3
CA3.2. Deseñar espazos ou escenografías aplicando a perspectiva cónica, representando as luces e as sombras dos obxectos contidos para alcanzar unha maior comprensión e definición da realidade e reflexionando sobre o proceso realizado e o resultado obtido.	OBX3
CA3.3. Proxectar, de maneira individual ou en grupo, un deseño sinxelo, comunicando de maneira clara e inequívoca a súa forma e dimensións mediante o uso da normalización, aplicando estratexias e destrezas que axilicen o traballo colaborativo.	OBX4
CA3.4. Realizar e presentar proxectos aproveitando as posibilidades que os diferentes programas dixitais, aplicacións infográficas e ferramentas de debuxo vectorial achegan aos campos do deseño, da publicidade e da arte.	OBX5

Contidos

- Fases dun proxecto de deseño: do esbozo ao plano de taller.
- Representación de obxectos mediante as súas vistas coutadas. Cortes, seccións e roturas.

Bloque 4. Ferramentas dixitais para o deseño

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Deseñar patróns e mosaicos aplicando as transformacións xeométricas ao deseño de patróns,	OBX2

mosaicos e redes modulares.	
▪ CA4.2. Deseñar formas creativas, empregando tanxencias, enlaces e curvas cónicas e técnicas.	OBX2
▪ CA4.3. Debuxar, nas perspectivas isométrica e cabaleira, formas volumétricas incorporando curvas.	OBX3
▪ CA4.4. Deseñar espazos ou escenografías aplicando a perspectiva cónica, representando as luces e as sombras dos obxectos contidos para alcanzar unha maior comprensión e definición da realidade e reflexionando sobre o proceso realizado e o resultado obtido.	OBX3
▪ CA4.5. Proxectar, de maneira individual ou en grupo, un deseño sinxelo, comunicando de maneira clara e inequívoca a súa forma e dimensións mediante o uso da normalización, aplicando estratexias e destrezas que axilicen o traballo colaborativo.	OBX4
▪ CA4.6. Realizar e presentar proxectos aproveitando as posibilidades que os diferentes programas dixitais, aplicacións infográficas e ferramentas de debuxo vectorial achegan aos campos do deseño, da publicidade e da arte.	OBX5
Contidos	
▪ Debuxo asistido por ordenador aplicado a proxectos de arte e de deseño.	

2505 10.4 Orientacións pedagóxicas

2506 A intervención educativa na materia de Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao
2507 Deseño desenvolverá o seu currículo e tratará de asentir de xeito gradual e progresivo as
2508 aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación
2509 co resto das materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos
2510 obxectivos da etapa.

2511 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
2512 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
2513 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
2514 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
2515 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
2516 nivel de desempeño.

2517 [Relación entre os obxectivos da materia de Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao](#)
2518 [Deseño e as competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC

OBX1	1-2		2	1	4	1		1-2
OBX2	1		2		1.1-5			3-4-5-6
OBX3			4		1.1-5		3	3-4-5-6
OBX4	2		4	3	5		3	4-5-6
OBX5		1-2	3	2-3	5		3	3-5-6

2519 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 2520 – O deseño de proxectos multidisciplinares de carácter funcional que doten dun sentido práctico
- 2521 os traballos desenvolvidos, co fin de potenciar unha aprendizaxe significativa.
- 2522 – O uso de diferentes metodoloxías activas que promovan o traballo en grupo na resolución
- 2523 colaborativa de problemas, que favorezan a capacidade de aprender por si mesmos de forma
- 2524 autónoma e sempre tendo en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe dos membros de cada
- 2525 equipo de traballo.
- 2526 – A creación na aula dun clima apropiado para reforzar a autoestima, o desenvolvemento da
- 2527 creatividade, a experimentación técnica en proxectos interdisciplinares gráfico-plásticos e
- 2528 potenciando tamén o uso de ferramentas e programas de deseño e debuxo en 2D e 3D.
- 2529 – O emprego de estratexias para traballar transversalmente a participación activa do alumnado
- 2530 en materia de igualdade, cun enfoque inclusivo, non sexista e de superación de estereotipos
- 2531 discriminatorios. Tamén empregar estratexias para superar os desafíos do século XXI que
- 2532 atendan ao consumo responsable, á diversidade cultural dun mundo cada vez máis
- 2533 globalizado, a unha actitude crítica, ética e responsable da cultura dixital e ao entendemento de
- 2534 que o coñecemento e o compromiso cidadán son o motor do desenvolvemento.
- 2535 – A realización de traballos diferenciados que favorezan un proceso creativo autónomo, baseado
- 2536 na reflexión persoal, na disciplina e na responsabilidade, atendendo á individualidade de cada
- 2537 alumno, así como ás necesidades específicas de todos eles, á prevencións de dificultades e á
- 2538 posta en práctica de mecanismos para superalas a medida que aparezan.

2539 11 Deseño

2540 11.1 Introdución

2541 O concepto de deseño foi evolucionando ao longo da historia, pero é a partir da Revolución
2542 Industrial cando, a medida que os procesos industriais mecanizados van superpoñéndose e
2543 superando os artesanais, a organización e a planificación gañan en importancia. En consecuencia,
2544 o concepto vaise achegando á súa acepción máis actual. Grazas ao deseño mellórase a nosa
2545 calidade de vida, xerando produtos, aplicacións e servizos que modifican e interveñen na contorna
2546 segundo unhas necesidades concretas. O deseño converteuse nunha actividade fundamental no
2547 noso mundo, xa que se encarga de dinamizar a industria e a economía, e é, pola súa vez, un
2548 motor xerador de consumo. Por este motivo, faise necesaria unha reflexión responsable sobre
2549 como optimizar os recursos dispoñibles e levar a cabo un deseño sostible que posibilite o
2550 equilibrio entre a calidade de vida e a modificación da contorna sen deteriorar o medio ambiente e
2551 sen comprometer os recursos naturais. Xunto a esta reflexión de sostibilidade xorde un discurso
2552 centrado na igualdade de oportunidades, no respecto á diversidade e, en consecuencia, a
2553 adecuación dun deseño cada vez máis inclusivo.

2554 O coñecemento do deseño non só inclúe os antecedentes, correntes, estéticas e figuras
2555 relevantes, senón tamén a resposta a problemas concretos que existen detrás dunha necesidade
2556 funcional. O deseño proporciónalle ao alumnado ferramentas para desenvolver ideas,
2557 representalas e dar solución a problemas concretos, favorecendo o uso de metodoloxías
2558 proxectuais propias desta disciplina.

2559 Doutra banda, e de maneira transversal, inclúese nos temas de análises propias da materia a
2560 transformación que supuxo en todos os ámbitos do deseño a democratización dos medios e
2561 ferramentas dixitais, xa que estas supuxeron unha revolución tanto no tempo que se inviste nun
2562 proxecto como nas metodoloxías de traballo, as técnicas de creación, a presentación e a difusión
2563 de proxectos.

2564 A materia de Deseño proporciónalle ao alumnado os fundamentos e destrezas necesarios para
2565 iniciarse no deseño e senta as bases para afrontar estudos superiores relacionados con esta
2566 disciplina. Supón unha aproximación tanto aos principais campos do deseño como a distintas
2567 metodoloxías de análises, estudo e creación, que son aplicables tamén a outros ámbitos de
2568 coñecemento. Para iso, a materia organízase ao redor dos seguintes catro grandes eixos temáticos.
2569 Nun primeiro lugar, unha análise reflexiva e crítico do mundo que rodea ao alumnado, que
2570 permitirá identificar as estruturas formais, semánticas e comunicativas dos produtos de deseño
2571 mediante a decodificación da súa linguaxe específica. En segundo lugar, o coñecemento das

2572 técnicas, ferramentas e procedementos analóxicos e dixitais de creación, composición,
2573 representación e presentación propios do deseño bidimensional e tridimensional. Nun terceiro
2574 lugar, o afondamento nas metodoloxías proxectuais aplicadas ao desenvolvemento de produtos
2575 innovadores e creativos sobre a base do deseño inclusivo. E, por último, en cuarto lugar, o estudo
2576 da relación entre forma e función no deseño.

2577 Os obxectivos da materia de Deseño fórmulanse arredor deses catro eixes que emanan das
2578 competencias clave e os contidos establecidos para a etapa de bacharelato. Estes obxectivos
2579 están deseñados de maneira que varios deles poden acometerse de maneira global e simultánea,
2580 polo que a orde no que se presentan non é vinculante nin representa ningunha xerarquía entre
2581 eles.

2582 Os criterios de avaliación, que se desprenden directamente dos devanditos obxectivos, están
2583 deseñados para comprobar o seu grao de consecución.

2584 Os contidos da materia organízanse en cinco bloques. O primeiro, denominado «Concepto,
2585 historia e campos do deseño», permite abordar a evolución histórica do deseño, así como
2586 conceptos máis recentes como o deseño sostible ou o deseño inclusivo. Este bloque tamén inclúe
2587 os diversos campos de aplicación do deseño, así como unha reflexión sobre ausencias e
2588 esquecementos neste ámbito, como o das mulleres deseñadoras ou as achegas ao deseño
2589 contemporáneo de culturas que non pertencen ao foco occidental. «O deseño: configuración
2590 formal e metodoloxía» é a denominación do segundo bloque, que abarca os elementos básicos da
2591 linguaxe propia do deseño e as súas formas de organización, desde a sintaxe visual e os
2592 significados, ata as diferentes fases do proceso de deseño. Neste bloque incorpórase, así mesmo,
2593 unha aproximación a aspectos relacionados coa propiedade intelectual. O terceiro bloque, titulado
2594 «Deseño gráfico», incorpora os campos propios do deseño bidimensional, como a tipografía, o
2595 deseño editorial, a imaxe de marca, a sinalización e o deseño publicitario bidimensional. Tamén
2596 recolle as técnicas propias do deseño gráfico e a maquetación, ademais da concepción de
2597 proxectos de comunicación gráfica. No cuarto bloque, denominado «Deseño tridimensional de
2598 produto», inclúense os sistemas de representación espacial adecuados a cada proxecto,
2599 considerando tamén o packaging ou a representación de volumes. Neste bloque introdúcense os
2600 conceptos de ergonomía, biometría e antropometría, ademais do de diversidade funcional. No
2601 quinto bloque, «Deseño de espazos», recóllense, por unha banda, as tipoloxías e as sensacións
2602 que os espazos xeran e, por outro, o diálogo entre o deseño e a funcionalidade destes,
2603 incorporando a perspectiva do deseño inclusivo.

2604 A aprendizaxe destes contidos cobra todo as súas sentido grazas ao papel fundamental que
2605 xogan no proceso de adquisición dos obxectivos. Por iso, a orde secuencial no que están

presentados non debe interpretarse como unha invitación a que sexan tratados de maneira sucesiva; ao contrario, será necesario abordalos de maneira integral, co fin de facilitarlle ao alumnado unha visión global do deseño. De maneira transversal, incorporárase o uso de ferramentas dixitais aplicadas tanto ao deseño bidimensional como ao tridimensional.

Por último, non hai que esquecer que deseñar é planificar e, polo tanto, anticipar as actuacións e intervencións para obter a solución a un problema determinado. O obxectivo do deseño é mellorar a contorna, e con el, a calidade de vida, mediante a mellora dos produtos que utilizamos. O deseño implica traballo interdisciplinario, interacción de saberes, conexión de disciplinas; en definitiva, trátase dunha gran ferramenta á disposición do alumnado capaz de aproveitar o seu poder de transformación.

11.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Identificar os fundamentos do deseño para partir da análise crítica de diversos produtos de deseño bidimensional e tridimensional, para profundar na comprensión tanto da complexidade dos procesos e ferramentas que interveñen, como da dimensión simbólica e semántica das súas linguaxes.

- A diversidade do patrimonio cultural e artístico debe entenderse como unha das maiores fontes de enriquecemento da humanidade. Os produtos elaborados por esta materializan ese concepto de diversidade unido ao do seu deseño, que se fundamenta nos seus procesos e ferramentas propios. Mediante a exploración das formas e funcións desas producións, o alumnado poderá descifrar as súas estruturas internas e os seus procesos materiais e conceptuais de creación, xerando así unha oportunidade para reflexionar sobre as posibilidades de volver transformar estes obxectos xa existentes, mellorándoos na súa funcionalidade ou adaptándoos a novas necesidades. Os ámbitos de aplicación do deseño son extremadamente amplos, xa que o seu desenvolvemento cobre a totalidade da actividade humana. Da mesma forma, as linguaxes específicas do deseño son igualmente ricas e plurais, e presentan unha importante dimensión simbólica e semántica. Os soportes, medios e elementos poden ser moi numerosos, de modo que o seu estudo resulta complexo. A pesar diso, os significantes e os significados dos produtos de deseño articúlanse mediante unha sintaxe que podería considerarse como universal, aínda que presenta a miúdo variantes culturais, xeográficas, económicas e sociais que deben coñecerse para comprender mellor a súa intención comunicativa e para que a recepción destes produtos sexa correcta.
- A asimilación desta sintaxe por parte do alumnado permítelle comprender as linguaxes que articula, así como valorar o peso da función e a forma en calquera produto de deseño. Deste xeito, pode identificar a relación existente entre estes dous conceptos, de cuxo equilibrio ou desequilibrio depende a identidade dun produto de deseño.
- O alumnado pode traballar estes aspectos por medio da investigación de fontes documentais de diversos tipos, analóxicas ou dixitais, así como a partir da análise dos propios obxectos, comunicando as súas conclusións mediante producións orais, escritas e multimodais.

OBX2. Reflexionar desde a propia identidade cultural sobre as orixes, os principios e as funcións do deseño, comparando e analizando producións de diferentes épocas, estilos e ámbitos de aplicación, para valorar a influencia da contorna e a cultura na devandita actividade, asociando estas tarefas cos niveis de impacto ambiental do ser humano no planeta.

- O concepto de deseño variou ao longo da historia, pero sempre estivo ligado á planificación do desenvolvemento de produtos que acheguen solucións a problemas determinados. Como consecuencia da variabilidade dos problemas e necesidades das distintas sociedades e ámbitos de aplicación, a historia do deseño reflicte como as circunstancias históricas, xeográficas, económicas e sociais condicionaron fortemente a estética e a funcionalidade dos produtos que aquelas crearon. O coñecemento destes aspectos polo alumnado condúceo, ademais, a unha reflexión profunda sobre o modo en que a humanidade foi transformando o planeta sen tomar conciencia do impacto ambiental que producía. En cambio, o deseño actual preséntase como unha potente ferramenta para buscar a sostibilidade en calquera actividade, posibilitando así o amortecemento do devandito impacto.
- Tamén se propiciará a reflexión sobre outros aspectos relevantes que axuden a visibilizar ausencias importantes na construción do canon do deseño, como a de mulleres entre as figuras relevantes desta disciplina ou a da achega das culturas non occidentais.
- O alumnado pode traballar estes aspectos por medio da investigación de fontes documentais de diversos tipos, tanto analóxicas como dixitais, así como da análise dos propios obxectos, comunicando as súas conclusións mediante producións orais, escritas e multimodais.

OBX3. Analizar de maneira crítica e rigorosa distintas configuracións formais, compositivas e estruturais presentes no deseño de diferentes produtos, identificando os seus elementos plásticos, estéticos, funcionais e comunicativos, para enriquecer as súas propias producións e conformarse unha opinión sólida que responda a estratexias comerciais e de mercadotecnia vinculadas ao deseño gráfico, a campañas de deseño publicitario, ao *packaging* de produtos ou ao deseño de espazos que favorecen a actividade comercial.

- O xiro cara a unha sociedade de consumo responsable e sustentable debe ser un eixe vertebrador da materia de Deseño. É este un terreo que supón unha gran responsabilidade, que o alumnado debe coñecer e asumir aplicando criterios éticos na xeración de produtos, o que idealmente poderá trasladar ao seu propio rol como consumidor e achegaralle ferramentas poderosas para responder á manipulación da propaganda.
- O alumnado debe identificar os diferentes elementos constitutivos do deseño, entre os que destacan a forma e a cor, moi importantes na estética, así como a composición (orde, composición modular, simetría, dinamismo e deconstrución) ou os aspectos materiais e as súas múltiples combinacións e articulacións. Pola súa vez, ha de descifrar e descubrir as estratexias comunicativas ou funcionais subxacentes en produtos de deseño relativos a calquera campo de aplicación, tendo moi en conta a contorna dixital. Ademais de identificar estes elementos, debe coñecer as metodoloxías e procesos proxectuais que conducen á creación de produtos de deseño, o que lle permitirá tanto recoñecelos na súa contorna como aplicalos nas súas propias producións.

OBX4. Planificar proxectos de deseño individuais e colectivos, seleccionando con criterio as ferramentas e recursos necesarios, para propoñer e analizar criticamente solucións creativas en resposta a necesidades propias e alleas.

- O deseño gráfico, de produto ou de espazos, tanto bidimensional como tridimensional, incluída a contorna dixital, require dunha metodoloxía concreta baseada na planificación dunhas fases específicas. A organización destas estratexias de planificación depende de moitos factores, pero en gran medida o condicionante maior é o público obxectivo ao que se destina o produto. O alumnado debe avaliar o proxecto valorando a súa adecuación aos obxectivos propostos e seleccionando con criterio as ferramentas e recursos necesarios para o desempeño do traballo, entre os que se contan os soportes, técnicas, métodos e sistemas de representación e presentación – incluída a contorna dixital –, entendendo que o proceso é unha parte fundamental do deseño e debe terse en conta tanto como o produto final que hai que xerar. Ao valoralos destácanse os mecanismos subxacentes que rodean o produto creado, o que permite aplicalos tanto ás subseguintes creacións propias como á análise doutros produtos de deseño alleos. Dentro do contexto global de sostibilidade que privilexia a disciplina, débese promover o enfoque creativo e innovador tanto no proceso de procura de solucións e planificación, como na resolución e creación dos produtos. A materia inclúe o traballo colaborativo como unha forma de enriquecemento persoal e como unha maneira de anticiparse a posibles proxeccións académicas ou profesionais, integrando o alumnado en equipos de traballo que se organicen autonomamente e dean unha resposta diversa e imaxinativa aos problemas que vaian xurdindo no desenvolvemento de proxectos de deseño. Para iso, é importante que as alumnas e os alumnos sexan capaces de responder con flexibilidade e eficacia ás necesidades, circunstancias e características dos proxectos que se expoñan.

OBX5. Desenvolver propostas persoais e imaxinativas a partir de ideas ou produtos preexistentes, considerando a propiedade intelectual, para responder con creatividade a necesidades propias e alleas e potenciar a autoestima e o crecemento persoal.

- A actividade do deseño consiste en formular a solución dun problema ou dunha necesidade por medio de diversas propostas. O desenvolvemento destas propostas é, por unha banda, un vehículo para comunicar ideas propias, sentimentos e inquietudes persoais, e, por outro, unha oportunidade da imaxinación e da creatividade para materializarse en produtos cunha función determinada, proceso que resulta especialmente efectivo partindo da contorna inmediata do alumnado. Neste sentido, a adaptación creativa de produtos de deseño preexistentes é un exercicio moi enriquecedor para o alumnado, que lle permite, ademais, familiarizarse coas regulacións que protexen a propiedade intelectual, asimilándoa como un elemento esencial para o exercicio dunha cidadanía responsable e respectuosa.
- Por outra banda, o desenvolvemento da proposta poderá complementarse coa argumentación, exposición e posta en común das solucións de deseño adoptadas, o que dará como resultado unha reflexión empática e autocrítica sobre o traballo realizado e exposto, reforzando desta maneira a autoestima do alumnado.

OBX6. Crear produtos de deseño, respondendo con creatividade a necesidades concretas, incluídas as do deseño inclusivo e as relativas á sostibilidade, e coidando a corrección técnica, a coherencia e o rigor da factura do produto, para potenciar unha actitude crítica e responsable que favoreza o desenvolvemento persoal, académico ou profesional no campo do deseño.

- O deseño é un proceso que supón a realización dun produto físico ou dixital, polo que debe cumprir cuns criterios técnicos de elaboración e execución e axustarse ás normas de representación formal e material da proposta, xa sexa en dúas ou en tres dimensións. Ante as diversas clases de necesidades que se lle formulen, o alumnado ha de seleccionar e utilizar de maneira coherente os recursos técnicos e procedementais ao seu alcance, utilizándoos como un apoio facilitador da comunicación e non como un condicionante. Este proceso require tanto dunha actitude crítica como autocrítica, algo que, ademais, contribúe á construción e o enriquecemento da identidade persoal e das aptitudes académicas ou profesionais do alumnado.
- Por outra banda, entre os cambios que enriqueceron a disciplina nas últimas décadas, atópanse os producidos pola incorporación da sostibilidade e do deseño inclusivo. Este último implica unha modificación na mentalidade respecto ao paradigma da normalidade, xa que parte da idea de que as limitacións non corresponden ás persoas, senón que se producen na interacción entre estas e a contorna e os obxectos. Esta categoría do deseño, tamén coñecida como total ou universal, considera na súa orixe as habilidades, en lugar de propoñer adaptacións a unha solución de deseño non inclusiva. Así pois, esta competencia pretende que o alumnado tome conciencia de que o deseño inclusivo estea na base de todas as súas propostas de deseño gráfico, de produto ou de espazos, e que sexa tamén o punto de partida desde o que argumentar redeseños innovadores de produtos xa existentes, tanto en proxectos individuais como colectivos. Do mesmo xeito, as alumnas e os alumnos han de considerar a sostibilidade nas súas propostas, tendo en conta para iso aspectos económicos, sociais e ecolóxicos. O alumnado ha de valorar o deseño inclusivo e a sostibilidade como ferramentas de transformación da sociedade, tanto no persoal como no compartido, con múltiples derivadas en diversos ámbitos sociais, académicos e profesionais, e non debe esquecer o relativo á propiedade intelectual, sempre importante nos traballos de deseño.

2617 11.3 Criterios de avaliación e contidos

2618 2º curso

Materia de Deseño 2º curso	
Bloque 1. Concepto, historia e campos do deseño	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Identificar as posibilidades de intervención do deseño inclusivo en diferentes ámbitos da actividade humana, poñendo en valor os proxectos innovadores e transformadores da sociedade.	OBX6
▪ CA1.2. Identificar as características fundamentais dos movementos, correntes, escolas e teóricos relacionados co deseño, de contextos xeográficos, históricos e sociais diversos e reflexionando de maneira crítica sobre as achegas das mulleres e das culturas non occidentais.	OBX2
▪ CA1.3. Analizar de maneira crítica as diferentes solucións de deseño vinculadas a un mesmo problema, reflexionando sobre o seu impacto na contorna e establecendo argumentos que promovan unha conciencia comprometida co medio ambiente e co deseño sustentable.	OBX2
▪ CA1.4. Realizar colectivamente un proxecto de deseño inclusivo, priorizando a súa adecuación a unha ou varias diversidades funcionais concretas, utilizando de maneira creativa as configuracións formais	OBX6

e argumentando as decisións tomadas.	
CA1.5. Planificar adecuadamente proxectos de deseño individuais ou colectivos, establecendo obxectivos en función do impacto de comunicación buscado, programando as distintas fases do plan de desenvolvemento, seleccionando con criterio as ferramentas e recursos e priorizando a sostibilidade.	OBX4
CA1.6 Realizar proxectos elementais de deseño gráfico, deseño industrial ou deseño de espazos habitables, de maneira individual e colectiva, aplicando solucións creativas na elaboración dun produto innovador, e tendo en conta as súas implicacións sociais, económicas e de transformación, así como os aspectos relacionados coa propiedade intelectual.	OBX6
CA1.7 Avaliar de maneira crítica e argumentada traballos de deseño propios e alleos, valorando tanto a selección coherente e adecuada dos recursos técnicos, como o rigor e a corrección na aplicación das técnicas de execución, desenvolvemento e presentación do produto, ademais do seu grao de adecuación ao impacto de comunicación buscado e ao respecto á propiedade intelectual.	OBX6
Contidos	
- O deseño, as súas clasificacións e campos de aplicación. - Evolución histórica do deseño. Concepto e teorías do deseño. Artesanía e industrialización. A achega galega: o laboratorio de formas e Sargadelos. - Tendencias, períodos e principais escolas e figuras máis representativas no campo do deseño. A presenza da muller no ámbito do deseño. - Deseño, ecoloxía e sostibilidade. O deseño na sociedade de consumo. Achegas do ecodeseño á solución dos retos socioambientais. - A diversidade como riqueza patrimonial. Deseño inclusivo. - Achega das culturas non occidentais ao canon do deseño universal. A apropiación cultural. - Fundamentos da propiedade intelectual. A protección da creatividade. Patentes e marcas.	
Bloque 2. O deseño: configuración formal e metodoloxía	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Recoñecer a relación entre as formas e as funcións en deseños, tanto bidimensionais como tridimensionais, percibíndoos como produtos susceptibles de transformacións e melloras.	OBX1
CA2.2. Explicar nos obxectos de deseño as dimensións simbólicas e semánticas propias da súa linguaxe, identificando os seus elementos sintácticos e constitutivos con actitude receptiva e respectuosa.	OBX1
CA2.3. Recoñecer as estruturas formais, compositivas e estruturais en obxectos e produtos de diferentes ámbitos do deseño, analizando os procesos e métodos utilizados para desenvolvelos, así como as finalidades funcionais e comunicativas das que parten e o seu impacto en aspectos tales como a inclusión, a sostibilidade e o consumo responsable.	OBX3

CA2.4. Proxectar solucións de deseño innovadoras en resposta a necesidades persoais ou de expresión propias, a partir de ideas ou produtos preexistentes.	OBX5
CA2.5. Avaliar de maneira crítica e argumentada traballos de deseño propios e alleos, valorando tanto a selección coherente e adecuada dos recursos técnicos como o rigor e a corrección na aplicación das técnicas de execución, desenvolvemento e presentación do produto, ademais do seu grao de adecuación ao impacto de comunicación buscado e ao respecto á propiedade intelectual.	OBX6
CA2.6. Participar activamente na organización adecuada dos equipos de traballo dos proxectos de deseño colaborativo, identificando as habilidades requiridas e repartindo e asumindo as tarefas con criterio.	OBX4
CA2.7. Analizar as relacións compositivas en distintos produtos de deseño, identificando os elementos básicos da linguaxe visual e explicando o seu impacto en aspectos como a inclusión, a sustentabilidade e o consumo responsable.	OBX3
Contidos	
- Deseño e función. - A linguaxe visual. Elementos básicos: punto, liña, plano, cor, forma e textura. - Sintaxe da imaxe bidimensional e tridimensional. - Ordenación e composición modular. - Dimensión semántica do deseño. - Procesos creativos nun proxecto de deseño. - Proceso e fases do deseño. A metodoloxía proxectual. - Estratexias de organización dos equipos de traballo.	
Bloque 3. Deseño gráfico	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Recoñecer as estruturas formais, compositivas e estruturais en obxectos e produtos de diferentes ámbitos do deseño, analizando os procesos e métodos utilizados para desenvolvelos, así como as finalidades funcionais e comunicativas das que parten e o seu impacto en aspectos tales como a inclusión, a sustentabilidade e o consumo responsable.	OBX3
CA3.2. Realizar proxectos elementais de deseño gráfico, deseño industrial ou deseño de espazos habitables, de maneira individual e colectiva, aplicando solucións creativas na elaboración dun produto innovador, e tendo en conta as súas implicacións sociais, económicas e de transformación, así como os aspectos relacionados coa propiedade intelectual.	OBX6
CA3.3. Realizar colectivamente un proxecto de deseño inclusivo, priorizando a súa adecuación a unha ou varias diversidades funcionais concretas, utilizando de maneira creativa as configuracións formais e argumentando as decisións tomadas.	OBX6
CA3.4. Avaliar as propostas de planificación propias e alleas de maneira crítica e argumentada,	OBX4

analizando a súa adecuación ao impacto de comunicación buscado.	
CA3.5. Avaliar de maneira crítica e argumentada traballos de deseño propios e alleos, valorando tanto a selección coherente e adecuada dos recursos técnicos, como o rigor e a corrección na aplicación das técnicas de execución, desenvolvemento e presentación do produto, ademais do seu grao de adecuación ao impacto de comunicación buscado e ao respecto á propiedade intelectual.	OBX6
CA3.6. Planificar adecuadamente proxectos de deseño individuais ou colectivos, establecendo obxectivos en función do impacto de comunicación buscado, programando as distintas fases do plan de desenvolvemento, seleccionando con criterio as ferramentas e recursos e priorizando a sostibilidade.	OBX4
Contidos	
- Funcións comunicativas do deseño gráfico. - A tipografía: principais familias, lexibilidade, propiedades e usos no deseño. - O deseño gráfico e a composición. - Procesos e técnicas de deseño gráfico. - A imaxe de marca: o deseño corporativo. - Deseño editorial. A maquetación e composición de páxinas. - O deseño publicitario. Proxectos de comunicación gráfica. - A sinalización e as súas aplicacións.	
Bloque 4. Deseño de produto	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Analizar de maneira crítica as diferentes solucións de deseño vinculadas a un mesmo problema, reflexionando sobre o seu impacto na contorna e establecendo argumentos que promovan unha conciencia comprometida co medio ambiente e co deseño sustentable.	OBX2
CA4.2. Realizar proxectos elementais de deseño gráfico, deseño industrial ou deseño de espazos habitables, de maneira individual e colectiva, aplicando solucións creativas na elaboración dun produto innovador, e tendo en conta as súas implicacións sociais, económicas e de transformación, así como os aspectos relacionados coa propiedade intelectual.	OBX6
CA4.3. Realizar colectivamente un proxecto de deseño inclusivo, priorizando a súa adecuación a unha ou varias diversidades funcionais concretas, utilizando de maneira creativa as configuracións formais e argumentando as decisións tomadas.	OBX6
CA4.4. Planificar adecuadamente proxectos de deseño individuais ou colectivos, establecendo obxectivos en función do impacto de comunicación buscado, programando as distintas fases do plan de desenvolvemento, seleccionando con criterio as ferramentas e recursos e priorizando a sostibilidade.	OBX4
CA4.5. Participar activamente na organización adecuada dos equipos de traballo dos proxectos de	OBX4

deseño colaborativo, identificando as habilidades requiridas e repartindo e asumindo as tarefas con criterio.	
CA4.6. Avaliar de maneira crítica e argumentada traballos de deseño propios e alleos, valorando tanto a selección coherente e adecuada dos recursos técnicos como o rigor e a corrección na aplicación das técnicas de execución, desenvolvemento e presentación do produto, ademais do seu grao de adecuación ao impacto de comunicación buscado e ao respecto á propiedade intelectual.	OBX6
CA4.7. Identificar as posibilidades de intervención do deseño inclusivo en diferentes ámbitos da actividade humana, poñendo en valor os proxectos innovadores e transformadores da sociedade.	OBX6
CA4.8. Recoñecer as estruturas formais, compositivas e estruturais en obxectos e produtos de diferentes ámbitos do deseño, analizando os procesos e métodos utilizados para desenvolvelos, así como as finalidades funcionais e comunicativas das que parten e o seu impacto en aspectos tales como a inclusión, a sostibilidade e o consumo responsable.	OBX3
Contidos	
- Deseño de produto. Tipoloxías de obxectos no deseño volumétrico. - Sistemas de representación e estruturas compositivas aplicados ao deseño de produto. - Antropometría, ergonomía e biónica aplicadas ao deseño. - Deseño de produto e diversidade funcional. - Materiais, texturas e cores. Sistemas de produción e a súa repercusión no deseño. - O <i>packaging</i>: do deseño gráfico ao deseño do contedor do produto tridimensional. Iniciación ao seu desenvolvemento e técnicas de produción.	
Bloque 5. Deseño de espazos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Explicar nos obxectos de deseño as dimensións simbólicas e semánticas propias da súa linguaxe, identificando os seus elementos sintácticos e constitutivos con actitude receptiva e respectuosa.	OBX1
CA5.2. Realizar proxectos elementais de deseño gráfico, deseño industrial ou deseño de espazos habitables, de maneira individual e colectiva, aplicando solucións creativas na elaboración dun produto innovador, e tendo en conta as súas implicacións sociais, económicas e de transformación, así como os aspectos relacionados coa propiedade intelectual.	OBX6
CA5.3. Recoñecer as estruturas formais, compositivas e estruturais en obxectos e produtos de diferentes ámbitos do deseño, analizando os procesos e métodos utilizados para desenvolvelos, así como as finalidades funcionais e comunicativas das que parten e o seu impacto en aspectos tales como a inclusión, a sostibilidade e o consumo responsable.	OBX3
CA5.4. Planificar adecuadamente proxectos de deseño individuais ou colectivos, establecendo obxectivos en función do impacto de comunicación buscado, programando as distintas fases do plan	OBX4

de desenvolvemento, seleccionando con criterio as ferramentas e recursos e priorizando a sostibilidade.	
CA5.5. Realizar colectivamente un proxecto de deseño inclusivo, priorizando a súa adecuación a unha ou varias diversidades funcionais concretas, utilizando de maneira creativa as configuracións formais e argumentando as decisións tomadas.	OBX6
CA5.6. Identificar as posibilidades de intervención do deseño inclusivo en diferentes ámbitos da actividade humana, poñendo en valor os proxectos innovadores e transformadores da sociedade.	OBX6
Contidos	
- Deseño de espazos. Organización do espazo habitable, público ou privado. Distribución de espazos e percorridos. - Elementos construtivos. Principios de iluminación. Deseño de espazos interiores. - Percepción psicolóxica do espazo. - O deseño inclusivo de espazos.	

2619 11.4 Orientacións pedagóxicas

2620 A intervención educativa na materia de Deseño desenvolverá ou seu currículo e tratará de
2621 asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos
2622 obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada adquisición das
2623 competencias clave e ou logro dos obxectivos da etapa.

2624 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
2625 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
2626 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
2627 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
2628 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e ou seu
2629 nivel de desempeño.

2630 **Relación entre os obxectivos da materia de Deseño e as competencias clave a través dos**
2631 **descritores operativos establecidos no anexo I**

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-3		1-2	1	4	1		2
OBX2	1-3		2		1.1	1-3-4		1
OBX3			1-5	2		1-4	1	1-2-4.1
OBX4		1	3	3	3.2-5	4	1-3	4.1-4.2

OBX5			3		1.1	1-4	1-2-3	3.1-3.2-4.1-4.2
OBX6		1	3	3	2	4	1-3	3.2-4.1-4.2

2632 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 2633 – O uso de mecanismos que atendan os diferentes ritmos de aprendizaxe e que axuden á
- 2634 prevención das dificultades do alumnado durante o desenvolvemento das fases de
- 2635 investigación, análise e resolución das súas solucións creativas, tanto en traballo individual
- 2636 como en equipo e que promovan tamén a autoaprendizaxe fomentando a autonomía e a
- 2637 mellora da autoestima.
- 2638 – O traballo en equipo como suma e interacción de saberes e personalidades diferentes para
- 2639 buscar solucións variadas, creativas, desenvolver diferentes roles dentro do grupo e repartir
- 2640 tarefas para obter distintas respostas, valorar e reflexionar sobre a importancia de traballar con
- 2641 outras persoas e obter solucións distintas ás que chegaríamos de non o facer en común.
- 2642 – A abordaxe de maneira transversal, para contribuír a unha formación global do alumnado, de
- 2643 aspectos relacionados coa prevención e xestión responsable dos residuos, así como sobre a
- 2644 seguridade, toxicidade e impacto ambiental dos materiais utilizados nos proxectos. O uso
- 2645 destas estratexias permitirá a creación de proxectos sostibles e a formación dunha conciencia
- 2646 ambiental desde as propias creacións na aula.
- 2647 – A procura da reflexión sobre outros aspectos relevantes relacionados co impacto sociocultural
- 2648 desta disciplina, como o consumo responsable ou a propiedade intelectual para protexer a
- 2649 creatividade propia e allea.
- 2650 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
- 2651 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, e o fomento da creatividade, do
- 2652 espírito científico e do emprendemento.
- 2653 – O deseño como proceso para poñer en funcionamento diferentes procesos cognitivos e
- 2654 emocionais do alumnado que axuden a formar un pensamento creador sen prexuízos, a
- 2655 construír a súa propia identidade, valorar as opinións alleas, desenvolver o sentido crítico e
- 2656 traballar a empatía, a intelixencia emocional e a autoestima.
- 2657 – As solucións creativas ás propostas da aula como posibilidade para valorar unha boa
- 2658 presentación, a composición organizada, a limpeza, a orde, e un bo acabado que será
- 2659 fundamental nunha primeira impresión ao dar a coñecer o resultado do seu traballo, non só
- 2660 durante o curso, senón tamén nun futuro laboral relacionado co deseño. Sen esquecer a
- 2661 transferencia e aplicación destas experiencias e aprendizaxes a outras disciplinas do saber.

- 2662 – O deseño como ferramenta para aprender a planificar e anticipar as actuacións e intervencións
2663 e para obter solucións a problemas determinados, así como medio de conexión de disciplinas
2664 variadas.
- 2665 – O poder de transformación do deseño como fin para mellorar a contorna e a calidade de vida.
2666 Reflexionar sobre a utilidade e perfección dos obxectos que utilizamos na vida cotiá.
- 2667 – A proposta de situacións de aprendizaxe que lle permitan ao alumnado mellorar o desempeño
2668 das habilidades de creación, innovación, traballo en equipo e experimentación con diferentes
2669 técnicas, tanto tradicionais como dixitais, e sistemas de representación que sexan máis
2670 axeitados ao tipo de proposta curricular. Tamén a utilización do debuxo técnico como medio
2671 para definir e concretar as ideas creativas e valorar a innovación e actualización dos
2672 coñecementos das técnicas dixitais relacionadas co deseño de produtos e espazos.
- 2673 – O traballo conxunto dos bloques de criterios de avaliación e contidos, no desenvolvemento
2674 destas situacións de aprendizaxe, sempre de acordo coa súa natureza. Desta forma, os
2675 coñecementos, destrezas e actitudes adquirense e aplícanse de maneira interrelacionada e
2676 progresiva, profundando non seu grao de complexidade. Estas situacións de aprendizaxe
2677 deben proporcionar unha visión dinámica das oportunidades de desenvolvemento persoal,
2678 académico e profesional que ofrece esta materia, e facilitar a posible transferencia destas
2679 aprendizaxes a outros campos ou disciplinas.

2680 12 Economía

2681 12.1 Introducción

2682 A nosa realidade é incerta, pero ofrece multitude de posibilidades, vivimos nunha etapa de
2683 profundas transformacións aceleradas pola incorporación das novas tecnoloxías a diferentes
2684 esferas da vida. Na nosa sociedade gozamos dun progreso económico único que, con todo, xera
2685 niveis de pobreza non desexables, un exceso de contaminación, un incremento da desigualdade e
2686 un envellecemento da poboación nos países desenvolvidos. A globalización actual non se pode
2687 entender sen a dixitalización, que está a cambiar non só a estrutura produtiva global e a estrutura
2688 económica e financeira, senón tamén a propia sociedade no seu conxunto.

2689 O noso planeta está interconectado de múltiples maneiras, no ámbito económico, cultural,
2690 ambiental e social, entre outros. Somos responsables do impacto das nosas decisións, tanto
2691 individuais coma colectivas, no mundo. É necesario coñecer e tomar conciencia de como as nosas
2692 formas de vida afectan o clima, os recursos dispoñibles, a biodiversidade e a propia sociedade.
2693 Esta reflexión está presente en todos os países do mundo e deu como froito o compromiso que
2694 supoñen os obxectivos de desenvolvemento sostible (ODS) para afrontar conxuntamente os
2695 principais desafíos do futuro. A educación é un instrumento fundamental para facer posible ese
2696 compromiso e, neste sentido, a formación económica axuda a comprender desde a súa
2697 perspectiva cales son eses desafíos e como afrontalos.

2698 Entender a realidade desde un punto de vista económico axuda a desenvolver mellor o noso
2699 comportamento individual e colectivo tras unha reflexión racional e ética que nos permita tomar
2700 decisións financeiras e económicas na nosa vida cotiá e valorar o seu impacto. Canto mellor
2701 comprendemos o mundo no que vivimos, máis capaces somos de tomar decisións que nos
2702 permitan mellorar a nosa vida, a sociedade e a contorna en que vivimos.

2703 Coa materia de Economía trátase de aproximar o alumnado ao coñecemento da economía de
2704 maneira introdutoria, para entender a sociedade na que vive, espertar o seu interese e promover
2705 iniciativas dirixidas a actuar sobre a propia realidade, tras unha análise crítica desta, e tomar de
2706 maneira razoada e responsable as súas propias decisións, con repercusión económica e
2707 financeira tanto no ámbito individual coma colectivo, para que lles sirva de base non só a aqueles
2708 alumnos e alumnas que decidan estudar posteriormente esta disciplina, senón tamén aos que
2709 orienten o seu itinerario académico noutra dirección e desexen adquirir unha cultura económica
2710 xeral necesaria para participar dunha forma activa no desenvolvemento dos retos da economía
2711 actual.

2712 O currículo de Economía toma como referentes os descritores operativos que concretan o
2713 desenvolvemento competencial do alumnado ao termo do bacharelato. Ademais, desenvólvese
2714 tendo en conta os obxectivos fixados para esta etapa, contribuíndo a afianzar no alumnado «o
2715 espírito emprendedor con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo,
2716 confianza en si mesmo e sentido crítico».

2717 A materia de Economía parte da adquisición de todas as competencias clave por parte do
2718 alumnado nas etapas de educación primaria e educación secundaria obrigatoria, pero de forma
2719 particular da competencia emprendedora, da competencia cidadá e da competencia persoal,
2720 social e de aprender a aprender. Estas complementáanse achegando, por unha banda, elementos
2721 que permiten comprender a economía, as oportunidades sociais e económicas, así como as
2722 dificultades ás que se enfronta unha organización ou a propia sociedade con outros relacionados
2723 coa reflexión crítica e construtiva e a proposta de solucións a problemas e retos contemporáneos.

2724 O currículo desta materia, que aborda aprendizaxes significativas, funcionais e de interese para
2725 o alumnado, está organizado ao redor da adquisición duns obxectivos que desenvolven diversos
2726 aspectos. En primeiro lugar, tratan de explicar como a escaseza condiciona os comportamentos
2727 desde a perspectiva económica, tanto no plano persoal coma social. En segundo lugar, propoñen
2728 analizar a realidade utilizando ferramentas que brinda a propia ciencia económica. As devanditas
2729 ferramentas permitirán estudar, por unha banda, o comportamento dos diversos axentes
2730 económicos, con visión microeconómica e, por outra, o funcionamento económico agregado,
2731 desde unha perspectiva macroeconómica. E, en terceiro lugar, inclúe tanto a explicación de
2732 ferramentas de intervención económica, as políticas económicas, como a exposición de retos da
2733 economía actual para os que hai que buscar novas solucións. A ciencia económica, como ciencia
2734 social, ten unha proxección cara á acción que permite desenvolver propostas de intervención na
2735 economía e contribuír a unha mellora do benestar da sociedade.

2736 Os criterios de avaliación establecidos van dirixidos a comprobar o grao de adquisición dos
2737 obxectivos da materia, isto é, o nivel de desempeño cognitivo, instrumental e actitudinal que poida
2738 ser aplicado en situacións ou actividades dos ámbitos persoal, social e educativo cunha futura
2739 proxección profesional.

2740 Os criterios de avaliación e os contidos organízanse en cinco bloques e é obxectivo desta
2741 materia que o alumnado tome un primeiro contacto cos saberes de economía, que os comprenda
2742 e os relacione e que adquira unha visión global e integradora.

2743 O primeiro deses bloques relaciónase coas decisións económicas a partir da análise da
2744 realidade. O segundo e o terceiro vincúlanse ao coñecemento e ao uso de ferramentas que
2745 permitan que o alumnado entenda a realidade económica desde unha perspectiva tanto micro

2746 coma macroeconómica. O cuarto lígase ás políticas económicas, aos aspectos principais da súa
2747 terminoloxía e á repercusión que teñen na contorna económica nun marco globalizado, así como
2748 aos problemas e aos instrumentos cos que contan os gobernos para dar respostas aos devanditos
2749 problemas. O quinto e último bloque céntrase na contorna económica máis inmediata para
2750 identificar as fortalezas e as debilidades da economía española.

2751 Finalmente, expónse o enfoque desta materia desde unha perspectiva teórico-práctica, tendo
2752 presente a súa interconexión con outras disciplinas, que lle permitirá ao alumnado desenvolver un
2753 pensamento crítico e tomar decisións fundamentadas, propoñendo iniciativas que poidan dar
2754 solucións aos novos retos que expón a sociedade actual.

2755 12.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Valorar o problema da escaseza e a importancia de adoptar decisións no ámbito económico, analizando a súa repercusión nos distintos sectores e comparando solucións alternativas que ofrecen os diferentes sistemas para comprender o funcionamento da realidade económica.

- É necesario estudar o problema económico da escaseza e analizar como afecta aos diferentes sectores, así como as solucións alternativas a este que propoñen os distintos sistemas económicos, aprendendo a valorar con espírito crítico as vantaxes e os inconvenientes de cada un deles.
- Ser conscientes da realidade actual desde unha perspectiva económica permite comprender mellor o noso comportamento á hora de tomar decisións responsables, xa sexa na procura da satisfacción de necesidades propias coma na distribución equitativa dos recursos.
- Así mesmo, é necesario reflexionar sobre como a globalización e os procesos de cooperación e integración económica están a modificar non só a estrutura produtiva global, senón tamén a estrutura económica e a propia sociedade no seu conxunto.

OBX2. Recoñecer e comprender o funcionamento do mercado, analizando os seus fallos, para estudar a repercusión destes na contorna e facilitar a toma de decisións no ámbito económico.

- O funcionamento do mercado, así como dos distintos modelos de competencia, son aspectos que o alumnado debe comprender para interpretar e prever as consecuencias derivadas de cambios na oferta e na demanda e actuar en consecuencia.
- Por outra banda, é necesario que o alumnado identifique e analice con espírito crítico os fallos e os límites do mercado que explican a necesidade de intervir no funcionamento da economía a través de diversas medidas de política económica. Todo isto levará o alumnado a recoñecer o papel regulador do sector público e as medidas de política económica e fiscal que leva a cabo e a reflexionar sobre os efectos que esas políticas teñen na igualdade de oportunidades, no crecemento e na redistribución da renda.

OBX3. Distinguir e valorar o papel dos distintos axentes económicos que interveñen no fluxo circular da renda recoñecendo, con sentido crítico, os beneficios e os custos que xera, para determinar como se produce o desenvolvemento económico e a súa relación co benestar da sociedade.

- Para entender a realidade económica desde un punto de vista macroeconómico é preciso analizar o papel que os distintos axentes económicos —Estado, empresas, familias e outros— xogan no desenvolvemento económico e no benestar da sociedade. Cada un deles, coa súa participación, colabora nese desenvolvemento económico, xa sexa a través da produción de bens e servizos, do traballo, o aforro/gasto, das políticas fiscais ou das subvencións, entre outros.
- O crecemento derivado do fluxo da renda xera moitos beneficios, pero tamén algúns desequilibrios que o alumnado ten que valorar con espírito crítico, como o desemprego e os seus custos sociais e económicos, os fluxos migratorios como consecuencia da concentración empresarial, a economía mergullada ou a sostibilidade ambiental. Que o alumnado coñeza e valore estes elementos permitiralle adquirir os saberes necesarios para explicar como se produce o desenvolvemento económico e para expor alternativas a situacións problemáticas.

OBX4. Coñecer e comprender o funcionamento do sistema financeiro valorando os seus efectos sobre a economía real e analizando os elementos que interveñen nas decisións financeiras relacionadas co investimento, o aforro, os produtos financeiros e a procura de fontes de financiamento para planificar e xestionar con responsabilidade e autonomía as propias finanzas e adoptar decisións financeiras fundamentadas.

- É necesario que o alumnado coñeza o funcionamento do sistema financeiro e os produtos que ofrece relacionados co investimento, co aforro, co endebedamento, cos seguros..., para mellorar a súa competencia á hora de adoptar decisións financeiras e planificar e xestionar con autonomía as finanzas persoais. Así mesmo, é importante que comprenda cara a onde se dirixe e evoluciona o sistema financeiro en relación cos cambios sociais e tecnolóxicos.
- Ademais, é preciso que o alumnado coñeza ferramentas que lle permitan analizar e valorar as políticas monetarias e entender os seus efectos sobre a inflación, o crecemento e o benestar, dentro do marco financeiro actual.

OBX5. Identificar e valorar os retos e os desafíos aos que se enfronta a economía actual, analizando o impacto da globalización económica, a nova economía e a revolución dixital para propor iniciativas que fomenten a equidade, a xustiza e a sostibilidade.

- A economía actual enfróntase a retos e desafíos importantes dentro dun contexto globalizado onde as relacións económicas son cada vez máis complexas. É moi importante neste novo contexto saber recoñecer o impacto que a nova economía e a revolución dixital van supor sobre a actividade empresarial, o emprego e a distribución da renda.
- O alumnado debe valorar de forma crítica o seu comportamento como futuros consumidores e xeradores de renda e, para iso, é necesario que coñeza e comprenda aspectos sobre a pegada da globalización e os problemas asociados, como o desemprego, o esgotamento de recursos, a pobreza ou o consumismo. Estes coñecementos vanlle permitir xerar iniciativas e levar a cabo accións que propicien a igualdade, o consumo responsable, a mellora continua e o benestar social, participando activamente na economía.

OBX6. Analizar os problemas económicos actuais mediante o estudo de casos, a investigación e a experimentación, utilizando ferramentas da análise económica e tendo en conta os factores que condicionan as decisións dos axentes económicos, para facilitar a comprensión deses problemas e expor solucións innovadoras e sostibles que respondan a necesidades individuais e colectivas.

- A realidade socioeconómica é complexa, polo que é importante dispor de diversos métodos de análise desta realidade que permitan unha comprensión máis profunda desta e supoñan unha axuda para poder intervir nela ofrecendo propostas e solucións de valor que contribúan á mellora e ao benestar da sociedade.
- É importante que o alumnado aprenda a utilizar ferramentas propias da economía experimental, por exemplo, deseñando e pondo en marcha experimentos económicos sinxelos sobre cuestións próximas, analizando o custo-beneficio nun proxecto de carácter económico-empresarial básico ou simplemente facendo un estudo de casos sobre a realidade económica aplicando o método científico.
- Por outra banda, tamén é interesante que saiban analizar a realidade económica desde a perspectiva da economía do comportamento, observando ademais dos aspectos económicos outros factores de carácter cognitivo, psicolóxico, sociolóxico, emocional e ambiental para ofrecer respostas a problemas actuais.

2756 **12.3 Criterios de avaliación e contidos**

2757 **1º curso**

Materia de Economía 1º curso	
Bloque 1. As decisións económicas	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Comprender a realidade económica actual, analizando a repercusión das decisións adoptadas no ámbito económico, valorando os procesos de integración económica e establecendo comparacións sobre as solucións alternativas que ofrecen os distintos sistemas.	OBX1
▪ CA1.2. Comprender o problema da escaseza, identificando os motivos e comparando, de maneira xustificada, diferentes estratexias económicas de resolución deste.	OBX1
▪ CA1.3. Coñecer os procesos que interveñen na toma das decisións económicas de maneira individual e colectiva analizando o impacto que teñen na sociedade.	OBX1
▪ CA1.4. Analizar con espírito crítico os fallos do mercado, avaliando as súas consecuencias e reflexionando sobre as súas posibles solucións segundo os diferentes sistemas económicos.	OBX2
▪ CA1.5. Coñecer como se produce o desenvolvemento económico, o benestar social e a redución da pobreza valorando, con sentido crítico, o papel dos distintos axentes económicos que interveñen no fluxo circular da renda.	OBX3

CA1.6. Comprender a organización dos axentes económicos no fluxo da renda establecendo relacións entre eles e determinando a súa repercusión no desenvolvemento económico e benestar social.	OBX3
CA1.7. Coñecer e comprender o funcionamento do sistema financeiro valorando os seus efectos sobre a economía real e analizando os elementos que interveñen nas decisións financeiras relacionadas co investimento, co aforro, cos produtos financeiros e coa procura de fontes de financiamento, para planificar e xestionar con maior responsabilidade e autonomía as propias finanzas e adoptar decisións financeiras fundamentadas.	OBX4
CA1.8. Planificar e xestionar con responsabilidade e progresiva autonomía as finanzas persoais e adoptar decisións fundamentadas a partir do coñecemento e da comprensión do sistema financeiro valorando os elementos que interveñen nas decisións financeiras e os efectos que estes poden provocar na economía real.	OBX4
CA1.9. Adquirir coñecementos financeiros a partir da análise do sistema financeiro, do seu funcionamento e dos efectos que se derivan das decisións adoptadas nel e establecendo conexións entre estas aprendizaxes e as súas decisións financeiras persoais que afectan a súa vida cotiá.	OBX4
CA1.10. Expor solucións socioeconómicas que respondan a necesidades individuais e colectivas investigando e explorando a realidade económica tendo en conta diversos factores e aplicando as ferramentas propias do ámbito da economía.	OBX6

Contidos

- A economía, as necesidades, os bens e a escaseza. O contido económico das relacións sociais. Pobreza e escaseza. A modelización como ferramenta para entender as interaccións económicas.
- O proceso de toma de decisións económicas. A racionalidade. O custo de oportunidade. Os custos irrecuperables. A análise marxinal. Os incentivos e as expectativas. Teoría de xogos. A eficiencia. Risco e incerteza.
- A organización económica e os sistemas económicos; valoración e comparación.
- Planificación e xestión das decisións financeiras: o investimento, o aforro e o consumo. Diñeiro e transaccións. Funcións do diñeiro e formas do diñeiro. Risco e beneficio. O papel dos bancos na economía. Funcionamento dos produtos financeiros como préstamos, hipotecas e os seus substitutos. Os seguros.
- Teoría de xogos. O dilema do prisioneiro. Xogos repetidos e equilibrios cooperativos.
- Economía do comportamento. Desviacións da racionalidade económica. Decisións económicas e ética. Experimentos ou ensaios económicos.
- Métodos para a análise da realidade económica: o método científico, a modelización e experimentos ou ensaios económicos.

Bloque 2. A realidade económica. Ferramentas para entender o mundo cunha visión microeconómica

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Valorar a repercusión dos fallos do mercado no eido microeconómico e facilitar o proceso de toma de decisións neste ámbito, recoñecendo e comprendendo o seu funcionamento.	OBX2
CA2.2. Entender o funcionamento do mercado e a natureza das transaccións que teñen lugar nel,	OBX2

analizando elementos como a oferta, a demanda, os prezos, os tipos de mercado e os axentes implicados e reflexionado sobre a súa importancia como fonte de mellora económica e social.	
CA2.3. Analizar con espírito crítico os fallos do mercado, avaliando as súas consecuencias e reflexionando sobre as súas posibles solucións.	OBX2
Contidos	
- Intercambio e mercado. Tipos e funcionamento dos mercados. Representación gráfica. - A elasticidade. Os fallos de mercado. A análise custo-beneficio.	
Bloque 3. A realidade económica. Ferramentas para entender o mundo cunha visión macroeconómica	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Analizar o problema da asignación de recursos na satisfacción das necesidades, tanto individuais como colectivas —a escaseza—, identificando os motivos e comparando, de maneira xustificada, diferentes estratexias económicas de resolución deste.	OBX1
CA3.2. Entender o funcionamento do mercado laboral e a natureza das transaccións que teñen lugar nel, analizando os axentes implicados e reflexionado sobre a súa importancia como fonte de mellora económica e social.	OBX2
CA3.3. Coñecer como se produce o desenvolvemento económico e o benestar social valorando, con sentido crítico, o papel dos distintos axentes económicos que interveñen no fluxo circular da renda.	OBX3
CA3.4. Diferenciar os custos e os beneficios xerados no fluxo circular da renda para cada un dos axentes económicos determinando a súa repercusión no desenvolvemento económico e benestar social.	OBX3
CA3.5. Coñecer e comprender o funcionamento do sistema financeiro e a súa evolución na era dixital, analizando as novas tendencias tecnolóxicas que supoñen unha disrupción no sector financeiro, para planificar e xestionar con maior responsabilidade e autonomía as propias finanzas e adoptar decisións financeiras fundamentadas.	OBX4
CA3.6. Planificar e xestionar con responsabilidade e progresiva autonomía as finanzas persoais e adoptar decisións fundamentadas a partir do coñecemento e da comprensión do sistema financeiro e a súa evolución na era dixital valorando os elementos que interveñen nas decisións financeiras e os efectos que estes poden provocar na economía real.	OBX4
CA3.7. Adquirir coñecementos financeiros a partir da análise do sistema financeiro, do seu funcionamento, da súa evolución e dos efectos que se derivan das decisións adoptadas nel e establecendo conexións entre estas aprendizaxes e as súas decisións financeiras persoais que afectan a súa vida cotiá.	OBX4
CA3.8. Identificar os retos e os desafíos dunha economía global propondo iniciativas que fomenten a equidade, a xustiza e a sostibilidade e analizando, con sentido crítico, o impacto que provoca a	OBX5

globalización, a nova economía e a revolución dixital no benestar económico e social dos cidadáns.	
CA3.9. Comprender os retos económicos actuais en materia de comercio internacional e procesos de integración económica, analizando de forma crítica e construtiva os efectos económicos-sociais a partir da análise de casos reais e fomentando iniciativas que respondan ás necesidades que supoñen estes retos.	OBX5
CA3.10. Expor solucións socioeconómicas que respondan a necesidades individuais e colectivas tanto no marco das relacións nacionais coma internacionais, investigando e explorando a realidade económica tendo en conta diversos factores e aplicando as ferramentas propias do ámbito da economía.	OBX6
Contidos	
- A macroeconomía. Os axentes económicos e o fluxo circular da renda. A demanda agregada, a oferta agregada e o seu funcionamento. - Crecemento económico e desenvolvemento. Os factores do crecemento. A distribución da renda: relación entre eficiencia e equidade. Indicadores do desenvolvemento social. Benestar e calidade de vida. - Economía laboral. O funcionamento e as tendencias dos mercados de traballo e o impacto dos custos de despedimento. Tipos de desemprego. Efectos e medidas correctoras. A brecha salarial. - O comercio internacional, os procesos de integración económica e os seus efectos. Proteccionismo e libre comercio. A unión europea e monetaria. - O sistema financeiro, o seu funcionamento e os seus efectos. Evolución do panorama financeiro. O diñeiro. Tipoloxía do diñeiro e o seu proceso de creación.	
Bloque 4. As políticas económicas	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Comprender a realidade económica actual analizando a repercusión das decisións adoptadas pola intervención do Estado en materia de política económica e establecendo comparacións sobre as solucións alternativas que ofrecen os distintos sistemas.	OBX1
CA4.2. Comprender o problema básico da economía da escaseza de recursos para garantir o estado do benestar e analizar as diferentes alternativas de financiamento e os seus efectos no conxunto da sociedade.	OBX1
CA4.3. Diferenciar os custos e os beneficios que xera para cada un dos axentes económicos no fluxo da renda establecendo relacións entre eles e determinando a súa repercusión no estado do benestar e no seu financiamento.	OBX3
CA4.4. Coñecer e comprender o funcionamento do sistema financeiro, da política monetaria e da estabilidade de prezos valorando os seus efectos sobre a economía real e analizando os elementos que interveñen nas decisións financeiras, como o tipo de xuro, a inflación, o aforro, os produtos financeiros e a procura de fontes de financiamento, para planificar e xestionar con maior responsabilidade e autonomía as propias finanzas e adoptar decisións financeiras fundamentadas.	OBX4

CA4.5. Adquirir coñecementos financeiros a partir da análise do sistema financeiro e da política monetaria e establecendo conexións entre estas aprendizaxes e as súas decisións financeiras persoais que afectan a súa vida cotiá.	OBX4
CA4.6. Expor solucións socioeconómicas que respondan a necesidades individuais e colectivas propias do estado do benestar investigando e explorando a realidade económica tendo en conta diversos factores e aplicando as ferramentas propias do ámbito da economía.	OBX6
Contidos	
- Economía positiva e economía normativa. A intervención do Estado e a súa xustificación. A política económica e os seus efectos. - A política fiscal. O estado do benestar e o seu financiamento. O principio de solidariedade e os impostos. O déficit público, a débeda pública e os seus efectos. A economía mergullada. - A política monetaria e a estabilidade de prezos. Funcionamento do mercado monetario. A inflación: teorías explicativas. Efecto das políticas monetarias sobre a inflación, o crecemento e o benestar.	
Bloque 5. Os retos da economía española nun contexto globalizado	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Comprender a realidade económica actual analizando as oportunidades e os riscos dos procesos de integración económica entre países e da globalización e a súa repercusión na redución das desigualdades.	OBX1
CA5.2. Analizar a escaseza de recursos e a pobreza para comprender os fluxos migratorios identificando os motivos e comparando, de maneira xustificada, diferentes estratexias económicas de resolución deste.	OBX1
CA5.3. Coñecer os procesos que interveñen na toma das decisións económicas de maneira individual e colectiva analizando o impacto que teñen nos retos económicos actuais.	OBX1
CA5.4. Analizar, con sentido crítico, como se produce o desenvolvemento económico e o benestar social con relación ao desenvolvemento sostible e aos retos económicos actuais. Estudo de casos.	OBX3
CA5.5. Diferenciar os custos e os beneficios que xera para cada un dos axentes económicos no fluxo da renda establecendo relacións entre eles e determinando a súa repercusión no desenvolvemento económico e no benestar social.	OBX3
CA5.6. Propor iniciativas que fomenten a equidade, a xustiza e a sostibilidade a partir da identificación dos retos e dos desafíos que supón a economía actual e analizando, con sentido crítico, o impacto que provoca a globalización, a nova economía e a revolución dixital no benestar económico e social dos cidadáns.	OBX5
CA5.7. Comprender os retos económicos actuais analizando de forma crítica e construtiva a contorna, identificando aqueles elementos que condicionan e transforman a economía e fomentando iniciativas	OBX5

que respondan ás necesidades que supoñen estes retos.	
CA5.8. Expor solucións socioeconómicas que respondan a necesidades individuais e colectivas con relación aos retos económicos actuais, investigando e explorando a realidade económica tendo en conta diversos factores e aplicando as ferramentas propias do ámbito da economía.	OBX6
Contidos	
- A globalización: factores explicativos, oportunidades e riscos. A converxencia económica entre países e a redución das desigualdades. - A nova economía e a revolución dixital. A economía colaborativa. A economía circular. O impacto da revolución dixital sobre o emprego e a distribución da renda. A adaptación da poboación activa ante os retos da revolución dixital. - O futuro do estado do benestar. Sostibilidade das pensións. Os fluxos migratorios e as súas implicacións socioeconómicas. - Teorías sobre o decrecemento económico. - Os obxectivos de desenvolvemento sostible (ODS) e os retos económicos actuais. Estudo de casos.	

2758 12.4 Orientacións pedagóxicas

2759 A intervención educativa na materia de Economía desenvolverá o seu currículo e tratará de
2760 asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos
2761 obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha adecuada adquisición das
2762 competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

2763 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
2764 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
2765 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
2766 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
2767 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
2768 nivel de desempeño.

2769 **Relación entre os obxectivos da materia de Economía e as competencias clave a través dos**
2770 **descriptores operativos establecidos no anexo I**

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	2		2		4-5		1-2	
OBX2	2-3		2		4	3	1-2	
OBX3	2-3				4-5	3-4	1-2	

OBX4	2-3			4	1.2-4-5		1-2	
OBX5	2-3		4	5	1.2-4-5		1	
OBX6	3		2		5	3-4	1-2-3	

2771 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 2772 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
2773 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
2774 equipo.
- 2775 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
2776 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 2777 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
2778 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
2779 como se detecten estas dificultades.
- 2780 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
2781 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
2782 espírito científico e do emprendemento.
- 2783 – O uso de métodos e procedementos de observación e investigación, desde unha perspectiva
2784 teórico-práctica, que favorezan a aplicación dos saberes e a análise de casos de investigación
2785 sobre a realidade socioeconómica.
- 2786 – A realización de estudos da realidade, desde unha perspectiva económica, que favorezan a
2787 interconexión con outras disciplinas e que lle permitan ao alumnado tomar decisións
2788 fundamentadas, así como propor iniciativas que poidan dar solucións aos novos retos da
2789 sociedade actual.

2790 **13 Economía, Emprendemento e Actividade Empresarial**

2791 **13.1 Introducción**

2792 Todo cidadán necesita comprender a estrutura e o funcionamento da organización económica
2793 e social co fin de converterse en parte activa e construtiva da sociedade e contribuír a atopar
2794 solucións aos problemas que poidan xurdir nela.

2795 Esta materia de modalidade que está exposta para o bacharelato xeral, trata de achegar os
2796 conceptos económicos e empresariais necesarios para que o alumnado teña un soporte teórico
2797 que lle permita realizar análises críticas e fundamentadas a partir do estudo de casos sobre a
2798 realidade económica actual, valorar os efectos que provoca nos distintos ámbitos da vida e
2799 aproveitar estas aprendizaxes para xerar unha actitude proactiva e comprometida coa sociedade e
2800 de procura dun maior benestar tanto colectivo como individual.

2801 A materia parte da adquisición de todas as competencias clave por parte do alumnado na
2802 etapa de educación primaria e educación secundaria obrigatoria, pero, de forma particular, da
2803 competencia emprendedora, da competencia cidadá e da competencia persoal, social e de
2804 aprender a aprender. Estas complementáanse achegando, por unha banda, elementos que
2805 permiten comprender o funcionamento de economía, das empresas e do perfil das persoas
2806 emprendedoras, así como aqueles elementos relacionados coa reflexión crítica e construtiva e a
2807 proposta de solucións a problemas e retos contemporáneos cunha visión interdisciplinaria.

2808 Está organizada arredor duns obxectivos que propoñen que o alumnado analice de forma
2809 crítica e reflexiva as achegas da ciencia económica, valorando a súa interrelación con outras
2810 disciplinas; que estude, desde un enfoque interdisciplinario, o comportamento das persoas e
2811 institucións respecto da toma de decisións económicas, partindo do problema da escaseza e os
2812 seus efectos; que se sensibilice e comprometa coa consecución dos Obxectivos de
2813 Desenvolvemento Sostible; que identifique e valore as habilidades e competencias que
2814 caracterizan as persoas emprendedoras para facelas súas na medida en que así o necesite; que
2815 coñeza e comprenda as distintas estratexias empresariais, analizando a súa evolución e
2816 distinguindo os novos modelos de negocio e que analice as transformacións socioeconómicas que
2817 son producidas e producen a innovación e a revolución dixital na actividade empresarial.

2818 Os criterios de avaliación e contidos organízanse en tres bloques, facendo coincidir os seus
2819 títulos coa denominación da materia. O primeiro deles vincúlase a aspectos puramente
2820 económicos e comprende, pola súa vez, dúas partes: a primeira recolle o problema da escaseza e
2821 o tratamento do problema económico; a segunda aborda cuestións relacionadas coa economía e
2822 as súas conexións con outras disciplinas, permitindo realizar unha análise da realidade desde

2823 unha perspectiva máis ampla e integradora. O segundo bloque lígase ao emprendemento e ao
2824 coñecemento das persoas emprendedoras. Trata de presentarlle ao alumnado aquelas
2825 habilidades e competencias que son características das persoas con iniciativa e sentido
2826 emprendedor vendo nelas referentes reais que o inspiren no seu camiño cara ao futuro. De igual
2827 modo, tamén busca dar unha visión obxectiva e realista das dificultades que poden atopar no
2828 devandito camiño. O terceiro e último bloque céntrase na actividade empresarial e pretende
2829 analizar as estratexias que levan cabo as empresas, así como os novos modelos de negocio
2830 tendo sempre presente as novidades que existen neste campo como consecuencia da revolución
2831 tecnolóxica e dixital.

2832 Os criterios de avaliación establecidos para esta materia van dirixidos a coñecer o grao de
2833 competencia que o alumnado adquirise, isto é, o desempeño no ámbito cognitivo, instrumental e
2834 actitudinal, respecto dos contidos propostos que serán aplicados ao ámbito persoal, social e
2835 académico cunha futura proxección profesional.

2836 Preténdese abordar a materia desde unha perspectiva teórico-práctica aplicando os contidos á
2837 análise de casos e investigacións sobre a realidade empresarial, de forma obxectiva. Coñecer e
2838 debater estratexias empresariais a partir do estudo de casos reais e significativos permitirá que o
2839 alumnado tome conciencia da importancia de potenciar as calidades propias e dos demais e
2840 fomentar actitudes de esforzo, constancia e superación vendo nestes elementos unha achega de
2841 valor tanto individual como colectivo no camiño cara á aprendizaxe e o logro.

2842 13.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Analizar de forma crítica e reflexiva as achegas da ciencia económica, valorando a súa interrelación con outras disciplinas, para entender a realidade desde unha visión integral e actuar como cidadáns responsables, autónomos e comprometidos.

- A realidade económica actual é complexa, así como a solución aos problemas e a toma de decisións neste ámbito, porque interveñen nela moitas variables. Por iso, é importante que o alumnado, a través do estudo e da análise reflexiva, consiga relacionar os coñecementos da ciencia económica cos que ofrecen distintas disciplinas, xa sexan do ámbito das ciencias sociais ou doutros ámbitos. Esta conexión proporciona unha visión máis completa do mundo, permite comprender mellor os cambios na contorna económica e social e propoñer solucións integrais a problemas económicos como cidadáns responsables, autónomos e comprometidos.

OBX2. Analizar, desde un enfoque interdisciplinario, o comportamento tanto individual como colectivo na toma de decisións económicas, avaliando o problema da escaseza e os seus efectos, para comprender os cambios económicos e sociais derivados do devandito problema e actuar en consecuencia.

- O problema da escaseza e os seus efectos subxace a toda a ciencia económica e condiciona o comportamento dos individuos e da sociedade á hora de tomar decisións neste campo.
- Se o alumnado consegue ter unha perspectiva integral deste problema, vai ser capaz de actuar e tomar decisións máis rigorosas froito dunha análise global, tendo en conta tanto aspectos económicos como doutro tipo, por exemplo: de tipo sociolóxico, filosófico e ético.

OBX3. Establecer correspondencias entre os Obxectivos de Desenvolvemento Sostible e as aprendizaxes adquiridas a través do estudo de casos reais, analizándoos con axuda de ferramentas económicas e empresariais para xerar unha actitude sensible e un comportamento responsable e proactivo que contribúa a dar resposta aos retos actuais.

- Comprender de forma práctica como afectan os Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS) ao desenvolvemento económico e social e aprender a analízalos con axuda de ferramentas económicas e empresariais permitiralle ao alumnado tomar conciencia da importancia de lograr estes obxectivos e dar resposta aos desafíos mundiais do século XXI con ampla repercusión no ámbito económico.
- O estudo de casos concretos tamén vai permitir que o alumnado se sensibilice e comprenda que, con accións sinxelas, individuais ou colectivas, se pode mellorar a sociedade e a contorna.

OBX4. Identificar e valorar habilidades e competencias que caracterizan as persoas emprendedoras dentro da realidade actual, analizando os seus perfís e a súa forma de afrontar os retos, para recoñecer e potenciar as destrezas emprendedoras propias e aplicalas a situacións reais da vida.

- Analizar o perfil do emprendedor actual require reflexionar sobre as competencias persoais e sociais que son desexables, como a creatividade, a empatía, a capacidade de iniciativa e de enfrontarse aos retos. Tamén é necesario valorar e ter en conta outros aspectos psicolóxicos que inflúen no desenvolvemento dese perfil, como as crenzas limitantes que provocan medos á hora de emprender, a importancia da intelixencia emocional ou o control das emocións, que condicionan os pensamentos e o alcance do logro.
- É conveniente achegar o alumnado a persoas emprendedoras reais para saber recoñecer esas calidades e competencias de modo que poidan aprender delas e avaliar en que medida son capaces de adquirilas ou potencialas con formación e adestramento, para aplicalas na súa vida cotiá.

OBX5. Comprender as estratexias empresariais, analizando a súa evolución e distinguindo os novos modelos de negocio desenvoltoos por entidades vinculadas a diferentes ámbitos e sectores, para identificar a filosofía das empresas, recoñecer as tendencias e poñer en valor, con sentido crítico, a súa actividade na sociedade actual.

- A estratexia empresarial evoluciona e adáptase aos cambios económicos e sociais. É preciso analizar esa evolución e reflexionar sobre os novos modelos de negocio e as tendencias da empresa na sociedade actual, valorando con espírito crítico os cambios que se están incorporando como, por exemplo, a nova forma de entender o lugar de traballo ou as novas características do cliente, o que require de novas estratexias de negocio.
- O alumnado, a través da análise de casos concretos de empresas reais, poderá comprender mellor a visión e a filosofía empresarial de cada unha delas e valorar os seus puntos fortes e débiles. A análise de casos pode tratar sobre grandes empresas con estratexias innovadoras que cambiaron o concepto de empresa no seu sector, ou doutras máis pequenas e próximas cuxa proposta de valor non sexa tan ambiciosa, pero si efectiva en diferentes contornas rurais, urbanos, locais e globais.

OBX6. Analizar a transformación económica e social e as súas consecuencias, recoñecendo a importancia que teñen a innovación e a revolución dixital na actividade empresarial, para comprender as respostas que as empresas lles ofrecen aos desafíos actuais e propoñer alternativas e novas solucións aos devanditos desafíos.

- A rápida transformación tecnolóxica, económica e social está a provocar cambios profundos na actividade empresarial o cal obriga as empresas a adaptarse e innovar para sobrevivir nun mundo cada vez máis competitivo, dar resposta a problemas cada vez máis complexos e ofrecer solucións aos desafíos actuais.
- Comprender como as empresas están a levar a cabo esta transformación vaille permitir ao alumnado avaliar os efectos da revolución tecnolóxica e a transformación dixital na economía, pero tamén noutros ámbitos como o mercado de traballo ou a súa organización, podendo formular alternativas e solucións para mellorar os desaxustes desde unha análise crítica.

2843 13.3 Criterios de avaliación e contidos

2844 1º curso

Materia de Economía, Emprendemento e Actividade Empresarial	
1º curso	
Bloque 1. Economía	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Entender a realidade partindo da análise crítica e reflexiva sobre as achegas que ofrece a ciencia económica e valorando a súa interrelación con outras disciplinas, de modo que o alumnado adquira unha visión integral desta e asuma responsabilidades e compromisos.	OBX1
▪ CA1.2. Comprender os cambios económicos e sociais desde unha análise interdisciplinaria sobre o comportamento humano no proceso de toma de decisións e avaliando o problema da escaseza e os seus efectos, estimulando ao alumnado para actuar en consecuencia.	OBX2
▪ CA1.3. Xerar actitudes sensíbles e comportamentos responsables e proactivos que contribúan a dar resposta aos retos actuais a partir do estudo de casos reais establecendo correspondencias entre a realidade mundial e as aprendizaxes adquiridas.	OBX3

▪ CA1.4. Tomar conciencia dos problemas mundiais analizándoos a través de ferramentas económicas e empresariais.	OBX3
▪ CA1.5. Comprender as respostas que ofrecen as empresas aos desafíos ambientais e retos económicos, analizando, a través de casos reais, as medidas que implementan.	OBX6
▪ CA1.6. Propoñer alternativas e novas solucións aos desafíos ambientais e aos retos económicos actuais, analizando os efectos da transformación económica e social e recoñecendo a importancia que teñen a innovación e a revolución dixital na actividade empresarial.	OBX6

Contidos

- A escaseza e o tratamento do problema económico.
 - A escaseza e as súas implicacións. O custo de oportunidade. A escaseza e a eficiencia. O paradoxo do valor, o valor de uso e o valor de cambio dos bens.
 - A escaseza e o funcionamento do mercado. Os prezos como mecanismo de asignación de recursos ao transmitir información. Sistemas de asignación de recursos.
 - Os fallos do mercado e a intervención do sector público. Fallos do sector público e as súas implicacións.
 - O fluxo circular da renda. Oferta e demanda agregada. Análise das interrelacións (conexións) que existen entre os diversos elementos (agregados) da realidade económica.
 - A contorna financeira. Diñeiro e transaccións. Planificación e xestión das finanzas persoais: risco e beneficio.
 - Os Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS) e os retos económicos actuais. Estudo de casos.
- Economía e outras disciplinas.
 - A economía como ciencia social. Principais problemas para a análise económica: a complexidade da realidade e a incorporación de supostos simplificadores. A dificultade para establecer leis xerais que non sexan de carácter probabilístico. A modelización matemática como ferramenta para a análise económica.
 - A análise económica e o individualismo metodolóxico. Outras alternativas de análises da realidade social. Perspectiva sociolóxica: o grupo social como unidade de análise económica.
 - Os individuos e o comportamento racional. Fallos da racionalidade: a racionalidade limitada. A economía do comportamento, a psicoloxía económica e a teoría da decisión.
 - Os axentes económicos e a maximización da súa utilidade: filosofía e economía: o utilitarismo e a felicidade. Utilitarismo como teoría ética fronte a outras posturas. A maximización do benestar social e o debate eficiencia versus equidade desde un punto de vista ético. O benestar social e a calidade de vida desde unha perspectiva sociolóxica. O benestar na psicoloxía positiva. A economía da felicidade e o paradoxo de Easterlin.
 - Economía e ecoloxía: cambio climático, desenvolvemento sostible e economía circular.

Bloque 2. Emprendemento

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Recoñecer e potenciar as destrezas emprendedoras propias, identificando e valorando previamente as habilidades que posúen persoas emprendedoras reais e analizando as súas competencias á hora de afrontar os retos que se lles presentan.	OBX4

▪ CA2.2. Afrontar retos sinxelos da vida cotiá aplicando as destrezas propias que caracterizan a unha persoa emprendedora.	OBX4
▪ CA2.3. Coñecer a evolución na xestión de grupos e relacións humanas na empresa, comprendendo e valorando as tendencias actuais.	OBX5

Contidos

- A persoa emprendedora e intraemprendedora. Competencias, calidades e hábitos. A intelixencia emocional e a intelixencia executiva.
- O espírito emprendedor: procura de necesidades e oportunidades. Adestramento da creatividade e proactividade.
- Crenzas sobre emprendemento. O medo para emprender: a xestión do erro como unha oportunidade para aprender.
- Competencias sociais. Tipos e aplicación. A xestión de grupos e a teoría das relacións humanas.
- Misión e visión da persoa emprendedora. Creación e posta en marcha do seu proxecto emprendedor. Protección da idea, do produto e da marca.
- Autoavaliación da persoa emprendedora. Ferramentas.

Bloque 3. Actividade empresarial

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Recoñecer as tendencias e identificar a filosofía das empresas comprendendo as estratexias empresariais levadas a cabo por distintas entidades e analizando a súa evolución, así como os modelos de negocio desenvolto valorando, con sentido crítico, a súa actividade empresarial.	OBX5
▪ CA3.2. Distinguir os novos modelos de negocio desenvolto por entidades pertencentes a diversos sectores e ámbitos analizando as súas posibilidades e limitacións no mercado.	OBX5
▪ CA3.3. Comprender as respostas que ofrecen as empresas aos desafíos actuais, analizando a transformación económica e social que está a experimentar a sociedade.	OBX6
▪ CA3.4. Propoñer alternativas e novas solucións aos desafíos actuais, analizando os efectos da transformación económica e social e recoñecendo a importancia que teñen a innovación e a revolución dixital na actividade empresarial.	OBX6

Contidos

- A revolución tecnolóxica. O poder da tecnoloxía. Os modelos de negocio.
- Mercado e clientes. Márketing dixital. Novos modelos de negocio.
- Cultura empresarial e xestión do talento. O liderado. O papel da muller na actividade empresarial.
- O lugar de traballo. A empresa do futuro. Tendencias.
- Estratexia e xestión da empresa. Transformación dixital. Innovación. Sostibilidade.
- Análise de casos: análise interna e externa. DAFO. Estratexia.

2845 **13.4 Orientacións pedagóxicas**

2846 A intervención educativa na materia de Economía, Emprendemento e Actividades Empresariais
2847 desenvolverá o seu currículo e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes
2848 que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de
2849 materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

2850 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
2851 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
2852 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
2853 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
2854 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
2855 nivel de desempeño.

2856 **Relación entre os obxectivos da materia de Economía, Emprendemento e Actividades**
2857 **Empresariais e as competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I**

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	2		4-5		1.2-5	1	1-2	
OBX2	2		2		1.2-5	4	1-2	
OBX3			2-5		1.2	4	1-2	
OBX4					1.1-1.2-3.1	1-3	2	
OBX5	2		2	1	4	1-3	1-2	
OBX6	2-3		4	5	4	4	1-2	

2858 **Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe**

- 2859 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
2860 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
2861 equipo.
- 2862 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
2863 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 2864 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
2865 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
2866 como se detecten estas dificultades.

- 2867 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
2868 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
2869 espírito científico e do emprendemento.
- 2870 – A utilización de investigacións sobre a realidade empresarial e a análise de casos desde unha
2871 perspectiva teórico-práctica na que se estudarán diferentes estratexias empresariais.
- 2872 – A énfase na potenciación das calidades propias e as dos outros, fomentando actitudes de
2873 esforzo, constancia e superación.

Borrador

2874 14 Educación Física

2875 14.1 Introducción

2876 A Educación Física en bacharelato formula dúas liñas de evolución claras. A primeira, dar
2877 continuidade ao traballo realizado na educación obrigatoria e aos retos clave que nela se abordan
2878 como, por exemplo, que o alumnado consolide un estilo de vida activo, goce da súa propia
2879 corporalidade e das manifestacións culturais de carácter motor, desenvolva activamente actitudes
2880 ecosocialmente responsables ou afiance o desenvolvemento de todos os procesos de toma de
2881 decisións que interveñen na resolución de situacións motrices. Estes elementos contribúen a que
2882 o alumnado sexa motrizmente competente, o que facilita o seu desenvolvemento integral, posto
2883 que a motricidade constitúe un elemento esencial da propia aprendizaxe. En segundo lugar, nesta
2884 etapa, a materia adopta un carácter propedéutico desta. Neste sentido, a evolución que
2885 experimentaron a actividade física, o deporte, a saúde e o uso do tempo libre explica o incremento
2886 exponencial que se produciu na oferta de titulacións e opcións laborais relacionadas con ela. A
2887 materia presenta unha gama de alternativas representativas da versatilidade da disciplina, que
2888 serven para achegar o alumnado a esta serie de profesións e posibilidades de estudo, xa sexa no
2889 ámbito universitario, no da formación profesional ou no dos ensinos deportivos.

2890 Os descritores das competencias establecidos para o bacharelato, xunto cos obxectivos xerais
2891 desta etapa, establecen o punto de partida para a definición dos obxectivos desta materia. Este
2892 elemento curricular convértese no referente que cómpre seguir para lle dar forma á Educación
2893 Física que se pretende desenvolver: máis competencial, actual e adaptada ás necesidades da
2894 cidadanía do século XXI.

2895 Os obxectivos da materia de Educación Física recollen e sintetizan estas liñas de traballo que,
2896 a través da capacitación do alumnado na planificación autónoma e a autorregulación da súa
2897 práctica física, buscan consolidar un estilo de vida activo e saudable ao longo da súa vida.

2898 Na educación obrigatoria, a motricidade desenvólvese a través de numerosas prácticas
2899 motrices, con diferentes lóxicas internas, con obxectivos variados, en contextos de certeza e
2900 incerteza e con distintas finalidades. Na etapa de bacharelato continuarase incidindo no dominio
2901 da competencia motriz e profundarase en compoñentes técnico-tácticos das súas manifestacións,
2902 así como nos factores que condicionan a súa adecuada posta en práctica.

2903 Doutra banda, aínda que as capacidades de carácter cognitivo e motor sigan sendo claves
2904 para abordar con éxito diferentes situacións motrices, para o desenvolvemento integral seguirán
2905 sendo importantes en bacharelato, e especialmente de cara ao futuro persoal e profesional, as
2906 capacidades de carácter afectivo-motivacional, de relacións interpersoais e de inserción social.

2907 Deste xeito, o alumnado terá que ser capaz de xestionar as súas emocións e as súas habilidades
2908 sociais en contextos variados de práctica motriz, e a través doutros roles que rodean a actividade
2909 física.

2910 As distintas manifestacións da cultura motriz seguirán constituíndo un elemento máis para
2911 abordar durante esta etapa. Nesta ocasión, ademais da propia experimentación motriz,
2912 preténdese progresar no coñecemento dos factores sociais, económicos, políticos ou culturais que
2913 foron dando forma a cada manifestación, para comprender mellor a súa evolución, así como os
2914 valores universais que fomentan.

2915 Finalmente, deberase continuar insistindo na necesidade de convivir de maneira respectuosa
2916 co medio ambiente, desenvolvendo para iso actividades físico-deportivas en contextos variados e
2917 participando na súa organización desde formulacións baseadas na conservación e na
2918 sostibilidade.

2919 Os contidos da materia de Educación Física organízanse en seis bloques que deberán
2920 desenvolverse en distintos contextos coa intención de xerar situacións motrices de aprendizaxe
2921 variadas.

2922 O primeiro bloque, «Vida activa e saudable», aborda os tres compoñentes da saúde: benestar
2923 físico, mental e social, a través do desenvolvemento de relacións positivas en contextos de
2924 práctica físico-deportiva, atendendo ás recomendacións sobre actividade física saudable e
2925 utilitaria de organismos internacionais, nacionais e autonómicos, aproveitando o potencial dos
2926 recursos dixitais e rexeitando comportamentos antisociais, discriminatorios ou contrarios á saúde.

2927 O segundo bloque, «Organización e xestión da actividade física», inclúe catro compoñentes
2928 diferenciados: a elección da práctica física, a preparación da práctica motriz, a planificación e
2929 autorregulación de proxectos motores, ademais da xestión da seguridade antes, durante e despois
2930 da actividade física e deportiva.

2931 O terceiro bloque, «Resolución de problemas en situacións motrices», cun carácter
2932 transdisciplinario, aborda tres aspectos clave: a toma de decisións, o uso eficiente dos
2933 compoñentes cualitativos e cuantitativos da motricidade, e os procesos de creatividade motriz.
2934 Estes contidos deberán desenvolverse en contextos moi variados de práctica que, en calquera
2935 caso, responderán á lóxica interna da acción motriz desde a que se deseñaron: accións
2936 individuais, cooperativas, de oposición e de colaboración-oposición.

2937 O cuarto bloque, «Autorregulación emocional e interacción social en situacións motrices»,
2938 céntrase, por unha banda, en que o alumnado desenvolva os procesos dirixidos a regular a súa
2939 resposta emocional ante situacións derivadas da práctica de actividade física e deportiva, mentres

2940 que, por outro, incide no desenvolvemento das habilidades sociais e no fomento das relacións
2941 construtivas entre os participantes neste tipo de contextos motrices.

2942 O quinto bloque, «Manifestacións da cultura motriz», engloba tres compoñentes: o
2943 coñecemento da cultura motriz tradicional, a cultura artístico-expresiva contemporánea e o
2944 deporte como manifestación cultural, profundando na perspectiva de xénero e nos factores que o
2945 condicionan. Cabe destacar os xogos e deportes tradicionais galegos que, xunto cos bailes e
2946 danzas propios de Galicia, supoñen un importante elemento de transmisión do noso patrimonio
2947 artístico e cultural, ademais de fomentar as relacións interxeracionais.

2948 E, por último, o sexto bloque, «Interacción eficiente e sustentable coa contorna», incide sobre a
2949 interacción co medio natural e urbano desde unha tripla vertente: o seu uso desde a motricidade,
2950 a súa conservación desde unha visión sustentable e o seu carácter compartido desde unha
2951 perspectiva comunitaria da contorna.

2952 14.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Interiorizar o desenvolvemento dun estilo de vida activo e saudable, planificando responsable e conscientemente a súa actividade física a partir da autoavaliación persoal con base en parámetros científicos e avaliábelas, e axustando as prácticas motrices ás súas necesidades e motivacións persoais para satisfacer as súas demandas de lecer activo e de benestar persoal, así como coñecer posibles saídas profesionais asociadas á actividade física.

- A adquisición deste obxectivo materializarase cando o alumnado, consciente de todos os elementos que condicionan a saúde e a actividade física, sexa capaz de telos en conta, adaptalos e coordinalos para xestionar, planificar e autorregular a súa propia práctica motriz e os seus hábitos de vida con base nos seus intereses e obxectivos persoais.
- Este obxectivo de carácter transdisciplinario impregna a globalidade da materia de Educación Física, podendo abordarse desde a participación activa, a alimentación saudable, a educación postural, o coidado do corpo, o autoconcepto, a autoestima, a imaxe percibida no campo da actividade física e o deporte ou a análise dos comportamentos antisociais e os malos hábitos para a saúde que se poidan producir en contextos cotiáns e/ou vinculados co deporte e a práctica de actividade física, entre outros. Existen distintas fórmulas e contextos de aplicación para materializar estas aprendizaxes, que deben seguir traballándose en relación coa planificación persoal da práctica motriz (de forma clásica ou mediante aplicacións dixitais) ou a análise de diferentes aspectos para o mantemento dunha dieta saudable, pasando pola análise crítica de situacións que teñan que ver coa motricidade, ata os primeiros auxilios, a prevención e o coidado de lesións ou a participación nunha ampla gama de propostas físico-deportivas que acheguen contexto a todo o anterior a través da transferencia á súa vida cotiá.
- O bo uso da tecnoloxía debe ser un aliado desde un punto de vista transdisciplinario na nosa materia, especialmente neste obxectivo, na loita contra o sedentarismo e as chamadas enfermidades hipocinéticas ocasionadas, en gran medida, polo aumento do tempo de exposición ás pantallas.

OBX2. Adaptar autonomamente as capacidades físicas, perceptivo-motrices e coordinativas, así como as habilidades e destrezas motrices específicas das modalidades practicadas, a diferentes situacións con distintos niveis de dificultade, aplicando eficientemente procesos de percepción, decisión e execución adecuados á súa lóxica interna para resolver situacións motrices vinculadas con distintas actividades físicas funcionais, deportivas, expresivas e recreativas, e consolidar actitudes de superación, crecemento e resiliencia ao enfrontarse a desafíos físicos.

- Este obxectivo implica tomar decisións axustadas ás circunstancias, definir metas, elaborar plans, secuenciar accións, executar o planificado, analizar que ocorre durante o proceso, cambiar de estratexia se é preciso e valorar finalmente o resultado. A bagaxe motora que o alumnado desta etapa posúe nestas idades permitiralle anticiparse ás distintas situacións e adaptar as súas habilidades motrices ás exigencias de cada situación. Esta vantaxe permitiralle focalizar a súa atención en aspectos que ata o de agora quedaban nun segundo plano, mellorando e perfeccionando así a súa execución técnico-táctica e identificando os erros máis habituais que se dan en cada situación para poder evitalos.
- Estes aspectos deberán desenvolverse en contextos de práctica moi variados. Entre eles poderían destacarse os proxectos e montaxes, os desafíos físico-cooperativos, a dramatización e, por suposto, os deportes. En relación con estes últimos, é posible atopar distintas manifestacións segundo as súas características, desde xogos deportivos de invasión con ou sen oposición regulada, ata xogos de rede e muro, pasando por deportes de campo e bate, de branco e diana, de loita ou de carácter individual, procurando, na medida do posible e segundo o contexto particular de cada centro, priorizar as manifestacións máis descoñecidas para o alumnado, ou que destaquen polo seu carácter mixto ou inclusivo, ou que teñan presenza na súa contorna.

OBX3. Difundir e promover novas prácticas motrices, compartindo espazos de actividade físico-deportiva con independencia das diferenzas culturais, sociais, de xénero e de habilidade, priorizando o respecto cara aos participantes e ás regras sobre os resultados, adoptando unha actitude crítica e proactiva ante comportamentos antideportivos ou contrarios á convivencia e desenvolvendo procesos de autorregulación emocional que canalicen o fracaso e o éxito nestas situacións, para contribuír autonomamente ao entendemento social e ao compromiso ético nos diferentes espazos nos que se participa, fomentando a detección precoz e o coñecemento das estratexias para abordar calquera forma de discriminación ou violencia.

- Este obxectivo pretende superar as desigualdades e que se reproduzan comportamentos cívicos e democráticos nos contextos físico-deportivos. Para iso, incide na xestión persoal das emocións e no fomento de actitudes de superación, tolerancia á frustración e manexo do éxito e do fracaso en contextos de práctica motriz, mentres que no plano colectivo implica poñer en xogo habilidades sociais para afrontar a interacción coas persoas coas que se convive na práctica motriz. Trátase de dialogar, debater, contrastar ideas e poñerse de acordo para resolver situacións, expresar propostas, pensamentos e emocións, escoitar activamente e actuar con asertividade. Como consecuencia diso poderanse formular situacións nas que o alumnado teña que desempeñar roles diversos relacionados coa práctica física (participante, público, xuíz, persoal técnico etc.) que axudarán a analizar e vivenciar as relacións sociais desde diferentes perspectivas. Este obxectivo pretende ir un paso máis aló nesta etapa, contribuíndo a xeneralizar e democratizar as prácticas motrices que se desenvolven no centro, así como os espazos de interacción nos que se reproduzan, fomentando a difusión de manifestacións deportivas que non están afectadas por estereotipos de xénero ou competencia motriz.

OBX4. Analizar criticamente, e investigar, sobre as prácticas e manifestacións culturais vinculadas coa motricidade segundo a súa orixe e evolución, desde a perspectiva de xénero e desde os intereses económicos, políticos e sociais que condicionasen o seu desenvolvemento, practicándoas e fomentando a súa conservación para ser capaz de defender, desde unha postura ética e contextualizada, os valores que transmiten.

- Este obxectivo profunda no concepto da cultura motriz pretendendo que o alumnado comprenda os valores que transmite e que fan interesante a súa conservación, xa que neles reside a clave da súa propia existencia e a súa principal achega á cultura global. Trátase de continuar consolidando a identidade propia a partir deste coñecemento en profundidade que permita analizar e comprender globalmente as súas manifestacións, así como os seus factores condicionantes.
- Existen numerosas opcións para conseguir este obxectivo. A cultura motriz tradicional pode abordarse a través de xogos tradicionais, populares e autóctonos, danzas propias do folclore tradicional, xogos multiculturais ou danzas do mundo, entre outros. Para abordar a cultura artístico-expresiva contemporánea poden empregarse técnicas expresivas concretas, o teatro, representacións máis elaboradas, ou actividades rítmico-musicais con carácter artístico-expresivo. Ademais, nesta etapa, estes contidos poden enriquecerse incorporando elementos de crítica social, emocións ou coeducación ás representacións.

OBX5. Implementar un estilo de vida sustentable e comprometido coa conservación e mellora da contorna, organizando e desenvolvendo accións de servizo á comunidade vinculadas á actividade física e ao deporte, asumindo responsabilidades na seguridade das prácticas, para contribuír activamente ao mantemento e coidado do medio natural e urbano e dar a coñecer o seu potencial entre os membros da comunidade.

- Os esforzos nesta etapa irán dirixidos á consolidación dun estilo de vida sustentable e comprometido coa conservación e mellora da contorna.
- O alumnado de bacharelato deberá participar en numerosas actividades en contextos naturais e urbanos que ampliarán a súa bagaxe motora e as súas experiencias fóra do contexto escolar. Tamén poderán deseñar e organizar actividades para outros, que ademais de respectar o medio ambiente e os seres vivos que nel habitan, tratarán de melloralo e concienciar diso. Este enfoque de responsabilidade ecolóxica e social, que considera o medio como un ben comunitario, podería dar lugar á organización de eventos e actividades físico-deportivas benéficas, moi na liña de formulacións como a aprendizaxe-servizo.
- Desta forma, no que respecta ás contornas urbanas, pódense aproveitar os espazos ou instalacións próximas aos centros docentes, xa que ofrecen múltiples posibilidades de práctica. O mesmo ocorre no relativo ao medio natural, segundo a localización do centro, a súa contorna e a dispoñibilidade de acceso que teña a distintos enclaves naturais, tanto terrestres como acuáticos, é posible atopar unha variada gama de contextos de aplicación, afrontados desde a óptica dos proxectos dirixidos á interacción coa contorna desde un enfoque sostible, no que tamén se inclúen as actividades complementarias e extraescolares tan vinculadas con este tipo de experiencias.

1º curso	
Bloque 1. Vida activa e saudable	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Planificar, elaborar e poñer en práctica de maneira autónoma un programa persoal de actividade física dirixido á mellora ou ao mantemento da saúde, aplicando os diferentes sistemas de desenvolvemento das capacidades físicas implicadas, segundo as necesidades e intereses individuais e respectando a propia realidade e identidade corporal, avaliando os resultados obtidos.	OBX1
CA1.2. Incorporar de forma autónoma, e segundo as súas preferencias persoais, os procesos de activación corporal, autorregulación e dosificación do esforzo, alimentación saudable, educación postural e relaxación e hixiene durante a práctica de actividades motrices, reflexionando sobre a súa relación con posibles estudos posteriores ou futuros desempeños profesionais.	OBX1
CA1.3. Actuar de forma crítica, comprometida e responsable ante os estereotipos sociais asociados ao ámbito do corporal e os comportamentos que poñan en risco a saúde, aplicando con autonomía e independencia criterios científicos de validez, fiabilidade e obxectividade á información recibida.	OBX1
CA1.4. Empregar de maneira autónoma aplicacións e dispositivos dixitais relacionados coa xestión da actividade física, respectando a privacidade e as medidas básicas de seguridade vinculadas á difusión pública de datos persoais.	OBX1
Contidos	
- Saúde física. - Programa persoal de actividade física atendendo á frecuencia, volume, intensidade e tipo de actividade. - Autoavaliación das capacidades físicas e coordinativas como requisito previo á planificación: técnicas, estratexias e probas de valoración. - Identificación de obxectivos motrices, saudables, de actividade ou similares a alcanzar cun programa de actividade física persoal. - Avaliación do logro dos obxectivos do programa e reorientación de actividades a partir dos resultados. - Planificación para o desenvolvemento das capacidades físicas básicas: forza e resistencia. - Sistemas de adestramento. - Profesións vinculadas á actividade física e á saúde. - Dietas equilibradas segundo as características físicas e persoais. - Ferramentas dixitais para a xestión da actividade física. - Técnicas básicas de descarga postural e relaxación. - Exercicios compensatorios da musculatura segundo a actividade física. - Musculatura lumbo-pélvica para adestramento da forza. - Identificación de problemas posturais básicos e planificación preventiva da saúde postural en actividades específicas. - Saúde social.	

– Beneficios e regras da práctica de actividade física para a saúde individual ou colectiva. – Hábitos sociais e os seus efectos na condición física e a saúde. – Vantaxes e inconvenientes do deporte profesional.
▪ Saúde mental. – Técnicas de respiración, visualización e relaxación para liberar tensión e os seus beneficios na atención e concentración. – Trastornos vinculados coa imaxe corporal. – Tipoloxías corporais predominantes na sociedade e análise crítica da súa presenza en publicidade, e medios de comunicación e redes sociais.

Bloque 2. Organización e xestión da actividade física

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Coñecer e implementar de maneira responsable e autónoma medidas específicas para a prevención de lesións antes, durante e despois da actividade física, así como para a aplicación de primeiros auxilios ante situacións de emerxencia ou accidente, poñendo en práctica normas de seguridade individuais e colectivas, identificando as posibles transferencias que estes coñecementos teñen ao ámbito profesional e ocupacional.	OBX1
▪ CA2.2. Desenvolver proxectos motores de carácter individual, cooperativo ou colaborativo, xestionando autonomamente calquera imprevisto ou situación que poida ir xurdindo ao longo do proceso de forma eficiente, creativa e axustada aos obxectivos que se pretendan alcanzar.	OBX2
▪ CA2.3. Colaborar mostrando iniciativa durante o desenvolvemento de proxectos e producións motrices, liquidando de forma coordinada calquera imprevisto ou situación que poida ir xurdindo ao longo do proceso.	OBX3

Contidos

▪ Xestión das medidas relacionadas coa planificación da actividade física e deportiva (tipo de deporte, material necesario, obxectivos da preparación, actividades e similares). ▪ Selección responsable e sustentable do material deportivo. ▪ Análise crítica de estratexias publicitarias. ▪ Autoxestión de proxectos persoais de carácter motor. ▪ Prevención de accidentes nas prácticas motrices. – Xestión do risco propio e do dos demais: planificación de factores de risco en actividades físicas, medidas colectivas de seguridade. – Protocolos ante alertas escolares. ▪ Actuacións críticas ante accidentes. – Conduta PAS: protexer, avisar, socorrer. – Desprazamentos e transporte de accidentados. – Reanimación mediante desfibrilador automático (DEA) ou semiautomático (DESA).

- Protocolo RCP (reanimación cardiopulmonar).
- Técnicas específicas e indicios de accidentes cardiovasculares (manobra de Heimlich, sinais de ictus e similares).
- Contido básico de caixa de primeiros auxilios.

Bloque 3. Resolución de problemas en situacións motrices

Cráterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Desenvolver proxectos motores de carácter individual, cooperativo ou colaborativo, xestionando autonomamente calquera imprevisto ou situación que poida ir xurdindo ao longo do proceso de forma eficiente, creativa e axustada aos obxectivos que se pretendan alcanzar.	OBX2
▪ CA3.2. Solucionar de forma autónoma situacións de oposición, colaboración ou colaboración-oposición en contextos deportivos ou recreativos con fluidez, precisión e control, aplicando de maneira automática procesos de percepción, decisión e execución en contextos reais ou simulados de actuación e adaptando as estratexias ás condicións cambiantes que se producen na práctica.	OBX2
▪ CA3.3. Identificar, analizar e comprender os factores clave que condicionan a intervención dos compoñentes cualitativos e cuantitativos da motricidade na realización de xestos técnicos ou situacións motrices variadas, identificando erros comúns e propoñendo solucións para estes.	OBX2
▪ CA3.4. Colaborar mostrando iniciativa durante o desenvolvemento de proxectos e producións motrices, liquidando de forma coordinada calquera imprevisto ou situación que poida ir xurdindo ao longo do proceso.	OBX3

Contidos

- Toma de decisións.
 - Resolución de situacións motrices variadas axustando eficientemente os compoñentes da motricidade en actividades individuais.
 - Análise colectiva de resultados e reaxuste de actuacións para conseguir o éxito en actividades cooperativas.
 - Accións que provocan situacións de vantaxe con respecto ao adversario nas actividades de oposición.
 - Oportunidade, pertinencia e risco das accións nas actividades físico-deportivas de contacto a partir da análise dos puntos fortes e débiles propios e do rival.
 - Desempeño de roles variados en procedementos ou sistemas tácticos postos en práctica para conseguir os obxectivos do equipo.
- Capacidades perceptivo-motrices en contexto de práctica: integración do esquema corporal; toma de decisións previas á realización dunha actividade motriz sobre os mecanismos coordinativos, espaciais e temporais, así como reaxuste da propia intervención para resolvela adecuadamente respecto a si mesmo, aos participantes e ao espazo no que se desenvolve a práctica.
- Perfeccionamento das habilidades específicas dos deportes ou actividades físicas.
- Creatividade motriz: creación de retos e situacións-problema coa resolución máis eficiente de acordo cos recursos dispoñibles.

Bloque 4. Autorregulación emocional e interacción social en situacións motrices	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Organizar e practicar diversas actividades motrices, valorando o seu potencial como posible saída profesional e analizando os seus beneficios desde a perspectiva da saúde, o gozo, a autosuperación e as posibilidades de interacción social, adoptando actitudes de interese, esforzo, liderado e empatía ao asumir e desempeñar distintos roles relacionados con elas.	OBX3
CA4.2. Establecer mecanismos de relación e entendemento co resto de participantes durante o desenvolvemento de diversas prácticas motrices con autonomía e facendo uso efectivo de habilidades sociais de diálogo na resolución de conflitos e respecto ante a diversidade de competencia motriz, e situándose activa, reflexiva e criticamente fronte aos estereotipos, as actuacións discriminatorias e a violencia, así como coñecer as estratexias para a súa prevención, detección precoz e abordaxe.	OBX3
CA4.3. Comprender e contextualizar a influencia cultural e social das manifestacións motrices máis relevantes no panorama actual, analizando as súas orixes e a súa evolución ata a actualidade e rexeitando aqueles compoñentes que non se axusten aos valores dunha sociedade aberta, inclusiva, diversa e igualitaria.	OBX4
Contidos	
- Xestión do éxito e da fama en contextos físico-deportivos: exemplos, dificultades e estratexias. - Habilidades sociais: estratexias de inclusión doutras persoas nas actividades de grupo, animando á súa participación e respectando as diferenzas. - Medidas para fomentar a igualdade no deporte. - Desempeño de roles e funcións relacionados co deporte: arbitraje, persoal técnico, participante, público e outros. - Identificación e rexeitamento de condutas contrarias á convivencia en situacións motrices. - Deporte e perspectiva de xénero: estereotipos de xénero en contextos físico-deportivos, presenza en medios de comunicación e redes sociais.	
Bloque 5. Manifestacións da cultura motriz	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Organizar e practicar diversas actividades motrices, valorando o seu potencial como posible saída profesional e analizando os seus beneficios desde a perspectiva da saúde, o gozo, a autosuperación e as posibilidades de interacción social, adoptando actitudes de interese, esforzo, liderado e empatía ao asumir e desempeñar distintos roles relacionados con elas.	OBX3
CA5.2. Comprender e contextualizar a influencia cultural e social das manifestacións motrices máis relevantes no panorama actual, analizando as súas orixes e a súa evolución ata a actualidade e rexeitando aqueles compoñentes que non se axusten aos valores dunha sociedade aberta, inclusiva, diversa e igualitaria.	OBX4
CA5.3. Crear e representar composicións corporais individuais ou colectivas, con e sen base musical,	OBX4

aplicando con precisión, idoneidade e coordinación escénica as técnicas expresivas máis apropiadas a cada composición para representalas ante as súas compañeiras e compañeiros ou outros membros da comunidade.

Contidos

- Os xogos e deportes tradicionais e autóctonos e o seu vínculo cultural: orixe, evolución, preservación e factores condicionantes.
- Técnicas específicas de expresión corporal.
- Práctica de actividades rítmico-musicais con intencionalidade estética ou artístico-expresiva.
- Historias de vida significativas de deportistas profesionais de ambos os xéneros, exemplos de boas prácticas profesionais no deporte.
- Deporte: análise crítica da súa influencia na sociedade.
- Mercado, consumismo e deporte.
- Saídas profesionais no ámbito deportivo.

Bloque 6. Interacción eficiente e sustentable coa contorna

Criterios de avaliación

Obxectivos

▪ CA6.1. Promover e participar en actividades físico-deportivas en contornas urbanas e naturais terrestres ou acuáticas, interactuando con elas de maneira sostible, minimizando o impacto ambiental que estas poidan producir reducindo ao máximo a súa pegada ecolóxica e desenvolvendo actuacións dirixidas á conservación e mellora das condicións dos espazos nos que se desenvolvan.	OBX5
▪ CA6.2. Practicar e organizar actividades físico-deportivas no medio natural e urbano, asumindo responsabilidades e aplicando normas de seguridade individuais e colectivas para previr e controlar os riscos intrínsecos á propia actividade derivados da utilización dos equipamentos, a contorna ou a propia actuación dos participantes.	OBX5

Contidos

- Fomento da mobilidade activa, segura, saudable e sostible en actividades cotiás. A aprendizaxe da práctica ciclista urbana segura.
- Análise das posibilidades da contorna natural e urbana e actuacións para a súa mellora desde o punto de vista da motricidade, para a práctica de actividade física e deporte: equipamentos, accesibilidade, usos e necesidades.
- Prevención de riscos asociados ás actividades e os derivados da propia actuación e da do grupo.
- Materiais e equipamentos: manexo segundo as súas especificacións técnicas.
- Uso sustentable e conservación de recursos urbanos e naturais para a práctica de actividade física.
- Promoción e usos creativos da contorna desde a motricidade.

2956 A intervención educativa na materia de Educación Física desenvolverá o seu currículo e tratará
2957 de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos
2958 obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada adquisición das
2959 competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

2960 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
2961 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
2962 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
2963 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
2964 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
2965 nivel de desempeño.

2966 [Relación entre os obxectivos da materia de Educación Física e as competencias clave a través](#)
2967 [dos descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1			2-5	1-4	1.1-1.2-5		3	
OBX2					1.2-4		2-3	
OBX3	5	3			1.1-2-5	3		
OBX4		3	5		1.2	1		1
OBX5			5		1.2-2	4	1	

2968 [Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe](#)

- 2969 – A Educación Física nesta etapa terá un carácter motriz, práctico e vivencial, que incremente a
2970 actividade física efectiva do alumnado.
- 2971 – A asimilación das aprendizaxes e a adaptación ao traballo das capacidades condicionais do
2972 alumnado en Educación Física determinan a distribución das sesións semanais en diferentes
2973 días.
- 2974 – As situacións de aprendizaxe integrarán procesos orientados á adquisición da competencia
2975 motriz e as competencias clave e deberán enfocarse desde diferentes bloques, evitando
2976 centrarse nun de maneira exclusiva e, articulando elementos plurais como: metodoloxías de
2977 carácter participativo, novos modelos pedagóxicos, o tipo e a intención das actividades
2978 formuladas, a organización dos grupos, a consolidación dunha autoestima positiva, autonomía,
2979 reflexión e responsabilidade ou a creación dunha conciencia de grupo-clase.

- 2980 – Todos estes procesos deben establecerse en función da interacción dos criterios de avaliación
2981 e os contidos, o profesorado, o alumnado, o contexto e os recursos, considerando
2982 especialmente as tecnoloxías dixitais desenvolvidas nos últimos tempos en diferentes ámbitos
2983 da Educación Física; pero, sobre todo, tendo claro por que e para que se utilizan. Isto, pola súa
2984 vez, permitirá experimentar e evidenciar o carácter propedéutico da materia.
- 2985 – A atención á diversidade deberá ser personalizada, tanto para a prevención das dificultades de
2986 aprendizaxe e a implantación de mecanismos de reforzo tan pronto se detecten, como para
2987 atender os diferentes ritmos ou formas de aprendizaxe do alumnado.
- 2988 – Pola vital influencia do movemento na aprendizaxe, recoméndase o desenvolvemento
2989 transdisciplinario de distintas situacións que o incorporen como recurso educativo, así como
2990 enfoques e proxectos interdisciplinarios e significativos, na medida en que sexa posible,
2991 usando estratexias para traballar transversalmente a competencia motriz, a comprensión
2992 lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, ou o
2993 fomento da creatividade, do espírito científico e do emprendemento.
- 2994 – Deberase ter en conta a regulación dos procesos comunicativos, o desenvolvemento das
2995 relacións interpersoais, a conversión de espazos e materiais en oportunidades de aprendizaxe
2996 ou a transferencia do coñecemento adquirido a outros contextos sociais próximos que permitan
2997 comprobar o valor e a utilidade do aprendido; aspecto este último clave para unha sociedade
2998 máis xusta e equitativa.
- 2999 – O grao de desenvolvemento e consecución dos diferentes obxectivos da materia será avaliado
3000 a través dos criterios que constitúen o referente para levar a cabo este proceso. A relación
3001 existente entre os criterios de avaliación e os contidos permitirá integrar e contextualizar a
3002 avaliación no seo das situacións de aprendizaxe ao longo da etapa.
- 3003 – Os contidos asociados aos criterios de avaliación de cada bloque en cada nivel serán
3004 concretados na programación didáctica, de forma que cada centro poida determinalos en
3005 función das instalacións e recursos materiais dispoñibles, ademais das características da
3006 contorna onde se localiza.
- 3007 – O departamento didáctico, logo dunha reflexión, debe formular con criterios consensuados
3008 unha estratexia metodolóxica común para desenvolver ao longo do proceso de ensino e
3009 aprendizaxe considerando, ademais, que a promoción da práctica diaria do deporte e o
3010 exercicio físico por parte do alumnado durante a xornada escolar forma parte do seu
3011 desenvolvemento integral. Así mesmo, promoverase darlle continuidade á materia de
3012 Educación Física ao longo de toda a etapa, tendo en conta as diferentes opcións que nos
3013 ofrece a organización curricular do bacharelato.

- 3014 – Deberá procurarse a implicación das familias como un factor clave para facer do alumnado
3015 auténticos suxeitos activos dunha xestión autónoma e comprometida cun estilo de vida activo e
3016 saudable.

Borrador

3017 **15 Empresa e Deseño de Modelos de Negocio**

3018 **15.1 Introducción**

3019 O mundo da empresa está presente de forma cotiá nos medios de comunicación, formando
3020 parte da vida de millóns de persoas e repercutindo en todos os fogares. O coñecemento sobre a
3021 empresa constitúe un paso esencial para comprender o funcionamento global da economía, pola
3022 interrelación que existe entre a empresa e o contexto no que leva a cabo a súa actividade.

3023 A materia de Empresa e Deseño de Modelos de Negocio ten como finalidade que o alumnado
3024 comprenda e analice como responden as empresas aos desafíos que se lles presentan,
3025 empregando un enfoque actualizado e, sobre todo, adaptado á realidade, onde o factor clave da
3026 súa actividade reside na innovación, ao ser esta en moitos casos o elemento determinante da súa
3027 supervivencia.

3028 Esta materia de modalidade, integrada no segundo curso do bacharelato de Humanidades e
3029 Ciencias Sociais, persegue dous obxectivos: por unha banda, aproximar o alumnado ao
3030 coñecemento da empresa como catalizador do desenvolvemento económico, salientando a
3031 innovación como aspecto fundamental da actividade empresarial, e aos valores propios da
3032 responsabilidade social corporativa; e pola outra, fomentar unha cultura emprendedora que
3033 potencie a creatividade, o espírito de innovación, a reflexión crítica e a toma de decisións
3034 fundamentais que permitan deseñar unha proposta de modelo de negocio e analizar a súa
3035 viabilidade.

3036 O deseño da materia toma coma referentes os descritores operativos que concretan o
3037 desenvolvemento competencial esperado para o alumnado de bacharelato. Ademais, ten en conta
3038 os obxectivos fixados na lexislación vixente, contribuíndo a afianzar «o espírito emprendedor con
3039 actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e
3040 sentido crítico».

3041 Desta forma e partindo de xeito especial das competencias emprendedora, cidadá, persoal,
3042 social e de aprender a aprender adquiridas en etapas educativas previas, achéganse elementos
3043 que ao tempo que permiten comprender o funcionamento das empresas, as oportunidades e as
3044 dificultades ás que se enfrontan, integran outros relacionados coa reflexión crítica e construtiva e a
3045 proposta de solucións a problemas e retos actuais.

3046 A consecución dos fins propostos desenvólvese a través de aprendizaxes significativas,
3047 funcionais e de interese para o alumnado, e organízase arredor da adquisición duns obxectivos
3048 que tratan, en primeiro lugar, sobre a importancia que a actividade empresarial e o

3049 emprendemento teñen na transformación social. En segundo lugar, sobre o coñecemento do
3050 contexto para determinar as interrelacións entre este e as empresas. En terceiro lugar, sobre o
3051 funcionamento e estrutura interna das empresas e a proposta de novos modelos de negocio. En
3052 cuarto lugar, sobre a utilización de ferramentas innovadoras e a valoración do uso de estratexias
3053 comunicativas por parte das empresas. En quinto e último lugar, sobre a avaliación do modelo de
3054 negocio proposto, utilizando ferramentas de análise empresarial que permitan determinar a súa
3055 viabilidade. O aprendido ao longo de todo este proceso deberá capacitar o alumnado para
3056 redactar e presentar un plan básico de empresa.

3057 Os criterios de avaliación van dirixidos a comprobar o grao de adquisición dos obxectivos
3058 propostos, isto é, o desempeño no ámbito cognitivo, instrumental e actitudinal que poida ser
3059 aplicado a situacións ou actividades do ámbito persoal, social e académico cunha futura
3060 proxección profesional.

3061 Os criterios de avaliación e os contidos que contribúen á consecución dos obxectivos
3062 estrutúranse en catro bloques. O primeiro céntrase en coñecer a orixe dun proxecto empresarial: a
3063 persoa que arrisca e leva a cabo a actividade, nun contexto de responsabilidade social, igualdade
3064 e inclusión, sendo consciente das tendencias cambiantes do mercado e da importancia da
3065 innovación como factor clave de supervivencia. O segundo bloque orientase cara á análise das
3066 diferentes áreas funcionais da empresa, que constitúen os eixes fundamentais de calquera
3067 modelo de negocio, desde os máis tradicionais ata os máis innovadores. O terceiro inclúe, por
3068 unha banda, o estudo de padróns de modelos de negocio e diríxese a ofrecerlle ao alumnado
3069 exemplos vixentes que poden servir como fonte inspiradora para outras propostas que xeren valor
3070 e se adapten a novos contextos; e pola outra, presenta aqueles recursos e ferramentas que
3071 ofrecen maiores posibilidades creativas e de innovación, e que poden ser aplicados nas diferentes
3072 fases do proceso. Por último, o cuarto bloque vincúlase cos contidos que permiten aplicar
3073 ferramentas de análise empresarial para determinar a viabilidade do proxecto. Este bloque
3074 incorpora a análise das contas anuais coa finalidade de redactar un plan básico de empresa
3075 adaptado a un contexto determinado.

3076 Finalmente, propónse un enfoque teórico-práctico da materia a través da simulación dun
3077 modelo de negocio que permita abordar os diferentes bloques de contido, poñelos en práctica e
3078 avaliar a viabilidade do modelo presentado. Desta forma, tras unha investigación sobre os eixes
3079 que sustentan un modelo de negocio e o debate de cuestións relativas á responsabilidade social
3080 corporativa, a inclusión e o papel da muller emprendedora, poderase deseñar unha proposta
3081 adaptada a unha situación concreta, empregando as diferentes ferramentas recollidas nos
3082 contidos anteriores e propoñendo solucións aos desequilibrios encontrados.

Obxectivos da materia

OBX1. Analizar a actividade empresarial e emprendedora, recoñecendo o poder de transformación que exercen na sociedade e reflexionando sobre o valor da innovación e a dixitalización neste proceso, para comprender o papel que desempeñan dentro do funcionamento global da economía actual.

- Entender a realidade desde unha perspectiva económica é fundamental para comprender mellor o mundo no que vivimos, por iso é importante que o alumnado coñeza o papel que as persoas emprendedoras e as empresas exercen como elementos transformadores do contexto actual, caracterizado polo seu gran dinamismo e pola rápida incorporación das novas tecnoloxías e as súas múltiples aplicacións. Todo isto está a cambiar non só a estrutura produtiva global, senón tamén a estrutura económica e social no seu conxunto, convertendo a innovación no elemento crucial para calquera empresa.
- Se o alumnado é capaz de comprender o que acontece ao seu arredor, poderá adoptar decisións que lle permitan mellorar tanto a súa vida como a da sociedade na que se integra.

OBX2. Investigar o contexto económico e social e a súa influencia na actividade empresarial, analizando as interrelacións empresas-contexto e identificando estratexias viables que partan dos criterios de responsabilidade social corporativa, da igualdade e a inclusión, para valorar a capacidade de adaptación das empresas.

- A análise da realidade desde unha perspectiva económica e social permite que o alumnado tome conciencia, por unha banda, dos efectos da contorna sobre a empresa e, pola outra, das consecuencias da actividade empresarial sobre a propia sociedade ou o medio ambiente, entre outros aspectos.
- As empresas non son organizacións alleas ao que acontece ao seu arredor, polo que é imprescindible comprender como os elementos, tanto do contexto xeral coma do específico, van influír nas decisións adoptadas.
- Espertar a curiosidade e ter unha visión aberta sobre a realidade constitúe o punto de partida da investigación do contexto socioeconómico. Este coñecemento permitiralle ao alumnado identificar problemas e propor solucións que melloren o benestar social, mais sen esquecer que estas mesmas solucións poden producir esgotamento de recursos, precariedade, desigualdade e outros efectos externos. Por isto é fundamental que o alumnado valore o esforzo que realizan as empresas ao alinear os seus obxectivos cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS), integrando a responsabilidade social corporativa (RSC), contribuíndo así a diminuír estes desaxustes e sendo capaz de xerar unha proposta de valor orientada a alcanzar unha sociedade máis equitativa e sostible, sen deixar de adaptarse con rapidez á contorna e ás necesidades dos consumidores e consumidoras.

OBX3. Recoñecer e comprender modelos de negocio actuais comparándoos con outros tradicionais, aplicando estratexias e ferramentas que faciliten o deseño creativo e propoñendo modelos de negocio que, achegando valor, permitan satisfacer necesidades e contribuír ao benestar económico e social.

- Na actualidade, as empresas, desde as máis tradicionais ata as máis tecnolóxicas conviven en medios dinámicos. Estes últimos caracterízanse pola rapidez coa que se producen os cambios e a complexidade dos problemas a afrontar, xerando unha enorme incerteza sobre o futuro, e provocando un gran impacto nas decisións estratéxicas empresariais.
- Os novos modelos de negocio como, por exemplo, *long tail*, *freemium*, multiplataforma e app, permiten que as empresas se enfronten a estes contextos e actúen con axilidade. O alumnado debe coñecer estes modelos e ser quen de propor e deseñar outros novos con creatividade e espírito innovador.
- Para xerar modelos de negocio se propón o uso da ferramenta do lenzo CANVAS, coa que o alumnado elaborará a súa proposta de valor, sen esquecer a análise de actividades, recursos e asociacións clave, así como as canles e as relacións con clientes, estrutura de custos e fontes de ingresos. Xunto a esta ferramenta poden traballarse outras complementarias, como o mapa de empatía de clientes e o pensamento visual, entre outras.
- As empresas na actualidade propóñense como obxectivos a xeración de riqueza, a innovación e o afán de mellora continua e de adaptación ao contexto; mais tamén, a satisfacción das necesidades dos seus clientes e contribuír ao benestar económico e social. Por todo isto, cómpre que o alumnado comprenda que esta dualidade é complementaria desde o punto de vista empresarial.

OBX4. Valorar e seleccionar estratexias comunicativas de aplicación ao mundo empresarial, utilizando novas fórmulas e obtendo a información que se xera tanto no ámbito interno como externo da empresa, para xestionar eficazmente a información necesaria no proceso de toma de decisións e a súa correcta transmisión.

- A obtención de información xunto a un sistema eficaz de comunicación resultan esenciais para lograr obxectivos en calquera ámbito. Esta cuestión adquire especial relevancia no mundo empresarial, onde o fluxo de información vai ser utilizado non só pola empresa, senón tamén polo resto de axentes que interactúan con ela. Todo isto lévese a cabo a través do uso de novas estratexias comunicativas moi ligadas ás novas tecnoloxías. Relacionado co anterior, o alumnado debe coñecer estratexias de comunicación eficaces e áxiles na xestión e intercambio de información entre a empresa e os axentes da súa contorna, e saber aplicar diferentes ferramentas comunicativas como a narración de historias ou *storytelling* e o discurso do ascensor ou *elevator pitch*. En todo este proceso resulta esencial desenvolver unha actitude cooperativa e respectuosa na forma de comunicarse, aprendendo a argumentar, escoitar e a transmitir eficazmente o que se pretende dar a coñecer.
- Ademais, a globalización económica propia do século XXI implica que as empresas estean cada vez máis internacionalizadas e se comuniquen con maior frecuencia noutras linguas. Para isto é fundamental que o alumnado se exercite no uso de distintos idiomas, comunicándose con corrección e autonomía ante diferentes situacións.

OBX5. Realizar a análise previsual do modelo de negocio deseñado, aplicando as ferramentas de análise empresarial necesarias para comprender o proceso levado a cabo e validar a proposta presentada.

- As distintas ferramentas de análise empresarial aplicadas en diferentes momentos do proceso permiten obter información útil para validar a proposta do modelo de negocio. A validación débese facer nun escenario simulado concreto, ofrecéndolle ao alumnado unha visión global de todo o proceso e, ao mesmo tempo, permitindo a rectificación de calquera decisión adoptada ata ese momento.
- A información obtida, as decisións adoptadas coa súa correspondente xustificación e os resultados procedentes das ferramentas de análise utilizadas supoñen a base para que o alumnado confeccione un plan de negocio básico.
- Deste modo, preténdese que o alumnado empatice e se poña no lugar da persoa emprendedora, adquirindo unha perspectiva integral de todo o proceso levado a cabo e que aprenda tanto dos acertos como dos erros.

3084 **15.3 Criterios de avaliación e contidos**

3085 **2º curso**

Materia de Empresa e Deseño de Modelos de Negocio	
2º curso	
Bloque 1. A empresa e a súa contorna	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Comprender a importancia da actividade empresarial e o emprendemento na economía actual, recoñecendo o poder de transformación que exercen na sociedade e reflexionando sobre o valor da innovación e a dixitalización.	OBX1
▪ CA1.2. Analizar o papel da I+D+i no desenvolvemento social e empresarial, identificando novas tendencias e tecnoloxías que teñen un alto impacto na economía.	OBX1
▪ CA1.3. Valorar a capacidade de adaptación áxil, responsable e sostible das empresas aos cambios do contexto e ás exixencias do mercado, investigando o contexto económico e social e a súa influencia na actividade empresarial.	OBX2
▪ CA1.4. Coñecer os distintos tipos de empresa, os seus elementos e funcións, así como as formas xurídicas que adoptan relacionando cada unha delas coa responsabilidade legal dos seus propietarios e xestores e coas exixencias de capital.	OBX2
▪ CA1.5. Identificar e analizar as características do contexto no que a empresa desenvolve a súa actividade, explicando, a partir destas, as distintas estratexias e decisións adoptadas e as posibles implicacións sociais e medioambientais da súa actividade.	OBX2
Contidos	
▪ O empresario ou a empresa. Perfís. ▪ A empresa. Clasificación. Localización e dimensión da empresa. Marco xurídico que regula a actividade empresarial. ▪ O contexto empresarial. Responsabilidade social corporativa. Muller e emprendemento. Inclusión e	

emprendemento.

- A empresa, dixitalización e innovación. I+D+i. Teorías da innovación. Tipos de innovación. Tendencias emerxentes. Estratexias de innovación.

Bloque 2. O modelo de negocio e de xestión

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Identificar e analizar as distintas políticas empresariais de xestión, contratación e formación de recursos humanos, valorando e recoñecendo as actuacións das empresas en materia de igualdade e inclusión.	OBX2
▪ CA2.2. Comprender o concepto de modelo de negocio como unha forma de lles dar resposta ás necesidades actuais, comparando distintos modelos, desde os máis tradicionais aos máis innovadores.	OBX3
▪ CA2.3. Analizar as características organizativas e funcionais da empresa, explicando, a partir delas, as decisións de planificación, xestión e optimización de actividades, recursos e asociacións clave dun modelo de negocio innovador.	OBX3
▪ CA2.4. Analizar e tomar decisións sobre os procesos produtivos desde a eficiencia e a produtividade, definindo o soporte necesario para facer realidade un modelo de negocio.	OBX3
▪ CA2.5. Analizar e tomar decisións sobre investimento e financiamento, aplicando métodos de selección de investimentos e recoñecendo as vantaxes e inconvenientes das distintas fontes de financiamento empresarial.	OBX3
▪ CA2.6. Analizar as características do mercado, explicando, de acordo con elas, a proposta de valor, canles, relacións con clientes e fontes de ingresos dun modelo de negocio innovador.	OBX3
▪ CA2.7. Analizar e explicar a situación económico-financeira da empresa a partir da información recollida nas contas anuais, indicando as posibles solucións aos desequilibrios atopados e analizando o impacto dos tributos que ten que satisfacer a empresa.	OBX5

Contidos

- Empresa e modelo de negocio.
- A función comercial. Segmento de clientes. A proposta de valor. Canles. Relacións con clientes. Fontes de ingresos. Estratexias de márketing.
- A función produtiva. Proceso produtivo. Eficiencia e produtividade. Actividades clave. Recursos clave. Asociacións clave. Estrutura de custos: clasificación e cálculo de custos.
- A xestión dos recursos humanos. Formación e funcionamento de equipos áxiles. Habilidades que demanda o mercado de traballo. A contratación e as relacións laborais da empresa. As políticas de igualdade e de inclusión nas empresas.
- A función financeira. Estrutura económica e financeira. Investimento. Valoración e selección de investimentos. Recursos financeiros. Análise de fontes alternativas de financiamento interno e externo.

- A información na empresa: obrigas contables. Composición e valoración do patrimonio. Contas anuais e imaxe fiel. Elaboración do balance e da conta de perdas e ganancias.
- Fiscalidade empresarial: principais tributos que gravan a actividade empresarial.

Bloque 3. Ferramentas para innovar en modelos de negocio e de xestión

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Valorar a capacidade de adaptación áxil, responsable e sostible das empresas ás exigencias do mercado, explorando ideas, escenarios futuros e novos padróns e modelos de negocio.	OBX2
▪ CA3.2. Coñecer as distintas estratexias e ferramentas de deseño creativo, aplicando estas á xeración dun modelo de negocio transformador que permita dar resposta ás necesidades actuais.	OBX3
▪ CA3.3. Xestionar eficazmente a información e facilitar o proceso de toma de decisións a partir da información obtida, tanto no ámbito interno como externo da empresa, aplicando estratexias e novas fórmulas comunicativas.	OBX4
▪ CA3.4. Seleccionar estratexias de comunicación aplicadas ao mundo empresarial, utilizando novas fórmulas comunicativas que faciliten a xestión eficaz da información e a súa transmisión.	OBX4
▪ CA3.5. Coñecer as ferramentas necesarias que permitan expoñer o proxecto de modelo de negocio, despertando o interese e cativando os demais coa proposta de valor presentada.	OBX4

Contidos

- O lenzo de modelo de negocio e de xestión: concepto, áreas, bloques, utilidade e padróns de modelos de negocio.
- O punto de vista dos clientes: mapa de empatía.
- A creatividade aplicada ao deseño do modelo de negocio e de xestión. O proceso de creatividade: diverxencia e converxencia. Dinámicas de xeración de novas ideas de modelos de negocio.
- A competencia e os nichos de mercado.
- As ferramentas de organización de ideas: Pensamento visual ou *Visual Thinking*. Capacidade de síntese. Ideación. Comunicación.
- O prototipado: concepto e utilidade. Posibilidades de prototipado: bens, servizos e aplicacións.
- As ferramentas de presentación dun proxecto ou idea. Metodoloxía: narración de historias ou *storytelling* e o discurso no ascensor ou *elevator pitch*. Outras metodoloxías.
- Os escenarios: exploración de ideas, escenarios futuros e novos modelos de negocio.
- Outras ferramentas para innovar en modelos de negocio e de xestión.

Bloque 4. Estratexia empresarial e métodos de análise da realidade empresarial: estudo de casos e simulación

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Validar a proposta de modelo de negocio deseñado dentro dun contexto determinado, definíndoo a partir das tendencias clave do momento, a situación macroeconómica, o mercado e a competencia, comprendendo todo o proceso levado a cabo e aplicando técnicas de estudo previsual	OBX5

e ferramentas de análise empresarial.	
▪ CA4.2. Determinar previsionalmente a estrutura de ingresos e custos, calculando o seu beneficio e limiar de rendibilidade a partir do modelo de negocio proposto.	OBX5
▪ CA4.3. Elaborar un plan de negocio básico sobre un escenario simulado concreto, xustificando as decisións tomadas.	OBX5
▪ CA4.4. Determinar a estratexia de propiedade industrial da empresa, establecendo as liñas de actuación en materia de protección de idea, produto e marca.	OBX5
▪ CA4.5. Valorar a situación económico-financeira da proposta presentada, analizando e interpretando a información recollida tanto no balance como na conta de perdas e ganancias e indicando as posibles solucións aos desequilibrios encontrados.	OBX5
Contidos	
▪ O contexto do modelo de negocio. Previsión: tendencias clave. Macroeconomía: variables macroeconómicas. Competencia: forzas competitivas. ▪ A avaliación previa de modelos de negocio: análise DAFO, análise previsional de ingresos e custos e o limiar de rendibilidade. ▪ A validación do modelo de negocio. <i>Lean Startup</i>. Desenvolvemento de clientes. Desenvolvemento de produto áxil. ▪ A protección da idea, do produto e da marca. ▪ A toma de decisións. Estratexias. Simulación en folla de cálculo. Redacción dun plan de negocios básico. ▪ A análise de resultados: estudo de mercado, análise e interpretación da información contable e análise de estados financeiros.	

3086 15.4 Orientacións pedagóxicas

3087 A intervención educativa na materia de Empresa e Deseño de Modelos de Negocio
3088 desenvolverá o seu currículo e tratará de asentir de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes
3089 que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de
3090 materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

3091 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
3092 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
3093 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
3094 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
3095 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
3096 nivel de desempeño.

3097 Relación entre os obxectivos da materia de Empresa e Deseño de Modelos de Negocio e as
3098 competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	2			2-5	1.2-4	1	1-2	
OBX2	2-3		4	1	2-5	4	1	
OBX3	2-3		2-4		4	3	1	
OBX4	1-3	1-2		3	4		2	
OBX5				2-3	1.1-5		1-2-3	

3099 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 3100 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
- 3101 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmo e promovan o traballo en equipo.
- 3102 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
- 3103 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 3104 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
- 3105 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
- 3106 como se detecten estas dificultades.
- 3107 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
- 3108 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
- 3109 espírito científico e do emprendemento.
- 3110 – A utilización dun enfoque teórico-práctico a través dunha proposta de modelo de negocio que
- 3111 permita abordar os distintos bloques de contido, poñelos en práctica e avaliar a súa viabilidade.
- 3112 – O debate de cuestións relativas á responsabilidade social corporativa, a inclusión ou o papel da
- 3113 muller emprendedora.
- 3114 – A énfase en que o alumnado se converta no verdadeiro protagonista do proceso de toma de
- 3115 decisións, investigando para dispoñer da información necesaria que lle permita redactar e
- 3116 comunicar un plan básico de empresa.

3117 16 Filosofía

3118 16.1 Introducción

3119 As actuais sociedades democráticas, inseridas nun mundo globalizado en permanente cambio
3120 e composto por unha mestura de persoas e comunidades, proxectos e intereses, requiren un
3121 pensamento racional e crítico que forneza a mocidade de ferramentas para comprender o mundo
3122 complexo que nos rodea e, ao tempo, que proporcione instrumentos para edificar e consolidar
3123 unha sociedade libre, igual e xusta. A materia de Filosofía capacita o alumnado para o exercicio
3124 do pensamento crítico e independente, co que alcanzar unha mellor comprensión do mundo
3125 globalizado e de si mesmo, de tal xeito que poida analizar, entender e propor solucións aos
3126 desafíos materiais, intelectuais e morais do século XXI.

3127 A filosofía asume daquela unha dobre vertente de grande interese para o alumnado: por unha
3128 banda, de xeito absoluto achégalle reflexión e lucidez á persoa para que poida entenderse a si
3129 mesma e a realidade que a rodea e, por outra, axuda decididamente a formar unha cidadanía
3130 reflexiva, lúcida, participativa, comprometida coas institucións democráticas e con habilidades
3131 prácticas para a resolución dos problemas específicos das sociedades democráticas avanzadas.

3132 O valor da indagación que promove a materia de Filosofía impulsa o alumno á reflexión
3133 argumentada sobre os aspectos xerais da existencia e da vida en sociedade, descubrindo deste
3134 xeito os móbiles derradeiros das posicións adoptadas. En suma, a materia de Filosofía
3135 proporciona a visión e a comprensión necesaria para realizar estas tarefas desde un prisma
3136 claramente holístico, que ha de incentivar un alumnado activo, curioso, argumentativo, reflexivo e
3137 innovador.

3138 A materia de Filosofía, pola radical actitude cognoscitiva que representa e a variedade de
3139 temas e aspectos dos que trata, proporciona un espazo idóneo para o desenvolvemento integrado
3140 das competencias clave e os obxectivos da etapa de bacharelato. Neste sentido, a indagación
3141 sobre problemas universais e fundamentais, tales como os referidos á natureza última da
3142 realidade, a verdade, a xustiza, a beleza ou a propia identidade e dignidade humanas, xunto á
3143 reflexión crítica sobre as ideas e prácticas que constitúen a nosa contorna cultural, serven,
3144 simultaneamente, ao propósito de promover a madurez persoal e social do alumnado e ao
3145 desenvolvemento, tanto da súa dimensión intelectual como daqueles outros aspectos éticos,
3146 políticos, cívicos, emocionais e estéticos que configuran a súa personalidade.

3147 Así, a materia de Filosofía en bacharelato ten, en primeiro lugar, a finalidade de ofrecer un
3148 marco conceptual e metodolóxico para a análise das inquietudes esenciais e existenciais do
3149 alumnado de bacharelato, na que este poida abordar persoalmente as grandes preguntas e

3150 propostas filosóficas e emprender unha reflexión crítica sobre o sentido e valor dos distintos
3151 coñecementos, actividades e experiencias que configuran a súa contorna vital e formativa. En
3152 segundo lugar, a educación filosófica resulta imprescindible para a articulación dunha sociedade
3153 democrática sobre principios, valores e prácticas éticas, políticas e cívicas cuxa lexitimidade e
3154 eficacia precisan da deliberación dialóxica, a convicción racional e a autonomía de xuízo da
3155 cidadanía. A Filosofía, por último, supón tamén unha reflexión crítica sobre as emocións e os
3156 sentimentos, presentes en todos os ámbitos, desde a estética á teorética pasando pola ética e, a
3157 miúdo, esquecidos nos currículos.

3158 A materia de Filosofía atende a estes tres propósitos a través do desenvolvemento conxunto
3159 dunha serie de obxectivos representativos, case todos eles, das fases habituais do proceso de
3160 crítica e exame dialéctico de problemas e hipóteses filosóficas. Dado o carácter eminentemente
3161 maiéutico de devandito proceso, tales obxectivos han de ser, ademais, necesariamente
3162 implementados no marco metodolóxico dun ensino, en boa medida dialóxico, que tome como
3163 centro de referencia a propia indagación filosófica do alumnado.

3164 Os tres primeiros obxectivos, de marcado carácter transversal, refírense á adquisición dunha
3165 perspectiva holística e interdisciplinaria para analizar as cuestións filosóficas fundamentais,
3166 discriminando o substantivo do accidental. Esta tarefa require, pola súa vez, do desenvolvemento
3167 de obxectivos referidos ao manexo e produción crítica e rigorosa de información, ao uso e
3168 identificación de argumentos e á práctica do diálogo como proceso cooperativo de coñecemento.
3169 A práctica do diálogo, algo formalmente constitutivo do exercicio filosófico, implica pola súa vez,
3170 como outro dos obxectivos que hai que desenvolver, o recoñecemento do carácter plural e non
3171 dogmático das ideas e teorías filosóficas, así como a implementación do devandito
3172 recoñecemento na dobre tarefa, crítica e construtiva, de contrastalas e descubrir a oposición e a
3173 complementariedade entre elas. A actividade filosófica ha de procurar, ademais, o
3174 desenvolvemento de facultades útiles para a formación integral da personalidade do alumnado, co
3175 obxecto de afrontar con éxito os desafíos persoais, sociais e profesionais que trae consigo un
3176 mundo, como o noso, en perpetua transformación e sementado de incertezas. Así, a adquisición
3177 dunha perspectiva global e interdisciplinaria dos problemas, a facultade para xerar un pensamento
3178 autónomo á vez que rigoroso sobre asuntos esenciais, e o desenvolvemento dunha posición e un
3179 compromiso propio fronte aos retos do século XXI, son elementos imprescindibles para o logro da
3180 plena madurez intelectual, moral, cívica e emocional de alumnas e alumnos. Finalmente, o cuarto
3181 e derradeiro obxectivo abrangue o recoñecemento das diversas concepcións e ideas sobre os
3182 problemas filosóficos fundamentais da filosofía. Perséguese que o alumnado comprenda as ideas
3183 e teorías filosóficas das máis grandes pensadoras e pensadores a través dunha análise crítica das

diversas teses e dos problemas aos que responden, promovendo unha actitude aberta e tolerante ao tempo que crítica e creativa.

En canto aos criterios de avaliación, estes formúlanse en relación directa a cada un dos obxectivos xa expostos, e han de entenderse como ferramentas de diagnóstico e mellora en relación co nivel de desempeño que se espera da adquisición daquelas. É por iso polo que, en conexión cos contidos, deben atender tanto aos procesos como aos propios produtos da aprendizaxe, requirindo, para a súa adecuada execución, de instrumentos de avaliación variados e axustables aos distintos contextos e situacións de aprendizaxe nos que haxa de concretarse o desenvolvemento das competencias.

Os contidos, distribuídos en tres grandes bloques, están dirixidos a dotar o alumnado dunha visión básica e de conxunto do rico e complexo campo de estudo que comprende a filosofía, malia que en cada caso, e atendendo á idiosincrasia do alumnado, ao contexto educativo ou a outros criterios pedagóxicos ou científicos, se poderá profundar nuns máis ca noutros, ademais de agrupalos e articularlos a conveniencia. Así, tras un primeiro bloque de contidos dedicado á natureza da propia actividade filosófica e a súa vinculación cos problemas da condición humana, desenvólvense outros dous bloques, un de natureza especialmente teórica dedicado á análise de cuestións básicas sobre o coñecemento e a realidade, e outro consagrado á filosofía práctica, isto é, á análise dos problemas relativos á ética, a filosofía política e a estética. No deseño e distribución de bloques de criterios de avaliación e contidos buscouse o equilibrio e o diálogo entre distintas propostas e correntes, o desenvolvemento dos obxectivos xa enunciados e o intento de reparar aquelas situacións como a marxinação e o ocultamento histórico da muller ou os prexuízos culturais de carácter etnocéntrico, racista ou antropocéntrico, que puideron lastrar ata épocas recentes o desenvolvemento da disciplina.

16.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Adquirir unha perspectiva global, sistémica e transdisciplinaria á hora de identificar problemas e formular cuestións fundamentais e de actualidade, analizando e categorizando os seus múltiples aspectos, distinguindo o máis substancial do accesorio, e integrando información e ideas de distintos ámbitos disciplinarios, desde a perspectiva fundamental da filosofía, para recoñecer a radicalidade e transcendencia de tales cuestións, así como a necesidade de afrontalas para desenvolver unha vida reflexiva e consciente de si, e para tratar estes problemas complexos de modo crítico, creativo e transformador.

- A actividade filosófica invita a reflexionar sobre as grandes preguntas sobre a realidade, da propia entidade e identidade humana, e das súas relacións teóricas, prácticas e estéticas coa contorna, ademais de desvelarse a través da mesma experiencia problemática do mundo. O seu obxectivo primordial é que o alumnado tome plena

consciencia da pertinencia e a proxección universal, á vez que histórica e culturalmente incardinada, das citadas cuestións, da necesaria interpelación vital que estas supoñen, e da necesidade de afrontalas para o logro dunha vida reflexiva, crítica e plenamente consciente de si.

- Unha das funcións educativas da filosofía, no seu intento por pensar de maneira sistemática e atendendo aos seus aspectos esenciais, cuestións de moi diverso tipo, é a de contribuír ao logro dun entendemento integral, sistémico, interdisciplinario e transdisciplinario de asuntos como os da especificidade e identidade humana, a natureza última do cosmos, a arte ou a relixión, as condicións e consecuencias da investigación científica, as novas contornas mediáticas e comunicativas e outras cuestións cuxa incidencia global condiciona hoxe, a distintos niveis, a nosa vida. Neste último sentido, a natureza complexa e global das cuestións ecosociais, dos procesos económicos e políticos, ou dos fenómenos ligados ao desenvolvemento tecnolóxico e a dixitalización da contorna, entre outras, poden entenderse mellor a través dunha análise na que se integran datos e explicacións científicas xunto a concepcións filosóficas de natureza antropolóxica, ética, política ou estética. De modo análogo, a ontoloxía e a epistemoloxía filosóficas constitúen un marco disciplinario idóneo para formular asuntos relativos á relación entre concepcións culturais diversas, á vinculación problemática e enriquecedora entre o local e o global, ás controversias científicas, ou á conexión entre os múltiples e cada vez máis especializados campos do saber e a experiencia humana, entre outros moitos. En todos os casos se trataría de promover un tipo de comprensión complexa, interdisciplinaria, categorialmente organizada e filosoficamente orientada, de problemas, cuestións e proxectos de natureza global; comprensión esta que servirá ao alumnado para afrontar con espírito crítico e transformador os retos do século XXI.

OBX2. Buscar, xestionar, interpretar, producir e transmitir correctamente información relativa a cuestións filosóficas, a partir da análise e interpretación de textos e outras formas de expresión filosófica e cultural, do emprego contrastado e seguro de fontes, o uso e análise rigoroso destas, o emprego de procedementos elementais de investigación e comunicación, e o uso e valoración adecuada de argumentos e estruturas argumentais para apreciar distintos tipos de discurso, desenvolver unha actitude indagadora, autónoma, rigorosa e creativa no ámbito da reflexión filosófica, e evitar así modos dogmáticos, falaces e nesgados de soste opinións e hipóteses.

- O coñecemento das técnicas fundamentais de investigación en filosofía comeza polo dominio de criterios e procedementos de procura, organización e avaliación de información segura e relevante, tanto en contornas dixitais como noutras máis tradicionais, e tanto no ámbito académico como no máis cotián. Por outro lado, a investigación filosófica a partir de fontes documentais esixe non só o desenvolvemento, entre outros, do hábito lector, senón tamén do emprego de estratexias básicas e específicas de análise, interpretación, recensión e avaliación crítica e filosófica destes documentos, sexan escritos ou orais, de carácter textual ou audiovisual, e sexan ou non de xénero estritamente filosófico. Así mesmo, a investigación filosófica precisa tamén do dominio de métodos e protocolos de produción e transmisión dos coñecementos obtidos, tales como pautas para a elaboración e comunicación pública de proxectos que poidan plasmarse en textos, disertacións, presentacións, documentos audiovisuais ou calquera outro tipo de creación. O obxectivo é que o alumnado, xenuinamente movido por preguntas e problemas filosóficos, e unha vez obtida, a través da argumentación e do diálogo, unha comprensión básica e informada das principais teses e concepcións filosóficas, prosiga e complementa o exercicio dialéctico arredor destas teses cunha proposta construtiva, que baixo o formato do traballo de investigación ou outro similar, contribúa a desenvolver o xuízo propio, a autonomía de criterio e a madurez persoal.
- O dominio consciente dos procedementos de argumentación é condición necesaria para pensar e comunicarse con rigor e efectividade, tanto no ámbito do coñecemento filosófico ou científico como no da vida cotiá, así como para a

formación do propio xuízo e o desenvolvemento da autonomía persoal do alumnado. A argumentación é, indubidablemente, un tipo de competencia transversal, como son a linguaxe ou o cálculo; pero, dada a súa importancia para calquera outro tipo de aprendizaxe, o seu ensino, tal como o da linguaxe ou o cálculo, será tematizado nun espazo educativo propio. O ámbito máis apropiado para a aprendizaxe dos procedementos de argumentación é o da filosofía, pois é nela onde se tratan de forma substantiva, exhaustiva e problematizada, os fundamentos, condicións, normas, tipos, propiedades e límites da argumentación, así como a súa inserción no proceso completo do coñecemento, da argumentación en xeral e dos métodos do coñecemento racional. O obxectivo é que o alumnado produza e recoñeza argumentos lóxicos e retoricamente correctos e ben fundados, así como que detecte falacias, nesgos e prexuízos en diferentes contornas comunicativas. É necesario tamén que o alumnado se exercite nas virtudes propias do diálogo filosófico e que o distinguen do simple discurso persuasivo: a investigación en común, o compromiso coa verdade, e o recoñecemento respectuoso de todas as ideas e posicións racionalmente sostibles.

OBX3. Practicar o exercicio do diálogo filosófico de maneira rigorosa, crítica, tolerante e empática, interiorizando as pautas éticas e formais que este require, mediante a participación en actividades grupais e a través da formulación dialóxica das cuestións filosóficas, para promover o contraste e intercambio de ideas e o exercicio dunha cidadanía activa e democrática.

- O modelo dialóxico goza, desde os seus comezos, dunha indubidable preeminencia como método do filosofar e como referente esencial do exercicio da cidadanía democrática. É esta, pois, unha das competencias máis relevantes de entre aquelas polas que podemos dicir que a filosofía constitúe unha auténtica educación cívica. O diálogo filosófico compréndese baixo unha idea de disensión como expresión de pluralidade e requirimento de complementariedade máis que como mero conflito, e une arredor de si virtudes que en poucas ocasións aparecen xuntas: a esixencia de rigor racional xunto á aceptación do pluralismo ideolóxico e a actitude respectuosa e empática cara a aquelas persoas coas que disentimos, sen que por iso deixemos de buscar xuntos unha posición común, e sen que a disensión deba entenderse necesariamente como conflito máis que como pluralidade de perspectivas e complementariedade. A práctica do diálogo filosófico representa, polo demais, un proceso análogo ao da propia aprendizaxe desde case calquera punto de vista pedagóxico que incida nos aspectos motivacionais, a aprendizaxe activa e significativa, o ensino por indagación ou descubrimento, o traballo colaborativo, ou a formación ao longo da vida. En xeral, a práctica dialóxica integra construtivamente os elementos da incerteza e da crítica, permitindo descubrir, a partir deles, formulacións novas e superadoras, e réxese polos principios de cooperación, honestidade e xenerosidade hermenéutica, así como polo seu espírito aberto e inconcluso, aínda que non por iso menos efectivo para a indagación filosófica e para o exercicio activo e democrático da cidadanía.

OBX4. Recoñecer o carácter plural das concepcións, ideas e argumentos arredor de cada un dos problemas fundamentais da filosofía, comprendendo as principais ideas e teorías filosóficas das máis importantes pensadoras e pensadores, mediante a análise crítica e dialéctica das diversas teses relevantes e dos problemas fundamentais aos que estas responden, para xerar unha concepción complexa e non dogmática das devanditas cuestións e ideas e formarse unha visión rigorosa e persoal do que significa a filosofía, da súa riqueza e influencia cultural e histórica, e da súa achega ao patrimonio común, promovendo así unha actitude aberta, tolerante e comprometida coa resolución racional e pacífica dos conflitos.

- A tarefa de indagación filosófica, tanto histórica como actualmente, e a diferenza do que ocorre noutros ámbitos do coñecemento preséntase radicalmente aberta e disputada en todas as súas áreas. Con todo, e lonxe de interpretar este feito como un defecto ou disfunción, debe concibirse como unha propiedade intrínseca do pensamento

filosófico, entendido como irredutiblemente plural e dialéctico e, tamén, como unha ocasión para o exercicio dun diálogo racional aberto e construtivo, como parece ser o propio en todos aqueles asuntos que, por afectar ao carácter, sentido e valor último das ideas, accións, experiencias e circunstancias humanas, non admiten unha interpretación unívoca e pechada, tales como son, entre outros, os que entrañan problemas éticos, políticos ou estéticos. Así, preséntase aquí a oportunidade de exercer unha forma complexa de pensamento na que se revele, de forma sistemática, a necesidade de poñerse no lugar do pensamento do outro, comprendendo e respectando o seu punto de vista en canto fundado honestamente en razóns, sen por iso verse levado a aceptar as diferentes formas de inxustiza e discriminación que precisamente operan contra as condicións de equidade do debate público. É, pois, esta competencia, xunto coa anteriormente descrita e relativa ao diálogo, a que mellor e máis profundamente pode proporcionarlle ao alumnado unha educación adecuada para o exercicio da cidadanía democrática.

- O diálogo e a investigación sobre as preguntas filosóficas radicarán nun coñecemento profundo daquelas ideas e hipóteses que forman parte xa do patrimonio cultural común e que deben selo, tamén, da bagaxe intelectual da cidadanía. Estas concepcións e ideas, formuladas e discutidas ao longo do tempo polos principais pensadoras e pensadores da historia, son parte insubstituíble da nosa identidade, do substrato ideolóxico e argumental das doutrinas económicas, políticas, científicas, estéticas ou relixiosas vixentes na nosa cultura, así como do conxunto de principios e valores que orientan ou inspiran a nosa acción moral, social e política. Coñecer e apreciar estas ideas con rigor e profundidade non é só condición para a análise dos problemas filosóficos e, en certa medida, de calquera outra cuestión de orde cultural ou ético-política, senón tamén un requisito esencial para o coñecemento dun mesmo, en tanto que son esas ideas as que nutren e orientan as accións e pensamentos que nos definen. É tamén claro que a comprensión e o uso do caudal de termos, conceptos e teorías con que a filosofía formulou e tratou cada un dos seus problemas non pode comprenderse se non é no contexto da experiencia xenuína destes, polo que é preciso que o alumnado recoñeza, valore e reinterprete todas aquelas ideas e propostas teóricas como parte dun exercicio persoal e colectivo de verdadeira investigación filosófica.

3208 16.3 Criterios de avaliación e contidos

3209 1º curso

Materia de Filosofía 1º curso	
Bloque 1. A filosofía e o ser humano	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Recoñecer a radicalidade e transcendencia dos problemas filosóficos mediante o seu recoñecemento, análise e reformulación en textos e outros medios de expresión, tanto filosóficos como literarios, históricos, científicos, artísticos ou relativos a calquera outro ámbito cultural.	OBX1
▪ CA1.2. Afrontar cuestións e problemas complexos, de carácter fundamental e de actualidade, de modo interdisciplinario, sistemático e creativo, utilizando conceptos, ideas e procedementos provenientes de distintos campos do saber, e orientándoos e articulándoos criticamente desde unha perspectiva filosófica.	OBX1

CA1.3. Demostrar un coñecemento práctico dos procedementos elementais da investigación filosófica e desenvolver unha actitude indagadora, autónoma e activa no ámbito da reflexión filosófica, a través de tarefas como a identificación de fontes fiables, a procura eficiente e segura de información, e a correcta organización, deseño, análise, interpretación, avaliación, produción e comunicación desta, tanto dixitalmente como a través de medios máis tradicionais en forma de produtos orixinais, tales como traballos de investigación, disertacións, comentarios de texto ou outros discursos argumentativos, orais e escritos, sobre cuestións e problemas filosóficos, demostrando un uso correcto de normas e pautas lóxicas, retóricas e argumentativas.	OBX2
CA1.4. Promover o contraste e intercambio de ideas e a práctica dunha cidadanía activa e democrática a través da participación en actividades grupais, en especial o exercicio do diálogo racional, respectuoso, aberto e construtivo, sobre cuestións e problemas filosoficamente relevantes, diálogo no que detectar e evitar modos dogmáticos, falaces e nesgados de soste opinións e hipóteses, recoñecendo a importancia da cooperación, o compromiso coa busca da verdade, o respecto á pluralidade e o rexeitamento de toda actitude discriminatoria ou arbitraria, aplicando os devanditos principios á práctica argumentativa e ao diálogo cos demais.	OBX3
CA1.5. Xerar unha concepción complexa e non dogmática do que supón a filosofía como saber fundamental, crítico e universal, distinguíndoo doutros saberes e actividades humanas, e valorando a súa vixencia no momento actual, comprendendo os pensamentos sobre o momento actual como froito dun proceso dinámico e sempre aberto de reflexión e diálogo filosófico.	OBX4
CA1.6. Adquirir e demostrar un coñecemento significativo das ideas e teorías filosóficas sobre o ser humano, o fundamento, valor e sentido da súa existencia e a súa realidade, dalgunhas das máis importantes pensadoras e pensadores da historia, mediante a aplicación e a análise crítica daquelas no contexto da práctica individual ou colectiva da indagación filosófica.	OBX4
CA1.7. Analizar problemas éticos e políticos fundamentais e de actualidade mediante a exposición crítica e dialéctica de distintas posicións filosoficamente pertinentes na súa interpretación e resolución, desenvolvendo así o xuízo propio e a autonomía moral, mediante a análise filosófica dos devanditos problemas, considerando as distintas posicións en disputa, e elaborando, argumentando, expoñendo e sometendo ao diálogo cos demais as propias teses respecto diso.	OBX4
Contidos	
- A reflexión filosófica sobre a propia filosofía. O problema filosófico da definición de filosofía. - Características da filosofía. - Concepcións da filosofía. - A tradición filosófica. - Breve síntese das grandes épocas históricas da filosofía. - A variedade de intereses, temas e perspectivas empregadas no facer filosófico. - As ausencias de colectivos e as posibles discriminacións que cuestionan a tradición. - Filosofía e condición social: a discriminación social. - Filosofía e xénero: a discriminación da muller na historia da filosofía.	

- Filosofía e eurocentrismo: a discriminación étnico-cultural.
- A filosofía como saber.
 - A filosofía como experiencia humana. A necesidade humana de lle dar sentido racional á realidade, ás nosas accións e ao noso ser social.
 - Filosofía e infancia: a infancia como momento propicio para a experiencia filosófica.
 - Comparación con outros campos do saber: mitoloxía, relixión, ciencia, saber común, razón poética.
 - As grandes subdisciplinas da filosofía: os saberes filosóficos tradicionais.
 - Os métodos da filosofía.
- O traballo filosófico.
 - Uso e análise crítico de fontes.
 - O traballo con textos filosóficos: comprensión e interpretación.
 - O traballo con materiais non filosóficos: a identificación de problemas filosóficos.
 - A argumentación sólida como base do pensamento e o diálogo filosóficos.
 - A investigación e a disertación filosóficas.
- O sentido da filosofía no século XXI.
 - Sentido e finalidade da filosofía.
 - A vixencia da reflexión filosófica ante os retos do século XXI.
 - Novos temas e áreas actuais de investigación filosófica.
- O ser humano como suxeito da experiencia filosófica e como obxecto principal da reflexión filosófica.
 - As grandes concepcións filosóficas sobre o ser humano.
 - A filosofía e a existencia humana.
- O debate sobre a xénese e a definición da natureza humana.
 - A especificidade natural do *Homo sapiens*.
 - Os condicionantes históricos, sociais e culturais que nos fan ser como somos.
- Personalidade e identidade persoal.
 - A estrutura psicosomática da personalidade.
 - Ámbitos do psiquismo: sensibilidade, emotividade, desexos, volición e facultades cognitivas.
 - Consciencia e linguaxe.
 - O problema da identidade persoal: tipos e modos de identidade.
 - Máis alá dos límites humanos. A especulación sobre o transhumanismo.

Bloque 2. Coñecemento e realidade

Criterios de avaliación	Obxectivos
■ CA2.1. Recoñecer a radicalidade e transcendencia dos problemas filosóficos mediante o seu recoñecemento, análise e reformulación en textos e outros medios de expresión, tanto filosóficos como literarios, históricos, científicos, artísticos ou relativos a calquera outro ámbito cultural.	OBX1
■ CA2.2. Afrontar cuestións e problemas complexos, de carácter fundamental e de actualidade, de modo interdisciplinario, sistemático e creativo, utilizando conceptos, ideas e procedementos	OBX1

provenientes de distintos campos do saber, e orientándoos e articulándoos criticamente desde unha perspectiva filosófica.	
CA2.3. Demostrar un coñecemento práctico dos procedementos elementais da investigación filosófica e desenvolver unha actitude indagadora, autónoma e activa no ámbito da reflexión filosófica, a través de tarefas como a identificación de fontes fiables, a procura eficiente e segura de información, e a correcta organización, deseño, análise, interpretación, avaliación, produción e comunicación desta, tanto dixitalmente como a través de medios máis tradicionais en forma de produtos orixinais, tales como traballos de investigación, disertacións, comentarios de texto ou outros discursos argumentativos, orais e escritos sobre cuestións e problemas filosóficos, demostrando un uso correcto de normas e pautas lóxicas, retóricas e argumentativas.	OBX2
CA2.4. Promover o contraste e intercambio de ideas e a práctica dunha cidadanía activa e democrática a través da participación en actividades grupais, en especial o exercicio do diálogo racional, respectuoso, aberto e construtivo, sobre cuestións e problemas filosoficamente relevantes, diálogo no que detectar e evitar modos dogmáticos, falaces e nesgados de soste opinións e hipóteses, recoñecendo a importancia da cooperación, o compromiso coa busca da verdade, o respecto á pluralidade e o rexeitamento de toda actitude discriminatoria ou arbitraria, aplicando os devanditos principios á práctica argumentativa e ao diálogo cos demais.	OBX3
CA2.5. Tomar consciencia da riqueza e influencia do pensamento filosófico sobre a realidade e a existencia, e outros problemas metafísicos, identificando e analizando as principais ideas e teorías filosóficas en textos ou documentos pertencentes a ámbitos culturais diversos, así como poñéndoo en relación con experiencias, accións ou acontecementos comúns e de actualidade.	OBX4
CA2.6. Abordar desde distintas perspectivas e disciplinas o problema filosófico do coñecemento en xeral e do coñecemento científico e tecnolóxico en particular, identificando e analizando de xeito crítico, complexo e rigoroso as ideas e teorías filosóficas que algunhas das máis importantes pensadoras e pensadores da historia propuxeron para interpretalo, a través da análise comparativa dos argumentos, principios, metodoloxías e enfoques das devanditas teses e teorías.	OBX4
CA2.7. Comprender e apreciar a importancia da solidez e validez das formas argumentativas, a partir da súa análise tanto formal como informal, e identificar as falacias e os nesgos que se poden encontrar en textos ou documentos pertencentes a ámbitos culturais diversos, como usos argumentativos ilexítimos, explicando a natureza ou mecanismo das devanditas falacias e nesgos.	OBX4
Contidos	
- O problema filosófico do coñecemento. - Definición, posibilidade e límites do coñecemento. - A teoría do coñecemento: racionalismo, empirismo e outras teorías. - A verdade como obxectivo do coñecemento. - As teorías da verdade. - O fenómeno da desinformación e a «posverdade».	

- O razoamento e a argumentación.
 - A argumentación formalmente válida: a lóxica formal. Simbolización, táboas de verdade, e dedución natural da lóxica proposicional.
 - A argumentación informal.
 - A argumentación incorrecta: falacias e nesgos cognitivos.
- O saber científico: definición, demarcación e metodoloxías científicas. A filosofía da ciencia: natureza, problemas e límites do coñecemento científico.
- A dimensión social e política do coñecemento.
 - O papel da muller na ciencia e nos outros saberes.
 - Coñecemento e interese.
 - Saber e poder.
 - A tecnociencia contemporánea.
- O problema metafísico do real.
 - Aparencia e realidade. As realidades virtuais.
 - Unidade e pluralidade.
 - Categorías e modos de ser.
 - Entidades físicas e obxectos ideais: o problema dos universais.
 - O problema filosófico do tempo e do cambio.
- O problema mente-corpo desde a Idade Moderna á intelixencia artificial.
 - O problema do determinismo. Necesidade, azar e liberdade.
- O problema filosófico da existencia de Deus.
 - Teísmo, ateísmo e agnosticismo.

Bloque 3. Acción e creación

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1.Recoñecer a radicalidade e transcendencia dos problemas filosóficos mediante o seu recoñecemento, análise e reformulación en textos e outros medios de expresión, tanto filosóficos como literarios, históricos, científicos, artísticos ou relativos a calquera outro ámbito cultural.	OBX1
▪ CA3.2. Afrontar cuestións e problemas complexos, de carácter fundamental e de actualidade, de modo interdisciplinario, sistemático e creativo, utilizando conceptos, ideas e procedementos provenientes de distintos campos do saber, e orientándoos e articulándoos criticamente desde unha perspectiva filosófica.	OBX1
▪ CA3.3.Demostrar un coñecemento práctico dos procedementos elementais da investigación filosófica e desenvolver unha actitude indagadora, autónoma e activa no ámbito da reflexión filosófica, a través de tarefas como a identificación de fontes fiables, a procura eficiente e segura de información, e a correcta organización, deseño, análise, interpretación, avaliación, produción e comunicación desta, tanto dixitalmente como a través de medios máis tradicionais en forma de produtos orixinais, tales como traballos de investigación, disertacións, comentarios de texto ou outros discursos	OBX2

argumentativos, orais e escritos, sobre cuestións e problemas filosóficos, demostrando un uso correcto de normas e pautas lóxicas, retóricas e argumentativas.	
CA3.4. Promover o contraste e intercambio de ideas e a práctica dunha cidadanía activa e democrática a través da participación en actividades grupais, en especial o exercicio do diálogo racional, respectuoso, aberto e construtivo sobre cuestións e problemas filosoficamente relevantes, diálogo no que detectar e evitar modos dogmáticos, falaces e nesgados de soste opinións e hipóteses, recoñecendo a importancia da cooperación, o compromiso coa busca da verdade, o respecto á pluralidade e o rexeitamento de toda actitude discriminatoria ou arbitraria, aplicando os devanditos principios á práctica argumentativa e ao diálogo cos demais.	OBX3
CA3.5. Adquirir e demostrar un coñecemento significativo das ideas e teorías filosóficas sobre o ser humano, o fundamento, valor e sentido da súa existencia e a súa realidade, dalgunhas das máis importantes pensadoras e pensadores da historia, mediante a aplicación e a análise crítica daquelas no contexto da práctica individual ou colectiva da indagación filosófica.	OBX4
CA3.6. Analizar problemas éticos e políticos fundamentais e de actualidade mediante a exposición crítica e dialéctica de distintas posicións filosoficamente pertinentes na súa interpretación e resolución, desenvolvendo así o xuízo propio e a autonomía moral, mediante a análise filosófica dos devanditos problemas, considerando as distintas posicións en disputa e elaborando, argumentando, expoñendo e sometendo ao diálogo cos demais as propias teses respecto diso.	OBX4
CA3.7. Desenvolver a sensibilidade e a comprensión crítica da arte e outras manifestacións e actividades con valor estético mediante o exercicio do pensamento filosófico sobre a beleza e a creación artística, contribuíndo así á educación dos sentimentos e ao desenvolvemento dunha actitude reflexiva con respecto á linguaxe e sentido das imaxes, e xerando un adecuado equilibrio entre o aspecto racional e emotivo na consideración destes problemas filosóficos do ámbito da estética, a través da reflexión expresa arredor da arte, e doutras actividades ou experiencias con valor estético, e a análise do papel das imaxes e a linguaxe audiovisual na cultura contemporánea.	OBX4

Contidos

- O feito ético e a razón práctica.
 - Separación entre ética, moral e dereito: racionalidade ética, conciencia moral e lexitimidade política.
 - A liberdade como condición para o diálogo ético e o xuízo moral.
- Metaética e ética normativa.
 - Cognitivismo ético fronte ao emotivismo e o intuicionismo.
 - Formalismo ético fronte a materialismo ético.
 - Universalismo e relativismos éticos.
 - Ética do coidado: necesidade de igualdade efectiva de dereitos entre mulleres e homes.
 - Éticas aplicadas.
 - A valoración das accións á marxe da moral: alén do ben e do mal.
- Problemas éticos actuais.

- A guerra, o terrorismo e outras formas de violencia.
- As desigualdades e a pobreza.
- A discriminación e o respecto polas minorías.
- Problemas ecosociais e medioambientais.
- Os dereitos humanos e a posibilidade dunha ética universal de mínimos: entre a ética e o dereito.
 - Orixe, lexitimidade e vixencia.
 - Xeracións dos dereitos humanos.
 - Os dereitos da infancia.
 - Dereitos dos animais.
- O ser humano como animal político.
 - Os fundamentos da organización social e do poder político: naturalismo, iusnaturalismo e contractualismo.
 - Definición do político: legalidade e lexitimidade.
 - Os principios políticos fundamentais: igualdade e liberdade; individuo e Estado; traballo, propiedade e distribución da riqueza.
 - O debate político contemporáneo: liberalismo, utilitarismo e comunitarismo.
 - Cidadanía e Estado de benestar.
- Xustiza e democracia.
 - A xustiza como problema filosófico.
 - A reflexión filosófica sobre a democracia.
 - Ideais, utopías e distopías.
- Os movementos sociais e políticos.
- O feminismo e a perspectiva de xénero.
- Definición, ámbitos e problemas da estética: arte, beleza e gusto.
- Teorías sobre a beleza e a arte.
 - Teorías clásicas e modernas sobre a beleza e a arte.
 - Teorías e problemas estéticos contemporáneos.
- A relación do estético con outros ámbitos da cultura: a reflexión sobre a imaxe e a cultura audiovisual.
- A estética e as súas implicacións filosóficas coa ética e a política.
 - Ética e estética.
 - O papel político da arte.

3210 16.4 Orientacións pedagóxicas

3211 A intervención educativa na materia de Filosofía desenvolverá o seu currículo e tratará de
3212 asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos
3213 obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada adquisición das
3214 competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu nivel de desempeño.

Relación entre os obxectivos da materia de Filosofía e as competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	2-3				1.2-4	1-3-4		1
OBX2	1-2-3-5		1	1-3	4	3	3	
OBX3	1-5		1		3.1	2-3		1-3.2
OBX4	2-5					1-2-3		2

Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmo e promovan o traballo en equipo.
- A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto como se detecten estas dificultades.
- O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, e o fomento da creatividade, do espírito científico e do emprendemento.
- A xeración dunha experiencia real de descubrimento dos interrogantes filosóficos, a partir da cal se invite o alumnado á investigación analítica sobre estes.
- A avaliación crítica das diversas respostas que se lles deron aos interrogantes filosóficos e á construción rigorosa dos seus propios posicionamentos persoais. O desenvolvemento dunha praxe consecuente cos devanditos posicionamentos e que poida orientar a vida persoal, social e profesional do alumnado.

- 3240 – O fomento da natureza dialóxica, participativa, interdisciplinaria, creativa e comprometida cos
3241 problemas de relevancia que posúe en si mesma a actividade filosófica.
- 3242 – A orientación cara ao logro da autonomía persoal e o exercicio crítico e ecosocialmente
3243 responsable da cidadanía.

Borrador

3244 17 Física

3245 17.1 Introducción

3246 A física, como disciplina que estuda a natureza, encárgase de entender e de describir o
3247 Universo en todas as súas escalas, desde os fenómenos que se producen no microcosmos ata
3248 aqueles que se dan no eido cosmolóxico. Porén, a materia, a enerxía e as interaccións
3249 maniféstanse de forma diversa en función do contexto considerado, o que fai que os modelos,
3250 principios e leis da física que o alumnado ten que aplicar para explicar a natureza deban axustarse
3251 á escala de traballo. Por outra banda, resulta adecuado que as alumnas e os alumnos perciban a
3252 física como unha ciencia que evoluciona e que os coñecementos que integra a relacionan
3253 intimamente co progreso noutras áreas, entre as que está a tecnoloxía e, en definitiva, o da propia
3254 sociedade. En consecuencia, trátase dunha ciencia indispensable para a formación individual nos
3255 ámbitos científico e tecnolóxico, pois proporciona a capacidade de ser parte activa dun saber en
3256 construción, debido ás destrezas que se adquiren para observar, analizar e explicar fenómenos
3257 naturais.

3258 Por outra parte, co ensino desta materia preténdese desmitificar que a física sexa algo
3259 complexo, mostrando que moitos dos fenómenos que ocorren no día a día se poden comprender
3260 e explicar a través de modelos e leis accesibles. Conseguir que o seu estudo resulte interesante
3261 contribúe a formar unha cidadanía crítica e cunha base científica axeitada. A física está presente
3262 en avances tecnolóxicos que posibilitan atopar solucións sostibles para problemas moi
3263 importantes no mundo actual. A continua innovación impulsa o desenvolvemento tecnolóxico e o
3264 alumnado, que poderá formar parte da comunidade científica, ten que posuír as competencias
3265 necesarias para contribuír aos devanditos avances, así como os coñecementos, destrezas e
3266 actitudes que estas levan asociados. Fomentar no estudantado a curiosidade polo funcionamento
3267 e o coñecemento da natureza é o punto de partida para conseguir logros que repercutirán de
3268 forma positiva na sociedade.

3269 O presente currículo parte duns obxectivos cuxa adquisición lle outorgará ao alumnado a
3270 capacidade de adquirir destrezas, actitudes e coñecementos científicos avanzados, respecto dos
3271 cursos anteriores. Eses obxectivos non se refiren exclusivamente a elementos da física, senón
3272 tamén a outros transversais que xogan un papel importante na formación integral dos alumnos e
3273 das alumnas. Neste proceso ocupa un lugar central o carácter experimental desta ciencia, por iso
3274 se propón a utilización de metodoloxías e instrumentos experimentais que, xunto coa formulación
3275 matemática das leis e dos principios e os seus desenvolvementos, e os medios tecnolóxicos
3276 apropiados, facilitarán a comprensión dos conceptos e dos fenómenos. Por outra banda, con

3277 estes obxectivos tamén se pretende, a través do fomento do traballo en equipo e dos valores
3278 sociais e cívicos, lograr persoas comprometidas que utilicen a ciencia para a formación
3279 permanente ao longo da súa vida, o desenvolvemento da conciencia medioambiental, o ben
3280 comunitario e o progreso da sociedade.

3281 Os coñecementos, destrezas e actitudes básicas que o alumnado adquiriu na etapa de
3282 educación secundaria obrigatoria e no primeiro curso de bacharelato crearon nel unha estrutura
3283 competencial sobre a que consolidar e construír os saberes científicos que a materia de Física
3284 achega neste curso. Os diferentes bloques desta materia van enfocados a completar os das
3285 etapas anteriores, de xeito que o alumnado poida adquirir unha percepción global das distintas
3286 liñas de traballo en física e das súas moi diversas aplicacións. Cómpre sinalar que, aínda que
3287 aparezan organizados dun xeito concreto, en particular cunhas agrupacións de criterios de
3288 avaliación e de contidos determinadas, en realidade a ordenación non responde a unha secuencia
3289 preceptiva, senón que o profesorado poderá traballar de acordo coa temporalización que
3290 considere máis apropiada para as necesidades do seu alumnado.

3291 A que aquí se presenta admite ser visualizada desde o punto de vista global dalgúns aspectos
3292 importantes do progreso da física, desde os primeiros logros alcanzados no ámbito da gravitación
3293 universal ata os primordiais da física do século XX. Outro é o do estudo das interaccións
3294 fundamentais, comezando pola gravitacional e a electromagnética, para avanzar despois cara aos
3295 fundamentos das necesarias e describir fenómenos propios da física nuclear e de partículas, o
3296 que xustifica a introdución das bases e a fenomenoloxía da física ondulatoria.

3297 Despois dun bloque sobre a actividade científica na física, de carácter transversal e que
3298 engloba saberes de natureza eminentemente xeral para as ciencias experimentais, os dous que
3299 lle seguen fan referencia á teoría clásica de campos. No primeiro deles, abórdanse
3300 coñecementos, destrezas e actitudes referidos ao estudo do campo gravitacional desde unha
3301 perspectiva newtoniana. Nel trátanse, empregando as ferramentas matemáticas adecuadas para
3302 conferir o rigor suficiente, as interaccións entre partículas con masa, así como a súa relación con
3303 coñecementos de cursos anteriores sobre dinámica, con especial atención á enerxía e aos
3304 principios de conservación. A continuación, o seguinte bloque comprende aprendizaxes sobre os
3305 fundamentos do electromagnetismo clásico. Describe os campos eléctrico e magnético, tanto
3306 estáticos coma variables no tempo, e as súas características e aplicacións tecnolóxicas,
3307 biosanitarias e industriais.

3308 O seguinte bloque aborda o estudo das vibracións e ondas e nel considérase o movemento
3309 oscilatorio como xerador de perturbacións e a súa propagación a través dun movemento
3310 ondulatorio, en cuxas análises se inclúen aspectos relacionados coa conservación da enerxía.

3311 Complétase coa aplicación deses conceptos ás ondas sonoras e ás electromagnéticas, o que abre
3312 o estudo de procesos propios da óptica física e da xeométrica.

3313 Co último bloque abórdanse cuestións de gran relevancia pertencentes á física do século XX e
3314 que constitúen o fundamento da do presente e do futuro. Nel expóñense coñecementos de
3315 carácter introdutorio á física cuántica e á física de partículas. Xunto cos principios da física
3316 relativista, este bloque aborda a constitución da materia e a descrición de procesos que ocorren
3317 nas escalas atómica e subatómica. Con estes coñecementos posibilitaráselle ao alumnado
3318 aproximarse ás fronteiras da física e abrir a súa curiosidade ao mellor motor para a súa
3319 aprendizaxe, ao ver que aínda quedan preguntas importantes por resolver e moitos retos que
3320 deben ser atendidos desde a investigación e o progreso desta ciencia.

3321 17.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Utilizar as teorías, principios e leis que rexen os procesos físicos máis importantes, considerando a súa base experimental e a súa descrición teórica e desenvolvemento matemático na resolución de problemas, para recoñecer a física como unha ciencia relevante implicada no desenvolvemento da tecnoloxía, da economía, da sociedade e da sostibilidade ambiental.

- Utilizar os principios, leis e teorías da física require dun amplo coñecemento dos seus fundamentos teóricos. Comprender e describir, a través da experimentación ou da utilización de desenvolvementos matemáticos, as interaccións que se producen entre os corpos e os sistemas na natureza permite, pola súa vez, desenvolver o pensamento científico para construír un novo coñecemento aplicado á resolución de problemas nos distintos contextos nos que intervéñ a física. Isto comporta apreciar a física como un campo do saber con importantes implicacións na tecnoloxía, na economía, na sociedade e na sostibilidade ambiental.
- Deste xeito, a partir da comprensión das repercusións da física na vida diaria, conséguese formar unha opinión fundamentada sobre as situacións que afectan a cada contexto, o que é necesario para desenvolver un pensamento crítico e unha actitude axeitada para contribuír ao progreso a través do coñecemento científico adquirido, achegando solucións sostibles.

OBX2. Adoptar os modelos, teorías e leis aceptados da física como base de estudo dos sistemas naturais e predicir a súa evolución para inferir solucións xerais aos problemas cotiáns relacionados coas aplicacións prácticas demandadas pola sociedade no campo tecnolóxico, industrial e biosanitario.

- O estudo da física, como ciencia da natureza, debe prover o alumnado da competencia para analizar fenómenos que se producen na contorna natural. Para iso, é necesario adoptar os modelos, teorías e leis que forman as bases fundamentais deste campo de coñecemento e que, pola súa vez, permiten predicir a evolución dos sistemas e obxectos naturais. En particular, esa suficiencia evidénciase cando se relacionan os fenómenos observados en situacións cotiáns cos fundamentos e principios da física.
- Ademais, a partir da análise de diversas situacións particulares apréndese a inferir solucións xerais a problemas cotiáns que poden redundar en aplicacións prácticas necesarias para a sociedade e que darán lugar a produtos e beneficios no eido tecnolóxico, industrial ou biosanitario.

OBX3. Utilizar a linguaxe da física coa formulación matemática dos seus principios e leis, magnitudes, unidades etc. para establecer unha comunicación axeitada entre diferentes comunidades científicas e como unha ferramenta fundamental na investigación desta ciencia.

- O logro deste obxectivo pretende trasladarlles aos alumnos e alumnas un conxunto de criterios para o uso de formalismos propios da ciencia, coa finalidade de poder planear e de discutir axeitadamente a resolución de problemas de física e as súas aplicacións no mundo que os rodea. Ademais, preténdese que se valore a universalidade da linguaxe matemática e a súa formulación para intercambiar ideas e problemas físicos e as súas resolucións en distintas contornas e medios.
- Integrar o alumnado na participación colaborativa coa comunidade científica require dun código específico, rigoroso e común que asegure a claridade das mensaxes que intercambian os seus membros. É por este motivo que a capacidade para expresar adecuadamente información propia da física, de maneira textual, simbólica ou gráfica, ocupa un lugar central na consecución deste obxectivo.

OBX4. Utilizar de forma autónoma, eficiente, crítica e responsable recursos en distintos formatos, plataformas dixitais de información e de comunicación no traballo individual e colectivo, para o fomento da creatividade mediante a produción e o intercambio de materiais científicos e divulgativos que faciliten achegar a física á sociedade como un campo de coñecementos accesible.

- Entre as destrezas que se deben adquirir nos novos contextos de ensino e aprendizaxe actuais está a de utilizar plataformas e contornas virtuais. Estas serven de repositorio de recursos e materiais de diversos tipos e formatos e son útiles para o estudo da física e, pola súa vez, como medios para a aprendizaxe individual e en grupo. É necesario, polo tanto, desenvolver a capacidade de utilizar estes recursos de xeito autónomo e eficiente para facilitar a aprendizaxe autorregulada e, ao mesmo tempo, a responsabilidade nas interaccións con outros estudantes e co profesorado.
- Así mesmo, a produción e o intercambio de materiais científicos e divulgativos permiten achegarse á física de maneira creativa, presentándoa como un campo de coñecementos accesible á sociedade.

OBX5. Aplicar técnicas de traballo e de indagación propias da física, así como a experimentación, o razoamento lóxico-matemático e a cooperación, na resolución de problemas e a interpretación de situacións relacionadas con esta ciencia para pór en valor o papel da física nunha sociedade baseada en valores éticos e sostibles.

- As ciencias da natureza teñen un carácter experimental intrínseco. Un dos principais obxectivos de calquera destas disciplinas científicas é a explicación de fenómenos naturais mediante a formulación de teorías e leis aplicables en diferentes sistemas. No caso da física, como ciencia básica, esta característica resulta especialmente importante, polo que é relevante fomentar no alumnado a curiosidade polos fenómenos que suceden na contorna, así como noutras escalas. Hai procesos físicos cotiáns que son reproducibles facilmente e que poden ser explicados e descritos con base nos principios e nas leis da física. Así mesmo, hai procesos que, aínda que non sendo reproducibles ou de difícil medición coa instrumentación dispoñible, están presentes na contorna natural de xeito xeneralizado e, grazas aos laboratorios virtuais, pódense simular para achegarse máis facilmente ao seu estudo.
- O traballo experimental inclúe un conxunto de tarefas que fomentan a colaboración e o intercambio de información, ambos os dous moi necesarios nos campos de investigación actuais. Débese fomentar no alumnado o respecto polas medidas de seguridade e o traballo en equipo, así como o rigor no desenvolvemento dese traballo, que incluírá a estimación das incertezas dos resultados obtidos.
- Igualmente, o alumnado debe asumir, como parte do traballo experimental, a utilización de distintas fontes bibliográficas, así como a elaboración dos informes correspondentes, que se axustarán ás estruturas habituais das publicacións propias da física, preparándose así para formar parte da comunidade científica.

OBX6. Recoñecer e analizar o carácter multidisciplinar da física, considerando o seu relevante percorrido histórico e as súas contribucións ao avance do coñecemento científico como un proceso en continua evolución e innovación, para establecer unhas bases de coñecemento e de relación con outras disciplinas científicas.

- A física é unha ciencia que está profundamente implicada en distintos ámbitos das nosas vidas diarias e que é clave no avance científico, tecnolóxico e industrial. Os seus coñecementos e aplicacións forman, xunto cos doutras ciencias como as matemáticas ou as propias da tecnoloxía, un sistema simbiótico cuxas achegas se benefician mutuamente. Así, a historia da ciencia revela, por exemplo, como os progresos nas matemáticas beneficiaron fondamente a física, e viceversa. Por outra banda, disciplinas como a química atoparon fundamentos esenciais para esas ciencias como consecuencia de avances de tipo físico.
- Así mesmo, a investigación experimental ou teórica na física, tanto na busca de novas leis ou teorías coma para pór a proba as xa existentes, require de tales recursos técnicos que implica un incentivo no desenvolvemento tecnolóxico. Por outra banda, o progreso da tecnoloxía conduce en ocasións a novos descubrimentos que precisan de explicación a través das ciencias básicas como a física.
- En definitiva, a colaboración entre distintas comunidades científicas expertas en diferentes disciplinas é imprescindible en todo ese desenvolvemento e por iso resulta necesario que o alumnado desta materia sexa consciente desas relacións multidisciplinares e a súa importancia.

3322 17.3 Criterios de avaliación e contidos

3323 2º curso

Materia de Física

2º curso

Bloque 1. A actividade científica na física

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Utilizar de xeito rigoroso as unidades das variables físicas en diferentes sistemas de unidades, empregando correctamente a súa notación e as súas equivalencias, así como a elaboración e interpretación axeitada de gráficas que relacionan variables físicas, posibilitando unha comunicación efectiva con toda a comunidade científica.	OBX3
CA1.2. Expresar de forma axeitada os resultados, argumentando as solucións obtidas na resolución dos exercicios e problemas que se formulan, ben sexa a través de situacións reais ou ideais.	OBX3
CA1.3. Consultar, elaborar e intercambiar materiais científicos e divulgativos en distintos formatos con outros membros da contorna de aprendizaxe, utilizando de xeito autónomo e eficiente plataformas dixitais.	OBX4
CA1.4. Usar de xeito crítico, ético e responsable medios de comunicación dixitais e tradicionais como modo de enriquecer a aprendizaxe e o traballo individual e colectivo.	OBX4
CA1.5. Obter relacións entre variables físicas, medindo e tratando os datos experimentais, determinando os erros e utilizando sistemas de representación gráfica.	OBX5
CA1.6. Reproducir en laboratorios, reais ou virtuais, determinados procesos físicos modificando as variables que os condicionan, considerando os principios, leis ou teorías implicados, xerando o correspondente informe con formato axeitado e incluíndo argumentacións, conclusións, táboas de datos, gráficas e referencias bibliográficas.	OBX5
CA1.7. Inferir solucións a problemas xerais a partir da análise de situacións particulares e das variables de que dependen.	OBX2
Contidos	
- Emprego de instrumentos básicos para o estudo da física: linguaxe lóxico-matemática, ferramentas matemáticas, representacións gráficas e sistemas de unidades. - Recoñecemento e utilización de fontes veraces e medios de colaboración para a procura de información científica. - Deseño e execución de experimentos (reais ou virtuais) e de proxectos de investigación, en condicións de seguridade e utilizando instrumental axeitado, para a resolución de problemas de física. - Ferramentas matemáticas para o tratamento de datos experimentais e para a análise de resultados na resolución de problemas de física. - Interpretación e produción de información científica.	
Bloque 2. Campo gravitacional	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Recoñecer a relevancia da física dos sistemas gravitacionais no desenvolvemento da ciencia, na tecnoloxía, na economía, na sociedade e na sostibilidade ambiental, empregando axeitadamente os fundamentos científicos apropiados.	OBX1

▪ CA2.2. Resolver problemas de gravitación newtoniana de maneira analítica e experimental virtual, utilizando principios, leis e teorías da física.	OBX1
▪ CA2.3. Analizar e comprender a evolución dos sistemas de corpos en interacción gravitacional, utilizando modelos, leis e teorías da gravitación newtoniana.	OBX2
▪ CA2.4. Identificar os principais avances científicos relacionados coa gravitación newtoniana que contribuíron ao desenvolvemento da física e, en consecuencia, á formulación das leis e teorías aceptadas actualmente no conxunto das disciplinas científicas, como as fases para o entendemento das metodoloxías da ciencia, a súa evolución constante e a súa universalidade.	OBX6

Contidos

- Gravitación universal.
 - Determinación, a través do cálculo vectorial, do campo gravitacional producido por un sistema de masas. Efectos sobre as variables cinemáticas e dinámicas de partículas de proba inmersas no campo.
 - Momento angular dun obxecto nun campo gravitacional: cálculo, relación coas forzas centrais e aplicación da súa conservación no estudo do seu movemento.
- Órbitas gravitacionais e Universo.
 - Leis que se verifican no movemento planetario e extrapolación ao movemento de satélites e corpos celestes.
 - Enerxía mecánica dun obxecto sometido a un campo gravitacional: tipo de órbita que posúe, cálculo do traballo ou os balances enerxéticos existentes en desprazamentos entre distintas posicións, así como en cambios das súas velocidades e tipos de traxectorias.
 - Introducción á cosmoloxía e á astrofísica como aplicación dos conceptos gravitacionais: implicación da física na evolución de obxectos astronómicos e do coñecemento do Universo e repercusión da investigación nestes ámbitos na industria, na tecnoloxía, na economía e na sociedade.

Bloque 3. Campo electromagnético

Critérios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Recoñecer a relevancia do electromagnetismo clásico no desenvolvemento da ciencia, da tecnoloxía, da economía, da sociedade e da sostibilidade ambiental, empregando axeitadamente os fundamentos científicos apropiados.	OBX1
▪ CA3.2. Resolver problemas de electromagnetismo clásico de xeito experimental e analítico, utilizando principios, leis e teorías da física.	OBX1
▪ CA3.3. Analizar e comprender a evolución dos sistemas de partículas cargadas utilizando modelos, leis e teorías do electromagnetismo clásico.	OBX2
▪ CA3.4. Coñecer aplicacións prácticas e produtos útiles para a sociedade no eido tecnolóxico, industrial e biosanitario, analizándoos con base nos modelos, nas leis e nas teorías do electromagnetismo clásico.	OBX2
▪ CA3.5. Aplicar os principios, leis e teorías científicas na análise crítica de procesos electromagnéticos	OBX3

da contorna, como os observados e os publicados en distintos medios de comunicación, analizando, comprendendo e explicando as causas que os producen.

Contidos

- Campo eléctrico.
 - Campo eléctrico: tratamento vectorial, determinación das variables cinemáticas e dinámicas de cargas eléctricas libres en presenza deste campo. Fenómenos naturais e aplicacións tecnolóxicas en que se aprecian estes efectos.
 - Intensidade do campo eléctrico en distribucións de cargas discretas.
 - Cálculo e interpretación do fluxo de campo eléctrico; teorema de Gauss e aplicacións: intensidade do campo eléctrico en distribucións de carga continuas.
 - Enerxía potencial e potencial eléctrico en distribucións de cargas estáticas: equilibrio electrostático de condutores.
 - Conservación da enerxía e cambios nas magnitudes cinemáticas no desprazamento de cargas libres entre puntos de distinto potencial eléctrico.
 - Liñas de campo eléctrico producido por distribucións de carga sinxelas.
- Campo magnético e indución electromagnética.
 - Campo magnético: tratamento vectorial, determinación das variables cinemáticas e dinámicas de cargas eléctricas libres en presenza deste campo. Fenómenos naturais e aplicacións tecnolóxicas nos que se aprecian estes efectos.
 - Campos magnéticos xerados por fíos con corrente eléctrica en distintas configuracións xeométricas: rectilíneos, espiras, solenoides ou toros. Interacción con cargas eléctricas libres presentes na súa contorna.
 - Liñas de campo magnético producido por imáns e fíos con corrente eléctrica en distintas configuracións xeométricas.
 - Forzas magnéticas sobre correntes: funcionamento de motores sinxelos.
 - Xeración de forza electromotriz mediante sistemas nos que se produce unha variación do fluxo magnético: xeradores e transformadores.

Bloque 4. Vibracións e ondas

Criterios de avaliación

Obxectivos

▪ CA4.1. Resolver problemas sobre osciladores harmónicos, física ondulatoria e óptica xeométrica de xeito experimental e analítico utilizando principios, leis e teorías da física.	OBX1
▪ CA4.2. Analizar e comprender a evolución de sistemas naturais mecánicos oscilantes, utilizando modelos, leis e teorías da física ondulatoria e de osciladores harmónicos.	OBX2
▪ CA4.3. Coñecer aplicacións prácticas e produtos útiles para a sociedade no eido tecnolóxico, industrial e biosanitario, analizándoos con base nos modelos, nas leis e nas teorías da física ondulatoria e dos osciladores harmónicos, así como da óptica.	OBX2

Contidos

- Movemento ondulatorio.
 - Movemento oscilatorio: variables cinemáticas e dinámicas dun corpo oscilante e conservación da enerxía nestes sistemas.
 - Movemento ondulatorio: gráficas de oscilación en función da posición e do tempo, función de onda que o describe e relación co movemento harmónico simple. Distintos tipos de movementos ondulatorios na natureza.
 - Fenómenos ondulatorios: situacións e contextos naturais nos que se poñen de manifesto distintos fenómenos ondulatorios e aplicacións. Cambios nas propiedades ondulatorias en función do movemento do emisor e do receptor. Ondas sonoras e as súas calidades.
- Óptica.
 - A luz como onda electromagnética. Espectro electromagnético.
 - Formación de imaxes en medios e obxectos con distinto índice de refracción.
 - Sistemas ópticos: lentes delgadas, espellos planos e curvos e as súas aplicacións.

Bloque 5. Física moderna

Crterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA5.1. Recoñecer a relevancia da física relativista e da física cuántica no desenvolvemento da ciencia, da tecnoloxía, da economía, da sociedade e da sostibilidade ambiental empregando axeitadamente os fundamentos científicos apropiados.	OBX1
▪ CA5.2. Resolver problemas de física moderna de xeito experimental, real ou virtual e analítica utilizando principios, leis e teorías da física.	OBX1
▪ CA5.3. Coñecer aplicacións prácticas e produtos útiles para a sociedade no eido tecnolóxico, industrial e biosanitario, analizándoos con base nos modelos, nas leis e nas teorías da física moderna.	OBX2
▪ CA5.4. Valorar a física debatendo de maneira fundamentada sobre os seus avances e a implicación na sociedade desde o punto de vista da ética e da sostibilidade.	OBX5
▪ CA5.5. Identificar os principais avances científicos relacionados coa física moderna que contribuíron á formulación das leis e das teorías aceptadas actualmente no conxunto das disciplinas científicas, como as fases para o entendemento das metodoloxías da ciencia, a súa evolución constante e a súa universalidade.	OBX6
▪ CA5.6. Recoñecer o carácter multidisciplinar da ciencia e as contribucións dunhas disciplinas noutras, establecendo relacións entre a física e a química, a bioloxía, a xeoloxía ou as matemáticas.	OBX6

Contidos

- Física cuántica e relativista.
 - Natureza da luz: controversias e debates históricos acerca dela. Efecto fotoeléctrico. Cuantización da enerxía.
 - Dualidade onda-corpúsculo e cuantización: hipótese de Broglie. Principio de incerteza: relacións posición-momento e tempo-enerxía.
 - Principios da relatividade especial e as súas consecuencias: contracción da lonxitude, dilatación do tempo, masa

e enerxía relativistas.

- Física nuclear e de partículas.
 - Núcleos atómicos e estabilidade de isótopos. Radioactividade natural e outros procesos nucleares. Aplicacións nos eidos da enxeñería, da tecnoloxía e da saúde.
 - Modelo estándar na física de partículas. Clasificacións das partículas fundamentais. As interaccións fundamentais como procesos de intercambio de partículas (bosóns). Aceleradores de partículas.

3324 17.4 Orientacións pedagóxicas

3325 A intervención educativa na materia de Física desenvolverá o seu currículo e tratará de asentar
3326 de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos
3327 da materia e, en combinación co resto das materias, unha adecuada adquisición das
3328 competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

3329 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
3330 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
3331 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
3332 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
3333 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
3334 nivel de desempeño.

3335 Relación entre os obxectivos da materia de Física e as competencias clave a través dos
3336 descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1			1-2-3	5				
OBX2			2-5		2	4		
OBX3	1-2		1-4	3				
OBX4		1	3-5	1-3	4			
OBX5			1		3.2	4	3	
OBX6			2-5		5		1	1

3337 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 3338 – O deseño da programación didáctica que relacione entre si todos os elementos curriculares,
3339 obxectivos, criterios de avaliación e contidos, de acordo co sentido integrado e holístico que
3340 corresponde ao currículo desta materia.
- 3341 – O uso de distintas estratexias metodolóxicas que teñan en conta os diferentes ritmos de
3342 aprendizaxe do alumnado, que favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e que
3343 promovan tanto o traballo individual coma o cooperativo e o colaborativo.
- 3344 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
3345 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
3346 como se detecten estas dificultades.
- 3347 – A realización de proxectos significativos para o alumnado de tarefas de carácter experimental,
3348 así como situacións-problema formuladas cun obxectivo concreto, que o alumnado debe
3349 resolver facendo un uso axeitado dos distintos tipos de coñecementos, destrezas, actitudes e
3350 valores, así como a resolución colaborativa e cooperativa de problemas, reforzando a
3351 autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade. Polo tanto, o enfoque que se lle dea
3352 a esta materia debe incluír un tratamento experimental e práctico que amplíe a experiencia dos
3353 alumnos e alumnas máis alá do académico e que lles permita facer conexións coas súas
3354 situacións cotiás, o que contribuirá de forma significativa a que todos desenvolvan as destrezas
3355 características da ciencia.
- 3356 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
3357 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital e o fomento da creatividade, do
3358 espírito científico e do emprendemento. Débese ter en conta que a construción da ciencia e o
3359 desenvolvemento do pensamento científico durante todas as etapas da formación do alumnado
3360 parte da formulación de cuestións científicas baseadas na observación directa ou indirecta do
3361 mundo en situacións e contextos habituais. A explicación a partir do coñecemento, da procura
3362 de evidencias, da indagación e da correcta interpretación da información que a diario chega ao
3363 público en diferentes formatos e a partir de diferentes fontes precisa unha adecuada
3364 adquisición das competencias referidas neste parágrafo.
- 3365 – A realización de actividades de carácter interdisciplinar que combinen saberes das diferentes
3366 ciencias, da tecnoloxía e das matemáticas, como corresponde ao carácter STEM da física.
3367 Deberase ter en conta que as ciencias básicas que se inclúen nos estudos de bacharelato,
3368 entre elas a física, contribúen, todas por igual e de forma complementaria ao desenvolvemento
3369 dun perfil do alumnado baseado na argumentación e no razoamento que son propios do
3370 pensamento científico.

- 3371 – O uso de metodoloxías motivadoras que busquen fomentar no alumnado o gusto pola ciencia e
3372 a promoción de vocacións científicas. O fin último da aprendizaxe da física nesta etapa é
3373 acadar un coñecemento físico máis profundo que desenvolva o pensamento científico,
3374 despertando máis preguntas, máis coñecemento, máis hábitos do traballo característico da
3375 ciencia e, nunha última instancia, máis vocación, de xeito que se favoreza que o alumnado se
3376 poida dedicar a actividades tan apaixonantes como son a investigación e as actividades
3377 laborais científicas. Co propósito de manter a motivación por aprender, é necesario que o
3378 profesorado consiga que o alumnado comprenda o que aprende, que saiba para que o aprende
3379 e que sexa quen de utilizar o aprendido en distintos contextos dentro e fóra da aula.
- 3380 – A realización de actividades de afianzamento que favorezan a adquisición de aprendizaxes
3381 significativas que, en relación co punto anterior, axuden positivamente á formación das futuras
3382 xeracións dos nosos científicos e científicas. A este respecto, merecen especial consideración
3383 as preconcepcións contrarias ás evidencias científicas, polas barreiras que implican para o
3384 logro dos obxectivos deste currículo.
- 3385 – O traballo por proxectos é un exemplo de metodoloxía que axuda ao alumnado a organizar o
3386 seu pensamento, favorecendo a reflexión, a crítica, a elaboración de hipóteses e a tarefa
3387 investigadora, a través dun proceso no que cada un aplica, de forma activa, os seus
3388 coñecementos e habilidades a proxectos reais, favorecendo unha aprendizaxe orientada á
3389 acción cun importante carácter interdisciplinar no que os estudantes conxugan coñecementos,
3390 habilidades e actitudes para levar a bo fin o proxecto proposto.
- 3391 – O primeiro bloque, de carácter transversal, deberase traballar en combinación co resto dos
3392 bloques e ao longo de todo o curso.

3393 18 Física e Química

3394 18.1 Introducción

3395 O bacharelato é unha etapa de gran transcendencia para o alumnado, pois ademais de afrontar
3396 os cambios propios no seu desenvolvemento madurativo ha de facer fronte a aprendizaxes cun
3397 carácter máis profundo que nas etapas educativas precedentes, co fin de satisfacer a demanda
3398 dunha preparación adecuada para a vida e para os estudos posteriores. As ensinanzas de Física
3399 e Química en bacharelato aumentan a formación científica que o alumnado adquiriu ao longo da
3400 educación secundaria obrigatoria e contribúen de forma activa á adquisición dunha base cultural
3401 científica rica e de calidade que lles permitirá desenvolverse con autonomía nunha sociedade que
3402 demanda perfís científicos e técnicos, tanto no ámbito da investigación coma no mundo laboral.

3403 A separación das ensinanzas do bacharelato en modalidades posibilita unha especialización
3404 das aprendizaxes que configura definitivamente o perfil persoal e profesional de cada alumno e
3405 alumna. Esta materia ten como finalidade profundar nas competencias que se desenvolveron
3406 durante toda a educación secundaria obrigatoria e que xa forman parte da bagaxe cultural
3407 científica do alumnado, aínda que tamén posúe carácter propedéutico para aqueles estudantes
3408 que desexen elixir unha formación científica máis avanzada no curso seguinte, no cal Física e
3409 Química se desdobrarán en dúas materias, unha para cada disciplina científica.

3410 O enfoque STEM que se lle pretende outorgar á materia de Física e Química en todo o ensino
3411 secundario e no bacharelato prepara o alumnado de forma integrada nas ciencias para afrontar un
3412 avance que se orienta á consecución dos obxectivos de desenvolvemento sostible. Moitos
3413 alumnos e alumnas probablemente exercerán nun futuro cada vez máis próximo profesións que
3414 aínda non existen, polo que o currículo desta materia busca ser aberto e competencial, e ten como
3415 finalidade non só contribuír a profundar na adquisición de coñecementos, destrezas e actitudes da
3416 ciencia, senón tamén encamiñar o alumnado para que deseñe o seu perfil persoal e profesional de
3417 acordo coas súas preferencias e expectativas. Para iso, o currículo de Física e Química de
3418 primeiro de bacharelato deséñase partindo dos seus obxectivos como eixe vertebrador dos
3419 demais elementos curriculares.

3420 Así pois, partindo dos obxectivos, este currículo presenta uns criterios de avaliación que tratan
3421 de evitar a avaliación exclusiva de contidos. Con este propósito, os criterios de avaliación e os
3422 contidos son organizados presentando os coñecementos, destrezas e actitudes que han de ser
3423 adquiridos ao longo do curso. Atópanse distribuídos en bloques que buscan unha continuidade e
3424 ampliación respecto da etapa anterior.

3425 Como na devandita etapa, establécese un bloque específico sobre destrezas científicas
3426 básicas que deben ser consideradas de maneira transversal ao longo do curso.

3427 O segundo bloque recolle a estrutura da materia e da enlace químico, coñecementos
3428 fundamentais neste curso e no seguinte, non só nas materias de Física e de Química senón
3429 tamén noutras disciplinas científicas que se apoian nestes contidos, como a Bioloxía.

3430 A continuación, o bloque de reaccións químicas profunda en coñecementos que o alumnado
3431 aprendeu durante a educación secundaria obrigatoria, proporcionándolle máis ferramentas para a
3432 realización de cálculos estequiométricos, por exemplo os relacionados con excesos de reactivos,
3433 cálculos termoquímicos, como os baseados na lei de Hess ou os relativos á espontaneidade —o
3434 que relaciona este bloque co da enerxía—, e cálculos en xeral con sistemas fisicoquímicos
3435 importantes, como as disolucións e os gases ideais.

3436 Os coñecementos, destrezas e actitudes propios da química terminan cun bloque sobre
3437 química orgánica, un ámbito que se introduciu no último curso da educación secundaria
3438 obrigatoria e que se aborda agora cunha maior profundidade para coñecer as propiedades xerais
3439 dos compostos do carbono e ampliar a súa formulación e nomenclatura, e desta maneira deixar o
3440 alumnado en disposición de acceder a novos contidos da materia de Química, en segundo curso
3441 de bacharelato.

3442 Os saberes de física comezan cun bloque de cinemática. Para alcanzar un nivel de
3443 significación maior na aprendizaxe con respecto á etapa anterior, neste curso trabállase desde un
3444 enfoque vectorial, de modo que a carga matemática desta unidade se vaia adecuando aos
3445 requirimentos do desenvolvemento madurativo do alumnado. Ademais, o feito de abordar un
3446 maior número de movementos permítelles ampliar as perspectivas desta rama da mecánica.

3447 Igual de importante é coñecer as causas do movemento. Por iso, o seguinte bloque presenta
3448 coñecementos, destrezas e actitudes correspondentes á estática e á dinámica. Aproveitando o
3449 enfoque vectorial do bloque anterior, o alumnado aplica esas ferramentas á descrición dos efectos
3450 das forzas sobre partículas e sobre sólidos ríxidos, que inclúe o estudo do momento resultante
3451 dun conxunto de forzas.

3452 Por último, o bloque de enerxía presenta os saberes como continuidade aos que se estudaron
3453 na etapa anterior, profundando máis no traballo, na potencia e na enerxía mecánica e a súa
3454 conservación e tamén nos aspectos básicos da termodinámica que lles permitan entender o
3455 comportamento de sistemas termodinámicos simples e as aplicacións máis inmediatas. Todo iso
3456 encamiñado a comprender a importancia do concepto da enerxía na nosa vida cotiá e noutras
3457 disciplinas científicas e tecnolóxicas.

Obxectivos da materia

OBX1. Resolver problemas e situacións relacionados coa física e coa química, aplicando as leis e teorías científicas adecuadas, para comprender e explicar os fenómenos naturais e evidenciar o papel destas ciencias na mellora do benestar común e na realidade cotiá.

- Aplicar os coñecementos científicos adecuados á explicación dos fenómenos naturais require a construción de razoamentos que favorecen a formación de pensamentos de orde superior, o que pola súa vez redonda nunha mellor comprensión das leis e teorías científicas, nun proceso de retroalimentación. Entender os fenómenos fisicoquímicos implica comprender como son as interaccións que se producen entre os corpos e os sistemas na natureza, analízalas á luz das leis e teorías fisicoquímicas que as describen, interpretar os fenómenos nos que participan e utilizar ferramentas científicas para a toma e rexistro de datos e a súa análise crítica para a construción de novos coñecementos científicos.
- Este obxectivo require usar as formas e os procedementos que se utilizan na investigación científica acerca da natureza e permítelle ao alumnado, pola súa vez, forxar unha opinión informada sobre aspectos que afectan a súa realidade próxima e actuar con sentido crítico na mellora desta a través do coñecemento científico adquirido. Así pois, lograr este obxectivo permite detectar problemas da contorna cotiá e da realidade socioambiental global e abordalos desde a perspectiva da física e da química, buscando solucións sostibles que repercutan no benestar social común.

OBX2. Razoar usando con solvencia o pensamento científico e as destrezas relacionadas co traballo da ciencia para aplicalos á observación da natureza e da contorna, á formulación de preguntas e hipóteses e á validación destas a través da experimentación, da indagación e da procura de evidencias.

- O alumnado ha de desenvolver habilidades para observar desde unha óptica científica os fenómenos naturais e para propoñer explicacións mediante os procedementos que caracterizan o traballo científico, particularmente na física e na química. En consecuencia, con este obxectivo preténdese desenvolver a capacidade de investigar fenómenos naturais a través da experimentación, da procura de evidencias ou do razoamento científico, facendo uso dos coñecementos que se adquiren nesta materia, xa que as destrezas alcanzadas en etapas anteriores permiten utilizar a metodoloxía científica con maior rigor e obter conclusións e respostas de maior alcance e mellor elaboradas, empregando, cando sexa posible, diferentes procedementos cos que contrastar a validez das devanditas conclusións.
- Por outra banda, o alumnado competente é capaz de establecer relacións entre o meramente académico e as vivencias da súa realidade cotiá, que no caso desta materia se traducirá en atopar vínculos entre as leis e as teorías que aprenden e os fenómenos que observan no mundo que os rodea. Como consecuencia, as cuestións que expoñan e as hipóteses que formulen estarán elaboradas de acordo con coñecementos fundamentados e poñendo en evidencia as relacións entre as variables que se estuden, formuladas en termos matemáticos coherentes coas leis da física e da química, de maneira que as conclusións e as explicacións que se proporcionen sexan consistentes coas teorías científicas establecidas.

OBX3. Manexar con propiedade e solvencia o fluxo de información nos diferentes rexistros de comunicación da ciencia, como son a nomenclatura de compostos químicos, a linguaxe matemática, as unidades de medida e os códigos de seguridade no traballo experimental, para a produción e interpretación de información en diferentes formatos e a partir de fontes diversas.

- Para lograr unha completa formación científica do alumnado que optou por cursar esta materia en bacharelato é necesario adecuar o nivel de esixencia ao avaliar as súas destrezas para a comunicación científica. Por esta razón, con este obxectivo preténdese que os alumnos e alumnas comprendan a información que se lles proporciona sobre fenómenos fisicoquímicos que ocorren no mundo cotián, sexa cal sexa o formato desta, e que sexan capaces de producir así mesmo nova información con corrección, veracidade e fidelidade, utilizando correctamente a linguaxe matemática, os sistemas de unidades, as normas da IUPAC, coa finalidade de recoñecer o valor universal da linguaxe científica na transmisión de coñecemento que se necesita para a construción dunha sociedade mellor.
- O correcto uso da linguaxe científica universal e a sultura á hora de interpretar e producir información de carácter científico permiten crear relacións construtivas entre a física, a química e outras áreas de coñecemento que se estudan no bacharelato. Ademais, prepara a os estudantes para establecer conexións cunha comunidade científica activa, preocupada por conseguir unha mellora da sociedade, que repercute en aspectos tan importantes como a conservación do medio ambiente e a saúde individual e colectiva, o que dota este obxectivo dun carácter esencial para este currículo.
- En particular, con respecto a estes aspectos, resulta especialmente relevante o coñecemento e o respecto das normas de seguridade dos laboratorios científicos, imprescindible non só na formación específica da física e da química, senón tamén na científica en xeral.

OBX4. Utilizar de forma autónoma, crítica e eficiente plataformas dixitais e recursos variados, tanto para o traballo individual coma en equipo, consultando e seleccionando información científica veraz, creando materiais en diversos formatos e comunicando de maneira efectiva en diferentes contornas de aprendizaxe, para fomentar a creatividade, o desenvolvemento persoal e a aprendizaxe individual e social.

- O desenvolvemento das competencias científicas require o acceso a unha diversidade de fontes de información para a selección e utilización de recursos didácticos, tanto tradicionais coma dixitais. Na actualidade, moitos dos recursos necesarios para o ensino e a aprendizaxe da física e da química poden atoparse en distintas plataformas dixitais de contidos, polo que o seu uso autónomo facilita procesos cognitivos de nivel superior e propicia a comprensión, a elaboración de xuízos, a creatividade e o desenvolvemento persoal. O seu uso crítico e eficiente implica a capacidade de seleccionar entre os distintos recursos existentes aqueles que resultan veraces e adecuados para as necesidades de formación e que están axustados ás tarefas que se están desempeñando e ao tempo dispoñible.
- Pola súa vez, é necesaria a autonomía, responsabilidade e uso crítico das plataformas dixitais e as súas diferentes contornas de aprendizaxe. Tal é o caso, por exemplo, das ferramentas de comunicación para o traballo colaborativo mediante o intercambio de ideas e contidos a través de documentos en distintos formatos e que favorece a aprendizaxe social. Para iso, é necesario que o alumnado aprenda a producir, con medios tradicionais ou dixitais, documentos que teñan valor, non só para si mesmos, senón tamén para o resto da sociedade, e debe formar parte do devandito proceso a citación de fontes e o respecto aos dereitos de autor.

OBX5. Traballar de forma colaborativa en equipos diversos, aplicando habilidades de coordinación, comunicación, emprendemento e repartición equilibrada de responsabilidades, para predicir as consecuencias dos avances científicos e a súa influencia sobre a saúde propia e comunitaria e sobre o desenvolvemento ambiental sostible.

- A aprendizaxe da física e da química, no referido aos seus métodos de traballo, ás súas leis e teorías máis importantes e ás relacións entre elas, así como co resto das ciencias, coa tecnoloxía, coa sociedade e co medio ambiente, implica que o alumnado teña unha actitude comprometida no traballo experimental e no desenvolvemento de proxectos de investigación en equipo, que adopte certas posicións éticas e que sexa consciente dos compromisos sociais que se infiren destas relacións.
- Ademais, o proceso de formación en ciencias implica o traballo activo integrado coa lectura, coa escritura, coa expresión oral, coa tecnoloxía e coas matemáticas. O desenvolvemento de todas estas destrezas de forma integral ten moito máis sentido se se realiza no marco colaborativo dun grupo diverso que respecte as diferenzas de xénero, orientación, ideoloxía etc., fundamentado non só na cooperación, senón tamén na comunicación, no debate e na repartición consensuada de responsabilidades. As ideas que se expoñen no traballo destes equipos son validadas a través da argumentación e é necesario o acordo común para que o colectivo as acepte, do mesmo xeito que sucede na comunidade científica, na que o consenso é un requisito para a aceptación universal das novas ideas e descubrimentos. Non se deben esquecer, por outra banda, as vantaxes de desenvolver o traballo colaborativo pola interdependencia positiva entre os membros do equipo, a complementariedade, a responsabilidade compartida, a avaliación grupal etc., que se fomentan a través do logro deste obxectivo.

OBX6. Participar de forma activa na construción colectiva e evolutiva do coñecemento científico, na súa contorna cotiá e próxima para converterse en axentes activos da difusión do pensamento científico, na aproximación escéptica á información científica e tecnolóxica e á posta en valor da preservación do medio ambiente e da saúde pública, no desenvolvemento económico e na procura dunha sociedade igualitaria.

- Con este obxectivo, preténdese dotar o alumnado da destreza para valorar con criterios cientificamente fundamentados a repercusión técnica, social, económica e ambiental das distintas aplicacións que teñen os avances, as investigacións e os descubrimentos que a comunidade científica acomete no transcurso da historia, coa finalidade de que sexan cidadáns e cidadás competentes comprometidos co mundo no que viven. O coñecemento e a explicación dos aspectos da ciencia e da tecnoloxía que son máis importantes para a sociedade permite valorar criticamente as repercusións que teñen, e así ter mellores criterios á hora de tomar decisións sobre os usos adecuados dos medios e produtos científicos e tecnolóxicos que a sociedade pon á nosa disposición.
- Así mesmo, este obxectivo desenvólvese a través da participación activa do alumnado en proxectos que involucren a toma de decisións e a execución de accións cientificamente fundamentadas na súa vida cotiá e na contorna social. Con iso mellórase a conciencia social da ciencia, algo que é necesario para construír unha sociedade de coñecemento máis avanzada.

1º curso	
Bloque 1. A actividade científica na física e na química	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Formular e verificar hipóteses como respostas a diferentes problemas e observacións, manexando con soltura o traballo experimental, a indagación, a procura de evidencias e o razoamento lóxico-matemático.	OBX2
CA1.2. Utilizar diferentes métodos para atopar a resposta a unha soa cuestión ou observación, cotexando os resultados obtidos para asegurarse da súa coherencia e fiabilidade.	OBX2
CA1.3. Integrar as leis e teorías científicas coñecidas no desenvolvemento do procedemento da validación das hipóteses formuladas, aplicando relacións cualitativas e cuantitativas entre as diferentes variables, de maneira que o proceso sexa fiable e coherente co coñecemento científico adquirido.	OBX2
CA1.4. Poñer en práctica os coñecementos adquiridos na experimentación científica en laboratorio ou campo, incluído o coñecemento dos seus materiais e a súa normativa básica de uso, así como das normas de seguridade propias destes espazos, e estimando a importancia que no progreso científico e emprendedor ten que a experimentación sexa segura, sen comprometer a integridade física propia nin a colectiva.	OBX3
CA1.5. Interactuar con outros membros da comunidade educativa a través de diferentes contornas de aprendizaxe, reais e virtuais, utilizando de forma autónoma e eficiente recursos variados, tradicionais e dixitais, con rigor e respecto e analizando criticamente as achegas dos participantes.	OBX 4
CA1.6. Traballar de forma autónoma e versátil, individualmente e en equipo, na consulta de información e na creación de contidos, utilizando con criterio as fontes e as ferramentas máis fiables e refugando as menos adecuadas para mellorar a aprendizaxe propia e colectiva.	OBX 4
CA1.7. Participar de maneira activa na construción do coñecemento científico, evidenciando a existencia de interacción, cooperación e avaliación entre iguais e mellorando o cuestionamento, a reflexión e o debate ao alcanzar o consenso na resolución dun problema ou situación de aprendizaxe.	OBX5
CA1.8. Construír e producir coñecementos a través do traballo colectivo, ademais de explorar alternativas para superar a asimilación de coñecementos xa elaborados e atopando momentos para a análise, a discusión e a síntese, obtendo como resultado a elaboración de produtos representados en informes, pósteres, presentacións, artigos etc.	OBX5
Contidos	
- Utilización das metodoloxías propias da investigación científica para a identificación e a formulación de cuestións e conxecturas, a elaboración de hipóteses e a comprobación experimental destas. - Deseño e execución de experimentos e de proxectos de investigación en condicións de seguridade, utilizando instrumental adecuado e razoamento lóxico-matemático e analizando os resultados obtidos para a resolución de	

problemas e cuestións relacionados coa física e coa química.

- Recoñecemento e utilización de fontes veraces e medios de colaboración para a procura de información científica en diferentes formatos e facendo uso das ferramentas necesarias.
- Interpretación e produción de información científica cunha linguaxe adecuada para desenvolver un criterio propio baseado na evidencia e no razoamento.

Bloque 2. Enlace químico e estrutura da materia

Cráterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Aplicar as leis e as teorías científicas na análise de fenómenos fisicoquímicos cotiáns relacionados coa estrutura da materia comprendendo as causas que os producen e elaborar explicacións utilizando diversidade de soportes e medios de comunicación.	OBX1
▪ CA2.2. Nomear e formular correctamente substancias simples, ións e compostos químicos inorgánicos utilizando as normas da IUPAC, como parte da linguaxe integradora e universal da comunidade científica.	OBX3
▪ CA2.3. Empregar diferentes formatos para interpretar e expresar información relativa a un proceso fisicoquímico concreto, relacionando entre si a información que cada un deles contén e extraendo o relevante para a resolución dun problema.	OBX3

Contidos

- Desenvolvemento da táboa periódica: contribucións históricas á súa elaboración actual e importancia como ferramenta predictiva das propiedades dos elementos.
- Estrutura electrónica dos átomos tras a análise da súa interacción coa radiación electromagnética: explicación da posición dun elemento na táboa periódica e da similitude nas propiedades dos elementos químicos de cada grupo.
- Teorías sobre a estabilidade de átomos e ións: predición da formación de enlaces entre os elementos, representación destes e dedución de propiedades das substancias químicas. Comprobación a través da observación e da experimentación.
- Formulación e nomenclatura de substancias simples, ións e compostos inorgánicos: aplicacións que teñen na vida cotiá.

Bloque 3. Reaccións químicas

Cráterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Aplicar as leis e as teorías científicas na análise de reaccións químicas, comprendéndoas e explicándoas utilizando diversidade de soportes e medios de comunicación.	OBX1
▪ CA3.2. Resolver problemas sobre reaccións químicas e as substancias que nelas participan aplicando as leis adecuadas para atopar e argumentar as solucións expresando adecuadamente os resultados.	OBX1
▪ CA3.3. Identificar situacións problemáticas na contorna nas que estean implicadas reaccións químicas, emprender iniciativas e buscar solucións sostíbles desde a física e a química, analizando	OBX1

críticamente o impacto producido na sociedade e no medio ambiente.	
CA3.4. Debater, de maneira informada e argumentada, sobre cuestións ambientais, sociais e éticas relacionadas co desenvolvemento da física e da química, alcanzando un consenso sobre as consecuencias dos seus avances e propoñendo solucións creativas en común ás cuestións expostas.	OBX5
CA3.5 Identificar e argumentar cientificamente, á luz da física e da química, as repercusións de accións que se acometen na vida cotiá analizando como melloralas, como forma de participar activamente na construción dunha sociedade mellor.	OBX6
CA3.6. Detectar necesidades da sociedade sobre as que aplicar coñecementos relacionados con reaccións químicas que axuden a satisfacer as devanditas necesidades, incidindo especialmente en aspectos importantes como a resolución dos grandes retos ambientais, o desenvolvemento sostible e a promoción da saúde.	OBX6

Contidos

- Leis fundamentais da química: relacións estequiométricas en reaccións químicas e na constitución de compostos. Resolución de cuestións cuantitativas relacionadas coa química na vida cotiá.
- Clasificación das reaccións químicas: relacións que existen entre a química e aspectos importantes da sociedade actual, como por exemplo a conservación do medio ambiente ou o desenvolvemento de fármacos.
- Cálculo de cantidades de materia en sistemas fisicoquímicos concretos, como gases ideais ou disolucións, así como o estudo das súas propiedades e variables de estado en situacións da vida cotiá.
- Estequiometría das reaccións químicas: aplicacións en procesos industriais significativos da enxeñería química.

Bloque 4. Química orgánica

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Identificar situacións problemáticas na contorna relacionadas coa química orgánica, emprender iniciativas e buscar solucións sostibles desde a física e a química, analizando criticamente o impacto producido na sociedade e no medio ambiente.	OBX1
CA4.2. Nomear e formular correctamente substancias simples, ións e compostos químicos orgánicos utilizando as normas da IUPAC, como parte da linguaxe integradora e universal da comunidade científica.	OBX3
CA4.3. Detectar necesidades da sociedade sobre as que aplicar coñecementos relacionados coa química orgánica que axuden a satisfacelas, incidindo especialmente en aspectos importantes como a resolución dos grandes retos ambientais, o desenvolvemento sostible e a promoción da saúde.	OBX6

Contidos

- Propiedades físicas e químicas xerais dos compostos orgánicos a partir dos seus grupos funcionais: xeneralidades nas diferentes series homólogas e aplicacións no mundo real.
- Regras da IUPAC para formular e nomear correctamente algúns compostos orgánicos mono e polifuncionais (hidrocarburos, compostos osixenados e compostos nitroxenados).

Bloque 5. Cinemática	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Aplicar os conceptos da cinemática clásica na análise de movementos cotiáns, elaborando explicacións utilizando diversidade de soportes e medios de comunicación.	OBX1
CA5.2. Resolver problemas sobre movementos expostos a partir de situacións cotiás, aplicando os conceptos propios da cinemática para atopar e argumentar as solucións e expresando adecuadamente os resultados.	OBX1
CA5.3. Utilizar de maneira rigorosa as unidades propias das magnitudes cinemáticas, empregando correctamente as súas notacións e equivalencias e facendo posible unha comunicación efectiva coa comunidade científica.	OBX3
Contidos	
- Variables cinemáticas en función do tempo nos distintos movementos que pode ter un obxecto, con ou sen aceleración: resolución de situacións reais relacionadas coa física e coa contorna cotiá. - Variables cinemáticas que interveñen nun movemento rectilíneo e circular: magnitudes e unidades empregadas. Movementos cotiáns que presentan estes tipos de traxectoria. - Expresión da traxectoria dun movemento composto en función das magnitudes que o describen.	
Bloque 6. Estática e dinámica	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA6.1. Aplicar as leis da dinámica newtoniana e os seus teoremas de conservación na análise do repouso ou movemento dos corpos en situacións cotiás, comprendendo as forzas que os producen e elaborando explicacións utilizando diversidade de soportes e medios de comunicación.	OBX1
CA6.2. Resolver problemas de estática e dinámica de corpos expostos a partir de situacións cotiás, aplicando as leis da dinámica newtoniana e os teoremas de conservación pertinentes para atopar e argumentar as solucións e expresando adecuadamente os resultados.	OBX1
CA6.3. Utilizar e relacionar de maneira rigorosa as unidades propias das magnitudes da mecánica empregando correctamente as súas notacións e equivalencias e facendo posible unha comunicación efectiva coa comunidade científica.	OBX3
Contidos	
- Predición, a partir da correspondente composición vectorial, do comportamento estático ou dinámico dunha partícula. Par de forzas. Estática de sólidos ríxidos. - Relación da mecánica vectorial aplicada sobre unha partícula ou un sólido ríxido co seu estado de repouso ou de movemento. Aplicacións estáticas ou dinámicas da física noutros campos de interese. - Interpretación das leis da dinámica en termos de magnitudes como o momento lineal e o impulso mecánico:	

aplicacións.

Bloque 7. Enerxía

Criterios de avaliación

Obxectivos

- CA7.1. Aplicar os conceptos de calor e traballo e o teorema de conservación da enerxía mecánica na análise de fenómenos cotiáns nos que se produza transferencia de enerxía, comprendendo as causas que producen esta transferencia e elaborando explicacións utilizando diversidade de soportes e medios de comunicación.
- CA7.2. Resolver problemas sobre transferencia de enerxía mecánica e térmica expostos a partir de situacións cotiáns, aplicando o concepto de calor e o teorema de conservación da enerxía mecánica para atopar e argumentar as solucións expresando adecuadamente os resultados.
- CA7.3. Identificar situacións problemáticas na contorna relacionadas coa enerxía e as súas manifestacións, emprender iniciativas e buscar solucións sostibles desde a física e a química analizando criticamente o impacto producido na sociedade e no medio ambiente.
- CA7.4. Utilizar e relacionar de maneira rigorosa as unidades propias de magnitudes relacionadas coa enerxía, empregando correctamente as súas notacións e equivalencias e facendo posible unha comunicación efectiva coa comunidade científica.

OBX1

OBX1

OBX1

OBX3

Contidos

- Conceptos de traballo e potencia: elaboración de hipóteses sobre o balance enerxético de sistemas mecánicos ou eléctricos da contorna cotiá e o seu rendemento.
- Enerxía potencial e enerxía cinética dun sistema sinxelo: aplicación á conservación da enerxía mecánica en sistemas conservativos e non conservativos e ao estudo das causas que determinan o movemento dos obxectos no mundo real.
- Variables termodinámicas dun sistema para relacionar as variacións de temperatura que experimenta coas transferencias de enerxía que se producen coa súa contorna.

3461 18.4 Orientacións pedagóxicas

3462 A intervención educativa na materia de Física e Química desenvolverá o seu currículo e tratará
3463 de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos
3464 obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha adecuada adquisición das
3465 competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

3466 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
3467 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
3468 operativos e das liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
3469 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á

3470 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
3471 nivel de desempeño.

3472 [Relación entre os obxectivos da materia de Física e Química e as competencias clave a través](#)
3473 [dos descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1			1-2-5		1.2			1
OBX2			1-2		4	4	1	
OBX3	1-2		4	2				
OBX4		1	3	1-3	3.2		2	1
OBX5			3-5		3.1-3.2	4		
OBX6			3-4-5		5	4	2	1

3474 [Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe](#)

- 3475 – O deseño da programación didáctica que relacione entre si todos os elementos curriculares;
3476 obxectivos, criterios de avaliación e contidos, de acordo co sentido integrado e holístico que
3477 corresponde ao currículo desta materia.
- 3478 – O uso de distintas estratexias metodolóxicas que teñan en conta os diferentes ritmos de
3479 aprendizaxe do alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan
3480 tanto o traballo individual coma o cooperativo e o colaborativo.
- 3481 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
3482 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
3483 como se detecten estas dificultades.
- 3484 – A realización de proxectos significativos para o alumnado de tarefas de carácter experimental,
3485 así como situacións-problema formuladas cun obxectivo concreto, que o alumnado debe
3486 resolver facendo un uso axeitado dos distintos tipos de coñecementos, destrezas, actitudes e
3487 valores, así como a resolución colaborativa e cooperativa de problemas, reforzando a
3488 autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade. Polo tanto, o enfoque que se lle dea
3489 a esta materia debe incluír un tratamento experimental e práctico que amplíe a experiencia dos
3490 alumnos e alumnas máis alá do académico e que lles permita facer conexións coas súas
3491 situacións cotiás, o que contribuirá de forma significativa a que todos desenvolvan as destrezas
3492 características da ciencia.

- 3493 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
3494 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital e o fomento da creatividade, do
3495 espírito científico e do emprendemento.
- 3496 – Débese ter en conta que a construción da ciencia e o desenvolvemento do pensamento
3497 científico durante todas as etapas da formación do alumnado parte da formulación de cuestións
3498 científicas baseadas na observación directa ou indirecta do mundo en situacións e contextos
3499 habituais. A explicación a partir do coñecemento, da procura de evidencias, da indagación e da
3500 correcta interpretación da información que a diario chega ao público en diferentes formatos e a
3501 partir de diferentes fontes precisa unha adecuada adquisición das competencias referidas
3502 neste parágrafo.
- 3503 – A realización de actividades de carácter interdisciplinar que combinen saberes das diferentes
3504 ciencias, da tecnoloxía e das matemáticas, como corresponde ao carácter STEM da física.
3505 Deberase ter en conta que as ciencias básicas que se inclúen nos estudos de bacharelato,
3506 entre elas a física e a química, contribúen, todas por igual e de forma complementaria, ao
3507 desenvolvemento dun perfil do alumnado baseado na argumentación e no razoamento que son
3508 propios do pensamento científico.
- 3509 – O uso de metodoloxías motivadoras que busquen fomentar no alumnado o gusto pola ciencia e
3510 a promoción de vocacións científicas. O fin último da aprendizaxe da física e da química na
3511 presente etapa é acadar un coñecemento fisicoquímico máis profundo que desenvolva o
3512 pensamento científico e que esperte máis preguntas, máis coñecemento, máis hábitos do
3513 traballo característico da ciencia e, nunha última instancia, máis vocación, favorecendo que o
3514 alumnado se poida dedicar a actividades tan apaixonantes como son a investigación e as
3515 actividades laborais científicas. Co propósito de manter a motivación por aprender é necesario
3516 que o profesorado consiga que o alumnado comprenda o que aprende, saiba para que o
3517 aprende e sexa capaz de utilizar o aprendido en distintos contextos dentro e fóra da aula.
- 3518 – A realización de actividades de afianzamento que favorezan a adquisición de aprendizaxes
3519 significativas que, en relación co punto anterior, axuden positivamente á formación das futuras
3520 xeracións dos nosos científicos e científicas. A este respecto, merecen especial consideración
3521 as preconcepcións contrarias ás evidencias científicas, polas barreiras que implican para o
3522 logro dos obxectivos deste currículo.
- 3523 – O traballo por proxectos é un exemplo de metodoloxía que lle axuda ao alumnado a organizar o
3524 seu pensamento, favorecendo a reflexión, a crítica, a elaboración de hipóteses e a tarefa
3525 investigadora a través dun proceso no que cada un aplica, de forma activa, os seus
3526 coñecementos e habilidades a proxectos reais, favorecendo unha aprendizaxe orientada á

- 3527 acción cun importante carácter interdisciplinar no que os estudantes conxugan coñecementos,
3528 habilidades e actitudes para levar a bo fin o proxecto proposto.
- 3529 – O primeiro bloque, de carácter transversal, deberase traballar en combinación co resto dos
3530 bloques e ao longo de todo o curso.

Borrador

3531 19 Fundamentos Artísticos

3532 19.1 Introducción

3533 A casuística da arte radica na súa propia concepción, que deu lugar a que tanto a súa
3534 definición como a súa función fosen cambiando ao longo da historia e presenten diferenzas
3535 dependendo da cultura e o contexto xeográfico desde os que se consideren. En consecuencia, a
3536 aproximación á arte resulta complexa e dinámica, e nesta relatividade residen tanto a dificultade
3537 do seu estudo, como o atractivo e a riqueza da súa percepción e apreciación. Os diferentes
3538 enfoques e puntos de vista neste sentido apuntan cara a procesos metodolóxicos e de
3539 coñecemento que, lonxe de ser subxectivos, son perfectamente obxectivables e susceptibles de
3540 ser apreghendidos e aplicados.

3541 A través da materia de Fundamentos Artísticos, o alumnado analiza diferentes obras de
3542 diversas disciplinas artísticas, con variadas formas e técnicas, identificándoas, situándoas
3543 cronolóxica e espacialmente, e vinculando ese proceso coa idea de creación artística. A visión das
3544 distintas formulacións artísticas entendidas desde os seus aspectos básicos permítelle ao
3545 alumnado construír un discurso argumentado e, nun estadio posterior, interpretar as creacións
3546 artísticas, ampliando os recursos propios e enriquecendo o seu repertorio. Todo iso, ademais,
3547 favorece que o alumnado desenvolva unha conciencia sensible cara ao patrimonio cultural e
3548 artístico. Mención á parte merecen o descubrimento e a visibilización de obras e artistas que, por
3549 diversos motivos, foron excluídos do relato da historia da arte tradicional. Neste sentido, é
3550 indispensable abordar a análise dos diferentes contextos históricos, sociais e xeográficos de
3551 creación desde unha perspectiva de xénero que permita que o alumnado entenda cal foi e cal é o
3552 papel da muller na arte. Así mesmo, realizar o estudo das distintas obras tamén desde unha
3553 perspectiva intercultural, incluíndo o patrimonio e as manifestacións artísticas galegas, axudará a
3554 que alumnas e alumnos poidan desenvolver unha actitude respectuosa coa diversidade e
3555 comprometida coa igualdade e a cohesión social.

3556 A análise comparada entre obras de distintas épocas e culturas permite realizar conexións
3557 significativas entre movementos, o que ofrece a oportunidade de enriquecer a interpretación das
3558 producións artísticas, favorecendo así unha visión menos compartimentada da arte. Esta
3559 percepción diacrónica e intercultural do patrimonio artístico contribúe a que o alumnado poida
3560 opinar sen prexuízos, de maneira argumentada, aberta e plural sobre as creacións artísticas de
3561 calquera cultura, época e estilo.

3562 Por outra banda, as aprendizaxes derivadas da análise e a apreciación estética das distintas
3563 obras van ligados á comprensión dos procesos de creación e produción artística. Deste xeito, o

3564 alumnado pode poñer en práctica esas aprendizaxes nos proxectos artísticos que leve a cabo a
3565 partir doutras materias desta modalidade, ademais de sentar as bases que lle permitirán afrontar
3566 unha formación artística superior ou participar en proxectos profesionais vinculados á arte.

3567 A materia de Fundamentos Artísticos está estruturada en torno tres eixes: por unha banda, a
3568 análise de producións artísticas ao longo da historia e a identificación dos seus elementos
3569 constituíntes e as claves das súas linguaxes; todo iso asociado á época ou corrente estética na
3570 que as obras foron creadas. Por outra, o coñecemento das metodoloxías, as ferramentas e os
3571 procedementos de procura, rexistro, análise, estudo e presentación de información, privilexiando o
3572 uso de recursos dixitais. Por último, a adquisición dunha conciencia sensible e de respecto cara
3573 ao patrimonio artístico e a cultura visual.

3574 Os obxectivos da materia, en coherencia cos devanditos eixes, desenvóléronse a partir das
3575 competencias clave e dos contidos establecidos para a etapa de bacharelato, en especial, dos
3576 descritores da competencia en conciencia e expresión culturais, ao que se engaden aspectos
3577 relacionados coa comunicación verbal, a dixitalización, a convivencia democrática, a sostibilidade
3578 ambiental, a interculturalidade ou a creatividade. Os obxectivos combinan os aspectos
3579 relacionados coa evolución do concepto de arte e as súas funcións ao longo da historia coas
3580 estratexias e métodos de análises das diferentes obras e os seus contextos. Todo iso, ademais do
3581 estudo das creacións artísticas e a súa comparación con outras obras de distintas épocas e
3582 culturas, permítelle ao alumnado non só enriquecer o seu repertorio, senón tamén adquirir os
3583 coñecementos, destrezas e actitudes necesarios para desenvolver unha interpretación propia da
3584 arte, aumentando dese modo a súa sensibilidade e o seu sentido crítico. Así mesmo, permitiranlle
3585 aprender a elaborar proxectos artísticos propios, xa sexan individuais ou colectivos, de modo que
3586 poida dar forma ás súas ideas e aprenda a afrontar novos retos artísticos.

3587 Os criterios de avaliación, que se desprenden directamente dos devanditos obxectivos, están
3588 deseñados para comprobar o seu grao de consecución por parte do alumnado.

3589 En canto aos bloques de criterios de avaliación e contidos da materia de Fundamentos
3590 Artísticos, o primeiro bloque, «Os fundamentos da arte», introduce o concepto de arte, así como
3591 as diferentes ferramentas que se utilizan para a súa análise. O segundo, «Visión, realidade e
3592 representación», inclúe as distintas formas de representación da realidade a través de diferentes
3593 movementos artísticos, desde a arte primitiva ata a abstracción. O terceiro bloque, «A arte clásica
3594 e as súas proxeccións», recolle a tradición grecorromana, incorporando diferentes obras
3595 pictóricas, escultóricas e arquitectónicas. O cuarto bloque, «Arte e expresión», achégase a algúns
3596 movementos artísticos que destacan pola súa vertente expresiva. O quinto bloque, «Natureza,
3597 sociedade e comunicación na arte» recolle, por unha banda, as influencias da natureza na arte e,

3598 por outra, a importancia da arte na sociedade e na comunicación. Por último, o bloque de
3599 «Metodoloxías e estratexias» engloba as metodoloxías de estudo e análise da arte desde distintas
3600 perspectivas, así como os criterios de avaliación e os contidos relacionados co traballo en equipo
3601 e as fases dos proxectos artísticos.

3602 19.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Comprender os cambios na concepción da arte, analizando as semellanzas e as diferenzas entre distintos períodos históricos ou contextos culturais, para explicar o enriquecemento que supón a diversidade.

- A definición do concepto de arte segue abrindo debates a día de hoxe. O seu significado é un elemento vivo, cambiante, que foi modificándose ao longo da historia da humanidade. Non se trata soamente de cambios asociados á cronoloxía dos acontecementos, senón que se relacionan coa diversidade das culturas que producen arte. A aparición da arte informal, o cuestionamento dadaísta ou a irrupción da fotografía, por exemplo, provocaron fortes conmocións neste concepto, polo que constitúen fitos cos que o alumnado debe familiarizarse.
- A apreciación e coñecemento deses cambios supón un enriquecemento dos recursos cos que o alumnado levará a cabo a análise das manifestacións artísticas de diferentes estilos e épocas cun criterio máis formado, comparando obras distintas, establecendo conexións entre elas e explicándoas de maneira argumentada. Todo iso fará posible que o alumnado poida explicar o enriquecemento que supón a diversidade artística a través de producións orais, escritas ou multimodais, achegándose a ela sen prexuízos e ampliando así o seu propio repertorio cultural.

OBX2. Reflexionar sobre as funcións da arte ao longo da historia, analizando a evolución do seu papel en cada período, para apreciar as súas singularidades e poñer en valor o patrimonio cultural e artístico de calquera época.

- Ao profundar no significado de arte, xorde irremediamente o cuestionamento da súa utilidade. Do mesmo xeito que foi cambiando o concepto, tamén o fixo a función da arte ao longo da historia. As funcións apotropaica, relixiosa, pedagóxica, conmemorativa ou estética, conforman, entre outras, algúns dos múltiples cometidos que as producións artísticas desempeñado desde as orixes da humanidade. Pola súa vez, as distintas sociedades e culturas outorgaron usos diferentes a produtos artísticos xa existentes, ás veces, moi afastados dos que tiveron no momento da súa creación. Este dinámico xogo de atribución de funcionalidades da actividade artística debe ser coñecido e apreciado polo alumnado para que, desta forma, lle conceda ao patrimonio cultural e artístico de calquera época a importancia que ten. Ademais, as alumnas e os alumnos han de ser conscientes dos condicionamentos ambientais e contextuais que enmarcan calquera produción artística e que condicionan a súa función para analizar as obras desde o respecto, con profundidade e criterio, e compartir as súas conclusións por medio de producións orais, escritas ou multimodais nas que poña en valor as súas singularidades e descarte as miradas prexuízosas.

OBX3. Analizar formal, funcional e semanticamente producións artísticas de diversos períodos e estilos, recoñecendo os seus elementos constituintes e as claves das súas linguaxes usando vocabulario específico, para desenvolver o criterio estético e ampliar as posibilidades de gozar da arte.

- Cada movemento artístico posúe unhas claves comúns asociadas a unha linguaxe propia, que axudan á súa

comprensión e identificación no momento da recepción das obras. Este método de aproximación, que busca a clasificación e o marco das obras de arte, consiste nunha primeira forma de abordar a complexidade circunstancial e substancial da produción artística. Co fin de achegarse ao estudo dos estilos, movementos ou tendencias na arte, é necesario investigar diversas producións artísticas e analizar a información obtida a partir de fontes analóxicas e dixitais, explicando tanto as particularidades e os puntos en común como as diferenzas. O alumnado debe coñecer a ampla terminoloxía específica para saber describir cunha linguaxe precisa, adecuada e coherente a multiplicidade de matices, variables e sutilezas que admite a análise dunha obra de arte.

- Ademais, debe comprender e aplicar con criterio as diferentes metodoloxías de estudo das formas, as funcións e os significados asociados aos movementos e estilos artísticos, porque fundamentan a aproximación ás obras e permiten recoñecer as diferentes linguaxes utilizadas na arte. O obxectivo é desenvolver no alumnado un criterio estético informado ante calquera manifestación artística, que fusione na súa formulación a identificación do estilo e o contexto coa valoración da riqueza expresiva da arte, aumentando así as posibilidades de gozo na súa recepción.

OBX4. Explicar obras artísticas realizadas en distintos medios e soportes, de calquera estilo ou período, identificando o contexto social, xeográfico e histórico no que se crearon, así como as súas posibles influencias e proxeccións, para valoralas como testemuños dunha época e unha cultura, e como elementos do propio patrimonio.

- Para poder apreciar correctamente o patrimonio artístico, non só é necesario coñecer en profundidade as obras que o compoñen, senón que tamén se debe entender o contexto da súa creación. Así, para realizar un achegamento rigoroso ao estilo dunha obra determinada en calquera medio ou soporte e ao movemento en que se enmarca, han de terse en conta os aspectos históricos, xeográficos e sociais que os rodean. Isto, sumado a unha análise técnica e procedemental, proporcionará as claves necesarias para a interpretación das distintas manifestacións artísticas e permitiralle ao alumnado valorar as obras dunha maneira consciente e respectuosa. Incluír a perspectiva de xénero ao abordar a análise do contexto histórico, social e xeográfico no que as obras foron creadas axudará, ademais, a que alumnas e alumnos comprendan o papel que a muller desempeñou na arte ao longo da historia e as distintas consideracións que se tiveron dela en función de cada época. Neste sentido, non só se terán que estudar as súas representacións, senón tamén as súas achegas como creadoras.
- Doutra banda, na diversidade do patrimonio cultural e artístico danse diferentes tipos de relacións: desde as influencias entre estilos, separados ou non no tempo, ata a permanencia de certos elementos dun período a outro, pasando polas reaccións, rexeitamentos ou subversións que xera un estilo ou corrente concreta. O estudo, coñecemento e identificación dos fenómenos que condicionan as relacións entre obras ou estilos, abordado a partir de diversas fontes analóxicas e dixitais, permítelle ao alumnado analizar con maior criterio e profundidade calquera produción artística. Desta maneira, xéranse conexións que permiten alcanzar unha visión máis aguda da obra no seu contexto.
- As conclusións da análise das obras realizadas en distintos medios e soportes, que darán lugar a producións orais, escritas ou multimodais nas que o alumnado poida compartir os resultados da súa investigación, permiten valorar as manifestacións artísticas como testemuño cultural da súa época e tamén como parte da totalidade do patrimonio.

OBX5. Comprender o poder comunicativo da arte, identificando e recoñecendo o reflexo das experiencias vitais en diferentes producións, para valorar a expresión artística como ferramenta potenciadora da creatividade, a imaxinación, a autoestima e o crecemento persoal.

- As diferentes linguaxes características da creación artística supoñen unha gran ferramenta para transmitir tanto

ideas e conceptos como sentimentos e emocións que se desprenden da súa creación ou gozo. Pero a significado da arte, como en todo acto comunicativo, é o resultado da combinación da expresión do artista e a recepción da obra por parte do público. O coñecemento e a práctica desta dobre dimensión das linguaxes artísticas permítenlle ao alumnado profundar nas análises das producións artísticas, expresando e compartindo o experimentado ante todo tipo de obras. Igualmente, ao conectar as súas experiencias vitais cos produtos artísticos, o alumnado pode considerar a expresión artística como un medio para desenvolver a creatividade, a imaxinación, a autoestima e o crecemento persoal.

OBX6. Interpretar diversas creacións artísticas a partir do estudo da súa forma, o seu significado, o seu contexto de creación e a súa recepción, para desenvolver a sensibilidade e o sentido crítico e para apreciar a diversidade de percepcións e opinións ante as producións artísticas.

- O estudo da forma, o significado e o contexto destacan entre os aspectos básicos da análise das producións artísticas e, ademais, son tamén relevantes na análise da súa recepción. A súa identificación permítenlle ao alumnado avanzar con criterio cara a un nivel superior de achegamento á obra: a interpretación, que supón, a partir da análise anterior, vincular a produción artística a elementos alleos a ela que poden atoparse en diferentes campos do coñecemento. A interpretación require dun exercicio de incorporación, non soamente de ideas e coñecementos propios, senón tamén de sentimentos e emocións. Desta forma, faise posible que a obra resulte algo vivo para o alumnado, facéndoa súa e converténdoa nun obxecto dinamizador do diálogo e da pluralidade de opinións, así como favorecedor da empatía. A interpretación enriquece a creatividade do alumnado. Ao valorar diferentes puntos de vista, este aprende a desenvolver a sensibilidade e o sentido crítico e a apreciar a diversidade de percepcións e opinións ante as producións artísticas. As interpretacións propias de distintas obras artísticas poden ser comunicadas a través de textos orais, escritos e multimodais, de modo que dean lugar a debates e postas en común dos diferentes puntos de vista.

OBX7. Elaborar con creatividade proxectos artísticos individuais ou colectivos, investigando estilos, técnicas e linguaxes multidisciplinares e seleccionando e aplicando os máis adecuados, para dar forma ás ideas e obxectivos expostos e para aprender a afrontar novos retos artísticos.

- Os proxectos artísticos innovadores e creativos que integran diferentes disciplinas, considerando especialmente a contorna dixital, supoñen unha maneira de impulsar a arte e a cultura e dan forma a ideas e obxectivos dentro dun contexto de diversidade cultural que favoreza esta clase de retos. A participación nestes proxectos supón a necesidade dunha organización de persoas e de recursos, así como a súa planificación en diferentes fases. A participación activa do alumnado en proxectos individuais e colectivos permitirlle aprender a organizarse, a distribuír as tarefas e a valorar as achegas dos demais con respecto e empatía. Estas tarefas teñen que desenvolverse nun contexto de inclusión que favoreza o uso de metodoloxías colaborativas. Neste proceso resulta clave a integración de recursos e de medios para o desenvolvemento e difusión dos proxectos. Para iso, tanto o uso de linguaxes e técnicas multidisciplinares como a combinación e aplicación creativa destes deben dotar o alumnado das habilidades necesarias para afrontar con solvencia outros proxectos futuros.

3604 2º curso

Materia de Fundamentos Artísticos	
2º curso	
Bloque 1. Os fundamentos da arte	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Explicar de forma respectuosa o enriquecemento que supón a diversidade na arte, estudando obras de épocas e culturas distintas a partir da vinculación co seu contexto e analizando o concepto de arte ao que responden.	OBX1
CA1.2. Expor proxectos artísticos, individuais ou colectivos, seleccionando os estilos, técnicas e linguaxes máis adecuadas de diversas disciplinas, e organizando e distribuindo as tarefas de maneira razoada.	OBX7
CA1.3. Distinguir as funcións da arte ao longo da historia, analizando sen prexuízos a súa evolución para partir do estudo de diversas producións artísticas de distintos estilos e épocas.	OBX2
CA1.4. Analizar producións artísticas de diversos estilos e épocas, realizadas en distintos medios e soportes, relacionándoas co seu contexto social, xeográfico e histórico de creación e explicando as posibles relacións con obras doutras épocas e culturas.	OBX4
CA1.5. Identificar os elementos constituíntes de manifestacións artísticas de diversos períodos e estilos, recoñecendo as claves das súas linguaxes e xustificando a súa relación coa época, artista ou movemento correspondente.	OBX3
CA1.6. Compartir as conclusións de investigacións sobre producións artísticas de diversos estilos e épocas e as relacións co seu contexto, usando os medios analóxicos e dixitais máis adecuados.	OBX4
Contidos	
- Tecnoloxía da arte, materiais, técnicas e procedementos. - Terminoloxía específica da arte e da arquitectura. - Aspectos históricos, xeográficos e sociais da arte. - Teorías da arte. Definición de arte ao longo da historia e perspectiva actual. - Perspectiva de xénero na arte: representacións e creacións de mulleres. - Arte conceptual e arte obxecto.	
Bloque 2. Visión, realidade e representación	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Argumentar a evolución da concepción da arte na historia, comparando con iniciativa os seus significados en períodos e culturas diferentes e analizando as súas semellanzas e diferenzas.	OBX1
CA2.2. Distinguir as funcións da arte ao longo da historia, analizando sen prexuízos a súa evolución	OBX2

para partir do estudo de diversas producións artísticas de distintos estilos e épocas.	
CA2.3. Explicar as singularidades de diversas manifestacións culturais e artísticas, relacionándoas coa súa función de forma aberta, crítica e respectuosa.	OBX2
CA2.4. Analizar formal, funcional e semanticamente con criterio e sensibilidade, diferentes manifestacións artísticas, facendo uso da terminoloxía específica asociada ás súas linguaxes.	OBX3
CA2.5. Analizar producións artísticas de diversos estilos e épocas, realizadas en distintos medios e soportes, relacionándoas co seu contexto social, xeográfico e histórico de creación e explicando as posibles relacións con obras doutras épocas e culturas.	OBX4
CA2.6. Comparar as interpretacións que se deron de diversas manifestacións artísticas, analizando os diferentes puntos de vista e propoñendo unha valoración persoal.	OBX6
Contidos	
- Introdución á arte precolombina e á arte africana precolonial. - Sistemas de representación espacial na pintura. Da pintura primitiva á ruptura cubista. - O impresionismo e posimpresionismo pictórico. O inicio da escultura moderna. - O realismo: conceptos e enfoques. O hiperrealismo. - O surrealismo. Influencias posteriores na arte, o cinema e a publicidade. - A abstracción pictórica e escultórica: orixes e evolución. - Tradición e vangarda da arte galega.	
Bloque 3. A arte clásica e as súas proxeccións	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Explicar as singularidades de diversas manifestacións culturais e artísticas, relacionándoas coa súa función de forma aberta, crítica e respectuosa.	OBX2
CA3.2. Identificar os elementos constituíntes de manifestacións artísticas de diversos períodos e estilos, recoñecendo as claves das súas linguaxes e xustificando a súa relación coa época, artista ou movemento correspondente.	OBX3
CA3.3. Analizar formal, funcional e semanticamente con criterio e sensibilidade, diferentes manifestacións artísticas, facendo uso da terminoloxía específica asociada ás súas linguaxes.	OBX3
CA3.4. Analizar producións artísticas de diversos estilos e épocas, realizadas en distintos medios e soportes, relacionándoas co seu contexto social, xeográfico e histórico de creación e explicando as posibles relacións con obras doutras épocas e culturas.	OBX4
Contidos	
Introdución á arquitectura e escultura gregas. Ordes. Obras e períodos máis relevantes.	

- O retrato escultórico na Roma Antiga.
- Claves da arquitectura a través das diferentes épocas e estilos: da romanización á Baixa Idade Media.
- O renacer da arte clásico na arquitectura, pintura e escultura: do *trecento* ao *cinquecento*.
- A proxección clásica na idade contemporánea: do neoclasicismo á pintura metafísica.

Bloque 4. Arte e expresión

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Argumentar a evolución da concepción da arte na historia, comparando con iniciativa os seus significados en períodos e culturas diferentes e analizando a súa semellanzas e diferenzas.	OBX1
▪ CA4.2. Interpretar creacións artísticas de distintos períodos e estilos, analizando a súa forma, o seu significado e o seu contexto de creación e incorporando as ideas, coñecementos, emocións e sentimentos propios.	OBX6
▪ CA4.3. Explicar as diferentes posibilidades expresivas da arte e o seu poder de transmisión de ideas, conceptos, sentimentos e emocións a partir de obras de artistas de distintas épocas e estilos, analizando as distintas interpretacións que se deron delas.	OBX5
▪ CA4.4. Analizar producións artísticas de diversos períodos e estilos vinculándoas creativamente con experiencias vitais propias e alleas e valorándoas como ferramentas potenciadoras da creatividade, a imaxinación, a autoestima e o crecemento persoal.	OBX5
▪ CA4.5. Comparar as interpretacións que se deron de diversas manifestacións artísticas, analizando os diferentes puntos de vista e propoñendo unha valoración persoal.	OBX6

Contidos

- O simbolismo: expresión pictórica e literaria. A irmandade prerrafaelita.
- A exaltación barroca, achegas á pintura e escultura.
- O Romanticismo e a orixe da modernidade.
- O Expresionismo alemán. Do fauvismo ao expresionismo figurativo do século XX.
- Do rexeitamento dadaísta á arte intermedia de Fluxus.

Bloque 5. Natureza, sociedade e comunicación na arte

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA5.1. Distinguir as funcións da arte ao longo da historia, analizando sen prexuízos a súa evolución para partir do estudo de diversas producións artísticas de distintos estilos e épocas.	OBX2
▪ CA5.2. Compartir as conclusións de investigacións sobre producións artísticas de diversos estilos e épocas e as relacións co seu contexto, usando os medios analóxicos e dixitais máis adecuados.	OBX4

▪ CA5.3. Explicar as singularidades de diversas manifestacións culturais e artísticas, relacionándoas coa súa función social de forma aberta, crítica e respectuosa.	OBX2
▪ CA5.4. Analizar producións artísticas de diversos estilos e épocas, realizadas en distintos medios e soportes, relacionándoas co seu contexto social, xeográfico e histórico de creación e explicando as posibles relacións con obras doutras épocas e culturas.	OBX4
▪ CA5.5. Compartir as conclusións de investigacións sobre producións artísticas de diversos estilos e épocas e as relacións co seu contexto, usando os medios analóxicos e dixitais máis adecuados.	OBX4
▪ CA5.6. Comparar as interpretacións que se deron de diversas manifestacións artísticas, analizando os diferentes puntos de vista e propoñendo unha valoración persoal.	OBX6

Contidos

- O modernismo. Arquitectura e artes aplicadas. A arquitectura orgánica.
- A Bauhaus. Arte e función. Deseño e artes aplicadas. O art decó. Arte e artesanía. Laboratorio de formas: Sargadelos.
- A arquitectura do vidro e o ferro e o movemento moderno.
- Arte e medios de comunicación: do cartelismo ao pop art.
- A arte en pantalla: a videoarte, arte nas redes, arte dixital. A luz como elemento plástico.
- Arte e ecoloxía. Do land art e a arte povera ata os nosos días.
- A arte como instrumento de transformación da sociedade. Dos individualismos artísticos á arte colaborativa. Espazos urbanos e intervencións artísticas. Arte urbana.

Bloque 6. Metodoloxías e estratexias

Critérios de avaliación	Obxectivos
▪ CA6.1. Explicar de forma respectuosa o enriquecemento que supón a diversidade na arte, estudando obras de épocas e culturas distintas a partir da vinculación co seu contexto e analizando o concepto de arte ao que responden.	OBX1
▪ CA6.2. Argumentar a evolución da concepción da arte na historia, comparando con iniciativa os seus significados en períodos e culturas diferentes e analizando as súas semellanzas e diferenzas.	OBX1
▪ CA6.3. Explicar as singularidades de diversas manifestacións culturais e artísticas, relacionándoas coa súa función de forma aberta, crítica e respectuosa.	OBX2
▪ CA6.4. Identificar os elementos constituíntes de manifestacións artísticas de diversos períodos e estilos, recoñecendo as claves das súas linguaxes e xustificando a súa relación coa época, artista ou movemento correspondente.	OBX3
▪ CA6.5. Analizar formal, funcional e semanticamente, con criterio e sensibilidade, diferentes manifestacións artísticas, facendo uso da terminoloxía específica asociada ás súas linguaxes.	OBX3
▪ CA6.6. Formular proxectos artísticos, individuais ou colectivos, seleccionando os estilos, técnicas e	OBX7

linguaxes máis adecuadas de diversas disciplinas, e organizando e distribuindo as tarefas de maneira razoada.	
CA6.7. Levar a cabo con creatividade proxectos artísticos individuais ou colectivos, materializando as ideas e obxectivos expostos, aplicando as aprendizaxes adquiridas, asumindo os roles asignados e respectando, de ser o caso, as achegas dos demais.	OBX7
Contidos	
- Metodoloxías de estudo das formas, as funcións e os significados asociados aos movementos e estilos artísticos, e de análise técnica e procedementa á obra de arte. - A distribución de tarefas nos proxectos artísticos colectivos: criterios de selección a partir das habilidades requiridas. - Metodoloxía proxectual. Fases dos proxectos artísticos. - Estratexias de selección de estilos, técnicas e linguaxes.	

3605 19.4 Orientacións pedagóxicas

3606 A intervención educativa na materia de Fundamentos Artísticos desenvolverá ou seu currículo
3607 e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que faciliten ao alumnado ou
3608 logro dous obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada
3609 adquisición das competencias clave e ou logro dos obxectivos da etapa.

3610 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
3611 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
3612 operativos e das liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
3613 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
3614 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
3615 nivel de desempeño.

3616 Relación entre os obxectivos da materia de Fundamentos Artísticos e as competencias clave a
3617 través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1				4	1		1-2
OBX2	1				4	1-3		1-2
OBX3	2			1	1.2-4	1		1-2
OBX4	1-2			1	4	1		1-2

OBX5	1				1.1-1.2-3.1	1		2-3.1
OBX6	1		4		4	1-3		1-2
OBX7		1	3	3	3.1-3.2	3	2-3	4.1-4.2

3618 **Liñas de actuación non proceso de ensino e aprendizaxe**

- 3619 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
3620 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 3621 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
3622 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
3623 como se detecten estas dificultades.
- 3624 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
3625 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
3626 espírito científico e do emprendemento.
- 3627 – O deseño de situacións de aprendizaxe que lle permitan ao alumnado adquirir e aplicar as
3628 habilidades de análise, innovación, interpretación e defensa das diferentes producións
3629 artísticas, tanto propias como alleas. Tamén é preciso o uso de distintos métodos que teñan en
3630 conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado, favorezan a capacidade de aprender
3631 por si mesmos e promovan o traballo en equipo.
- 3632 – O desenvolvemento no alumnado do respecto á propia cultura artística e dunha postura
3633 respectuosa e aberta ante a pluralidade das diferentes propostas estéticas, de xeito que
3634 entenda, desde o recoñecemento da súa propia identidade, a importancia da diversidade como
3635 riqueza cultural.
- 3636 – O traballo conxunto de coñecementos, destrezas e actitudes, facendo que o seu grao de
3637 importancia sexa relativo á natureza da situación de aprendizaxe. Desta maneira, os obxectivos
3638 adquiriranse de xeito interrelacionado, incrementando progresivamente ou seu grao de
3639 complexidade. Mediante estas situacións o alumnado terá unha visión máis dinámica tanto das
3640 súas aplicacións directas das aprendizaxes adquiridas no mundo laboral e profesional, como
3641 da transferencia destas experiencias a outros campos ou disciplinas do saber diferentes.

3642 20 Grego

3643 20.1 Introducción

3644 As humanidades e a proposta dunha educación humanista na civilización europea van
3645 intrinsecamente ligadas á tradición e á herdanza cultural da Antigüidade clásica. Unha educación
3646 humanista sitúa as persoas e a súa dignidade como valores fundamentais, guiándoas na
3647 adquisición das competencias que necesitan para participaren de forma efectiva nos procesos
3648 democráticos, no diálogo intercultural e na sociedade en xeral. A través da aprendizaxe da lingua,
3649 a cultura e a civilización gregas, a materia de Grego permite unha reflexión profunda sobre o
3650 presente e sobre o papel que o humanismo pode e debe desempeñar ante os retos e desafíos do
3651 século XXI. Esta materia contén, ademais, un valor instrumental para a aprendizaxe de linguas,
3652 literatura, relixión, historia, filosofía, política ou ciencia, capacitando o alumnado que a cursa, non
3653 sendo unha materia obrigatoria, para ampliar o seu coñecemento sobre estes aspectos,
3654 proporcionando un substrato cultural que permite comprender o mundo, os acontecementos e os
3655 sentimentos, e que contribúe á educación cívica e cultural do alumnado.

3656 A materia de Grego ten como principal obxectivo o desenvolvemento dunha conciencia crítica e
3657 humanista desde a que poder entender e analizar as achegas da civilización helena á identidade
3658 europea, a través da lectura e a comprensión de fontes primarias e da adquisición de técnicas de
3659 comprensión de textos que lle permitan ao alumnado utilizar estas fontes de acceso á Antigüidade
3660 grega como instrumento privilexiado para coñecer, comprender e interpretar os seus aspectos
3661 principais. Por iso, a materia vértébrase arredor de tres eixes: a lingua, os textos e a súa
3662 comprensión; a aproximación crítica ao mundo grego; e o estudo do patrimonio cultural e o legado
3663 da civilización grega.

3664 A comprensión do texto está no centro dos procesos de ensino e aprendizaxe das linguas e
3665 culturas clásicas. Para entender criticamente a civilización helena, o alumnado de Grego localiza,
3666 identifica, contextualiza e comprende os elementos esenciais dun texto, progresando nos
3667 coñecementos de morfoloxía, sintaxe e léxico grego e, de ser o caso, o uso oral e escrito da lingua
3668 grega baixo a guía do profesorado. Ademais destes saberes de carácter lingüístico, o uso activo
3669 do grego, a comprensión do texto e a súa tradución son procesos clave que permiten activar
3670 saberes de carácter non lingüístico. O texto –orixinal, adaptado, en edición bilingüe ou traducido,
3671 en función da situación– é o punto de partida desde o cal o alumnado mobiliza todos os contidos
3672 para, partindo da súa contextualización, concluír unha lectura comprensiva directa e eficaz e unha
3673 interpretación razoada do seu contido. As técnicas e estratexias implicadas no proceso de
3674 comprensión dun texto e/ou a súa tradución contribúen a desenvolver a capacidade de

3675 negociación para a resolución de problemas, así como a constancia e o interese por revisar o
3676 propio traballo. Permite, ademais, que o alumnado entre en contacto coas posibilidades que este
3677 labor ofrece para o seu futuro persoal e profesional nun mundo globalizado e dixital, a través do
3678 coñecemento e uso de diferentes recursos, técnicas e ferramentas. Finalmente, cando se opte
3679 pola utilización de métodos activos, o uso na aula da lingua grega, tanto oral como escrita,
3680 permitirlle ao alumnado, por unha banda, consolidar os coñecementos adquiridos e, por outra,
3681 poñer en práctica estratexias comunicativas que melloren a súa capacidade de expresión.

3682 Así mesmo, a materia de Grego parte dos textos para favorecer a aproximación crítica ás
3683 achegas máis importantes do mundo heleno ao mundo occidental, así como á capacidade da
3684 civilización grega para dialogar coas influencias externas, adaptándoas e integrándoas nos seus
3685 propios sistemas de pensamento e na súa cultura. Ambos os aspectos resultan especialmente
3686 relevantes para adquirir un xuízo crítico e estético nas condicións cambiantes dun presente en
3687 constante evolución. Esta materia prepara o alumnado para comprender criticamente ideas
3688 relativas á propia identidade, á vida pública e privada, á relación do individuo co poder e a feitos
3689 sociopolíticos e históricos, por medio da comparación entre os modos de vida da antiga Grecia e
3690 os actuais, contribuíndo así a desenvolver a súa competencia cidadá.

3691 O estudo do patrimonio cultural, arqueolóxico e artístico grego, material e inmaterial, merece
3692 unha atención específica e permite observar e recoñecer na nosa vida cotiá a herdanza directa da
3693 civilización helena. A aproximación aos procesos que favorecen a sustentabilidade deste legado
3694 —preservación, conservación e restauración— supón, tamén, unha oportunidade para que o
3695 alumnado coñeza as posibilidades profesionais no ámbito dos museos, as bibliotecas ou a xestión
3696 cultural e a conservación do patrimonio.

3697 Os obxectivos de Grego foron deseñados a partir dos descritores operativos das competencias
3698 clave nesta etapa, especialmente da competencia plurilingüe, a competencia en comunicación
3699 lingüística e a competencia cidadá, xa mencionada. A competencia plurilingüe, que ten como
3700 referente a Recomendación do Consello da Unión Europea do 22 de maio de 2018 relativa ás
3701 competencias clave para a aprendizaxe permanente, sitúa o latín e o grego clásicos como
3702 ferramentas para a aprendizaxe e a comprensión de linguas en xeral. O enfoque plurilingüe da
3703 materia de Grego en bacharelato implica unha reflexión profunda sobre o funcionamento non só
3704 da propia lingua grega, o seu léxico, os seus formantes, as súas peculiaridades e a súa riqueza en
3705 matices, senón tamén das linguas de ensino e daquelas que conforman o repertorio lingüístico
3706 individual do alumnado, estimulando a reflexión metalingüística e interlingüística e contribuíndo ao
3707 reforzo das competencias comunicativas, ao aprecio da diversidade lingüística e á relación entre
3708 as linguas desde unha perspectiva inclusiva, democrática e libre de prexuízos.

3709 Estes obxectivos ofrecen, polo tanto, a oportunidade de establecer un diálogo profundo entre
3710 presente e pasado desde unha perspectiva crítica e humanista: por un lado, situando o texto, a
3711 súa comprensión e/ou a súa tradución e, de ser o caso, a produción lingüística activa, como
3712 elementos fundamentais na aprendizaxe das linguas clásicas e como porta de acceso á súa
3713 cultura e civilización, activando simultaneamente os contidos de carácter lingüístico e non
3714 lingüístico; e por outro lado, desenvolvendo ferramentas que favorezan a reflexión crítica, persoal
3715 e colectiva arredor dos textos e do legado material e inmaterial da civilización grega e a súa
3716 achega fundamental á cultura, a sociedade, a política e a identidade europeas.

3717 Os criterios de avaliación da materia permiten avaliar o grao de logro dos obxectivos por parte
3718 do alumnado, polo que se presentan vinculados a elas. Consonte a súa formulación competencial,
3719 expónse enunciando o proceso ou capacidade que o alumnado debe adquirir e o contexto ou
3720 modo de aplicación e uso. A nivelación dos criterios de avaliación desenvólvese tendo en conta a
3721 adquisición das competencias de forma progresiva durante os dous cursos. Neste sentido, os
3722 procesos de autoavaliación e coavaliación prevén o uso de ferramentas de reflexión sobre a
3723 propia aprendizaxe como o portfolio lingüístico, a contorna persoal de aprendizaxe, o diario de
3724 lectura ou o traballo de investigación.

3725 Os criterios de avaliación e os contidos distribúense nos dous cursos, permitindo unha
3726 gradación e secuenciación flexible segundo os distintos contextos de aprendizaxe, e están
3727 organizados en cinco bloques. O primeiro, «Comprensión e interpretación dos textos», céntrase
3728 na aprendizaxe da lingua helena como ferramenta para acceder a fragmentos e textos de diversa
3729 índole a través da lectura directa e a tradución e comprende, pola súa vez, tres subbloques:
3730 «Unidades lingüísticas da lingua grega»; «A tradución: técnicas, procesos e ferramentas» e
3731 «Destrezas comunicativas do uso da lingua grega». Esta última liña, potenciada polo feito de que
3732 o grego conta coa súa versión moderna na cal é doado apoiarse tanto no aspecto léxico como no
3733 uso da pronunciación histórica, ten como obxectivo sustentar normativamente o uso, cada día
3734 máis estendido, de métodos activos para a aprendizaxe do grego sen limitar, de ningún xeito, o
3735 uso da metodoloxía tradicional, deixando a criterio do profesorado a escolla do achegamento que
3736 lle pareza en cada caso máis axeitado. O segundo bloque, «Grego e plurilingüismo», pon o acento
3737 en como a aprendizaxe da lingua grega, en concreto o estudo e identificación dos étimos gregos,
3738 amplía o repertorio léxico do alumnado para que adecúe de maneira máis precisa os termos
3739 referidos ás diferentes situacións comunicativas. O terceiro bloque, «A literatura grega nos seus
3740 textos», tratado só no segundo curso, integra todos os saberes implicados na comprensión e
3741 interpretación de textos literarios gregos, contribuíndo á identificación e descrición de universais
3742 formais e temáticos inspirados en modelos literarios clásicos mediante un enfoque intertextual. O
3743 cuarto bloque, «A antiga Grecia», que será tratado no primeiro curso, comprende as estratexias e

3744 coñecementos necesarios para o desenvolvemento dun espírito crítico e humanista, fomentando a
3745 reflexión sobre as semellanzas e diferenzas entre pasado e presente. O quinto e último bloque,
3746 «Legado e patrimonio», recolle os coñecementos, destrezas e actitudes que permiten a
3747 aproximación á herdanza material e inmaterial da civilización grega recoñecendo e apreciando o
3748 seu valor como fonte de inspiración, como testemuño da historia e como unha das principais
3749 raíces da cultura europea.

3750 20.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Comprender e/ou producir textos gregos de dificultade crecente e xustificar a súa comprensión e/ou produción, identificando e analizando os aspectos básicos da lingua grega, as unidades lingüísticas e reflexionando sobre elas mediante a comparación coas linguas de ensino e con outras linguas do repertorio individual do alumnado, en especial e cando sexa posible co grego moderno, e poñendo en práctica, se se considera oportuno, habilidades comunicativas tanto orais como escritas, para realizar unha lectura comprensiva, directa e eficaz e unha interpretación razoada do seu contido e, de ser o caso, unha produción oral e/ou escrita correcta.

- A comprensión dos textos constitúe o núcleo do proceso de aprendizaxe das linguas clásicas. Con este fin, propónse unha progresión na ensinanza para conducir o alumnado cara ao coñecemento básico do léxico, as construcións idiomáticas, a morfoloxía e a sintaxe da lingua grega. A partir dos coñecementos adquiridos, o alumnado accede á comprensión e/ou traduce, de maneira progresivamente autónoma, textos de dificultade adecuada e gradual con atención á corrección ortográfica e estilística. Os procesos de comprensión e tradución favorecen a reflexión sobre a lingua, o manexo de termos metalingüísticos e a ampliación do repertorio léxico do alumnado. Complementarios aos procesos de comprensión e tradución como medio de reflexión sobre a lingua son os procesos de utilización activa da lingua e de tradución inversa ou retroversión, que permiten, ben consolidar a través da práctica os coñecementos adquiridos, ben adquirilos a través do uso. Dous son os enfoques propostos para o desenvolvemento deste obxectivo. En primeiro lugar, a comprensión dos textos e/ou a súa tradución e, de ser o caso, a utilización activa da lingua grega son procesos que contribúen a impulsar os contidos de carácter lingüístico como ferramenta e non como fin, reforzando as estratexias de identificación e análise, en sentido amplo, de unidades lingüísticas da lingua grega, complementándoas coa comparación con linguas coñecidas, cando esta sexa posible. En segundo lugar, os métodos de comprensión, a tradución e, cando corresponda, o uso activo da lingua contribúen a desenvolver a constancia, a capacidade de reflexión e o interese polo propio traballo e a súa revisión, apreciando o seu valor para a transmisión de coñecementos entre diferentes culturas e épocas.
- É preciso, ademais, que o alumnado aprenda a desenvolver habilidades de xustificación e argumentación da comprensión alcanzada do texto e, se procede, do uso activo realizado da lingua, atendendo, no primeiro suposto, tanto aos mecanismos e estruturas lingüísticas como a referencias intratextuais e intertextuais que sexan esenciais para coñecer o contexto e o sentido do texto. A mediación docente resulta aquí imprescindible, especialmente como guía para o uso de recursos e fontes bibliográficas de utilidade e, cando cumpra, como modelo de uso de lingua. Todo iso coa finalidade última de promover o exercicio de reflexión sobre a lingua que se atopa, por unha banda, na base da técnica da tradución e, por outra, no correcto uso, tanto oral como escrito, da lingua grega.

- Así mesmo, coa práctica progresiva da lectura directa, necesaria e inherente aos procesos de comprensión e tradución, o alumnado desenvolve estratexias de asimilación e adquisición tanto das estruturas gramaticais como do vocabulario grego de frecuencia e consegue mellorar a comprensión dos textos gregos, base da nosa civilización.

OBX2. Distinguir os étimos e formantes gregos presentes no léxico de uso cotián, identificando os cambios semánticos que tivesen lugar e establecendo unha comparación coas linguas de ensino e outras linguas do repertorio individual do alumnado, en especial e cando sexa posible co grego moderno, para deducir o significado etimolóxico do léxico coñecido e os significados de léxico novo ou especializado.

- O ensino da lingua grega desde un enfoque plurilingüe permítelle ao alumnado activar o seu repertorio lingüístico individual, relacionando as linguas que o compoñen e identificando nelas raíces, prefixos e sufixos gregos, e reflexionando sobre os posibles cambios morfolóxicos ou semánticos que tivesen lugar ao longo do tempo. O enfoque plurilingüe e comunicativo favorece o desenvolvemento das destrezas necesarias para a mellora da aprendizaxe de linguas novas e permite ter en conta os distintos niveis de coñecementos lingüísticos do alumnado, así como os seus diferentes repertorios léxicos individuais. Así mesmo, favorece unha aprendizaxe interconectada das linguas, recoñecendo o carácter do grego como lingua presente en gran parte do léxico e sistemas de escritura de diferentes linguas modernas e que é a base do grego moderno, co obxectivo de apreciar a variedade de perfís lingüísticos e contribuíndo á identificación, valoración e respecto da diversidade lingüística, dialectal e cultural para construír unha cultura compartida.
- O estudo do léxico da lingua grega axuda a mellorar a comprensión lectora e a expresión oral e escrita, así como a consolidar e a ampliar o repertorio do alumnado nas linguas que o conforman ofrecendo a posibilidade de identificar e definir o significado etimolóxico dun termo, e de inferir significados de termos novos ou especializados, tanto do ámbito humanístico como do científico-tecnolóxico.

OBX3. Ler, interpretar e comentar textos gregos de diferentes xéneros e épocas, asumindo o proceso creativo como complexo e inseparable do contexto histórico, social e político e das súas influencias artísticas, para identificar a súa xenealoxía e a súa achega á literatura europea.

- A lectura, a interpretación e o comentario de textos gregos pertencentes a diferentes xéneros e épocas constitúe un dos piares da materia de Grego na etapa de bacharelato e é imprescindible para que o alumnado tome conciencia da importancia do uso das fontes primarias na obtención de información. A comprensión e interpretación destes textos necesita dun contexto histórico, cívico, político, social, lingüístico e cultural que debe ser produto da aprendizaxe. O traballo con textos orixinais, en edición bilingüe ou adaptados, completos ou a través de fragmentos seleccionados, permite prestar atención a conceptos e termos básicos en grego que implican un coñecemento léxico e cultural, co fin de contribuír a unha lectura crítica e de identificar os factores que determinan o seu valor como clásicos para a civilización occidental. Ademais, ese traballo favorece a integración de contidos de carácter lingüístico e non lingüístico, ofrecendo a posibilidade de comparar diferentes adaptacións, traducións e distintos enfoques interpretativos, discutindo as súas respectivas fortalezas e debilidades.
- A lectura de textos gregos supón xeralmente acceder a textos que non están relacionados coa experiencia do alumnado, de aí que sexa necesaria a adquisición de ferramentas de interpretación que favorezan a autonomía progresiva con relación á propia lectura e á emisión de xuízos críticos de valor. A interpretación de textos gregos implica a comprensión e o recoñecemento do seu carácter fundacional da civilización occidental, asumindo a aproximación aos textos como un proceso dinámico que ten en conta desde o coñecemento sobre o contexto e o

tema ata o desenvolvemento de estratexias de análise, reflexión e creación para lle dar sentido á propia experiencia, comprender o mundo e a condición humana e desenvolver a sensibilidade estética. O coñecemento das creacións literarias e artísticas e dos feitos históricos e lendarios da Antigüidade clásica, así como a creación de textos con intencionalidade estética tomando estes como fonte de inspiración, a través de distintos soportes e con axuda doutras linguaxes artísticas, audiovisuais ou dixitais, contribúe a facer máis intelixibles as obras, identificando e valorando a súa persistencia no noso patrimonio cultural e os seus procesos de adaptación ás diferentes culturas e movementos literarios, culturais e artísticos que tomaron as súas referencias de modelos antigos. A mediación docente no establecemento da xenealoxía dos textos a través dun enfoque intertextual permite constatar a presenza de universais formais e temáticos ao longo das épocas, á vez que favorece a creación autónoma de itinerarios lectores que aumenten progresivamente a súa complexidade, calidade e diversidade ao longo da vida.

OBX4. Analizar as características da civilización grega no ámbito persoal, relixioso e sociopolítico, adquirindo coñecementos sobre o mundo heleno e comparando criticamente o presente e o pasado, para valorar as achegas do mundo clásico grego á nosa contorna como base dunha cidadanía democrática e comprometida.

- A análise das características da civilización helena e a súa achega á identidade europea supón recibir información expresada a través de fontes gregas e contrastala, activando as estratexias adecuadas para poder reflexionar sobre o legado desas características e a súa presenza na nosa sociedade. Este obxectivo vértase arredor de tres ámbitos: o persoal, que inclúe aspectos tales como os vínculos familiares e as características das diferentes etapas da vida das persoas no mundo antigo ou o respecto aos maiores; o relixioso, que comprende, entre outros, o concepto antigo do sagrado e a relación do individuo coas divindades e os ritos; e o sociopolítico, que atende á relación do individuo coa πόλις, ás súas institucións, ás formas de goberno e ás clases sociais.
- A análise crítica da relación entre pasado e presente require da investigación, da procura guiada e selección final de información guiada, en grupo ou de maneira individual, en fontes tanto analóxicas como dixitais, con ferramentas de índole variada, co obxectivo de reflexionar, desde unha perspectiva humanista, tanto sobre as constantes como sobre as variables culturais ao longo do tempo. Os procesos de análise crítica requiren contextos de reflexión e comunicación dialóxicos, respectuosos coa herdanza da Antigüidade clásica e coas diferenzas culturais que teñen a súa orixe nela, e orientados á consolidación dunha cidadanía democrática e comprometida co mundo que a rodea, polo que supón unha excelente oportunidade para poñer en marcha técnicas e estratexias de debate e de exposición oral na aula, en consonancia coa tradición clásica da oratoria.

OBX5. Valorar criticamente o patrimonio histórico, arqueolóxico, artístico e cultural herdado da civilización grega, promovendo a súa sustentabilidade e recoñecéndoo como produto da creación humana e como testemuño da historia, para explicar o legado material e inmaterial grego como transmisor de coñecemento e fonte de inspiración de creacións modernas e contemporáneas.

- O patrimonio cultural, tal e como sinala a UNESCO, é á vez un produto e un proceso que fornece as sociedades dun caudal de recursos que se herdan do pasado, créanse no presente e transmitense ás xeracións futuras. É, ademais, como sucede coa mitoloxía clásica, fonte de inspiración para a creatividade e a innovación, e xera produtos culturais contemporáneos e futuros, polo que coñecelo e identificalo favorece a súa comprensión e a da súa evolución e a súa relación ao longo do tempo.
- O legado da civilización helena, tanto material como inmaterial (mitos e lendas, restos arqueolóxicos, representacións teatrais, usos sociais, sistemas de pensamento filosófico, modos de organización política etc.), constitúe unha herdanza excepcional cuxa sostibilidade implica atopar o xusto equilibrio entre sacar proveito do

patrimonio cultural no presente e preservar a súa riqueza para as xeracións futuras. Neste sentido, a preservación do patrimonio cultural grego require o compromiso dunha cidadanía interesada en conservar o seu valor como memoria colectiva do pasado e en revisar e actualizar as súas funcións sociais e culturais, para ser quen de relacionalos cos problemas actuais e manter o seu sentido, o seu significado e o seu funcionamento no futuro. A investigación acerca da persistencia da herdanza do mundo grego, así como dos procesos de preservación, conservación e restauración, implica o uso de recursos, tanto analóxicos como dixitais, para acceder a espazos de documentación como bibliotecas, museos e escavacións.

3751 **20.3 Criterios de avaliación e contidos**

3752 **1º curso**

Materia de Grego I 1º curso	
Bloque 1. Comprensión e interpretación dos textos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Realizar traducións directas e/ou inversas de textos ou fragmentos adaptados ou orixinais de dificultade adecuada e progresiva con corrección ortográfica e expresiva, identificando e analizando, cando se considere necesario, unidades lingüísticas regulares da lingua e apreciando variantes e coincidencias con outras linguas coñecidas.	OBX1
CA1.2. Seleccionar de maneira progresivamente autónoma o significado apropiado de palabras polisémicas e xustificar a decisión, tendo en conta a información cotextual ou contextual e utilizando ferramentas diversas de apoio ao proceso de tradución en distintos soportes, cando se considere necesario.	OBX1
CA1.3. Revisar e emendar de maneira progresivamente autónoma as propias traducións e as das compañeiras e compañeiros, realizando propostas de mellora e argumentando os cambios con terminoloxía especializada a partir da reflexión lingüística.	OBX1
CA1.4. Realizar a lectura directa de textos gregos sinxelos identificando as unidades lingüísticas básicas da lingua grega, comparándoas coas das linguas do repertorio lingüístico propio e asimilando os aspectos morfolóxicos, sintácticos e léxicos elementais do grego.	OBX1
CA1.5. Rexistrar os progresos e dificultades de aprendizaxe da lingua grega, seleccionando as estratexias máis adecuadas e eficaces para superar esas dificultades e consolidar a súa aprendizaxe, realizando actividades de planificación da propia aprendizaxe, autoavaliación e coavaliación, como as propostas no Portfolio Europeo das Linguas (PEL) ou nun diario de aprendizaxe, facéndoos explícitos e compartíndoos.	OBX1
CA1.6. Extraer, analizar e reflectir oralmente e/ou por escrito, preferentemente en grego, ou ben na lingua de uso do alumnado, as ideas principais de textos de certa lonxitude, orais e/ou escritos, e adaptados ao nivel de lingua e temas coñecidos polo alumnado, expresados de forma clara e, no caso	OBX1

dos textos orais, preferentemente na pronuncia histórica.	
CA1.7. Planificar e participar, cando se considere necesario, en diálogos breves e sinxelos sobre temas cotiáns, próximos á súa experiencia, apoiándose en recursos tales como a repetición, o ritmo pausado ou a linguaxe non verbal, e mostrando empatía e respecto pola cortesía lingüística e as opinións das persoas interlocutoras.	OBX1
CA1.8. Redactar en grego, a partir de criterios dados, textos básicos de estrutura clara, evitando erros que impidan a comprensión.	OBX1
CA1.9. Explicar, de maneira guiada, a relación do grego coas linguas modernas, analizando os elementos lingüísticos comúns de orixe grega e utilizando estratexias e coñecementos das linguas e linguaxes que conforman o repertorio propio.	OBX2

Contidos

- Unidades lingüísticas da lingua grega.
 - Alfabeto, prosodia e signos gráficos da lingua grega clásica. Aproximación ás principais leis fonéticas.
 - Clases de palabras.
 - Concepto de lingua flexiva: flexión nominal e pronominal (sistema casual e declinacións); flexión verbal (introdución á tipoloxía do verbo grego).
 - Sintaxe oracional: funcións básicas e sintaxe elemental dos casos.
 - Estruturas oracionais. A concordancia e a orde de palabras en oracións simples e oracións compostas. Comparativa coa orde natural das palabras nas oracións das linguas de repertorio do alumnado para unha mellor comprensión.
 - Formas nominais do verbo.
- A tradución: técnicas, procesos e ferramentas.
 - A análise morfosintáctica como ferramenta complementaria de tradución.
 - Estratexias de tradución: formulación de expectativas a partir, entre outros, de: contorna textual e do propio texto, contexto, coñecemento do tema, descrición da estrutura e xénero, peculiaridades lingüísticas dos textos traducidos, erros frecuentes de tradución e técnicas para os evitar.
 - Ferramentas de tradución, cando se considere necesario.
 - Lectura comparada de diferentes traducións e comentario de textos bilingües a partir de terminoloxía metalingüística.
 - Recursos estilísticos frecuentes e a súa relación co contido do texto.
 - Estratexias básicas de retroversión de textos breves. Concepto e uso de expresións idiomáticas.
 - A tradución como instrumento que pode favorecer o razoamento lóxico, a resolución de problemas e a capacidade de análise e síntese, dentro dos límites e inconsistencias propias da tradución.
 - Aceptación do erro como parte do proceso de aprendizaxe e actitude positiva de superación.
 - Estratexias e ferramentas, analóxicas e dixitais, individuais e cooperativas, para a autoavaliación, a coavaliación e a autorreparación.
- Destrezas comunicativas do uso da lingua grega.

- Estratexias para a planificación, execución e reparación da comprensión, a produción e a coprodución de textos orais, escritos e/ou multimodais.
- Funcións comunicativas adecuadas ao ámbito e ao contexto: describir acontecementos simples; dar instrucións básicas; narrar, reformular e/ou resumir acontecementos pasados, presentes e/ou futuros; expresar emocións básicas e opinións.
- Léxico común de interese e/ou uso cotián para o alumnado: espazo, tempo e/ou vida diaria. Estratexias de enriquecemento léxico (derivación, polisemia, sinonimia...).
- Estratexias básicas conversacionais para iniciar, manter e rematar a comunicación, tomar e ceder a palabra, pedir e dar aclaracións e explicacións etc.
- Ferramentas analóxicas e dixitais para a aprendizaxe, a comunicación e o desenvolvemento de proxectos con falantes ou estudantes de grego en grego, cando fose posible.

Bloque 2. Grego e plurilingüismo

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Deducir o significado etimolóxico dun termo de uso común e inferir o significado de termos de nova aparición ou procedentes de léxico especializado aplicando, de maneira guiada, estratexias de recoñecemento de étimos e formantes gregos atendendo aos cambios fonéticos, morfolóxicos ou semánticos que tivesen lugar.	OBX2
CA2.2. Explicar, de maneira guiada, a relación do grego coas linguas modernas, analizando os elementos lingüísticos comúns de orixe grega e utilizando con iniciativa estratexias e coñecementos das linguas e linguaxes que conforman o repertorio propio.	OBX2
CA2.3. Identificar prexuízos e estereotipos lingüísticos adoptando unha actitude de respecto e valoración da diversidade como riqueza cultural, lingüística e dialectal, a partir de criterios dados.	OBX2
CA2.4. Crear textos individuais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e con axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos significativos da civilización e a cultura grega como fonte de inspiración.	OBX3

Contidos

- Sistemas de escritura ao longo da historia.
- O alfabeto grego: a súa historia e influencia posterior. Regras de transcripción do alfabeto grego ás linguas do repertorio do alumnado.
- Do indoeuropeo ao grego. Etapas da lingua grega.
- Influencia do grego na evolución da lingua de ensino e do resto de linguas que conforman o repertorio lingüístico individual do alumnado.
- Léxico.
 - Procedementos básicos de composición e derivación na formación de palabras gregas.
 - Lexemas, sufixos e prefixos de orixe grega no léxico de uso común e no específico das ciencias e a técnica nos léxicos especializados doutros campos.

- Significado e definición de palabras de uso común na lingua de ensino a partir dos seus étimos gregos nas linguas repertorio lingüístico do alumnado; reflexión sobre significado etimolóxico e significado semántico.
- Importancia e versatilidade do grego para crear neoloxismos ao longo da historia e na actualidade.
- Técnicas básicas para a elaboración de familias léxicas e dun vocabulario básico grego de frecuencia.
- Interese por coñecer o significado etimolóxico das palabras e recoñecemento da importancia do uso adecuado do vocabulario como instrumento básico na comunicación.
- Expresións e léxico específico básico para reflexionar e compartir a reflexión sobre a comunicación, a lingua, a aprendizaxe e as ferramentas de comunicación e aprendizaxe (metalinguaxe).
- Respecto por todas as linguas e aceptación das diferenzas culturais das xentes que as falan.
- Aproximación aos termos e expresións máis usuais de uso frecuente do grego moderno.
- Ferramentas analóxicas e dixitais para a aprendizaxe, a comunicación e o desenvolvemento de proxectos con estudantes de grego no ámbito transnacional.

Bloque 3. A antiga Grecia

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Explicar, a partir de criterios dados, os procesos históricos e políticos, as institucións, os modos de vida e os costumes da sociedade helena, comparándoos cos das sociedades actuais, valorando as adaptacións e os cambios experimentados e favorecendo o desenvolvemento dunha cultura compartida.	OBX4
▪ CA3.2. Debater sobre a importancia, evolución, asimilación ou cuestionamento de diferentes aspectos do legado grego na nosa sociedade, mediando entre posturas, seleccionando e contrastando información.	OBX4
▪ CA3.3. Investigar, de maneira guiada, o patrimonio histórico, arqueolóxico, artístico e cultural herdado da civilización grega, actuando de forma adecuada, empática e respectuosa e interesándose polos procesos de preservación e por aquelas actitudes cívicas que aseguran a súa sustentabilidade.	OBX5

Contidos

- Xeografía da antiga Grecia: topografía, nome e función dos principais sitios. Viaxeiros ilustres.
- Historia.
 - Etapas: fitos históricos do mundo grego entre os séculos VIII a. C. e V d. C.
 - Lendas e principais episodios históricos.
 - Persoeiros da historia de Grecia e a súa relevancia para a historia de Europa.
- Historia e organización política e social de Grecia como parte esencial da historia e a cultura da sociedade actual. Desmitificación da democracia ateniense.
- Institucións, crenzas e formas de vida da civilización grega e o seu reflexo e persistencia na sociedade actual: escravitude e exclusión da muller.
- Influencias da cultura grega na civilización latina.
- A chegada de Grecia á cultura e ao pensamento da sociedade occidental.

- Relación de Grecia con culturas estranxeiras: luces (modelo de cultura) e sombras (xenofobia).
- O mar Mediterráneo como encrucillada de culturas onte e hoxe: Grecia como ponte de transmisión de cultura.
- A importancia do discurso público para a vida política e social.

Bloque 4. Legado e patrimonio

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Explicar, a partir de criterios dados, os procesos históricos e políticos, os modos de vida, as institucións e os costumes da sociedade helena, comparándoos cos das sociedades actuais, valorando as adaptacións e os cambios experimentados e favorecendo o desenvolvemento dunha cultura compartida.	OBX4
▪ CA4.2. Debater sobre a importancia, evolución, asimilación ou cuestionamento de diferentes aspectos do legado grego na nosa sociedade, mediando entre posturas, seleccionando e contrastando información.	OBX4
▪ CA4.3. Investigar de maneira progresivamente autónoma aspectos do legado da civilización grega no ámbito persoal, relixioso e sociopolítico localizando, seleccionando, contrastando e reelaborando información procedente de diferentes fontes, calibrando a súa fiabilidade e pertinencia e respectando os principios de rigor e propiedade intelectual.	OBX4
▪ CA4.4. Identificar e explicar o legado material e inmaterial da civilización grega como fonte de inspiración, analizando producións culturais e artísticas posteriores a partir de criterios dados.	OBX5
▪ CA4.5. Investigar, de maneira guiada, o patrimonio histórico, arqueolóxico, artístico e cultural herdado da civilización grega, actuando de forma adecuada, empática e respectuosa e interesándose polos procesos de preservación e por aquelas actitudes cívicas que aseguran a súa sostibilidade.	OBX5
▪ CA4.6. Explorar o legado grego na contorna do alumnado a partir de criterios dados, aplicando os coñecementos adquiridos e reflexionando sobre as implicacións dos seus distintos usos, dando exemplos da persistencia da Antigüidade clásica na súa vida cotiá e presentando os resultados a través de diferentes soportes.	OBX5
Contidos	
▪ Conceptos de legado, herdanza e patrimonio. ▪ A mitoloxía clásica e a súa persistencia en manifestacións literarias e artísticas. A presenza da mitoloxía clásica na publicidade, o deporte e outras manifestacións populares actuais. ▪ Obras públicas e urbanismo: construción, conservación, preservación e restauración. ▪ As representacións e festivais teatrais, a súa evolución e persistencia na actualidade. ▪ As competicións atléticas e a súa persistencia na actualidade. ▪ As institucións políticas gregas, a súa influencia e persistencia no sistema político actual. ▪ A educación na antiga Grecia: os modelos educativos de Atenas e Esparta e a súa comparación cos sistemas actuais.	

- Principais obras artísticas da Antigüidade grega.
- Principais sitios arqueolóxicos, museos ou festivais relacionados coa Antigüidade clásica.

3753 2º curso

Materia de Grego II 2º curso	
Bloque 1. Comprensión e interpretación dos textos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Realizar traducións directas e/ou inversas de textos ou fragmentos de dificultade adecuada e progresiva con corrección ortográfica e expresiva, identificando e analizando unidades lingüísticas regulares da lingua e apreciando variantes e coincidencias con outras linguas coñecidas.	OBX1
▪ CA1.2. Seleccionar de maneira progresivamente autónoma o significado apropiado de palabras polisémicas e xustificar a decisión, tendo en conta a información cotextual ou contextual e utilizando ferramentas diversas de apoio ao proceso de tradución en distintos soportes.	OBX1
▪ CA1.3. Revisar e emendar de maneira progresivamente autónoma as propias traducións e as dos compañeiros e compañeiras, realizando propostas de mellora e argumentando os cambios con terminoloxía especializada a partir da reflexión lingüística.	OBX1
▪ CA1.4. Realizar a lectura directa de textos gregos de dificultade adecuada identificando as unidades lingüísticas máis frecuentes da lingua grega, comparándoas coas das linguas do repertorio lingüístico propio e asimilando os aspectos morfolóxicos, sintácticos e léxicos do grego.	OBX1
▪ CA1.5. Rexistrar os progresos e dificultades de aprendizaxe da lingua grega, seleccionando as estratexias máis adecuadas e eficaces para superar esas dificultades e consolidar a súa aprendizaxe, realizando actividades de planificación da propia aprendizaxe, autoavaliación e coavaliación, como as propostas no Portfolio Europeo das Linguas (PEL) ou nun diario de aprendizaxe, facéndoos explícitos e compartíndoos.	OBX1
▪ CA1.6. Interpretar e comentar textos e fragmentos literarios de diversa índole e de crecente complexidade, aplicando estratexias de análise e reflexión que impliquen mobilizar a propia experiencia, comprender o mundo e a condición humana e desenvolver a sensibilidade estética e o hábito lector.	OBX3
▪ CA1.7. Extraer, analizar e reflectir oralmente ou, preferentemente, por escrito e, a poder ser, en grego, mediante paráfrases simples, as ideas principais dos textos obxecto de traballo.	OBX1
▪ CA1.8. Planificar e participar, cando se considere necesario, en diálogos breves e sinxelos sobre os contidos dos textos obxecto de traballo, coa finalidade de facilitar a súa comprensión integral.	OBX1
Contidos	

- Unidades lingüísticas da lingua grega.
 - Concepto de lingua flexiva: flexión nominal e pronominal (sistema casual e declinacións); flexión verbal (afondamento na tipoloxía do verbo grego).
 - Sintaxe oracional: afondamento nas funcións básicas e sintaxe dos casos.
 - Estruturas oracionais. A concordancia e a orde de palabras en oracións simples e oracións compostas.
 - Formas nominais do verbo.
- A tradución: técnicas, procesos e ferramentas.
 - A análise morfosintáctica como ferramenta de tradución.
 - Estratexias de tradución: formulación de expectativas a partir, entre outros, da contorna textual e do propio texto, do contexto, do coñecemento do tema, da descrición da estrutura e xénero, das peculiaridades lingüísticas dos textos traducidos, dos erros frecuentes de tradución e técnicas para os evitar.
 - Ferramentas de tradución.
 - Lectura comparada de diferentes traducións e comentario de textos bilingües a partir de terminoloxía metalingüística.
 - Recursos estilísticos frecuentes e a súa relación co contido do texto.
 - Estratexias básicas de retroversión de textos breves. Afondamento no uso de expresións idiomáticas.
 - A tradución como instrumento que pode favorecer o razoamento lóxico, a resolución de problemas e a capacidade de análise e síntese.
 - Aceptación do erro como parte do proceso de aprendizaxe e actitude positiva de superación.
 - Estratexias e ferramentas, analóxicas e dixitais, individuais e cooperativas, para a autoavaliación, a coavaliación e a autorreparación.
- Destrezas comunicativas do uso da lingua grega.
 - Estratexias para a planificación e produción de textos orais ou, preferentemente, escritos.
 - Funcións comunicativas adecuadas aos textos obxecto de traballo: reformular e/ou resumir textos escritos.
 - Léxico común nos textos e autores obxecto de traballo, así como fraseoloxía básica para a expresión oral en grego de preguntas básicas sobre o contido do texto e/ou a gramática.
 - Estratexias básicas conversacionais para iniciar, manter e rematar a comunicación, tomar e ceder a palabra, pedir e dar aclaracións e explicacións etc.

Bloque 2. Grego e plurilingüismo

Criterios de avaliación	Obxectivos
■ CA2.1. Deducir o significado etimolóxico dun termo de uso común e inferir o significado de termos de nova aparición ou procedentes de léxico especializado aplicando estratexias de recoñecemento de étimos e formantes gregos atendendo aos cambios fonéticos, morfolóxicos ou semánticos que tivesen lugar.	OBX2
■ CA2.2. Explicar a relación do grego coas linguas modernas, analizando os elementos lingüísticos comúns de orixe grega e utilizando con iniciativa estratexias e coñecementos das linguas e linguaxes que conforman o repertorio propio.	OBX2

CA2.3. Analizar criticamente prexuízos e estereotipos lingüísticos adoptando unha actitude de respecto e valoración da diversidade como riqueza cultural, lingüística e dialectal.	OBX2
CA2.4. Crear textos individuais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e con axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos significativos da civilización e da cultura gregas como fonte de inspiración.	OBX3

Contidos

- Léxico grego e plurilingüismo.
 - Procedementos de composición e derivación na formación de palabras gregas.
 - Lexemas, prefixos e sufixos de orixe grega no léxico de uso común e nos léxicos especializados doutros campos.
 - Significado e definición de léxico nas linguas do repertorio lingüístico do alumnado, reflexión sobre o significado etimolóxico e o significado semántico.
 - Técnicas para a elaboración de familias léxicas e dun vocabulario básico grego de frecuencia.
- O significado etimolóxico das palabras e recoñecemento da importancia do uso adecuado do vocabulario como instrumento básico na comunicación.
- Respecto por todas as linguas e aceptación das diferenzas culturais das xentes que as falan.
- Ferramentas analóxicas e dixitais para a aprendizaxe, a comunicación e o desenvolvemento de proxectos con estudantes de grego no ámbito transnacional.
- Expresións e léxico específico básico para reflexionar e compartir a reflexión sobre a comunicación, a lingua, a aprendizaxe e as ferramentas de comunicación e aprendizaxe (metalinguaxe).

Bloque 3. A literatura grega nos seus textos

Craterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Interpretar e comentar textos e fragmentos literarios de diversa índole e de crecente complexidade, aplicando estratexias de análise e reflexión que impliquen mobilizar a propia experiencia, comprender o mundo e a condición humana e desenvolver a sensibilidade estética e o hábito lector.	OBX3
CA3.2. Analizar e explicar os xéneros, temas, tópicos e valores éticos ou estéticos de obras ou fragmentos literarios gregos comparándoos con obras ou fragmentos literarios de épocas e culturas posteriores, desde un enfoque intertextual.	OBX3
CA3.3. Identificar e definir palabras gregas que designan conceptos fundamentais para o estudo e comprensión da civilización helena, e que implican coñecementos léxicos e culturais.	OBX3
CA3.4. Investigar aspectos do legado da civilización grega no ámbito persoal, relixioso e sociopolítico localizando, seleccionando, contrastando e reelaborando información procedente de diferentes fontes, calibrando a súa fiabilidade e pertinencia e respectando os principios de rigor e propiedade intelectual.	OBX4

Contidos

- Etapas, vías e soportes de transmisión da literatura grega.

- A transmisión textual grega como patrimonio cultural e fonte de coñecemento a través de diferentes culturas e épocas. Soportes e materiais de escritura: tipos e preservación. O comercio librario no mundo antigo. A lectura en voz alta.
- Principais xéneros e autores da literatura grega: orixe, tipoloxía, cronoloxía, características, temas, motivos e tradición.
- Técnicas para o comentario e análise lingüística e literaria dos textos literarios gregos.
- Recepción da literatura grega: influencia na literatura latina e na produción cultural europea, nocións básicas de intertextualidade, *imitatio*, *aemulatio*, *interpretatio*, *allusio*.
- Analogías e diferenzas entre os xéneros literarios gregos e os da literatura actual.
- Introducción á crítica literaria.
- A literatura como fonte de pracer e de coñecemento do mundo.
- Respecto da propiedade intelectual e dereitos de autor sobre as fontes consultadas e contidos utilizados: ferramentas para o tratamento de datos bibliográficos e recursos para evitar o plaxio.

Bloque 4. Legado e patrimonio

Critérios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Investigar aspectos do legado da civilización grega no ámbito persoal, relixioso e sociopolítico localizando, seleccionando, contrastando e reelaborando información procedente de diferentes fontes, calibrando a súa fiabilidade e pertinencia e respectando os principios de rigor e propiedade intelectual.	OBX4
▪ CA4.2. Identificar e explicar o legado material e inmaterial da civilización grega como fonte de inspiración, analizando producións culturais e artísticas posteriores.	OBX5
▪ CA4.3. Investigar o patrimonio histórico, arqueolóxico, artístico e cultural herdado da civilización grega, actuando de forma adecuada, empática e respectuosa e interesándose polos procesos de preservación e por aquelas actitudes cívicas que aseguran a súa sostibilidade.	OBX5
▪ CA4.4. Explorar o legado grego na contorna do alumnado, aplicando os coñecementos adquiridos e reflexionando sobre as implicacións dos seus distintos usos, dando exemplos da persistencia da Antigüidade clásica na súa vida cotiá e presentando os seus resultados a través de diferentes soportes.	OBX5
Contidos	
▪ A mitoloxía clásica e a súa persistencia en manifestacións literarias e artísticas. ▪ As representacións e festivais teatrais, a súa evolución e persistencia na actualidade. ▪ Técnicas de debate e de exposición oral.	

3754 20.4 Orientacións pedagóxicas

3755 A intervención educativa na materia de Grego desenvolverá o seu currículo e tratará de asentar
3756 de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes que lle faciliten ao

3757 alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha
3758 adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

3759 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
3760 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
3761 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
3762 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
3763 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
3764 nivel de desempeño.

3765 [Relación entre os obxectivos da materia de Grego e as competencias clave a través dos](#)
3766 [descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-2	2	1-2					
OBX2		2-3	1		5			
OBX3	4							1-2
OBX4	3	3		1	3.1	1		
OBX5	3			2		1-4	1	1-2

3767 [Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe](#)

- 3768 – O ensino da lingua, a cultura e a civilización gregas ofrece oportunidades significativas de
3769 traballo interdisciplinario que permiten combinar contidos e activar obxectivos doutras materias,
3770 contribuíndo desta maneira a que o alumnado perciba a importancia de coñecer o legado
3771 clásico para enriquecer o seu xuízo crítico e estético, a súa percepción de si mesmo e do
3772 mundo que o rodea. Neste sentido e de maneira destacada, a frecuente coincidencia do estudo
3773 do grego co da lingua e da cultura latinas favorece un tratamento coordinado de ambas as
3774 dúas materias, especialmente no primeiro curso de bacharelato.
- 3775 – En consonancia co carácter competencial deste currículo, propónse crear tarefas
3776 interdisciplinarias, contextualizadas, significativas e relevantes, e desenvolver situacións de
3777 aprendizaxe desde un tratamento integrado das linguas en que se considere o alumnado como
3778 axente social progresivamente autónomo e responsable do seu propio proceso de aprendizaxe,
3779 tendo en conta os seus repertorios de linguas e intereses, así como as súas circunstancias
3780 específicas.

- 3781 – A coordinación cos departamentos de linguas para acordar unha nomenclatura gramatical
3782 común e evitar a confusión do alumnado ante a diversidade terminolóxica, así como a posta en
3783 común de aspectos gramaticais e a temporización e secuenciación dos contidos.
3784 Recoméndase, así pois, a actualización dos documentos do centro correspondentes.
- 3785 – A coordinación con outros departamentos para o establecemento de lecturas obrigatorias e/ou
3786 voluntarias de carácter transversal.
- 3787 – A introdución de actividades, preferentemente no primeiro curso, en coordinación con outros
3788 departamentos (especialmente de linguas e historia, mais non exclusivamente) onde se lle dea
3789 a oportunidade ao establecemento de relacións entre aspectos comúns destas materias.
- 3790 – A experimentación con novas metodoloxías como o traballo por proxectos, a clase invertida
3791 (*flipped classroom*), a aprendizaxe colaborativa etc., que permitan maximizar o tempo útil de
3792 traballo práctico na aula, optimizar resultados e facer o proceso de ensinanza máis inclusivo e
3793 variado, adaptándose ás especiais características desta etapa educativa, na que a preparación
3794 para a superación das probas de acceso á universidade é un obxectivo básico.
- 3795 – Tratamento transversal, a través de textos en grego orixinais, adaptados e/ou creados *ex*
3796 *professo*, dos contidos de historia, sociedade e legado.
- 3797 – A potenciación do uso das TIC, favorecendo a realización de vídeos, gravacións de son,
3798 presentacións en formato dixital, uso de aplicacións que favorezan a aprendizaxe, creación e
3799 difusión de contidos etc.
- 3800 – A incorporación de métodos activos que implican as seguintes recomendacións: introdución da
3801 expresión oral en grego adecuada ao contexto da práctica diaria na aula; elección, adaptación
3802 e/ou creación dun corpus de textos que permitan a aprendizaxe, preferentemente por uso, da
3803 gramática grega en xeral (introducindo progresivamente terminoloxía gramatical e sintáctica), e
3804 do vocabulario e expresións máis habituais dos textos obxecto de estudo, en particular;
3805 introdución de exercicios escritos e orais nos que se traballen a lectura e comprensión de
3806 textos gregos a través de preguntas en grego; introdución de exercicios escritos e orais nos
3807 que o alumnado, a partir dos textos obxecto de estudo, teña que expresar as mesmas ideas en
3808 grego con vocabulario e/ou expresións equivalentes aplicando o seu coñecemento da lingua
3809 grega; introdución de exercicios de tradución e/ou paráfrase de grego ás linguas de uso do
3810 alumnado, nos que se demostre a correcta comprensión do texto e a capacidade para expresar
3811 nas linguas propias as expresións idiomáticas presentes nos textos gregos. No segundo curso,
3812 estes exercicios terán por obxecto preferentemente os textos dos autores escollidos para a
3813 proba de acceso á universidade; introdución de exercicios de representación, preferentemente
3814 no primeiro curso, en posible coordinación cos outros departamentos de linguas, nos que o

- 3815 alumando compoña e interprete pequenas escenas en grego relacionadas coa vida cotiá, para
3816 reforzar a percepción de que as linguas clásicas tamén poden desenvolver unha función
3817 comunicativa real; uso correcto e guiado do dicionario e o seu apéndice gramatical e/ou outras
3818 ferramentas dixitais como posible apoio para a resolución de dúbidas gramaticais e léxicas.

Borrador

3819 21 Historia da Arte

3820 21.1 Introducción

3821 O obxecto da materia de Historia da Arte é a análise do feito artístico nas súas múltiples
3822 facetas e dimensións, non só desde unha perspectiva histórica, mediante a contextualización
3823 cultural e temporal de estilos, obras e artistas, senón entendéndoo como unha manifestación da
3824 intelixencia e da creatividade humana.

3825 A Historia da Arte, materia coa que o alumnado tomou xa contacto na educación secundaria
3826 obrigatoria a través dos contidos de materias como Xeografía e Historia, Filosofía, Latín, Música e
3827 Educación Plástica, Visual e Audiovisual, está estreitamente vinculada co logro dos obxectivos de
3828 etapa e co desenvolvemento das competencias clave, especialmente no que compete ao cultivo
3829 da sensibilidade artística e ao desenvolvemento de criterios estéticos, entendidos ambos os como
3830 aspectos esenciais da formación integral do alumnado e do seu enriquecemento cultural e
3831 persoal. Esta formación, en tanto que implica a comprensión da forma en que ideas e emocións se
3832 comunican de forma creativa a través de diversas manifestacións artísticas e culturais, relaciónase
3833 directamente coa competencia en conciencia e expresión culturais. Dun modo máis indirecto, a
3834 aprendizaxe da Historia da arte contribúe ao logro da madurez intelectual e emocional do
3835 alumnado, proporcionándolle o coñecemento de códigos e linguaxes e promovendo o
3836 desenvolvemento do seu propio xuízo e criterio estético. Ademais, a contribución desta materia ás
3837 competencias e obxectivos mencionados ha de procurar o coñecemento das realidades do mundo
3838 contemporáneo e do seu significado estético e a adopción dunha actitude construtiva con respecto
3839 á interpretación, protección e mellora do patrimonio cultural.

3840 A materia está estruturada ao redor de tres eixes fundamentais: a análise, a comprensión
3841 histórica e a apreciación crítica das principais manifestacións artísticas, e das súas relacións co
3842 resto de dimensións e aspectos da cultura e a experiencia humana; a incorporación da
3843 perspectiva de xénero e, por iso, entre outros aspectos, da visibilización das mulleres creadoras
3844 habitualmente excluídas do canon dominante; e a educación para a preservación, mellora e uso
3845 sostible do patrimonio histórico-artístico, entendido como elemento de desenvolvemento
3846 económico, social, ambiental e cultural.

3847 Os obxectivos da materia inclúen aspectos sobre o recoñecemento, estudo e análise da
3848 diversidade de manifestacións artísticas, o emprego básico das linguaxes artísticas e do
3849 vocabulario da disciplina, a identificación das diversas funcións atribuíbles á produción artística,
3850 así como á súa maior ou menor vinculación con diferentes movementos, xéneros, estilos, épocas
3851 e artistas, a diferenciación de cambios estéticos nas representacións do ser humano, a

3852 comprensión contextualizada das creacións culturais como reflexo da sociedade que as xerou, o
3853 coñecemento e protección do patrimonio histórico-artístico local, nacional e internacional, e a xa
3854 citada incorporación da perspectiva de xénero ao estudo histórico da arte.

3855 En canto aos criterios de avaliación, estes están deseñados para comprobar o grao de
3856 consecución dos obxectivos da materia e, en conexión cos contidos, están orientados ao logro dos
3857 obxectivos do bacharelato e das competencias clave. Intégranse as pautas metodolóxicas propias
3858 da Historia da Arte. Estes criterios supoñen, tamén, o deseño de instrumentos múltiples e
3859 diferentes con que valorar as accións que delimitan as competencias tendo en conta a diversidade
3860 e individualidade do alumnado.

3861 Os criterios de avaliación e os contidos agrúpanse, pola súa vez, en catro bloques. Así se
3862 organizaron por criterios temáticos, sen ser un obstáculo para que sexa posible realizar unha
3863 aproximación a eles seguindo unha orde cronolóxica. No primeiro bloque, «Aproximación á
3864 historia da arte», afóntase o problema da definición do obxecto de estudo artístico e a súa
3865 evolución no tempo, a linguaxe artística como forma de expresión e comunicación, o reto da
3866 interpretación e o xuízo estético, o vocabulario e a terminoloxía específicos que o alumnado debe
3867 saber utilizar, así como as técnicas do comentario histórico-artístico. O traballo con respecto a
3868 estes contidos ha de desenvolverse ao longo de todo o curso, pois constitúen elementos esenciais
3869 da disciplina.

3870 No segundo bloque, «A arte e as súas funcións ao longo da historia: da antigüidade á
3871 modernidade», trátanse as funcións e significados da actividade artística ao longo do tempo. Esta
3872 actividade, e as obras de arte debidas a ela, constitúen un valioso documento para coñecer as
3873 culturas que caracterizaron as distintas sociedades humanas ao longo de distintas épocas. É por
3874 iso que resulta imprescindible o estudo da obra de arte no seu contexto. Preténdese que o
3875 alumnado comprenda a relación entre a actividade artística e os fenómenos políticos, sociais,
3876 económicos e ideolóxicos. Abordarase, cando cumpra, o carácter subxectivo do autor e o
3877 problema do carácter autónomo da obra de arte.

3878 No terceiro bloque, «A arte e as súas funcións na contemporaneidade», ademais do
3879 establecido no bloque anterior, analízase o papel da arte como expresión da identidade individual
3880 e colectiva e dos sentimentos de pertenza. Trátase aquí de identificar e comprender todos aqueles
3881 elementos visuais, icónicos e simbólicos que, presentes en todas as culturas, definen a identidade
3882 individual e colectiva. Ademais, examínase criticamente a participación das mulleres e
3883 outórgaselles visibilidade ás artistas que estiveron marxinadas dun canon tradicionalmente
3884 concibido desde unha perspectiva androcéntrica.

3885 Por último, no cuarto e último bloque, «Realidade, espazo e territorio na arte», reflexiónase
3886 sobre a concepción da arte como representación e reflexo da realidade. Abórdanse contidos
3887 relacionados coa creación do espazo arquitectónico, o urbanismo e a relación da arte e o
3888 patrimonio artístico coa natureza e do desenvolvemento sostible.

3889 Finalmente, convén subliñar que o enfoque competencial do bacharelato e da Historia da Arte
3890 posibilita deseñar situacións e contextos de aprendizaxes máis activas, nos que dotar de maior
3891 protagonismo o alumnado e promover o traballo en equipo, os procesos de indagación e
3892 investigación, a creatividade e a transferencia do coñecemento adquirido. As propostas didácticas
3893 inclúen metodoloxías en que se apliquen, entre outros aspectos, a análise e a valoración
3894 argumentada, así como o uso crítico e ético da información.

3895 21.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Identificar diferentes concepcións da arte ao longo da historia, seleccionando e analizando información diversa de forma crítica, para valorar a diversidade de manifestacións artísticas como produto da creatividade humana e fomentar o respecto por estas.

- Todas as estratexias e procesos relacionados coa procura, selección, tratamento e análise da información resultan indispensables para a aprendizaxe e adquisición de novos coñecementos. É por iso polo que se fai necesario que o alumnado se exercite neles, procurando un grao suficiente de manexo crítico de fontes, de precisión na recollida de datos e de tratamento contrastado da información para partir da análise crítica e rigorosa desta. Este proceso ha de culminar coa elaboración de síntese, resumos, informes, recensións ou reelaboracións propias a través dos que organizar, interiorizar e comunicar o aprendido.
- Outro elemento fundamental é a delimitación do seu campo de estudo, algo ligado aos cambios históricos que se deron na comprensión deste e á evolución do significado dos seus conceptos fundamentais, empezando polo propio concepto de «obra de arte». En último termo, é esencial que o alumnado recoñeza a diversidade e heteroxeneidade, tanto diacrónica como sincrónica dos criterios estéticos, identificando aqueles que son propios de diferentes culturas, sociedades e artistas, prestando especial atención ao ámbito da arte contemporánea, de maneira que, máis aló das distincións clásicas, se identifique e aprecie unha gran variedade de expresións e estilos creativos, incluídas formas de expresión ligadas aos modos actuais de produción e comunicación, tales como o cómic, a arte urbana, o videoarte ou a arte dixital, entre outros.

OBX2. Recoñecer as diversas linguaxes artísticas como unha forma de comunicación e expresión de ideas, desexos e emocións, utilizando con corrección a terminoloxía e o vocabulario específico da materia, para expresar con coherencia e fluidez os seus propios xuízos e sentimentos e mostrar respecto e empatía polos xuízos e expresións dos demais.

- Resulta especialmente relevante que o alumnado recoñeza as diversas linguaxes artísticas como unha forma de comunicación e expresión estética con regras e pautas propias que se orixinan, vulneran e recrean de moi variados modos a teor de cada época, cultura, xénero, estilo ou artista individual. Estas regras poden referirse a padróns

formais e pautas técnicas (simetría, proporción, equilibrio da composición, tensión entre elementos, entre moitos outros), que convén que o alumnado recoñeza, sen que este coñecemento obstaculice a apreciación de obras artísticas máis innovadoras e menos suxeitas a regras e criterios estéticos preestablecidos. En calquera caso, o alumnado ha de comprender que a experiencia artística precisa, en moitas ocasións, do coñecemento previo dos códigos representativos e linguaxes plásticas cos que opera cada arte e cada artista.

- Doutra banda, é necesario que o alumnado coñeza e utilice con propiedade e corrección a terminoloxía e o vocabulario propio da materia, o que lle vai permitir realizar e comunicar os seus propios produtos, tales como comentarios artísticos, traballos de investigación ou reflexións persoais con fluidez e rigor, tanto en formatos dixitais como noutros máis tradicionais. O obxectivo é que o alumnado poida expresar de forma solvente ideas e xuízos propios, construír e integrar novos coñecementos, mobilizar os coñecementos que xa ten adquiridos e participar con actitude cooperativa en situacións comunicativas relacionadas co ámbito artístico, respectando sempre a diversidade de percepcións e opinións ante a obra de arte.

OBX3. Distinguir as distintas funcións da arte ao longo da historia, analizando a dimensión relixiosa, ideolóxica, política, social, económica, expresiva e propiamente estética da obra de arte, da súa produción e a súa percepción, para promover unha apreciación global e un xuízo crítico e informado destes.

- A produción artística adquiriu a miúdo, de maneira intencionada ou non, diferentes funcións. Así, a arte puido instrumentalizarse, nas súas orixes e aínda hoxe, como proceso máxico e ritual. Empregouse tamén como linguaxe para a transmisión de determinadas ideas, crenzas e doutrinas relixiosas. Serviu, en ocasións, a estados, colectivos e individuos, como medio de influencia e control, tanto para xerar conformidade coa orde social, como para subvertela e transformala. Foi igualmente utilizada como elemento de cohesión social e representación identitaria de grupos e colectividade. Concibiuse como actividade económica e na actualidade confúndese con procesos como o deseño industrial ou a publicidade. Interpretouse tamén como modo de expresión da subxectividade e dos sentimentos, e foi concibido, desde a época moderna, como unha actividade esencialmente autónoma, sen subordinación posible a ningunha outra función salvo a de recrearse a si mesmo,volvendo en ocasións á realidade na posmodernidade.
- Así, é importante que o alumnado identifique e contextualice historicamente as relacións complexas entre a produción artística e as mentalidades, intereses e accións dos estados e outros grupos de poder, das distintas clases e grupos sociais, así como das empresas e doutras instancias ou suxeitos individuais ou colectivos, incidindo nas que se establecen, hoxe en día, no marco dunha cultura audiovisual dominada polos medios e redes de comunicación. O obxectivo último é comprender a produción e percepción artística como un proceso histórico complexo, vinculado a distintos contextos, intencións e funcionalidades que resultan finalmente plasmadas na propia obra de arte.

OBX4. Identificar e caracterizar os principais movementos artísticos ao longo da historia, recoñecendo as relacións de influencia, préstamo, continuidade e ruptura que se producen entre eles, para comprender os mecanismos que rexen a evolución da historia da arte e fomentar o respecto e aprecio das manifestacións artísticas de calquera época e cultura.

- Ao final da etapa de bacharelato, o alumnado debe adquirir unha visión xeral sobre as distintas etapas e movementos que conforman a historia da arte. Trátase, nese sentido, de ir caracterizándoos nos seus trazos esenciais, establecendo relacións entre eles, identificando semellanzas e diferenzas, e sistematizando de modo crítico a información básica arredor destes. A dificultade de abarcar, dada a súa amplitude, toda esta secuencia

histórica, fai necesaria unha selección equilibrada de elementos temáticos que favoreza unha aproximación xeral ao desenvolvemento da historia da arte, propiciando unha concepción global deste na que se complementen a secuenciación lineal cunha análise transversal relativa ás funcións, valores e significados atribuíbles á creación e á experiencia artísticas.

- Concederáselles, así, especial atención ás relacións de influencia e aos mecanismos de reprodución que fan que un movemento artístico se prolongue no tempo, como ocorre na relación entre a arte grega e a romano, que perdure en si mesma, como a arte islámica, ou que, mediante unha ruptura, dea lugar a un movemento novo, como é o caso do neoclasicismo e do romanticismo. A propia reflexión sobre a linguaxe artística axudaralle ao alumnado a entender por que a un estilo lle segue outro, moitas veces contraposto, ou por que dous estilos conviven no tempo. Doutra banda, trátase tamén de identificar as continuas influencias que se dan entre o pasado e o presente, retomándose en ocasións linguaxes e elementos do pasado e rompendo noutros casos con el, para dar lugar, de forma progresiva ou máis abrupta, a novos movementos artísticos.

OBX5. Identificar e contextualizar espacial e temporalmente as máis relevantes manifestacións e personalidades artísticas, analizando a súa contorna social, política e cultural, e os seus aspectos biográficos, para valorar as obras e aos seus artistas como expresión da súa época e ámbito social, apreciar a súa creatividade e promover o coñecemento de diversas formas de expresión estética.

- É importante que o alumnado identifique as obras máis significativas de distintos artistas e movementos artísticos. Trátase de analizar aquelas que, pola súa significación e a súa repercusión ao longo do tempo, marcaron un fito na historia da arte. É igualmente importante que, na delimitación das obras e no proceso mesmo da análise, se evite usar criterios que, polo seu carácter ideolóxico, eurocéntrico, sexista ou, en xeral, discriminatorio, supoñan un rumbo inxustificable. Para evitalo, é conveniente infundir unha visión global e sen prexuízos da historia da arte, examinando e apreciando obras doutras culturas ou aquelas que, a pesar do seu interese e calidade, fosen marxinadas dos canons ao uso. Isto mesmo é extensible a artistas que, por diversos motivos, a historiografía esqueceu e que caeron no anonimato.
- Doutra banda, un dos eixes da materia debe ser entender as creacións artísticas como expresión da actividade humana e as súas circunstancias en determinada cultura e momento histórico. O estudo dunha obra de arte adquire así todo o seu significado, cando é posta en relación co seu contexto sociocultural e coa biografía da súa autora ou do seu autor. Convén, ademais, ter en conta o carácter bidireccional da devandita relación, de maneira que, aínda que ningunha obra pode ser plenamente entendida sen considerar os factores e circunstancias espazo-temporais e biográficos que interviñeron na súa creación, o estudo da obra de arte resulta igualmente un factor para ter en conta para o coñecemento da época, a cultura e a personalidade que a xestou.

OBX6. Coñecer e valorar o patrimonio artístico no ámbito local, nacional e mundial, analizando exemplos concretos do seu aproveitamento e as súas funcións, para contribuír á súa conservación, o seu uso comprometido a favor da consecución dos Obxectivos do Desenvolvemento Sostible e promoción como elemento conformador da identidade individual e colectiva, e como dinamizador da cultura e da economía.

- O recoñecemento do patrimonio artístico como un elemento que nos foi legado polas xeracións pasadas e a necesidade da súa conservación, uso sostible e promoción representan un imperativo fundamental para calquera sociedade e cultura. Neste sentido, o papel da materia de Historia da Arte resulta crucial, pois dificilmente podemos valorar algo que non coñecemos. Trátase, pois, de que o alumnado tome conciencia, a través da análise pormenorizada de casos concretos, do valor simbólico e da importancia social, ambiental e material do patrimonio

artístico e cultural, apreciando a complexidade e o mérito do traballo dos profesionais encargados do seu mantemento, así como daquelas repercusións económico-culturais que supón a súa conservación e posta en valor.

- A expresión da identidade e dos sentimentos de pertenza é unha das funcións atribuíbles á arte en practicamente todas as épocas e culturas, pois este adoita reflectir, en gran medida, aqueles elementos visuais, icónicos e simbólicos que definen as singularidades e crenzas colectivas. É importante, pois, que o alumnado reflexione de forma crítica e dialóxica sobre como a arte xera e transmite tales sentimentos e crenzas a distintas escalas, sendo instrumentalizado, en ocasións, como un medio propagandístico, de representación e de educación ao servizo do Estado ou outros grupos, mediante a creación, por exemplo, de institucións académicas e museísticas.

OBX7. Distinguir e describir os cambios estéticos e os diferentes canons de beleza ao longo da historia da arte, realizando análises comparativas entre obras de diversos estilos, épocas e lugares, para formarse unha imaxe axustada de si mesmo e consolidar unha madurez persoal que permita mostrar sensibilidade e respecto cara á diversidade superando estereotipos e prexuizos.

- A historia da arte é un medio para a reflexión sobre as distintas formas de representación humana ao longo do tempo. A necesidade humana de representarse, proxectarse e identificarse a través da imaxe é unha constante histórico-cultural que conduce á pregunta recorrente polas formas e propósitos da devandita representación. É necesario, pois, que a través da análise de xéneros como o do retrato e outros se promova no alumnado a captación da psicoloxía e a mirada interior dos personaxes, a expresión da diversidade de razas e etnias ou o reflexo do ciclo vital desde a infancia ata a vellez e a morte.
- Todo o anterior pode relacionarse, pola súa vez, co concepto de beleza e os seus opostos e a súa evolución histórica. Deste xeito, a través da análise comparativa de obras de distintos períodos, o alumnado pode recoñecer como foron cambiando a idea de beleza e os canons de valoración estética, adquirindo unha concepción complexa e non dogmática das ideas estéticas e dando ocasión ao desenvolvemento do seu propio criterio e gusto. Outro dos propósitos desta análise é contribuír a que o alumnado adopte unha actitude de respecto e recoñecemento da diversidade humana, tanto nos seus aspectos psíquicos e físicos como en canto ás súas manifestacións culturais, rexeitando todo tipo de prexuizos e estereotipos estéticos.

OBX8. Integrar a perspectiva de xénero no estudo da historia da arte, analizando o papel que ocuparon a muller e a imaxe que dela se deu nos diferentes estilos e movementos artísticos, para visibilizar as artistas e promover a igualdade efectiva entre mulleres e homes.

- A historiografía da arte, xestada a partir de mediados do século XVIII, relegou a muller das distintas disciplinas artísticas, negando e ocultando a súa capacidade creadora, como constata a escasa presenza feminina nas coleccións dos grandes museos. A materia de Historia da Arte pode ser unha ferramenta moi útil para inverter esta tendencia, recuperando e valorando aquelas figuras artísticas que, pola súa condición de muller, foron inxustificadamente marxinadas do canon da arte occidental.
- Por outra banda, analizando os estereotipos e símbolos relacionados coa muller e o ámbito feminino presentes nas obras de arte e nos que se representan espazos, roles, actividades e modos de vida, pódense contextualizar e comprender mellor as relacións entre ambos os sexos ao longo da historia. Trátase aquí de, a partir dunha análise crítica destas representacións e da súa función como xeradoras de conformidade social, promover no alumnado actitudes de rexeitamento fronte a condutas e comportamentos sexistas e de discriminación cara ás mulleres.

Materia de Historia da Arte 2º curso	
Bloque 1. Aproximación á historia da arte	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Valorar e respectar a diversidade de manifestacións artísticas a partir da investigación e o debate arredor das diferentes concepcións da arte e a análise de obras concretas sobre as que comprobar a pertinencia das devanditas concepcións.	OBX1
CA1.2. Elaborar e expresar con coherencia e fluidez xuízos e emocións propios sobre as obras de arte e mostrar respecto e empatía polos xuízos e expresións dos demais, utilizando a terminoloxía e o vocabulario específico da materia e demostrando un coñecemento básico de diversas linguaxes artísticas aprendidas.	OBX2
CA1.3. Recoñecer os mecanismos que rexen a evolución da historia da arte a partir da análise comparativa de obras de diversas épocas e da explicación das relacións de influencia, préstamos, continuidade e ruptura que se producen entre estilos, autores e movementos.	OBX4
Contidos	
- O debate sobre a definición de arte. O concepto da arte ao longo da historia. - A linguaxe artística: a arte como forma de comunicación. A variedade de códigos e linguaxes. Símbolos e iconografía na arte. A subxectividade creadora. A complexidade da interpretación. O xuízo estético. - Terminoloxía e vocabulario específico da arte na arquitectura e nas artes plásticas. - Ferramentas para a análise da obra de arte: elementos técnicos, formais e estilísticos. Estudo iconográfico e significado, identificación, contextualización e relevancia da obra. A análise comparativa. - Influencias, préstamos, continuidades e rupturas na historia da arte.	
Bloque 2. A arte e as súas funcións ao longo da historia: da antigüidade á modernidade	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Distinguir e analizar as funcións e as dimensións relixiosa, ideolóxica, política, social, económica, expresiva e propiamente estética das obras de arte, demostrando unha comprensión e un xuízo crítico e fundamentado destas e da súa produción e a súa percepción.	OBX3
CA2.2. Elaborar comentarios histórico-artísticos de distintas obras de arte a partir do coñecemento crítico e argumentado do seu contexto histórico, as súas funcións e a súa relevancia social, política e cultural, valorando e respectando distintas obras e formas de manifestacións artísticas.	OBX5
CA2.3. Identificar e analizar a complexidade do proceso de creación artística, elaborando recensións biográficas sobre as figuras máis destacadas e atendendo aos aspectos persoais que faciliten a comprensión do significado e do valor da obra, tomando conciencia do papel do artista no proceso	OBX5

creador.	
CA2.4. Elaborar argumentos propios sobre a noción de beleza, comparando canons e obras de diversos tipos, estilos, épocas e lugares, apreciando a diversidade como fonte de enriquecemento, superando estereotipos e prexuízos, e promovendo a formación dunha imaxe axustada de si mesmo.	OBX7
CA2.5. Analizar o papel conformador da identidade individual e colectiva que posúen a arte e o patrimonio artístico, analizando as autorrepresentacións humanas e o uso de recursos estéticos e iconográficos na xeración e o mantemento dos vínculos grupais.	OBX6
Contidos	
- A arte como instrumento máxico-ritual ao longo da historia. - A arte como dispositivo de dominación e control: desde as primeiras civilizacións urbanas ata o século XIX. - O clasicismo grego: antecedentes, plenitude e helenismo. - A arte e a súa función didáctica e relixiosa nas sociedades teocéntricas. - Arte e romanización: a obra civil romana. - A arte prerrománica en España. A arte románica e gótica. - A arte renacentista: Quattrocento e Quinquecento. O Renacemento en España: Juan de Herrera e O Greco. - Barroco e Contrarreforma en Italia e España: obras esenciais en arquitectura, escultura e pintura. Arquitectura barroca galega. - Pintura e perspectiva: a conquista da terceira dimensión. - A arte e o seu valor propagandístico: desde o mundo antigo ata o século XIX. - O papel das academias no século XVIII. O neoclasicismo. - A arte como idioma de sentimentos e emocións. A natureza e a representación das emocións. O romanticismo. - Pintura española do século XIX: Goya. - A arte como medio de progreso, crítica e transformación sociocultural desde o pensamento ilustrado ata o século XIX. O realismo. - Arte e identidade individual: a necesidade de representarnos. A imaxe do corpo humano. O xénero do retrato. A evolución na imaxe do artista. - Arte e identidade colectiva: escolas, rexionalismos e procura de identidade.	
Bloque 3. A arte e as súas funcións na contemporaneidade	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Coñecer e explicar as principais manifestacións e movementos artísticos, identificando e analizando o seu contexto cultural, a súa vinculación coas funcións atribuíbles á arte, as súas características estilísticas fundamentais e o seu desenvolvemento no tempo.	OBX4
CA3.2. Coñecer as principais figuras femininas da historia da arte, dándolle visibilidade á muller como artista, analizando o contexto político, social e cultural no que desenvolveron a súa produción artística e recoñecendo o seu esforzo por facerse valer nel.	OBX8

CA3.3. Coñecer e analizar criticamente a imaxe que se deu da muller na historia da arte, mediante a análise comparativa de obras de distintas épocas e culturas nas que se representen figuras, roles, símbolos e temas relacionados coa feminidade.	OBX8
Contidos	
- A pintura impresionista. - Vangardas e novas formas de expresión. - A arte como dispositivo de dominación e control: desde o século XIX á sociedade contemporánea. - A arte e o seu valor propagandístico: desde o século XIX á actual sociedade de consumo. - A arte como medio de progreso, crítica e transformación sociocultural desde o século XX á actualidade. - A arte como expresión dos avances tecnolóxicos: desde a Revolución Industrial ata a era dixital. - Arte e realidade: imitación e interpretación. A revolución da fotografía e do cinema. - A representación da muller na arte desde unha perspectiva crítica. - A muller como artista. A loita pola visibilidade ao longo da historia da arte.	
Bloque 4. Realidade, espazo e territorio na arte	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Comprender a importancia da conservación e promoción do patrimonio artístico, investigando sobre os procesos de adquisición, conservación, exhibición e uso sostible de obras de arte, así como sobre o impacto positivo e negativo das accións humanas sobre elas.	OBX6
CA4.2. Analizar o papel conformador da identidade individual e colectiva que posúen a arte e o patrimonio artístico, analizando as autorrepresentacións humanas e o uso de recursos estéticos e iconográficos na xeración e o mantemento dos vínculos grupais.	OBX6
Contidos	
- Arquitectura e espazo: a creación de espazos arquitectónicos. - Arquitectura do século XX. Principais arquitectos do século XX. - Arte e intervención no territorio: o urbanismo como arte. - Arquitectura, urbanismo e deseño sostible. A contribución da arte aos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible. Arte e medio ambiente. - O patrimonio artístico: preservación, conservación e usos sostibles. Museografía e museoloxía. - Arte, mecenado e coleccionismo como elementos de diferenciación social.	

3898 21.4 Orientacións pedagóxicas

3899 A intervención educativa na materia de Historia da Arte desenvolverá o seu currículo e tratará
3900 de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos

3901 obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada adquisición das
3902 competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

3903 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
3904 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
3905 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
3906 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
3907 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
3908 nivel de desempeño.

3909 [Relación entre os obxectivos da materia de Historia da Arte e as competencias clave a través dos](#)
3910 [descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	3				4	1-3		1-3.2
OBX2	1-5			1	1.2-5	1	3	2-3.2
OBX3					1.2-4	1-3		1-2-3.2
OBX4					4	1-2-3		1-2-3.2
OBX5					3.1-4	1-2-3		1-2-3.2
OBX6					4	1-2-3	1	1-2-3.2
OBX7					1.1-3.1-4	1-3		1-3.2
OBX8	5				3.1	1-2-3		1-2-3.2

3911 [Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe](#)

- 3912 – A explicación dos aspectos técnicos, conceptuais e formais das artes plásticas e a arquitectura
- 3913 que permitan ao alumnado afrontar con solvencia a análise dunha obra.
- 3914 – A análise do enclave espazo-temporal da produción artística para unha axeitada comprensión e
- 3915 explicación do contexto político, social, cultural, económico, relixioso e ideolóxico no que esta
- 3916 se desenvolve.
- 3917 – O traballo da competencia lingüística do alumnado no vocabulario e nos termos propios da
- 3918 materia para a realización tanto oral como escrita de produtos solventes.
- 3919 – O uso de estratexias para traballar a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o
- 3920 fomento da creatividade, do espírito científico e do emprendemento.

- 3921 – A realización dun traballo de investigación sobre o patrimonio cultural galego, a súa protección
3922 legal e accións públicas e privadas para a súa conservación, mantemento e posta en valor.

Borrador

3923 22 Historia da Filosofía

3924 22.1 Introducción

3925 As culturas humanas constitúense e recoñécense de acordo coas respostas que ofrecen para
3926 as cuestións máis fundamentais. Entre estas cuestións atópanse as referidas á orixe, natureza e
3927 sentido do cosmos, ao propio ser e destino do ser humano, á posibilidade e as formas do
3928 coñecemento, e á definición daqueles valores (a verdade, o ben, a xustiza, a beleza) que
3929 estimamos adecuados para orientar as nosas accións e creacións. Agora ben, aínda que as
3930 cuestións son, en esencia, as mesmas, a variabilidade histórica das formas en que se formulan e
3931 das tentativas de solución é aparentemente enorme. O obxectivo da materia de Historia da
3932 Filosofía é percorrer o camiño no que estas preguntas e respostas se deron, dunha forma
3933 distintivamente crítica e racional, no devir do pensamento occidental, sen que iso signifique
3934 ignorar a riqueza e relevancia doutras tradicións de pensamento. Este obxectivo é dunha
3935 importancia sobresaínte para o logro da madurez persoal, social e profesional do alumnado.
3936 Aventurarnos a explorar a vida das ideas filosóficas, na relación complexa e dialéctica que
3937 manteñen historicamente entre si e con outros aspectos da nosa cultura, é tamén explorar a
3938 intrincada rede de conceptos e representacións sobre a que pensamos, desexamos, sentimos e
3939 actuamos. Así, lonxe de ser un mero compendio erudito de coñecementos, a materia de Historia
3940 da Filosofía debe representar para as alumnas e os alumnos un fascinante exercicio de
3941 descubrimento do conxunto de ideas e valores que sustentan tanto a súa forma de ser como a da
3942 súa propia época e contorna social.

3943 Ademais, aínda que a materia de xeito ineludible mire sempre de esguello a probas xerais ao
3944 remate do curso no que se imparte, preséntase como unha continuidade da disciplina impartida no
3945 primeiro curso de bacharelato. Se alí se buscaba fornecer o alumno dunha serie de conceptos
3946 básicos, dun vocabulario mínimo para a comprensión filosófica, agora a materia Historia da
3947 Filosofía presenta nunha perspectiva histórica e ampliada os problemas e conceptos tratados con
3948 anterioridade. Deste xeito, a óptica histórica debe afianzar a comprensión dos grandes problemas
3949 filosóficos apuntados, que agora lle han de aparecer ao alumnado baixo unha perspectiva máis
3950 rica e complexa.

3951 Para lograr as metas propónse o desenvolvemento dunha serie de obxectivos que, máis aló de
3952 profundar nos procedementos da indagación filosófica cos que se traballou en primeiro de
3953 bacharelato, e do coñecemento significativo dalgunhas das máis importantes concepcións,
3954 documentos, autores e autoras da historia do pensamento occidental, lle dean ao alumnado a
3955 posibilidade de analizar criticamente as ideas coas que pensa, identificándoas na súa orixe máis

3956 remota e perseguíndoas no transcurso das súas variacións históricas. Esta análise histórica e
3957 dialéctica das ideas ha de atender tanto ás súas relacións de oposición e complementariedade co
3958 resto das ideas filosóficas como á súa conexión coa xeneralidade das manifestacións culturais,
3959 políticas ou sociais nas que aquelas ideas se expresan e xunto ás que cabe contextualizalas. Por
3960 iso é polo que nesta proposta se insiste en comprender a historia do pensamento filosófico, non
3961 de maneira illada, limitándoa ao coñecemento dos seus textos, autores e autoras máis relevantes,
3962 senón en relación coa totalidade do contexto histórico e cultural no que as ideas se descubren,
3963 xeran e manifestan, atendendo ás múltiples expresións e fenómenos sociais, políticos, artísticos,
3964 científicos ou relixiosos nos que podemos encontrar e incardinar estas ideas e, máis
3965 especificamente, inquirindo sobre elas en textos e documentos de carácter literario, histórico,
3966 científico ou de calquera outro tipo. O fin último é que o alumnado, unha vez entenda as teorías e
3967 controversias filosóficas que articularon a historia do pensamento occidental, estea en mellores
3968 condicións para adoptar unha posición propia, dialogante, crítica e activa ante os problemas do
3969 presente e os retos e desafíos do século XXI.

3970 Cada un dos obxectivos referidos relaciónase cos obxectivos xerais de etapa para bacharelato
3971 e coas competencias clave, e máis directamente con determinados criterios de avaliación. Estes
3972 criterios entenderanse como ferramentas de diagnóstico e mellora en relación co nivel de
3973 desempeño que se espera da adquisición dos devanditos obxectivos. Dado este enfoque
3974 competencial, os criterios de avaliación, sempre en relación cos contidos, deberán atender
3975 ineludiblemente tanto aos procesos de aprendizaxe como ao produto ou resultante destes. Doutra
3976 banda, tales criterios terán que poñerse en práctica a través de instrumentos de avaliación
3977 diferenciados e axustables aos distintos contextos e situacións de aprendizaxe nos que haxa de
3978 concretarse o desenvolvemento dos citados obxectivos.

3979 En canto aos criterios de avaliación e os contidos, estes están distribuídos en tres bloques,
3980 referidos a tres intervalos históricos especialmente significativos na historia do pensamento
3981 filosófico occidental: a orixe e desenvolvemento da filosofía na antigüidade grega, o xurdimento da
3982 modernidade europea a partir das súas raíces no pensamento e a cultura medieval e, por último, o
3983 clímax e a crise do pensamento moderno ata chegar ao heteroxéneo panorama filosófico dos
3984 nosos días. En cada un destes tres bloques enúncianse aqueles contidos que resulta esencial
3985 tratar nun curso básico de historia da filosofía no bacharelato, sen prexulgar o grao de atención
3986 que haxa de prestárselle a cada bloque e coñecemento nin a forma de articularlos, de maneira que
3987 se poidan seleccionar aqueles que conveña tratar por extenso e aqueloutros que se comprendan
3988 de maneira complementaria ou contextual.

3989 Os criterios de avaliación e os contidos organizáronse arredor dunha serie de problemas
3990 filosóficos fundamentais e a partir do diálogo que ao seu respecto mantiveron e manteñen entre si

3991 diferentes pensadoras e pensadores desta ou de diferentes épocas. Preténdese evitar así a mera
3992 relación diacrónica de autores ou textos canónicos e darlle á materia unha orientación máis
3993 temática. Ademais, propónse abordar cada un deses problemas non só a través de textos de
3994 eminente natureza filosófica e dun nivel adecuado ao carácter básico da materia, senón tamén
3995 mediante a análise complementaria de textos e documentos literarios, historiográficos e de
3996 calquera outro tipo que sexan pertinentes e teñan ou tivesen relevancia histórica en relación co
3997 problema tratado.

3998 Doutra banda, nos tres bloques propónse analizar a situación da muller no ámbito da filosofía,
3999 coa intención de reparar o agravio histórico con respecto a aquelas filósofas que foron marxina-
4000 das no canon tradicional pola súa simple condición de mulleres, medida que se complementa coa
4001 atención que no derradeiro bloque se lle presta ao pensamento feminista como unha das
4002 concepcións máis representativas da historia recente das ideas. O abandono, así mesmo, dos
4003 catro períodos historiográficos tradicionais pretende subliñar o aspecto dinámico e interconectado
4004 das distintas etapas ou fases da historia do pensamento filosófico, así como darlle un maior peso
4005 á análise do pensamento moderno e contemporáneo, que é o protagonista dos dous últimos
4006 bloques, sen que iso supoña esquecer o inmenso e riquísimo caudal de cuestións e ideas que
4007 representa o pensamento antigo e medieval.

4008 22.2 Obxectivos

Obxectivos da área

OBX1. Buscar, analizar, interpretar, producir e transmitir información relativa a feitos histórico-filosóficos, a partir do uso crítico e seguro de fontes e o dominio de técnicas sinxelas de investigación, para xerar coñecementos e producións propias sobre a historia dos problemas e ideas filosóficos.

- O labor de investigación da historia da filosofía comparte cos estudos históricos, pero tamén coa filoloxía e con outras ciencias humanas, o feito de que o seu obxecto de estudo veña marcado por textos, documentos e outras manifestacións análogas legadas pola tradición. É, pois, fundamental que o alumnado saiba traballar con fontes fiables e relevantes, entendéndooas no seu contexto social e cultural á vez que na súa proxección histórica, e establecendo relacións entre documentos de diferentes épocas e culturas. Para iso, é preciso dotalo de ferramentas de investigación con que buscar e organizar a información, tanto en contornas dixitais como noutras máis tradicionais, avaliala e utilízala de maneira crítica para a produción e transmisión de coñecementos relativos á materia. O obxectivo é que, ademais do uso de documentos dunha certa complexidade formal e material, poida construír os seus propios xuízos e elaborar producións a partir do diálogo con tales documentos e do exercicio dunha actitude indagadora, autónoma e activa sobre a aprendizaxe da disciplina. Isto supón non só a facultade de interpretar e comentar formalmente textos e outros documentos e manifestacións histórico-filosóficas, relacionándoos con problemas, teses e autores, senón tamén a de realizar esquemas, mapas conceptuais, cadros cronolóxicos e outras elaboracións, incluídas a produción e exposición de traballos de investigación de carácter básico, utilizando os protocolos para o efecto, e tanto de forma individual como colaborativa.

OBX2. Recoñecer as normas e pautas da argumentación e o diálogo filosóficos, mediante a súa identificación e análise en distintos soportes e a través de diversas actividades, para aplicalas con rigor na construción e exposición de argumentos e no exercicio do diálogo cos demais.

- O dominio da argumentación é un factor fundamental para pensar e comunicarse con rigor e efectividade, tanto no ámbito das ciencias e saberes como no da vida cotiá, así como unha condición necesaria para a formación do propio xuízo persoal. É, pois, necesario que o alumnado, tanto no traballo con textos e documentos como no diálogo filosófico con outros, empregue argumentos correctos e ben fundados, apreciando o rigor argumentativo e detectando e evitando os modos dogmáticos, falaces e nesgados de soste ou discutir opinións e hipóteses.
- Doutra banda, se o diálogo goza na didáctica da filosofía dun merecido recoñecemento, tanto como expresión do carácter propiamente dialéctico da indagación filosófica como en tanto elemento esencial do exercicio da cidadanía democrática, no estudo da historia das ideas garda unha dobre función: a de promover o debate filosófico e a de facelo arredor de formulacións e concepcións que gardan á vez entre elas un diálogo ao longo do tempo. Trátase, pois, de promover non só o diálogo empático, cooperativo e comprometido coa busca do coñecemento, a libre expresión de ideas e o respecto á pluralidade de teses e opinións, senón tamén a aptitude para o pensamento crítico e relacional arredor de ideas de autoras e autores de épocas moi distintas, entendendo en todos os casos a disensión e a controversia non necesariamente como un conflito senón tamén como complementariedade e ocasión para unha mellor comprensión dos problemas.

OBX3. Comprender e expresar diferentes concepcións filosóficas historicamente dadas, mediante o achegamento ás súas fontes e o traballo crítico sobre estas, para desenvolver o coñecemento dun acervo que constitúe parte esencial do patrimonio cultural común.

- A tradición filosófica, así como o debate filosófico contemporáneo, viñeron acumulando e transmitindo, e seguen producindo hoxe, un inmenso e moi valioso acervo de formulacións, preguntas, intentos de resposta, ideas, argumentacións e formulacións diferentes arredor das cuestións filosóficas, moduladas de acordo co contexto histórico e o esforzo das autoras e dos autores nos que, en cada caso, tiveron medio de expresión. O coñecemento das máis importantes destas propostas filosóficas debe formar parte da cultura de todo o alumnado e, en xeral, dunha cidadanía ilustrada. doutro lado, a aprendizaxe de tales concepcións filosóficas precisa dun traballo orientado desde a experiencia actualizada de cuestións xa tratadas en primeiro de bacharelato, de maneira que sexa o alumnado o que, en relación coas devanditas cuestións, sinta a necesidade de investigar a súa raíz e dimensión histórica a través do contacto directo con documentos e do traballo a partir destes. Unha indagación que debe ser, ademais, allea a prexuízos etnocéntricos, sexistas ou de calquera outro tipo, e recoñecer o papel, a miúdo oculto e marxinado, das mulleres, así como a importancia e influencia doutras tradicións de pensamento diferentes á nosa, analizando criticamente as conceptualizacións de carácter excluínte ou discriminatorio que formen ou formasen parte do discurso filosófico.

OBX4. Recoñecer a natureza esencialmente plural e diversa das concepcións filosóficas historicamente dadas, mediante a súa posta en relación dialéctica, de confrontación e complementariedade, para xerar unha concepción complexa e dinámica da historia do pensamento, e promover unha actitude tolerante e comprometida coa resolución racional e dialogada dos conflitos.

- A filosofía, a diferenza doutros ámbitos do coñecemento, preséntase radicalmente aberta e disputada en todas as súas áreas, algo que non ten por que ser interpretado como defecto ou disfunción, senón, ao contrario, como indicio do carácter complexo e dialéctico tanto da disciplina como de moitas das cuestións filosóficas nas que non son posible, nin quizais desexable, a unanimidade, pero si o diálogo respectuoso e construtivo.
- Este carácter plural da filosofía é mais evidente cando o comprendemos a través da súa dimensión histórica. Con todo, tampouco aquí esta riqueza de perspectivas compromete a unidade esencial que define a toda a empresa filosófica como unha busca incondicionada e integral da verdade e do sentido da realidade nos seus aspectos máis fundamentais. Doutro lado, o contacto cos distintos modos de argumentación e exposición que corresponden ás concepcións filosóficas, así como coa diversidade de formas con que cabe interpretalas, resultan unha experiencia óptima para a práctica do pensamento complexo, a análise, a síntese, e a comprensión da realidade e dos problemas filosóficos e de relevancia cultural e social desde unha perspectiva máis profunda e plural, menos nesgada, e crítica con todo dogmatismo, en consonancia co que debe ser o exercicio dunha cidadanía democrática.

OBX5. Recoñecer o modo en que se formularon sucesivamente, a través de distintas épocas e concepcións filosóficas, os mesmos problemas filosóficos, mediante a análise e interpretación de textos e outros modos de expresión filosófica ou máis amplamente culturais historicamente dados, para afrontar tales problemas a partir da reflexión crítica sobre o coñecemento do achegado pola tradición.

- A reflexión filosófica, que no curso de primeiro de bacharelato se abordaba de maneira principalmente temática, desenvólvese aquí de modo tamén diacrónico, analizando os problemas filosóficos en diferentes momentos históricos, linguaxes e formas, e en relación cos aspectos socioculturais de cada época e cultura. A suma das devanditas fases ou momentos comprende un conxunto de formulacións e respostas que o alumnado debe coñecer non só para comprender a historia pasada, e mesmo o propio concepto de historia, senón tamén para entender o seu propio presente e pensar o seu futuro de maneira máis reflexiva e coidadosa. Ademais, na filosofía, dado o seu carácter plural e sempre aberto, é aínda máis pertinente que noutros saberes ter consciencia dese proceso histórico, el mesmo un obxecto de reflexión filosófica, e no que se pode atopar, ademais, o xerme de todo o pensamento contemporáneo.
- É necesario por iso que o alumnado analice os problemas filosóficos ao longo da historia, esclarecendo as condicións socioculturais da súa aparición, e conectando o tratamento que se fai destes en distintas correntes e escolas de pensamento. O obxectivo é que alumnas e alumnos afronten tales problemas desde o recoñecemento tanto da súa radicalidade e universalidade como da pluralidade e variabilidade en que se expresan, reflexionando sobre a relación de ambos os aspectos, co fin de promover un coñecemento profundo e crítico da filosofía e da cultura en que esta se insire e desenvolve.

OBX6. Recoñecer as formas diversas en que os interrogantes filosóficos e os seus intentos de resposta se presentaron historicamente noutros ámbitos da cultura, mediante a análise interpretativa de textos e outras manifestacións pertencentes a eses ámbitos, para promover unha concepción sistemática, relacional e complexa da historia da cultura occidental e do papel das ideas filosóficas nela.

- A filosofía, lonxe de ser un saber ensimesmado nos seus problemas e linguaxe, alleo ao resto de saberes e aspectos da existencia humana, mostrouse sempre interesada en dialogar con outros ámbitos de coñecemento, nutríndose deles e enriquecéndoos con novas ideas e perspectivas. A iso súmaselle que o estudo da filosofía resulta máis estimulante e rico cando se exercita mediante a análise doutras manifestacións culturais nas que os problemas e as concepcións histórico-filosóficas están presentes, de maneira polo menos tácita. Por iso, o achegamento á materia de Historia da Filosofía debe realizarse non só a través do estudo e interpretación dos textos das grandes filósofas e dos grandes filósofos, senón tamén a través das análises daqueles outros documentos e acontecementos históricos de carácter político, artístico, científico ou relixioso que resulten filosoficamente relevantes.
- O obxectivo é, por unha banda, que o alumnado comprenda a natureza interdisciplinaria e transdisciplinaria da reflexión filosófica e a súa función articuladora do conxunto dos saberes e, polo outro, que recoñeza a relación entre as distintas teorías filosóficas e aqueles movementos, doutrinas e creacións sociais, políticas, morais, artísticas, científicas e relixiosas coas que aquelas compartiron espazo histórico e cultural, identificando as súas influencias mutuas e, en especial, os fundamentos e problemas filosóficos que latexan baixo os citados movementos, doutrinas e creacións.

OBX7. Analizar problemas fundamentais e de actualidade, mediante a exposición crítica de distintas posicións histórico-filosóficas relevantes para a comprensión e discusión daqueles, para desenvolver a autonomía de xuízo e promover actitudes e accións cívica e eticamente consecuentes.

- Os grandes sistemas de pensamento desenvolvidos ao longo do tempo non son só lugares de referencia para entender en profundidade o pasado, os nosos sinais de identidade culturais ou o noso modo mesmo de ser, coñecer ou valorar, senón que son tamén guías que, tratadas de maneira crítica, iluminan os máis complexos debates actuais, constituíndo así unha ferramenta indispensable para a nosa tarefa de promover un mundo máis xusto, sostible e racional. Neste sentido, a historia da filosofía representa un esforzo progresivo por comprender a realidade e orientar a acción humana, tanto nun sentido individual como colectivo. Ademais, prové o alumnado dun marco de referencia idóneo para o exercicio dunha cidadanía consciente, criticamente comprometida cos valores comúns e posuidora dunha actitude reflexiva e construtiva ante os retos do século XXI. Así, en tanto se coñecen con profundidade as distintas ideas, teorías e controversias filosóficas implicadas nas cuestións que conforman a actualidade, tales como a desigualdade e a pobreza, a situación dos dereitos humanos no mundo, o logro da efectiva igualdade entre homes e mulleres ou os problemas ecosociais, que conforman a actualidade, estarase en mellores condicións para entendelos e afrontalos. O propósito último é que o alumnado poida postularse ante eles con plena conciencia do que as súas ideas deben ao curso histórico do pensamento filosófico e, por iso, cunha maior esixencia crítica e un máis firme compromiso co seu perfeccionamento, así como coas actitudes e accións que caiba deducir delas.

4009 **22.3 Criterios de avaliación e contidos**

4010 **2º curso**

Materia de Historia da Filosofía

2º curso

Bloque 1. Da orixe da filosofía en Grecia ata o fin da Antigüidade

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Xerar un coñecemento rigoroso de fontes e documentos filosoficamente relevantes, aplicando técnicas de busca, organización, análise, comparación e interpretación destes, e relacionándoos correctamente con contextos históricos, problemas, teses, autoras e autores, así como con elementos pertencentes a outros ámbitos culturais.	OBX1
CA1.2. Construír xuízos propios sobre problemas histórico-filosóficos, a través da elaboración e presentación de documentos e traballos de investigación sobre estes con precisión e aplicando os protocolos ao uso, tanto de forma individual como grupal e cooperativa.	OBX1
CA1.3. Empregar argumentos de modo rigoroso, recoñecendo e aplicando normas, técnicas e pautas lóxicas, retóricas e argumentativas, e evitando modos dogmáticos, falaces e nesgados de soste opinións e hipóteses.	OBX2
CA1.4. Soste o hábito do diálogo argumentativo, empático, aberto e construtivamente comprometido coa procura do coñecemento, a través da participación activa, respectuosa e colaborativa en cantas actividades se propoñan.	OBX2
CA1.5. Adquirir e expresar un coñecemento significativo das máis importantes propostas filosóficas que se sucederon ao longo da historia, a través da indagación sobre elas e a identificación das cuestións ás que responden.	OBX3
CA1.6. Identificar, comprender e debater sobre os principais problemas, ideas, teses e controversias filosóficas da historia do pensamento, a través da análise e comentario crítico de textos e documentos filosóficos ou relevantes para a filosofía.	OBX3
CA1.7. Xerar unha concepción plural, dialéctica, aberta e crítica da historia do pensamento, a través da comprensión, a realización de sínteses comparativas e a exposición das relacións de oposición e complementariedade entre teses, escolas, filósofas e filósofos dunha mesma época ou tradición ou de distintas épocas e tradicións.	OBX4
CA1.8. Afrontar os grandes problemas filosóficos no seu dobre aspecto histórico e universal, a través da análise e exposición crítica das condicións culturais que permitiron a aparición e evolución daqueles en distintos momentos da historia.	OBX5
CA1.9. Comprender a dimensión temporal e universal dos problemas filosóficos máis importantes, comparando mediante esquemas ou outros produtos ou actividades o tratamento filosófico que se fai deles en distintas épocas, escolas, tradicións, autoras e autores.	OBX5
CA1.10. Adquirir unha concepción sistémica e relacional da historia da cultura occidental, e do papel das ideas filosóficas nela, mediante a análise, comentario e comparación de textos ou documentos literarios, historiográficos, xornalísticos, científicos ou relixiosos, así como de calquera outra manifestación cultural, nos que se expresen problemas e concepcións filosoficamente relevantes.	OBX6
CA1.11. Desenvolver a autonomía de xuízo e promover formulacións, actitudes e accións ética e civicamente consecuentes con respecto a problemas fundamentais da actualidade, a partir da	OBX7

comprensión de ideas, teorías e controversias histórico-filosóficas que poidan contribuír a clarificar tales problemas, e a elaboración de propostas de carácter crítico e persoal con respecto a estes.

Contidos

- Introducción á historia da filosofía.
 - A universalidade dos problemas aos que se enfronta.
 - A historicidade das concepcións filosóficas propostas.
 - Os métodos de traballo en historia da filosofía.
- O xurdimento da filosofía occidental en Grecia: o paso do mito ao logos.
 - A orixe grega da filosofía occidental. A filosofía noutras tradicións culturais.
 - A cosmovisión mítica.
 - A teorización filosófica como proposta dunha cosmovisión racional.
 - O pensamento dos presocráticos sobre a realidade.
- O século V, o esplendor de Atenas.
 - A democracia ateniense e a época de Pericles.
 - Aspasia de Mileto e o papel da muller na cultura e na filosofía gregas.
 - A reflexión sofista sobre o individuo e a cidadanía.
 - A figura de Sócrates e o compromiso coa polis.
- O problema da realidade.
 - A solución platónica: a teoría das ideas e o dualismo ontolóxico e a súa problematicidade.
 - As críticas aristotélicas á teoría das ideas. Hilemorfismo, teoría das causas e teleoloxismo na natureza.
- O problema do coñecemento.
 - Os conceptos universais en Sócrates.
 - A teoría platónica do coñecemento. A dialéctica como saber. A reminiscencia.
 - O proceso de coñecemento segundo Aristóteles. Experiencia sensible e o traballo do entendemento.
- A antropoloxía na filosofía clásica.
 - O método socrático e o coñecemento de si.
 - O dualismo antropolóxico platónico. A teoría da alma.
 - As funcións da alma en Aristóteles.
- A discusión ética.
 - O intelectualismo socrático.
 - A fundamentación teórica da xustiza e as virtudes en Platón.
 - Eudemonismo e virtudes na ética aristotélica.
- O debate político.
 - O isomorfismo ético-político en Platón: o estado xusto e o papel da educación.
 - O ser humano como animal político. A reflexión aristotélica sobre a polis.
- A época helenística.
 - Alexandre Magno. Da polis ao imperio.

- Filosofía, ciencia e cultura no helenismo. A figura de Hipatia de Alexandría.
- As grandes escolas morais no helenismo. Estoicismo e epicureísmo.

Bloque 2. Da Idade Media á modernidade europea

Critérios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Xerar un coñecemento rigoroso de fontes e documentos filosoficamente relevantes, aplicando técnicas de busca, organización, análise, comparación e interpretación deste, e relacionándoos correctamente con contextos históricos, problemas, teses, autoras e autores, así como con elementos pertencentes a outros ámbitos culturais.	OBX1
CA2.2. Construír xuízos propios sobre problemas histórico-filosóficos, a través da elaboración e presentación de documentos e traballos de investigación sobre estes con precisión e aplicando os protocolos ao uso, tanto de forma individual como grupal e cooperativa.	OBX1
CA2.3. Empregar argumentos de modo rigoroso, recoñecendo e aplicando normas, técnicas e pautas lóxicas, retóricas e argumentativas, e evitando modos dogmáticos, falaces e nesgados de soste opinións e hipóteses.	OBX2
CA2.4. Soste o hábito do diálogo argumentativo, empático, aberto e construtivamente comprometido coa procura do coñecemento, a través da participación activa, respectuosa e colaborativa en cantas actividades se propoñan.	OBX2
CA2.5. Adquirir e expresar un coñecemento significativo das máis importantes propostas filosóficas que se sucederon ao longo da historia, a través da indagación sobre elas e a identificación das cuestións ás que responden.	OBX3
CA2.6. Identificar, comprender e debater sobre os principais problemas, ideas, teses e controversias filosóficas da historia do pensamento, a través da análise e comentario crítico de textos e documentos filosóficos ou relevantes para a filosofía.	OBX3
CA2.7. Xerar unha concepción plural, dialéctica, aberta e crítica da historia do pensamento, a través da comprensión, a realización de sínteses comparativas e a exposición das relacións de oposición e complementariedade entre teses, escolas, filósofas e filósofos dunha mesma época ou tradición ou de distintas épocas e tradicións.	OBX4
CA2.8. Afrontar os grandes problemas filosóficos no seu dobre aspecto histórico e universal, a través da análise e exposición crítica das condicións culturais que permitiron a aparición e evolución daqueles en distintos momentos da historia.	OBX5
CA2.9. Comprender a dimensión temporal e universal dos problemas filosóficos máis importantes, comparando mediante esquemas ou outros produtos ou actividades o tratamento filosófico que se fai deles en distintas épocas, escolas, tradicións, autoras e autores.	OBX5
CA2.10. Adquirir unha concepción sistémica e relacional da historia da cultura occidental, e do papel das ideas filosóficas nela, mediante a análise, comentario e comparación de textos ou documentos	OBX6

literarios, historiográficos, xornalísticos, científicos ou relixiosos, así como de calquera outra manifestación cultural, nos que se expresen problemas e concepcións filosoficamente relevantes.	
CA2.11. Desenvolver a autonomía de xuízo e promover formulacións, actitudes e accións ética e civicamente consecuentes con respecto a problemas fundamentais da actualidade, a partir da comprensión de ideas, teorías e controversias histórico-filosóficas que poidan contribuír a clarificar tales problemas, e a elaboración de propostas de carácter crítico e persoal con respecto a estes.	OBX7
Contidos	
- A asimilación do pensamento grego pola filosofía cristiá. Etapas e cuestións fundamentais na filosofía medieval. - O encontro do cristianismo coa filosofía grega. - A patrística: o neoplatonismo en Agostiño de Hipona. - A filosofía árabe e xudía. - A escolástica. O aristotelismo en Tomé de Aquino e a crise da escolástica en Guillerme de Ockham. - A personalidade polifacética de Hildegard von Bingen. - O problema da relación entre fe e razón na filosofía medieval. De Agostiño a Ockham. - O nacemento da modernidade europea. - O Renacemento. - A reforma protestante. - A revolución científica. - O xiro epistemolóxico da modernidade. - O racionalismo: René Descartes. - O empirismo: David Hume. - O debate metafísico na modernidade. - A teoría cartesiana das substancias. - O materialismo desde Thomas Hobbes á ilustración. - A cuestión da orixe e fundamento da sociedade e o poder na modernidade. - A ruptura co pensamento político medieval. - A teoría do contrato social. Thomas Hobbes, John Locke e Jean-Jacques Rousseau. - A Ilustración como cumio da modernidade. - O proxecto ilustrado: potencia e límites da razón. - Os dereitos do home. - A filosofía crítica de Immanuel Kant e o problema da metafísica como ciencia. - A ética formal kantiana fronte ás éticas materiais (éticas da felicidade e utilitarismo).	
Bloque 3. Da modernidade á posmodernidade	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Xerar un coñecemento rigoroso de fontes e documentos filosoficamente relevantes, aplicando técnicas de busca, organización, análise, comparación e interpretación destes, e relacionándoos	OBX1

correctamente con contextos históricos, problemas, teses, autoras e autores, así como con elementos pertencentes a outros ámbitos culturais.	
CA3.2. Construír xuízos propios sobre problemas histórico-filosóficos, a través da elaboración e presentación de documentos e traballos de investigación sobre estes con precisión e aplicando os protocolos ao uso, tanto de forma individual como grupal e cooperativa.	OBX1
CA3.3. Empregar argumentos de modo rigoroso, recoñecendo e aplicando normas, técnicas e pautas lóxicas, retóricas e argumentativas, e evitando modos dogmáticos, falaces e nesgados de soste opinións e hipóteses.	OBX2
CA3.4. Soste o hábito do diálogo argumentativo, empático, aberto e construtivamente comprometido coa procura do coñecemento, a través da participación activa, respectuosa e colaborativa en cantas actividades se propoñan.	OBX2
CA3.5. Adquirir e expresar un coñecemento significativo das máis importantes propostas filosóficas que se sucederon ao longo da historia, a través da indagación sobre elas e a identificación das cuestións ás que responden.	OBX3
CA3.6. Identificar, comprender e debater sobre os principais problemas, ideas, teses e controversias filosóficas da historia do pensamento, a través da análise e comentario crítico de textos e documentos filosóficos ou relevantes para a filosofía.	OBX3
CA3.7. Xerar unha concepción plural, dialéctica, aberta e crítica da historia do pensamento, a través da comprensión, a realización de sínteses comparativas e a exposición das relacións de oposición e complementariedade entre teses, escolas, filósofas e filósofos dunha mesma época ou tradición ou de distintas épocas e tradicións.	OBX4
CA3.8. Afrontar os grandes problemas filosóficos no seu dobre aspecto histórico e universal, a través da análise e exposición crítica das condicións culturais que permitiron a aparición e evolución daqueles en distintos momentos da historia.	OBX5
CA3.9. Comprender a dimensión temporal e universal dos problemas filosóficos máis importantes, comparando mediante esquemas ou outros produtos ou actividades o tratamento filosófico que se fai deles en distintas épocas, escolas, tradicións, autoras e autores.	OBX5
CA3.10. Adquirir unha concepción sistémica e relacional da historia da cultura occidental, e do papel das ideas filosóficas nela, mediante a análise, comentario e comparación de textos ou documentos literarios, historiográficos, xornalísticos, científicos ou relixiosos, así como de calquera outra manifestación cultural, nos que se expresen problemas e concepcións filosoficamente relevantes.	OBX6
CA3.11. Desenvolver a autonomía de xuízo e promover formulacións, actitudes e accións ética e civicamente consecuentes con respecto a problemas fundamentais da actualidade, a partir da comprensión de ideas, teorías e controversias histórico-filosóficas que poidan contribuír a clarificar tales problemas, e a elaboración de propostas de carácter crítico e persoal con respecto a estes.	OBX7

Contidos

- O cuestionamento do proxecto político da ilustración desde o século XIX á actualidade.
 - O pensamento revolucionario de Marx: dialéctica e materialismo histórico.
 - A crítica aos totalitarismos no século XX: da dialéctica da ilustración na Escola de Frankfurt á banalidade do mal en H. Arendt.
- A creba do pensamento filosófico occidental.
 - A crítica á cultura occidental en Nietzsche. Nihilismo e transvaloración.
 - Alén do suxeito da modernidade. Posmodernidade, deconstrución e pensamento feble.
- O xiro lingüístico na análise dos problemas filosóficos. Wittgenstein e a filosofía analítica.
- O existencialismo.
 - A analítica do ser-aí. Heidegger.
 - Existencia humana e liberdade radical. Sartre.
- O pensamento feminista desde a ilustración.
 - A reclamación do carácter de suxeito das mulleres: Mary Wollstonecraft e Olympe de Gouges.
 - A loita polos dereitos civís e políticos das mulleres durante os séculos XIX e XX. Simone de Beauvoir.
 - O pensamento feminista na actualidade.
- A filosofía española no século XX: do raciovitalismo de Ortega y Gasset á razón poética de M. Zambrano.
- O pensamento galego no século XX.

4011 22.4 Orientacións pedagóxicas

4012 A intervención educativa na materia de Historia da Filosofía desenvolverá o seu currículo e
4013 tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o
4014 logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada
4015 adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

4016 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
4017 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
4018 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
4019 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
4020 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
4021 nivel de desempeño.

4022 **Relación entre os obxectivos da materia de Historia da Filosofía e as competencias clave a través**
4023 **dos descritores operativos establecidos no anexo I**

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC

OBX1	1-2-3			1-3	4	3	3	
OBX2	1-5		1		3.1	2-3		1-3.2
OBX3						1-2-3		1
OBX4	2					1-2-3		
OBX5	2					1-2-3		1
OBX6	2					1-2-3		1
OBX7					4	1-2-3-4	1	

4024 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 4025 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
- 4026 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
- 4027 equipo.
- 4028 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
- 4029 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 4030 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
- 4031 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
- 4032 como se detecten estas dificultades.
- 4033 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
- 4034 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
- 4035 espírito científico e do emprendemento.
- 4036 – O desenvolvemento efectivo da competencia persoal, social e de aprender a aprender, que
- 4037 nesta materia pode supor un pulo e sentido definitivo para que o alumnado, entendendo a
- 4038 historia das ideas, se comprenda a si mesmo, como parte crítica e reflexiva da sociedade
- 4039 globalizada na que se atopa.
- 4040 – A concreción, en consonancia co espírito competencial da materia, para entendela desde o
- 4041 «aprender a filosofar» kantiano como lema orientador.
- 4042 – A disposición da actividade indagadora do alumnado como centro e fin de todo o proceso de
- 4043 ensinanza-aprendizaxe.
- 4044 – A profundación no desenvolvemento daquelas competencias desenvolvidas na materia
- 4045 Filosofía de primeiro de bacharelato.
- 4046 – A contribución ao logro da autonomía intelectual, moral e da madurez cívica do alumnado.

- 4047 – A conveniencia ineludible de insistir na comprensión da historia da filosofía no contexto cultural
4048 que lle serve de marco, evitando un tratamento illado e puramente academicista desta.
- 4049 – A posta en valor da filosofía como unha ferramenta idónea para tratar de xeito reflexivo e crítico
4050 as máis graves cuestións que rexen a actualidade, especialmente aquelas referidas á equidade
4051 entre os seres humanos, a xustificación dos dereitos humanos, a igualdade efectiva entre
4052 homes e mulleres e os problemas ecosociais.

Borrador

4053 23 Historia da Música e da Danza

4054 23.1 Introducción

4055 A Historia da Música e da Danza segue dotar o alumnado das ferramentas necesarias para
4056 abordar o coñecemento das expresións artísticas máis significativas no devir da humanidade.

4057 A materia de Historia da Música e da Danza proporciónalle ao alumnado unha visión global da
4058 evolución de ambas as disciplinas, establecendo unha relación causal entre xéneros, estilos e
4059 épocas nos que xurdiron. Introduce, así, o alumnado no descubrimento dos períodos nos que
4060 tradicionalmente se clasificou a evolución histórica da música e da danza, desde a Antigüidade
4061 clásica ata os nosos días, prestando atención aos diferentes xéneros e estilos abordando o
4062 traballo de distintos períodos históricos, observando e analizando a súa vinculación coa sociedade
4063 mesma, o seu contexto e a súa evolución histórica a través do recoñecemento das características
4064 máis relevantes que configuran un estilo e os diferentes modos de concibir a creación musical e
4065 dancística que, en gran medida, discorreron de forma conxunta ao longo do tempo. Desta forma,
4066 para xénero e estilo, o alumnado poderá identificar as características da música e da danza para
4067 comprender a súa evolución e establecer asociacións con outras manifestacións artísticas,
4068 enriquecendo o seu repertorio cultural.

4069 A perspectiva de Historia da Música e da Danza debe ser eminentemente práctica. Así mesmo,
4070 a interpretación e a dramatización a través da voz, o corpo e diferentes instrumentos musicais
4071 permiten a comprensión da música e a danza desde a experimentación e a experiencia propias,
4072 vivenciando o feito artístico. A práctica habitual de escoitar, visionar ou presenciar en vivo ou
4073 practicar manifestacións musicais ou dancísticas representativas de diferentes períodos históricos
4074 e culturais e distintas estéticas fará que o alumnado adquira unha perspectiva máis ampla desde a
4075 que contemplar, comprender e valorar a creación e interpretación artística a través de diferentes
4076 medios. Así mesmo, o coñecemento das características estilísticas e das correntes estéticas dos
4077 contextos nos que se desenvolveron estas artes axudará no entendemento dos gustos artísticos
4078 pasados e presentes, á vez que favorecerá a construción dunha identidade cultural baseada na
4079 diversidade.

4080 Ademais, a investigación dos contextos nos que se desenvolveron estas artes facilitará a
4081 comprensión das transformacións dos gustos artísticos ao longo do tempo, á vez que favorece a
4082 construción dunha identidade cultural baseada na diversidade.

4083 Por último, esta materia ha de estar conectada co resto das materias do currículo, xa que a súa
4084 concepción interdisciplinaria favorece a adquisición conxunta de competencias e axuda ao
4085 alumnado para ter unha percepción global da aprendizaxe.

Os obxectivos desta materia deseñáronse a partir dos descritores das competencias clave do bacharelato e dos obxectivos da etapa. Están orientados a que o alumnado desenvolva o aprecio polas manifestacións artísticas, relacione o feito musical co pensamento artístico, experimente a través da interpretación e a dramatización, recoñeza as características máis importantes de cada período histórico e poida emitir xuízos de valor propios e ben fundamentados. Estes obxectivos contribúen tamén a que o alumnado poida ampliar as ferramentas das que dispoñen para abordar os procedementos de escoita e visionado, realizar comentarios de texto e comparar as manifestacións musicais e dancísticas coas demais artes. Ademais, fomentan a interiorización conceptual necesaria para a elaboración de argumentacións críticas, para a formación dun gusto musical propio e para o desenvolvemento e enriquecemento do repertorio cultural e estético do alumnado. A través da realización de investigacións e da difusión dos seus resultados, así como do visionado e da escoita de interpretacións de pezas musicais e de danza, esta materia incide sobre a reflexión ética arredor dos dereitos de autor e da propiedade intelectual. A materia de Historia da Música e da Danza contribúe así a que o alumnado amplíe a súa formación cultural e artística, adquira unha visión máis global do lugar que ocupan a música e a danza na historia da arte e desenvolver criterios para establecer xuízos estéticos propios.

Os criterios de avaliación da materia determinan o grao de consecución dos obxectivos e foron deseñados para permitir a observación, a toma de información e a valoración da adquisición das devanditas competencias desde múltiples perspectivas.

Os criterios de avaliación e contidos están organizados en catro bloques. No primeiro, «Percepción visual e auditiva», están incluídos os coñecementos, as destrezas e as actitudes necesarias para a recepción das distintas manifestacións musicais e dancísticas, a identificación dos seus elementos e a súa análise. Pola súa banda, o bloque «Contextos de creación» contén os contidos propios das distintas etapas históricas, os xéneros, os estilos, os compositores e compositoras relevantes, os intérpretes e a relación da música e da danza con outras manifestacións artísticas. O terceiro bloque, «Investigación, opinión crítica e difusión», recolle contidos relacionados con procesos de indagación, uso de fontes fiables, dereitos de autor e propiedade intelectual, así como a incidencia das tecnoloxías dixitais na difusión de ambas as expresións. Por último, a través do bloque «Experimentación activa», introdúcese os contidos que necesitará o alumnado para abordar o estudo da evolución da música e da danza desde a interpretación musical, a práctica de danzas sinxelas ou a dramatización de obras representativas.

O alumnado poderá facer uso en contextos formais, non formais e informais, de situacións de aprendizaxe que potencien a interrelación das diferentes materias do currículo e a translación dos desempeños a situacións reais á vez que se converte no protagonista da súa propia aprendizaxe

4120 a través de experiencias, procesos, proxectos, retos e tarefas que desenvolvan a súa capacidade
4121 de apreciación, análise, creatividade, imaxinación e sensibilidade.

4122 Espérase que as alumnas e os alumnos activen os distintos contidos para enfrontarse ás
4123 devanditas situacións que, relacionadas cos retos do século XXI, favorecerán a
4124 interdisciplinarietà e a translación dos desempeños a situacións reais.

4125 23.2 Obxectivos

Obxectivos da materia
OBX1. Identificar as características técnicas da música e da danza, apreciando a súa evolución ao longo da historia a través da análise das fontes de estudo dispoñibles, para recoñecer os seus trazos estilísticos e a súa función nun determinado contexto.
▪ A música e a danza son medios de expresión e comunicación que, transcendendo o uso da linguaxe verbal, desenvolveron un código propio que as identifica e que, en moitas ocasións, evolucionou de maneira conxunta. En cada período varían os trazos estilísticos que caracterizan estas artes, pois gardan relación con outros aspectos definitorios do seu contexto e coa función que desempeñan nun determinado momento. ▪ A escoita ou o visionado de pezas de distintas épocas, así como a análise de textos e de partituras representativas, permitiranlle ao alumnado identificar e comparar as súas características técnicas, apreciando a evolución da música e da danza ao longo do tempo. Ademais, atendendo a parámetros histórico-estéticos, o alumnado poderá contextualizar as pezas e determinar a súa función na contorna creativa correspondente; podendo compartilo na clase a través de textos orais, escritos ou multimodais de natureza expositiva.
OBX2. Relacionar a música e a danza con outras formas de expresión artística, vinculándoas coa evolución do pensamento humano, para comprender o carácter interdisciplinario da arte e valorar a importancia da súa conservación e difusión como patrimonio cultural.
▪ Do mesmo xeito que outras manifestacións artísticas, a música e a danza están ligadas á propia historia da humanidade e aos diversos factores que a condicionan. Neste sentido, o coñecemento, a análise, a comprensión e a valoración crítica da evolución das formas de expresión doutras artes e a súa relación co feito musical ou dancístico achéganlle ao alumnado unha visión interdisciplinaria que o enriquece culturalmente e lle permite adoptar unha postura respectuosa e responsable en relación coa importancia da conservación e a difusión do patrimonio. A este respecto, resultan de grande utilidade as tecnoloxías dixitais, pois facilitan o acceso a bibliotecas e coleccións dixitais a través das cales se pode consultar textos literarios ou observar, por exemplo, obras de artes plásticas ou de artes decorativas.
OBX3. Interpretar fragmentos musicais ou adaptacións de obras relevantes da música e da danza de diferentes épocas e estilos, a través da dramatización e o emprego da voz, o corpo e distintos instrumentos, para vivenciar o feito artístico e comprendelo desde a propia experiencia.

- A música e a danza son dúas das manifestacións artísticas que lle serviron á humanidade para expresarse. Por iso, o seu estudo require a organización de actividades que lle permitan ao alumnado experimentar, en primeira persoa coa música e a danza de diferentes períodos, a través da interpretación ou a dramatización de obras relevantes de ambas as disciplinas.
- A interpretación de adaptacións de pezas instrumentais ou vocais, así como de danzas sinxelas de diferentes períodos históricos facilítalle ao alumnado non soamente a inmersión práctica na música e na danza dun determinado período histórico, senón que favorece o seu recoñecemento e comparación con mostras orixinais e coa evolución posterior de ambas as expresións artísticas, tomando conciencia da riqueza do patrimonio musical e dancístico.
- O desenvolvemento de tarefas conxuntas de interpretación implica, ademais, a adquisición de valores de respecto, colaboración e traballo en equipo.

OBX4. Investigar sobre os principais compositores, intérpretes e obras da historia da música e da danza, utilizando fontes de información fiables, para analizar as diferentes correntes interpretativas e reflexionar sobre a riqueza do patrimonio musical e sobre a propia identidade cultural.

- A adquisición e construción dun criterio propio a través da investigación, a análise e a valoración crítica das diferentes propostas musicais e dancísticas contribúe ao desenvolvemento dunha postura aberta e receptiva que lle proporciona ao alumnado unha visión ampla desde a que situarse no mundo cunha actitude de aceptación e respecto cara á diversidade. A procura de información en fontes fiables, tanto analóxicas como dixitais, é un medio a través do cal o alumnado pode abordar, de forma autónoma, a investigación sobre a historia da música e a danza.
- A análise da evolución musical e dancística no seu contexto facilita o desenvolvemento dunha identidade cultural propia desde a que afrontar os retos que formula o futuro en relación co desenvolvemento e a evolución da arte e da cultura. Neste sentido, a aula ofrécese como espazo idóneo no que fomentar a reflexión arredor da creación ou da interpretación musical e escénica como expresión da personalidade artística de quen compón ou interpreta as obras.

OBX5. Transmitir opinións e ideas propias, informadas e fundamentadas, sobre a evolución da música e da danza, usando un vocabulario específico, formulando argumentos de carácter teórico e estético e analizando criticamente o contexto de creación das obras, para desenvolver a capacidade comunicativa sobre o feito musical.

- A transmisión de ideas e opinións propias, informadas e fundamentadas, sobre a evolución da música e da danza ao longo da historia garántelle ao alumnado unha mellor comprensión do feito musical e dancístico. Para iso, é importante que aprenda a consultar distintas fontes, e que desenvolva estratexias de procura, selección e reelaboración da información coas que poder extraer datos que sirvan de fundamento ás súas ideas e opinións. Así mesmo, é necesario que adquira un vocabulario específico que lle permita expresar os seus argumentos de forma adecuada.
- Ofrécese, así, ao alumnado a posibilidade de desenvolver unha visión crítica sobre cuestións teóricas e estéticas que afectan á música e á danza. Para compartir esa visión crítica propónse a produción de traballos, recensións ou comentarios, orais, escritos ou multimodais, que tomen en consideración o contexto de creación das obras e respecten os dereitos de autor e a propiedade intelectual. Neste sentido, o uso de aplicacións dixitais como apoio á comunicación ou difusión da información en diferentes formatos servirá para mellorar a capacidade comunicativa do alumnado sobre o feito musical.

4126 **23.3 Criterios de avaliación e contidos**

4127 **2º curso**

Materia de Historia da Música e da Danza 2º curso	
Bloque 1. Percepción visual e auditiva	
Criterios de Avaliación	Obxectivos
CA1.1. Recoñecer os trazos estilísticos da música e da danza nas diferentes épocas históricas, a través da escoita activa e do visionado de manifestacións artísticas, así como da análise de partituras e textos representativos.	OBX1
CA1.2. Determinar a función da música e da danza nos diferentes contextos, establecendo vínculos entre as características destas manifestacións artísticas e os feitos histórico-estéticos que determinan o período.	OBX1
CA1.3. Valorar a riqueza do patrimonio musical e dancístico a través do recoñecemento das características dun determinado período na adaptación das interpretacións e o contraste coas mostras orixinais.	OBX3
CA1.4. Analizar as diferentes correntes interpretativas, comparando distintas versións musicais dunha mesma obra e identificando a súa vinculación coa estética do período.	OBX4
CA1.5. Explicar os distintos conceptos teórico-estéticos aplicados á música e á danza, usando de forma fiable e responsable as tecnoloxías dixitais e respectando os dereitos de autor e a propiedade intelectual.	OBX5
CA1.6. Expresar opinións e ideas propias, informadas e fundamentadas, sobre o patrimonio musical e dancístico, usando un vocabulario específico, formulando argumentos de carácter teórico e estético e analizando criticamente o contexto de creación das obras.	OBX5
Contidos	
- Elementos da música e da danza: identificación e análise. - Trazos que definen a música e a danza de diferentes períodos históricos no ámbito auditivo e visual. - Aspectos socioculturais da recepción artística. Evolución dos formatos e desenvolvemento do público. - Estratexias de escoita, visionado e análises de textos e partituras.	
Bloque 2. Contextos de creación	
Criterios de Avaliación	Obxectivos
CA2.1. Establecer para cada contexto as diferentes funcións da música e da danza, vinculando as características propias das manifestacións artísticas ao contexto histórico e estético do período traballado.	OBX5

▪ CA2.2. Explicar a relación entre a música, a danza e outras manifestacións artísticas, identificando os condicionantes históricos e os fundamentos estéticos que comparten e analizando o seu carácter interdisciplinario.	OBX2
▪ CA2.3. Recoñecer e comparar diferentes versións musicais dunha mesma obra dentro das correntes interpretativas, identificando a súa relación coa estética do período.	OBX4
▪ CA2.4 Utilizar un vocabulario adecuado na manifestación de ideas e opinións, partindo dunha base informada, sobre o patrimonio dancístico e musical, utilizando argumentos xustificados na teoría e na estética, e mostrando unha análise crítica do contexto creativo das obras.	OBX5

Contidos

- Factores culturais, sociais, económicos e políticos que inciden na creación musical. Función social da música e da danza.
- Características e evolución estética e estilística da música e da danza ao longo da historia.
- Principais correntes, escolas, autoras e autores, intérpretes e obras representativas da música e da danza desde a Antigüidade clásica ata os nosos días.
- O papel do intérprete ao longo da historia.
- A música e a danza e a súa relación coas demais artes.
- Interese por coñecer, respectar e difundir o patrimonio musical e dancístico.

Bloque 3. Investigación, opinión crítica e difusión

Criterios de Avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Analizar a importancia do patrimonio musical, escénico e artístico como expresión dunha época, valorando a responsabilidade sobre a súa conservación e difusión.	OBX2
▪ CA3.2. Utilizar fontes de información fiables en investigacións sobre os principais compositores, intérpretes e obras da historia da música e da danza, aplicando estratexias de procura, de selección e de reelaboración da información.	OBX4
▪ CA3.3. Recoñecer a identidade cultural propia, valorando a riqueza do patrimonio musical a través das investigacións realizadas.	OBX4
▪ CA3.4. Recoñecer, identificar e expoñer os conceptos teórico-estéticos relacionados coa música e a danza, a través do uso fiable e responsable das tecnoloxías dixitais e tendo en conta tanto a propiedade intelectual como os dereitos de autor.	OBX4
▪ CA3.5. Realizar unha análise crítica do contexto teórico e estético da creación das obras, de forma argumentada e mediante o vocabulario adecuado, expresando ideas propias, e opinións informadas e fundamentadas sobre o patrimonio musical e dancístico.	OBX5

Contidos

- A investigación musical: procesos de procura, selección, tratamento e difusión da información. Fontes de

investigación musical: fiabilidade e validez.

- Uso das tecnoloxías dixitais na difusión da música e da danza. Recensións, comentarios e críticas musicais. Dereitos de autor e propiedade intelectual.

Bloque 4. Experimentación activa

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Experimentar coas características da música e da danza dun período histórico determinado, interpretando ou dramatizando fragmentos ou adaptacións de obras relevantes con instrumentos musicais, a voz ou o propio corpo.	OBX3
▪ CA4.2. Apreciar, recoñecer e distinguir o patrimonio musical e dancístico de determinado período e as súas características, a través da adaptación das interpretacións e mediante o contraste coas mostras orixinais.	OBX3
▪ CA4.3. Participar activamente nas interpretacións asumindo as diferentes funcións que se asignen e mostrando interese por aproximarse ao coñecemento e gozo do repertorio proposto.	OBX3
Contidos	
▪ Técnicas sinxelas de interpretación de obras adaptadas ou fragmentos musicais representativos do repertorio musical. ▪ Práctica de danzas sinxelas de diferentes períodos históricos. ▪ Estratexias e técnicas básicas de dramatización de textos da música vocal e a súa dramatización.	

23.4 Orientacións pedagóxicas

A intervención educativa na materia de Historia da Música e da Danza desenvolverá ou seu currículo e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e ou seu nivel de desempeño.

Relación entre os obxectivos da materia de Historia da Música e da Danza e as competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivo	Competencias clave
-----------	--------------------

s da materia	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-2-3		2		4	3		2
OBX2	2		2	1	4	1		1-2
OBX3	2				1.1-3.1-3.2		2	3.1-4.1- 4.2
OBX4	2-3	1	2	1-2	4	1		1-2
OBX5	1			2-3	1.1-5	3	3	1-4.2

4141 **Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe**

- 4142 – Un enfoque metodolóxico que promova a aprendizaxe participativa na que o alumnado se
- 4143 involucre activamente no proceso de ensino, adquirindo os obxectivos a partir dunha escoita e
- 4144 visionado reflexivos e críticos. Así mesmo, a práctica instrumental, vocal ou de danza debe
- 4145 considerarse como un recurso metodolóxico primordial na adquisición dos obxectivos da
- 4146 materia.
- 4147 – A importancia de ter en conta a execución práctica de repertorio de diferentes épocas para
- 4148 comprender e interiorizar, a través desa práctica, os elementos traballados no ámbito teórico en
- 4149 cada período histórico.
- 4150 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
- 4151 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
- 4152 equipo.
- 4153 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
- 4154 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 4155 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
- 4156 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
- 4157 como se detecten estas dificultades.
- 4158 – Ou uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
- 4159 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
- 4160 espírito científico e do emprendemento.
- 4161 – A énfase no correcto e adecuado uso de diferentes fontes de información como método de
- 4162 investigación e autoaprendizaxe, a través de todos os medios dispoñibles, destacando o uso
- 4163 das novas tecnoloxías.
- 4164 – O uso de medios tecnolóxicos específicos para a creación de proxectos artísticos como forma
- 4165 de reflectir con carácter global experiencias significativas que engloben os ámbitos
- 4166 comunicativo, analítico e expresivo.

- 4167 – O uso en contextos formais, non formais e informais, das situacións de aprendizaxe utilizadas,
4168 favorecendo a súa fusión, potenciando a interdisciplinariedade e a súa aplicación en situacións
4169 reais.
- 4170 – Converter o alumnado en protagonista da súa aprendizaxe a través de experiencias, procesos,
4171 proxectos, retos e tarefas que desenvolvan a súa capacidade de apreciación, análise,
4172 creatividade, imaxinación e sensibilidade.

Borrador

4173 24 Historia de España

4174 24.1 Introducción

4175 A materia de Historia de España introduce o alumnado na perspectiva do pensamento
4176 histórico, indispensable para a observación, interpretación e comprensión da realidade na que
4177 vive. Atender aos principais retos e problemas aos que se enfrenta no século XXI resulta esencial
4178 para o exercicio da súa madurez intelectual e persoal, ao situalo ante os desafíos sociais do
4179 presente para orientar a súa actuación con coñecemento e responsabilidade. A análise do pasado
4180 constitúe unha referencia imprescindible para entender o mundo actual. Ademais, conforma un
4181 rico legado que o alumnado debe saber apreciar, conservar e transmitir, como legado das distintas
4182 xeracións que nos antecederon. Desta maneira, ao estudar os acontecementos vividos por outros,
4183 as dificultades ás que tiveron que facer fronte e as decisións que adoptaron, o alumnado ten a
4184 oportunidade de coñecer os factores estruturais, institucionais e conxunturais que condicionan a
4185 actuación humana e o papel que cobran na historia determinados elementos como a organización
4186 do territorio, a articulación das relacións económicas, as crenzas e o desenvolvemento das ideas.
4187 Tamén aprende a valorar e comprender a evolución social ata chegar ao actual estado
4188 constitucional no que se fundamenta a nosa convivencia democrática.

4189 A aproximación á metodoloxía histórica, ao uso rigoroso e crítico das fontes, aos marcos
4190 conceptuais propios e doutras disciplinas afíns, ás narrativas que constrúen e á propia
4191 historiografía, introduce o alumnado nun coñecemento do pasado baseado no rigor propio da
4192 disciplina histórica. Pola súa vez, hase de facilitar o exercicio de procesos indutivos e de
4193 indagación, relacionados con estratexias asociadas á utilización de fontes, á procura e tratamento
4194 da información, ao acceso a documentos de distinta natureza en plataformas dixitais, e ao seu
4195 contraste, contextualización e interpretación, o que lle permitirá entender a historia como un
4196 ámbito de coñecemento en construción, en constante revisión e cambio. Trátase de transmitir
4197 unha concepción dinámica condicionada polos asuntos que suscitan interese na comunidade
4198 académica e tamén, dunha maneira moi directa, polos que a sociedade considera relevantes. Por
4199 iso é polo que a materia de Historia de España adquire un papel fundamental para o exercicio do
4200 espírito crítico, fundamentado e razoado, para previr a desinformación e permitir exercer con
4201 liberdade o conxunto de valores cívicos que enmarca a nosa Constitución. Todo iso desde unha
4202 concepción activa da cidadanía, na que o alumnado se sinta parte implicada da contorna na que
4203 vive, colaborando na súa mellora e contribuíndo, desde as súas posibilidades, a unha sociedade
4204 máis xusta, equitativa e cohesionada.

Os obxectivos da materia estruturáronse arredor dos vectores que veñen constituíndo os principais centros de interese no presente, que definen as estratexias para aprender do pasado e que resultan relevantes para orientar o noso porvir. Preténdese con iso destacar o valor funcional e significativo da aprendizaxe da Historia de España e dos saberes que esta materia ofrece, dotándoos dun sentido práctico e relacionándoos coa contorna real do alumnado.

A liberdade é o primeiro deses eixes vertebradores, que ofrece unha perspectiva nada lineal que atravesa toda a época contemporánea ata os nosos días, recollendo a xénese e traxectoria do noso Estado Liberal ata a Constitución de 1978 e os retos actuais e futuros aos que se ve enfrontada a nosa democracia. As identidades nacionais e rexionais proxéctanse máis atrás no tempo, como as crenzas e as ideoloxías, que tanta transcendencia teñen e tiveron ao longo da historia, conectan procesos históricos diversos e resultan esenciais para destacar, antes que o que nos separa e diferencia, os elementos que nos unen co fin de favorecer o diálogo e a convivencia. O progreso e o crecemento económico, desde a perspectiva da cohesión territorial, así como a visión da diversidade social ou da igualdade de xénero ao longo do tempo, convertéronse tamén en campos fundamentais para o estudo da historia e a análise do presente. O marco comparativo coa historia doutros países do mundo occidental, as relacións internacionais e a conexión do territorio español cos grandes procesos históricos, constitúe igualmente un vector imprescindible para a interpretación da evolución e desenvolvemento do noso país, destacando aquelas etapas históricas nas que as súas institucións, colectivos e individuos destacados tiveron un especial protagonismo. Finalmente, outro dos obxectivos, de carácter transversal, subliña a expresión práctica e metodolóxica do pensamento histórico e da aprendizaxe activa que debe levar a cabo o alumnado.

Os criterios de avaliación conxugan os obxectivos da materia cos contidos e van orientados ao logro dos obxectivos do bacharelato e das competencias clave. Supoñen, polo tanto, unha adaptación das metodoloxías e accións educativas para este tipo de aprendizaxe por parte do alumnado, utilizando estratexias nas que este poida exercitar tanto os procesos instrumentais como as actitudes, utilizando as bases metodolóxicas do pensamento histórico na construción do coñecemento. Todo iso implica dispoñer de novos instrumentos para valorar un conxunto amplo e diverso de accións tendo en conta a diversidade e individualidade do alumnado.

Os criterios de avaliación e os contidos agrúpanse en catro bloques: «Sociedades no tempo. O proceso de construción nacional en España», «O camiño cara á contemporaneidade. Das revolucións liberais ao tardofranquismo», «O modelo de desenvolvemento económico español: pautas, ritmos e ciclos de crecemento» e «Retos do mundo actual». Segue similar arquitectura que na materia de Historia do Mundo Contemporáneo de primeiro de bacharelato, o que lles confire continuidade e coherencia aos principios que guían e orientan estas materias. Na súa

4240 organización optouse pola presentación cronolóxica, coa que o profesorado e o alumnado se
4241 atopa máis familiarizado, pero na súa propia definición e articulación pode observarse unha
4242 intención temática, incidindo naqueles aspectos ou elementos que resultan máis relevantes de
4243 cada época histórica. Relaciónanse os contidos da España contemporánea e actual, que contan
4244 con maior presenza, cos de etapas históricas anteriores. Preténdese incidir con iso no carácter
4245 funcional das aprendizaxes e na conexión do pasado máis afastado coas épocas máis recentes.
4246 En calquera caso, os feitos e acontecementos deben formularse contextualizados no seu
4247 momento histórico, caracterizando debidamente cada etapa da historia e situándoa
4248 adecuadamente na liña do tempo, evitando así unha visión presentista.

4249 O enfoque competencial do bacharelato e da Historia de España abre novas oportunidades e
4250 posibilidades para crear escenarios de aprendizaxe máis activos, nos que dotar de maior
4251 protagonismo o alumnado, que permitan o traballo en equipo, os procesos de indagación e
4252 investigación, a creatividade e a transferencia do coñecemento adquirido.

4253 24.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Valorar os movementos e accións que promoveron as liberdades na historia de España, utilizando termos e conceptos históricos, a través da análise comparada dos distintos réximes políticos, para recoñecer o legado democrático da Constitución de 1978 como fundamento da nosa convivencia e garantía dos nosos dereitos.

- A Constitución de 1978 iniciou a etapa de convivencia pacífica e democrática máis longa e duradeira da historia de España. O alumnado debe concibir o estado social e de dereito actual non só como resultado do entendemento e da acción das mulleres e homes comprometidos coa liberdade, senón tamén como o froito do exercicio diario dunha cidadanía activa identificada cos seus principios e inspirada nos seus valores. Deste xeito, hase de interpretar a memoria democrática non só como efecto directo da experiencia histórica da Transición, senón como resultado do complexo camiño que o constitucionalismo percorreu desde 1812. Todo isto implica considerar a historia como un proceso non lineal, de avances e retrocesos, valorando o que as distintas culturas políticas achegaron ao afianzamento do parlamentarismo e ao establecemento da democracia. Para iso resulta necesario desenvolver estratexias comparativas sobre os distintos réximes políticos que se foron sucedendo desde a fin do Absolutismo e o reinado de Isabel II ata a Restauración e a Constitución de 1931, así como a correcta utilización daqueles termos e conceptos históricos, políticos e xurídicos que permitan definir a súa natureza e contextualizar as súas dinámicas e logros obtidos. Doutra banda, perséguese o recoñecemento e interpretación dos diferentes significados asignados ao concepto de liberdade, así como a análise dos distintos e ás veces contrapostos intereses presentes neles, de maneira que o alumnado entenda que a liberdade, como principio inherente do ser humano, implica unha actitude crítica e esixente ante o cumprimento dos seus principios e aspiracións, dentro do propio marco constitucional.

OBX2. Recoñecer e valorar a diversidade identitaria do noso país, por medio do contraste da información e a revisión crítica de fontes, tomando conciencia do papel que xoga na actualidade, para respectar os

sentimentos de pertenza, a existencia de identidades múltiples e as normas e símbolos que establece o noso marco común de convivencia.

- A definición constitucional da nación española e o recoñecemento doutras identidades esixen o estudo dos procesos de nacionalización que se dan por mor da incorporación do concepto de soberanía nacional e do uso da historia para xustificalos. Unha cidadanía informada e crítica debe ser capaz de interpretar discursos e ideas diferentes, incluídos aqueles que son contrarios aos seus propios, e defender a solidariedade e a cohesión como base da convivencia, así como o respecto aos símbolos e normas comúns. A coexistencia de identidades, especialmente as que teñen que ver co sentimento nacional, é un dos feitos que máis interese esperta na actualidade e que máis tensión provocou na sociedade española das últimas décadas. Como fenómeno político e cultural, esixe no alumnado unha aproximación rigorosa en canto á súa contextualización histórica, a través da análise crítica de fontes e da interpretación rigorosa destas. É tamén necesario que poida describir a orixe e evolución do Estado nacional, así como dos distintos nacionalismos e rexionalismos, articulados en movementos políticos e culturais a partir do século XIX. Igualmente, ha de poder identificar a orixe da idea de España e doutras identidades territoriais a través dos textos, desde as súas primeiras formulacións e a través da súa evolución no tempo. Doutra banda, respectar os distintos sentimentos de pertenza implica tratalos nas súas diferentes escalas e dimensións, e traballar sobre a compatibilidade de identidades múltiples, valorando a riqueza das súas diferentes expresións e manifestacións. Finalmente, tomar conciencia histórica da articulación e organización territorial do estado implica recoñecer as accións orientadas á centralización administrativa e política desde o nacemento do Estado Moderno, os conflitos que xerou e os modelos alternativos á devandita centralización.

OBX3. Analizar e valorar a idea de progreso desde a perspectiva do benestar social e da sostibilidade, a través da interpretación dos factores modernizadores da economía española, o uso de métodos cuantitativos e a análise crítica das desigualdades sociais e territoriais, para considerar o emprendemento, a innovación e a aprendizaxe permanente como elementos fundamentais nunha contorna económica e profesional en constante cambio.

- O alumnado debe concibir que a sostibilidade e o conxunto dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible constitúen un principio inescusable tanto non local como no global, e tanto para afrontar a emerxencia climática como para alcanzar os niveis mínimos de xustiza social. Unha perspectiva que implique unha mirada crítica á idea do progreso, ás súas formulacións filosóficas e económicas e ás súas derivacións políticas debe considerar as consecuencias que xerou un crecemento económico que, historicamente, non tivo en conta entre as súas prioridades nin a distribución da riqueza nin os efectos ambientais. O estudo da modernización económica esixe, pois, poñer en contacto as estruturas a longo prazo, que en España se mantiveron desde a época medieval, como é o caso da propiedade da terra, con outras a medio e curto prazo, vinculándoas con conxunturas concretas como os elevados custos pola implicación nos conflitos bélicos da época moderna, o comercio colonial ou as políticas comerciais. Tamén se debe prestar especial atención ao estudo comparativo da evolución do capitalismo e a industrialización en España coa doutros países europeos que nos serven de referencia, a través da análise dos respectivos ritmos de crecemento. Manexar ese cadro de magnitudes supón, ademais, o exercicio de habilidades econométricas, o uso de bases estatísticas, a lectura de gráficos, o manexo de datos e recursos dixitais e o emprego de aplicacións informáticas. Esta tarefa esixe igualmente o desenvolvemento da aptitude interpretativa e de relación, con obxecto de poder asociar os factores económicos coa desigualdade social e territorial, e de percibir a velocidade dos cambios do mundo actual, fenómenos estes que demandan unha cidadanía resiliente, innovadora, emprendedora e comprometida coa mellora da humanidade e do planeta.

OBX4. Tomar conciencia da diversidade social a través da análise multidisciplinaria dos cambios e continuidades da sociedade española ao longo do tempo, a evolución da poboación, os niveis e modos de vida, as condicións laborais e os movementos e conflitos sociais, para valorar o alcance das medidas adoptadas e os progresos e limitacións para avanzar na igualdade, o benestar, a xustiza e a cohesión social.

- O incremento dos niveis de equidade e igualdade constitúe o criterio ético desde o que valorar o desenvolvemento humano dun país e medir o alcance dos seus logros sociais. O alumnado debe percibir a gran heteroxeneidade e complexidade da sociedade española ao longo da súa historia, algo que resulta necesario analizar para entender a súa evolución demográfica, os desequilibrios territoriais e o desigual acceso aos recursos, aos dereitos e á participación no poder. Para iso precisa combinar o estudo histórico coas achegas de disciplinas como son, entre outras, a antropoloxía, a psicoloxía social, as ciencias políticas ou a socioloxía, con obxecto de interpretar as distintas respostas, individuais e colectivas, que se dan ante situacións de adversidade, incumprimento de expectativas ou ante a percepción da inxustiza. Unha aproximación esta que debe centrarse no suxeito e nas experiencias colectivas, nos modos de vida, nas mentalidades, na estrutura cultural e nas emocións, por medio da análise de fontes documentais literarias ou audiovisuais, a través da lectura de publicacións e da prensa de época, así como da consulta de bibliotecas e hemerotecas dixitais, co fin de percibir a multiplicidade de accións de protesta que se produciron tanto no mundo agrario como no urbano, desde as sociedades do Antigo Réxime ao proletariado industrial e outros movementos sociais máis recentes. Resultará igualmente necesario atender ás medidas que, desde o estado e outras institucións, se adoptaron para xestionar os conflitos, paliar as desigualdades, neutralizar a tensión social ou reprimir as alteracións da orde, xerando no alumnado unha perspectiva que o leve a valorar a progresiva ampliación dos dereitos laborais e sociais, a inclusión das minorías e a cohesión dunha sociedade múltiple e diversa, combatendo todo tipo de discriminación.

OBX5. Analizar criticamente o papel das crenzas e das ideoloxías na articulación social, no uso do poder e na configuración de identidades e proxectos políticos contrapostos, a través do estudo de fontes primarias e textos historiográficos e a fundamentación de xuízos propios, para debater sobre problemas actuais, transferir coñecemento, valorar a diversidade cultural e mostrar actitudes respectuosas ante ideas lexítimas diferentes ás propias.

- As crenzas e as ideoloxías constituíron un dos principais eixes vertebradores da sociedade, a partir dos cales se xeraron os máis importantes espazos de sociabilidade e de creación de vínculos e identidades colectivas. O alumnado debe identificar os cambios nas crenzas e prácticas relixiosas, as formas de pensamento e as concepcións políticas que foron emerxendo e transformándose desde a etapa do Absolutismo e o Estado Liberal ata a actual sociedade democrática. A través da lectura de manifestos, artigos de prensa ou debates parlamentarios deben poder inferir os proxectos políticos que motivaron os enfrontamentos entre partidos e movementos políticos da época contemporánea, desde o carlismo e as distintas forzas monárquicas ao republicanismo e as ideoloxías revolucionarias. Especial interese cobra, pola súa significación histórica e o intenso debate social que suscita, o proceso reformista e democratizador que emprendeu a Segunda República, así como as reaccións antidemocráticas que se xeraron ante o seu avance e o golpe de estado que supuxo a súa fin. Resulta necesario que o alumnado forme xuízos propios argumentados en fontes fiables e en traballos históricos contrastados, que eviten a desinformación e favorezan o diálogo. A Guerra Civil e o Franquismo dan conta do grao de violencia que poden adquirir os conflitos e das consecuencias do uso ditatorial do poder, feitos estes, traumáticos e dolorosos, que deben coñecerse con rigor para que nunca máis volvan producirse. Analizar esta complexa estrutura de correntes ideolóxicas e loitas políticas require, en fin, a aproximación á historiografía e ao modo polo que os

historiadores tratan de explicalo mediante a aplicación de métodos, conceptos e marcos teóricos, con rigor e honestidade.

OBX6. Interpretar o valor xeoestratéxico de España e a súa conexión coa historia mundial, sinalando as anomalías e singularidades da súa evolución histórica nun contexto global cambiante, por medio da procura e o tratamento de información, para avalar os compromisos do noso país en materias de cooperación e seguridade, promover actitudes solidarias e asumir os valores do europeísmo.

- Unha aproximación comprensiva á historia de España debe partir dunha visión espacial e cartográfica, deducindo como a súa localización lle permitiu formar parte dos principais itinerarios históricos da humanidade e dos procesos clave que ocorreron arredor das súas principais dimensións xeográficas: o Mediterráneo, o Atlántico e a Europa continental. Valorar e interpretar o legado histórico e cultural permítelle ao alumnado conectar o presente co pasado, identificando o papel que xogaron as relacións internacionais nun mundo cada vez máis interconectado. Isto precisa do manexo dun marco comparativo que evite caer nunha imaxe singular da evolución histórica española baseada en mitos e estereotipos, como a lenda negra ou a idea de decadencia tras a fin do imperio e as sucesivas crises coloniais, que o afastan do seu contexto interpretativo. O estudo deste conxunto amplo de temas históricos require de procesos indutivos baseados no exercicio da autonomía e a madurez persoal e no desenvolvemento de procesos avanzados de procura, selección e tratamento crítico da información, que lle permitan ao alumnado elaborar o seu propio coñecemento en distintos formatos, tales como informes, esquemas, portafolios e sínteses. Unha mirada histórica desde o presente debe incluír tamén unha análise do papel que representa a España de hoxe no mundo, asumindo os compromisos que supón a súa pertenza á Unión Europea e a outros organismos internacionais, e promovendo no alumnado unha conciencia de seguridade e cooperación nacional e internacional, recoñecendo os instrumentos dos que dispón o Estado para preservar os dereitos, liberdades e benestar da cidadanía, e valorando o papel de institucións e entidades dedicadas á cooperación e a axuda humanitaria.

OBX7. Incorporar a perspectiva de xénero na análise da España actual e da súa historia, a través da contextualización histórica de fontes literarias e artísticas e a investigación sobre o movemento feminista, para recoñecer a súa presenza na historia e promover actitudes en defensa da igualdade efectiva de mulleres e homes.

- A perspectiva de xénero responde a unha esixencia ética nas sociedades contemporáneas e ten por obxecto comprender cal é a situación real da igualdade entre mulleres e homes na España actual, valorar os avances conseguidos e formular os retos do futuro. Incorporar esta visión aos estudos históricos permítelle ao alumnado situar nun lugar central novos conceptos no estudo das relacións sociais, analizando os mecanismos de dominación, control, subordinación e submisión que se mantiveron ao longo da historia. Identificar a ausencia da muller, tanto a título individual como colectivo, na narrativa histórica esixe explorar novas fontes, especialmente literarias e artísticas, e tamén orais. Nelas, e a través da análise de estereotipos, símbolos e iconografías relacionados coa muller e o mundo feminino, nas que se representen espazos, actividades, roles, condutas, imaxes e modos de vida, pódense contextualizar temporal e espacialmente as relacións de xénero e visibilizar a súa presenza na historia. Todo iso supón tamén o rescate daquelas mulleres que foron capaces de superar o silencio e o esquecemento, dotándoas dun protagonismo que a historia escrita lles negou relegándoas a personaxes secundarias e irrelevantes. Finalmente, o estudo das loitas pola emancipación e dos movementos feministas permite analizar as estratexias de acción, a súa conexión con determinadas culturas políticas e movementos sociais, identificar os seus antagonistas e asociar os seus logros á modernización do país, mostrando unha

complexa traxectoria que debe promover actitudes informadas fronte á situación secular de desigualdade entre mulleres e homes.

OBX8. Valorar o patrimonio histórico e cultural como legado e expresión da memoria colectiva, identificando os significados e usos públicos que reciben determinados acontecementos e procesos do pasado, por medio da análise da historiografía e do pensamento histórico para o desenvolvemento da iniciativa, o traballo en equipo, da creatividade e da implicación en cuestións de interese social e cultural.

- O alumnado debe coñecer que a historia se concibe como un proceso aberto e en constante revisión, que se interpreta en función das preocupacións e intereses da sociedade en cada momento. Así, investigando os fins, intereses e usos que por parte de diferentes entidades e institucións condicionaron o coñecemento histórico ao longo do tempo, enriquecese o coñecemento do pasado. O alumnado debe comprender que os cambios metodolóxicos e historiográficos responden, en gran medida, ás transformacións que se producen no presente e ao modo no que a investigación pode achegar ideas e solucións relativas aos retos aos que nos enfrontamos. Esta visión funcional e crítica debe incorporarse á aprendizaxe da historia de España, integrando o pensamento histórico e os seus métodos a través da realización de proxectos orientados a unha finalidade social ou cultural determinada, preferentemente conectada coa contorna real, xerándose así formulacións que acheguen o alumnado a unha perspectiva da «historia desde abaixo», así como a «talleres de historia» que o leven a adestrar os procesos de indagación e de investigación. Deste xeito, conséguese identificar o legado histórico como un ben común, en cuxa construción e posta en valor debe participar a comunidade, conservando a memoria colectiva a través do contacto e a solidariedade entre as xeracións. Trátase tamén aquí de sinalar aqueles problemas ecosociais que máis preocupan na actualidade e tomar conciencia histórica deles, elaborando produtos creativos e eficaces transferindo ese coñecemento e despertando o interese social. O patrimonio histórico e cultural adquire, en fin, unha nova dimensión ao contextualizar e ao contrastar os seus diferentes significados, asumindo como unha responsabilidade individual e colectiva a súa conservación e a súa utilización para o fortalecemento da cohesión social.

4254 24.3 Criterios de avaliación e contidos

4255 2º curso

Materia de Historia de España 2º curso	
Bloque 1. Sociedades no tempo. O proceso de construción nacional en España	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Contrastar a información e desenvolver procesos de crítica de fontes analizando a orixe e a evolución das identidades nacionais e rexionais que se formaron ao longo da historia de España, recoñecendo a pluralidade identitaria do noso país, con especial mención a Galicia.	OBX2
▪ CA1.2. Identificar os distintos procesos políticos, culturais e administrativos que tiveron lugar na formación do estado e na construción da nación española, analizando criticamente os logros e resultados das accións levadas a cabo e das reaccións xeradas, coñecendo e respectando tanto as identidades múltiples como os símbolos e normas comúns que conforman o marco actual de	OBX2

convivencia.	
CA1.3. Referir o papel que representaron as crenzas relixiosas e as institucións eclesiásticas na configuración territorial e política de España, considerando criticamente aqueles momentos nos que primou a uniformidade e a intolerancia contra as minorías étnicas, relixiosas ou culturais.	OBX5
CA1.4. Recoñecer o valor xeoestratéxico da Península Ibérica, identificando o rico legado histórico e cultural xerado por mor da súa conexión con procesos históricos relevantes, caracterizando as especificidades e singularidades da súa evolución con respecto a outros países europeos e os estereotipos asociados a elas, así como a influencia das relacións internacionais.	OBX6
Contidos	
- O traballo do historiador, a historiografía e a metodoloxía histórica. Conciencia histórica e conexión entre o pasado e o presente. Usos públicos da historia: as interpretacións historiográficas sobre determinados procesos e acontecementos relevantes da historia de España e a análise dos coñecementos históricos presentes nos debates da sociedade actual. - O significado xeoestratéxico da Península Ibérica e a importancia do legado histórico e cultural. O Mediterráneo, o Atlántico e a Europa continental nas raíces da historia de España e de Galicia. - O proceso de construción nacional en España. Da centralización política e administrativa á fin do Antigo Réxime: a unión dinástica dos Reis Católicos e a formación do estado moderno; as Xuntas do Reino de Galicia. O papel central da monarquía dos Austrias na Europa moderna, eclosión e decadencia. O cambio dinástico, os Decretos de Nova Planta e a crise do Antigo Réxime. - O significado da monarquía hispánica e da herdanza colonial. Estereotipos e singularidades da historia de España no contexto internacional: as leis de Indias e a «revolución dos prezos». - Relixión, igrexa e estado. O papel do catolicismo na configuración cultural e política de España. A situación das minorías relixiosas.	
Bloque 2. O camiño cara á contemporaneidade. Das revolucións liberais ao tardofranquismo	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Recoñecer o legado democrático e as accións en favor da liberdade, identificando e comparando os distintos réximes políticos e os seus respectivos textos constitucionais, desde a quebra da Monarquía Absoluta e os inicios da España liberal á actualidade, utilizando adecuadamente termos e conceptos históricos, valorando o grao e alcance dos dereitos e liberdades que recoñecen e a aplicación efectiva destes.	OBX1
CA2.2. Describir as grandes transformacións sociais e os diferentes modos de organización e participación política que se produciron en España desde o tránsito do Antigo Réxime á nova sociedade contemporánea, analizando o xurdimento e evolución do concepto de cidadanía e das novas formas de sociabilidade, utilizando adecuadamente termos históricos e conceptos historiográficos, e identificando a persistencia das desigualdades.	OBX4
CA2.3. Xerar opinións argumentadas, debater e transferir ideas e coñecementos sobre a función que desempeñaron as ideoloxías na articulación social e política da España contemporánea,	OBX5

comprendendo e contextualizando os devanditos fenómenos a través da lectura de textos historiográficos e identificando as principais culturas políticas e ideolóxicas que foron sucedéndose, as súas formas de organización e os diferentes proxectos políticos que representaban, expresando actitudes respectuosas ante ideas diferentes ás propias.	
CA2.4. Empregar o rigor metodolóxico da historia no estudo das grandes reformas estruturais que acometeu a Segunda República, identificando os seus logros e fracasos, tamén as reaccións que se produciron e que, entre outras consideracións, derivaron no golpe de estado de xullo de 1936, aproximándose á historiografía sobre a Guerra Civil e ao marco conceptual do estudo dos sistemas totalitarios e autoritarios a través da interpretación da evolución do franquismo.	OBX5
CA2.5. Constatar o papel relegado da muller na historia analizando fontes literarias e artísticas, valorando as accións en favor da emancipación da muller e do movemento feminista e recuperando figuras individuais e colectivas como protagonistas silenciadas e omitidas da historia.	OBX7
Contidos	
- Estudo comparado dos réximes liberais e do constitucionalismo en España: dos inicios do réxime liberal e a constitución de 1812 ata a Constitución democrática de 1931. Termos e conceptos da historia para o estudo dos sistemas políticos. - Ideoloxías e culturas políticas na España contemporánea: conflitividade, sistemas políticos e usos do poder. Estudo de textos e contextos de partidos e movementos políticos, desde o carlismo e as distintas forzas monárquicas ao republicanismo e o obrerismo revolucionario. O papel dos exilios na España contemporánea e a súa contribución á construción da Europa das liberdades. - A cuestión nacional: conciencia histórica e crítica de fontes para abordar a orixe e a evolución dos nacionalismos e rexionalismos na España contemporánea. - A Segunda República e a transformación democrática de España: as grandes reformas estruturais e a súa orixe histórica. Realizacións sociais, políticas e culturais; reaccións contra as reformas. - O golpe de estado de 1936. A Guerra Civil e o franquismo: aproximación á historiografía sobre o conflito e ao marco conceptual dos sistemas totalitarios e autoritarios. - Fundamentos ideolóxicos do réxime franquista, relacións internacionais e etapas políticas e económicas. A represión e os movementos de protesta contra a ditadura. - Memoria democrática: recoñecemento das accións e movementos en favor da liberdade na historia contemporánea de España, conciencia de feitos traumáticos do pasado e do deber de non repetilos. Recoñecemento, reparación e dignificación das vítimas da violencia e do terrorismo en España. As políticas de memoria en España. Os lugares de memoria. - Mecanismos de dominación, roles de xénero, espazos de actividade e escenarios de sociabilidade das mulleres na historia de España. Protagonistas femininas individuais e colectivas. A loita pola emancipación da muller e os movementos feministas. Fontes literarias e artísticas nos estudos de xénero.	
Bloque 3. O modelo de desenvolvemento económico español: pautas, ritmos e ciclos de crecemento	
Criterios de avaliación	Obxectivos

CA3.1. Analizar a evolución económica de España, os seus ritmos e ciclos de crecemento, valéndose do manexo de datos, representacións gráficas e recursos dixitais, interpretando o seu particular proceso de modernización no contexto dos países da súa contorna e os debates historiográficos sobre o seu desenvolvemento industrial, considerando o emprendemento, a innovación e a aprendizaxe permanente como formas de afrontar os retos dunha contorna económica e profesional en constante cambio.	OBX3
CA3.2. Entender os distintos significados da idea do progreso nos seus contextos históricos, desenvolvendo o estudo multicausal dos modelos de desenvolvemento económico aplicados na España contemporánea e analizando criticamente a idea de modernización, valorando os seus efectos en relación co progreso económico e a mellora das condicións xerais de vida, coa desigualdade social, os desequilibrios territoriais, a degradación ambiental e as relacións de dependencia, así como reflectindo actitudes en favor dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible.	OBX3
CA3.3. Analizar de maneira multidisciplinaria a diversidade e a desigualdade social existente na historia contemporánea de España, a evolución da poboación e os cambios nas condicións e modos de vida, interpretando as causas e motivos da conflitividade social e a súa articulación en distintos movementos sociais, considerando a acción motivada dos suxeitos e as medidas de distinto tipo adoptadas polo estado.	OBX4

Contidos

- A transición ao capitalismo en España. Os debates historiográficos sobre a industrialización do país e da súa dependencia exterior. O modelo de desenvolvemento económico español, ritmos e ciclos de crecemento. Pautas rexionais. O modelo de industrialización en Galicia.
- As grandes desamortizacións liberais: logros e frustracións.
- Cambios sociais e novas formas de sociabilidade: interpretacións sobre a transformación da sociedade estamental e o desenvolvemento do novo concepto de cidadanía.
- Traballo e condicións de vida. A evolución da sociedade española. Poboación, familias e ciclos de vida. Servidume señorial, proletarización industrial, o nacemento das clases medias e o estado do benestar.
- Mundo rural e mundo urbano. Relacións de interdependencia e de reciprocidade entre o campo e a cidade desde unha perspectiva histórica. O foro en Galicia. O éxodo rural.
- A loita pola igualdade e a xustiza social: conflitividade, movementos sociais e asociacionismo obreiro.

Bloque 4. Retos do mundo actual

Craterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Identificar e valorar o papel da Transición no establecemento da democracia actual e da Constitución de 1978 como fundamento e garantía dos dereitos e liberdades dos españois, a través da elaboración de xuízos propios sobre os principais debates que afectan o sistema constitucional, mediante o dominio de procesos de procura e tratamento da información.	OBX1
CA4.2. Deducir a través do estudo crítico de noticias e datos estatísticos a evolución do estado constitucional, identificando os logros e retrocesos experimentados e as medidas adoptadas polo	OBX4

estado ata o presente, a evolución dos niveis de vida e de benestar, así como os límites e retos de futuro.	
CA4.3. Sinalar os retos globais e os principais compromisos do Estado español na esfera internacional, así como os que derivan da súa integración na Unión Europea, a través de procesos de procura, selección e tratamento da información, así como do recoñecemento dos valores da cooperación, a seguridade nacional e internacional, a sostibilidade, a solidariedade, o europeísmo e o exercicio dunha cidadanía ética dixital.	OBX6
CA4.5. Introducir a perspectiva de xénero na observación e análise da realidade histórica e actual, identificando os mecanismos de dominación que xeraron e mantiveron a desigualdade entre mulleres e homes, así como os roles asignados e os espazos de actividade ocupados tradicionalmente pola muller.	OBX7
CA4.6. Realizar traballos de indagación e investigación, iniciándose na metodoloxía histórica e a historiografía, mediante a xeración de produtos relacionados coa memoria colectiva sobre acontecementos, personaxes ou elementos patrimoniais de interese social ou cultural da contorna local, considerando o patrimonio histórico como un ben común que se debe protexer.	OBX8
Contidos	
- A Transición e a Constitución de 1978: identificación dos retos, logros e dificultades da fin da ditadura e do establecemento da democracia. A normalización democrática e a ameaza do terrorismo. Conciencia democrática: coñecemento dos principios e normas constitucionais, exercicio dos valores cívicos e participación cidadá. - Identidade e sentimentos de pertenza: recoñecemento das identidades múltiples e dos símbolos e normas comúns do Estado español. - España en Europa: derivacións económicas, sociais e políticas do proceso de integración na Unión Europea, situación actual e expectativas de futuro. Os valores do europeísmo: principios que guían a idea da Unión Europea e actitude participativa ante os programas e proxectos comunitarios. - España e o mundo: a contribución de España á seguridade e cooperación mundial e a súa participación nos organismos internacionais. O compromiso institucional, social e cidadán ante os Obxectivos de Desenvolvemento Sostible. O comportamento ecosocial. Solidariedade e cooperación: os grandes desafíos que afectan a España e ao mundo e condutas tendentes ao compromiso social, o asociacionismo e o voluntariado. - Crecemento económico e sostible: manexo de datos, aplicacións e gráficos para a análise da evolución da economía española desde o desenvolvementismo á actualidade. Desequilibrios sociais, territoriais e ambientais. - A cultura de seguridade nacional e internacional, instrumentos estatais e internacionais para preservar os dereitos, as liberdades e o benestar da cidadanía. - Conservación e difusión do patrimonio histórico: o valor patrimonial, social e cultural da memoria colectiva. Arquivos, museos e centros de divulgación e interpretación histórica. - Cidadanía ética dixital: respecto á propiedade intelectual. Participación e exercicio da cidadanía global a través das tecnoloxías dixitais. Prevención e defensa ante a desinformación e a manipulación.	

4257 A intervención educativa na materia de Historia de España desenvolverá o seu currículo e
4258 tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o
4259 logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada
4260 adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

4261 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
4262 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
4263 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
4264 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
4265 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
4266 nivel de desempeño.

4267 [Relación entre os obxectivos da materia de Historia de España e as competencias clave a través](#)
4268 [dos descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	2				1.2-3.1	1-2		
OBX2	3	2-3			3.1	1-2-3		1-2
OBX3			1-4	2	1.2-2	1-4		
OBX4	2-4		4	1	4	1-3		2
OBX5	3		4		3.1-4	1-2-3		1
OBX6			4		1.1-4	1-2-3		1-2
OBX7	4				1.1-1.2-3.1	2-3		1-2
OBX8			3		1.1-3.1-3.2	1-3	3	3.2

4269 [Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe](#)

- 4270 – Utilizar estratexias nas que o alumnado exercite tanto os procesos instrumentais como as
4271 actitudes, utilizando as bases discursivas do pensamento histórico na construción do
4272 coñecemento. Todo iso implica dispoñer de novos instrumentos para valorar un conxunto
4273 amplo e diverso de accións, tendo en conta a diversidade e individualidade do alumnado.
- 4274 – O uso da metodoloxía propia da Historia e as Ciencias Sociais, promovendo a análise crítica
4275 das fontes e o desenvolvemento da terminoloxía e dos coñecementos que lle permitan ao
4276 alumnado afrontar con solvencia a redacción de composicións históricas.

- 4277 – O emprego de métodos cuantitativos de carácter serial, gráfico e estatístico na longa e curta
4278 duración, que lle permitan ao alumnado comprender e explicar as variables sociais e
4279 económicas que incidiron no devir histórico da Historia de España.
- 4280 – Facer énfase nas diversas orientacións de carácter competencial (indutivas e dedutivas) á
4281 disposición do historiador para o coñecemento crítico dos procesos e transformacións sociais,
4282 as súas causas e as consecuencias derivadas, traballando especialmente sobre conceptos e
4283 logros esenciais como a perspectiva de xénero e o acceso á cidadanía, á liberdade, á
4284 igualdade, á equidade e ao benestar social.
- 4285 – Fomentar no alumnado a fundamentación de xuízos propios baseados no uso habitual de
4286 fontes primarias e textos historiográficos que lle permitan o achegamento crítico ás diversas
4287 ideoloxías e identidades presentes no pensamento sociopolítico da historia de España e de
4288 Galicia.
- 4289 – Realizar traballos de investigación e «talleres de historia», xerando produtos a través da
4290 indagación e a investigación que poñan en valor o patrimonio histórico considerado como un
4291 ben común que hai que conservar.
- 4292 – Traballar de maneira coordinada con outras áreas de coñecemento, de maneira que se facilite
4293 a interconexión dos saberes e se propicie o seu afianzamento.

4294 25 Historia do Mundo Contemporáneo

4295 25.1 Introducción

4296 A materia de Historia do Mundo Contemporáneo pretende proporcionarlle ao alumnado unha
4297 visión rigorosa e á vez útil e funcional da historia contemporánea, orientada a promover a
4298 observación, análise e interpretación da súa contorna real e, ao mesmo tempo, o exercicio dunha
4299 cidadanía activa e implicada na vida social. O pensamento histórico, que integra o conxunto de
4300 intencións, estratexias e métodos que orientan o estudo do pasado, ponse ao servizo da
4301 comprensión do presente para afrontar así os retos que nos formula o século XXI. Porque é desde
4302 a observación do mundo actual e a previsión do porvir que xa despunta, de onde xorde a
4303 necesidade de dirixir a nosa mirada á historia, máis ou menos recente, para obter as claves, as
4304 preguntas e talvez tamén algunha das respostas coas que entender e mellorar o mundo no que
4305 vivimos. Os problemas e retos que nos formula a realidade globalizada que configura a nosa
4306 contorna son múltiples e ineludibles, e non é posible atendelos sen os recursos que nos ofrece a
4307 historia contemporánea, que desde hai algo máis de dous séculos trata de lle dar resposta a boa
4308 parte destes mesmos desafíos. Neste sentido, o alumnado debe tomar conciencia de que herda
4309 un legado, dado nas experiencias acumuladas polas xeracións que nos precederon, no que xunto
4310 aos grandes logros que nos permiten dispoñer hoxe dun relativo benestar, tamén cabe atopar
4311 erros, fracasos e feitos dolorosos que é preciso afrontar e incorporar á nosa memoria colectiva
4312 para aprender a evitar situacións semellantes. Agora ben, concibir a historia como un proceso
4313 aberto, sempre en construción, no que a cidadanía escribe o seu propio destino, implica asumir
4314 unha responsabilidade cívica, comprometida cunha sociedade máis xusta, equitativa e solidaria.

4315 Doutra banda, a aproximación á metodoloxía histórica obriga o alumnado ao uso rigoroso e
4316 crítico das fontes, á utilización precisa dos conceptos e do marco da historiografía, e ao
4317 coñecemento reflexivo das principais teorías e correntes académicas que foron desenvolvéndose
4318 no ámbito da historia e doutras ciencias sociais afíns. Así mesmo, a metodoloxía histórica
4319 promove o exercicio de procesos indutivos e de indagación relacionados con estratexias de
4320 utilización de documentos e probas, así como á procura e ao tratamento de información e fontes
4321 textuais, gráficas, audiovisuais, artísticas, literarias, hemerográficas e sonoras, accesibles en
4322 moitos casos grazas a plataformas dixitais. Por último, a utilización de datos, o contraste,
4323 contextualización e interpretación da información, e o traballo directo coa narración histórica
4324 permiten entender a historia como un ámbito de coñecemento en construción, en continua revisión
4325 e cambio, e condicionado polos intereses que, desde o presente, marcan a relevancia de
4326 determinadas cuestións e formulacións. En todos estes procesos adquire un papel fundamental o

4327 exercicio do pensamento crítico, fundamentado e razoado, do mesmo xeito que a transferencia de
4328 información e do coñecemento elaborado, que ademais de supoñer o uso avanzado de medios
4329 dixitais implica tamén o desenvolvemento de estratexias comunicativas eficaces.

4330 Os diferentes obxectivos que conforman a materia diríxense ao logro dos fins xa enunciados,
4331 identificando as estratexias, ferramentas e procesos necesarios para introducir o alumnado no
4332 pensamento histórico e para abordar as claves e as grandes cuestións arredor das que se
4333 configura o mundo contemporáneo. Trátanse nelas os temas e acontecementos fundamentais que
4334 marcaron o transcurso da historia contemporánea ata o mundo actual, así como os retos que é
4335 necesario afrontar no presente para encarar o século XXI. Así, ademais de habilidades e
4336 procedementos concretos, e referencias a determinados ámbitos de coñecemento asociados a
4337 cuestións e temas clave, os obxectivos refiren aqueles valores e actitudes que conforman a
4338 orientación práctica e funcional da materia e o compromiso social que esta quere promover.

4339 Os criterios de avaliación conxugan os obxectivos cos contidos e están orientados ao logro dos
4340 obxectivos xerais do bacharelato. Neles incorpóranse todos os tipos de contidos, destrezas,
4341 actitudes e valores que deberán estimarse de maneira conxunta e equilibrada. Supoñen, deste
4342 xeito, a adaptación de estratexias metodolóxicas e accións educativas nas que se exerciten tanto
4343 os procesos instrumentais como as actitudes, aplicándose para iso os principios e pautas
4344 metodolóxicas do pensamento histórico na construción do coñecemento. Esta adaptación implica,
4345 polo tanto, a disposición de instrumentos de avaliación adecuados e diferenciados cos que
4346 ponderar un conxunto amplo e diverso de accións, tendo sempre en conta a diversidade e
4347 individualidade do alumnado.

4348 A formulación e deseño desta materia responde a unha proposta de aprendizaxe xeral común
4349 ao desenvolvemento da materia de Xeografía e Historia en educación secundaria obrigatoria e da
4350 materia de Historia de España de segundo de bacharelato. Desta maneira, tanto os orzamentos
4351 didácticos e a definición competencial como a organización dos contidos manteñen unha
4352 redacción e estrutura estreitamente vinculada, o que permite concibir dun modo coherente a
4353 aprendizaxe da historia e das ciencias sociais, así como apreciar mellor o seu valor educativo.

4354 Os criterios de avaliación e os contidos están agrupados en catro bloques: «Revolución e
4355 restauración. Capitalismo, nación e imperio», «Primeira Guerra Mundial. Período de Entreguerras.
4356 Segunda Guerra Mundial e Guerra Fría», «Desenvolvemento económico, poboación e
4357 identidades» e «Un mundo globalizado. Retos do mundo actual». A súa organización e redacción
4358 aséntase arredor dos eixes e claves conceptuais que estruturan os obxectivos e teñen unha clara
4359 intencionalidade temática, aínda que manteñan una certa disposición cronolóxica e un bloque
4360 específico dedicado ao mundo actual. Esta forma de organizar os contidos pretende promover non

só a conexión do pasado co presente inmediato, para insistir así no carácter funcional e significativo das aprendizaxes, senón tamén o establecemento de marcos comparativos con respecto ao desenvolvemento de experiencias e procesos históricos determinados entre distintas etapas desta mesma época. Deste xeito acentúase o tipo de aproximación interpretativa e comprensiva da historia contemporánea que se pretende, sen que por iso se descontextualicen os feitos e acontecementos concretos máis relevantes, que deben ser identificados e explicados desde os parámetros e variables que definen cada momento histórico e a aplicación do criterio de causalidade, esencial nesta disciplina. Polo demais, esta proposta de contidos ha de permitirles ao profesorado e ao equipo docente dos centros desenvolver as súas propias intencións e programacións educativas, incorporando proxectos interdisciplinarias que impliquen o traballo con outras materias.

Desde esta perspectiva competencial da materia, na que o exercicio de habilidades e procesos asociados ao pensamento histórico resulta ineludible, dado o valor que se lle confire a esta disciplina para a análise da realidade, é recomendable tratar constantemente situacións actuais e establecer constantes inferencias entre o pasado e o presente. Ademais, a presenza dun bloque específico sobre os retos do mundo actual incide na necesidade de ver a historia como un instrumento non só para a análise do presente, senón tamén para a adopción de compromisos ante os retos do século XXI. Convén afastarse así de propostas de aprendizaxe excesivamente lineais nas que, por unha atención excesiva ás etapas máis afastadas, se posterguen as cuestións máis próximas e de maior actualidade. En calquera caso, haberase de procurar que as aprendizaxes se conecten coa realidade próxima ao alumnado, relacionando os distintos contidos co conxunto de experiencias históricas que forman a memoria colectiva, o patrimonio e a contorna cultural, material e inmaterial do que aquel forma parte.

25.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Recoñecer os movementos, accións e transformacións históricas que contribuíron ao afianzamento da liberdade no mundo contemporáneo, a través do estudo comparado de casos e o uso correcto de termos e conceptos históricos, para valorar os logros que supoñen os sistemas democráticos como principal garantía para a convivencia e o exercicio dos dereitos fundamentais.

- O concepto de liberdade constitúe un dos elementos fundamentais para a análise e comprensión da historia do mundo contemporáneo. A aproximación aos múltiples significados que foi adquirindo desde o século XVIII ata a actualidade resulta esencial para comprender os principais movementos ideolóxicos, políticos e sociais que se desenvolveron e os procesos de transformación aos que deu lugar. Do mesmo xeito, o alumnado debe entender e introducir na súa análise as distintas dimensións do tempo histórico, así como a relación entre os factores máis lentos e estruturais e as conxunturas de cambio, a través do uso de conceptos claves do pensamento histórico, así

como os de revolución ou transición. Doutra banda, a adopción dunha perspectiva non estritamente lineal do transcurso da historia, identificando os avances e retrocesos en función das reaccións que se producen ante as novas realidades, como foi o caso dos réximes liberais e do establecemento da democracia, proporciona unha visión que atende antes ás experiencias históricas reais que ás visións ideolóxicas e teleolóxicas derivadas de determinados modelos teóricos, algo especialmente necesario para analizar as revolucións socialistas e o establecemento dos estados comunistas. Así mesmo, o estudo comparado dos procesos de transformación máis significativos, así como da evolución dos principais sistemas políticos ata o presente, resulta necesario para que o alumnado identifique as variables e factores que interveñen no seu desenvolvemento e, sobre todo, valore os logros que se foron alcanzando para a realización efectiva dos dereitos e liberdades fundamentais. A comprensión crítica destes procesos históricos e do funcionamento das democracias consolidadas permítelle percibir os seus riscos e ameazas, así como a necesidade da participación e o exercicio da cidadanía activa para a súa defensa e o cumprimento das súas aspiracións e expectativas.

OBX2. Tomar conciencia do grao de violencia, barbarie e destrución alcanzado polos conflitos da Idade Contemporánea, a través do emprego de fontes históricas fiables, a lectura de textos historiográficos e a elaboración de argumentos propios que preveñan a manipulación da información, para afrontar acontecementos traumáticos do noso pasado recente, evitar a repetición de feitos semellantes, recoñecer as vítimas e defender a aplicación do principio de xustiza universal.

- A Idade Contemporánea é a etapa histórica da que máis constancia e evidencias dispoñemos sobre os niveis de violencia e barbarie aos que pode chegar a humanidade. Coñecer o alcance da destrución, o número de vítimas e o grao de desolación xerados como consecuencia dos múltiples enfrontamentos armados, especialmente das dúas guerras mundiais, sucedidos durante este período faise imprescindible para desenvolver unha actitude comprometida coa defensa da paz, o diálogo e a mediación fronte aos conflitos. Esta toma de conciencia implica recoñecer tamén a importancia histórica das organizacións e institucións internacionais e nacionais que tratan de evitar as guerras, impedir ou denunciar a violación dos dereitos humanos e promover a cooperación internacional no desempeño de misións humanitarias para o logro da paz, a seguridade e a xustiza. Doutra banda, ademais de relacionar os múltiples factores que provocan unha determinada conflagración e analizar as transformacións que teñen lugar nunha sociedade en conflito, o alumnado debe atender aos mecanismos psicolóxicos, sociais e culturais que conducen ao uso da violencia ou á súa xustificación. As implicacións ideolóxicas e emocionais que derivan dos conflitos máis recentes, especialmente das guerras civís e doutros enfrontamentos fratricidas, precisan do rigor no tratamento da información, do acceso a fontes documentais e do coñecemento das interpretacións elaboradas polos historiadores, para poder argumentar e defender xuízos propios, identificar as falsas noticias e neutralizar a desinformación. Trátase tamén de xerar actitudes conciliatorias mediante o desenvolvemento de políticas da memoria que sirvan de referencia colectiva sobre cuestións do pasado que xamais deben volveirse repetir. A experiencia do holocausto e doutros xenocidios e crimes contra a humanidade, a utilización do terror por parte de réximes totalitarios e autoritarios, e a ameaza do terrorismo vinculado a movementos políticos de diversa índole han de xerar unha actitude de rexeitamento cara ao uso de todo tipo de violencia e unha firme convicción sobre o recoñecemento das vítimas e o dereito á verdade, a xustiza, a reparación e as garantías de non repetición.

OBX3. Identificar a desigualdade como un dos principais problemas das sociedades contemporáneas, recoñecendo as experiencias históricas de determinados colectivos, empregando a análise multicausal e valorando o papel transformador do suxeito na historia, para comprender como se formaron as actuais sociedades complexas, apreciar a riqueza da diversidade social, valorar os logros alcanzados e asumir os

retos que formula a consecución de comunidades máis xustas e cohesionadas.

- O novo ideal de cidadanía que estableceron os réximes liberais puxo no centro da acción política e social á noción de igualdade, un concepto que, desde entón, foi incorporando significacións diferentes e contrapostas. O alumnado debe identificar e relacionar as múltiples variables e os factores que determinaron eses cambios con respecto aos dereitos civís e sociais, así como as súas derivacións políticas, principalmente en relación coa participación cidadá, valorando a capacidade de acción do suxeito na historia a través dos movementos sociais que este protagonizou en defensa das súas reivindicacións, en favor do seu recoñecemento xurídico e político e na loita pola consecución das súas aspiracións de dignidade e xustiza. De maneira especial ha de atender á análise do mundo do traballo e ás transformacións que se produciron no ámbito da produción, nas condicións de vida dos traballadores e nas relacións laborais, cambios que supuxeron constantes movementos migratorios e fenómenos sociais e xeográficos como o abandono do medio rural, as aglomeracións urbanas e os consecuentes desequilibrios territoriais. Doutra banda, o coñecemento do proceso da proletarianización da clase traballadora e da eclosión das organizacións obreiras debe servir como unha das referencias para medir os logros sociais alcanzados e o papel que representou niso a acción colectiva, así como as medidas que se foron adoptando nos diferentes estados, as cales se foron adoptando en función da pluralidade de intereses que estes representan. As sociedades complexas de hoxe seguen suxeitas a cambios cada vez máis acelerados, que precisan dunha cidadanía capaz de adaptarse a unha contorna social e laboral especialmente condicionada polos avances tecnolóxicos, así como de mostrar un firme compromiso cívico co logro da cohesión social, a solidariedade, o respecto á diversidade e o dereito das minorías.

OBX4. Comprender a importancia das identidades colectivas na configuración social, política e cultural do mundo contemporáneo, utilizando o pensamento histórico, os seus conceptos e métodos, para analizar criticamente como se foron construíndo e conformando a través do tempo, elaborar argumentos propios cos que contribuír a un diálogo construtivo, respectar os sentimentos de pertenza e valorar a riqueza patrimonial e o legado histórico e cultural que produciron.

- O inicio da contemporaneidade, máis aló de certas perduracións e resistencias, supuxo unha ruptura radical coas vivencias e sentimentos de pertenza tradicionais, abrindo un novo escenario para a creación e desenvolvemento de identidades alternativas que, na actualidade, manteñen toda a súa vitalidade e vixencia. Analizar a construción histórica destes novos marcos de referencia en relación con conceptos tan substanciais como os de clase ou de nación, identificar os espazos de socialización nos que se formaron estas consciencias colectivas, e recoñecer as ideoloxías, ritos e símbolos que lles confiren entidade política e cultural resultan accións necesarias para entender a súa capacidade de identificación, encadramento social e mobilización. Para iso o alumnado ha de aproximarse aos métodos propios do pensamento histórico e á historiografía máis relevante sobre a cuestión nacional e as identidades sociais, poñendo especial atención na análise das experiencias históricas e das culturas políticas asociadas a estas, co obxecto de reflexionar sobre o papel do suxeito colectivo na historia, a súa capacidade de acción e de transformación, a súa articulación en movementos políticos e sociais e as distintas formas de organización que estes adoptaron. Tomar conciencia do papel que representaron as identidades na historia contemporánea, do seu significado polivalente, e da súa contribución tanto a procesos de dominio como de liberación, debe xerar unha actitude crítica fronte á intolerancia, pero respectuosa ante os sentimentos identitarios. Unha disposición esta última que implica o recoñecemento da riqueza da diversidade cultural e do patrimonio relacionado coas distintas identidades nacionais, culturais e sociais, así como a defensa da pluralidade fronte a toda tendencia a uniformizar ou a impoñer calquera identidade sobre outra.

OBX5. Identificar e recoñecer os principais retos do século XXI a través de procesos avanzados de procura,

selección e tratamento da información, o contraste e a lectura crítica de fontes, para entender o fenómeno histórico da globalización, a súa repercusión no ámbito local e planetario e na vida cotiá das persoas, e mostrar a necesidade de adoptar compromisos ecosociais para afrontar os Obxectivos de Desenvolvemento Sostible.

- A globalización define na actualidade un fenómeno múltiple e complexo que influíu substancialmente no modo de interpretar a realidade e tamén na forma de actuar da cidadanía. O alumnado debe coñecer os principais elementos e dimensións deste proceso histórico que, acelerado nas últimas décadas, tivo a súa orixe e desenvolvemento ao longo da Idade Contemporánea, identificando e analizando o grao de interdependencia que xerou e como este afecta á contorna local e á vida cotiá. Para iso é esencial o dominio avanzado de procesos asociados á información, especialmente en contornas dixitais, que lle permitan dispoñer de fontes fiables e veraces, discriminar contidos falaces, falsos ou irrelevantes e percibir calquera rumbo ideolóxico e intencionado. É necesario prestar atención á evolución comercial e á complexa estrutura de intereses que tiveron lugar na formación dun mercado global en constante inestabilidade e conflito, así como as diversas formas nas que nos afecta no ámbito laboral e no do consumo. Os cambios que a globalización produciu no contexto das relacións internacionais resultan de especial relevancia con respecto á seguridade e á paz mundial, o que implica a análise das alianzas e bloques, así como das diferentes estratexias de ameaza e de disuasión que se prolongaron ata a presente realidade multipolar. Finalmente, identificar os principais retos do século XXI, os riscos aos que nos enfrontamos e valorar os compromisos e alianzas rexionais e globais requiridas para afrontar estes desafíos, especialmente os relacionados coa emerxencia climática, resulta indispensable para adoptar actitudes e comportamentos ecosocialmente responsables e orientados á sostibilidade do planeta, a defensa das institucións democráticas, a mellora do benestar colectivo e a solidariedade entre as xeracións presentes e futuras.

OBX6. Valorar o significado histórico da idea de progreso e as súas repercusións sociais, ambientais e territoriais no mundo contemporáneo, a través do uso de métodos cuantitativos e da análise multifactorial do desenvolvemento económico, os ritmos de crecemento e a existencia de distintos modelos e sistemas, para tomar conciencia das relacións de subordinación e dependencia, e adoptar un compromiso activo coa sostibilidade, a defensa dos dereitos sociais e o acceso universal a recursos básicos.

- A idea do progreso é consubstancial ao pensamento contemporáneo e aos distintos movementos ideolóxicos, políticos e sociais desta época histórica, e tivo a súa principal materialización no desenvolvemento económico experimentado en tan breve espazo de tempo, derivado dos avances tecnolóxicos e das novas formas de concibir a produción, o intercambio e a distribución dos recursos. Para analizar este proceso é necesario o uso de procedementos cuantitativos para o tratamento de datos numéricos, así como o manexo de variables econométricas e a súa representación gráfica, de maneira que o alumnado poida describir e comprender os ritmos e ciclos de crecemento, os diferentes modelos de desenvolvemento, e as crises e as respostas dadas a estas a través da xestación e aplicación de novas teorías e políticas económicas. Coñecer e interpretar os distintos sistemas económicos que tiveron lugar, especialmente a orixe e evolución do capitalismo e os distintos factores que determinaron os seus avances e períodos de crises, así como as transformacións sociais, ambientais e territoriais que xeraron, son claves para que o alumnado identifique os desequilibrios que se produciron e analice as súas consecuencias desde a perspectiva das condicións de vida, a dignidade humana, o acceso universal a recursos esenciais e os problemas ecosociais. A análise da experiencia histórica debida á aplicación de diferentes políticas inspiradas nas principais doutrinas económicas debe promover no alumnado unha actitude comprometida con comportamentos responsables que favorezan un modelo de desenvolvemento no que resulten compatibles as

expectativas de crecemento e de benestar, tanto individual como colectivo, coa xustiza social e a sostibilidade do planeta.

OBX7. Interpretar a función que desempeñaron o pensamento e as ideoloxías na transformación da realidade desde as orixes da Idade Contemporánea ata a actualidade, a través da aproximación á historiografía e aos debates sobre temas clave da historia, para valorar criticamente os distintos proxectos sociais, políticos e culturais xerados, as accións levadas a cabo e as experiencias vividas, desde a perspectiva ética contida na Declaración Universal dos Dereitos Humanos.

- Os séculos XIX e XX constituíron, sen dúbida, a era das ideoloxías. Coñecer o papel que estas representaron na interpretación da realidade, na xestación de novos modelos de sociedade e na articulación de proxectos políticos transformadores constitúe un centro de atención fundamental para a comprensión dos principais procesos políticos e sociais ocorridos nestes séculos. O alumnado, a través do uso de distintas fontes, incluídas entre outras a literatura e o cinema, debe tomar conciencia da capacidade de mobilización das ideas e do poder dos imaxinarios colectivos, interpretando as distintas experiencias históricas ás que, desde a Ilustración aos nosos días, deron lugar estas ideas, utopías e imaxinarios. Todo iso implica introducirse nos principais debates historiográficos, aínda vixentes, arredor dos movementos sociais, os procesos revolucionarios, as culturas políticas do liberalismo e a democracia, a formación histórica da clase traballadora, o socialismo, os fascismos e, en suma, os problemas que máis preocuparon a comunidade científica e a sociedade. A análise crítica deste conxunto amplo e diverso de movementos ideolóxicos, políticos e sociais, así como dos intereses que representan e dos valores que defenden ha de formularse desde a perspectiva dos principios éticos contidos nas declaracións e acordos auspiciados pola Organización das Nacións Unidas e nos ideais humanitarios que esta defende. Nunha realidade como a actual, caracterizada pola incerteza e pola «fin das ideoloxías», é necesario mostrar unha actitude comprometida coa mellora da realidade local e global, a través da participación cidadá, a defensa dos valores democráticos e a aposta por unha sociedade máis xusta e solidaria.

OBX8. Describir e analizar os cambios e permanencias que se produciron na sociedade contemporánea, os comportamentos demográficos, os modos de vida e o ciclo vital, prestando especial interese á situación da muller, aos roles de xénero e idade, aos mecanismos de control, dominio e submisión e á loita pola dignidade e contra a discriminación, realizando proxectos de investigación e aplicando o pensamento histórico para recoñecer o valor e importancia dos personaxes anónimos da historia.

- A historia que se escribe préstalles maior atención aos feitos e personaxes excepcionais e individuais que protagonizan os grandes cambios que ás permanencias e aos suxeitos anónimos, que adoitan pasar desapercibidos. O alumnado debe tomar conciencia de que o coñecemento histórico do que dispoñemos resulta incompleto e que se fan necesarias outras visións que acheguen información sobre aspectos esenciais das vidas e experiencias dos que nos precederon. O achegamento ao pensamento histórico e á realización de traballos de investigación, a modo de talleres de historia, nos que o alumnado leve a cabo experiencias directas a través do uso de documentos de arquivos ou hemerotecas dixitais e do traballo con fontes orais, gráficas ou audiovisuais, especialmente en contextos locais, aproxímao ao quefacer do historiador e á súa metodoloxía. Doutra banda, os estudos sobre a poboación, os modos de vida e a actividade cotiá resultan esenciais tanto para entender os comportamentos sociais e as relacións de xénero e interxeracionais como para rescatar e valorar aquelas percepcións, emocións, crenzas e esquemas culturais nos que se expresa a diversidade social contemporánea. Esta perspectiva implica a análise dos mecanismos de control, subordinación, dominio e submisión que sufriu de maneira intensa e continuada a muller, relegada ao silencio e ao esquecemento, así como das accións en favor da

súa emancipación e do desenvolvemento dos movementos feministas. Trátase, en fin, de promover un modo de entender a historia como un proceso aberto e en construción, capaz de conectar os grandes acontecementos coa contorna máis próxima e onde os personaxes anónimos cobran importancia e valor, concibindo así a memoria como un ben colectivo rico en experiencias e proxectos de futuro.

4385 **25.3 Criterios de avaliación e contidos**

4386 **1º curso**

Materia de Historia do Mundo Contemporáneo 1º curso	
Bloque 1. Revolución e restauración. Capitalismo, nación e imperio	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Identificar e recoñecer os logros que supoñen os actuais sistemas democráticos como o resultado non lineal no tempo dos movementos e accións que contribuíron ao afianzamento e articulación do principio de liberdade, a través da análise dos principais procesos históricos que se desenvolveron, a comprensión dos textos políticos e constitucionais fundamentais e o uso adecuado de termos e conceptos históricos.	OBX1
CA1.2. Comprender os conceptos de revolución e cambio no mundo contemporáneo e os elementos e factores que os causan e condicionan, a través do estudo de casos significativos das revolucións burguesas e socialistas que ocorreron ao longo da historia contemporánea, así como dos movementos de acción e reacción que xeraron.	OBX1
CA1.3. Analizar criticamente como se foron construíndo no tempo as identidades colectivas, empregando os conceptos e métodos do pensamento histórico, respectando a pluralidade e os sentimentos identitarios e valorando o legado histórico e cultural destas.	OBX4
CA1.4. Abordar criticamente os principais temas clave da historia e da actualidade, a través da aproximación ás principais correntes historiográficas e aos usos que se fan da historia, valorando criticamente os principais proxectos sociais, políticos e culturais que tiveron lugar na historia contemporánea desde a perspectiva ética contida na Declaración Universal dos Dereitos Humanos.	OBX7
CA1.5. Contrastar o papel relegado da muller na historia contemporánea, identificando e valorando a importancia das figuras individuais e colectivas como protagonistas anónimas da historia contemporánea, así como o papel dos movementos feministas no recoñecemento dos seus dereitos e no logro da igualdade efectiva de mulleres e homes, así como a corresponsabilidade no coidado das persoas.	OBX8
Contidos	
O traballo do historiador: fontes históricas, historiografía e narrativas do pasado. Argumentación histórica. Relevancia, causas e consecuencias, cambio e continuidade. Perspectiva histórica nas narrativas sobre o pasado.	

- A loita pola liberdade: cambio e revolución na época contemporánea: Revolución Francesa e revolucións europeas de 1830 e 1848. O uso da violencia e da protesta social nos séculos XIX e XX. Revolución e reacción.
- A nova sociedade liberal: orixe e funcionamento dos sistemas parlamentarios.
- Imperios e cuestión nacional: dos movementos de liberación á descolonización.
- O significado histórico e político dos nacionalismos no mundo contemporáneo, factor de conflito e enfrontamento entre pobos e estados: da servidume á cidadanía. Abolicionismo, dereitos civís e dereitos sociais na Idade Contemporánea.
- As utopías revolucionarias e os proxectos de transformación social: os movementos democráticos, republicanos e socialistas dos séculos XIX e XX. O papel dos exiliados políticos.
- A evolución da situación da muller na sociedade contemporánea: mecanismos de dominación e submisión e cambios socioculturais. O movemento pola emancipación da muller e a loita pola igualdade: orixe e desenvolvemento dos movementos feministas.
- Conciencia e memoria democrática: coñecemento dos principios e normas constitucionais, exercicio dos valores cívicos e participación cidadá. Coñecemento e respecto aos principios e normas da Declaración Universal dos Dereitos Humanos. A memoria democrática no marco do dereito internacional humanitario: verdade, xustiza, reparación e garantía de non repetición.
- Igualdade de xénero: situación da muller no mundo e actitudes fronte á discriminación e en favor da igualdade efectiva entre mulleres e homes.
- Conservación e difusión do patrimonio histórico: o valor patrimonial, social e cultural da memoria colectiva. Arquivos, museos e centros de divulgación e interpretación histórica.

Bloque 2. Primeira Guerra Mundial. Período de Entreguerras. Segunda Guerra Mundial e Guerra Fría

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Entender o significado histórico das transicións políticas e dos procesos de democratización da Idade Contemporánea como fundamento e garantía para a convivencia e o exercicio dos dereitos fundamentais, valorando as implicacións que supoñen o exercicio da cidadanía activa e o respecto ao ordenamento constitucional, e xerando xuízos propios tanto con respecto ao cumprimento de aspiracións e expectativas como ás ameazas e riscos da vida en democracia.	OBX1
▪ CA2.2. Tomar conciencia do grao de violencia, barbarie e destrución alcanzado polos conflitos ocorridos no mundo contemporáneo, así como das causas das conflagracións bélicas e das múltiples transformacións que se producen nos contendentes, a través do emprego de fontes históricas fiables e do uso de datos contrastados, valorando o impacto social e emocional que supón o uso da violencia e o papel das institucións internacionais que velan pola paz e a mediación.	OBX2
▪ CA2.3. Describir a evolución dos conceptos de igualdade e de cidadanía na historia contemporánea e as súas derivacións sociais e políticas, a través da análise multicausal dos principais sistemas políticos e sociais dos séculos XIX e XX, identificando as desigualdades e a concentración do poder en determinados grupos sociais.	OBX3
▪ CA2.4. Comprender a importancia das identidades colectivas na configuración social, política e cultural do mundo contemporáneo, identificando as súas múltiples valencias, mediante a análise	OBX4

crítica de textos históricos e historiográficos e de fontes de información actual, elaborando argumentos propios que contribúan a un diálogo construtivo respecto diso.

Contidos

- Militarización e carreira armamentística. Diplomacia da ameaza e da disuasión: acordos, alianzas e bloques. O mundo en guerra: as guerras mundiais e os grandes conflitos internacionais. A Guerra Civil española, a súa internacionalización e o exilio republicano español. O holocausto e outros xenocidios e crimes de lesa humanidade na historia contemporánea.
- Acción colectiva, movemento de masas e liderado político no século XX: nacemento e funcionamento dos réximes democráticos e totalitarios. Fascismo, nazismo, estalinismo e outros movementos autoritarios nos séculos XX e XXI.
- Organismos e institucións para a paz: da Sociedade de Nacións á Organización das Nacións Unidas. A inxerencia humanitaria e a xustiza universal.
- Procesos de integración rexional no mundo. A construción da Unión Europea, situación presente e desafíos de futuro. Alianzas internacionais para o logro dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible.
- Transicións políticas e procesos de democratización nos séculos XX e XXI. A memoria democrática.
- Movementos sociais en favor da igualdade de dereitos, do recoñecemento das minorías e contra a discriminación.

Bloque 3. Desenvolvemento económico, poboación e identidades

Cráterios de avaliación

Obxectivos

▪ CA3.1. Analizar as condicións de vida, o mundo do traballo e as relacións laborais e a súa conflictividade a través do estudo multidisciplinario dos movementos sociais, particularmente os relacionados co obrerismo, valorando o papel que representan a acción colectiva e do suxeito na historia para o recoñecemento dos dereitos sociais e o benestar colectivo.	OBX3
▪ CA3.2. Deducir a través do estudo crítico de noticias e datos estatísticos a evolución do estado social, identificando os logros e retrocesos experimentados e as medidas adoptadas polos diferentes estados contemporáneos, así como os límites e retos de futuro, desde unha perspectiva solidaria en favor dos colectivos máis vulnerables.	OBX3
▪ CA3.3. Analizar criticamente como se foron construíndo no tempo as identidades colectivas, empregando os conceptos e métodos do pensamento histórico, respectando a pluralidade e os sentimentos identitarios e valorando o legado histórico e cultural destas.	OBX4
▪ CA3.4. Valorar o significado histórico da idea de progreso e as súas múltiples consecuencias sociais, territoriais e ambientais, a través do tratamento de datos numéricos, a interpretación de gráficos e a comprensión multifactorial dos ritmos e ciclos de crecemento, argumentando a necesidade de adoptar comportamentos ecosociais que garantan a sostibilidade do planeta.	OBX6
▪ CA3.5. Comparar os distintos sistemas económicos que se desenvolveron no mundo contemporáneo, a través da súa análise multidisciplinaria e das doutrinas e teorías das que derivan, identificando as relacións de subordinación e de dependencia e os conflitos que xeran, tanto no ámbito nacional como internacional, e xustificando a necesidade do acceso universal aos recursos básicos.	OBX6

CA3.6. Analizar os cambios e permanencias na historia, atendendo a procesos de máis longa duración, como os comportamentos demográficos, ciclos vitais e modos de vida na sociedade contemporánea, a través do achegamento ao pensamento histórico e a realización de proxectos de investigación, identificando os mecanismos de control, dominio e submisión, os roles de xénero e idade asignados, así como os escenarios de loita pola dignidade e contra a discriminación de diversos colectivos.	OBX8
---	------

Contidos

- Ritmos e modelos de crecemento económico no mundo: as relacións de dependencia. Ciclos e crises dos sistemas económicos contemporáneos. Factores do desenvolvemento económico e as súas implicacións sociais, políticas e ambientais: da revolución industrial á era postindustrial.
- Niveis, condicións e modos de vida nas sociedades contemporáneas: grupos, clases sociais e desigualdade social. Clases medias e estado do benestar nas sociedades avanzadas.
- Evolución da poboación, ciclos demográficos e modos de vida. Cambios e permanencias nos ciclos vitais e na organización social do mundo contemporáneo. Grupos vulnerables e marxinados. O papel do suxeito colectivo na historia contemporánea.
- A evolución histórica da clase traballadora e das organizacións obreiras: experiencias e conflitos en defensa dos dereitos laborais e a mellora das condicións de vida.
- O desenvolvemento tecnolóxico e dixital e os novos retos do futuro económico, social e laboral.
- Desenvolvemento económico e sostibilidade: da idea do progreso ilimitado do liberalismo clásico aos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible.
- Éxodos masivos de poboación: migracións económicas, climáticas e políticas. O novo concepto de refuxiado.
- Identidade e sentimentos de pertenza: recoñecemento da diversidade identitaria, tolerancia e respecto ante as manifestacións ideolóxicas e culturais e recoñecemento e defensa da riqueza patrimonial.
- Valoración e respecto á diversidade social, étnica e cultural: tolerancia e intolerancia na historia do mundo contemporáneo. Defensa dos dereitos das minorías.

Bloque 4. Un mundo globalizado. Retos do mundo actual

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Analizar os principais conflitos civís que se produciron na Idade Contemporánea, a través do emprego de textos historiográficos e a elaboración de xuízos argumentados, comprendendo a importancia da memoria histórica e do recoñecemento das vítimas, do principio de xustiza universal e do dereito á verdade, a reparación e a garantía de non repetición.	OBX2
CA4.2. Analizar criticamente o fenómeno histórico da globalización e a súa repercusión no ámbito local e planetario, valéndose do manexo de distintas fontes de información e dunha adecuada selección, validación, contraste e tratamento destas, previndo a desinformación e considerando o emprendemento, a innovación e a aprendizaxe permanente como formas de afrontar os retos dunha contorna económica, social e cultural en constante cambio.	OBX5
CA4.3. Identificar os principais retos do século XXI e a súa orixe histórica, a través da análise da	OBX5

interconexión entre diversos procesos políticos, económicos, sociais e culturais nun contexto global, argumentando a necesidade de adoptar comportamentos ecosocialmente responsables e orientados á sostibilidade do planeta, a defensa das institucións democráticas, a mellora do benestar colectivo e a solidariedade entre as xeracións presentes e futuras.	
CA4.4. Xerar opinións argumentadas, debater e transferir ideas e coñecementos sobre a función que desempeñaron o pensamento e as ideoloxías na transformación da realidade, desde as orixes da Idade Contemporánea ata a actualidade, comprendendo e contextualizando os devanditos fenómenos a través do traballo sobre textos históricos e historiográficos e de fontes literarias, do cinema e outros documentos audiovisuais.	OBX7

Contidos

- Os conflitos fraticidas no mundo contemporáneo: pasados traumáticos e memoria colectiva. Recoñecemento, reparación e dignificación das vítimas da violencia.
- O proceso de globalización no mundo contemporáneo e as súas implicacións na sociedade actual. Aglomeracións urbanas e desafíos no mundo rural.
- A nova orde mundial multipolar: choques e alianzas entre civilizacións.
- Ameazas rexionais e planetarias: terrorismo, crime organizado, radicalismos, ciberameazas e armas de destrución masiva.
- A emerxencia climática e os seus desafíos no presente e no futuro.
- Crise das ideoloxías e «fin da historia»: a era do escepticismo e dos novos populismos.
- Os retos das democracias actuais: corrupción, crise institucional e dos sistemas de partidos, tendencias autoritarias e movementos antisistema.
- Comportamento ecosocial: movementos en defensa do medio ambiente e ante a emerxencia climática. Compromiso cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible.
- Cidadanía ética dixital: respecto pola propiedade intelectual. Participación e exercicio da cidadanía global a través das tecnoloxías dixitais. Prevención e defensa ante a desinformación e a manipulación.
- Solidariedade e cooperación: os grandes desafíos que afectan o mundo e as condutas tendentes ao compromiso social, o asociacionismo e o voluntariado.

4387 25.4 Orientacións pedagóxicas

4388 A intervención educativa na materia de Historia do Mundo Contemporáneo desenvolverá o seu
4389 currículo e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao
4390 alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha
4391 adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

4392 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
4393 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
4394 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
4395 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á

4396 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
4397 nivel de desempeño.

4398 [Relación entre os obxectivos da materia de Historia do Mundo Contemporáneo e as competencias](#)
4399 [clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	2		2		1.1	1-2-3	1	
OBX2	1-5				1.1-3.1-4	1-2-3		
OBX3	3		1	5	1.2-3.1-4	2-3		
OBX4	3-5				1.2-3.1	2-3		1-2
OBX5	3		5	1	2-4	3-4	1	
OBX6			4-5		2-5	3-4	1-2	
OBX7	3-5			3	1.2-3.1-4	2-3		
OBX8	5		3	2	1.2-3.1-4	2-3		

4400 [Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe](#)

- 4401 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
4402 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
4403 equipo.
- 4404 – O deseño de actividades que resulten atractivas para os estudantes con intereses, motivacións
4405 e diversas capacidades, que contribúan a reducir as desigualdades que poidan existir entre
4406 eles.
- 4407 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
4408 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 4409 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
4410 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
4411 como se detecten estas dificultades.
- 4412 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
4413 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
4414 espírito científico e do emprendemento.

- 4415 – O uso rigoroso e crítico das fontes, a utilización precisa dos conceptos e a historiografía, o
4416 coñecemento das principais teorías e correntes académicas no ámbito da historia.
- 4417 – O exercicio de procesos indutivos e de indagación relacionados con estratexias de utilización
4418 de documentos e probas, así como a busca e o tratamento de información e fontes textuais,
4419 gráficas, audiovisuais, artísticas, literarias, hemerográficas e sonoras, accesibles grazas ás
4420 plataformas audiovisuais.
- 4421 – O exercicio do pensamento crítico, fundamentado e razoado, ao igual que a transferencia de
4422 información e do coñecemento elaborado, que ademais de supoñer o uso avanzado de medios
4423 dixitais implique tamén o desenvolvemento de estratexias comunicativas eficaces.
- 4424 – O uso da aprendizaxe activa para que o estudante lle busque activamente significado ao
4425 obxecto de aprendizaxe, tratando de relacionalo cos seus coñecementos previos, reflexionando
4426 sobre as súas consecuencias respecto do que xa sabe e pensando sobre iso.
- 4427 – O uso da historia do mundo contemporáneo para que o alumnado adquira uns coñecementos e
4428 habilidades que poida empregar no futuro para afrontar as diversas situacións que lle depare a
4429 vida, xa sexa en beneficio do seu desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional.
- 4430 – O desenvolvemento de situacións activas de aprendizaxe nas que se leven a cabo propostas
4431 de indagación e investigación, baseadas en proxectos de interese científico, cultural e social, e
4432 nas que o alumnado sexa o encargado de procesar a información, construír o coñecemento e
4433 transferilo.

4434 **26 Latín**

4435 **26.1 Introducción**

4436 As humanidades e a proposta dunha educación humanista na civilización europea van
4437 intrinsecamente ligadas á tradición e á herdanza cultural da Antigüidade clásica. Unha educación
4438 humanista sitúa as persoas e a súa dignidade como valores fundamentais, guiándoas na
4439 adquisición das competencias que necesitan para participaren de forma efectiva nos procesos
4440 democráticos, no diálogo intercultural e na sociedade en xeral. A través da aprendizaxe da lingua,
4441 da cultura e da civilización romanas, a materia de Latín permite unha reflexión profunda sobre o
4442 presente e sobre o papel que o humanismo pode e debe desempeñar ante os retos e desafíos do
4443 século XXI. Esta materia contén, ademais, un valor instrumental para a aprendizaxe de linguas,
4444 literatura, relixión, historia, filosofía, dereito, política ou ciencia, capacitando o alumnado que a
4445 cursa para ampliar o seu coñecemento sobre estes aspectos, proporcionando un substrato cultural
4446 que permite comprender o mundo, os acontecementos e os sentimentos e que contribúe á
4447 educación cívica e cultural do alumnado.

4448 A materia de Latín ten como principal obxectivo o desenvolvemento dunha conciencia crítica e
4449 humanista desde a que poder entender e analizar as achegas da civilización latina á identidade
4450 europea, a través da lectura e a comprensión de fontes primarias e da adquisición de técnicas de
4451 comprensión de textos que lle permitan ao alumnado utilizar estas fontes de acceso á antigüidade
4452 romana como instrumento privilexiado para coñecer, comprender e interpretar os seus aspectos
4453 principais. Por iso, a materia vértase arredor de tres eixes: a lingua, os textos e a súa
4454 comprensión; a aproximación crítica ao mundo romano; e o estudo do patrimonio cultural e o
4455 legado da civilización latina.

4456 A comprensión do texto está no centro dos procesos de ensino e aprendizaxe das linguas e
4457 culturas clásicas. Para entender criticamente a civilización latina, o alumnado de Latín localiza,
4458 identifica, contextualiza e comprende os elementos esenciais dun texto, progresando nos
4459 coñecementos da fonética, o léxico, a morfoloxía, a sintaxe e, de ser o caso, o uso oral e escrito
4460 da lingua latina baixo a guía do profesorado. Ademais destes saberes de carácter lingüístico, o
4461 uso activo do latín, a comprensión do texto e a súa tradución son procesos clave que permiten
4462 activar saberes de carácter non lingüístico. O texto –orixinal, adaptado, en edición bilingüe ou
4463 traducido, en función da situación– é o punto de partida desde o cal o alumnado mobiliza todos os
4464 contidos para, partindo da súa contextualización, concluír unha lectura comprensiva, directa e
4465 eficaz e unha interpretación razoada do seu contido. As técnicas e estratexias implicadas no
4466 proceso de comprensión dun texto e/ou a súa tradución contribúen a desenvolver a capacidade de

negociación para a resolución de problemas, así como a constancia e o interese por revisar o propio traballo. Permite, ademais, que o alumnado entre en contacto coas posibilidades que este labor ofrece para o seu futuro persoal e profesional nun mundo globalizado e dixital, a través do coñecemento e uso de diferentes recursos, técnicas e ferramentas. Finalmente, cando se opte pola utilización de métodos activos, o uso na aula da lingua latina, tanto oral como escrita, permitirlle ao alumnado, por unha banda, consolidar os coñecementos adquiridos e, por outra, poñer en práctica estratexias comunicativas que melloren a súa capacidade de expresión.

Así mesmo, a materia de Latín parte dos textos para favorecer a aproximación crítica ás achegas máis importantes do mundo romano, na súa calidade de sistema integrador de diferentes correntes de pensamento e actitudes éticas e estéticas que conforman o ámbito europeo. Esta aproximación resulta especialmente relevante para adquirir un xuízo crítico e estético nas condicións cambiantes dun presente en constante evolución. Esta materia prepara o alumnado para comprender criticamente ideas relativas á propia identidade, á vida pública e privada, á relación do individuo co poder e a feitos sociopolíticos e históricos, por medio da comparación entre os modos de vida da antiga Roma e os actuais, contribuíndo así a desenvolver a súa competencia cidadá.

O estudo do patrimonio cultural, arqueolóxico e artístico romano, material e inmaterial, merece unha atención específica e permite observar e recoñecer na nosa vida cotiá a herdanza directa da civilización latina. A aproximación aos procesos que favorecen a sustentabilidade deste legado – preservación, conservación e restauración– supón, tamén, unha oportunidade para que o alumnado coñeza as posibilidades profesionais no ámbito dos museos, as bibliotecas ou a xestión cultural e a conservación do patrimonio.

Os obxectivos da materia de Latín foron deseñados a partir dos descritores operativos das competencias clave nesta etapa, especialmente da competencia plurilingüe, a competencia en comunicación lingüística e a competencia cidadá, xa mencionada. A competencia plurilingüe, que ten como referente a Recomendación do Consello da Unión Europea do 22 de maio de 2018 relativa ás competencias clave para a aprendizaxe permanente, sitúa o latín e o grego clásico como ferramentas para a aprendizaxe e a comprensión de linguas en xeral. O enfoque plurilingüe da materia de Latín en bacharelato implica unha reflexión profunda sobre o funcionamento non só da propia lingua latina, o seu léxico, os seus formantes e as normas de evolución fonética, senón tamén das linguas de ensino e daquelas que conforman o repertorio lingüístico individual do alumnado, estimulando a reflexión metalingüística e interlingüística e contribuíndo ao reforzo das competencias comunicativas, ao aprecio da diversidade lingüística e á relación entre as linguas desde unha perspectiva inclusiva, democrática e libre de prexuízos.

4501 Estes obxectivos ofrecen, polo tanto, a oportunidade de establecer un diálogo profundo entre
4502 presente e pasado desde unha perspectiva crítica e humanista: por un lado, situando o texto, a
4503 súa comprensión e/ou a súa tradución e, de ser o caso, a produción lingüística activa, como
4504 elementos fundamentais na aprendizaxe das linguas clásicas e como porta de acceso á súa
4505 cultura e civilización, activando simultaneamente os contidos de carácter lingüístico e non
4506 lingüístico; e, polo outro lado, desenvolvendo ferramentas que favorezan a reflexión crítica,
4507 persoal e colectiva ao redor dos textos e ao legado material e inmaterial da civilización latina e a
4508 súa achega fundamental á cultura, a sociedade, a política e a identidade europea.

4509 Os criterios de avaliación da materia permiten avaliar o grao de logro dos obxectivos por parte
4510 do alumnado, polo que se presentan vinculados a elas. Consonte a súa formulación competencial,
4511 expónse enunciando o proceso ou capacidade que o alumnado debe adquirir e o contexto ou
4512 modo de aplicación. A nivelación dos criterios de avaliación desenvólvese tendo en conta a
4513 adquisición das competencias de forma progresiva durante os dous cursos. Neste sentido, os
4514 procesos de autoavaliación e coavaliación prevén o uso de ferramentas de reflexión sobre a
4515 propia aprendizaxe como a contorna persoal de aprendizaxe, o portfolio lingüístico, o diario de
4516 lectura ou o traballo de investigación.

4517 Os criterios de avaliación e os contidos distribúense nos dous cursos permitindo unha
4518 gradación e secuenciación flexible segundo os distintos contextos de aprendizaxe, e están
4519 organizados en cinco bloques. O primeiro, «Comprensión e interpretación dos textos», céntrase
4520 na aprendizaxe da lingua latina como ferramenta para acceder a fragmentos e textos de diversa
4521 índole a través da lectura directa e a tradución e comprende, pola súa vez, tres subbloques:
4522 «Unidades lingüísticas da lingua latina»; «A tradución: técnicas, procesos e ferramentas» e
4523 «Destrezas comunicativas do uso da lingua latina». Esta última liña ten como obxectivo sustentar
4524 normativamente o uso, cada día máis estendido, de métodos activos para a aprendizaxe do latín
4525 sen limitar, de ningún xeito, o uso da metodoloxía tradicional, deixando a criterio do profesorado a
4526 escolla do achegamento que lle pareza en cada caso máis axeitado. O segundo bloque, «Latín e
4527 plurilingüismo», pon o acento nas nocións de evolución fonética e en como a aprendizaxe da
4528 lingua latina, en concreto a identificación e recoñecemento dos formantes latinos, amplía o
4529 repertorio léxico do alumnado para que adecúe de maneira máis precisa os termos referidos ás
4530 diferentes situacións comunicativas. O terceiro bloque, «A literatura latina nos seus textos»,
4531 tratado só no segundo curso, integra todos os saberes implicados na comprensión e interpretación
4532 de textos literarios latinos, contribuíndo mediante un enfoque intertextual á identificación e
4533 descrición de universais formais e temáticos inspirados en modelos literarios clásicos. O cuarto
4534 bloque, «A antiga Roma», que será tratado no primeiro curso, comprende os coñecementos e
4535 estratexias necesarios para o desenvolvemento dun espírito crítico e humanista, fomentando a

4536 reflexión sobre as semellanzas e diferenzas entre pasado e presente. O quinto e último bloque,
4537 «Legado e patrimonio», recolle os coñecementos, destrezas e actitudes que permiten a
4538 aproximación á herdanza material e inmaterial da civilización latina recoñecendo e apreciando o
4539 seu valor como fonte de inspiración, como testemuño da historia e como unha das principais
4540 raíces da cultura europea.

4541 26.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Comprender e/ou producir textos latinos de dificultade crecente e xustificar a súa comprensión e/ou produción, identificando e analizando os aspectos básicos da lingua latina, en sentido amplo, as súas unidades lingüísticas e reflexionando sobre elas mediante a comparación coas linguas de ensino e con outras linguas do repertorio individual do alumnado, e poñendo en práctica, se se considera oportuno, habilidades comunicativas tanto orais como escritas, para realizar unha lectura comprensiva, directa e eficaz e unha interpretación razoada do seu contido e, de ser o caso, unha produción oral e/ou escrita correcta.

- A comprensión dos textos constitúe o núcleo do proceso de aprendizaxe das linguas clásicas. Con este fin, propónse unha progresión na ensinanza para conducir o alumnado cara ao coñecemento básico do léxico, as construcións idiomáticas, a morfoloxía e a sintaxe da lingua latina. A partir dos coñecementos adquiridos, o alumnado accede á comprensión e/ou traduce de maneira progresivamente autónoma, textos de dificultade adecuada e gradual con atención á corrección ortográfica e estilística. Os procesos de comprensión e tradución favorecen a reflexión sobre a lingua, o manexo de termos metalingüísticos, e a ampliación do repertorio léxico do alumnado. Complementarios aos procesos de comprensión e tradución como medio de reflexión sobre a lingua son os procesos de utilización activa da lingua e de tradución inversa ou retroversión, que permiten, ben consolidar a través da práctica os coñecementos adquiridos, ben adquirilos a través do uso. Dous son os enfoques propostos para o desenvolvemento deste obxectivo. En primeiro lugar, a comprensión dos textos e/ou a súa tradución e, de ser o caso, a utilización activa da lingua latina son procesos que contribúen a impulsar os contidos de carácter lingüístico como ferramenta e non como fin, reforzando as estratexias de identificación e análise, en sentido amplo, de unidades lingüísticas da lingua latina, complementándoas coa comparación con linguas coñecidas cando esta sexa posible. En segundo lugar, os métodos de comprensión, a tradución e, cando corresponda, o uso activo da lingua contribúen a desenvolver a constancia, a capacidade de reflexión e o interese polo propio traballo e a súa revisión, apreciando o seu valor para a transmisión de coñecementos entre diferentes culturas e épocas.
- É preciso, ademais, que o alumnado aprenda a desenvolver habilidades de xustificación e argumentación da comprensión alcanzada do texto e, se procede, do uso activo realizado da lingua, atendendo, no primeiro suposto, tanto aos mecanismos e estruturas lingüísticas como a referencias intratextuais e intertextuais que sexan esenciais para coñecer o contexto e o sentido do texto. A mediación docente resulta aquí imprescindible, especialmente como guía para o uso de recursos e fontes bibliográficas de utilidade e, cando cumpra, como modelo de uso de lingua. Todo iso coa finalidade última de promover o exercicio de reflexión sobre a lingua que se atopa, por unha banda, na base da técnica da tradución e, por outra, no correcto uso, tanto oral como escrito, da lingua latina.
- Así mesmo, coa práctica progresiva da lectura directa, necesaria e inherente aos procesos de comprensión e tradución, o alumnado desenvolve estratexias de asimilación e adquisición tanto das estruturas gramaticais como do vocabulario latino de frecuencia e consegue mellorar a comprensión dos textos latinos, base da nosa civilización.

OBX2. Distinguir os formantes latinos e explicar os cambios que tivesen lugar ao longo do tempo, comparándoos cos das linguas de ensino e outras linguas do repertorio individual do alumnado, para deducir o significado etimolóxico do léxico coñecido e os significados de léxico novo ou especializado.

- O ensino da lingua latina desde un enfoque plurilingüe permítelle ao alumnado activar o seu repertorio lingüístico individual, relacionando as linguas que o compoñen e identificando nelas raíces, prefixos e sufixos latinos, e reflexionando sobre os posibles cambios fonéticos, morfolóxicos ou semánticos que tivesen lugar ao longo do tempo. O enfoque plurilingüe e comunicativo favorece o desenvolvemento das destrezas necesarias para a mellora da aprendizaxe de linguas novas e permite ter en conta os distintos niveis de coñecementos lingüísticos do alumnado, así como os seus diferentes repertorios léxicos individuais. Así mesmo, favorece unha aprendizaxe interconectada das linguas, recoñecendo o carácter do latín como lingua de orixe de diferentes linguas modernas co obxectivo de apreciar a variedade de perfís lingüísticos, e contribuíndo á identificación, valoración e respecto da diversidade lingüística, dialectal e cultural para construír unha cultura compartida.
- O estudo da evolución da lingua latina, partindo tanto desde formas de latín culto como de latín vulgar, axuda a mellorar a comprensión lectora e a expresión oral e escrita, así como a consolidar e a ampliar o repertorio léxico do alumnado nas linguas que o conforman, romances e non romances, ofrecendo a posibilidade de identificar e definir o significado etimolóxico dun termo, e de inferir significados de termos novos ou especializados.

OBX3. Ler, interpretar e comentar textos latinos de diferentes xéneros e épocas, asumindo o proceso creativo como complexo e inseparable do contexto histórico, social e político e das súas influencias artísticas, para identificar a súa xenealoxía e a súa achega á literatura europea.

- A lectura, a interpretación e o comentario de textos latinos pertencentes a diferentes xéneros e épocas constitúe un dos piares da materia de Latín na etapa de bacharelato e é imprescindible para que o alumnado tome conciencia da importancia do uso das fontes primarias na obtención de información. A comprensión e interpretación destes textos necesita dun contexto histórico, cívico, político, social, lingüístico e cultural que debe ser produto da aprendizaxe. O traballo con textos orixinais en edición bilingüe ou adaptados, completos ou a través de fragmentos seleccionados, permite prestar atención a conceptos e termos básicos en latín que implican un coñecemento léxico e cultural, co fin de contribuír a unha lectura crítica e de identificar os factores que determinan o seu valor como clásicos para a civilización occidental. Ademais, ese traballo favorece a integración de contidos de carácter lingüístico e non lingüístico, ofrecendo a posibilidade de comparar diferentes adaptacións, traducións e distintos enfoques interpretativos, discutindo as súas respectivas fortalezas e debilidades.
- A lectura de textos latinos supón xeralmente acceder a textos que non están relacionados coa experiencia do alumnado, de aí que sexa necesaria a adquisición de ferramentas de interpretación que favorezan a autonomía progresiva con relación á propia lectura e á emisión de xuízos críticos de valor. A interpretación de textos latinos implica a comprensión e o recoñecemento do seu carácter fundacional da civilización occidental, asumindo a aproximación aos textos como un proceso dinámico que ten en conta desde o coñecemento sobre o contexto e o tema ata o desenvolvemento de estratexias de análise, reflexión e creación para lle dar sentido á propia experiencia, comprender o mundo e a condición humana e desenvolver a sensibilidade estética. O coñecemento das creacións literarias e artísticas e dos feitos históricos e lendarios da Antigüidade clásica, así como a creación de textos con intencionalidade estética tomando estes como fonte de inspiración, a través de distintos soportes e con axuda doutras linguaxes artísticas, audiovisuais ou dixitais, contribúe a facer máis intelixibles as obras, identificando e valorando a súa perduración no noso patrimonio cultural e os seus procesos de adaptación ás diferentes culturas e movementos literarios, culturais e artísticos que tomaron as súas referencias de modelos antigos. A mediación

docente no establecemento da xenealoxía dos textos a través dun enfoque intertextual permite constatar a presenza de universais formais e temáticos ao longo das épocas, á vez que favorece a creación autónoma de itinerarios lectores que aumenten progresivamente a súa complexidade, calidade e diversidade ao longo da vida.

OBX4. Analizar as características da civilización latina no ámbito persoal, relixioso e sociopolítico, adquirindo coñecementos sobre o mundo romano e comparando criticamente o presente e o pasado, para valorar as achegas do mundo clásico latino á nosa contorna como base dunha cidadanía democrática e comprometida.

- A análise das características da civilización latina e a súa achega á identidade europea supón recibir información expresada a través de fontes latinas e contrastala, activando as estratexias adecuadas para poder reflexionar sobre o legado desas características e a súa presenza na nosa sociedade. Este obxectivo vértase ao redor de tres ámbitos: o persoal, que inclúe aspectos tales como os vínculos familiares e as características das diferentes etapas da vida das persoas no mundo antigo ou o respecto aos maiores; o relixioso, que comprende, entre outros, o concepto antigo do sagrado e a relación do individuo coas divindades e os ritos; e o sociopolítico, que atende á relación do individuo coa cidade, ás súas institucións, ás formas de goberno e ás clases sociais.
- A análise crítica da relación entre pasado e presente require da investigación e da procura e selección final de información guiada, en grupo ou de maneira individual, en fontes tanto analóxicas como dixitais, con ferramentas de índole variada, co obxectivo de reflexionar, desde unha perspectiva humanista, tanto sobre as constantes como sobre as variables culturais ao longo do tempo. Os procesos de análise crítica requiren contextos de reflexión e comunicación dialóxicos, respectuosos coa herdanza da Antigüidade clásica e coas diferenzas culturais que teñen a súa orixe nela e orientados á consolidación dunha cidadanía democrática e comprometida co mundo que a rodea, polo que supón unha excelente oportunidade para poñer en marcha técnicas e estratexias de debate e de exposición oral na aula.

OBX5. Valorar criticamente o patrimonio histórico, arqueolóxico, artístico e cultural herdado da civilización latina, interesándose pola súa sustentabilidade e recoñecéndoo como produto da creación humana e como testemuño da historia, para explicar o legado material e inmaterial latino como transmisor de coñecemento e fonte de inspiración de creacións modernas e contemporáneas.

- O patrimonio cultural, tal e como sinala a UNESCO, é á vez un produto e un proceso que fornece as sociedades dun caudal de recursos que se herdan do pasado, se crean no presente e se transmiten ás xeracións futuras. É, ademais, como sucede coa mitoloxía clásica, fonte de inspiración para a creatividade e a innovación, e xera produtos culturais contemporáneos e futuros, polo que coñecelo e identificalo favorece a súa comprensión e a da súa evolución e a súa relación ao longo do tempo.
- O legado da civilización latina, tanto material como inmaterial (restos arqueolóxicos, transmisión textual, organización e planificación de cidades, mitos e lendas, usos sociais, rituais etc.), constitúe unha herdanza excepcional cuxa sostibilidade implica atopar o xusto equilibrio entre sacar proveito do patrimonio cultural no presente e preservar a súa riqueza para as xeracións futuras. Neste sentido, a preservación do patrimonio cultural latino require o compromiso dunha cidadanía interesada en conservar o seu valor como memoria colectiva do pasado e en revisar e actualizar as súas funcións sociais e culturais, para ser quen de relacionalos cos problemas actuais e manter o seu sentido, o seu significado e o seu funcionamento no futuro. A investigación sobre a persistencia da herdanza do mundo romano, así como dos procesos de preservación, conservación e restauración, implica o uso de recursos, tanto analóxicos como dixitais, para acceder a espazos de documentación como bibliotecas, museos ou escavacións.

4542 **26.3 Criterios de avaliación e contidos**

4543 **1º curso**

Materia de Latín I 1º curso	
Bloque 1. Comprensión e interpretación dos textos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Realizar traducións directas e/ou inversas de textos ou fragmentos adaptados ou orixinais, de dificultade adecuada e progresiva, con corrección ortográfica e expresiva, identificando e analizando, cando se considere necesario, unidades lingüísticas regulares da lingua e apreciando variantes e coincidencias con outras linguas coñecidas.	OBX1
CA1.2. Seleccionar de maneira progresivamente autónoma o significado apropiado de palabras polisémicas e xustificar a decisión, tendo en conta a información cotextual ou contextual e utilizando ferramentas diversas de apoio ao proceso de tradución en distintos soportes cando se considere necesario.	OBX1
CA1.3. Revisar e emendar de maneira progresivamente autónoma as propias traducións e as das compañeiras e compañeiros, realizando propostas de mellora e argumentando os cambios con terminoloxía especializada a partir da reflexión lingüística.	OBX1
CA1.4. Realizar a lectura directa de textos latinos sinxelos identificando as unidades lingüísticas básicas da lingua latina, comparándoas coas das linguas do repertorio lingüístico propio e asimilando os aspectos morfolóxicos, sintácticos e léxicos elementais do latín.	OBX1
CA1.5. Rexistrar os progresos e dificultades de aprendizaxe da lingua latina, seleccionando as estratexias máis adecuadas e eficaces para superar esas dificultades e consolidar a súa aprendizaxe, realizando actividades de planificación da propia aprendizaxe, autoavaliación e coavaliación, como as propostas no Portfolio Europeo das Linguas (PEL) ou nun diario de aprendizaxe, facéndoos explícitos e compartíndoos.	OBX1
CA1.6. Extraer, analizar e reflectir oralmente e/ou por escrito, preferentemente en latín, ou ben na lingua de uso do alumnado, as ideas principais de textos de certa lonxitude, orais e/ou escritos, e adaptados ao nivel de lingua e temas coñecidos polo alumnado, expresados de forma clara e, no caso dos textos orais, preferentemente na pronuncia clásica.	OBX1
CA1.7. Planificar e participar, cando se considere necesario, en diálogos breves e sinxelos sobre temas cotiáns, próximos á súa experiencia, apoiándose en recursos tales como a repetición, o ritmo pausado ou a linguaxe non verbal, e mostrando empatía e respecto pola cortesía lingüística e as opinións das persoas interlocutoras.	OBX1
CA1.8. Redactar en latín, a partir de criterios dados, textos básicos de estrutura clara, evitando erros que impidan a comprensión.	OBX1

- CA1.9. Explicar cambios fonéticos, morfolóxicos ou semánticos de complexidade crecente que se produciron tanto desde o latín culto como desde o latín vulgar ata as linguas de ensino, servíndose cando sexa posible da comparación con outras linguas do repertorio propio.

OBX2

Contidos

- Unidades lingüísticas da lingua latina.
 - O abecedario. A acentuación e as distintas pronuncias da lingua latina: clásica, eclesiástica e nacionais.
 - Clases de palabras.
 - Concepto de lingua flexiva: flexión nominal e pronominal (sistema casual e declinacións), flexión verbal (sistema de conxugacións).
 - Sintaxe oracional: funcións básicas e sintaxe elemental dos casos.
 - Estruturas oracionais. A concordancia e a orde de palabras en oracións simples e oracións compostas. Comparativa coa orde natural das palabras nas oracións das linguas de repertorio do alumnado para unha mellor comprensión.
 - Formas nominais do verbo.
- A tradución: técnicas, procesos e ferramentas.
 - A análise morfosintáctica como ferramenta complementaria de tradución.
 - Estratexias de tradución: formulación de expectativas a partir, entre outros, de contorno textual e do propio texto, paráfrases simplificadas en lingua latina, contexto, coñecemento do tema, descrición da estrutura e xénero, peculiaridades lingüísticas dos textos traducidos, erros frecuentes de tradución e técnicas para os evitar.
 - Ferramentas de tradución, cando se considere necesario.
 - Lectura comparada de diferentes traducións e comentario de textos bilingües a partir de terminoloxía metalingüística.
 - Recursos estilísticos frecuentes e a súa relación co contido do texto.
 - Estratexias básicas de retroversión de textos breves. Concepto e uso de expresións idiomáticas.
 - A tradución como instrumento que pode favorecer o razoamento lóxico, a resolución de problemas e a capacidade de análise e síntese, dentro dos límites e inconsistencias propias da tradución.
 - Aceptación do erro como parte do proceso de aprendizaxe e actitude positiva de superación.
 - Estratexias e ferramentas, analóxicas e dixitais, individuais e cooperativas, para a autoavaliación, a coavaliación e a autorreparación.
- Destrezas comunicativas do uso da lingua latina.
 - Estratexias para a planificación, execución e reparación da comprensión, a produción e a coprodución de textos orais, escritos e/ou multimodais.
 - Funcións comunicativas adecuadas ao ámbito e ao contexto: describir acontecementos simples; dar instrucións básicas; narrar, reformular e/ou resumir acontecementos pasados, presentes e/ou futuros; expresar emocións básicas e opinións.
 - Léxico común de interese e/ou uso cotián para o alumnado: espazo, tempo e/ou vida diaria. Estratexias de enriquecemento léxico (derivación, polisemia, sinonimia...).
 - Estratexias básicas conversacionais para iniciar, manter e rematar a comunicación, tomar e ceder a palabra, pedir e dar aclaracións e explicacións etc.

- Ferramentas analóxicas e dixitais para a aprendizaxe, a comunicación e o desenvolvemento de proxectos con falantes ou estudantes de latín en latín, cando fose posible.

Bloque 2. Latín e plurilingüismo

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Deducir o significado etimolóxico dun termo de uso común e inferir o significado de termos de nova aparición ou procedentes de léxico especializado aplicando, de maneira guiada, estratexias de recoñecemento de formantes latinos atendendo aos cambios fonéticos, morfolóxicos ou semánticos que tivesen lugar.	OBX2
CA2.2. Explicar cambios fonéticos, morfolóxicos ou semánticos de complexidade crecente que se produciron tanto desde o latín culto como desde o latín vulgar ata as linguas de ensino, servíndose cando sexa posible da comparación con outras linguas do seu repertorio propio.	OBX2
CA2.3. Explicar, de maneira guiada, a relación do latín coas linguas modernas, analizando os elementos lingüísticos comúns de orixe latina e utilizando de forma guiada estratexias e coñecementos das linguas e linguaxes que conforman o repertorio do alumnado.	OBX2
CA2.4. Identificar prexuízos e estereotipos lingüísticos adoptando unha actitude de respecto e valoración da diversidade como riqueza cultural, lingüística e dialectal, a partir de criterios dados.	OBX2
CA2.5. Crear textos individuais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e con axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos significativos nos que se partise da civilización e cultura latina como fonte de inspiración.	OBX3

Contidos

- Sistemas de escritura ao longo da historia.
- Evolución do latín: as linguas indoeuropeas, etapas da lingua latina, latín vulgar e latín culto, lingua falada e lingua escrita.
- Influencia do latín na evolución das linguas de ensino e do resto de linguas que conforman o repertorio lingüístico individual do alumnado.
- O latín como lingua de cultura e prestixio; causas e consecuencias. Analogía con contextos modernos.
- Regras fonéticas básicas na evolución do latín ás linguas de ensino.
- Léxico:
 - Lexemas, prefixos e sufixos de orixe latina presentes no léxico de uso común e no específico das ciencias e a técnica.
 - Significado e definición de palabras de uso común nas linguas de ensino a partir dos seus étimos de orixe latina.
 - Expresións latinas integradas nas linguas modernas e o seu emprego en diferentes tipos de textos.
- Interese por coñecer o significado etimolóxico das palabras e a importancia do uso adecuado do vocabulario como instrumento básico na comunicación.
- O latín como instrumento que permite un mellor coñecemento das linguas de estudo e un máis fácil achegamento a

outras linguas modernas, romances e non romances.

- Respetto por todas as linguas e aceptación das diferenzas culturais das xentes que as falan.
- Ferramentas analóxicas e dixitais para a aprendizaxe, a comunicación e o desenvolvemento de proxectos con falantes ou estudantes de latín no ámbito transnacional.
- Expresións e léxico específico básico para reflexionar e compartir a reflexión sobre a comunicación, a lingua, a aprendizaxe e as ferramentas de comunicación e aprendizaxe (metalinguaxe).

Bloque 3. A antiga Roma

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Explicar, a partir de criterios dados, os procesos históricos e políticos, as institucións, os modos de vida e os costumes da sociedade romana, comparándoos cos das sociedades actuais, valorando as adaptacións e os cambios experimentados á luz da evolución das sociedades e os dereitos humanos, e favorecendo o desenvolvemento dunha cultura compartida e unha cidadanía comprometida coa memoria colectiva e os valores democráticos.	OBX4
▪ CA3.2. Debater sobre a importancia, evolución, asimilación ou cuestionamento de diferentes aspectos do legado romano na nosa sociedade, utilizando estratexias retóricas e oratorias de maneira guiada, mediando entre posturas cando sexa necesario, seleccionando e contrastando información e experiencias veraces e mostrando interese, respecto e empatía por outras opinións e argumentacións.	OBX4
▪ CA3.3. Investigar, de maneira guiada, o patrimonio histórico, arqueolóxico, artístico e cultural herdado da civilización latina, actuando de forma adecuada, empática e respectuosa e interesándose polos procesos de construción, preservación, conservación e restauración e por aquelas actitudes cívicas que aseguran a súa sustentabilidade.	OBX5
Contidos	
▪ Xeografía do proceso de expansión de Roma desde o seu nacemento ata a desaparición do Imperio romano. ▪ Xeografía do proceso de expansión de Roma na Península Ibérica. A Hispania tardorromana; suevos e visigodos. ▪ Topografía da antiga Roma, nome e función dos sitios centrais da cidade. ▪ Historia da antiga Roma: – Etapas da historia de Roma (monarquía, república, imperio). – Fitos da historia do mundo romano entre os séculos VIII a. de C. e V d. de C. – Lendas e principais episodios da historia de Roma. – Personalidades históricas relevantes da historia de Roma, a súa biografía en contexto e a súa importancia para Europa. ▪ Historia e organización política e social de Roma como parte esencial da historia e cultura da sociedade actual. ▪ Institucións, crenzas e formas de vida da civilización latina desde a perspectiva sociocultural actual: escravitude e exclusión da muller. ▪ Influencias da cultura grega na civilización latina. ▪ A chegada de Roma á cultura e ao pensamento da sociedade occidental.	

- Relación de Roma con culturas estranxeiras (Grecia, o cristianismo...). Roma como exemplo de potencia imperialista: desmitificación da dominación romana.
- O mar Mediterráneo como encrucillada de culturas onte e hoxe. Da Europa mediterránea á Europa continental.

Bloque 4. Legado e patrimonio

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Explicar, a partir de criterios dados, os procesos históricos e políticos, as institucións, os modos de vida e os costumes da sociedade romana, comparándoos cos das sociedades actuais, valorando as adaptacións e os cambios experimentados e favorecendo o desenvolvemento dunha cultura compartida.	OBX4
▪ CA4.2. Debater sobre a importancia, evolución, asimilación ou cuestionamento de diferentes aspectos do legado romano na nosa sociedade, mediando entre posturas, seleccionando e contrastando información.	OBX4
▪ CA4.3. Investigar de maneira progresivamente autónoma aspectos do legado da civilización latina no ámbito persoal, relixioso e sociopolítico localizando, seleccionando, contrastando e reelaborando información procedente de diferentes fontes, calibrando a súa fiabilidade e pertinencia e respectando os principios de rigor e propiedade intelectual.	OBX4
▪ CA4.4. Identificar e explicar o legado material e inmaterial da civilización latina como fonte de inspiración, analizando producións culturais e artísticas posteriores a partir de criterios dados.	OBX5
▪ CA4.5. Investigar, de maneira guiada, o patrimonio histórico, arqueolóxico, artístico e cultural herdado da civilización latina, actuando de forma adecuada, empática e respectuosa e interesándose polos procesos de construción, preservación, conservación e restauración e por aquelas actitudes cívicas que aseguran a súa sostibilidade.	OBX5
▪ CA4.6. Explorar as pegadas da romanización e o legado romano na contorna do alumnado, a partir de criterios dados, aplicando os coñecementos adquiridos e reflexionando sobre as implicacións dos seus distintos usos, dando exemplos da persistencia da Antigüidade clásica na súa vida cotiá presentando os seus resultados a través de diferentes soportes.	OBX5

Contidos

- Conceptos de legado, herdanza e patrimonio.
- A mitoloxía clásica en manifestacións literarias e artísticas. A presenza da mitoloxía clásica na publicidade, o deporte e outras manifestacións populares actuais.
- A romanización de Hispania e as pegadas da súa persistencia. A romanización de Gallaecia no contexto da Hispania romana; semellanzas e diferenzas.
- Obras públicas e urbanismo: construción, conservación, preservación e restauración. A súa pegada na Galicia moderna.
- As institucións políticas romanas e a súa influencia e persistencia no sistema político actual.

- A educación na antiga Roma: etapas educativas.
- Principais obras artísticas da Antigüidade romana.
- Principais sitios arqueolóxicos, museos ou festivais relacionados coa Antigüidade clásica.

4544 2º curso

Materia de Latín II 2º curso	
Bloque 1. Comprensión e interpretación dos textos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Realizar traducións directas e/ou inversas de textos ou fragmentos adaptados ou orixinais, de dificultade adecuada e progresiva, con corrección ortográfica e expresiva, identificando e analizando, cando se considere necesario, unidades lingüísticas regulares da lingua e apreciando variantes e coincidencias con outras linguas coñecidas.	OBX1
▪ CA1.2. Seleccionar o significado apropiado de palabras polisémicas e xustificar a decisión, tendo en conta a información cotextual ou contextual e utilizando ferramentas diversas de apoio ao proceso de tradución en distintos soportes cando se considere necesario.	OBX1
▪ CA1.3. Revisar e emendar as propias traducións e as das compañeiras e compañeiros, realizando propostas de mellora e argumentando os cambios con terminoloxía especializada a partir da reflexión lingüística.	OBX1
▪ CA1.4. Realizar a lectura directa de textos latinos de dificultade adecuada identificando as unidades lingüísticas máis frecuentes da lingua latina, comparándoas coas das linguas do repertorio lingüístico propio e asimilando os aspectos morfolóxicos, sintácticos e léxicos elementais do latín.	OBX1
▪ CA1.5. Rexistrar os progresos e dificultades de aprendizaxe da lingua latina, seleccionando as estratexias máis adecuadas e eficaces para superar esas dificultades e consolidar a súa aprendizaxe, realizando actividades de planificación da propia aprendizaxe, autoavaliación e coavaliación.	OBX1
▪ CA1.6. Extraer, analizar e reflectir oralmente ou, preferentemente, por escrito e, de poder ser, en latín, mediante paráfrases simples, as ideas principais dos textos obxecto de traballo.	OBX1
▪ CA1.7. Planificar e participar, cando se considere necesario, en diálogos breves e sinxelos sobre os contidos dos textos obxecto de traballo, coa finalidade de facilitar a súa comprensión integral.	OBX1
▪ CA1.8. Explicar cambios fonéticos, morfolóxicos ou semánticos de complexidade crecente que se produciron tanto desde o latín culto como desde o latín vulgar ata a lingua de ensino, servíndose cando sexa posible da comparación con outras linguas do repertorio propio.	OBX2
▪ CA1.9. Analizar, interpretar e comentar textos e fragmentos literarios de diversa índole de crecente complexidade, aplicando estratexias de análise e reflexión que impliquen mobilizar a propia	OBX3

experiencia, comprender o mundo e a condición humana e desenvolver a sensibilidade estética e o hábito lector.

Contidos

- 1. Unidades lingüísticas da lingua latina.
 - Concepto de lingua flexiva: flexión nominal e pronominal (sistema casual e declinacións), flexión verbal (sistema de conxugacións).
 - Sintaxe oracional: funcións e sintaxe dos casos.
 - Estruturas oracionais. A concordancia e a orde de palabras en oracións simples e oracións compostas.
 - Formas nominais do verbo.
- 2. A tradución: técnicas, procesos e ferramentas.
 - A análise morfosintáctica como ferramenta complementaria de tradución.
 - Estratexias de tradución: formulación de expectativas a partir, entre outros, de contorno textual e do propio texto, paráfrases simplificadas en lingua latina, contexto, coñecemento do tema, descrición da estrutura e xénero, peculiaridades lingüísticas dos textos traducidos, erros frecuentes de tradución e técnicas para os evitar.
 - Erros frecuentes de tradución e técnicas para evitalos.
 - Ferramentas de tradución, cando se considere necesario.
 - Lectura comparada de diferentes traducións e comentario de textos bilingües a partir de terminoloxía metalingüística.
 - Recursos estilísticos frecuentes e a súa relación co contido do texto.
 - Estratexias de retroversión de textos breves. Afondamento no uso de expresións idiomáticas.
 - A tradución como instrumento que pode favorecer o razoamento lóxico, a resolución de problemas e a capacidade de análise e síntese, dentro dos límites e inconsistencias propias da tradución.
 - Aceptación do erro como parte do proceso de aprendizaxe e actitude positiva de superación.
 - Estratexias e ferramentas, analóxicas e dixitais, individuais e cooperativas, para a autoavaliación, a coavaliación e a autorreparación.
- 3. Destrezas comunicativas do uso da lingua latina.
 - Estratexias para a planificación e produción de textos orais ou, preferentemente, escritos.
 - Funcións comunicativas adecuadas aos textos obxecto de traballo: reformular e/ou resumir textos escritos.
 - Léxico común nos textos e autores obxecto de traballo, así como fraseoloxía básica para a expresión oral en latín de preguntas básicas sobre o contido do texto e/ou a gramática.
 - Estratexias básicas conversacionais para iniciar, manter e rematar a comunicación, tomar e ceder a palabra, pedir e dar aclaracións e explicacións etc.

Bloque 2. Latín e plurilingüismo

Criterios de avaliación

Obxectivos

- CA2.1. Deducir o significado etimolóxico dun termo de uso común e inferir o significado de termos de nova aparición ou procedentes de léxico especializado aplicando estratexias de recoñecemento de formantes latinos atendendo aos cambios fonéticos, morfolóxicos ou semánticos que tivesen lugar.

OBX2

CA2.2. Explicar cambios fonéticos, morfolóxicos ou semánticos de complexidade crecente que se produciron tanto desde o latín culto como desde o latín vulgar ata as linguas de ensino, servíndose cando sexa posible da comparación con outras linguas do seu repertorio propio.	OBX2
CA2.3. Explicar a relación do latín coas linguas modernas, analizando os elementos lingüísticos comúns de orixe latina e utilizando estratexias e coñecementos das linguas e linguaxes que conforman o repertorio do alumnado.	OBX2
CA2.4. Analizar criticamente prexuízos e estereotipos lingüísticos adoptando unha actitude de respecto e valoración da diversidade como riqueza cultural, lingüística e dialectal, a partir de criterios dados.	OBX2
CA2.5. Crear textos individuais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e con axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos significativos nos que se partise da civilización e cultura latina como fonte de inspiración.	OBX3

Contidos

- Influencia do latín na evolución das linguas de ensino e do resto de linguas que conforman o repertorio lingüístico individual do alumnado.
- Regras fonéticas na evolución do latín ás linguas de ensino.
- Léxico:
 - Lexemas, sufixos e prefixos de orixe latina presentes no léxico de uso común e no específico das ciencias e a técnica.
 - Significado e definición de palabras de uso común nas linguas de ensino a partir dos seus étimos de orixe latina.
 - Expresións latinas integradas nas linguas modernas e o seu emprego en diferentes tipos de textos.
- O significado etimolóxico das palabras e a importancia do uso adecuado do vocabulario como instrumento básico na comunicación.
- O latín como instrumento que permite un mellor coñecemento das linguas de estudo e un máis fácil achegamento a outras linguas modernas, romances e non romances.
- Respecto por todas as linguas e aceptación das diferenzas culturais das xentes que as falan.
- Ferramentas analóxicas e dixitais para a aprendizaxe, a comunicación e o desenvolvemento de proxectos con falantes ou estudantes de latín no ámbito transnacional.
- Expresións e léxico específico básico para reflexionar e compartir a reflexión sobre a comunicación, a lingua, a aprendizaxe e as ferramentas de comunicación e aprendizaxe (metalinguaxe).

Bloque 3. A literatura latina nos seus textos

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Interpretar e comentar textos e fragmentos literarios de diversa índole de crecente complexidade, aplicando estratexias de análise e reflexión que impliquen espertar o espírito crítico, mobilizar a propia experiencia, comprender o mundo e a condición humana e desenvolver a sensibilidade estética e o hábito lector.	OBX3

CA3.2. Analizar e explicar os xéneros, temas, tópicos e valores éticos ou estéticos de obras ou fragmentos literarios latinos comparándoos con obras ou fragmentos literarios posteriores, desde un enfoque intertextual.	OBX3
CA3.3. Identificar e definir palabras latinas que designan conceptos fundamentais para o estudo e comprensión da civilización latina e cuxa aprendizaxe combina coñecementos léxicos e culturais, en textos de diferentes formatos.	OBX3
CA3.4. Investigar aspectos do legado da civilización latina no ámbito persoal, relixioso e sociopolítico localizando, seleccionando, contrastando e reelaborando información procedente de diferentes fontes, calibrando a súa fiabilidade e pertinencia e respectando os principios de rigor e propiedade intelectual.	OBX4

Contidos

- A lingua latina como principal vía de transmisión do mundo clásico.
- Etapas e vías de transmisión da literatura latina. A transmisión textual latina como patrimonio cultural e fonte de coñecemento a través de diferentes culturas e épocas. Soportes e materiais de escritura: tipos e preservación. O comercio librario no mundo antigo. A lectura en voz alta.
- Principais xéneros da literatura latina: orixe, tipoloxía, cronoloxía, temas, motivos, tradicións, características e principais autores.
- Técnicas para o comentario e análise lingüística e literaria dos textos literarios latinos.
- Recepción da literatura latina: influencia na produción cultural europea, nocións básicas de intertextualidade, *imitatio*, *aemulatio*, *interpretatio*, *allusio*.
- Analoxías e diferenzas entre os xéneros literarios latinos e os da literatura actual.
- Introdución á crítica literaria.
- A literatura como fonte de pracer e de coñecemento do mundo.
- Respecto da propiedade intelectual e dereitos de autor sobre as fontes consultadas e contidos utilizados: ferramentas para o tratamento de datos bibliográficos e recursos para evitar o plaxio.

Bloque 4. Legado e patrimonio

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Investigar aspectos do legado da civilización latina no ámbito persoal, relixioso e sociopolítico localizando, seleccionando, contrastando e reelaborando información procedente de diferentes fontes, calibrando a súa fiabilidade e pertinencia e respectando os principios de rigor e propiedade intelectual.	OBX4
CA4.2. Identificar e explicar o legado material e inmaterial da civilización latina como fonte de inspiración, analizando producións culturais e artísticas posteriores.	OBX5
CA4.3. Investigar o patrimonio histórico, arqueolóxico, artístico e cultural herdado da civilización latina, actuando de forma adecuada, empática e respectuosa e interesándose polos procesos de construción, preservación, conservación e restauración e por aquelas actitudes cívicas que aseguran a súa sostibilidade.	OBX5

- CA4.4. Explorar as pegadas da romanización e o legado romano na contorna do alumnado aplicando os coñecementos adquiridos e reflexionando sobre as implicacións dos seus distintos usos, dando exemplos da persistencia da Antigüidade clásica na súa vida cotiá e presentando os seus resultados a través de diferentes soportes.

OBX5

Contidos

- A mitoloxía clásica en manifestacións literarias e artísticas.
- O dereito romano e a súa importancia no sistema xurídico actual.
- A importancia do discurso público para a vida política e social. A oratoria e as novas tecnoloxías.
- Técnicas de debate e de exposición oral.

26.4 Orientacións pedagóxicas

A intervención educativa na materia de Latín desenvolverá o seu currículo e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu nivel de desempeño.

Relación entre os obxectivos da materia de Latín e as competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-2	2	1-2					
OBX2		2-3	1		5			
OBX3	4							1-2
OBX4	3	3		1	3.1	1		
OBX5	3			2		1-4	1	1-2

4558 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 4559 – O ensino da lingua, a cultura e a civilización latinas ofrece oportunidades significativas de
4560 traballo interdisciplinario que permiten combinar contidos e activar obxectivos de diferentes
4561 materias, contribuíndo desta maneira a que o alumnado perciba a importancia de coñecer o
4562 legado clásico para enriquecer o seu xuízo crítico e estético, a súa percepción de si mesmo e
4563 do mundo que o rodea. Neste sentido e de maneira destacada a frecuente coincidencia do
4564 estudo do latín co da lingua, a cultura e a civilización gregas favorece un tratamento coordinado
4565 de ambas as dúas materias, especialmente en primeiro de bacharelato.
- 4566 – En consonancia co carácter competencial deste currículo, propónse crear tarefas
4567 interdisciplinarias, contextualizadas, significativas e relevantes, e desenvolver situacións de
4568 aprendizaxe desde un tratamento integrado das linguas onde se considere o alumnado como
4569 axente social progresivamente autónomo, e responsable do seu propio proceso de
4570 aprendizaxe, tendo en conta os seus repertorios de linguas e intereses, así como as súas
4571 circunstancias específicas, o que permite combinar distintas metodoloxías.
- 4572 – A coordinación cos departamentos de linguas para acordar unha nomenclatura gramatical
4573 común e evitar a confusión do alumnado ante a diversidade terminolóxica, así como a posta en
4574 común de aspectos gramaticais e a temporización e secuenciación dos contidos.
4575 Recoméndase, así pois, a actualización dos documentos do centro correspondentes.
- 4576 – A coordinación con outros departamentos para o establecemento de lecturas obrigatorias e/ou
4577 voluntarias de carácter transversal.
- 4578 – A introdución de actividades, preferentemente no primeiro curso, en coordinación con outros
4579 departamentos (especialmente de linguas e historia, mais non exclusivamente) onde se dea a
4580 oportunidade ao establecemento de relacións entre aspectos comúns destas materias.
- 4581 – A experimentación con novas metodoloxías como o traballo por proxectos, a clase invertida
4582 (*flipped classroom*), a aprendizaxe colaborativa etc., que permitan maximizar o tempo útil de
4583 traballo práctico na aula, optimizar resultados e facer o proceso de ensinanza máis inclusivo e
4584 variado, adaptándose ás especiais características desta etapa educativa, na que a preparación
4585 para a superación das probas de acceso á universidade é un obxectivo básico.
- 4586 – O tratamento transversal, a través de textos en latín orixinais, adaptados e/ou creados *ex*
4587 *professo*, dos contidos de historia, sociedade e legado.
- 4588 – A potenciación do uso das TIC, favorecendo a realización de vídeos, gravacións de son,
4589 presentacións en formato dixital, uso de aplicacións que favorezan a aprendizaxe, creación e
4590 difusión de contidos etc.

- 4591 – A incorporación de métodos activos que implican as seguintes recomendacións: introdución da
4592 expresión oral en latín adecuada ao contexto da práctica diaria na aula; elección, adaptación
4593 e/ou creación dun corpus de textos que permitan a aprendizaxe, preferentemente por uso, da
4594 gramática latina en xeral (introducindo progresivamente terminoloxía gramatical e sintáctica), e
4595 do vocabulario e expresións máis habituais dos textos obxecto de estudo, en particular;
4596 introdución de exercicios nos que se traballen a lectura e comprensión de textos latinos a
4597 través de preguntas en latín; introdución de exercicios escritos e orais nos que o alumnado, a
4598 partir dos textos obxecto de estudo, teña que expresar as mesmas ideas en latín con
4599 vocabulario e/ou expresións equivalentes aplicando o seu coñecemento da lingua latina;
4600 introdución de exercicios de tradución e/ou paráfrase de latín á lingua de uso do alumnado, nos
4601 que se demostre a correcta comprensión do texto e a capacidade para expresar na lingua
4602 propia as expresións idiomáticas presentes nos textos latinos. No segundo curso estes
4603 exercicios terán por obxecto preferentemente os textos dos autores escollidos para a proba de
4604 acceso á universidade; introdución de exercicios de representación, preferentemente no
4605 primeiro curso, en posible coordinación cos outros departamentos de linguas, nos que o
4606 alumnado compoña e interprete pequenas escenas en latín relacionadas coa vida cotiá, para
4607 reforzar a percepción de que as linguas clásicas tamén poden desenvolver unha función
4608 comunicativa real; uso correcto e guiado do dicionario e o seu apéndice gramatical e/ou outras
4609 ferramentas dixitais como posible apoio para a resolución de dúbidas gramaticais e léxicas.

4610 **27 Lingua Castelá e Literatura**

4611 **27.1 Introdución**

4612 A materia de Lingua Castelá e Literatura mantén en bacharelato unha continuidade coa etapa
4613 anterior, ao tempo que ten uns fins específicos en consonancia cos obxectivos desta etapa. Así, a
4614 educación lingüística e literaria debe contribuír á madurez persoal e intelectual da mocidade;
4615 brindar os coñecementos, habilidades e actitudes que lle permitan participar na vida social e
4616 exercer a cidadanía democrática de maneira ética e responsable, así como capacitala para o
4617 acceso á formación superior e ao futuro profesional de maneira competente.

4618 O propósito da materia de Lingua Castelá e Literatura oríentase tanto á eficacia comunicativa
4619 na produción, recepción e interacción oral, escrita e multimodal, como a favorecer o uso ético da
4620 linguaxe que poña as palabras ao servizo da convivencia democrática, a resolución dialogada dos
4621 conflitos, e a construción de vínculos persoais e sociais baseados no respecto e na igualdade de
4622 dereitos de todas as persoas. Desta maneira, a materia contribúe á progresión no
4623 desenvolvemento de todas as competencias recollidas no perfil de saída do alumnado ao remate
4624 da ensinanza básica.

4625 Os obxectivos de Lingua Castelá e Literatura en bacharelato marcan unha progresión a
4626 respecto das da educación secundaria obrigatoria, dos que se parte nesta nova etapa. O
4627 afondamento a respecto da etapa anterior consiste nunha maior conciencia teórica e metodolóxica
4628 para analizar a realidade, así como na mobilización dun conxunto maior de coñecementos,
4629 articulados a través de instrumentos de análise que axuden a construír e a estruturar o
4630 coñecemento explícito sobre os fenómenos lingüísticos e literarios tratados. Proponse tamén
4631 favorecer unha aproximación ampla á cultura, que afonde nesta etapa na relación continua entre
4632 pasado e presente.

4633 O primeiro dos obxectivos da materia afonda no recoñecemento da diversidade lingüística e
4634 dialectal de España e do mundo co propósito de favorecer actitudes de aprecio a esta diversidade,
4635 combater prexuízos e estereotipos lingüísticos e estimular a reflexión interlingüística. Os cinco
4636 obxectivos refírense á produción, comprensión e interacción oral e escrita, incorporando as formas
4637 de comunicación mediadas pola tecnoloxía e atendendo aos diferentes ámbitos de comunicación:
4638 persoal, educativo, social e profesional. Así, os obxectivos segundo e terceiro refírense á
4639 comunicación oral; o cuarto, á comprensión lectora; o quinto, á expresión escrita e, por último, o
4640 sexto pon o foco na alfabetización informacional. A continuación, os obxectivos sétimo e oitavo
4641 resérvanse para a lectura literaria, tanto autónoma como guiada na aula. O obxectivo noveno

4642 atende á reflexión sobre a lingua e os seus usos, mentres que o décimo, relativo á ética da
4643 comunicación, é transversal a todos eles.

4644 O desenvolvemento das competencias do alumnado reclama en bacharelato unha maior
4645 atención a textos académicos e dos medios de comunicación. Os textos académicos son os que
4646 constrúen a formación científica e humanística do estudantado na etapa postobrigatoria; os textos
4647 dos medios de comunicación, os que os poñen en contacto coa realidade social, política e cultural
4648 do mundo contemporáneo. Por iso, o traballo transdisciplinario é imprescindible para que o
4649 alumnado se apropie dos xéneros discursivos específicos de cada área de coñecemento. A
4650 respecto da competencia literaria, en bacharelato preténdese unha progresiva confluencia entre
4651 as modalidades de lectura guiada e lectura autónoma, tanto no relativo aos seus respectivos
4652 corpus como ás súas formas de fruición. O desenvolvemento da educación lingüística e literaria
4653 exige nesta etapa unha maior capacidade de abstracción e sistematización, así como un manexo
4654 dunha metalinguaxe específica que permita unha aproximación máis reflexiva aos usos orais e
4655 escritos.

4656 Para cada obxectivo fórmulanse criterios de avaliación que establecen o nivel de desempeño
4657 esperado en cada un dos cursos. Teñen un claro enfoque competencial e atenden tanto aos
4658 procesos como aos produtos, o que reclama ferramentas e instrumentos de avaliación variados e
4659 con capacidade diagnóstica e de mellora. Dado o enfoque inequivocamente competencial da
4660 educación lingüística, a gradación entre os dous cursos non se establece tanto entre unha
4661 distribución diferenciada de saberes, senón en función da maior ou menor complexidade dos
4662 textos, das habilidades de interpretación ou de produción requiridas, da metalinguaxe necesaria
4663 para a reflexión sobre os usos, ou do grao de autonomía que se espera do alumnado. De aí que
4664 tanto os contidos como os criterios de avaliación garden paralelismo nos dous cursos e
4665 continuidade evidente cos das etapas precedentes.

4666 Os criterios de avaliación e os contidos organízanse en cinco bloques. O primeiro, «As linguas
4667 e os seus falantes», afonda no recoñecemento da diversidade lingüística subliñando os
4668 fenómenos que se producen no marco do contacto entre linguas e as diferenzas entre variedades
4669 dialectais, sociolectos e rexistros, co fin de combater de maneira argumentada prexuízos e
4670 estereotipos lingüísticos. O segundo bloque e o terceiro, centrados na «Comunicación», integran
4671 todos os saberes implicados na comprensión e na expresión oral e escrita e na alfabetización
4672 informacional e mediática, e vertébraos arredor da realización de tarefas de produción, recepción
4673 e análise crítica de textos, con especial atención á produción de textos académicos e á recepción
4674 crítica de textos procedentes dos medios de comunicación, así como aos procesos de
4675 investigación que deben acompañar ambos os desempeños. O cuarto bloque, «Educación
4676 literaria», recolle os saberes e experiencias necesarios para a consolidación do hábito lector e a

4677 conformación da propia identidade lectora, o desenvolvemento de habilidades de interpretación de
4678 textos literarios, a expresión de valoracións argumentadas sobre eles e o coñecemento da
4679 evolución, configuración e interrelación entre textos a través da lectura en profundidade dalgunhas
4680 obras relevantes da literatura española. Invita ao deseño, para cada un dos cursos, de itinerarios
4681 lectores que serán obxecto de lectura guiada na aula, e que inscriben os textos no seu contexto
4682 de produción e na tradición cultural, ao tempo que tenden pontes cos contextos contemporáneos
4683 de recepción. O quinto bloque, «Reflexión sobre a lingua», propón abordar a aprendizaxe
4684 sistemática da gramática a través de procesos de indagación, establecendo unha relación entre
4685 coñecemento gramatical explícito e uso da lingua, a partir da reflexión e da comunicación de
4686 conclusións coa metalinguaxe adecuada.

4687 As situacións de aprendizaxe da materia de Lingua Castelá e Literatura deben adestrar o
4688 alumnado no uso das ferramentas que lle permitirán responder aos retos da sociedade do século
4689 XXI, que demanda persoas cultas, críticas e ben informadas; capaces de facer un uso eficaz e
4690 ético das palabras; respectuosas coas diferenzas; competentes para exercer unha cidadanía
4691 dixital activa; con capacidade para adquirir información e transformala en coñecemento, e para
4692 aprender por si mesmas, colaborar e traballar en equipo; creativas e emprendedoras; e
4693 comprometidas co desenvolvemento sostible e a salvagarda do patrimonio artístico e cultural, a
4694 defensa dos dereitos humanos e a convivencia igualitaria, inclusiva, pacífica e democrática.

4695 A diversidade lingüística da maior parte dos contextos escolares e a innegable necesidade
4696 dunha educación plurilingüe para todo o alumnado invita ao tratamento integrado das linguas
4697 como o mellor camiño para estimular non só a reflexión interlingüística senón tamén a
4698 aproximación aos usos sociais reais, nos que a miúdo se han de manexar simultaneamente dúas
4699 ou máis linguas.

4700 27.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Explicar e apreciar a diversidade lingüística do mundo a partir do coñecemento da realidade plurilingüe e pluricultural de España e a riqueza dialectal do español, así como da reflexión sobre os fenómenos do contacto entre linguas, para favorecer a reflexión interlingüística, para refutar os estereotipos e prexuízos lingüísticos e para valorar esta diversidade como fonte de patrimonio cultural.

- A diversidade lingüística constitúe unha característica fundamental da Península Ibérica. As clases de linguas han de acoller esta diversidade tanto para valorar os significados culturais que derivan diso e evitar os prexuízos lingüísticos como para profundar no coñecemento do funcionamento das linguas e as súas variedades, facilitando a reflexión interlingüística e a comunicación con falantes doutras linguas. O desenvolvemento deste obxectivo na aula debe nutrirse da análise e do diálogo sobre textos orais, escritos e multimodais de carácter social e cultural, que

reflectan tal pluralidade lingüística e dialectal. O alumnado debe, ademais, aprender a distinguir os trazos que obedecen á diversidade xeográfica doutros relacionados co sociolecto ou cos diversos rexistros vinculados ás distintas situacións comunicativas.

- Por último, debe propiciarse que esta aprendizaxe se sustente nunha comprensión crítica dos fenómenos que se producen no marco do contacto entre linguas e das consecuencias que poidan ter respecto diso os distintos modelos de convivencia lingüística. Todo iso coa finalidade última de promover o exercicio dunha cidadanía sensibilizada, informada e comprometida cos dereitos lingüísticos individuais e colectivos.

OBX2. Comprender e interpretar textos orais e multimodais, con especial atención aos textos académicos e dos medios de comunicación, recollendo o sentido xeral e a información máis relevante, identificando o punto de vista e a intención do emisor e valorando a súa fiabilidade, a súa forma e o seu contido, para construír coñecemento, para formarse opinión e para ampliar as posibilidades de gozo e lecer.

- Desenvolver as estratexias de comprensión oral implica entender a comunicación como un constante proceso de interpretación de intencións no que entran en xogo o coñecemento compartido entre interlocutores e todos aqueles elementos contextuais e cotextuais que permiten interpretar o sentido do texto. A comprensión e interpretación de mensaxes orais require destrezas específicas que han de ser obxecto de ensino e aprendizaxe, desde as máis básicas (anticipar o contido, distinguir entre feitos e opinións, captar o sentido global e a relación entre as partes do discurso) ás máis avanzadas (identificar a intención do emisor, analizar procedementos retóricos, valorar a fiabilidade, a forma e o contido do texto, entre outras).
- A atención ao desenvolvemento de estratexias de comprensión oral céntrase nesta etapa en textos de carácter académico e dos medios de comunicación con maior grao de especialización. Iso implica o contacto con novos xéneros discursivos, o emprego de mecanismos que permitan adquirir os coñecementos requiridos para a comprensión do texto, así como a familiarización cun léxico caracterizado pola presenza de tecnicismos, préstamos e estranxeirismos. A incorporación de discursos orais que aborden temas de relevancia social, científica e cultural é esencial para preparar o alumnado tanto para a súa participación na vida activa como para o seu posterior desenvolvemento académico e profesional.

OBX3. Producir textos orais e multimodais, con atención preferente aos de carácter académico, con rigor, fluidez, coherencia, cohesión e o rexistro adecuado, atendendo ás convencións propias dos diferentes xéneros discursivos, e participar en interaccións orais con actitude cooperativa e respectuosa, tanto para construír coñecemento e establecer vínculos persoais, como para intervir de maneira activa e informada en diferentes contextos sociais.

- Nesta etapa, prestarase especial atención a situacións con maior distancia social entre os interlocutores, que exixen usos lingüísticos máis elaborados, rexistros formais e un control consciente de canto ten que ver coa comunicación non verbal. Estas destrezas serán esenciais para o desenvolvemento académico e profesional posterior. É preciso coñecer as claves dos xéneros discursivos e propoñerlle ao alumnado situacións de aprendizaxe que lle permitan afrontar producións orais sobre temas de relevancia nas distintas áreas do saber. Estas secuencias didácticas atenderán as sucesivas fases do proceso (planificación, produción, ensaio e revisión) até chegar ao produto final.
- Por outra banda, un maior grao de conciencia lingüística nas interaccións orais é un requisito indispensable para participar de maneira activa, comprometida e ética en sociedades democráticas. As clases de linguas han de procurar o acceso a contextos participativos propios dos ámbitos social ou educativo, onde o alumnado poida tomar a palabra e desenvolver estratexias de escoita activa, cooperación conversacional e cortesía lingüística. As

tecnoloxías da información e a comunicación proporcionan novos formatos para a comunicación oral multimodal, síncrona ou asíncrona, e permiten rexistrar as producións orais do alumnado para a súa difusión en contextos reais e a súa posterior análise e revisión.

OBX4. Comprender, interpretar e valorar textos escritos, con sentido crítico e diferentes propósitos de lectura, con especial atención a textos académicos e dos medios de comunicación, recoñecendo o sentido global e as ideas principais e secundarias, integrando a información explícita e realizando as inferencias necesarias, identificando a intención do emisor, reflexionando sobre o contido e a forma e avaliando tanto a súa calidade como a súa fiabilidade para dar resposta a necesidades e intereses comunicativos diversos e para construír coñecemento.

- A atención ao desenvolvemento de estratexias de comprensión lectora céntrase nesta etapa en textos de carácter académico cun alto grao de especialización, así como noutros procedentes dos medios de comunicación que abordan temas de relevancia social, científica e cultural. A lectura e interpretación de textos académicos implica o contacto con novos xéneros discursivos, o emprego de mecanismos que permitan assimilar os novos coñecementos, así como a familiarización cun léxico técnico e con abundante presenza de préstamos e estranxeirismos.
- Por outra banda, a lectura, interpretación e valoración de textos xornalísticos implica o coñecemento do contexto para poder completar o seu sentido e identificar a súa liña editorial. De non ser así, o lector queda limitado á interpretación literal, incapaz de detectar ironías, alusións ou dobres sentidos, ou de captar a intención comunicativa do autor ou autora. Por iso é polo que o desenvolvemento da competencia lectora en bacharelato implica incidir na motivación, o compromiso e as prácticas de lectura, xunto co coñecemento e uso das estratexias que deben empregarse antes, durante e despois do acto lector, atendendo de maneira especial ao manexo de fontes diversas que permitan ampliar os coñecementos previos e aclarar a finalidade coa que foi escrito.

OBX5. Producir textos escritos e multimodais coherentes, cohesionados, adecuados e correctos, con especial atención aos xéneros discursivos do ámbito académico, para construír coñecemento e dar resposta de maneira informada, eficaz e creativa a demandas comunicativas concretas.

- Saber escribir significa hoxe facelo en diferentes soportes e formatos, moitos deles de carácter hipertextual e multimodal, e require o coñecemento dos xéneros discursivos. En bacharelato, cobran especial relevancia os académicos (disertacións, ensaios, informes ou comentarios críticos, entre outros) que reclaman a integración de diferentes disciplinas. O alumnado, polo tanto, ha de manexar con soltura a alternancia de información e opinión, consignando as fontes consultadas e procurando unha adecuada claridade expositiva.
- A composición dun texto escrito ha de atender tanto á coherencia, cohesión e adecuación do rexistro, como á propiedade léxica e á corrección gramatical e ortográfica, así como á valoración das alternativas dispoñibles para o uso dunha linguaxe inclusiva. Require tamén adoptar decisións sobre o ton do discurso en función do papel desempeñado polo emisor e o receptor. Ademais, resulta esencial poñer a máxima atención na linguaxe e o estilo, polo que a vinculación entre a reflexión explícita sobre o funcionamento da lingua e a súa proxección nos usos textuais resulta inseparable. Por ese motivo, o proceso de ensino-aprendizaxe da escritura reclama unha coidadosa e sostida intervención na aula.

OBX6. Seleccionar e contrastar información procedente de diferentes fontes, avaliando a súa fiabilidade e pertinencia en función dos obxectivos de lectura e evitando os riscos de manipulación e desinformación, e integrala e transformala en coñecemento para comunicala, adoptando un punto de vista crítico e persoal á vez que respectuoso coa propiedade intelectual, especialmente no marco da realización de traballos de

investigación sobre temas do currículo ou vinculados ás obras literarias lidas.

- A produción, proliferación e distribución da información é o principio constitutivo das sociedades actuais, pero o acceso á información non garante en por si o coñecemento. Por iso é imprescindible que o alumnado adquira habilidades e destrezas para transformar a información en coñecemento, adoptando un punto de vista crítico e persoal, e evidenciando unha actitude ética e responsable coa propiedade intelectual e coa identidade dixital. Trátase dunha aposta pola alfabetización mediática e informacional (AMI) que implica a utilización responsable das tecnoloxías, con especial atención á detección de informacións nesgadas ou falsas, a avaliación constante das fontes, os tempos de uso e a autorregulación.
- Débese procurar que o alumnado, individualmente ou de forma colaborativa, consulte fontes de información variadas en contextos sociais ou académicos para a realización de traballos ou proxectos de investigación, en especial sobre temas do propio currículo ou das obras literarias lidas. Estes procesos de investigación deben respectar as convencións de presentación establecidas (índice, organización en epígrafes, procedementos de cita, notas ao pé de páxina, bibliografía e webgrafía), fomentando a creatividade e a adecuación ao contexto co fin de favorecer a súa correcta difusión. A biblioteca escolar, como espazo creativo de aprendizaxe, será a contorna ideal para o logro deste obxectivo.

OBX7. Seleccionar e ler de maneira autónoma obras relevantes da literatura contemporánea como fonte de pracer e coñecemento, configurando un itinerario lector que se enriqueza progresivamente en canto a diversidade, complexidade e calidade das obras, e partillar experiencias lectoras para construír a propia identidade lectora e gozar da dimensión social da lectura.

- Desenvolver este obxectivo implica avanzar na construción dunha identidade lectora progresivamente autónoma, propiciando momentos de reflexión que permitan establecer relacións entre os textos lidos. Iso supón ampliar, a diversidade, e a complexidade dos textos apreciados vinculando as formas literarias tradicionais e actuais en distintos soportes con prácticas culturais emerxentes e a capacidade de expresar a experiencia lectora. Trátase de dar un paso cara a un corpus de lecturas autónomas máis orientado á apreciación estética da literatura. En consecuencia, a emisión de xuízos de valor sobre as obras apoiárase en elementos como a intertextualidade a indagación, a lectura e o comentario das obras lidas.
- Este obxectivo contribúe á adquisición dun saber literario e cultural que lle permite ao alumnado establecer relacións entre as distintas lecturas, indagar sobre as obras lidas, comprender e interpretar axeitadamente os textos, situalos con precisión no seu contexto, así como nas formas culturais nas que se inscriben, e entender as características das distintas convencións a partir das cales se constrúen as obras.
- OBX8. Ler, interpretar e valorar obras relevantes da literatura española e hispanoamericana, utilizando unha metalinguaxe específica e mobilizando a experiencia biográfica e os coñecementos literarios e culturais para establecer vínculos entre textos diversos, para conformar un mapa cultural, para alargar as posibilidades de gozo da literatura e para crear textos de intención literaria.
- Este obxectivo permite o acceso a obras relevantes do patrimonio literario e o comentario das lecturas ao tempo que constrúe un mapa cultural que conxugue horizontes nacionais, europeos e universais relacionando as obras literarias con outras manifestacións artísticas e culturais. Para fomentar o hábito lector, será necesario establecer itinerarios formativos con lecturas guiadas, profundar na noción de historicidade e intertextualidade, e sustentar a aprendizaxe na investigación e na interpretación partillada das obras.
- Trátase de seleccionar un número reducido de obras que serán obxecto de lectura guiada e compartida na aula. Os

títulos elixidos irán acompañados dun conxunto de textos que axuden a entender tanto a súa contextualización histórica e cultural como o seu lugar na tradición literaria, a súa interpretación e a relación con outras formas artísticas clásicas e actuais. Convén elaborar unha escolma de obras relevantes do patrimonio literario incorporando textos de mulleres escritoras, para analizar o fenómeno literario e as relacións que se establecen cos valores ideolóxicos e estéticos do seu contexto de produción, así como a aplicación do seu significado á actualidade. Así mesmo, débese propiciar a creación de textos literarios con conciencia de estilo, respectando as convencións formais dos diversos xéneros.

OBX9. Consolidar e profundar no coñecemento explícito e sistemático sobre a estrutura da lingua e os seus usos, e reflexionar de maneira autónoma sobre as eleccións lingüísticas e discursivas, coa terminoloxía adecuada, para desenvolver a conciencia lingüística, para aumentar o repertorio comunicativo e para mellorar as destrezas tanto de produción oral e escrita como de comprensión e interpretación crítica.

- Para que o estudo sistemático da lingua sexa útil, debe promover a competencia metalingüística do alumnado e vincularse cos usos reais e contextualizados propios dos falantes. A reflexión metalingüística debe partir do coñecemento previo do alumnado para acadar un dominio máis avanzado e sistemático da lingua, utilizando para iso unha terminoloxía específica e integrando os niveis morfosintáctico, semántico e pragmático no estudo das formas lingüísticas.
- Trátase, polo tanto, de abordar a aprendizaxe estruturada da gramática a través de procesos de indagación, establecendo unha relación entre o coñecemento e o uso da lingua a partir da elaboración de pequenos proxectos de investigación. Para iso hai que partir da observación do significado e a función que as formas lingüísticas adquiren no discurso. A manipulación de enunciados, o contraste entre oracións, a formulación de hipótese e de regras, o uso de contraexemplos ou a conexión con outros fenómenos lingüísticos permitirán unha maior sistematización e comunicación dos resultados cunha metalinguaxe axeitada. En definitiva, procúrase estimular a reflexión metalingüística e interlingüística para que o estudantado poida pensar e falar sobre a lingua de maneira que ese coñecemento reverta nunha mellora das producións propias e da comprensión e interpretación crítica das alleas.

OBX10. Poñer as prácticas comunicativas ao servizo da convivencia democrática, a resolución dialogada dos conflitos e a igualdade de dereitos de todas as persoas, utilizando unha linguaxe non discriminatoria e evitando os abusos de poder a través da palabra, para favorecer un uso non só eficaz senón tamén ético e democrático da linguaxe.

- Adquirir este obxectivo implica que as persoas sexan eficaces á hora de comunicarse e que poñan as palabras ao servizo da dimensión ética da comunicación.
- No ámbito da comunicación persoal, a educación lingüística debe axudar a forxar relacións interpersoais baseadas na empatía e o respecto, brindando ferramentas para a escoita activa, a comunicación asertiva, a deliberación argumentada e a resolución dialogada dos conflitos. Erradicar os usos discriminatorios e manipuladores da linguaxe, así como os abusos de poder a través da palabra é un imperativo ético. Nos ámbitos educativo, social e profesional, a educación lingüística debe capacitar para exercer unha cidadanía activa e comprometida na construción de sociedades máis equitativas, máis democráticas e máis responsables en relación aos grandes desafíos que como humanidade debemos abordar: a sustentabilidade do planeta, a erradicación das diferentes violencias (incluída a violencia de xénero) e das crecentes desigualdades etc.

4701 **27.3 Criterios de avaliación e contidos**

4702 **1º curso**

Materia de Lingua Castelá e Literatura I	
1º curso	
Bloque 1. As linguas e os seus falantes	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Recoñecer e valorar as linguas oficiais de España e as variedades dialectais do español, con especial atención ao galego e ao castelán, a partir da explicación do seu desenvolvemento histórico e sociolingüístico e da situación actual, contrastando de maneira explícita e coa metalinguaxe adecuada aspectos lingüísticos e discursivos das distintas linguas, así como trazos dos dialectos do español, en manifestacións orais, escritas e multimodais.	OBX1
CA1.2. Refutar prexuízos e estereotipos lingüísticos adoptando unha actitude de respecto e valoración da riqueza cultural, lingüística e dialectal, a partir da exploración e reflexión arredor dos fenómenos do contacto entre linguas, con especial atención ao papel das redes sociais e dos medios de comunicación, e da investigación sobre os dereitos lingüísticos e diversos modelos de convivencia entre linguas.	OBX1
CA1.3. Identificar e evitar os usos discriminatorios da lingua, os abusos de poder a través da palabra e os usos manipuladores da linguaxe a partir da reflexión e a análise dos elementos lingüísticos, textuais e discursivos utilizados, así como dos elementos non verbais que rexen a comunicación entre as persoas.	OBX10
CA1.4. Utilizar estratexias para a resolución dialogada dos conflitos procurando consensos no ámbito persoal, educativo e social.	OBX10
Contidos	
- Desenvolvemento sociohistórico e situación actual das linguas de España. - Estudo comparativo das principais variedades dialectais do español en España e en América. - Estratexias de reflexión interlingüística. - Detección de prexuízos e estereotipos lingüísticos coa finalidade de combatelos. - Os fenómenos de contacto entre linguas: bilingüismo, préstamos, interferencias. Diglosia lingüística e diglosia dialectal. O papel actual das redes sociais e dos medios de comunicación. - Dereitos lingüísticos, a súa expresión en leis e declaracións institucionais. Modelos de convivencia entre linguas, as súas causas e consecuencias. Linguas minoritarias e linguas minorizadas. A sustentabilidade lingüística.	
Bloque 2. Comunicación: comprensión oral e escrita	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Identificar o sentido global, a estrutura, a información relevante en función das necesidades	OBX2

comunicativas e a intención do emisor en textos orais e multimodais complexos propios de diferentes ámbitos, analizando a interacción entre os diferentes códigos.	
CA2.2. Valorar a forma e o contido de textos orais e multimodais complexos, avaliando a súa calidade, fiabilidade e a idoneidade da canle utilizada, así como a eficacia dos procedementos comunicativos empregados.	OBX2
CA2.3. Identificar o sentido global, a estrutura, a información relevante e a intención do emisor de textos escritos e multimodais especializados, con especial atención a textos académicos e dos medios de comunicación, realizando as inferencias necesarias e con diferentes propósitos de lectura.	OBX4
CA2.4. Valorar a forma e o contido de textos complexos avaliando a súa calidade, a fiabilidade e idoneidade da canle utilizada, así como a eficacia dos procedementos comunicativos empregados.	OBX4
CA2.5. Localizar, seleccionar e contrastar información procedente de diferentes fontes; calibrar a súa fiabilidade e pertinencia en función dos obxectivos de lectura.	OBX6
CA2.6. Avaliar a veracidade de noticias e informacións, con especial atención ás redes sociais e outros contornos dixitais, seguindo pautas de análises, contraste e verificación, facendo uso da ferramenta adecuada e mantendo unha actitude crítica fronte ás posibles desviacións da información.	OBX6
CA2.7. Identificar e resolver problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	OBX9
CA2.8. Explicar e argumentar a interrelación entre o propósito comunicativo e as eleccións lingüísticas do emisor, así como os seus efectos no receptor, utilizando o coñecemento explícito da lingua e unha metalinguaxe específica.	OBX9
Contidos	
- Contexto vinculado ás estratexias de comprensión e análise crítica de textos orais, escritos e multimodais de diferentes ámbitos. - Análise dos compoñentes do feito comunicativo: grao de formalidade da situación e carácter público ou privado; distancia social entre os interlocutores; propósitos comunicativos e interpretación de intencións; canle de comunicación e elementos non verbais da comunicación. - Os xéneros discursivos desde o punto de vista da comprensión e análise crítica de textos orais, escritos e multimodais. - Análise das propiedades textuais: coherencia, cohesión e adecuación. - Interpretación dos xéneros discursivos propios do ámbito educativo. Os textos académicos. - Comprensión e análise crítica dos xéneros discursivos propios do ámbito social. As redes sociais e medios de comunicación. - Procesos de comprensión, análise e interpretación de diversos tipos de textos orais, escritos e multimodais. - Comprensión oral: sentido global do texto e relación entre as súas partes, selección e retención da información relevante. A intención do emisor. Detección dos usos discriminatorios da linguaxe verbal e non verbal. Valoración da forma e do contido do texto.	

- Comprensión lectora: sentido global do texto e relación entre as súas partes. A intención do emisor. Detección dos usos discriminatorios da linguaxe verbal e icónica. Os abusos de poder e a manipulación a través da linguaxe. Valoración da forma e do contido do texto.
- Alfabetización informacional: busca autónoma e selección da información con criterios de fiabilidade, calidade e pertinencia. Noticias falsas e verificación de feitos. O ciberanzol.
- Recoñecemento dos elementos lingüísticos en textos orais, escritos e multimodais.
- Uso eficaz de dicionarios, manuais de consulta e de correctores ortográficos en soporte analóxico ou dixital.

Bloque 3. Comunicación: expresión oral e escrita

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Realizar exposicións e argumentacións orais formais con diferente grao de planificación sobre temas de interese científico e cultural e de relevancia académica e social, axustándose ás convencións propias de cada xénero discursivo e con fluidez, rigor, coherencia, cohesión e o rexistro axeitado, en diferentes soportes e utilizando de maneira eficaz recursos verbais e non verbais.	OBX3
▪ CA3.2. Participar de maneira activa e adecuada en interaccións orais (formais e informais) e no traballo en equipo con actitudes de escoita activa e estratexias de cooperación conversacional e cortesía lingüística.	OBX3
▪ CA3.3. Elaborar textos académicos coherentes, cohesionados e co rexistro adecuado sobre temas curriculares ou de interese social e cultural, precedidos dun proceso de planificación que atenda á situación comunicativa, destinatario, propósito e canle e de redacción e revisión de borradores de maneira individual ou entre iguais, ou mediante outros instrumentos de consulta.	OBX5
▪ CA3.4. Incorporar procedementos para enriquecer os textos, atendendo a aspectos discursivos, lingüísticos e de estilo, con precisión léxica e corrección ortográfica e gramatical.	OBX5
▪ CA3.5. Elaborar traballos de investigación de maneira autónoma, en diferentes soportes, sobre temas curriculares de interese cultural que impliquen organizar e integrar a información en esquemas propios; e reelaborala e comunicala de maneira creativa, adoptando un punto de vista crítico e respectuoso coa propiedade intelectual.	OBX6
▪ CA3.6. Avaliar a veracidade de noticias e informacións, con especial atención ás redes sociais e outros contornos dixitais, seguindo pautas de análise, contraste e verificación, facendo uso da ferramenta axeitada e mantendo unha actitude crítica fronte aos posibles desvíos da información.	OBX6
▪ CA3.7. Revisar os propios textos e facer propostas de mellora argumentando as mudanzas a partir da reflexión metalingüística e interlingüística e utilizando unha metalinguaxe específica, e identificar e corrixir problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	OBX9
▪ CA3.8. Explicar e argumentar a interrelación entre o propósito comunicativo e as eleccións lingüísticas do emisor, así como os seus efectos no receptor, utilizando o coñecemento explícito da lingua e unha metalinguaxe específica.	OBX9

Contidos

- Contexto vinculado ás estratexias de produción e análise crítica de textos orais, escritos e multimodais de diferentes ámbitos.
 - Elaboración de textos tendo en conta os compoñentes do feito comunicativo: grao de formalidade da situación e carácter público ou privado; distancia social entre os interlocutores; propósitos comunicativos; canal de comunicación e elementos non verbais da comunicación.
- Os xéneros discursivos desde o punto de vista da creación e interpretación crítica de textos orais, escritos e multimodais.
 - Respecto polas propiedades textuais: coherencia, cohesión e adecuación.
 - Xéneros discursivos propios do ámbito educativo. Creación de textos académicos.
 - Xéneros discursivos propios do ámbito social. Produción de textos propios das redes sociais e dos medios de comunicación.
- Procesos de composición e revisión de diversos tipos de textos propios de natureza oral, escrita e multimodal.
 - Interacción oral e escrita de carácter formal. Tomar e deixar a palabra. Cooperación conversacional e cortesía lingüística.
 - Produción oral formal: planificación e procura de información, textualización e revisión. Adecuación á audiencia e ao tempo de exposición. Elementos non verbais. Trazos discursivos e lingüísticos da oralidade formal. A deliberación oral argumentada.
 - Produción escrita. Proceso de elaboración: planificación, redacción, revisión e edición en diferentes soportes. Corrección gramatical e ortográfica. Propiedade léxica.
 - Alfabetización informacional: reorganización e síntese da información en esquemas propios e transformación en coñecemento; comunicación e difusión da información reelaborada de maneira creativa e respectuosa coa propiedade intelectual.
- Uso discursivo dos elementos lingüísticos en textos propios orais, escritos e multimodais.
 - Emprego adecuado nos textos propios das formas lingüísticas para a expresión da subxectividade e da obxectividade.
 - Utilización de recursos lingüísticos para adecuar o rexistro á situación de comunicación.
 - Uso de conectores, marcadores discursivos e outros procedementos léxico-semánticos e gramaticais que contribúen á cohesión do texto.
 - Especial atención ás relacións entre as formas verbais como procedementos de cohesión dos textos propios.
 - Corrección lingüística e revisión ortográfica, gramatical e tipográfica dos textos. Uso eficaz de dicionarios, manuais de consulta e de correctores ortográficos en soporte analóxico ou dixital.
 - Utilización dos signos de puntuación como mecanismo organizador do texto escrito e a súa relación co significado.

Bloque 4. Educación literaria

Critérios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Valorar a forma e o contido de textos complexos avaliando a súa calidade, a fiabilidade e idoneidade da canle utilizada, así como a eficacia dos procedementos comunicativos empregados.	OBX4

CA4.2. Elaborar traballos de investigación de maneira autónoma, en diferentes soportes, sobre temas curriculares de interese cultural que impliquen localizar, seleccionar e contrastar información procedente de diferentes fontes; calibrar a súa fiabilidade e pertinencia en función dos obxectivos de lectura; organizala e integrala en esquemas propios; e reelaborala e comunicala de maneira creativa, adoptando un punto de vista crítico e respectuoso coa propiedade intelectual.	OBX6
CA4.3. Elixir e ler de maneira autónoma obras relevantes da literatura contemporánea e deixar constancia do progreso do itinerario lector e cultural persoal mediante a explicación argumentada dos criterios de selección das lecturas, as formas de acceso á cultura literaria e da experiencia de lectura.	OBX7
CA4.4. Partillar a experiencia lectora utilizando unha metalinguaxe específica e elaborar una interpretación persoal establecendo vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e culturais.	OBX7
CA4.5. Explicar e argumentar a interpretación das obras lidas mediante a análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	OBX8
CA4.6. Desenvolver proxectos de investigación que se concreten nunha exposición oral, un ensaio ou unha presentación multimodal, establecendo vínculos argumentados entre os clásicos da literatura española obxecto de lectura guiada e outros textos e manifestacións artísticas clásicas ou contemporáneas, en función de temas, tópicos, estruturas, linguaxe, recursos expresivos e valores éticos e estéticos, e explicitando a implicación e a resposta persoal do lector na lectura.	OBX8
CA4.7. Crear textos persoais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e coa axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos significativos en que se empreguen as convencións formais dos diversos xéneros e estilos literarios.	OBX8
CA4.8. Revisar os propios textos e facer propostas de mellora argumentando as mudanzas a partir da reflexión metalingüística e interlingüística e utilizando unha metalinguaxe específica, e identificar e solucionar problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	OBX9

Contidos

- Lectura autónoma de obras relevantes de autoras e autores da literatura universal contemporánea, que susciten reflexión sobre o propio itinerario lector, así como a inserción no debate interpretativo da cultura. Procesos e estratexias.
 - Selección das obras coa axuda de recomendacións especializadas.
 - Participación activa no circuíto literario e lector en contexto presencial e dixital. Utilización autónoma de todo tipo de bibliotecas. Acceso a outras experiencias culturais.
 - Expresión argumentada dos gustos lectores persoais. Diversificación do corpus lido, atendendo aos circuítos comerciais do libro e distinguindo entre literatura canónica e de consumo, clásicos e *bestsellers*.

- Comunicación da experiencia lectora utilizando unha metalinguaxe específica, atendendo a aspectos temáticos, a xénero e subxénero, a elementos da estrutura, así como ao estilo e aos valores éticos e estéticos das obras.
- Mobilización da experiencia persoal, lectora e cultural para establecer vínculos entre a obra lida e aspectos da actualidade ou outras manifestacións literarias ou artísticas.
- Recomendación de lecturas en soportes variados, atendendo a aspectos temáticos, formais e intertextuais.
- Lectura guiada de clásicos da literatura española desde a Idade Media ata o Romanticismo, inscritos en itinerarios temáticos ou de xénero. Procesos e estratexias.
 - Construción compartida da interpretación das obras a través de discusións ou conversacións literarias.
 - Análise dos elementos constitutivos do xénero literario e a súa relación co sentido da obra. Efectos na recepción dos seus recursos expresivos.
 - Utilización da información sociohistórica, cultural e artística para interpretar as obras e comprender o seu lugar na tradición literaria.
 - Vínculos intertextuais entre obras e outras manifestacións artísticas en función de temas, tópicos, estruturas e linguaxes. Elementos de continuidade e ruptura.
 - Expresión argumentada da interpretación dos textos, integrando os diferentes aspectos analizados e atendendo aos seus valores culturais, éticos e estéticos. Lectura con perspectiva de xénero.
 - Lectura expresiva, dramatización e recitado atendendo aos procesos de comprensión, apropiación e oralización implicados.
 - Creación de textos de intención literaria a partir das obras lidas.

Bloque 5. Reflexión sobre a lingua

Criterios de avaliación	Obxectivos
■ CA5.1. Revisar os propios textos e facer propostas de mellora argumentando as mudanzas a partir da reflexión metalingüística e interlingüística e utilizando unha metalinguaxe específica, e identificar e solucionar problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	OBX9
■ CA5.2. Explicar e argumentar a interrelación entre o propósito comunicativo e as eleccións lingüísticas do emisor, así como os seus efectos no receptor, utilizando o coñecemento explícito da lingua e unha metalinguaxe específica.	OBX9
■ CA5.3. Elaborar e presentar os resultados de pequenos proxectos de investigación sobre aspectos relevantes do funcionamento da lingua, formulando hipóteses e establecendo xeneralizacións, utilizando os conceptos e a terminoloxía lingüística adecuada e consultando de maneira autónoma dicionarios, manuais e gramáticas.	OBX9
Contidos	
■ Elaboración de conclusións propias sobre o funcionamento do sistema lingüístico cunha metalinguaxe específica a partir da observación, comparación e clasificación de unidades comunicativas e do contraste entre linguas. – Diferenzas relevantes e interseccións entre lingua oral e lingua escrita: aspectos sintácticos, léxicos e pragmáticos.	

- A lingua como sistema interconectado con diferentes niveis: fonolóxico, morfolóxico, sintáctico e semántico.
- Distinción entre a forma (categorías gramaticais) e a función das palabras (funcións sintácticas da oración simple e composta).
- Relación entre a estrutura semántica (significados verbais e argumentos) e sintáctica (suxeito, predicado e complementos) da oración simple e composta en función do propósito comunicativo.
- Procedementos de adquisición e formación de palabras e reflexión sobre as mudanzas no seu significado. As relacións semánticas entre palabras. Valores denotativos e connotativos en función da súa adecuación ao contexto e ao propósito comunicativo.
- Uso autónomo de dicionarios, manuais de gramática e outras fontes de consulta para obter información gramatical de carácter xeral.

4703 2º curso

Materia de Lingua Castelá e Literatura II

2º curso

Bloque 1. As linguas e os seus falantes

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Recoñecer e valorar as linguas oficiais de España e as variedades dialectais do español, con especial atención ao galego e ao castelán, contrastando de maneira explícita e coa metalinguaxe apropiada aspectos lingüísticos e discursivos das linguas e os dialectos en manifestacións orais, escritas e multimodais, diferenciando os trazos de lingua que responden á diversidade dialectal dos que se corresponden con sociolectos ou rexistros.	OBX1
CA1.2. Refutar prexuízos e estereotipos lingüísticos adoptando unha actitude de respecto e valoración da riqueza cultural, lingüística e dialectal, atendendo á diversidade de normas cultas e estándares que se dan nunha mesma lingua, así como analizando e valorando a relevancia actual dos medios de comunicación e das redes sociais nos procesos de normalización lingüística.	OBX1
CA1.3. Identificar e evitar os usos discriminatorios da lingua, os abusos de poder a través da palabra e os usos manipuladores da linguaxe a partir da reflexión e da análise dos elementos lingüísticos, textuais e discursivos utilizados, así como dos elementos non verbais que rexen a comunicación entre as persoas.	OBX10
CA1.4. Utilizar estratexias para a resolución dialogada dos conflitos procurando consensos tanto no ámbito persoal como no educativo e social.	OBX10
Contidos	
- As linguas de España e os dialectos do español. - Estratexias avanzadas da reflexión interlingüística. - Diferenzas entre os trazos propios das variedades dialectais (fónicos, gramaticais e léxicos) e os relativos aos	

sociolectos e os rexistros.

- Indagación e explicación dos conceptos de norma culta e estándar, atendendo á súa utilidade e á súa diversidade na lingua española.
- Os medios de comunicación e as redes sociais nos procesos de normalización lingüística.
- Detección de prexuízos e estereotipos lingüísticos coa finalidade de combatelos.

Bloque 2. Comunicación: comprensión oral e escrita

Craterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Identificar o sentido global, a estrutura, a información relevante en función das necesidades comunicativas e a intención do emisor en textos orais e multimodais especializados propios de diferentes ámbitos analizando a interacción entre os diferentes códigos.	OBX2
▪ CA2.2. Valorar a forma e o contido de textos orais e multimodais especializados avaliando a súa calidade, fiabilidade e idoneidade da canle utilizada, así como a eficacia dos procedementos comunicativos empregados.	OBX2
▪ CA2.3. Identificar o sentido global, a estrutura, a información relevante e a intención do emisor de textos escritos e multimodais especializados, con especial atención a textos académicos e dos medios de comunicación, realizando as inferencias necesarias e con diferentes propósitos de lectura.	OBX4
▪ CA2.4. Valorar criticamente o contido e a forma de textos especializados avaliando a súa calidade e fiabilidade, así como a eficacia dos procedementos lingüísticos empregados.	OBX4
▪ CA2.5. Localizar, seleccionar e contrastar información procedente de diferentes fontes, atendendo á xestión do seu almacenamento e recuperación, así como á avaliación da súa fiabilidade e pertinencia.	OBX6
▪ CA2.6. Avaliar a veracidade de noticias e informacións, con especial atención ás redes sociais e outros contornos dixitais, seguindo pautas de análises, contraste e verificación, facendo uso das ferramentas adecuadas e mantendo unha actitude crítica fronte aos posibles rumbos da información.	OBX6
▪ CA2.7. Identificar e solucionar problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	OBX9
▪ CA2.8. Explicar e argumentar a interrelación entre o propósito comunicativo e as eleccións lingüísticas do emisor, así como os seus efectos no receptor, utilizando o coñecemento explícito da lingua e unha metalinguaxe específica.	OBX9
▪ CA2.9. Identificar e evitar os usos discriminatorios da lingua, os abusos de poder a través da palabra e os usos manipuladores da linguaxe a partir da reflexión e a análise dos elementos lingüísticos, textuais e discursivos utilizados, así como dos elementos non verbais que rexen a comunicación entre as persoas.	OBX10
Contidos	
▪ Contexto vinculado ás estratexias de comprensión e análise crítica de textos orais, escritos e multimodais de	

diferentes ámbitos: os compoñentes do feito comunicativo.

- Análise dos compoñentes do feito comunicativo: grao de formalidade da situación e carácter público ou privado; distancia social entre os interlocutores; propósitos comunicativos e interpretación de intencións; canle de comunicación e elementos non verbais da comunicación.
- Os xéneros discursivos desde o punto de vista da comprensión e análise crítica de textos orais, escritos e multimodais.
 - Análise das propiedades textuais: coherencia, cohesión e adecuación.
 - Interpretación dos xéneros discursivos propios do ámbito educativo. Os textos académicos.
 - Comprensión e análise crítica dos xéneros discursivos propios do ámbito social. As redes sociais e medios de comunicación.
- Procesos de comprensión, análise e interpretación de diversos tipos de textos orais, escritos e multimodais.
 - Comprensión oral: sentido global do texto e relación entre as súas partes, selección e retención da información relevante. A intención do emisor. Detección dos usos discriminatorios da linguaxe verbal e non verbal, dos abusos a través da palabra e dos usos manipuladores da linguaxe. Valoración da forma e do contido do texto.
 - Comprensión lectora: sentido global do texto e relación entre as súas partes. A intención do emisor. Detección dos usos discriminatorios da linguaxe verbal e icónica. Os abusos de poder e a manipulación a través da linguaxe. Valoración da forma e do contido do texto.
 - Alfabetización informacional: procura autónoma e selección da información con criterios de fiabilidade, calidade e pertinencia; análise, valoración, reorganización e síntese da información en esquemas propios. A xestión de contidos, o almacenamento e a recuperación da información relevante. Noticias falsas e verificación de feitos.
- Recoñecemento dos elementos lingüísticos en textos orais, escritos e multimodais.
 - Análise das formas lingüísticas de expresión da subxectividade e da obxectividade e da súa aplicación nos textos.
 - Identificación dos recursos lingüísticos para adecuar o rexistro á situación de comunicación.
 - Localización e clasificación de conectores, marcadores discursivos e outros procedementos léxico-semánticos e gramaticais que contribúen á cohesión do texto.
 - Detección e análise das relacións entre as formas verbais como procedementos de cohesión do texto con especial atención á valoración dos tempos verbais.
 - Recoñecemento dos signos de puntuación como mecanismo organizador do texto escrito e a súa relación co significado.

Bloque 3. Comunicación: expresión oral e escrita

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Realizar exposicións e argumentacións orais formais extensas e nas que se recollan diferentes puntos de vista, con diferente grao de planificación sobre temas de interese científico e cultural e de relevancia académica e social axustándose ás convencións propias de cada xénero discursivo e facelo con fluidez, rigor, coherencia, cohesión e o rexistro adecuado en diferentes soportes, utilizando de maneira eficaz recursos verbais e non verbais.	OBX3
▪ CA3.2. Participar de maneira activa e adecuada en interaccións orais (formais e informais) e no	OBX3

traballo en equipo con actitudes de escoita activa e estratexias de cooperación conversacional e cortesía lingüística.	
CA3.3. Elaborar textos académicos coherentes, cohesionados e co rexistro adecuado sobre temas curriculares ou de interese social e cultural, precedidos dun proceso de planificación que atenda á situación comunicativa, destinatario, propósito e canle, e de redacción e revisión de borradores entre iguais ou utilizando outros instrumentos de consulta.	OBX5
CA3.4. Incorporar procedementos para enriquecer os textos, atendendo a aspectos discursivos, lingüísticos e de estilo, con precisión léxica e corrección ortográfica e gramatical.	OBX5
CA3.5. Elaborar traballos de investigación de maneira autónoma, en diferentes soportes, sobre diversos temas de interese académico, persoal ou social que impliquen organizar e integrar a información en esquemas propios; reelabora e comunícala de maneira creativa, adoptando un punto de vista crítico e respectuoso coa propiedade intelectual.	OBX6
CA3.6. Revisar os propios textos e facer propostas de mellora argumentando os cambios a partir da reflexión metalingüística e interlingüística e cunha metalinguaxe específica.	OBX9
CA3.7. Utilizar estratexias para a resolución dialogada dos conflitos procurando consensos tanto no ámbito persoal como no educativo e social.	OBX10

Contidos

- Contexto vinculado ás estratexias de produción de textos orais, escritos e multimodais de diferentes ámbitos: os compoñentes do feito comunicativo.
 - Elaboración de textos tendo en conta os compoñentes do feito comunicativo: grao de formalidade da situación e carácter público ou privado; distancia social entre os interlocutores; propósitos comunicativos e interpretación de intencións; canle de comunicación e elementos non verbais da comunicación.
- Os xéneros discursivos desde o punto de vista da creación de textos orais, escritos e multimodais.
 - Respecto polas propiedades textuais nas creacións propias: coherencia, cohesión e adecuación.
 - Xéneros discursivos propios do ámbito educativo. Os textos académicos.
 - Xéneros discursivos do ámbito social. Produción de textos propios das redes sociais e dos medios de comunicación.
- Procesos de composición e revisión de diversos tipos de textos propios de natureza oral, escrita e multimodal.
 - Interacción oral e escrita de carácter formal. Tomar e ceder a palabra. Cooperación conversacional e cortesía lingüística.
 - Produción oral formal: planificación e procura de información, redacción e revisión. Adecuación á audiencia e ao tempo de exposición. Elementos non verbais. Trazos discursivos e lingüísticos da oralidade formal. A deliberación oral argumentada.
 - Produción escrita. Proceso de elaboración: planificación, redacción, revisión e edición en diferentes soportes. Corrección gramatical e ortográfica. Propiedade léxica.
 - Alfabetización informacional: reorganización e síntese da información en esquemas propios e transformación en coñecemento; comunicación e difusión da información reelaborada de maneira creativa e respectuosa coa

propiedade intelectual. A xestión de contidos, o almacenamento e a recuperación da información relevante. Noticias falsas e verificación de feitos.

- Uso discursivo dos elementos lingüísticos en textos propios orais, escritos e multimodais.
 - Emprego axeitado das formas lingüísticas de expresión da subxectividade e da obxectividade e nos textos propios.
 - Uso dos recursos lingüísticos para adecuar o rexistro á situación de comunicación.
 - Utilización adecuada de conectores, marcadores discursivos e outros procedementos léxico-semánticos e gramaticais que contribúen á cohesión do texto.
 - Establecemento das relacións entre as formas verbais como procedementos de cohesión do texto con especial atención ao uso dos tempos verbais.
 - Corrección lingüística e revisión ortográfica, gramatical e tipográfica dos textos. Uso eficaz de dicionarios, manuais de consulta e de correctores ortográficos en soporte analóxico ou dixital.
 - Emprego correcto dos signos de puntuación como mecanismo organizador do texto escrito e a súa relación co significado.

Bloque 4. Educación literaria

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Elixir e ler de maneira autónoma obras relevantes que se relacionen coas propostas de lectura guiada, incluído o ensaio literario e obras actuais que establezan conexións coa tradición, e deixar constancia do progreso do propio itinerario lector e cultural mediante a explicación argumentada dos criterios de selección das lecturas, as formas de acceso á cultura literaria e da experiencia de lectura.	OBX7
▪ CA4.2. Compartir a experiencia lectora utilizando unha metalinguaxe específica e elaborar unha interpretación persoal establecendo vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e culturais.	OBX7
▪ CA4.3. Explicar e argumentar a interpretación das obras lidas a partir da análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	OBX8
▪ CA4.4. Desenvolver proxectos de investigación que se concreten nunha exposición oral, un ensaio ou unha presentación multimodal, establecendo vínculos argumentados entre as obras da literatura española ou hispánica do último cuarto do século XIX e dos séculos XX e XXI obxecto de lectura guiada e outros textos e manifestacións artísticas de onte e de hoxe, en función de temas, tópicos, estruturas, linguaxe, recursos expresivos e valores éticos e estéticos, e explicitando a implicación e a resposta persoal do lector na lectura.	OBX8
▪ CA4.5. Revisar os propios textos e facer propostas de mellora argumentando os cambios a partir da reflexión metalingüística e interlingüística e cunha metalinguaxe específica, e identificar e solucionar problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	OBX9
▪ CA4.6. Identificar e evitar os usos discriminatorios da lingua, os abusos de poder a través da palabra	OBX10

e os usos manipuladores da linguaxe a partir da reflexión e a análise dos elementos lingüísticos, textuais e discursivos utilizados, así como dos elementos non verbais que rexen a comunicación entre as persoas.

Contidos

- Lectura autónoma de obras de autoras e autores relacionadas coas propostas de lectura guiada que susciten reflexión sobre o propio itinerario lector, así como a inserción no debate interpretativo da cultura. Procesos e estratexias.
 - Selección das obras relevantes, incluído o ensaio literario e formas actuais de produción e consumo cultural, coa axuda de recomendacións especializadas.
 - Participación activa no circuíto literario e lector en contexto presencial e dixital. Utilización autónoma de todo tipo de bibliotecas. Acceso a outras experiencias culturais.
 - Expresión argumentada dos gustos lectores persoais. Diversificación do corpus lido, atendendo aos circuíto comerciais do libro e distinguindo entre literatura canónica e de consumo, clásicos e *bestsellers*.
 - Comunicación da experiencia lectora utilizando unha metalinguaxe específica e atendendo a aspectos temáticos, xénero e subxénero, elementos da estrutura e o estilo, e valores éticos e estéticos das obras.
 - Mobilización da experiencia persoal, lectora e cultural para establecer vínculos entre a obra lida e aspectos da actualidade e outras manifestacións literarias ou artísticas.
 - Recomendación das lecturas en soportes variados, atendendo a aspectos temáticos, formais e intertextuais. Utilización das redes sociais e os formatos audiovisuais para o fomento da lectura.
- Lectura guiada de obras relevantes da literatura española do último cuarto do século XIX e dos séculos XX e XXI, inscritas en itinerarios temáticos ou de xénero arredor de tres eixes: (1) Idade de Prata da cultura española (1875-1936); (2) Guerra Civil, exilio e ditadura; (3) Literatura española e hispanoamericana contemporánea. Procesos e estratexias.
 - Construción compartida da interpretación das obras a través de discusións ou conversas literarias.
 - Análise dos elementos constitutivos do xénero literario e a súa relación co sentido da obra. Efectos na recepción dos seus recursos expresivos.
 - Utilización da información sociohistórica, cultural e artística para interpretar as obras e comprender o seu lugar na tradición literaria.
 - Vínculos intertextuais entre obras e outras manifestacións artísticas en función de temas, tópicos, estruturas e linguaxes. Elementos de continuidade e ruptura.
 - Expresión argumentada da interpretación dos textos, integrando os diferentes aspectos analizados e atendendo aos seus valores culturais, éticos e estéticos. Lectura con perspectiva de xénero.
 - Lectura expresiva, dramatización e recitado atendendo aos procesos de comprensión, apropiación e oralización implicados.
 - Creación de textos de intención literaria a partir das obras lidas.

Bloque 5. Reflexión sobre a lingua

Criterios de avaliación

Obxectivos

- CA5.1. Incorporar procedementos para enriquecer os textos, atendendo a aspectos discursivos,

OBX5

lingüísticos e de estilo, con precisión léxica e corrección ortográfica e gramatical.	
CA5.2. Valorar criticamente o contido e a forma de textos especializados avaliando a súa calidade e fiabilidade, así como a eficacia dos procedementos lingüísticos empregados.	OBX4
CA5.3. Revisar os propios textos e facer propostas de mellora argumentando as mudanzas a partir da reflexión metalingüística e interlingüística e cunha metalinguaxe específica, e identificar e solucionar problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	OBX9
CA5.4. Explicar e argumentar a interrelación entre o propósito comunicativo e as eleccións lingüísticas do emisor, así como os seus efectos no receptor, utilizando o coñecemento explícito da lingua e unha metalinguaxe específica.	OBX9
CA5.5. Elaborar e presentar os resultados de pequenos proxectos de investigación sobre aspectos relevantes do funcionamento da lingua, formulando hipóteses e establecendo xeneralizacións, utilizando os conceptos e a terminoloxía lingüística adecuada e consultando de maneira autónoma dicionarios, manuais e gramáticas.	OBX9
Contidos	
- Elaboración de conclusións propias sobre o funcionamento do sistema lingüístico cunha metalinguaxe específica a partir da observación, comparación e clasificación de unidades comunicativas e do contraste entre linguas. - Diferenzas relevantes e interseccións entre lingua oral e lingua escrita atendendo a aspectos sintácticos, léxicos e pragmáticos. - A lingua como sistema interconectado tendo en conta os diferentes niveis: fonolóxico, morfolóxico, sintáctico e semántico. - Distinción entre a forma (categoría gramatical) e a función das palabras (funcións sintácticas da oración simple e composta). - Relación entre a estrutura semántica (significados verbais e argumentos) e sintáctica (suxeito, predicado e complementos) da oración simple e composta en función do propósito comunicativo. - Procedementos de adquisición e formación de palabras e reflexión sobre as mudanzas no seu significado. As relacións semánticas entre palabras. Valores denotativos e connotativos en función da súa adecuación ao contexto e ao propósito comunicativo. - Uso autónomo de dicionarios, manuais de gramática e outras fontes de consulta para obter información gramatical de carácter xeral.	

4704 27.4 Orientacións pedagóxicas

4705 A intervención educativa na materia de Lingua Castelá e Literatura desenvolverá o seu
4706 currículo e tratará de asentir de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as
4707 aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación
4708 co resto de materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos
4709 da etapa.

Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu nivel de desempeño.

Relación entre os obxectivos da materia de Lingua Castelá e Literatura e as competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-5	2-3				1-2		1
OBX2	2	2	1	2-3	4	3		
OBX3	1-3-5	2	1	2-3		2		
OBX4	2-3-5	2	4	1	4	3		
OBX5	1-3-5		1	2-3	5	2		
OBX6	3			1-2-3-4	4	2	3	
OBX7	1-4			3	1.1			2-3.1-3.2
OBX8	1-4					1		1-2-3.1-3.2-4.2
OBX9	1-2	2	1-2		5			
OBX10	1-5	3		3	3.1	1-2-3		

Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- O uso de métodos diferenciados que teñan en conta os diferentes ritmos e estilos de aprendizaxe do alumnado e favorezan a capacidade de aprender por si mesmos.
- A realización de tarefas complexas, de xeito que o alumnado teña que mobilizar un amplo conxunto de recursos e saberes para afrontar con éxito as diferentes situacións comunicativas e sexa quen de responder aos retos da sociedade do século XXI, que require persoas cultas, críticas e ben informadas.
- O deseño de proxectos significativos para o alumnado, é dicir, baseados en contextos auténticos e recoñecibles. Na medida do posible, terán en conta as súas vivencias particulares e reforzarán o compromiso das alumnas e alumnos co desenvolvemento sostible, coa defensa

dos dereitos humanos e coa convivencia igualitaria, inclusiva, pacífica e democrática. Algúns exemplos poden ser a análise do sexismo na publicidade, a comparación de escenas de películas para analizar as características das variedades dialectais ou elaborar trípticos en varios idiomas para concienciar sobre a importancia da reciclaxe de residuos.

– O traballo cooperativo, coa proposta de tarefas nas que o alumnado debe regular a súa conduta e a súa capacidade para relacionarse cos demais, estimulando o respecto crítico a outros puntos de vista, o recoñecemento dos propios valores e limitacións, a adaptación ás necesidades colectivas, a asunción de responsabilidades e o respecto ás normas acordadas. Asemade, o traballo colaborativo en proxectos debe potenciar que cada persoa teña os seus tempos e os seus espazos de recoñecemento da súa valía persoal e da súa capacidade de contribuír a desenvolver a actividade, reforzando así a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade. Por exemplo, para desenvolver un programa de televisión en liña, pódese organizar o traballo por equipos para o deseño do grafismo do programa, a selección da música, a elaboración do guión do presentador ou presentadora, a escolma das noticias que se analizarán no programa, a entrevista a algún personaxe relevante, a creación dun anuncio promocional e a gravación final das distintas partes do programa.

– A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto como se detecten estas dificultades. Co obxectivo de identificalas de maneira inmediata, resulta eficaz a utilización na aula de estratexias de retroalimentación como as tarxetas de saída (escribir algo que aprendiches nesa clase, algo sobre o que aínda tes dúbidas e unha cousa que lle poderías explicar a outra persoa).

– A gradación da aprendizaxe. O desenvolvemento das competencias e dos contidos deberá facerse dun xeito progresivo, de maneira que, alén de incrementar a dificultade dos procesos e situacións comunicativas, tamén se vaian adquirindo habilidades máis complexas que propicien a aprendizaxe autónoma e aumenten a capacidade para adquirir información e transformala en coñecemento. A gradación entre cursos non se establece principalmente mediante a distribución diferenciada de saberes, senón en función da diferente complexidade dos textos, das habilidades de comprensión ou expresión requiridas, da metalinguaxe necesaria para a reflexión sobre os usos ou do grao de autonomía do alumnado.

– O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do espírito científico e do emprendemento. Por exemplo, a creación dun repositorio compartido cunha escolma de ligazóns a contidos ou vídeos explicativos breves sobre aspectos relevantes da unidade didáctica, a publicación dunha revista ou o deseño dun blog.

- 4763 – O tratamento integrado das linguas. O traballo coordinado cos departamentos lingüísticos do
4764 centro, co EDLG e co Equipo de Biblioteca é a mellor vía para estimular a reflexión
4765 interlingüística e aproximar o alumnado aos usos sociais reais, onde con frecuencia hai que
4766 manexar simultaneamente dúas ou máis linguas. Todos eles, coa súa acción coordinada,
4767 deberán contribuír a mellorar os procesos de produción e recepción oral, escrita e multimodal,
4768 así como a alfabetización informacional. As accións concretas poden ser, entre outras, a
4769 comparación de diferentes traducións dun mesmo fragmento dun clásico da literatura e a
4770 elaboración de páxinas web plurilingües.
- 4771 – A proposta de lectura de obras que estimulen o desexo de ampliar os ámbitos de
4772 coñecemento, que dean a coñecer aspectos clave do contexto sociocultural e que eleven o
4773 nivel de capacitación verbal do alumnado. Convén incidir na aplicación e desenvolvemento de
4774 estratexias que potencien a expresión dos propios gustos literarios e que fomenten a creación
4775 dunha identidade lectora persoal e definida. Para logralo, sería necesario familiarizar o
4776 alumnado con mecanismos como a aclaración dos propósitos de lectura, a activación do seu
4777 coñecemento base, a atención aos contidos principais do texto, a avaliación da consistencia
4778 interna entre os contidos e os coñecementos previos e a formulación de predicións de lectura.
- 4779 – As estratexias de lectura compartida para establecer vínculos de maneira argumentada entre a
4780 obra lida e aspectos da actualidade, así como con outros textos e manifestacións artísticas e
4781 culturais. Algunhas propostas concretas poden ser as seguintes: obradoiros de escritura
4782 creativa, organización de faladoiros literarios, creación de audiolibros, dramatizacións e
4783 encontros con autoras e autores.
- 4784 – As estratexias para a recomendación das lecturas en soportes variados, enmarcando as obras
4785 nos xéneros literarios e evitando a memorización descontextualizada dun conxunto de
4786 características, autores e títulos de obras. Entre outras: booktráilers, emprego de aplicacións
4787 compiladoras e exposicións de recensións literarias.
- 4788 – O cultivo da sensibilidade estética e cultural do alumnado, para que sexa quen de apreciar a
4789 beleza das obras literarias e para fomentar o enriquecemento do seu acervo cultural e das súas
4790 posibilidades de expresión. Exemplos: realizar exposicións de poesía creada e ilustrada polo
4791 alumnado, adaptación audiovisual dun relato ou a representación dunha obra teatral.
- 4792 – A énfase nas estratexias que melloran a oralidade, co fin de que o alumnado adquira os
4793 recursos necesarios para expresarse correctamente e con eficacia nunha ampla variedade de
4794 situacións comunicativas (espontáneas ou planificadas) e de contextos (formais e informais).
- 4795 – A importancia dos mecanismos que favorecen a corrección gramatical e a ampliación do
4796 vocabulario do alumnado, a través de actividades como a votación de titulares atendendo á súa

- 4797 pertinencia e creatividade, ou a análise dunha mesma noticia en varios medios, onde os
4798 elementos de modalización dos enunciados e as eleccións tanto léxicas como sintácticas
4799 poñen de manifesto diferentes intencións comunicativas e distinto efecto perlocutivo nos
4800 receptores.
- 4801 – A complementariedade nas situacións de aprendizaxe, para que ao longo de cada curso
4802 académico se traballen de maneira proporcionada todos os bloques de contidos.

Borrador

4803 28 Lingua Estranxeira

4804 28.1 Introducción

4805 A rápida evolución das sociedades actuais e as súas múltiples interconexións esixen o
4806 desenvolvemento daquelas competencias que lles axuden os individuos a practicar unha
4807 cidadanía independente, activa e comprometida coa realidade contemporánea e cada vez máis
4808 global, intercultural e plurilingüe. Tal e como sinala o Marco de referencia para unha cultura
4809 democrática, nas actuais sociedades, culturalmente diversas, os procesos democráticos requiren
4810 do diálogo intercultural. Polo tanto, a comunicación en distintas linguas resulta clave no
4811 desenvolvemento desa cultura democrática. Na idea dun espazo europeo de educación, a
4812 comunicación en máis dunha lingua evita que a educación e a formación se vexan obstaculizadas
4813 polas fronteiras, favorece a internacionalización e a mobilidade e, ademais, permite o
4814 descubrimento doutras culturas ampliando as perspectivas do alumnado.

4815 A materia de Lingua Estranxeira contribúe á adquisición das distintas competencias clave no
4816 bacharelato e, de forma directa, participa na consecución da competencia plurilingüe, que implica
4817 o uso das distintas linguas de forma apropiada e eficaz para a aprendizaxe e a comunicación. O
4818 plurilingüismo integra non só a dimensión comunicativa, senón tamén os aspectos históricos e
4819 interculturais que conducen o alumnado a coñecer, valorar criticamente e respectar a diversidade
4820 lingüística e cultural e que contribúen a que poida exercer unha cidadanía independente, activa e
4821 comprometida cunha sociedade democrática. En consonancia con este enfoque, a materia de
4822 Lingua Estranxeira na etapa de bacharelato ten como obxectivo principal a adquisición da
4823 competencia comunicativa na lingua estranxeira, de modo que lle permita ao alumnado
4824 comprender, expresarse e interactuar na devandita lingua con eficacia, fluidez e corrección, así
4825 como o enriquecemento e a expansión da súa conciencia intercultural.

4826 O eixe do currículo de Lingua Estranxeira está atravesado polas dúas dimensións do
4827 plurilingüismo: a dimensión comunicativa e a intercultural. Os obxectivos da materia, relacionados
4828 cos descritores operativos das competencias clave da etapa e cos retos do século XXI,
4829 permítenlle ao alumnado comunicarse na lingua estranxeira e enriquecer o seu repertorio
4830 lingüístico individual, aproveitando as experiencias propias para mellorar a comunicación tanto nas
4831 linguas familiares coma nas linguas estranxeiras. Así mesmo, ocupan un lugar importante o
4832 respecto polos perfís lingüísticos individuais, a adecuación á diversidade, así como o interese por
4833 participar no desenvolvemento dunha cultura compartida e dunha cidadanía comprometida coa
4834 sustentabilidade e cos valores democráticos a través do diálogo intercultural. No caso de Galicia,
4835 o desenvolvemento da competencia plurilingüe vese favorecido pola coexistencia das dúas

linguas, a castelá e a galega, e das respectivas culturas, o que lle permite ao alumnado aprender e usar distintas linguas ao mesmo tempo, practicar o respecto polas diferenzas entre elas e atopar as similitudes, o que supón un enriquecemento para a persoa.

Esta materia, ademais, permítelle ao alumnado desenvolverse mellor nas contornas dixitais e acceder ás culturas vehiculadas a través da lingua estranxeira, como motor de formación e aprendizaxe e tamén como fonte de información e gozo. Neste sentido, as ferramentas dixitais posúen un potencial que podería aproveitarse plenamente para reforzar a aprendizaxe, o ensino e a avaliación de linguas e culturas estranxeiras. Por iso, o desenvolvemento do pensamento crítico; o exercicio dunha cidadanía dixital activa, cívica, respectuosa e reflexiva e o uso seguro, ético, sostible e responsable da tecnoloxía supoñen un elemento de aprendizaxe moi relevante nesta materia.

Os obxectivos da materia de Lingua Estranxeira en bacharelato supoñen unha profundización e unha ampliación con respecto ás adquiridas ao termo do ensino básico, que serán a base para esta nova etapa e que se desenvolverán a partir dos repertorios e das experiencias do alumnado. Isto implica un maior desenvolvemento das actividades e estratexias comunicativas de comprensión, produción, interacción e mediación, entendida nesta etapa como a actividade orientada a atender á diversidade e a colaborar e solucionar problemas de intercomprensión e entendemento. A progresión tamén leva unha reflexión máis crítica e sistemática sobre o funcionamento das linguas e as relacións entre as distintas linguas dos repertorios individuais do alumnado. Os obxectivos da materia de Lingua Estranxeira tamén inclúen unha maior profundización nos saberes necesarios para xestionar situacións interculturais e a valoración crítica e a adecuación á diversidade lingüística, artística e cultural, coa finalidade de fomentar a comprensión mutua e de contribuír ao desenvolvemento dunha cultura compartida.

Os criterios de avaliación da materia aseguran a consecución dos obxectivos por parte do alumnado, polo que se presentan vinculados a elas e na súa formulación competencial expóñense enunciando o proceso ou a capacidade. A gradación dos criterios de avaliación baséase no Marco común europeo de referencia para as linguas (MCER), aínda que adecuados á madurez e ao desenvolvemento do alumnado da etapa de bacharelato.

Pola súa banda, os contidos unifican os coñecementos (saber), as destrezas (saber facer) e as actitudes (saber ser) necesarias para a adquisición dos obxectivos da materia e favorecen a avaliación das aprendizaxes a través dos criterios. Estrutúranse en tres bloques. O bloque «Comunicación» abarca todos os saberes que é necesario mobilizar para o desenvolvemento das actividades lingüísticas de comprensión, produción, interacción e mediación, incluídos os relacionados coa procura, selección e contraste de fontes de información e a xestión das

devanditas fontes. O bloque «Plurilingüismo» integra os saberes relacionados coa capacidade de reflexionar sobre o funcionamento das linguas, así como os saberes que forman parte do repertorio lingüístico do alumnado, co fin de contribuír á aprendizaxe da lingua estranxeira e á mellora das linguas que conforman o repertorio lingüístico do alumnado. Por último, no bloque «Interculturalidade» agrúpanse os saberes acerca das culturas vehiculadas a través da lingua estranxeira e a súa importancia como medio de comunicación e entendemento entre pobos, como facilitador do acceso a outras culturas e outras linguas e como ferramenta de participación social e de enriquecemento persoal.

O enfoque, a gradación e a definición dos distintos elementos do currículo están expostos a partir das actividades e das competencias que establece o Consello de Europa no MCER. Esta ferramenta é unha peza fundamental para determinar os distintos niveis de competencia que o alumnado adquire nas distintas actividades e apoia tamén o seu proceso de aprendizaxe, que se entende como dinámico e continuado, flexible e aberto e que debe adecuarse ás súas circunstancias, necesidades e intereses. Espérase que o alumnado sexa capaz de pór en funcionamento todos os contidos no seo de situacións comunicativas propias dos diferentes ámbitos —persoal, social, educativo e profesional— e a partir de textos sobre temas de relevancia persoal ou de interese público coñecidos polo alumnado que inclúan aspectos relacionados cos obxectivos de desenvolvemento sostible e cos retos e desafíos do século XXI. En consonancia co enfoque orientado á acción que expón o MCER, que contribúe de maneira significativa ao deseño de metodoloxías eclécticas, o carácter competencial deste currículo convida o profesorado a crear tarefas interdisciplinares, contextualizadas, significativas e relevantes e a desenvolver situacións de aprendizaxe onde se considere o alumnado como un axente social autónomo e responsable do seu propio proceso de aprendizaxe. Isto implica ter en conta os seus repertorios, intereses e emocións, así como as súas circunstancias específicas, co fin de sentar as bases para a aprendizaxe ao longo de toda a vida.

28.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Comprender e interpretar as ideas principais e as liñas argumentais básicas de textos expresados na lingua estándar buscando fontes fiables e facendo uso de estratexias de inferencia e comprobación de significados para responder ás necesidades comunicativas expostas.

- A comprensión supón recibir e procesar información. Na etapa de bacharelato, a comprensión é unha destreza comunicativa que se debe desenvolver a partir de textos orais, escritos e multimodais sobre temas de relevancia persoal para o alumnado ou de interese público expresados na lingua estándar. Neste nivel, a comprensión implica entender e interpretar os textos e extraer as ideas principais e as liñas argumentais máis destacadas, así como

valorar de maneira crítica o contido, a intención, os trazos discursivos e certos matices, como a ironía ou o uso estético da lingua. Para iso, é necesario activar as estratexias máis adecuadas, co fin de distinguir a intención e as opinións tanto implícitas coma explícitas dos textos. Entre as estratexias de comprensión máis útiles para o alumnado atópanse a inferencia e a comprobación de significados, a interpretación de elementos non verbais e a formulación de hipótese acerca da intención e das opinións que subxacen aos devanditos textos, así como a transferencia e a integración dos coñecementos, as destrezas e as actitudes das linguas que conforman o seu repertorio lingüístico. Inclúe a interpretación de diferentes formas de representación (escritura, imaxe, gráficos, táboas, diagramas, son, xestos etc.), así como a información contextual (elementos extralingüísticos) e cotextual (elementos lingüísticos), que lle permiten ao alumnado comprobar a hipótese inicial acerca da intención e do sentido do texto, así como expor hipóteses alternativas se fose necesario. Ademais das devanditas estratexias, a procura de fontes fiables, en soportes tanto analóxicos coma dixitais, constitúe un método de grande utilidade para a comprensión, pois permite contrastar, validar e sustentar a información, así como obter conclusións relevantes a partir dos textos. Os procesos de comprensión e interpretación requiren contextos de comunicación dialóxicos que estimulen a identificación crítica de prexuízos e estereotipos, así como o interese xenuíno polas diferenzas e semellanzas étnico-culturais.

OBX2. Producir textos orixinais, de crecente extensión, claros, ben organizados e detallados, usando estratexias tales como a planificación, a síntese, a compensación ou a autorreparación, para expresar ideas e argumentos de forma creativa, adecuada e coherente, de acordo con propósitos comunicativos concretos.

- A produción engloba tanto a expresión oral como a escrita e a multimodal. Nesta etapa, a produción debe dar lugar á redacción e á exposición de textos sobre temas de relevancia persoal para o alumnado ou de interese público, con creatividade, coherencia e adecuación. A produción, en diversos formatos e soportes, pode incluír nesta etapa a exposición dunha presentación formal de extensión media na que se apoién as ideas con exemplos e detalles pertinentes, unha descrición clara e detallada ou a redacción de textos argumentativos que respondan a unha estrutura lóxica e que expliquen os puntos a favor e en contra da perspectiva exposta, mediante ferramentas dixitais e analóxicas, así como a procura avanzada de información en Internet como fonte de documentación de forma exhaustiva e selectiva. No seu formato multimodal, a produción inclúe o uso conxunto de diferentes recursos para producir significado (escritura, imaxe, gráficos, táboas, diagramas, sons, xestos etc.) e a selección, configuración e uso de dispositivos dixitais, ferramentas e aplicacións para comunicarse, traballar de forma cooperativa e compartir información, xestionando de forma responsable as súas accións na Rede.
- As actividades vinculadas coa produción de textos cumpren funcións importantes nos campos académicos e profesionais e existe un valor social e cívico concreto asociado a elas. A destreza nas producións máis formais en diferentes soportes é produto da aprendizaxe a través do uso das convencións da comunicación e dos trazos discursivos máis frecuentes. Inclúe non só aspectos formais de cariz máis lingüístico, senón tamén a aprendizaxe de expectativas e convencións asociadas ao xénero empregado, o uso ético da linguaxe, ferramentas de produción creativa ou características do soporte utilizado. As estratexias que permiten a mellora da produción, tanto formal coma informal, comprenden nesta etapa a planificación, a autoavaliación e coavaliación, a retroalimentación, así como a monitorización, a validación e a compensación de forma autónoma e sistemática.

OBX3. Interactuar activamente con outras persoas, con suficiente fluidez e precisión e con espontaneidade, usando estratexias de cooperación e empregando recursos analóxicos e dixitais para responder a propósitos comunicativos en intercambios respectuosos coas normas de cortesía.

- A interacción implica a intervención de dous ou máis participantes na construción dun discurso. Considérase a orixe da linguaxe e comprende funcións interpersoais, cooperativas e transaccionais. Na interacción con outras persoas entran en xogo a cortesía lingüística e a etiqueta dixital, os elementos verbais e non verbais da comunicación, así como a adecuación aos distintos xéneros dialóxicos, tanto orais coma escritos e multimodais. Nesta etapa da educación, espérase que a interacción aborde temas de relevancia persoal para o alumnado ou de interese público. Este obxectivo é fundamental na aprendizaxe, pois inclúe estratexias de cooperación, de cesión e toma de quendas de palabra, así como estratexias para preguntar co obxectivo de solicitar clarificación ou confirmación. A interacción revélase, ademais, como unha actividade imprescindible no traballo cooperativo, onde a distribución e a aceptación de tarefas e responsabilidades de maneira equitativa, eficaz, respectuosa e empática está orientada ao logro de obxectivos compartidos. Ademais, a aprendizaxe e a aplicación das normas e principios que rexen a cortesía lingüística e a etiqueta dixital prepara o alumnado para o exercicio dunha cidadanía democrática, responsable, respectuosa, inclusiva, segura e activa.

OBX4. Mediar entre distintas linguas ou variedades, ou entre as modalidades e rexistros dunha mesma lingua, usando estratexias e coñecementos eficaces orientados a explicar conceptos e opinións ou a simplificar mensaxes para transmitir información de maneira eficaz, clara e responsable e crear unha atmosfera positiva que facilite a comunicación.

- A mediación é a actividade da linguaxe que consiste en explicar e en facilitar a comprensión de mensaxes ou textos a partir de estratexias como a reformulación, de maneira oral ou escrita. Na mediación, o alumnado debe actuar como un axente social encargado de crear pontes e de axudar a construír ou expresar mensaxes de forma dialóxica, non só entre linguas distintas, senón tamén entre distintas modalidades ou rexistros dentro dunha mesma lingua, a partir do traballo cooperativo e do seu labor como clarificador das opinións e das posturas doutros. Na etapa de bacharelato, a mediación céntrase no rol da lingua como unha ferramenta para resolver os retos que xorden do contexto comunicativo, creando espazos e condicións propicias para a comunicación e a aprendizaxe, fomentando a participación dos demais para construír e entender novos significados e transmitindo nova información de maneira apropiada, responsable e construtiva. Para iso pódense empregar tanto medios convencionais coma aplicacións ou plataformas virtuais para traducir, analizar, interpretar e compartir contidos que, nesta etapa, versarán sobre asuntos de relevancia persoal para o alumnado ou de interese público.
- A mediación facilita o desenvolvemento do pensamento estratéxico do alumnado, en tanto que supón facer unha adecuada elección das destrezas e estratexias máis convenientes do seu repertorio para lograr unha comunicación eficaz, pero tamén para favorecer a participación propia e doutras persoas en contornas cooperativas de intercambios de información. Así mesmo, implica recoñecer os recursos dispoñibles e promover a motivación dos demais e a empatía, comprendendo e respectando as diferentes motivacións, opinións, ideas e circunstancias persoais dos interlocutores e interlocutoras e harmonizándoas coas propias. Por iso, espérase que o alumnado amose empatía e o respecto, o espírito crítico e o sentido ético son elementos clave para unha adecuada mediación neste nivel.

OBX5. Ampliar e usar os repertorios lingüísticos persoais entre distintas linguas e variedades, reflexionando de forma crítica sobre o seu funcionamento, facendo explícitos e compartindo as estratexias e os coñecementos propios para mellorar a resposta ás súas necesidades comunicativas.

- O uso do repertorio lingüístico e a reflexión sobre o seu funcionamento están vinculados co enfoque plurilingüe da adquisición de linguas. O enfoque plurilingüe parte do feito de que as experiencias do alumnado coas linguas que

coñece serven de base para a ampliación e a mellora da aprendizaxe de linguas novas e axúdano a desenvolver e a enriquecer o seu repertorio lingüístico plurilingüe e a súa curiosidade e sensibilización cultural. Na etapa de bacharelato, é imprescindible que o alumnado reflexione sobre o funcionamento das linguas e compare de forma sistemática as que conforman os seus repertorios individuais analizando semellanzas e diferenzas co fin de ampliar os coñecementos e as estratexias nas devanditas linguas. Deste xeito, favorécese a aprendizaxe de novas linguas e mellórase a competencia comunicativa. A reflexión crítica e sistemática sobre as linguas e o seu funcionamento implica que o alumnado entenda as súas relacións e, ademais, contribúe a que identifique as fortalezas e as carencias propias no terreo lingüístico e comunicativo, tomando conciencia dos coñecementos e das estratexias propios e facéndooos explícitos. Neste sentido, supón tamén a posta en marcha de destrezas para facer fronte á incerteza e desenvolver o sentido da iniciativa e a perseveranza na consecución dos obxectivos ou na toma de decisións.

- Ademais, o coñecemento de distintas linguas e variedades permite valorar criticamente a diversidade lingüística da sociedade como un aspecto enriquecedor e positivo e adecuarse a ela. A selección, configuración e aplicación dos dispositivos e ferramentas tanto analóxicas coma dixitais para a construción e a integración de novos contidos sobre o repertorio lingüístico propio pode facilitar a adquisición e a mellora da aprendizaxe doutras linguas.

OBX6. Valorar criticamente e adecuarse á diversidade lingüística, cultural e artística a partir da lingua estranxeira, reflexionando e compartindo as semellanzas e as diferenzas entre linguas e culturas para actuar de forma empática, respectuosa e eficaz e fomentar a comprensión mutua en situacións interculturais

- A interculturalidade supón experimentar a diversidade lingüística, cultural e artística da sociedade analizándoa, valorándoa criticamente e beneficiándose dela. Na etapa de bacharelato, a interculturalidade, que favorece o entendemento cos demais, merece unha atención específica porque senta as bases para que o alumnado exerza unha cidadanía responsable, respectuosa e comprometida e evita que a súa percepción estea distorsionada por estereotipos e prexuízos que constitúan a orixe de certos tipos de discriminación. A valoración crítica e a adecuación á diversidade deben permitirlle ao alumnado actuar de forma empática, respectuosa e responsable en situación interculturais.
- A conciencia da diversidade proporciónalle ao alumnado a posibilidade de relacionar distintas culturas. Ademais, favorece o desenvolvemento dunha sensibilidade artística e cultural e a capacidade de identificar e utilizar unha gran variedade de estratexias que lle permitan establecer relacións con persoas doutras culturas. As situacións interculturais que se poden expor durante o ensino da lingua estranxeira permítenlle ao alumnado abrirse a novas experiencias, ideas, sociedades e culturas, mostrando interese cara ao diferente, relativizar a propia perspectiva e o propio sistema de valores culturais e rexeitar e avaliar as consecuencias das actitudes sustentadas sobre calquera tipo de discriminación ou reforzo de estereotipos. Todo iso debe desenvolverse co obxectivo de favorecer e de xustificar a existencia dunha cultura compartida e unha cidadanía comprometida coa sustentabilidade e cos valores democráticos.

Bloque 1. Comunicación	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Extraer e analizar as ideas principais, a información relevante e as implicacións xerais de textos de certa lonxitude, ben organizados e de certa complexidade, orais, escritos e multimodais, sobre temas de relevancia persoal ou de interese público, tanto concretos coma abstractos, expresados de forma clara e na lingua estándar, mesmo en contornas moderadamente ruidosas a través de diversos soportes.	OBX1
CA1.2. Interpretar e valorar de maneira crítica o contido, a intención e os trazos discursivos de textos de certa lonxitude e complexidade, con especial énfase nos textos académicos e dos medios de comunicación, así como de textos de ficción, sobre temas xerais ou máis específicos de relevancia persoal ou de interese público.	OBX1
CA1.3. Seleccionar, organizar e aplicar as estratexias e os coñecementos adecuados para comprender a información global e específica e distinguir a intención e as opinións implícitas e explícitas dos textos sempre que estean claramente sinalizadas, inferir significados, interpretar elementos non verbais e buscar, seleccionar e contrastar información.	OBX1
CA1.4. Expresar oralmente con suficiente fluidez e corrección textos claros, coherentes, ben organizados, adecuados á situación comunicativa e en diferentes rexistros sobre asuntos de relevancia persoal ou de interese público coñecidos polo alumnado, co fin de describir, narrar, argumentar e informar, en diferentes soportes, utilizando recursos verbais e non verbais, así como estratexias de planificación, control, compensación e cooperación.	OBX2
CA1.5. Redactar e difundir textos detallados de certa extensión e complexidade, cunha estrutura clara e adecuados á situación comunicativa, á tipoloxía textual e ás ferramentas analóxicas e dixitais utilizadas, evitando erros que dificulten ou impidan a comprensión, reformulando e organizando de maneira coherente información e ideas de diversas fontes e xustificando as propias opinións sobre asuntos de relevancia persoal ou de interese público coñecidos polo alumnado, facendo un uso ético da linguaxe, respectando a propiedade intelectual e evitando o plaxio	OBX2
CA1.6. Seleccionar, organizar e aplicar coñecementos e estratexias de planificación, produción, revisión e cooperación para compoñer textos de estrutura clara e adecuados ás intencións comunicativas, ás características contextuais, aos aspectos socioculturais e á tipoloxía textual, usando os recursos físicos ou dixitais máis adecuados en función da tarefa e das interlocutoras e os interlocutores reais ou potenciais.	OBX2
CA1.7. Planificar, participar e colaborar asertiva e activamente, a través de diversos soportes, en situacións interactivas sobre temas de relevancia persoal ou de interese público coñecidos polo alumnado, mostrando iniciativa, empatía e respecto pola cortesía lingüística e a etiqueta dixital, así como polas diferentes necesidades, ideas, inquietudes, iniciativas e motivacións das interlocutoras e os interlocutores, e ofrecendo explicacións, argumentos e comentarios.	OBX3
CA1.8. Seleccionar, organizar e utilizar, de forma flexible e en diferentes contornas, estratexias	OBX3

adequadas para iniciar, manter e terminar a comunicación, tomar e ceder a palabra, solicitar e formular aclaracións e explicacións, reformular, comparar e contrastar, resumir, colaborar, debater, resolver problemas e xestionar situacións comprometidas.	
CA1.9. Interpretar e explicar textos, conceptos e comunicacións en situacións nas que atender á diversidade mostrando respecto e aprecio polas interlocutoras e os interlocutores e polas linguas, variedades ou rexistros empregados e participando na solución de problemas frecuentes de intercomprensión e de entendemento a partir de diversos recursos e soportes.	OBX4
CA1.10. Aplicar estratexias que axuden a crear pontes, que faciliten a comunicación, que sirvan para explicar e simplificar textos, conceptos e mensaxes e que sexan adecuadas ás intencións comunicativas, ás características contextuais, aos aspectos socioculturais e á tipoloxía textual, usando recursos e apoios físicos ou dixitais en función da tarefa e do coñecemento previo das interlocutoras e dos interlocutores.	OBX4

Contidos

- Autoconfianza, iniciativa e asertividade. Estratexias de autorreparación e autoavaliación como forma de progresar na aprendizaxe autónoma da lingua estranxeira.
- Estratexias para a planificación, execución, control e reparación da comprensión, produción e coprodución de textos orais, escritos e multimodais.
- Coñecementos, destrezas e actitudes que permiten levar a cabo actividades de mediación en situacións cotiás.
- Funcións comunicativas adecuadas ao ámbito e ao contexto comunicativo: describir fenómenos e acontecementos; dar instrucións e consellos; narrar acontecementos pasados puntuais e habituais; describir estados e situacións presentes e expresar sucesos futuros e de predicións a curto, medio e longo prazo; expresar emocións; expresar a opinión; expresar argumentacións; reformular, presentar as opinións doutros e resumir.
- Modelos contextuais e xéneros discursivos de uso común na comprensión, produción e coprodución de textos orais, escritos e multimodais, breves e sinxelos, literarios e non literarios: características e recoñecemento do contexto (participantes e situación), expectativas xeradas polo contexto e organización e estruturación segundo o xénero e a función textual.
- Unidades lingüísticas e significados asociados ás devanditas unidades, tales como expresión da entidade e as súas propiedades, a cantidade e a calidade, o espazo e as relacións espaciais, o tempo e as relacións temporais, a afirmación, a negación, a interrogación e a exclamación e as relacións lóxicas.
- Léxico común e especializado de interese para o alumnado relativo ao tempo e ao espazo; estados, eventos e acontecemento; actividades, procedementos e procesos; relacións persoais, sociais, académicas e profesionais; educación, traballo e emprendemento; lingua e comunicación intercultural; ciencia e tecnoloxía; historia e cultura e estratexias de enriquecemento léxico (derivación, familias léxicas, polisemia, sinonimia, antonimia...).
- Patróns sonoros, acentuais, rítmicos e de entoación e significados e intencións comunicativas xerais asociadas aos devanditos patróns. Alfabeto fonético básico.
- Convencións ortográficas e significados e intencións comunicativas asociadas aos formatos, patróns e elementos gráficos.
- Convencións e estratexias conversacionais, en formato síncrono ou asíncrono, para iniciar, manter e terminar a comunicación, tomar e ceder a palabra, pedir e dar aclaracións e explicacións, reformular, comparar e contrastar,

resumir e parafrasear, colaborar, negociar significados, detectar a ironía etc.

- Recursos para a aprendizaxe e estratexias de procura e selección de información e curación de contidos: dicionarios, libros de consulta, bibliotecas, mediatecas, etiquetas na Rede, recursos dixitais e informáticos etc.
- Respecto da propiedade intelectual e dereitos de autor sobre as fontes consultadas e contidos utilizados: ferramentas para o tratamento de datos bibliográficos e recursos para evitar o plaxio.
- Ferramentas analóxicas e dixitais para a comprensión, produción e coprodución oral, escrita e multimodal e plataformas virtuais de interacción, colaboración e cooperación educativa (aulas virtuais, videoconferencias, ferramentas dixitais colaborativas) para a aprendizaxe, a comunicación e o desenvolvemento de proxectos con falantes ou estudantes da lingua estranxeira.

Bloque 2. Plurilingüismo

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Comparar e argumentar as semellanzas e as diferenzas entre distintas linguas reflexionando sobre o seu funcionamento e establecendo relacións entre elas.	OBX5
▪ CA2.2. Utilizar con iniciativa e de forma creativa estratexias e coñecementos de mellora da súa capacidade de comunicar e de aprender a lingua estranxeira con apoio doutros participantes e de soportes analóxicos e dixitais.	OBX5
▪ CA2.3. Rexistrar e reflexionar sobre os progresos e as dificultades de aprendizaxe da lingua estranxeira seleccionando as estratexias máis adecuadas e eficaces para superar esas dificultades e consolidar a aprendizaxe e realizando actividades de planificación da propia aprendizaxe, autoavaliación e coavaliación, como as propostas no Portfolio europeo das linguas (PEL) ou nun diario de aprendizaxe facendo eses progresos e dificultades explícitos e compartíndoos.	OBX5

Contidos

- Estratexias e técnicas para responder eficazmente e cun alto grao de autonomía, adecuación e corrección a unha necesidade comunicativa concreta superando as limitacións derivadas do nivel de competencia na lingua estranxeira e nas demais linguas do repertorio lingüístico propio.
- Estratexias para identificar, organizar, reter, recuperar e utilizar creativamente unidades lingüísticas (léxico, morfosintaxe, patróns sonoros etc.) a partir da comparación das linguas e das variedades que conforman o repertorio lingüístico persoal.
- Estratexias e ferramentas, analóxicas e dixitais, individuais e cooperativas para a autoavaliación, a coavaliación e a autorreparación.
- Expresións e léxico específico para reflexionar e compartir a reflexión sobre a comunicación, a lingua, a aprendizaxe e as ferramentas de comunicación e aprendizaxe (metalinguaxe).
- Comparación sistemática entre linguas a partir de elementos da lingua estranxeira e doutras linguas: orixe e parentescos.

Bloque 3. Interculturalidade

Criterios de avaliación	Obxectivos
-------------------------	------------

CA3.1. Actuar de forma adecuada, empática e respectuosa en situacións interculturais construíndo vínculos entre as diferentes linguas e culturas, analizando e rexeitando calquera tipo de discriminación, prexuízo e estereotipo e solucionando aqueles factores socioculturais que dificulten a comunicación.	OBX6
CA3.2. Valorar criticamente a diversidade lingüística, cultural e artística propia de países onde se fala a lingua estranxeira tendo en conta os dereitos humanos e adecuarse a ela, favorecendo o desenvolvemento dunha cultura compartida e unha cidadanía comprometida coa sustentabilidade e cos valores democráticos.	OBX6
CA3.3. Aplicar estratexias para defender e apreciar a diversidade lingüística, cultural e artística atendendo a valores ecosociais e democráticos e respectando os principios de xustiza, equidade e igualdade.	OBX6
Contidos	
- A lingua estranxeira como medio de comunicación e entendemento entre pobos, como facilitador do acceso a outras culturas e a outras linguas e como ferramenta de participación social e de enriquecemento persoal. - Interese e iniciativa na realización de intercambios comunicativos a través de diferentes medios con falantes ou estudantes da lingua estranxeira, así como por coñecer informacións culturais dos países onde se fala a lingua estranxeira. - Aspectos socioculturais e sociolingüísticos relativos a convencións sociais, normas de cortesía e rexistros; institucións, costumes e rituais; valores, normas, crenzas e actitudes; estereotipos e tabús; linguaxe non verbal; historia, cultura e comunidades; relacións interpersoais e procesos de globalización en países onde se fala a lingua estranxeira. - Estratexias para entender e apreciar a diversidade lingüística, cultural e artística atendendo a valores ecosociais e democráticos. - Estratexias de detección, rexeitamento e actuación ante usos discriminatorios da linguaxe verbal e non verbal.	

4898 2º curso

Materia de Lingua Estranxeira II 2º curso	
Bloque 1. Comunicación	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Extraer e analizar as ideas principais, a información detallada e as implicacións xerais de textos de certa lonxitude, ben organizados e complexos, orais, escritos e multimodais, tanto nun rexistro formal coma informal, sobre temas de relevancia persoal ou de interese público, tanto concretos coma abstractos, expresados de forma clara e na lingua estándar ou en variedades frecuentes, mesmo en contornas moderadamente ruidosas, a través de diversos soportes.	OBX1
CA1.2. Interpretar e valorar de maneira crítica o contido, a intención, os trazos discursivos e certos	OBX1

matices como a ironía ou o uso estético da lingua de textos de certa lonxitude e complexidade, con especial énfase nos textos académicos e dos medios de comunicación, así como nos textos de ficción, sobre unha ampla variedade de temas de relevancia persoal ou de interese público.	
CA1.3. Seleccionar, organizar e aplicar as estratexias e os coñecementos máis adecuados en cada situación comunicativa para comprender o sentido xeral, a información esencial e os detalles máis relevantes e para distinguir a intención e as opinións implícitas e explícitas dos textos, inferir significados, interpretar elementos non verbais e buscar, seleccionar e contrastar información veraz.	OBX1
CA1.4. Expresar oralmente e con suficiente fluidez, facilidade e naturalidade diversos tipos de textos claros, coherentes, detallados, ben organizados e adecuados á persoa interlocutora e ao propósito comunicativo sobre asuntos de relevancia persoal ou de interese público coñecidos polo alumnado, co fin de describir, narrar, argumentar e informar, en diferentes soportes, evitando erros importantes e utilizando rexistros adecuados, así como recursos verbais e non verbais e estratexias de planificación, control, compensación e cooperación..	OBX2
CA1.5. Redactar e difundir textos detallados de crecente extensión, ben estruturados e de certa complexidade, adecuados á situación comunicativa, á tipoloxía textual e ás ferramentas analóxicas e dixitais utilizadas evitando erros importantes e reformulando, sintetizando e organizando de maneira coherente información e ideas de diversas fontes, xustificando as propias opinións sobre asuntos de relevancia persoal ou de interese público coñecidos polo alumnado, facendo un uso ético da linguaxe, respectando a propiedade intelectual e evitando o plaxio.	OBX2
CA1.6. Seleccionar, organizar e aplicar coñecementos e estratexias de planificación, produción, revisión e cooperación para compor textos ben estruturados e adecuados ás intencións comunicativas, ás características contextuais, aos aspectos socioculturais e á tipoloxía textual, usando os recursos físicos ou dixitais máis adecuados en función da tarefa e das interlocutoras e os interlocutores reais ou potenciais.	OBX2
CA1.7. Planificar, participar e colaborar asertiva e activamente, a través de diversos soportes, en situacións interactivas sobre temas cotiáns, de relevancia persoal ou de interese público próximos á súa experiencia, mostrando iniciativa, empatía e respecto pola cortesía lingüística e a etiqueta dixital, así como polas diferentes necesidades, ideas, inquietudes, iniciativas e motivacións das interlocutoras e dos interlocutores, expresando ideas e opinións con precisión e argumentando de forma convincente.	OBX3
CA1.8. Seleccionar, organizar e utilizar, de forma eficaz, espontánea e en diferentes contornas, estratexias adecuadas para iniciar, manter e terminar a comunicación, tomar e ceder a palabra con amabilidade, axustar a propia contribución á das interlocutoras e dos interlocutores percibindo as súas reaccións, solicitar e formular aclaracións e explicacións, reformular, comparar e contrastar, resumir, colaborar, debater, resolver problemas e xestionar situacións comprometidas.	OBX3
CA1.9. Interpretar e explicar textos, conceptos e comunicacións en situacións nas que hai que atender á diversidade, mostrando respecto e aprecio polas interlocutoras e os interlocutores e polas linguas, variedades ou rexistros empregados e participando na solución de problemas de intercomprensión e de entendemento a partir de diversos recursos e soportes.	OBX4

- CA1.10. Aplicar estratexias que axuden a crear pontes, que faciliten a comunicación, que sirvan para explicar e simplificar textos, conceptos e mensaxes e que sexan adecuadas ás intencións comunicativas, ás características contextuais, aos aspectos socioculturais e á tipoloxía textual, usando recursos e apoios físicos ou dixitais en función da tarefa e do coñecemento previo e dos intereses e ideas das interlocutoras e dos interlocutores.

OBX4

Contidos

- Autoconfianza, iniciativa e asertividade. Estratexias de autorreparación e autoavaliación como forma de progresar na aprendizaxe autónoma da lingua estranxeira.
- Estratexias para a planificación, execución, control e reparación da comprensión, a produción e a coprodución de textos orais, escritos e multimodais.
- Coñecementos, destrezas e actitudes que permiten levar a cabo actividades de mediación en situacións cotiás.
- Funcións comunicativas adecuadas ao ámbito e ao contexto comunicativo: describir fenómenos e acontecementos, dar instrucións e consellos, narrar acontecementos pasados puntuais e habituais, describir estados e situacións presentes e expresar sucesos futuros e predicións a curto, medio e longo prazo, expresar emocións, expresar a opinión, expresar argumentacións, reformular, presentar as opinións doutros e resumir.
- Modelos contextuais e xéneros discursivos de uso común na comprensión, produción e coprodución de textos orais, escritos e multimodais, breves e sinxelos, literarios e non literarios: características e recoñecemento do contexto (participantes e situación), expectativas xeradas polo contexto, organización e estruturación segundo o xénero e a función textual.
- Unidades lingüísticas e significados asociados a estas unidades, tales como a expresión da entidade e as súas propiedades, a cantidade e a calidade, o espazo e as relacións espaciais, o tempo e as relacións temporais, a afirmación, a negación, a interrogación e a exclamación e as relacións lóxicas.
- Léxico común e especializado de interese para o alumnado relativo ao tempo e ao espazo; estados, eventos e acontecemento; actividades, procedementos e procesos; relacións persoais, sociais, académicas e profesionais; educación, traballo e emprendemento; lingua e comunicación intercultural; ciencia e tecnoloxía; historia e cultura e estratexias de enriquecemento léxico (derivación, familias léxicas, polisemia, sinonimia, antonimia...).
- Patróns sonoros, acentuais, rítmicos e de entoación e significados e intencións comunicativas xerais asociadas a estes patróns. Alfabeto fonético básico.
- Convencións ortográficas e significados e intencións comunicativas asociadas aos formatos, patróns e elementos gráficos.
- Convencións e estratexias conversacionais, en formato síncrono ou asíncrono, para iniciar, manter e terminar a comunicación, tomar e ceder a palabra, pedir e dar aclaracións e explicacións, reformular, comparar e contrastar, resumir e parafrasear, colaborar, negociar significados, detectar a ironía etc.
- Recursos para a aprendizaxe e as estratexias de busca e selección de información e curación de contidos: dicionarios, libros de consulta, bibliotecas, mediatecas, etiquetas na Rede, recursos dixitais e informáticos etc.
- Respecto da propiedade intelectual e dereitos de autor sobre as fontes consultadas e os contidos utilizados: ferramentas para o tratamento de datos bibliográficos e recursos para evitar o plaxio.
- Ferramentas analóxicas e dixitais para a comprensión, a produción e coprodución oral, escrita e multimodal e plataformas virtuais de interacción, colaboración e cooperación educativa (aulas virtuais, videoconferencias, ferramentas dixitais colaborativas...) para a aprendizaxe, a comunicación e o desenvolvemento de proxectos con

falantes ou estudantes da lingua estranxeira.

Bloque 2. Plurilingüismo

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Comparar e contrastar as semellanzas e as diferenzas entre distintas linguas reflexionando de forma sistemática sobre o seu funcionamento e establecendo relacións entre elas.	OBX5
CA2.2. Utilizar con iniciativa e de forma creativa estratexias e coñecementos de mellora da súa capacidade de comunicar e de aprender a lingua estranxeira, con ou sen apoio doutras interlocutoras e interlocutores e de soportes analóxicos e dixitais.	OBX5
CA2.3. Rexistrar e reflexionar sobre os progresos e as dificultades de aprendizaxe da lingua estranxeira seleccionando as estratexias máis adecuadas e eficaces para superar esas dificultades e consolidar a súa aprendizaxe, facendo actividades de planificación da propia aprendizaxe, autoavaliación e coavaliación, como as propostas no Portfolio europeo das linguas (PEL) ou nun diario de aprendizaxe, compartindo e facendo explícitos estes progresos e dificultades.	OBX5

Contidos

- Estratexias e técnicas para responder eficazmente e cun alto grao de autonomía, adecuación e corrección a unha necesidade comunicativa concreta superando as limitacións derivadas do nivel de competencia na lingua estranxeira e nas demais linguas do repertorio lingüístico propio.
- Estratexias para identificar, organizar, reter, recuperar e utilizar creativamente unidades lingüísticas (léxico, morfosintaxe, patróns sonoros etc.) a partir da comparación das linguas e variedades que conforman o repertorio lingüístico persoal.
- Estratexias e ferramentas, analóxicas e dixitais, individuais e cooperativas para a autoavaliación, a coavaliación e a autorreparación.
- Expresións e léxico específico para reflexionar e compartir a reflexión sobre a comunicación, a lingua, a aprendizaxe e as ferramentas de comunicación e aprendizaxe (metalinguaxe).
- Comparación sistemática entre linguas a partir de elementos da lingua estranxeira e outras linguas: orixe e parentescos.

Bloque 3. Interculturalidade

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Actuar de forma adecuada, empática e respectuosa en situacións interculturais construíndo vínculos entre as diferentes linguas e culturas, rexeitando e avaliando calquera tipo de discriminación, prexuízo e estereotipo e solucionando aqueles factores socioculturais que dificulten a comunicación.	OBX6
CA3.2. Valorar criticamente a diversidade lingüística, cultural e artística propia de países onde se fala a lingua estranxeira tendo en conta os dereitos humanos e adecuarse a ela favorecendo e xustificando o desenvolvemento dunha cultura compartida e unha cidadanía comprometida coa sustentabilidade e cos valores democráticos.	OBX6

- CA3.3. Aplicar de forma sistemática estratexias para defender e apreciar a diversidade lingüística, cultural e artística atendendo a valores ecosociais e democráticos e respectando os principios de xustiza, equidade e igualdade.

OBX6

Contidos

- A lingua estranxeira como medio de comunicación e entendemento entre pobos, facilitador do acceso a outras culturas e outras linguas e como ferramenta de participación social e de enriquecemento persoal.
- Interese e iniciativa na realización de intercambios comunicativos a través de diferentes medios con falantes ou estudantes da lingua estranxeira, así como por coñecer informacións culturais dos países onde se fala a lingua estranxeira.
- Aspectos socioculturais e sociolingüísticos relativos a convencións sociais, normas de cortesía e rexistros; institucións, costumes e rituais; valores, normas, crenzas e actitudes; estereotipos e tabús; linguaxe non verbal; historia, cultura e comunidades; relacións interpersoais e procesos de globalización en países onde se fala a lingua estranxeira.
- Estratexias para entender e apreciar a diversidade lingüística, cultural e artística atendendo a valores ecosociais e democráticos.
- Estratexias de prevención, detección, rexeitamento e actuación ante usos discriminatorios da linguaxe verbal e non verbal.

4899 28.4 Orientacións pedagóxicas

4900 A intervención educativa na materia de Lingua Estranxeira desenvolverá o seu currículo e
4901 tratará de asentar de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes que
4902 lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das
4903 materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

4904 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
4905 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
4906 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
4907 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
4908 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
4909 nivel de desempeño.

4910 [Relación entre os obxectivos da materia de Lingua Estranxeira e as competencias clave a través](#)
4911 [dos descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	2-3	1-2	1	1	4			

OBX2	1-5	1-2	1	1-3	4			3.2
OBX3	5	1-2	1		3.1	3		
OBX4	5	1-2-3	1		3.1			
OBX5		2	1	3	1.1			
OBX6	5	3			3.1	3		1

4912 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 4913 – O enfoque orientado á acción, tal e como propón o Marco común europeo de referencia, a
4914 través de deseños fundamentados na análise de necesidades, orientados a tarefas da vida real
4915 e construídos arredor de nocións e funcións seleccionadas deliberadamente. Isto favorece
4916 unha perspectiva de «dominio» guiada polo que o alumnado «pode facer», no canto dunha
4917 perspectiva de «carencia», na que se acentúa aquilo que aínda non foi adquirido. Trátase de
4918 deseñar currículos fundamentados nas necesidades comunicativas do mundo real, organizados
4919 arredor das tarefas da vida real, coa guía dos criterios de avaliación que indican o grao de
4920 consecución dos obxectivos establecidos no propio currículo.
- 4921 – A creación de situacións de aprendizaxe para que o alumnado poida poñer en práctica todos os
4922 seus coñecementos e as súas capacidades en situacións comunicativas propias dos diferentes
4923 ámbitos —persoal, social, educativo e profesional— e a partir de textos sobre temas de
4924 relevancia persoal ou de interese público que inclúan aspectos relacionados cos obxectivos de
4925 desenvolvemento sostible e cos retos e desafíos do século XXI.
- 4926 – A realización de proxectos significativos para o alumnado de diferentes niveis, de xeito
4927 individual así como en grupos, favorecendo desde o ámbito da comunicación a adquisición de
4928 competencias clave a través da resolución de tarefas de forma creativa e cooperativa,
4929 fomentando o espírito científico e o emprendemento (iniciativa persoal) e reforzando a
4930 autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade. Deste xeito, o papel do profesorado
4931 pasa a ser o de acompañante e guía que axude a converter cada proxecto nunha experiencia
4932 positiva e enriquecedora.
- 4933 – O deseño de actividades de aprendizaxe de acceso universal (DUA) para atender mellor á
4934 diversidade do alumnado, o que axudará a darlle unha atención individualizada.
- 4935 – A énfase na prevención das posibles dificultades e na posta en práctica de mecanismos de
4936 reforzo tan pronto como se detecten.

- 4937 – A asociación da persoa docente coa lingua que imparte de xeito automático desde o primeiro
4938 momento para lle dar presenza á devandita lingua en todas as situacións comunicativas no
4939 ámbito escolar.
- 4940 – O uso das tecnoloxías como recurso motivador e favorecedor de espazos comunicativos,
4941 programas internacionais, plataformas de intercambio e cooperación.
- 4942 – A utilización da comprensión oral coa axuda de recursos audiovisuais variados, adecuados,
4943 motivadores e preferiblemente auténticos.
- 4944 – O uso da lectura en lingua estranxeira a través de diversos soportes e atendendo á diversidade
4945 das aulas.
- 4946 – O manexo autónomo de técnicas de aprendizaxe e de estratexias de autoconfianza no uso da
4947 lingua estranxeira.
- 4948 – A avaliación inicial e a formativa realizada ao longo do curso como elementos esenciais para a
4949 toma de decisións. A información proporcionada por estas permite modificar, de ser o caso,
4950 aqueles aspectos susceptibles de mellora (metodoloxía, recursos, tarefas...) e de detectar
4951 posibles dificultades, coa consecuente posta en marcha de mecanismos para palialas, sempre
4952 coa finalidade de que o alumnado acade os obxectivos e desenvolva as competencias.
- 4953 – A utilización de instrumentos e procedementos de avaliación diversos e adaptados ás
4954 características do alumnado.
- 4955 – A coordinación entre o profesorado de linguas estranxeiras e o das linguas cooficiais, necesaria
4956 para reforzar conxuntamente a aprendizaxe de calquera lingua, en canto á tipoloxía textual, á
4957 definición de termos lingüísticos e á utilización de terminoloxía similar. O achegamento do
4958 alumnado á lingua estranxeira prodúcese xeralmente partindo da lingua materna e das
4959 ambientais, polo que é esencial o tratamento integrado de todas as linguas e a colaboración
4960 entre todo o profesorado que as imparte.
- 4961 – A coordinación entre o profesorado de linguas estranxeiras e o que imparte outras áreas nesa
4962 lingua, necesaria no actual contexto de centros docentes plurilingües e seccións bilingües.

4963 29 Lingua Galega e Literatura

4964 29.1 Introducción

4965 A materia de Lingua Galega e Literatura mantén en bacharelato unha continuidade coa etapa
4966 anterior, á vez que ten uns fins específicos en consonancia cos obxectivos desta etapa. Así, a
4967 educación lingüística e literaria debe contribuír á madurez persoal e intelectual da mocidade;
4968 brindar os coñecementos, habilidades e actitudes que lle permitan participar na vida social e
4969 exercer a cidadanía democrática de maneira ética e responsable, así como capacitala para o
4970 acceso á formación superior e ao futuro profesional de maneira competente.

4971 O obxectivo da materia de Lingua Galega e Literatura oríentase tanto á eficacia comunicativa
4972 na produción, recepción e interacción oral, escrita e multimodal, como a favorecer un uso ético da
4973 linguaxe que poña as palabras ao servizo da convivencia democrática, a resolución dialogada dos
4974 conflitos e a construción de vínculos persoais e sociais baseados no respecto e a igualdade de
4975 dereitos de todas as persoas. Desta maneira, a materia contribúe á progresión no
4976 desenvolvemento de todas as competencias recollidas no perfil de saída do alumnado ao termo
4977 do ensino básico.

4978 Os obxectivos de Lingua Galega e Literatura en bacharelato marcan unha progresión a
4979 respecto dos da educación secundaria obrigatoria dos que se parte nesta nova etapa. O
4980 afondamento a respecto da etapa anterior estriba nunha maior conciencia teórica e metodolóxica
4981 para analizar a realidade, así como na mobilización dun conxunto maior de coñecementos,
4982 articulados a través de instrumentos de análise que axuden a construír e a estruturar o
4983 coñecemento explícito sobre os fenómenos lingüísticos e literarios tratados. Proponse tamén
4984 favorecer unha aproximación ampla á cultura, que incida nesta etapa na relación continua entre o
4985 pasado e o presente.

4986 O primeiro dos obxectivos da materia afonda no recoñecemento da diversidade lingüística e
4987 dialectal de Galicia, da Península Ibérica e do mundo, especialmente do portugués e as súas
4988 variantes noutros territorios como O Brasil, co propósito de favorecer actitudes de aprecio á
4989 devandita diversidade, combater prexuízos e estereotipos lingüísticos e estimular a reflexión
4990 interlingüística e sociolingüística. Os cinco obxectivos seguintes refírense á produción,
4991 comprensión e interacción oral e escrita, incorporando as formas de comunicación mediadas pola
4992 tecnoloxía e atendendo aos diferentes ámbitos de comunicación: persoal, educativo, social e
4993 profesional. Así, os obxectivos segundo e terceiro refírense á comunicación oral; o cuarto, á
4994 comprensión lectora; o quinto, á expresión escrita e, por último, o sexto pon o foco na
4995 alfabetización informacional. A seguir, os obxectivos sétimo e oitavo resérvanse para a lectura

literaria, tanto autónoma como guiada na aula. O obxectivo noveno atende á reflexión sobre a lingua e os seus usos, en canto que o décimo, relativo á ética da comunicación, é transversal a todos eles.

O desenvolvemento das competencias do alumnado reclama en bacharelato unha maior atención a textos académicos e dos medios de comunicación. Os textos académicos son os que constrúen a formación científica e humanística de cada estudante nesta etapa; os textos dos medios de comunicación, os que os poñen en contacto coa realidade social, política e cultural do mundo contemporáneo. Por iso, o traballo interdisciplinario é imprescindible para que o alumnado se apropie dos xéneros discursivos específicos de cada área de coñecemento.

A respecto da competencia literaria, en bacharelato preténdese unha progresiva confluencia entre as modalidades de lectura guiada e lectura autónoma, tanto no relativo aos seus respectivos corpus como ás súas formas de fruición. O desenvolvemento da educación lingüística e literaria exige nesta etapa unha maior capacidade de abstracción e sistematización, así como o manexo dunha metalinguaxe específica que permita unha aproximación máis reflexiva aos usos orais e escritos.

Para cada obxectivo fórmulanse criterios de avaliación que establecen o nivel de desempeño esperado en cada un dos cursos. Teñen un claro enfoque competencial e atenden tanto aos procesos como aos produtos, o que reclama recursos e instrumentos de avaliación variados e con capacidade diagnóstica e de mellora. Dado o enfoque inequivocamente competencial da educación lingüística, a gradación entre os dous cursos non se establece tanto mediante unha distribución diferenciada de saberes, senón en función da maior ou menor complexidade dos textos, das habilidades de interpretación ou de produción requiridas, da metalinguaxe necesaria para a reflexión sobre os usos, ou o grao de autonomía conferido ao alumnado. Por iso, tanto os contidos como os criterios de avaliación gardan paralelismo nos dous cursos e continuidade evidente cos de etapas precedentes.

Os criterios de avaliación e os contidos distribúense en catro bloques. O primeiro, «As linguas e os seus falantes», afonda no recoñecemento da diversidade lingüística subliando os fenómenos que se producen no marco do contacto entre linguas e as diferenzas entre variedades dialectais, sociolectos e rexistros, co fin de combater de maneira argumentada prexuízos e estereotipos lingüísticos.

O segundo bloque, «Comunicación», integra todos os saberes implicados na comunicación oral e escrita e a alfabetización informacional e mediática, vertebrándoos ao redor da realización de tarefas de produción, recepción e análise crítica de textos, con especial atención á produción de textos académicos e á recepción crítica de textos procedentes dos medios de comunicación, así

5030 como aos procesos de investigación que han de acompañar ambos os desempeños. O terceiro
5031 bloque, «Educación literaria», recolle os saberes e experiencias necesarios para a consolidación
5032 do hábito lector e a conformación da propia identidade lectora, o desenvolvemento de habilidades
5033 de interpretación de textos literarios, a expresión de valoracións argumentadas sobre eles e o
5034 coñecemento da evolución, configuración e interrelación entre textos a través da lectura en
5035 profundidade dalgunhas obras relevantes da literatura galega e tamén da lusófona. Convida ao
5036 deseño, para cada un dos cursos, de itinerarios lectores que serán obxecto de lectura guiada na
5037 aula e que inscriben os textos no seu contexto de produción e na tradición cultural, á vez que
5038 tenden pontes cos contextos contemporáneos de recepción. O cuarto bloque, «Reflexión sobre a
5039 lingua», propón abordar a aprendizaxe sistemática da gramática a través de procesos de
5040 indagación, establecendo unha relación entre coñecemento gramatical explícito e uso da lingua, a
5041 partir da reflexión e da comunicación de conclusións coa metalinguaxe adecuada.

5042 As situacións de aprendizaxe da materia de Lingua Galega e Literatura deben adestrar o
5043 alumnado no uso dos recursos que lle permitirán afrontar os retos da sociedade do século XXI,
5044 que demanda persoas cultas, críticas e ben informadas; capaces de facer un uso eficaz e ético
5045 das palabras; respectuosas cara ás diferenzas; competentes para exercer unha cidadanía dixital
5046 activa; con capacidade para adquirir información e transformala en coñecemento, e para aprender
5047 por si mesmas, colaborar e traballar en equipo; creativas e emprendedoras; e comprometidas co
5048 desenvolvemento sostible e a salvagarda do patrimonio artístico e cultural propio, a defensa dos
5049 dereitos humanos, e a convivencia igualitaria, inclusiva, pacífica e democrática.

5050 A diversidade lingüística da maior parte dos contextos escolares e a innegable necesidade
5051 dunha educación plurilingüe para todo o alumnado, convida ao tratamento integrado das linguas
5052 como a mellor canle para estimular non só a reflexión interlingüística, senón tamén a aproximación
5053 aos usos sociais reais, en que a miúdo se han de manexar simultaneamente dúas ou máis
5054 linguas.

5055 No marco galego, dada a proximidade xeográfica e os vínculos socioculturais entre Galicia e
5056 Portugal, a reflexión interlingüística no bacharelato cobra unha dimensión maior. Así, os
5057 coñecementos básicos de portugués aprendidos na educación secundaria obrigatoria deberán ser
5058 o punto de partida para desenvolver contidos e estratexias que, alén de facilitar a
5059 intercomunicación nos dous idiomas, favorezan a adquisición doutras habilidades que, como a
5060 mediación, poden resultar moi útiles na futura traxectoria profesional das mozas e mozos galegos.
5061 Con este fin, os centros educativos, a través do equipo de dinamización da lingua galega, a
5062 biblioteca ou outros departamentos, poderán promover actuacións que, de xeito presencial ou
5063 virtual, propicien os intercambios lingüísticos e culturais entre o alumnado dos dous territorios
5064 (encontros, concursos, festivais...).

Obxectivos da materia

OBX1. Explicar e apreciar a diversidade lingüística do mundo a partir do coñecemento da realidade plurilingüe e pluricultural da Península Ibérica (e, máis concretamente, do portugués, catalán e éuscaro) e a riqueza dos bloques e áreas dialectais do galego, así como da reflexión sobre os fenómenos do contacto entre linguas, para favorecer a reflexión interlingüística, para combater os estereotipos e prexuizos lingüísticos e para valorar esta diversidade como fonte de patrimonio cultural.

- A diversidade lingüística constitúe unha característica fundamental de toda a Península Ibérica. As clases de idiomas han de acoller esta diversidade tanto para valorar os significados culturais derivados diso e evitar os prexuizos lingüísticos como para afondar no coñecemento do funcionamento das linguas e das súas variedades, facilitando a reflexión interlingüística e a comunicación con falantes doutras linguas. O desenvolvemento deste obxectivo na aula debe nutrirse da análise e do diálogo sobre textos orais, escritos e multimodais de carácter social e cultural, que reflectan tal pluralidade lingüística e dialectal. O alumnado debe, alén diso, aprender a distinguir os trazos que obedecen á diversidade xeográfica, doutros relacionados co sociolecto ou cos diversos rexistros vinculados ás distintas situacións comunicativas.
- Pola especial e preocupante situación da lingua galega, como axuda para a súa recuperación, é preciso que esta alcance, a través da lingua portuguesa, unha maior utilidade internacional. Débese conseguir que o portugués non sexa alleo ao galego. Para iso, é conveniente que o alumnado, cando se ache en contacto coa lingua portuguesa ben fisicamente ou ben a través das redes sociais e doutros medios de comunicación, entenda oralmente e por escrito —dentro do seu respectivo nivel— esta variedade lingüística próxima á nós. Do que se trata, polo tanto, é de que o galego aproveite a oportunidade da súa estreita vinculación co portugués, tanto no relativo ás súas raíces históricas comúns canto aos trazos lingüísticos aínda hoxe compartidos, para avanzar no seu proceso de normalización social e para alcanzar unha maior proxección exterior, o que sen dúbida contribuirá a incrementar o seu prestixio no seo da sociedade galega e para superar os prexuizos que aínda hoxe dificultan a súa plena aceptación por algúns grupos sociais, fundamentalmente o prexuízo relativo á súa falta de utilidade. Tal fomento do ensino/aprendizaxe do portugués está en consonancia coa Lei 1/2014, do 24 de marzo, para o aproveitamento da lingua portuguesa e vínculos coa lusofonía, aprobada por unanimidade no Parlamento galego, e coas directrices da Unión Europea relativas ao coñecemento das variedades lingüísticas próximas e, de modo especial, ás transfronteirizas que presentan vínculos históricos e estruturais tan evidentes como acontece co galego e o portugués. A devandita lei incide nesta idea ao establecer que a lingua propia de Galicia, polo feito de ser intercomprensible co portugués, lle outorga unha valiosa vantaxe competitiva á cidadanía galega (...). Por iso debemos dotarnos de métodos formativos e comunicativos que nos permitan desenvolvernos con naturalidade nunha lingua que nos é moi próxima e nos concede unha gran proxección internacional.
- O galego, pois, como lingua histórica e a través do portugués, é unha lingua universal e policéntrica, cunha apreciable diversidade dialectal. Tal como acontece co ensino do español ou do inglés, parece lóxico que o alumnado de lingua galega tamén adquira coñecementos sobre as variedades lingüísticas pertencentes ao diasistema lingüístico común, de maneira especial cando tal coñecemento contribúe de modo eficaz ao incremento do seu repertorio lingüístico e á mellora da autoestima das persoas galegofalantes.
- Por último, debe propiciarse que esta aprendizaxe se sustente nunha comprensión crítica dos fenómenos que se producen no marco do contacto entre linguas e das consecuencias que poidan ter respecto diso os distintos modelos de convivencia lingüística. Todo iso coa finalidade última de promover o exercicio dunha cidadanía

sensibilizada, informada e comprometida cos dereitos lingüísticos individuais e colectivos.

OBX2. Comprender e interpretar textos orais e multimodais, con especial atención aos textos académicos e dos medios de comunicación, recollendo o sentido xeral e a información máis relevante, identificando o punto de vista e a intención do emisor e valorando a súa fiabilidade, a súa forma e o seu contido, para construír coñecemento, para formarse opinión e para ampliar as posibilidades de gozo e lecer.

- Desenvolver as estratexias de comprensión oral implica entender a comunicación como un constante proceso de interpretación de intencións no que entran en xogo o coñecemento compartido entre interlocutores e todos aqueles elementos contextuais e cotextuais que permiten interpretar o sentido do texto. A comprensión e interpretación de mensaxes orais require destrezas específicas que han de ser obxecto de ensino e aprendizaxe, desde as máis básicas (anticipar o contido, distinguir entre feitos e opinións, captar o sentido global e a relación entre as partes do discurso), ás máis avanzadas (identificar a intención do emisor; analizar procedementos retóricos; valorar a fiabilidade, a forma e o contido do texto, entre outras).
- A atención ao desenvolvemento de estratexias de comprensión oral céntrase nesta etapa en textos de carácter académico e dos medios de comunicación con maior grao de especialización. Iso implica o contacto con novos xéneros discursivos, o emprego de mecanismos que permitan adquirir os coñecementos previos e os requiridos para a comprensión do texto, así como a familiarización cun léxico caracterizado pola presenza de tecnicismos, préstamos e estranxeirismos. A incorporación de discursos orais que aborden temas de relevancia social, científica e cultural é esencial para preparar o alumnado tanto para a súa participación activa na vida social como para o seu posterior desenvolvemento académico e profesional.

OBX3. Producir textos orais e multimodais, con atención preferente aos de carácter académico, con rigor, fluidez, coherencia, cohesión e o rexistro adecuado, atendendo ás convencións propias dos diferentes xéneros discursivos, e participar en interaccións orais con actitude cooperativa e respectuosa, tanto para construír coñecemento e establecer vínculos persoais, como para intervir de maneira activa e informada en diferentes contextos sociais.

- Nesta etapa, prestarase especial atención a situacións con maior distancia social entre os interlocutores, que exixen usos lingüísticos máis elaborados, rexistros formais e un control consciente de canto ten que ver coa comunicación non verbal. Estas destrezas serán esenciais para o desenvolvemento académico e profesional posterior. É preciso coñecer as claves dos xéneros discursivos e proporlle ao alumnado situacións de aprendizaxe que lle permitan afrontar producións orais sobre temas de relevancia nas distintas áreas do saber. As ditas secuencias didácticas atenderán ás sucesivas fases do proceso (planificación, produción, ensaio e revisión) até chegar ao produto final.
- Por outro lado, un maior grao de conciencia lingüística nas interaccións orais é un requisito indispensable para participar de maneira activa, comprometida e ética en sociedades democráticas. As clases de linguas han de procurar o acceso a contextos participativos propios dos ámbitos social ou educativo, onde o alumnado poida tomar a palabra e desenvolver estratexias de escoita activa, cooperación conversacional e cortesía lingüística. As tecnoloxías da información e a comunicación proporcionan novos formatos para a comunicación oral multimodal, síncrona ou asíncrona, e permiten rexistrar as producións orais do alumnado para a súa difusión en contextos reais e a súa posterior análise e revisión.

OBX4. Comprender, interpretar e valorar textos escritos, con sentido crítico e diferentes propósitos de lectura con especial atención a textos académicos e dos medios de comunicación, recoñecendo o sentido global e as ideas principais e secundarias, integrando a información explícita e realizando as inferencias necesarias,

identificando a intención do emisor, reflexionando sobre o contido e a forma e avaliando a súa calidade e fiabilidade, para dar resposta a necesidades e intereses comunicativos diversos e para construír coñecemento.

- A atención ao desenvolvemento de estratexias de comprensión lectora céntrase nesta etapa en textos de carácter académico cun alto grao de especialización, así como noutros procedentes dos medios de comunicación que abordan temas de relevancia social, científica e cultural. A lectura e interpretación de textos académicos implica o contacto con novos xéneros discursivos, o emprego de mecanismos que permitan assimilar os novos coñecementos, así como a familiarización cun léxico técnico e con abundante presenza de préstamos e estranxeirismos.
- Alén diso, a lectura, interpretación e valoración de textos xornalísticos implica o coñecemento do contexto para poder completar o seu sentido e identificar a súa liña editorial. Se así non for, o lector queda limitado á interpretación literal, incapaz de detectar ironías, alusións ou dúplos sentidos, ou de captar a intención comunicativa do autor ou autora. Por iso é polo que o desenvolvemento da competencia lectora en bacharelato implica incidir na motivación, o compromiso e as prácticas de lectura, xunto co coñecemento e uso das estratexias que deben empregarse antes, durante e despois do acto lector, atendendo de maneira especial ao manexo de fontes diversas que permitan ampliar os coñecementos previos e aclarar a finalidade coa que foi escrito.

OBX5. Producir textos escritos e multimodais coherentes, cohesionados, adecuados e correctos, con especial atención aos xéneros discursivos do ámbito académico, para construír coñecemento e dar resposta de maneira informada, eficaz e creativa a demandas comunicativas concretas.

- Saber escribir significa hoxe facelo en diferentes soportes e formatos, moitos deles de carácter hipertextual e multimodal, e require o coñecemento dos xéneros discursivos. En bacharelato cobran especial relevancia os académicos (disertacións, ensaios, informes ou comentarios críticos, entre outros) que reclaman a integración de diferentes disciplinas. O alumnado, polo tanto, ha de manexar con soltura a alternancia de información e opinión, consignando as fontes consultadas e procurando unha adecuada claridade expositiva.
- A composición dun texto escrito ten de atender tanto á coherencia, cohesión e adecuación do rexistro, como á propiedade léxica e á corrección gramatical e ortográfica, así como á valoración das alternativas dispoñibles para o uso da linguaxe inclusiva. Require tamén adoptar decisións sobre o ton do discurso en función do papel desempeñado polo emisor e o receptor. Alén diso, resulta esencial pór a máxima atención na linguaxe e no estilo.

OBX6. Seleccionar e contrastar información procedente de diferentes fontes, avaliando a súa fiabilidade e pertinencia en función dos obxectivos de lectura e evitando os riscos de manipulación e desinformación, e integrala e transformala en coñecemento para comunicala, cun punto de vista crítico e persoal á vez que respectuoso coa propiedade intelectual, especialmente no marco da realización de traballos de investigación sobre temas do currículo ou vinculados ás obras literarias lidas.

- A produción, proliferación e distribución da información é o principio constitutivo das sociedades actuais, mais o acceso á información non garante en por si o coñecemento. Por iso é imprescindible que o alumnado adquira habilidades e destrezas para transformar a información en coñecemento, desde un punto de vista crítico e persoal, e evidenciando unha actitude ética e responsable coa propiedade intelectual e coa identidade dixital.
- Débese procurar que o alumnado, individualmente ou de forma colectiva, consulte fontes de información variadas en contextos sociais ou académicos para realizar traballos ou proxectos de investigación, en especial sobre temas do propio currículo ou das obras literarias lidas. Estes procesos de investigación deben respectar as convencións de presentación establecidas (índice, organización en epígrafes, procedementos de cita, notas ao pé de páxina,

bibliografía e webgrafía), fomentando a creatividade e a adecuación ao contexto co fin de favorecer a súa correcta difusión. A biblioteca escolar, como espazo creativo de aprendizaxe, será o contorno ideal para o logro deste obxectivo.

OBX7. Seleccionar e ler de maneira autónoma obras relevantes da literatura contemporánea como fonte de pracer e coñecemento, configurando un itinerario lector que se enriqueza progresivamente en canto á diversidade, complexidade e calidade das obras, e partillar experiencias lectoras para construír a propia identidade lectora e gozar da dimensión social da lectura.

- Desenvolver este obxectivo implica avanzar na consolidación e construción dunha identidade lectora progresivamente autónoma, propiciando momentos de reflexión que permitan establecer relacións entre os textos lidos. Iso supón ampliar a diversidade, a complexidade dos textos escollidos vinculando as formas literarias tradicionais e actuais en distintos soportes con prácticas culturais emerxentes e a capacidade de expresar a experiencia lectora. Trátase de dar un paso cara a un corpus de lecturas autónomas máis orientado á apreciación estética da literatura. En consecuencia, a emisión de xuízos de valor sobre as obras apoiárase en elementos como a intertextualidade, a indagación, a lectura e o comentario das obras lidas.
- Este obxectivo contribúe á adquisición dun saber literario e cultural que lle permite ao alumnado establecer relacións entre as distintas lecturas, indagar sobre as obras lidas, comprender e interpretar axeitadamente os textos, situalos con precisión no seu contexto, así como nas formas culturais en que se inscriben, e entender as características das distintas convencións a partir das cales se constrúen as obras.

OBX8. Ler, interpretar e valorar obras relevantes do patrimonio galego, lusófono e universal, utilizando unha metalinguaxe específica e mobilizando a experiencia biográfica e os coñecementos literarios e culturais que permiten establecer vínculos entre textos diversos, para conformar un mapa cultural, para alargar as posibilidades de gozo da literatura e para crear textos de intención literaria.

- Este obxectivo permite o acceso a obras relevantes do patrimonio literario e o comentario das lecturas, ao tempo que constrúe un mapa cultural que conxugue horizontes galegos, lusófonos e universais relacionando as obras literarias con outras manifestacións artísticas e culturais. Para fomentar o hábito lector, será necesario establecer itinerarios formativos con lecturas guiadas en que debe haber representación de autores e autoras non só galegos senón tamén do ámbito lusófono, afondar na noción de historicidade e intertextualidade, e sustentar a aprendizaxe na investigación e na interpretación partillada das obras.
- Trátase de seleccionar un número reducido de obras que serán obxecto de lectura guiada e compartida na aula. Os títulos elixidos irán acompañados dun conxunto de textos que axuden a entender tanto a súa contextualización histórica e cultural como o seu lugar na tradición literaria, a súa interpretación e a relación con outras formas artísticas clásicas e actuais. Convén elaborar unha escolma de obras relevantes do patrimonio literario galego, lusófono e universal, incorporando textos de mulleres escritoras, para analizar o fenómeno literario e as relacións que se establecen cos valores ideolóxicos e estéticos do seu contexto de produción, así como a aplicación do seu significado á actualidade. Así mesmo, débese propiciar a creación de textos literarios con conciencia de estilo, respectando as convencións formais dos diversos xéneros.

OBX9. Consolidar e afondar no coñecemento explícito e sistemático sobre a estrutura da lingua e os seus usos, e reflexionar de maneira autónoma sobre as eleccións lingüísticas e discursivas, coa terminoloxía adecuada, para desenvolver a conciencia lingüística, para aumentar o repertorio comunicativo e para mellorar as destrezas tanto de produción oral e escrita como de comprensión e interpretación crítica.

- Para que o estudo sistemático da lingua sexa útil, debe promover a competencia metalingüística do alumnado e vincularse cos usos reais e contextualizados propios dos falantes. A reflexión metalingüística debe partir do coñecemento previo do alumnado para acadar un dominio máis avanzado e sistemático da lingua, utilizando para iso unha terminoloxía específica e integrando os niveis morfosintáctico, semántico e pragmático no estudo das formas lingüísticas.
- Trátase, polo tanto, de abordar a aprendizaxe estruturada da gramática a través de procesos de indagación, establecendo unha relación entre o coñecemento e o uso da lingua a partir da elaboración de pequenos proxectos de investigación. Para iso hai que partir da observación do significado e a función que as formas lingüísticas adquiren no discurso. A manipulación de enunciados, o contraste entre oracións, a formulación de hipóteses e de regras, o uso de contraexemplos ou a conexión con outros fenómenos lingüísticos, permitirán unha maior sistematización e comunicación dos resultados cunha metalinguaxe axeitada. En definitiva, procúrase estimular a reflexión metalingüística e interlingüística para que o estudantado poida pensar e falar sobre a lingua de maneira que ese coñecemento reverte nunha mellora das producións propias e da comprensión e interpretación crítica das alleas.

OBX10. Pór as prácticas comunicativas ao servizo da convivencia democrática, a resolución dialogada dos conflitos e a igualdade de dereitos de todas as persoas, utilizando unha linguaxe non discriminatoria e desterrando os abusos de poder a través da palabra, para favorecer un uso non só eficaz senón tamén ético e democrático da linguaxe.

- Lograr este obxectivo implica que as persoas sexan eficaces á hora de se comunicaren e que poñan as palabras ao servizo da dimensión ética da comunicación.
- No ámbito da comunicación persoal, a educación lingüística debe axudar a forxar relacións interpersoais baseadas na empatía e no respecto, brindando recursos para a escoita activa, a comunicación asertiva, a deliberación argumentada e a resolución dialogada dos conflitos. Erradicar os usos discriminatorios e manipuladores da linguaxe, así como os abusos de poder a través da palabra é un imperativo ético. Nos ámbitos educativo, social e profesional, a educación lingüística debe capacitar para exercer unha cidadanía activa e comprometida na construción de sociedades máis equitativas, máis democráticas e máis responsables en relación cos grandes desafíos que como humanidade temos expostos: a sustentabilidade do planeta, a erradicación das diferentes violencias (incluída a violencia de xénero) e das crecentes desigualdades etc.

5066 29.3 Criterios de avaliación e contidos

5067 1º curso

Materia de Lingua Galega e Literatura I	
1º curso	
Bloque 1. As linguas e os seus falantes	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Recoñecer e valorar as linguas da Península Ibérica e as variedades dialectais do ámbito lingüístico galego-portugués, con especial atención ás do propio territorio, a partir da explicación do	OBX1

seu desenvolvemento histórico e da situación actual, contrastando de maneira explícita e coa metalinguaxe apropiada aspectos lingüísticos e discursivos das distintas linguas (especialmente da éuscara e catalá), así como das variantes dialectais do tronco lingüístico galego-portugués, en manifestacións orais, escritas e multimodais	
CA1.2. Cuestionar e refutar prexuízos e estereotipos lingüísticos adoptando unha actitude de respecto e valoración da riqueza cultural, lingüística e dialectal, a partir da exploración e reflexión arredor dos fenómenos do contacto entre linguas, con especial atención ao papel das redes sociais e dos medios de comunicación, e da investigación sobre os dereitos lingüísticos e diversos modelos de convivencia entre linguas.	OBX1
CA1.3. Identificar e desterrar os usos discriminatorios da lingua, os abusos de poder a través da palabra e os usos manipuladores da linguaxe a partir da reflexión e análise dos elementos lingüísticos, textuais e discursivos utilizados, así como dos elementos non verbais que rexen a comunicación entre as persoas.	OBX10
CA1.4. Utilizar estratexias para a resolución dialogada dos conflitos e a procura de consensos tanto no ámbito persoal como educativo e social.	OBX10
Contidos	
- Desenvolvemento sociohistórico e situación actual das linguas da Península Ibérica. - Estudo comparativo das principais variedades dialectais do galego e do portugués (especialmente de Portugal e do Brasil). - Semellanzas e diferenzas lingüísticas e discursivas máis salientables entre as linguas da Península Ibérica (con especial atención ao éuscaro e ao catalán), contrastándoas en manifestacións orais, escritas e multimodais. - Estratexias de reflexión interlingüística e sociolingüística. - Estratexias de detección de prexuízos e estereotipos lingüísticos coa finalidade de os combater. - Os fenómenos do contacto entre linguas: bilingüismo, préstamos, interferencias. Diglosia lingüística e diglosia dialectal. O papel actual das redes sociais e dos medios de comunicación. - Dereitos lingüísticos, a súa expresión en leis e declaracións institucionais. Modelos de convivencia entre linguas, as súas causas e consecuencias. Linguas hexemónicas. Linguas minoritarias e linguas minorizadas. Ecoloxía e sostibilidade lingüística.	
Bloque 2. Comunicación	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Identificar o sentido global, a estrutura, a información relevante en función das necesidades comunicativas e a intención do emisor en textos orais e multimodais complexos propios de diferentes ámbitos, analizando a interacción entre os diferentes códigos.	OBX2
CA2.2. Valorar a forma e o contido de textos orais e multimodais complexos, avaliando a súa calidade, fiabilidade e idoneidade da canle utilizada, así como a eficacia dos procedementos comunicativos empregados.	OBX2

CA2.3. Realizar exposicións e argumentacións orais formais con diferente grao de planificación sobre temas de interese científico e cultural e de relevancia académica e social, axustándose ás convencións propias de cada xénero discursivo con fluidez, rigor, coherencia, cohesión e o rexistro adecuado, en diferentes soportes e utilizando de maneira eficaz recursos verbais e non verbais.	OBX3
CA2.4. Participar de maneira activa e adecuada en interaccións orais (formais e informais) e no traballo en equipo con actitudes de escoita activa e estratexias de cooperación conversacional e cortesía lingüística.	OBX3
CA2.5. Identificar o sentido global, a estrutura, a información relevante e a intención do emisor de textos escritos e multimodais especializados, con especial atención a textos académicos e dos medios de comunicación, realizando as inferencias necesarias e con diferentes propósitos de lectura.	OBX4
CA2.6. Valorar criticamente a forma e o contido de textos complexos avaliando a súa calidade, a fiabilidade e idoneidade da canle utilizada, así como a eficacia dos procedementos comunicativos empregados.	OBX4
CA2.7. Elaborar textos académicos coherentes, cohesionados e co rexistro adecuado sobre temas curriculares ou de interese social e cultural, precedidos dun proceso de planificación que atenda á situación comunicativa, destinatario, propósito e canle de redacción e revisión de borradores de maneira individual ou entre iguais, ou mediante outros instrumentos de consulta.	OBX5
CA2.8. Incorporar procedementos para enriquecer os textos, atendendo a aspectos discursivos, lingüísticos e de estilo, con precisión léxica e corrección ortográfica e gramatical.	OBX5
CA2.9. Elaborar traballos de investigación de maneira autónoma, en diferentes soportes, sobre temas curriculares de interese cultural que impliquen localizar, seleccionar e contrastar información procedente de diferentes fontes; calibrar a súa fiabilidade e pertinencia en función dos obxectivos de lectura; organizala e integrala en esquemas propios; e reelaborala e comunicala de maneira creativa, adoptando un punto de vista crítico e respectuoso coa propiedade intelectual.	OBX6
CA2.10. Avaliar a veracidade de noticias e informacións, con especial atención ás redes sociais e outros contornos dixitais, seguindo pautas de análise, contraste e verificación, facendo uso da ferramenta adecuada e mantendo unha actitude crítica fronte ás posibles desviacións da información.	OBX6

Contidos

- Contexto vinculado ás estratexias de comprensión, produción e análise crítica de textos orais, escritos e multimodais de diferentes ámbitos.
 - Compoñentes do feito comunicativo: grao de formalidade da situación e carácter público ou privado; distancia social entre os interlocutores; propósitos comunicativos e interpretación de intencións; canle de comunicación e elementos non verbais da comunicación.
- Xéneros discursivos desde o punto de vista da comprensión, produción e análise crítica de textos orais, escritos e multimodais.
 - Propiedades textuais: coherencia, cohesión e adecuación.

- Xéneros discursivos propios do ámbito educativo. Os textos académicos.
- Xéneros discursivos propios do ámbito social. As redes sociais e os medios de comunicación.
- Procesos de comprensión, produción e análise crítica de diversos tipos de textos orais, escritos e multimodais.
 - Interacción oral e escrita de carácter formal. Tomar e deixar a palabra. Cooperación conversacional e cortesía lingüística.
 - Comprensión oral: sentido global do texto e relación entre as súas partes, selección e retención da información relevante. A intención do emisor. Detección dos usos discriminatórios da linguaxe verbal e non verbal. Valoración da forma e contido do texto.
 - Produción oral formal: planificación e procura de información, textualización e revisión. Adecuación á audiencia e ao tempo de exposición. Elementos non verbais. Trazos discursivos e lingüísticos da oralidade formal. A deliberación oral argumentada.
 - Comprensión lectora: sentido global do texto e relación entre as súas partes. A intención do emisor. Detección dos usos discriminatórios da linguaxe verbal e icónica. Valoración da forma e contido do texto.
 - Produción escrita. Proceso de elaboración: planificación, redacción, revisión e edición en diferentes soportes. Corrección gramatical e ortográfica. Propiedade léxica.
 - Alfabetización informacional: busca autónoma e selección da información con criterios de fiabilidade, calidade e pertinencia; análise, valoración, reorganización e síntese da información en esquemas propios e transformación en coñecemento; comunicación e difusión da información reelaborada de maneira creativa e respectuosa coa propiedade intelectual. Noticias falsas e verificación de feitos. O ciberanzol.
- Recoñecemento e uso discursivo dos elementos lingüísticos en textos orais, escritos e multimodais.
 - Formas lingüísticas para a expresión da subxectividade e da obxectividade e das súas formas de expresión nos textos.
 - Recursos lingüísticos para adecuar o rexistro á situación de comunicación.
 - Conectores, marcadores discursivos e outros procedementos léxico-semánticos e gramaticais que contribúen á cohesión do texto.
 - Relacións entre as formas verbais como procedementos de cohesión do texto, con especial atención á valoración e ao uso dos tempos verbais.
 - Corrección lingüística e revisión ortográfica, gramatical e tipográfica dos textos. Uso eficaz de dicionarios, manuais de consulta e de correctores ortográficos en soporte analóxico ou dixital.
 - Os signos de puntuación como mecanismo organizador do texto escrito e a súa relación co significado.

Bloque 3. Educación literaria

Criterios de avaliación	Obxectivos
■ CA 3.1. Identificar o sentido global, a estrutura, a información relevante e a intención do emisor de textos escritos e multimodais especializados, con especial atención a textos académicos e dos medios de comunicación, realizando as inferencias necesarias e con diferentes propósitos de lectura.	OBX4
■ CA 3.2. Valorar a forma e o contido de textos complexos avaliando a súa calidade, a fiabilidade e idoneidade da canle utilizada, así como a eficacia dos procedementos comunicativos empregados.	OBX4
■ CA 3.3. Elixir e ler de maneira autónoma obras relevantes da literatura clásica e contemporánea e	OBX7

deixar constancia do progreso do itinerario lector e cultural persoal mediante a explicación argumentada dos criterios de selección das lecturas, as formas de acceso á cultura literaria e da experiencia de lectura.	
CA 3.4. Partillar a experiencia lectora utilizando unha metalinguaxe específica e elaborar unha interpretación persoal establecendo vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e culturais.	OBX7
CA 3.5. Explicar e argumentar a interpretación das obras lidas mediante a análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	OBX8
CA 3.6. Desenvolver proxectos de investigación que se concreten nunha exposición oral, un ensaio ou unha presentación multimodal, establecendo vínculos argumentados entre os clásicos da literatura galega —e tamén da lusófona— obxecto de lectura guiada e outros textos e manifestacións artísticas clásicas ou contemporáneas, en función de temas, tópicos, estruturas, linguaxe, recursos expresivos e valores éticos e estéticos, e explicitando a implicación e a resposta persoal do lector na lectura.	OBX8
CA 3.7. Crear textos persoais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e coa axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos significativos en que se empreguen as convencións formais dos diversos xéneros e estilos literarios.	OBX8
CA 3.8. Revisar os propios textos e facer propostas de mellora argumentando as mudanzas a partir da reflexión metalingüística e interlingüística e utilizando unha metalinguaxe específica, e identificar e emendar problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	OBX9

Contidos

- Lectura autónoma de obras relevantes contemporáneas de autoras e autores, da literatura galega —e tamén do ámbito lusófono—, que susciten reflexión sobre o propio itinerario lector, así como a inserción no debate interpretativo da cultura. Procesos e estratexias.
 - Selección das obras coa axuda de recomendacións especializadas.
 - Participación activa no círculo literario e lector en contexto presencial e dixital. Utilización autónoma de todo tipo de bibliotecas. Acceso a outras experiencias culturais.
 - Expresión argumentada dos gustos lectores persoais. Diversificación do corpus lido, atendendo aos circuitos comerciais do libro e distinguindo entre literatura canónica e de consumo, clásicos e *bestsellers*. O debate sobre o canon literario.
 - Comunicación da experiencia lectora utilizando unha metalinguaxe específica e atendendo a aspectos temáticos, xénero e subxénero, elementos da estrutura e o estilo e valores éticos e estéticos das obras.
 - Mobilización da experiencia persoal, lectora e cultural para establecer vínculos entre a obra lida e aspectos da actualidade e outras manifestacións literarias ou artísticas.
 - Recomendación das lecturas en soportes variados, atendendo a aspectos temáticos, formais e intertextuais.

Utilización das redes sociais e dos formatos audiovisuais para o fomento da lectura.

- Lectura guiada de clásicos da literatura galega desde a Idade Media ata a época das Irmandades, inscritos en itinerarios temáticos ou de xénero. Procesos e estratexias.
 - Construción compartida da interpretación das obras a través de discusións ou conversacións literarias.
 - Análise dos elementos constitutivos do xénero literario e a súa relación co sentido da obra. Efectos na recepción dos seus recursos expresivos.
 - Utilización da información sociohistórica, cultural e artística para interpretar as obras e comprender o seu lugar na tradición literaria.
 - Vínculos intertextuais entre obras e outras manifestacións artísticas en función de temas, tópicos, estruturas e linguaxes. Elementos de continuidade e ruptura.
 - Expresión argumentada da interpretación dos textos, integrando os diferentes aspectos analizados e atendendo aos seus valores culturais, éticos e estéticos. Lectura con perspectiva de xénero.
 - Lectura expresiva, dramatización e recitado atendendo aos procesos de comprensión, apropiación e oralización implicados.
 - Creación de textos de intención literaria a partir das obras lidas.

Bloque 4. Reflexión sobre a lingua

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Revisar os propios textos e facer propostas de mellora argumentando as mudanzas a partir da reflexión metalingüística e interlingüística e utilizando unha metalinguaxe específica, e identificar e emendar problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	OBX9
▪ CA4.2. Explicar e argumentar a interrelación entre o propósito comunicativo e as eleccións lingüísticas do emisor, así como os seus efectos no receptor, utilizando o coñecemento explícito da lingua e unha metalinguaxe específica.	OBX9
▪ CA4.3. Elaborar e presentar os resultados de pequenos proxectos de investigación sobre aspectos relevantes do funcionamento da lingua, formulando hipóteses e establecendo xeneralizacións, utilizando os conceptos e a terminoloxía lingüística adecuada e consultando de maneira autónoma dicionarios, manuais e gramáticas en soporte analóxico e dixital.	OBX9

Contidos

- Elaboración de conclusións propias sobre o funcionamento do sistema lingüístico cunha metalinguaxe específica a partir da observación, comparación e clasificación de unidades comunicativas e do contraste entre linguas.
 - Diferenzas relevantes e interseccións entre lingua oral e lingua escrita, atendendo a aspectos sintácticos, léxicos e pragmáticos.
 - A lingua como sistema interconectado con diferentes niveis: fonolóxico, morfolóxico, sintáctico e semántico.
 - Distinción entre a forma (categorías gramaticais) e a función das palabras (funcións sintácticas da oración simple e composta).
 - Relación entre a estrutura semántica (significados verbais e argumentos) e sintáctica (suxeito, predicado e

complementos) da oración simple e composta en función do propósito comunicativo.

- Procedementos de adquisición e formación de palabras e reflexión sobre as mudanzas no seu significado. As relacións semánticas entre palabras. Valores denotativos e connotativos en función da súa adecuación ao contexto e ao propósito comunicativo.
- Uso autónomo de dicionarios, manuais de gramática e outras fontes de consulta, en soporte analóxico e dixital, para obter información gramatical de carácter xeral.

5068 2º curso

Materia de Lingua Galego e Literatura II
2º curso

Bloque 1. As linguas e os seus falantes

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1 Recoñecer e valorar as linguas da Península Ibérica e as variedades dialectais do galego, contrastando de maneira explícita e coa metalinguaxe apropiada aspectos lingüísticos e discursivos destas linguas en manifestacións orais, escritas e multimodais, diferenciando os trazos de lingua que responden á diversidade dialectal dos que se corresponden con sociolectos ou rexistros.	OBX1
CA1.2. Cuestionar e refutar prexuízos e estereotipos lingüísticos adoptando unha actitude de respecto e valoración da riqueza cultural, lingüística e dialectal, atendendo á diversidade de normas cultas e estándares que se dan nunha mesma lingua, así como analizando e valorando a relevancia actual dos medios de comunicación e das redes sociais nos procesos de normalización lingüística.	OBX1
CA1.3. Identificar e desterrar os usos discriminatorios da lingua, os abusos de poder a través da palabra e os usos manipuladores da linguaxe a partir da reflexión e análise dos elementos lingüísticos, textuais e discursivos utilizados, así como dos elementos non verbais que rexén a comunicación entre as persoas.	OBX10
CA1.4. Utilizar estratexias para a resolución dialogada dos conflitos e a procura de consensos tanto no ámbito persoal como educativo e social.	OBX10

Contidos

- As linguas da Península Ibérica e as variedades dialectais do galego.
- Estratexias avanzadas da reflexión interlingüística e sociolingüística.
- Diferenzas entre os trazos propios das variedades dialectais (fónicos, gramaticais e léxicos) e os relativos aos sociolectos e os rexistros.
- Indagación e explicación dos conceptos de norma culta e estándar, atendendo á súa utilidade e á súa diversidade na lingua galega.
- Os medios de comunicación e as redes sociais nos procesos de normalización lingüística.
- Estratexias de detección de prexuízos e estereotipos lingüísticos coa finalidade de combatelos.

- Semellanzas e diferenzas lingüísticas e discursivas máis salientables entre as linguas da Península Ibérica, contrastándolas en manifestacións orais, escritas e multimodais.

Bloque 2. Comunicación

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Identificar o sentido global, a estrutura, a información relevante en función das necesidades comunicativas e a intención do emisor en textos orais e multimodais especializados propios de diferentes ámbitos analizando a interacción entre os diferentes códigos.	OBX2
▪ CA2.2. Valorar a forma e o contido de textos orais e multimodais especializados avaliando a súa calidade, fiabilidade e idoneidade da canle utilizada, así como a eficacia dos procedementos comunicativos empregados.	OBX2
▪ CA2.3. Realizar exposicións e argumentacións orais formais extensas e nas que se recollan diferentes puntos de vista, con diferente grao de planificación sobre temas de interese científico e cultural e de relevancia académica e social axustándose ás convencións propias de cada xénero discursivo e facelo con fluidez, rigor, coherencia, cohesión e o rexistro adecuado en diferentes soportes, utilizando de maneira eficaz recursos verbais e non verbais.	OBX3
▪ CA2.4. Participar de maneira activa e adecuada en interaccións orais (formais e informais) e no traballo en equipo con actitudes de escoita activa e estratexias de cooperación conversacional e cortesía lingüística.	OBX3
▪ CA2.5. Elaborar textos académicos coherentes, cohesionados e co rexistro adecuado arredor de temas curriculares ou de interese social e cultural, precedidos dun proceso de planificación que atenda á situación comunicativa, destinatario, propósito e canle, e de redacción e revisión de borradores entre iguais ou utilizando outros instrumentos de consulta.	OBX4
▪ CA2.6. Incorporar procedementos para enriquecer os textos, atendendo a aspectos discursivos, lingüísticos e de estilo, con precisión léxica e corrección ortográfica e gramatical.	OBX4
▪ CA2.7. Identificar o sentido global, a estrutura, a información relevante e a intención do emisor de textos escritos e multimodais especializados, con especial atención a textos académicos e dos medios de comunicación, realizando as inferencias necesarias e con diferentes propósitos de lectura.	OBX5
▪ CA2.8. Valorar criticamente o contido e a forma de textos especializados avaliando a súa calidade e fiabilidade, así como a eficacia dos procedementos lingüísticos empregados.	OBX5
▪ CE2.9. Elaborar traballos de investigación de maneira autónoma, en diferentes soportes, sobre diversos temas de interese académico, persoal ou social que impliquen localizar, seleccionar e contrastar información procedente de diferentes fontes, con especial atención á xestión do seu almacenamento e recuperación, así como á avaliación da súa fiabilidade e pertinencia; organizala e integrala en esquemas propios; e reelaborala e comunicala de maneira creativa, adoptando un punto de vista crítico e respectuoso coa propiedade intelectual.	OBX6

- CE2.10. Avaliar a veracidade de noticias e informacións, con especial atención ás redes sociais e outros contornos dixitais, seguindo pautas de análises, contraste e verificación, facendo uso da ferramenta adecuada e mantendo unha actitude crítica fronte aos posibles nesgos da información.

OBX6

Contidos

- Contexto vinculado ás estratexias de produción, comprensión e análise crítica de textos orais, escritos e multimodais de diferentes ámbitos: compoñentes do feito comunicativo.
 - Compoñentes do feito comunicativo: grao de formalidade da situación e carácter público ou privado; distancia social entre os interlocutores; propósitos comunicativos e interpretación de intencións; canle de comunicación e elementos non verbais da comunicación.
- Os xéneros discursivos desde o punto de vista da comprensión, produción e análise crítica de textos orais, escritos e multimodais.
 - Propiedades textuais: coherencia, cohesión e adecuación.
 - Xéneros discursivos propios do ámbito educativo Os textos académicos.
 - Xéneros discursivos propios do ámbito social. As redes sociais e medios de comunicación.
- Procesos de comprensión, produción e análise crítica de diversos tipos de textos orais, escritos e multimodais.
 - Interacción oral e escrita de carácter formal: tomar e ceder a palabra. Cooperación conversacional e cortesía lingüística.
 - Comprensión oral: sentido global do texto e relación entre as súas partes, selección e retención da información relevante. A intención do emisor. Detección dos usos discriminatorios da linguaxe verbal e non verbal, dos abusos a través da palabra e dos usos manipuladores da linguaxe. Valoración da forma e o contido do texto.
 - Produción oral formal: planificación e procura de información, redacción e revisión. Adecuación á audiencia e ao tempo da exposición. Elementos non verbais. Trazos discursivos e lingüísticos da oralidade formal. A deliberación oral argumentada.
 - Comprensión lectora: sentido global do texto e relación entre as súas partes. A intención do emisor. Detección dos usos discriminatorios da linguaxe verbal e icónica. Os abusos de poder e a manipulación a través da linguaxe. Valoración da forma e o contido do texto.
 - Produción escrita: elaboración: planificación, redacción, revisión e edición en diferentes soportes. Corrección gramatical e ortográfica. Propiedade léxica.
 - Alfabetización mediática e informacional: procura autónoma e selección da información con criterios de fiabilidade, calidade e pertinencia; análise, valoración, reorganización e síntese da información en esquemas propios e transformación en coñecemento; comunicación e difusión da información reelaborada de maneira creativa e respectuosa coa propiedade intelectual. A xestión de contidos, o almacenamento e a recuperación da información relevante. Noticias falsas e verificación de feitos.
- Recoñecemento e uso discursivo dos elementos lingüísticos en textos orais, escritos e multimodais.
 - Formas lingüísticas de expresión da subxectividade e da obxectividade e das súas formas de expresión nos textos.
 - Recursos lingüísticos para adecuar o rexistro á situación de comunicación.
 - Conectores, marcadores discursivos e outros procedementos léxico semánticos e gramaticais que contribúen á cohesión do texto.
 - Relacións entre as formas verbais como procedementos de cohesión do texto con especial atención á valoración

e ao uso dos tempos verbais.

- Corrección lingüística e revisión ortográfica, gramatical e tipográfica dos textos. Uso eficaz de dicionarios, manuais de consulta e de correctores ortográficos en soporte analóxico ou dixital.
- Os signos de puntuación como mecanismo organizador do texto escrito e a súa relación co significado.

Bloque 3. Educación literaria

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1 Participar de maneira activa e adecuada en interaccións orais (formais e informais) e no traballo en equipo con actitudes de escoita activa e estratexias de cooperación conversacional e cortesía lingüística.	OBX3
CA3.2. Valorar criticamente o contido e a forma de textos especializados avaliando a súa calidade e fiabilidade, así como a eficacia dos procedementos lingüísticos empregados.	OBX5
CA3.3. Elixir e ler de maneira autónoma obras relevantes que se relacionen coas propostas de lectura guiada, incluíndo o ensaio literario e obras actuais que establezan conexións coa tradición, e deixar constancia do progreso do propio itinerario lector e cultural mediante a explicación argumentada dos criterios de selección das lecturas, as formas de acceso á cultura literaria e da experiencia de lectura.	OBX7
CA3.4. Compartir a experiencia lectora utilizando unha metalinguaxe específica e elaborar unha interpretación persoal establecendo vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e culturais.	OBX7
CA3.5. Explicar e argumentar a interpretación das obras lidas a partir da análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	OBX8
CA3.6. Desenvolver proxectos de investigación que se concreten nunha exposición oral, un ensaio ou unha presentación multimodal, establecendo vínculos argumentados entre as obras da literatura galega dos séculos XX e XXI obxecto de lectura guiada e outros textos, como algunha mostra do ámbito lusófono, e manifestacións artísticas de onte e de hoxe, en función de temas, tópicos, estruturas, linguaxe, recursos expresivos e valores éticos e estéticos, e explicitando a implicación e a resposta persoal do lector na lectura.	OBX8
CA3.7. Revisar os propios textos e facer propostas de mellora argumentando as mudanzas a partir da reflexión metalingüística e interlingüística e cunha metalinguaxe específica, e identificar e solucionar problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	OBX9
CA3.8. Identificar e evitar os usos discriminatorios da lingua, os abusos de poder a través da palabra e os usos manipuladores da linguaxe a partir da reflexión e a análise dos elementos lingüísticos, textuais e discursivos utilizados, así como dos elementos non verbais que rexen a comunicación entre as persoas.	OBX10

Contidos

- Lectura autónoma de obras de autoras e autores relacionadas coas propostas de lectura guiada da literatura galega dos séculos XX e XXI e tamén algunha mostra do ámbito lusófono, que susciten reflexión sobre o propio itinerario lector, así como a inserción no debate interpretativo da cultura. Procesos e estratexias.
 - Selección das obras relevantes, incluíndo o ensaio literario e formas actuais de produción e consumo cultural, coa axuda de recomendacións especializadas.
 - Participación activa no círculo literario e lector en contexto presencial e dixital. Utilización autónoma de todo tipo de bibliotecas. Acceso a outras experiencias culturais.
 - Expresión argumentada dos gustos lectores persoais. Diversificación do corpus lido, atendendo aos circuitos comerciais do libro e distinguindo entre literatura canónica e de consumo, clásicos e *bestsellers*.
 - Comunicación da experiencia lectora utilizando unha metalinguaxe específica e atendendo a aspectos temáticos, xénero e subxénero, elementos da estrutura e o estilo, e valores éticos e estéticos das obras.
 - Mobilización da experiencia persoal, lectora e cultural para establecer vínculos entre a obra lida e aspectos da actualidade e outras manifestacións literarias ou artísticas.
 - Recomendación das lecturas en soportes variados, atendendo a aspectos temáticos, formais e intertextuais. Utilización das redes sociais e dos formatos audiovisuais para o fomento da lectura.
- Lectura guiada de obras relevantes da literatura galega dos séculos XX e XXI, inscritas en itinerarios temáticos ou de xénero ao redor de tres eixos: (1) A literatura galega no primeiro terzo do século XX (1916- 1936); (2) A literatura galega entre 1936 a 1975; (3) A literatura galega de fins do século XX e comezos do XXI. Procesos e estratexias.
 - Construción compartida da interpretación das obras a través de discusións ou conversas literarias.
 - Análise dos elementos constitutivos do xénero literario e a súa relación co sentido da obra. Efectos na recepción dos seus recursos expresivos.
 - Utilización da información sociohistórica, cultural e artística para interpretar as obras e comprender o seu lugar na tradición literaria.
 - Vínculos intertextuais entre obras e outras manifestacións artísticas en función de temas, tópicos, estruturas e linguaxes. Elementos de continuidade e ruptura.
 - Expresión argumentada da interpretación dos textos, integrando os diferentes aspectos analizados e atendendo aos seus valores culturais, éticos e estéticos. Lectura con perspectiva de xénero. Visibilización do universo feminino.
 - Lectura expresiva, dramatización e recitado atendendo aos procesos de comprensión, apropiación e oralización implicados.
 - Creación de textos de intención literaria a partir das obras lidas.

Bloque 4. Reflexión sobre a lingua

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Incorporar procedementos para enriquecer os textos, atendendo a aspectos discursivos, lingüísticos e de estilo, con precisión léxica e corrección ortográfica e gramatical.	OBX4
▪ CA4.2. Revisar os propios textos e facer propostas de mellora argumentando os cambios a partir da reflexión metalingüística e interlingüística e cunha metalinguaxe específica, e identificar e solucionar	OBX9

problemas de comprensión lectora utilizando os coñecementos explícitos sobre a lingua e o seu uso.	
CA4.3. Explicar e argumentar a interrelación entre o propósito comunicativo e as eleccións lingüísticas do emisor, así como os seus efectos no receptor, utilizando o coñecemento explícito da lingua e unha metalinguaxe específica.	OBX9
CA4.4. Elaborar e presentar os resultados de pequenos proxectos de investigación sobre aspectos relevantes do funcionamento da lingua, formulando hipóteses e establecendo xeneralizacións, utilizando os conceptos e a terminoloxía lingüística adecuada e consultando de maneira autónoma dicionarios, manuais e gramáticas en soporte analóxico e dixital.	OBX9
Contidos	
- Elaboración de conclusións propias sobre o funcionamento do sistema lingüístico cunha metalinguaxe específica a partir da observación, comparación e clasificación de unidades comunicativas e do contraste entre linguas. - Diferenzas relevantes e interseccións entre lingua oral e lingua escrita atendendo a aspectos sintácticos, léxicos e pragmáticos. - A lingua como sistema interconectado tendo en conta os diferentes niveis: fonolóxico, morfolóxico, sintáctico e semántico. - Distinción entre a forma (categoría gramatical) e a función das palabras (funcións sintácticas da oración simple e composta). - Relación entre a estrutura semántica (significados verbais e argumentos) e sintáctica (suxeito, predicado e complementos) da oración simple e composta en función do propósito comunicativo. - Procedementos de adquisición e formación de palabras e reflexión sobre as mudanzas no seu significado. As relacións semánticas entre palabras. Valores denotativos e connotativos en función da súa adecuación ao contexto e ao propósito comunicativo. - Uso autónomo de dicionarios, manuais de gramática e outras fontes de consulta en soporte analóxico e dixital para obter información gramatical de carácter xeral.	

5069 29.4 Orientacións pedagóxicas

5070 A intervención educativa na materia de Lingua Galega e Literatura desenvolverá o seu currículo
5071 e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes
5072 que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de
5073 materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

5074 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
5075 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
5076 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
5077 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
5078 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
5079 nivel de desempeño.

5080 Relación entre os obxectivos da materia de Lingua Galega e Literatura e as competencias clave a
5081 través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-5	2-3				1-2		1
OBX2	2	2	1	2-3	4	3		
OBX3	1-3-5	2	1	2-3		2		
OBX4	2-3-5	2	4	1	4	3		
OBX5	1-3-5		1	2-3	5	2		
OBX6	3			1-2-3-4	4	2	3	
OBX7	1-4			3	1.1			2-3.1-3.2
OBX8	1-4					1		1-2-3.1-3.2-4.2
OBX9	1-2	2	1-2		5			
OBX10	1-5	3		3	3.1	1-2-3		

5082 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 5083 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
5084 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e que o capaciten para acceder
5085 á formación superior ou ao futuro profesional de forma competente.
- 5086 – A realización de tarefas complexas, de xeito que o alumnado teña que mobilizar un amplo
5087 conxunto de recursos e saberes para afrontar con éxito as diferentes situacións comunicativas
5088 e sexa quen de responder aos retos da sociedade do século XXI, que require persoas cultas,
5089 críticas e ben informadas.
- 5090 – O deseño de proxectos significativos para o alumnado, baseados en contextos recoñecibles,
5091 que teñan en conta, se for posible, as súas vivencias particulares e o reforzo do seu
5092 compromiso co desenvolvemento sostible, a defensa dos dereitos humanos e a convivencia
5093 igualitaria, inclusiva, pacífica e democrática. A análise do sexismo na publicidade, a
5094 comparación de escenas de películas, a elaboración de trípticos... servirían como exemplos
5095 que hai que seguir.
- 5096 – O traballo cooperativo, coa proposta de tarefas nas que o alumnado debe regular a súa
5097 conduta e a súa capacidade para se relacionar cos demais, estimulando o respecto crítico a

- 5098 outros puntos de vista, o recoñecemento dos propios valores e limitacións, a adaptación ás
5099 necesidades colectivas, a asunción de responsabilidades e o respecto ás normas acordadas.
5100 Alén diso, o traballo colaborativo en proxectos debe potenciar que cada persoa teña os seus
5101 tempos e os seus espazos de recoñecemento da súa valía persoal e da súa capacidade de
5102 contribuír a desenvolver a actividade, reforzando así a autoestima, a autonomía, a reflexión e a
5103 responsabilidade. Por exemplo, en primeiro de bacharelato, para desenvolver un programa de
5104 televisión en liña, pódese organizar, o traballo por equipos para o deseño do grafismo do
5105 programa, a selección da música, a elaboración do guión, a escolma das noticias, as
5106 entrevistas, a creación dun anuncio promocional e a gravación final.
- 5107 – A énfase na atención á diversidade, na atención individualizada, na prevención das dificultades
5108 de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto como se detecten
5109 estas dificultades ou de tarefas de ampliación para aquel alumado que precise afondar máis
5110 nos contidos.
- 5111 – Uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
5112 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
5113 espírito científico e do emprendemento. A adquisición destas destrezas pode acadarse a través
5114 da lectura de distintos tipos de textos, da súa comprensión e da reflexión arredor deles.
- 5115 – O desenvolvemento gradual e progresivo dos obxectivos e dos contidos de maneira que, alén
5116 de incrementar a dificultade dos procesos e situacións comunicativas, tamén se vaian
5117 adquirindo habilidades máis complexas que propicien a aprendizaxe individual e autónoma. A
5118 gradación entre os dous cursos non se establece tanto mediante a distribución diferenciada de
5119 contidos, senón en función da maior ou menor complexidade dos textos, das habilidades de
5120 produción ou interpretación requiridas, da metalinguaxe necesaria para a reflexión sobre os
5121 usos, ou do grao de autonomía conferido ao alumnado.
- 5122 – A potenciación da reflexión interlingüística, centrada especialmente na lingua galega e
5123 portuguesa e mais nas súas respectivas variantes. Os coñecementos básicos de portugués
5124 adquiridos na educación secundaria obrigatoria e as novas aprendizaxes sobre as súas
5125 variedades noutros territorios serán o punto de partida para desenvolver estratexias que, alén
5126 de facilitaren a intercomunicación nos dous idiomas, favorezan a adquisición doutras
5127 habilidades que, como a mediación, poden resultar moi útiles na futura traxectoria profesional
5128 da mocidade galega. Con este fin, os centros educativos, a través do profesorado de Lingua
5129 Galega, o equipo de dinamización da lingua galega, a biblioteca ou outros departamentos,
5130 poderán promover actuacións que, de xeito presencial ou virtual, propicien os intercambios
5131 lingüísticos entre o alumnado galego e lusófono (encontros, concursos, festivais...).

- 5132 – Traballo interdisciplinario e a coordinación con outros departamentos e equipos do centro,
5133 especialmente co equipo de dinamización da lingua galega e o equipo de biblioteca como
5134 mellor vía para promover actuacións tanto de xeito presencial como virtual: saídas didácticas,
5135 exposicións, espectáculos...
- 5136 – A proposta de lectura de obras que, alén de ampliar os ámbitos de coñecemento do alumnado
5137 e de melloraren o seu nivel de capacidade verbal, promovan a defensa de valores
5138 socioculturais e éticos (dereitos humanos, conciencia ambiental, benestar animal...).
- 5139 – A recomendación de lecturas en soportes variados, enmarcando as obras nos xéneros
5140 literarios e evitando a memorización descontextualizada dun conxunto de características,
5141 autores e títulos de obras.
- 5142 – A énfase nas estratexias que fomenten a oralidade e as competencias activas co fin de que o
5143 alumnado adquiera os recursos necesarios para se expresar correctamente nunha ampla
5144 variedade de situacións comunicativas (espontáneas ou planificadas) e de contextos (formais e
5145 informais) para que, unha vez rematado o bacharelato, xa alcanzase, entre outros, o dominio
5146 do sistema fonético-fonolóxico do galego. Entre o amplo abano de actuacións que contribúen
5147 ao desenvolvemento desta destreza, están o cinema, as dramatizacións e representacións
5148 teatrais, a radio coas súas múltiples posibilidades (informativos, publicidade, teatro
5149 radiofónico...), a música (rap, poemas musicados...) e todo tipo de iniciativas en formato
5150 audiovisual.
- 5151 – O cultivo da sensibilidade estética e cultural do alumnado para que sexa quen de apreciar a
5152 beleza das obras literarias e para fomentar o enriquecemento do seu acervo cultural e das súas
5153 posibilidades de expresión, a través, por exemplo, da realización de exposicións, comentarios,
5154 adaptacións audiovisuais de relatos etc.
- 5155 – O desenvolvemento da competencia dixital en lingua galega a través das TIC e o coñecemento
5156 de recursos dixitais que faciliten a procura de información, a revisión dos textos e a súa
5157 posterior divulgación, sempre respectando os dereitos da propiedade intelectual.

5158 **30 Linguaxe e Práctica Musical**

5159 **30.1 Introducción**

5160 A materia de Linguaxe e Práctica Musical proporciónalle ao alumnado unha formación que lle
5161 permite profundar no coñecemento e o uso da música como linguaxe universal, desenvolvendo
5162 habilidades perceptivas con fins expresivos e creativos.

5163 A música precisa do cultivo da escoita como vía natural de acceso á súa apreciación, gozo e
5164 comprensión. A identificación de elementos musicais a través da audición require o
5165 desenvolvemento de estratexias que lle permitan ao alumnado non só analizar as súas
5166 características, senón tamén reflexionar sobre as emocións inherentes á propia percepción
5167 musical. Neste sentido, é importante que o alumnado adquira un vocabulario adecuado para
5168 describir a música e expresar as súas opinións e sentimentos.

5169 Como soporte escrito de obras musicais, a partitura convértese en obxecto de estudo desta
5170 materia ao conectar aspectos perceptivos coa súa representación gráfica, xa sexa de forma
5171 convencional ou non convencional, posibilitando a conservación do repertorio. Así mesmo, achega
5172 información sobre a evolución da propia linguaxe a partir do seu estudo comparado, facilitando a
5173 comprensión de factores socioculturais que incidiron no seu desenvolvemento. Ademais, cando se
5174 utiliza como recurso de apoio á interpretación, a partitura favorece a práctica de habilidades de
5175 decodificación musical.

5176 Tanto a escoita como a representación musical escrita son medios de acceso á obra. A través
5177 deles, o alumnado identifica e comprende padróns musicais que, unha vez interiorizados, forman
5178 parte do seu propio universo musical, podendo converterse en elementos xeradores de novas
5179 ideas. Neste proceso, adquiren especial relevancia as interpretacións e as improvisacións nas que
5180 se utilizan a voz, o corpo ou os instrumentos musicais como medios para a expresión e a
5181 experimentación. Igualmente relevante é a participación en proxectos colaborativos que favorezan
5182 os procesos creativos, así como o descubrimento de oportunidades de desenvolvemento persoal,
5183 social, académico e profesional.

5184 No contexto desta materia, o uso de aplicacións e programas informáticos para a transcripción, a
5185 gravación, a edición ou a difusión musical facilitan o desenvolvemento de numerosos
5186 coñecementos, destrezas e actitudes. Ao mesmo tempo, xera unha oportunidade para a reflexión
5187 sobre a necesidade de respectar a propiedade intelectual e os dereitos de autor.

5188 A materia de Linguaxe e Práctica Musical está deseñada a partir de cinco obxectivos que están
5189 vinculados cos da etapa, así como coas competencias clave previstas para o bacharelato,

5190 especialmente coa competencia en conciencia e expresión culturais. A adquisición dos devanditos
5191 obxectivos permitirá que o alumnado poida recoñecer e utilizar os elementos da linguaxe musical
5192 e adquirir a sensibilidade necesaria para o achegamento á música desde a interpretación e a
5193 creación. Ao mesmo tempo, a súa consecución supón a adquisición de autonomía na lectura e na
5194 execución do discurso musical, imprescindibles para a apreciación de gran variedade de
5195 referencias artísticas e para a conformación dun criterio musical propio.

5196 Os criterios de avaliación expostos, que se desprenden de forma directa dos obxectivos,
5197 serven para determinar o nivel competencial adquirido polo alumnado e están deseñados para
5198 aplicarse a partir de instrumentos de avaliación variados.

5199 Pola súa banda, os criterios de avaliación e os contidos da materia divídense en dous bloques.
5200 O primeiro deles, «Linguaxe musical», inclúe os aspectos relacionados coa linguaxe musical como
5201 fundamento teórico da materia e a análise da música a través da escoita activa e da partitura;
5202 mentres que o segundo, «Práctica musical», fai referencia ás estratexias e técnicas de escoita
5203 para a práctica musical, ás técnicas de interpretación ou de lectura, así como ao uso de
5204 aplicacións e programas informáticos para a edición de partituras, a produción musical e
5205 audiovisual e a súa difusión.

5206 As situacións de aprendizaxe da arte musical engloban os ámbitos comunicativo, analítico,
5207 expresivo, creativo, emocional e interpretativo. Así mesmo, favorecen o desenvolvemento de
5208 capacidades como a memoria, a atención, a concentración, a psicomotricidade, a autoestima, a
5209 xestión das emocións, o esforzo e a superación persoal. Tamén, a empatía co grupo, o
5210 pensamento crítico e a facultade para enfrontarse a situacións de tensións. En conclusión, o
5211 estudo da materia Linguaxe e Práctica Musical contribúe especialmente ao desenvolvemento
5212 integral e competencial do alumnado como individuo social.

5213 30.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Cultivar a escoita activa, desenvolvendo estratexias de atención, para recoñecer e describir cun vocabulario adecuado os elementos que forman parte dunha obra e para reflexionar sobre aspectos subxectivos e emocionais inherentes á percepción musical.

- O recoñecemento e a descrición dos elementos constitutivos da linguaxe musical, a partir da escoita activa, resultan fundamentais para a comprensión das obras. A práctica de exercicios de percepción auditiva de complexidade progresiva favorece que o alumnado desenvolva as destrezas necesarias para a identificación sonora dos elementos musicais, así como para o recoñecemento da función destes dentro do discurso musical. Desta forma, prepárase o alumnado para a interiorización de padróns musicais que poden ser aplicados en procesos de interpretación ou de creación.
- Neste marco, é necesario que o alumnado comprenda e utilice unha terminoloxía musical que lle permita describir de forma adecuada non soamente os trazos da obra, senón tamén as sensacións que esta lle xera, profundando en aspectos subxectivos propios da experiencia individual ante a música. Ademais, a escoita de diferentes tipos de obras posibilita o desenvolvemento por parte do alumnado de actitudes de apertura cara a novas sonoridades, enriquecendo os seus propios gustos musicais.

OBX2. Identificar os elementos musicais de obras de diferentes estilos e épocas, analizando e comparando partituras con diversas grafías, para describir as súas características e reflexionar sobre os factores que afectan á evolución da notación musical.

- A identificación e comprensión dos elementos musicais (melodía, ritmo, harmonía, timbre etc.), a través da análise de partituras con diferentes grafías, permítelle ao alumnado establecer vínculos entre o código musical escrito e a percepción auditiva da obra. Así mesmo, favorece a reflexión sobre a súa utilidade como medio para a conservación da música ao longo do tempo.
- Na súa evolución, a linguaxe musical adquiriu diferentes formas para atender aos principios estéticos e ás necesidades de expresión humanas. O seu estudo comparativo, a través de partituras con diferente grafía, non só aproxima o alumnado ao coñecemento do código utilizado para poder decodificalo posteriormente, senón que o converte nun soporte para, a través da súa observación e análise, aproximarse a factores do contexto que afectan á creación musical e, en consecuencia, á súa representación na partitura.

OBX3. Aplicar estratexias de interpretación musical e coreográfica, utilizando a lectura como medio de aproximación á obra e adquirindo de forma progresiva habilidades de decodificación e integración da linguaxe musical, para realizar improvisacións ou executar con autonomía propostas musicais e dancísticas sinxelas.

- Nos procesos de interpretación musical e coreográfica, a lectura de partituras, con ou sen apoio da audición, convértese nun medio de acceso á obra, xa que permite o recoñecemento de elementos e a interiorización de padróns musicais. Neste sentido, a identificación do código musical para a súa aplicación práctica, facilítase cando se complementa con procesos previos de escoita e seguimento da partitura. Ademais, a partir dos materiais musicais asimilados, posibilitase a realización de improvisacións, individuais ou colectivas, libres ou dirixidas, nas que se elaboren novas ideas, empregando a voz, o corpo ou diferentes instrumentos musicais.
- Así mesmo, o emprego destes recursos require a adquisición das habilidades técnicas necesarias para o seu uso. En consecuencia, para o logro desta competencia é fundamental concibir o ensaio como un espazo de lectura, escoita, aprendizaxe e gozo musical compartido, pero tamén de desenvolvemento de habilidades e destrezas expresivas.

OBX4. Realizar proxectos musicais colaborativos, planificando e implementando as súas fases e asumindo funcións diversas dentro do grupo, para favorecer procesos creativos e identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional.

- A participación en proxectos musicais preséntase como unha oportunidade para aplicar as aprendizaxes propias da materia nun marco eminentemente creativo, no que poden seleccionarse materiais musicais previamente traballados ou xerarse outros novos.
- Ao realizar os proxectos de forma colaborativa, promóvese que o alumnado asuma diferentes funcións e que participe activamente e se comprometa en todas as fases do proceso. Esta experiencia permitiralle, desta maneira, descubrir e identificar distintas oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional ligadas á música.
- Así mesmo, o desenvolvemento de proxectos musicais colaborativos contribúe ao cultivo de actitudes de respecto ante a diversidade de opinións, favorecendo o crecemento persoal e social do alumnado.

OBX5. Empregar as posibilidades que ofrecen as tecnoloxías dixitais no ámbito musical, utilizando ferramentas de procesamento do son, de produción audiovisual e de edición de partituras, para desenvolver procesos de escritura, creación e difusión musical.

- As posibilidades que ofrecen as ferramentas e medios tecnolóxicos permítenlle ao alumnado participar no feito musical a través de procesos de edición de partituras e de produción sonora e audiovisual, utilizando diversas aplicacións e programas informáticos. Moitos destes recursos presentan unha interface noutra lingua, principalmente en inglés, co que se favorece, ao mesmo tempo, a adquisición dunha linguaxe técnica musical noutro idioma.
- De igual forma, a difusión das producións musicais ou audiovisuais a través de diferentes plataformas dixitais en Internet amplía o marco comunicativo habitual do alumnado. Neste sentido, é importante que o alumnado avalíe os riscos dos espazos virtuais utilizados, coñeza as medidas de protección de datos persoais e asegure o respecto á propiedade intelectual e aos dereitos de autor.

OBX6. Interpretar un repertorio de obras musicais en formación orquestral (instrumentos Orff ou outros) ou vogal con ou sen acompañamento instrumental, aplicando os coñecementos adquiridos en relación coa linguaxe musical e coas técnicas básicas de interpretación.

- A interpretación dun repertorio de obras de diferentes estilos e épocas en formación orquestral ou vocal, que integren os coñecementos adquiridos da linguaxe musical non só favorece, reforza e consolida a aprendizaxe teórica e práctica dos contidos da materia, senón que tamén pon de manifesto a importancia de coñecer a linguaxe da música e de contribuír coa súa interpretación á transmisión do patrimonio artístico e ao necesario recoñecemento do seu valor intrínseco. Así mesmo, a interpretación dese repertorio en concerto permite, en gran medida, a adquisición dos obxectivos e das competencias clave, á vez que axuda ao desenvolvemento integral do alumnado.

5214 **30.3 Criterios de avaliación e contidos**

5215 **1º curso**

Materia de Linguaxe e Práctica Musical

1º curso

Bloque 1. Linguaxe musical

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Recoñecer e describir os diferentes parámetros do son e elementos musicais dunha obra (rítmicos, melódicos, harmónicos, tímbricos, formais etc.), aplicando estratexias de escoita activa e de lectura analítica de partituras, e utilizando un vocabulario específico adecuado.	OBX1
CA1.2. Describir as sensacións que xera a música e a súa posible vinculación coas características da obra e o contexto en que foi creada, reflexionando e extraendo conclusións sobre aspectos subxectivos inherentes á escoita musical.	OBX1
CA1.3. Describir as principais características dos elementos musicais (melodía, ritmo, harmonía, timbre etc.) presentes en partituras con grafía convencional e non convencional de obras ou fragmentos de distintos estilos e épocas, identificando e analizando os seus elementos.	OBX2
CA1.4. Comparar a representación dos elementos musicais en partituras con diferente grafía, reflexionando sobre os factores que inciden na evolución da notación musical.	OBX2
Contidos	
- Signos de representación musical dos parámetros do son. - A melodía: intervalos simples e compostos. Tipos de escalas (diatónica, cromática, pentatónica, escala do blues etc.). - Escalas modais. A modalidade no folclore e a música pretonal. - O ritmo: compases simples, compostos e de amálgama; ritmos básicos e complexos, irregulares e libres. - Polirritmias e polimetrías. - Grupos de valoración especial. - A harmonía: o fenómeno físico harmónico; círculo de quintas; principais funcións harmónicas na tonalidade; acordes; ligazóns e cadencias; modulacións e progresións tonais con grao de dificultade acorde co nivel do curso e do grupo. - A forma musical: unidades estruturais; formas simples e complexas. - A textura: tipos. - Elementos expresivos da música: dinámica, agónica e articulación; indicacións e termos. - Os elementos musicais (rítmicos, melódicos, harmónicos, formais, tímbricos) na tradición musical occidental, no folclore e nas músicas populares urbanas. - Notación convencional (grafía tradicional) e notación non convencional (introdución á notación da música contemporánea). - Cifrado americano básico: nome das notas, acorde maior e menor. - Estratexias de escoita ou visionado e de análises de pequenas obras ou fragmentos musicais sinxelos, de distintos estilos e épocas, a partir da escoita activa —con ou sen apoio de partitura—. Identificación do estilo e características musicais (agónica, dinámica, compás, ritmo, melodía, instrumentación etc.). - Análise comparada e reflexiva de fragmentos de obras de diferentes épocas con distintas grafías, convencionais e non convencionais. Evolución da notación musical. - A música como forma de expresión. Escoita activa de obras musicais ou fragmentos, e descrición e análise das	

emocións e sensacións. Vinculación ao contexto de creación e ao momento presente.

Bloque 2. Práctica musical

Cráterios de Avaliación	Obxectivos
CA2.1. Ler con autonomía partituras sinxelas, atendendo aos signos de representación dos parámetros do son, con ou sen apoio da audición, e recoñecer auditivamente e transcribir os elementos básicos da música.	OBX3
CA2.2. Executar fragmentos musicais e coreográficos sinxelos, de forma individual ou colectiva, a través da voz, do corpo ou de instrumentos musicais, atendendo ás indicacións da partitura	OBX3
CA2.3. Desenvolver habilidades técnicas para a interpretación vocal, instrumental e coreográfica, utilizando os ensaios como espazos de escoita e de aprendizaxe e aplicando estratexias de memorización musical.	OBX3
CA2.4. Xerar ideas musicais ou coreográficas sinxelas, utilizando diferentes instrumentos, a voz ou o corpo, en improvisacións libres ou dirixidas.	OBX3
CA2.5. Planificar e desenvolver proxectos musicais colaborativos con base en materiais coñecidos ou novos e nos coñecementos adquiridos, asumindo diferentes funcións en todas as fases do proxecto con participación activa, valorando as achegas de todos os integrantes do grupo e descubrindo oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional.	OBX4
CA2.6. Desenvolver proxectos musicais, poñendo en práctica as aprendizaxes adquiridas e utilizando ferramentas de edición de partituras, de procesamento do son e de produción audiovisual.	OBX5
CA2.7. Difundir producións musicais e audiovisuais a través de plataformas dixitais, utilizando contornas seguras e respectando a propiedade intelectual e os dereitos de autor.	OBX5
CA2.8. Interpretar un repertorio de obras musicais de diferentes estilos e épocas en formación orquestral ou vocal, con ou sen acompañamento instrumental, aplicando os coñecementos adquiridos en relación coa linguaxe musical e coas técnicas básicas interpretación.	OBX6

Contidos

- Lectura e execución instrumental e vogal —a primeira vista e preparada—, interiorización e memorización de estruturas musicais sinxelas rítmicas e melódicas, en fragmentos breves e clave de Sol. Compases simples, compostos, mixtos e amálgama. Ritmos irregulares e libres; polirritmias e polimetrías, grupos de valoración especial.
- Identificación auditiva do pulso binario e ternario, dos acentos dos compases binarios, ternarios e cuaternarios e de cambios sinxelos de compás en fragmentos breves.
- Técnicas de realización escrita de ditados rítmicos e melódicos sinxelos a unha voz.
- Interpretación consciente vogal ou instrumental de grafías relativas ás indicacións básicas de articulación, dinámica e agónica.
- Técnicas de interpretación a través da voz, do corpo, dos instrumentos musicais —Orff ou outros obxectos de son—

de fragmentos sinxelos, con ou sen acompañamento instrumental, atendendo ás indicacións da partitura.

- O ensaio, elemento de aprendizaxe e perfeccionamento nas actividades interpretativas.
- Técnicas de memorización nas actividades interpretativas musicais e coreográficas.
- Estratexias e técnicas de improvisación sobre esquemas rítmico-melódicos e harmónicos establecidos ou libres adaptados ao nivel.
- Práctica auditiva ou interpretativa —instrumental e vogal— de estruturas tonais e modais. Estructuras melódicas e harmónicas sinxelas. Intervalos harmónicos e melódicos, simples e compostos.
- Creación de ideas musicais e coreográficas sinxelas a través dos instrumentos musicais, do corpo ou a danza en actividades de imitación e de improvisación, libres ou dirixidas.
- Creación, planificación, desenvolvemento e participación en traballos musicais colaborativos, con base nos coñecementos adquiridos. Asunción de responsabilidades en todas as fases do proxecto, compromiso co rol asignado dentro do grupo e con respecto ás achegas de todos os seus membros.
- Práctica en proxectos musicais das técnicas e aplicacións informáticas de edición e produción sonora, musical e audiovisual. Funcionalidades propias das aplicacións e programas informáticos de licenza libre.
- Difusión de producións musicais e audiovisuais en plataformas dixitais: protección de datos, propiedade intelectual e dereitos de autoría.
- Interpretación vocal ou instrumental (instrumentos Orff ou outros obxectos de son etc.) en formación orquestral ou vocal, con ou sen acompañamento instrumental, de memoria ou con partitura, dun repertorio de obras musicais de diferentes estilos e épocas adecuado ao nivel.

5216 30.4 Orientacións pedagóxicas

5217 A intervención educativa na materia de Linguaxe e Práctica Musical desenvolverá ou seu
5218 currículo e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao
5219 alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha
5220 adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

5221 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
5222 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
5223 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
5224 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
5225 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
5226 nivel de desempeño.

5227 Relación entre os obxectivos da materia de Linguaxe e Práctica Musical e as competencias clave
5228 a través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC

OBX1	1		2		1.1-3.1			1-3.1
OBX2	1-2		2		1.1			2
OBX3	2				1.1-1.2			3.1-3.2
OBX4			3	3	3.2-5	2	1-3	4.1-4.2
OBX5		1		2-3	1.1		1-3	2-4.1
OBX6					1.1-3.1			4.2

5229 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 5230 – A interiorización da aprendizaxe dos contidos teóricos a través dos prácticos, é dicir, o
5231 alumnado adquirirá os coñecementos da linguaxe musical a partir da experiencia.
- 5232 – O fomento de situacións de aprendizaxe que engloben os ámbitos comunicativo, analítico,
5233 expresivo, creativo, emocional e interpretativo.
- 5234 – A adquisición dos obxectivos grazas á escoita activa e a interpretación básica. Estas canles
5235 axudarán o alumnado a pór en valor as diferentes manifestacións musicais do acervo cultural
5236 propio ou alleo.
- 5237 – A participación do alumnado no proceso de ensino-aprendizaxe a través de experiencias,
5238 procesos, retos e tarefas que desenvolvan as súas capacidades de apreciación, análise,
5239 creatividade, imaxinación e sensibilidade.
- 5240 – A procura da mobilización nas actividades propostas dos diferentes recursos aprendidos polo
5241 alumnado, tanto no contexto da materia como noutros previos ou externos, para fomentar retos
5242 alcanzables que o involucren de maneira activa, vinculando ou seu desenvolvemento con
5243 situacións de relevancia universal e social.
- 5244 – A inclusión na metodoloxía aplicada de diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado, a
5245 atención á diversidade na prevención das dificultades de aprendizaxe para así poder pór en
5246 práctica, e a tempo, os mecanismos de reforzo adecuados. Ademais, favorecer a capacidade
5247 do alumnado de aprender por si mesmo promovendo o traballo en equipo.
- 5248 – O exercicio da práctica orquestral e a interpretación en agrupación vocal como recursos
5249 metodolóxicos moi importantes que cómpre ter en conta para a adquisición dos contidos
5250 específicos da materia, dos transversais, dos obxectivos e das competencias clave.
- 5251 – A realización de proxectos colaborativos como os concertos de alumnado, tanto dentro como
5252 fóra do centro, xunto co desenvolvemento doutros proxectos musicais e dancísticos. Estes
5253 proxectos axudarán á resolución cooperativa de problemas, ao reforzo da autoestima a través
5254 da superación persoal, esforzo e disciplina, á autonomía e ás capacidades de reflexión,

- 5255 concentración e memoria; así mesmo, favorecerán as actitudes de compromiso,
5256 responsabilidade, empatía, tolerancia e respecto á diversidade. Ademais de contribuír
5257 especificamente á adquisición da competencia de «aprender a aprender» contribuirán ao
5258 desenvolvemento integral do alumnado.
- 5259 – O uso de música que resulte próxima ao alumnado como elemento motivador.

Borrador

5260 **31 Literatura Dramática**

5261 **31.1 Introducción**

5262 A materia de Literatura Dramática enriquece de xeito innegable o desenvolvemento das
5263 competencias clave do alumnado de bacharelato, posto que amplía a súa conciencia artística e a
5264 súa sensibilidade, ligadas ás calidades expresivas, simbólicas, técnicas, estéticas e sociolóxicas
5265 do xénero teatral. Así mesmo, complementa o trazado seguido para a educación literaria na
5266 ensinanza secundaria e nas materias de Lingua Galega e Literatura, Lingua Castelá e Literatura e
5267 Literatura Universal en bacharelato, polo que leva aparelados similares principios metodolóxicos.
5268 En efecto, a aula de literatura constitúe un espazo privilexiado para o desenvolvemento das dúas
5269 modalidades de lectura abordadas ao longo de toda a escolarización —a lectura guiada e a
5270 lectura autónoma—, o que favorece a confluencia dos seus respectivos corpus. No caso que nos
5271 ocupa e dadas as características do xénero dramático, estas dúas modalidades ábreanse a un
5272 concepto máis amplo de recepción, polo que o acceso ao legado teatral se logra tanto a través da
5273 lectura coma do visionamento audiovisual ou da asistencia a postas en escena. En atención a
5274 esta especificidade, falaremos de recepción guiada e da recepción autónoma cando sexa
5275 pertinente facelo. Este percorrido pola inmensa intertextualidade literaria supón unha oportunidade
5276 magnífica para reflexionar sobre o sentido da literatura, da escritura, da autoría ou da relación co
5277 tempo social desde o que se escribe e desde o que se le. Por último, foméntase a capacidade de
5278 aprender a ser espectador ou espectadora de teatro, comprender a súa importancia e a súa
5279 vocación de creación de conciencia social, constatar e valorar a creación artística ao servizo
5280 dunhas linguaxes específicas e, alén diso, experimentar a práctica dalgunhas técnicas básicas de
5281 lectura dramática.

5282 O enfoque proposto esperta no alumnado unha conciencia artística que resulta moi valiosa
5283 para entender, desde a aula, o proceso de creación e interpretación dunha obra dramática e para
5284 abrir portas á comprensión e á valoración do que chamamos tradición literaria. A isto debe
5285 engadirse que as obras do xénero teatral contan co enorme privilexio de resultaren moi axeitadas
5286 para seren compartidas entre comunidades de lectores e lectoras. A lectura compartida dunha
5287 obra xera unha infinidade de oportunidades para o intercambio de xuízos e perspectivas, para
5288 seguir lendo e investigando os distintos aspectos (de carácter temático, lingüístico, pragmático
5289 etc.) que a conforman, así como para producir diferentes textos. Para isto, desenvolven unha
5290 función moi importante os clubs de lectura dos centros educativos. Esta retroalimentación dos
5291 procesos de lectura ofrece un camiño enriquecedor para a configuración da identidade dos
5292 alumnos e alumnas como lectores e escritores de literatura, como público teatral e cultural, así

5293 como para a sistematización de metodoloxías que modelan esta identidade, potenciando o
5294 desenvolvemento da competencia en comunicación lingüística.

5295 A materia permite, alén diso, a apropiación dun mapa de referencias arredor do xénero
5296 dramático ao longo da historia, ofrecendo técnicas de análise que lle permitan ao alumnado
5297 comprender, interpretar e gozar das diferentes artes escénicas, así como coñecer a relación cos
5298 seus contextos históricos e culturais de produción e representación escénica, que a maior parte
5299 das veces non son coincidentes, ao tempo que convida ao cuestionamento crítico dun canon que
5300 deixou fóra grande parte das obras escritas por mulleres ou por autoras e autores galegos e
5301 doutras latitudes. A ampliación dos imaxinarios contribúe sen dúbida á cohesión social, á
5302 educación intercultural e á coeducación. Así mesmo, a lectura compartida e autónoma de clásicos
5303 da literatura dramática galega, lusófona, castelá e universal, a deliberación argumentada ao redor
5304 deles, o desenvolvemento de procesos de indagación, as actividades de apropiación e recreación
5305 dos clásicos contribúen tamén de maneira decisiva ao desenvolvemento das competencias clave.

5306 O currículo de Literatura Dramática vertébrase sobre cinco obxectivos. En primeiro lugar, o
5307 desenvolvemento de habilidades de interpretación de clásicos da literatura dramática, tanto lidos
5308 coma vistos en escena, que teñan en conta as relacións internas dos elementos construtivos da
5309 obra co sentido desta, así como a súa vinculación co contexto de produción e o seu lugar na
5310 tradición literaria, sen esquecer as especiais características de recepción do xénero e pondo
5311 tamén especial énfase nos modos de lectura dramatizada e grupal. En segundo lugar, a aplicación
5312 de estratexias de lectura e de recepción como público de obras de teatro de maneira autónoma,
5313 de modo que se aproveiten os mapas de referencia xurdidos da recepción guiada e compartida na
5314 aula para construír a súa identidade como espectador ou espectadora teatral. O terceiro obxectivo
5315 céntrase na lectura comparada de obras de diferentes épocas da literatura galega, lusófona,
5316 castelá e universal, contextos e linguaxes artísticas que permitan constatar a existencia de
5317 universais temáticos, arquetipos de personaxes e canles formais recorrentes ao longo da historia
5318 do xénero. Este terceiro obxectivo busca tamén analizar os vínculos entre o texto dramático e as
5319 súas distintas postas en escena ao longo do tempo, incluíndo adaptacións cinematográficas, ao
5320 tempo que favorece a apropiación dun marco de referencias compartidas e dun mapa cultural que
5321 permita contextualizar as futuras experiencias teatrais, literarias e artísticas ás que o alumnado
5322 vaia tendo acceso. En cuarto lugar, desenvólvese un obxectivo dedicado á práctica da escritura
5323 teatral. Por último, encontramos a participación no debate cultural arredor do canon literario e a
5324 necesidade de incorporar a el outras obras dramáticas que dean conta da diversidade de olladas
5325 sobre o mundo e a importancia da literatura na construción de imaxinarios.

5326 Os criterios de avaliación, de enfoque inequivocamente competencial, atenden aos
5327 coñecementos, destrezas e actitudes relativos á interpretación de textos dramáticos e

5328 representacións teatrais, á formulación de xuízos de valor argumentados sobre as obras, á
5329 creación de textos de intención literaria e á conformación dun mapa cultural que permita a
5330 inscrición destas no seu contexto sociohistórico, literario e cultural. Todo isto reclama a
5331 diversificación de instrumentos e ferramentas de avaliación ao servizo do diagnóstico e a mellora
5332 das habilidades vinculadas á recepción, produción e interacción oral e escrita, así como os
5333 procesos de investigación e o desenvolvemento do pensamento crítico.

5334 Dado que o encontro entre textos e persoas lectoras ou espectadoras constitúe o núcleo
5335 central da materia, os saberes organízanse arredor de catro bloques vinculados á recepción
5336 guiada (bloques 1, 2 e 3) e á recepción autónoma (bloque 4) de clásicos e obras relevantes da
5337 literatura dramática. O corpus é polo tanto coincidente, aínda que se desenvolven estratexias
5338 diferenciadas para unha modalidade e outra de lectura. O primeiro dos bloques, relacionado coa
5339 construción guiada e compartida de sentidos a partir da lectura, do visionamento e da asistencia
5340 teatral iníciase, alén diso, co achegamento ás especificidades da arte teatral, prestando atención
5341 tanto ao texto como á realización escénica e á recepción do espectáculo. En canto á selección de
5342 textos, apóstase por un corpus aberto que convida o profesorado á configuración de itinerarios
5343 arredor dunha obra que será obxecto de recepción guiada e compartida na aula. Organizada en
5344 relación a catro eixes temáticos —teatro do eu, os outros, o mundo, o metateatro—, a
5345 presentación non ten pretensións nin de limitar nin de esgotar as posibilidades de construción de
5346 itinerarios, non constitúen un catálogo de prescricións xustapostas. O seu obxectivo é facilitarlle
5347 ao profesorado exemplos para a construción de itinerarios de progreso adaptados á diversidade e
5348 ás necesidades do alumnado.

5349 Non se pretende, por tanto, que ao longo do curso se esgoten todas as posibilidades que a
5350 proposta entraña, senón que cada docente seleccione un número determinado de obras e que
5351 elixa un foco que lle permita vinculalas a outras obras doutros contextos culturais ou moldes
5352 xenéricos para proceder posteriormente á lectura comparada dunhas e outras, así como á
5353 exploración das postas en escena que puideran ter ao longo do tempo. Estes itinerarios han de
5354 permitir unha aproximación a diferentes momentos, contextos de escritura, produción escénica e
5355 recepción, conflitos, arquetipos literarios e de personaxes, canles e formas de expresión, así como
5356 á lectura comparada de textos clásicos e contemporáneos, nacionais e estranxeiros, literarios e
5357 non literarios (historiográficos, de crítica literaria ou doutros códigos artísticos, incluída a escena
5358 teatral, a ficción audiovisual e dixital contemporánea).

5359 A materia de Literatura Dramática permite, en definitiva, ir descubriendo ao alumnado, a
5360 través da súa experiencia como lector ou como público teatral, o desenvolvemento das súas
5361 propias capacidades artísticas, creativas e interpretativas, e ir comprendendo así a necesaria
5362 relación entre os seus aspectos teóricos e prácticos. É fundamental unha dinámica de traballo con

5363 constantes alusións á práctica teatral e ás posibles situacións escénicas que percorren tempos e
5364 lugares moi diversos a partir do texto. Os alumnos e as alumnas desenvólvense así en aspectos
5365 como o literario, o estético e o cultural que, unidos ao aumento da súa sensibilidade, poden
5366 facilitar unha experiencia vital máis plena que lles axude a valorar a diversidade e a eliminar
5367 prexuízos e estereotipos sociais. Trátase, en esencia, de contribuír ao enriquecemento do acervo
5368 cultural do alumnado e das súas posibilidades de expresión, aprendendo a apreciar tanto a beleza
5369 das obras, espectáculos e montaxes teatrais que ilustraron culturas pasadas, como as que
5370 sustentan o noso presente e avanza o noso futuro.

5371 Así mesmo, en contrapartida, as alumnas e os alumnos de Literatura Dramática tamén poden
5372 converterse en importantes dinamizadores culturais do seu centro, dentro e fóra das aulas, tanto
5373 nas actividades escolares coma extraescolares. O coñecemento e o desenvolvemento dos
5374 contidos propios da materia permitiralles seren pezas clave para promover actuacións que
5375 impliquen o resto da comunidade educativa (representacións teatrais, lecturas dramatizadas,
5376 teatro radiofónico etc.).

5377 31.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Ler obras da literatura dramática galega, lusófona, española e universal ou ver a súa posta en escena, atendendo tanto ás relacións internas dos elementos constitutivos do xénero e as súas funcións nas obras como ás relacións externas das obras co seu contexto de produción e a súa inscrición na tradición cultural para alongar as posibilidades de gozo da literatura dramática e para estimular a creatividade literaria e artística.

- Este obxectivo ten a función de desenvolver habilidades de interpretación que permitan o acceso a obras relevantes do patrimonio dramático, que faciliten a verbalización dun xuízo de valor fundamentado sobre as lecturas ou as representacións dramáticas apoiado na súa apreciación estética e que axude a construír un mapa cultural que conxugue os horizontes galegos e estatais cos europeos e universais e as obras teatrais con outras manifestacións artísticas. A meta é conseguir unha fruición consciente e elaborada ao redor do xénero teatral.
- No entanto, non se trata de acometer unha historia da literatura dramática de pretensións enciclopédicas, senón de seleccionar un número reducido de obras que serán obxecto de lectura guiada e compartida na aula —ou nun espazo escénico— e que irán acompañadas dun conxunto de textos e representacións que permitirán tanto a súa contextualización histórica e cultural como a súa inscrición na tradición literaria e escénica, o acceso á historia das súas interpretacións e o diálogo con outras formas artísticas clásicas e contemporáneas.
- Do mesmo xeito, desenvolverase convenientemente a lectura dramatizada, colectiva e en voz alta, prestando especial atención á configuración de situacións e escenas e pondo énfase nas emocións e na intensidade das palabras, nun proceso de aula con constantes alusións á práctica teatral e ás posibles situacións escénicas a partir do texto.

OBX2. Ler ou ver en escena de maneira autónoma obras relevantes da literatura dramática galega, lusófona,

española e universal como fonte de pracer e de coñecemento; seleccionar de maneira orientada, con criterio propio e coa consulta de recomendacións especializadas aquelas que mellor se axustan aos gustos, intereses e necesidades persoais; diversificar formas de acceso ao feito teatral e compartir experiencias de recepción, para forxar un criterio propio e como público de teatro para construír a propia identidade literaria e para gozar da súa dimensión social.

- Desenvolver este obxectivo implica avanzar na consolidación da autonomía e na construción da propia identidade lectora, artística e cultural, esencial para o mantemento do hábito como lector e público escénico máis alá da vida escolar, dedicando un tempo periódico e constante á lectura individual e á participación e ao gozo de eventos teatrais e das artes escénicas en xeral, así como á reflexión que permita establecer relacións entre os textos lidos, as súas diversas representacións e adaptacións a outros medios, como o cinema, a televisión ou os diversos formatos dixitais. A confluencia do corpus propio da modalidade de recepción guiada co da modalidade de recepción autónoma, constituído en ambos os casos por clásicos e obras relevantes da literatura dramática de todos os tempos, propicia a provisión de mapas de referencia que permitan a construción de itinerarios de progreso. A apropiación de habilidades de interpretación capaces de vencer as resistencias que ofrecen as obras e representacións teatrais de certa complexidade favorece o desenvolvemento de criterios de selección, imprescindibles na formación dun lector e espectador teatral autónomo.
- Isto supón ampliar as formas de gozo, a diversidade e a complexidade dos textos apreciados —que inclúa o contacto con formas literarias actuais, así como con prácticas culturais emerxentes e outras coma o cinema ou a ficción en televisión— e a capacidade de expresar a experiencia de recepción como lectores ou como público. Trátase de ampliar a bagaxe de lecturas teatrais e, por conseguinte, de enriquecer as formas de ler as obras para poder apreciar, progresivamente, a súa proposta estética, alén de poder ampliar os elementos en que se sustente a formulación da experiencia para valoralas, o que inclúe a identificación da intertextualidade entre os textos, así como a indagación e a lectura de ensaio relacionado coas lecturas e coas representacións teatrais.

OBX3. Establecer vínculos entre obras dramáticas de diferentes épocas (da literatura galega, lusófona, española e universal), contextos e linguaxes artísticas para constatar a existencia de universais temáticos, tipoloxías de personaxes e canles formais recorrentes ao longo da historia e para recoñecer semellanzas e diferenzas en función dos seus respectivos contextos de produción e da interrelación entre literatura e sociedade.

- Este obxectivo incide na importancia de progresar, no marco dos itinerarios de recepcións guiadas establecidos polo profesorado, na aprehensión do funcionamento do fenómeno teatral, afondando na noción de texto teatral e nos elementos de significación da realización escénica e no sistema estilístico cando as obras son representadas. Para isto, será necesario sustentar a aprendizaxe en procesos de indagación e de construción compartida da interpretación das obras, o que inclúe a análise comparativa entre os textos dramáticos e as súas diversas postas en escena e entendendo as funcións e os efectos das distintas convencións a partir das cales se constrúe o teatro.
- Así mesmo, a indagación, a investigación e a comparación constantes entre distintas obras, as súas postas en escena, adaptacións cinematográficas ou outras representacións artísticas relacionadas conducirán á constatación da existencia de temas, tópicos e personaxes universais, así como á comprensión da flutuación histórica de recursos expresivos e valores éticos e estéticos, todo o cal configura a arte do teatro en xeral, e o xénero literario dramático en particular, como artefacto ideolóxico determinante na construción dos imaxinarios colectivos.
- Trátase, en definitiva, de seleccionar para a lectura guiada e compartida na aula algunhas obras relevantes do patrimonio literario de xénero dramático —un patrimonio que ha de incorporar a obra de mulleres escritoras— en

función da súa pertinencia para mostrar elementos relevantes da construción e funcionamento do teatro e das relacións que establecen con outros textos e cos valores ideolóxicos e estéticos do seu contexto de produción, así como da súa capacidade de iluminar, comprender e explicar o noso presente.

OBX4. Empregar as capacidades expresivas e creativas necesarias para a recreación ou creación de textos dramáticos, utilizando os elementos que configuran o xénero, así como diferentes técnicas para compor a acción dramática, o deseño de personaxes e a configuración de situacións e escenas.

- A ensinanza da escritura teatral, quizais menos atendida na aula fronte á doutros xéneros literarios e tamén fronte aos xogos de teatralización de textos xa escritos, posúe un potencial expresivo e creativo para a promoción dun coñecemento diverso e experimentado das artes escénicas, que contribúe de maneira innegable ao desenvolvemento de persoas autónomas, participativas, solidarias, creativas e con cultura artística. A escritura dramática resulta moi adecuada como fonte de aprendizaxes lingüísticas, literarias e comunicativas. Conta, alén diso, coa vantaxe de relacionar de forma moi explícita a linguaxe oral e a escrita, co que promove a mellora de ambas as formas de expresión. Por último, a conflitividade dramática subxacente ao xénero teatral facilita a expresión íntima e persoal dos e das adolescentes e da xuventude, xa sexa sobre si mesmos ou sobre a súa visión do mundo.
- Este obxectivo require, por tanto, que a escritura dramática non sexa vista como un proceso meramente reprodutivo ou de imitación de determinada concepción de espectáculos moi presentes xa no seu imaxinario. Máis ben ao contrario, debe partir dun coñecemento o máis sistemático posible, aínda que nun nivel básico, da estrutura da obra teatral na súa dupla vertente de texto dramático e de representación escénica a través dos diversos textos e representacións visitados nos itinerarios da materia. Deste xeito, fávorecese unha verdadeira procura de novas posibilidades creativas no alumnado, relacionando conceptos, identificando e modificando personaxes, escenarios, ambientes, conflitos, problemas e solucións arredor de situacións de experimentación dramática e propiciando sempre o desenvolvemento da súa propia intencionalidade creativa.

OBX5. Participar na construción dun canon literario dramático galego, lusófono, español e universal que integre a perspectiva de experiencia das mulleres e das voces galegas e doutras latitudes a través da lectura, do visionamento ou da asistencia a representacións de obras teatrais de escritoras ou de personaxes femininas esenciais que supere os marcos da cultura occidental para establecer contrapuntos de interese, respecto e sensibilidade fronte a outras voces e para desenvolver o pensamento crítico a respecto da construción discursiva do mundo e dos seus imaxinarios.

- A sensibilidade contemporánea e os estudos literarios recentes coinciden ao sinalaren clamorosas ausencias na construción do canon literario. Ausentes as mulleres, ausentes tamén as voces non occidentais e das linguas periféricas, faise inescusable unha reconstrución do canon que incorpore unhas e outras, ao tempo que indaga nas causas da súa exclusión. Se a literatura e a arte son axentes determinantes nas construcións dos imaxinarios —a construción social dos xéneros, a configuración dun “nós” fronte aos “outros” ou o trazado de modelos sentimentais e amorosos—, a educación literaria, neste caso ao redor do xénero dramático, debe incorporar habilidades de lectura, interpretación e reapropiación dos textos que desenvolvan unha ollada distanciada e que favorezan unha reflexión crítica da construción discursiva do mundo. Isto permitirá recoñecer e descartar actitudes inconscientemente sexistas e etnocéntricas ou racistas.
- Para tal fin, a selección das obras obxecto de lectura compartida, así como os fragmentos e representacións teatrais a ela asociados, deben incorporar mostras representativas dun patrimonio autenticamente universal, con

presenza de mulleres escritoras, de personaxes femininas destacables e de obras non occidentais, ao tempo que o fío condutor dalgún destes itinerarios pode pór o foco precisamente nestes aspectos. A presentación dun corpus de textos organizados tematicamente pretende favorecer estas apostas.

5378 **31.3 Criterios de avaliación e contidos**

5379 **2º curso**

Materia de Literatura Dramática 2º curso	
Bloque 1. Construción guiada: a arte teatral	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Explicar e argumentar a interpretación das obras teatrais lidas ou vistas como espectador ou espectadora a partir da análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	OBX1
CA1.2. Ler en voz alta e colectivamente fragmentos e obras teatrais prestando especial atención á configuración de situacións e escenas; pondo énfase nas emocións, na intensidade das palabras e nos elementos prosódicos e mostrando motivación, interese e capacidade para a implicación en tarefas colectivas.	OBX1
CA1.3. Elaborar unha interpretación persoal a partir da lectura, do visionamento ou da asistencia a obras relevantes da literatura galega, lusófona, española e universal que atenda a aspectos temáticos, de xénero e subxénero, a elementos da estrutura e ao estilo e valores éticos e estéticos das obras e que estableza vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e culturais.	OBX2
CA1.4. Comparar textos ou fragmentos teatrais entre si ou coa súa posta en escena, adaptación cinematográfica ou outras representacións artísticas relacionadas, argumentando oralmente ou por escrito os elementos de semellanza e contraste, tanto no relativo a aspectos temáticos e de contido coma formais e expresivos e con atención aos valores éticos e estéticos das obras.	OBX3
CA1.5. Desenvolver proxectos de investigación que dean lugar a unha exposición oral, un ensaio ou unha presentación multimodal arredor dunha cuestión que estableza vínculos argumentados entre obras da literatura dramática obxecto de lectura guiada e as súas postas en escena ou outros textos e manifestacións artísticas de onte e de hoxe, en función de temas, tópicos, estruturas, personaxes, linguaxe, recursos expresivos e valores éticos e estéticos e que amose a implicación e a resposta persoal do lector ou lectora na obra.	OBX3
CA1.6. Elaborar de xeito individual ou colectivo unha exposición multimodal que sitúe os textos teatrais lidos ou vistos no seu horizonte histórico-cultural e que ofrezca unha panorámica de conxunto	OBX3

sobre xéneros, estilos e obras relevantes da literatura dramática universal galega, lusófona, española e universal.	
CA1.7. Crear textos teatrais persoais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e con axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos teatrais significativos nos que se empreguen as convencións formais do xénero, atendendo especialmente ás súas dúas secuencias textuais básicas (diálogo e anotacións) e ao reflexo dos elementos de significación (espazo e obxectos escénicos, iluminación e son, deseño de personaxes ou códigos interpretativos) no texto escrito.	OBX4
CA1.8. Realizar un proxecto de investigación sobre autoras de relevancia, personaxes femininas esenciais, obras teatrais de contextos galegos, doutras latitudes ou sobre cuestións temáticas ou formais que acheguen unha ollada diversa e crítica sobre a construción de imaxinarios que propón a tradición literaria.	OBX5
CA1.9. Elaborar comentarios críticos ou recensións de textos teatrais, xa sexan orais ou escritos, participar en debates ou mesas redondas sobre lecturas, visionamentos e representacións teatrais nas que se incorpore a perspectiva de xénero e se poña cuestión a mirada etnocéntrica propia do canon occidental, así como calquera outro discurso predominante na nosa sociedade que supoña opresión sobre calquera minoría.	OBX5
Contidos	
- O texto teatral. Definición e elementos. - O libreto: actos, cadros e escenas; diálogo, monólogo e aparte; didascalias e anotacións; <i>drammatis personnae</i>. - Estrutura interna da acción: conflito, situación e personaxes; construción dramática e posdramática; linguaxe e estilo. - A personaxe teatral. - Caracterización da personaxe dramática: planos, funcións, personaxe e acción, xerarquía, significado. - Modelos, tipoloxías e evolución da personaxe teatral desde as súas orixes ata a crise da personaxe no teatro moderno. - A realización escénica e o sistema estilístico. - Espazo escénico-escenográfico e obxecto escénico. - Deseño de personaxe: vestiario, máscara e maquillaxe. - Espazo sonoro, deseño de iluminación e recursos audiovisuais. - Traballo actoral e códigos interpretativos. - A recepción teatral: a relación co público. - Catarse, estrañamento e participación.	
Bloque 2. Construción guiada: temas e formas da literatura dramática	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Explicar e argumentar a interpretación das obras teatrais lidas ou vistas como espectador ou	OBX1

espectadora a partir da análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	
CA2.2. Elaborar unha interpretación persoal a partir da lectura, do visionamento ou da asistencia a obras relevantes da literatura galega, lusófona, española e universal que atenda a aspectos temáticos, de xénero e subxénero, a elementos da estrutura e ao estilo e valores éticos e estéticos das obras e que estableza vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e culturais.	OBX2
CA2.3. Comparar textos ou fragmentos teatrais entre si ou coa súa posta en escena, adaptación cinematográfica ou outras representacións artísticas relacionadas, argumentando oralmente ou por escrito os elementos de semellanza e contraste tanto no relativo a aspectos temáticos e de contido coma formais e expresivos e con atención aos valores éticos e estéticos das obras.	OBX3
CA2.4. Elaborar de xeito individual ou colectivo unha exposición multimodal que sitúe os textos teatrais lidos ou vistos no seu horizonte histórico-cultural e que ofrezca unha panorámica de conxunto sobre xéneros, estilos e obras relevantes da literatura dramática universal galega, lusófona, española e universal.	OBX3
CA2.5. Realizar un proxecto de investigación sobre autoras de relevancia, personaxes femininas esenciais, obras teatrais de contextos galegos e doutras latitudes ou sobre cuestións temáticas ou formais que acheguen unha ollada diversa e crítica sobre a construción de imaxinarios que propón a tradición literaria.	OBX55

Contidos

- O teatro do eu: as personaxes como modelos vitais.
 - Teatro biográfico: A construción do suxeito teatral e a indagación nas grandes interrogantes da condición humana: identidade, amor, dor, morte etc.
 - Texto autobiográfico: intimidade, testemuño e autorreferencialidade.
- Vivir cos outros: o teatro como modelo de interpretación das relacións humanas.
 - Traxedia: o ser humano, o destino e a ética.
 - Drama: liberdade individual e convencións sociais.
 - Comedia: humor comprobante, humor crítico.
- Vivir no mundo: función e sentido do teatro.
 - Mitoloxías e cosmogonías: teatro crítico e relixioso de tradición galega, lusófona, española e universal.
 - Reproducir o mundo: os realismos, o teatro como escola ou crítica de costumes.
 - Teatro comprometido: teatro político, teatro documento, teatro épico.
 - Teatro con perspectiva de xénero. Visibilización do universo feminino.
 - Imaxinar o mundo: comedia de maxia, simbolismo, vangardas, teatro posdramático etc.
- O teatro fala do teatro.

- Metaficción teatral.

Bloque 3. Construción guiada: estratexias de análise, interpretación e creación de textos teatrais

Craterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Explicar e argumentar a interpretación das obras teatrais lidas ou vistas como espectador ou espectadora a partir da análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	OBX1
CA3.2. Ler en voz alta e colectivamente fragmentos e obras teatrais prestando especial atención á configuración de situacións e escenas; pondo énfase nas emocións, na intensidade das palabras e nos elementos prosódicos e mostrando motivación, interese e capacidade para a implicación en tarefas colectivas.	OBX1
CA3.3. Elaborar unha interpretación persoal a partir da lectura, do visionamento ou da asistencia a obras relevantes da literatura galega, lusófona, española e universal que atenda a aspectos temáticos, de xénero e subxénero, a elementos da estrutura e ao estilo e valores éticos e estéticos das obras e que estableza vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e culturais.	OBX2
CA3.4. Participar en conversas literarias de maneira que se compartan as propias experiencias de lectura, de visionamento ou de asistencia teatral coa axuda dunha metalinguaxe específica.	OBX2
CA3.5. Comparar textos ou fragmentos teatrais entre si ou coa súa posta en escena, adaptación cinematográfica ou outras representacións artísticas relacionadas, argumentando oralmente ou por escrito os elementos de semellanza e contraste tanto no relativo a aspectos temáticos e de contido coma formais e expresivos e con atención aos valores éticos e estéticos das obras.	OBX3
CA3.6. Desenvolver proxectos de investigación que dean lugar a unha exposición oral, a un ensaio ou a unha presentación multimodal arredor dunha cuestión que estableza vínculos argumentados entre obras da literatura dramática obxecto de lectura guiada e as súas postas en escena ou outros textos e manifestacións artísticas de onte e de hoxe, en función de temas, tópicos, estruturas, personaxes, linguaxe, recursos expresivos e valores éticos e estéticos, e que amose a implicación e a resposta persoal do lector ou lectora na obra.	OBX3
CA3.7. Crear textos teatrais persoais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e con axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos teatrais significativos en que se empreguen as convencións formais do xénero, atendendo especialmente ás súas dúas secuencias textuais básicas (diálogo e anotacións ou didascalias) e ao reflexo dos elementos de significación (espazo e obxectos escénicos, iluminación e son, deseño de personaxes ou códigos interpretativos) no texto escrito.	OBX4
CA3.8. Realizar un proxecto de investigación sobre autoras de relevancia, personaxes femininas	OBX5

esenciais, obras teatrais de contextos galegos e doutras latitudes ou sobre cuestións temáticas ou formais que acheguen unha ollada diversa e crítica sobre a construción de imaxinarios que propón a tradición literaria.	
CA3.9. Elaborar comentarios críticos ou recensións de textos teatrais, xa sexan orais ou escritos; participar en debates ou mesas redondas sobre lecturas, visionamentos ou asistenciaes teatrais en que se incorpore a perspectiva de xénero e se poña en cuestión a ollada etnocéntrica propia do canon occidental, así como calquera outro discurso predominante na nosa sociedade que supoña opresión sobre calquera minoría.	OBX5
Contidos	
- Participación na construción compartida da interpretación das obras dramáticas a través de discusións ou conversas literarias. - Relación entre os elementos constitutivos do xénero dramático e a construción do sentido da obra. Efectos na recepción dos seus recursos expresivos. A interacción co público. - Utilización de información sociohistórica, cultural e artística para construír a interpretación das obras e comprender o lugar que ocupan na tradición literaria. - Establecemento de vínculos intertextuais entre obras e outras manifestacións artísticas, en función de temas, tópicos, estruturas e linguaxe. Elementos de continuidade e ruptura. - Indagación arredor do funcionamento do teatro como artefacto ideolóxico determinante na construción dos imaxinarios sociais, facendo especial fincapé na perspectiva de xénero. - Expresión argumentada da interpretación de obras e fragmentos dramáticos, integrando os diferentes aspectos analizados e atendendo aos seus valores culturais, éticos e estéticos. A recensión teatral. - Lectura expresiva e dramatización dos textos atendendo aos procesos de comprensión e de oralización implicados e aos trazos esenciais da interpretación teatral. - Creación dos textos teatrais a partir da apropiación das convencións da linguaxe literaria e en referencia a modelos dados (imitación, transformación, continuación etc.).	
Bloque 4. Recepción autónoma de obras relevantes da literatura dramática e participación en conversacións literarias e en intercambios de recomendacións.	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Explicar e argumentar a interpretación das obras teatrais lidas ou vistas como espectador ou espectadora a partir da análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	OBX1
CA4.2. Elaborar unha interpretación persoal a partir da lectura, do visionamento ou da asistencia a obras relevantes da literatura galega, lusófona, española e universal que atenda a aspectos temáticos, de xénero e subxénero, a elementos da estrutura e ao estilo e valores éticos e estéticos das obras e que estableza vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e	OBX2

culturais.	
CA4.3. Acceder de diversas formas á cultura literaria dramática galega, lusófona, española e universal no marco dun itinerario lector persoal que enriqueza, de forma consciente e sistemática, a propia identidade lectora e como público teatral.	OBX2
CA4.4. Participar en conversas literarias de maneira que se compartan as propias experiencias de lectura, de visionamento ou de asistencia teatral coa axuda dunha metalinguaxe específica.	OBX2
CA4.5. Comparar textos ou fragmentos teatrais entre si ou coa súa posta en escena, adaptación cinematográfica ou outras representacións artísticas relacionadas, argumentando oralmente ou por escrito os elementos de semellanza e contraste, tanto no relativo a aspectos temáticos e de contido coma formais e expresivos e con atención aos valores éticos e estéticos das obras.	OBX3
CA4.6. Desenvolver proxectos de investigación que dean lugar a unha exposición oral, a un ensaio ou a unha presentación multimodal arredor dunha cuestión que estableza vínculos argumentados entre obras da literatura dramática obxecto de lectura guiada e as súas postas en escena ou outros textos e manifestacións artísticas de onte e de hoxe, en función de temas, tópicos, estruturas, personaxes, linguaxe, recursos expresivos e valores éticos e estéticos, e que amose a implicación e a resposta persoal do lector ou lectora na obra.	OBX3
CA4.7. Realizar un proxecto de investigación sobre autoras de relevancia, personaxes femininas esenciais, obras teatrais de contextos galegos e doutras periferias ou latitudes ou sobre cuestións temáticas ou formais que acheguen unha ollada diversa e crítica sobre a construción de imaxinarios que propón a tradición literaria.	OBX5
CA4.8. Elaborar comentarios críticos ou recensións de textos teatrais, xa sexan orais ou escritos; participar en debates ou mesas redondas sobre lecturas, visionamentos ou asistencias teatrais en que se incorpore a perspectiva de xénero e se poña cuestión a ollada etnocéntrica propia do canon occidental, así como calquera outro discurso predominante na nosa sociedade que supoña opresión sobre calquera minoría.	OBX5

Contidos

- Selección das obras de maneira autónoma e coa axuda do profesorado ou persoas especializadas.
- Participación activa no circuito literario, lector e teatral nun contexto presencial e dixital.
- Definición dos gustos dramáticos persoais diversificando o corpus lido ou visto en tanto que espectador ou espectadora, atendendo aos circuitos culturais do teatro.
- Expresión da experiencia lectora ou como público utilizando unha metalinguaxe específica e elaboración dunha interpretación persoal que atenda a aspectos temáticos e estruturais, de realización escénica e de sistema estilístico.
- Mobilización da propia experiencia persoal, lectora e teatral para establecer vínculos de maneira argumentada entre a obra lida ou observada e aspectos da actualidade, así como con outros textos e manifestacións artísticas, incluídas prácticas culturais emerxentes.
- Recomendación das lecturas e postas en escena en soportes variados, atendendo a aspectos temáticos, formais e

intertextuais.

31.4 Orientacións pedagóxicas

A intervención educativa na materia de Literatura Dramática desenvolverá o seu currículo e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá de considerar a relación existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos seus descritores operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á finalidade buscada, así como empregalos para verificar o adecuado grao de adquisición e o nivel de desempeño.

Relación entre os obxectivos da materia de Literatura Dramática e as competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	4				5	1		1-2-3.1-3.2-4.2
OBX2	2-4			2	1.2-5		3	1-2-3.1
OBX3	1-4		2	1	5	1		1-2
OBX4	1			3	3.2		1-3	2-3.1-3.2-4.1-4.2

Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en equipo. Neste sentido, convén pór a énfase na atención á diversidade, na prevención das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto como se detecten estas dificultades.
- A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade. Algunhas suxestións para a creación de proxectos significativos son: a ilustración dunha obra dramática,

- 5402 a creación dun cómic con xeradores informáticos, a composición dun videoclip ao redor do
5403 argumento dunha obra teatral, a identificación de tópicos literarios en cancións, a creación dun
5404 telexornal literario con noticias relacionadas con movementos, tendencias, obras e autores de
5405 teatro, tanto galegos coma estranxeiros. Finalmente, recoméndase partir da confección de
5406 discursos que respondan aos diferentes moldes xenéricos ao redor de modelos recreados,
5407 incidindo especialmente nas estratexias que constitúen o proceso de escritura: a planificación
5408 do escrito, a redacción ou textualización a partir de borradores e a revisión destes antes da
5409 composición definitiva.
- 5410 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
5411 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital e o fomento da creatividade, do
5412 espírito científico e do emprendemento. A adquisición destas destrezas pode acadarse a través
5413 da lectura de distintos tipos de textos dramáticos, da súa comprensión e da reflexión ao redor
5414 deles, tendo presente que esta non debe organizarse en saberes disciplinares estancos e
5415 descontextualizados que prolonguen a separación entre a reflexión lingüística e o uso da lingua
5416 ou entre a reflexión literaria e o gozo de ler. Pola contra, debe adaptarse á realidade cambiante
5417 dun alumnado que vive inmerso nunha sociedade dixital e que é quen de procurar información
5418 de maneira inmediata a través das TIC, ampliando progresivamente a capacidade de
5419 comprensión e expresión oral e escrita, así como a súa educación literaria en xeral e a teatral
5420 en particular.
- 5421 – As actuacións encamiñadas a que o alumnado descubra as súas propias capacidades
5422 artísticas, creativas e interpretativas, a través da súa experiencia como lector ou como público
5423 teatral, o que lle permitirá comprender a necesaria relación entre os seus aspectos teóricos e
5424 prácticos.
- 5425 – O emprego dunha dinámica de traballo con constantes alusións á práctica teatral e ás posibles
5426 situacións escénicas que percorren tempos e lugares moi diversos a partir do texto, o que
5427 contribuirá ao desenvolvemento do alumnado en aspectos como o literario, o estético e o
5428 cultural que, unidos ao crecemento da súa sensibilidade, poden facilitar unha experiencia vital
5429 máis plena que lles axude a abrazar a diversidade e a eliminar prexuízos e estereotipos
5430 sociais.
- 5431 – O enriquecemento do acervo cultural do alumnado e das súas posibilidades de expresión,
5432 aprendendo a apreciar tanto a beleza das obras, espectáculos e montaxes teatrais que
5433 ilustraron culturas pasadas como as que sustentan o noso presente e avanza cara ao futuro.
- 5434 – O fomento da capacidade de aprender a ser espectador ou espectadora de teatro, comprender
5435 a súa importancia e a súa vocación de creación de conciencia social, constatar e valorar a
5436 creación artística ao servizo dunhas linguaxes específicas e, alén diso, experimentar a práctica

- 5437 dalgunhas técnicas básicas de lectura dramática. A asistencia a representacións teatrais
5438 axudaría a conseguir este fin.
- 5439 – A énfase na lectura comparada de textos clásicos e contemporáneos galegos, lusófonos,
5440 españois e estranxeiros, literarios e non literarios (historiográficos, de crítica literaria ou doutros
5441 códigos artísticos, incluída a escena teatral, a ficción audiovisual e dixital contemporánea) que
5442 lle permita vinculalas con outras obras doutros contextos culturais ou moldes xenéricos, así
5443 como coa exploración de postas en escena que puidesen ter ao longo do tempo.
- 5444 – O desenvolvemento do pensamento crítico e o cuestionamento dun canon que deixou fóra gran
5445 parte das obras escritas por mulleres ou por autoras e autores galegos ou doutras latitudes e a
5446 configuración dun novo canon dramático cun corpus de obras que dean conta da diversidade
5447 de olladas sobre o mundo e a importancia da literatura na construción de imaxinarios.
- 5448 – A aplicación da metodoloxía de aprendizaxe-servizo, propiciando a colaboración con outros
5449 centros escolares ou outras institucións socioculturais da contorna. As representacións teatrais,
5450 teatro radiofónico, contacontos, dramatizacións en colexios, centros de maiores, centros de
5451 persoas con diversidade funcional, asociacións culturais etc. non só contribuirán a que o
5452 alumnado se sinta útil para a súa comunidade, senón tamén a consolidar os coñecementos
5453 adquiridos na aula.
- 5454 – O afondamento e a posta en valor da escena galega, promovendo encontros con autores e
5455 autoras, directores e directoras de escena, dramaturgos ou actores e actrices, visitas guiadas
5456 ou virtuais a teatros, así como traballos de investigación (monográficos, compilacións etc.) en
5457 formato analóxico ou dixital (lapbook, códigos QR...). O contacto cos profesionais galegos, o
5458 coñecemento dos espazos e os estudos específicos permitiranlle ao alumnado ter unha
5459 perspectiva máis ampla e positiva do panorama teatral galego.
- 5460 – A procura da interterritorialidade entre Galicia e Portugal, coa colaboración entre grupos
5461 teatrais galegos e portugueses, xurdidos ao abeiro dos centros educativos. Por exemplo,
5462 mediante a representación de pezas teatrais que xiren arredor de figuras e momentos da
5463 historia de Galicia e Portugal.
- 5464 – O desenvolvemento e a implicación en todo tipo de proxectos relacionados co universo teatral,
5465 especialmente os máis atractivos para a mocidade, de maneira que se potencie a asistencia e
5466 a participación en certames de teatro intercentros, concursos de teatro lido..., tanto dentro
5467 coma fóra de Galicia. A presenza nestes eventos, así como os intercambios físicos ou virtuais
5468 con alumnado doutros territorios (Portugal, Cataluña...), pode resultar moi enriquecedor non só
5469 para coñecer outras experiencias teatrais senón tamén outras realidades sociais. A
5470 participación nestes certames coa asistencia a espectáculos teatrais dentro e fóra dos centros

- 5471 educativos e a adaptación de pezas teatrais polo propio alumnado, para a súa representación,
5472 contribuírían ao fomento da dramaturxia e á modernización da temática do teatro galego,
5473 procurando pola súa vez un público cómplice e activo.
- 5474 – A expresión e a difusión dos gustos propios sobre as experiencias de lectura ou o visionamento
5475 de pezas teatrais a través de distintos medios. A revista do centro (recensións, artigos...), a
5476 radio escolar (sección de recomendacións lectoras, coloquios ou debates literarios...) ou as
5477 plataformas dixitais (booktráilers, booktubers...) poden ser excelentes espazos para que o
5478 alumnado manifeste as súas opinións e para que lle recomende as súas obras preferidas ao
5479 resto da comunidade educativa.
- 5480 – A proposta de obras e fragmentos de textos dramáticos atendendo a valores socioculturais e
5481 éticos que promovan a defensa dos dereitos humanos, a loita contra o maltrato animal e a
5482 conciencia ambiental. Tamén se deben abordar lecturas dramáticas desde unha perspectiva de
5483 xénero. As charlas con escritoras e escritores, os clubs de lectura ou os obradoiros literarios
5484 resultarán unha boa ferramenta para afondar nestes contidos. A lectura compartida dunha obra
5485 dramática a través dos clubs de lectura dos centros xera unha chea de oportunidades para o
5486 intercambio de xuízos e perspectivas para seguir lendo e investigando os distintos aspectos (de
5487 carácter temático, lingüístico, pragmático etc.) que conforman a devandita peza dramática.
- 5488 – O fomento da interdisciplinabilidade, coa colaboración co Equipo de Dinamización da Lingua
5489 Galega e o resto dos departamentos didácticos, a partir da formación de grupos de teatro
5490 escolar, pode converter as alumnas e os alumnos de Literatura Dramática en importantes
5491 axentes dinamizadores culturais do seu centro. Neste sentido, poderían promoverse tamén
5492 actividades conxuntas co profesorado de linguas e das disciplinas máis vinculadas ás artes,
5493 sobre todo Música e Artes Plásticas, co fin de experimentar e explorar outras manifestacións
5494 artísticas vinculadas ao feito teatral, como as *performance*.

5495 32 Literatura Universal

5496 32.1 Introducción

5497 A materia Literatura Universal continúa o trazado seguido para a educación literaria na etapa
5498 anterior, á vez que complementa a abordada en Lingua Castelá e Literatura de bacharelato.
5499 Constitúe un espazo privilexiado para o desenvolvemento das dúas modalidades de lectura
5500 literaria tratadas ao longo de toda a escolarización —a lectura guiada e a lectura autónoma—, o
5501 que favorece a confluencia dos seus respectivos corpus e as súas formas de fruición. Desta
5502 maneira, os adolescentes e a xuventude afástanse paulatinamente da mera lectura identificativa e
5503 argumental de obras próximas ao seu ámbito de experiencias, para acceder a obras complexas
5504 que reclaman habilidades de interpretación máis consolidadas e que abren a súa mirada a outros
5505 marcos culturais e espaciais de diferentes épocas.

5506 Esta materia permite a apropiación dun mapa de referencias compartidas —obras e autores do
5507 patrimonio universal; movementos estéticos; xéneros e subxéneros; temas, tópicos, arquetipos,
5508 símbolos etc. recorrentes ao longo da historia—, á vez que convida ao cuestionamento crítico dun
5509 canon que deixou fóra gran parte das obras escritas por mulleres ou por autoras e autores non
5510 occidentais. A ampliación dos imaxinarios contribúe sen dúbida á cohesión social, á inclusión, á
5511 educación intercultural e á coeducación. A lectura compartida e autónoma dos clásicos da
5512 literatura universal, a deliberación argumentada e o comentario textual ao redor deles, o
5513 desenvolvemento de procesos de indagación ou as actividades de apropiación e recreación dos
5514 clásicos potencian o desenvolvemento do conxunto das competencias clave.

5515 En coherencia con todo o anterior, son cinco os obxectivos que vertebran o currículo de
5516 Literatura Universal e que xiran ao redor dos eixes que se indican a continuación. En primeiro
5517 lugar, o desenvolvemento de habilidades de interpretación de clásicos da literatura universal que
5518 teñan en conta as relacións dos elementos construtivos da obra co sentido desta, así como a súa
5519 vinculación co seu contexto histórico e literario. En segundo lugar, a lectura comparada de obras
5520 de diferentes épocas, contextos, xéneros e linguaxes artísticas que permitan constatar a
5521 existencia de universais temáticos e canles formais recorrentes ao longo da historia, así como
5522 recoñecer semellanzas e diferenzas. En terceiro lugar, o desenvolvemento de estratexias de
5523 lectura autónoma que aproveiten os mapas de referencia propios da lectura guiada. En cuarto
5524 lugar, a apropiación dun marco de referencias compartidas e dun mapa cultural que permita
5525 contextualizar as futuras experiencias literarias e artísticas ás que o alumnado vaia tendo acceso.
5526 Por último, a participación no debate cultural arredor do canon literario e da necesidade de

5527 incorporar outras obras e outras lecturas que dean conta da diversidade de miradas sobre o
5528 mundo e a importancia da literatura na construción de coñecemento e de imaxinarios.

5529 Os criterios de avaliación, cun enfoque inequivocamente competencial, atenden aos
5530 coñecementos, destrezas e actitudes relativos á interpretación de textos literarios, á formulación
5531 de xuízos de valor argumentados sobre as obras e á conformación dun mapa cultural que permita
5532 a inscrición destas no seu contexto sociohistórico, literario e cultural. Todo iso reclama a
5533 diversificación de instrumentos e ferramentas de avaliación ao servizo do diagnóstico e da mellora
5534 das habilidades vinculadas á recepción, produción e interacción oral e escrita, así como aos
5535 procesos de investigación e ao desenvolvemento do pensamento crítico.

5536 Dado que o encontro entre textos e lectores constitúe o núcleo central da materia, os saberes
5537 organízanse ao redor de tres bloques vinculados á lectura guiada e á lectura autónoma de
5538 clásicos da literatura universal. O corpus é polo tanto coincidente, aínda que se desenvolven
5539 estratexias diferenciadas para unha modalidade e outra de lectura. En canto á selección de textos,
5540 apóstase por un corpus aberto que cruza o eixe temático co de xénero, convidando os docentes á
5541 configuración de itinerarios ao redor dunha obra que será obxecto de lectura guiada e compartida
5542 na aula. Organizada ao redor de catro fíos temáticos —o eu, os outros, o mundo e a natureza,
5543 cada un dos cales se vincula preferentemente a un xénero ou subxénero literario—, a
5544 presentación non ten pretensións nin de limitar nin de esgotar as posibilidades de construción de
5545 itinerarios, é dicir, non constitúen un catálogo de prescricións xustapostas. O seu obxectivo é
5546 facilitarlle ao profesorado a construción de itinerarios de progreso adaptados á diversidade e ás
5547 necesidades do alumnado.

5548 Non se pretende en ningún caso, polo tanto, que ao longo do curso se esgoten todas as
5549 posibilidades que entraña a proposta, senón de que cada docente seleccione un número
5550 determinado de obras e elixa un foco que lle permita vinculalas a outras obras doutros contextos
5551 culturais ou moldes xenéricos, para proceder posteriormente á lectura comparada dunhas e
5552 doutras. Estes han de permitir unha aproximación a diferentes momentos, contextos de produción
5553 e recepción, conflitos, arquetipos literarios, canles formais, formas de expresión etc. e á lectura
5554 comparada de textos clásicos e contemporáneos, nacionais e estranxeiros, literarios e non
5555 literarios (historiográficos, de crítica literaria ou doutros códigos artísticos, incluída a ficción
5556 audiovisual e dixital contemporánea).

5557 Privilexiar o enfoque temático non debe supoñer, en ningún caso, prescindir da
5558 contextualización histórica das obras e da reconstrución da súa xénese artística e da súa pegada
5559 no legado posterior, nin relegar a un segundo plano os valores formais e especificamente literarios
5560 dos textos. De feito, a proposta amalgama os grandes temas da literatura coas distintas formas e

xéneros en que se concretaron en cada obra e momento histórico. O eixe temático ofrece unha base que permite atravesar épocas e contextos culturais, establecer relacións entre o hoxe e o onte e entre literaturas diversas e conectar con cuestións que lle preocuparon á humanidade ao longo dos séculos e acerca das que aínda hoxe se preguntan os adolescentes e a xuventude

Por todo iso, en cada un dos bloques temáticos hai descritores que permiten trazar itinerarios máis concretos, nos que a obra elixida irá acompañada dun conxunto de textos que permitan a súa inserción no contexto histórico cultural de produción e a tradición literaria anterior e posterior, así como o acceso á historia das súas interpretacións e ao horizonte actual de recepción, tanto no plano das ideas coma das formas artísticas.

32.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Ler, interpretar e valorar clásicos da literatura universal atendendo tanto ás relacións internas dos elementos constitutivos do xénero e ás súas funcións nas obras como ás relacións externas das obras co seu contexto de produción e á súa inscrición na tradición cultural, para ampliar as posibilidades de gozo da literatura e para estimular a creatividade literaria e artística.

- Este obxectivo ten a función de desenvolver habilidades de interpretación que permitan o acceso a obras relevantes do patrimonio literario universal. Estas habilidades permitirán a verbalización dun xuízo de valor fundamentado sobre as lecturas, apoiado na súa apreciación estética e artística, e axudarán a construír un mapa cultural que conxugue os horizontes nacionais cos europeos e universais e as obras literarias con outras manifestacións artísticas. Trátase de conseguir unha fruición consciente e elaborada da lectura.
- Non se pretende, con todo, acometer unha historia da literatura de pretensións enciclopédicas, senón seleccionar un número reducido de obras que serán obxecto de lectura guiada e compartida na aula e que irán acompañadas dun conxunto de textos que permitirán tanto a súa contextualización histórica e cultural como a súa inscrición na tradición literaria, o acceso á historia das súas interpretacións e o diálogo con outras formas artísticas clásicas e contemporáneas. Cada itinerario combinará, polo tanto, obras de diferentes xéneros literarios, períodos históricos e contextos culturais en función do eixe elixido como fío condutor e das que se seleccionarán fragmentos significativos. Trátase, en fin, de acompañar a lectura na aula dalgunhas obras relevantes do patrimonio literario universal, seleccionadas pola súa relevancia para mostrar as relacións que establecen con outros textos e cos valores ideolóxicos e estéticos do seu contexto de produción, así como pola súa capacidade de iluminar e explicar o noso presente.

OBX2. Ler de maneira autónoma clásicos da literatura universal como fonte de pracer e de coñecemento e compartir experiencias de lectura para construír a propia identidade lectora e gozar da dimensión social da lectura.

- Desenvolver este obxectivo implica avanzar na consolidación da autonomía e na construción da propia identidade lectora, esencial para a pervivencia do hábito de lector máis alá da vida escolar, dedicando un tempo periódico e constante á lectura individual e asegurando momentos de reflexión e conversación que permitan establecer

relacións entre os textos lidos. A confluencia do corpus propio da modalidade de lectura guiada co da modalidade de lectura autónoma propicia a provisión de mapas de referencia que permitan a construción de itinerarios de progreso. A apropiación de habilidades de interpretación e comprensión capaces de vencer as resistencias que expoñen as obras de certa complexidade favorece o desenvolvemento de criterios de selección, imprescindibles na formación de lector literario autónomo.

- Este obxectivo contribúe á apropiación por parte do alumnado dun saber literario e cultural que permite establecer relacións entre as lecturas guiadas e as autónomas, así como indagar sobre as obras lidas, mobilizar a propia experiencia lectora e cultural na comprensión e interpretación dos textos e situar con precisión os textos no seu contexto histórico e cultural. Ademais, favorece a reflexión persoal acerca das distintas convencións a partir das cales se constrúen as obras.

OBX3. Establecer vínculos entre obras de diferentes épocas, contextos, xéneros e linguaxes artísticas recoecendo as semellanzas e as diferenzas en función dos seus respectivos contextos de produción e da interrelación entre literatura e sociedade, para constatar a existencia de universais temáticos e canles formais recorrentes ao longo da historia da cultura.

- O coñecemento dos imaxinarios —tanto dos seus elementos simbólicos coma das canles formais en que o ser humano cifrou e comunicou a súa experiencia elaborándoa artisticamente ao longo da historia— constitúe outro dos obxectivos propios da materia. Privilexar o eixe temático na construción de itinerarios e abrilos á lectura intertextual ten un indubidable interese antropolóxico e cultural e unha enorme rendibilidade didáctica, xa que permite constatar a existencia de tópicos, temas e motivos que perviviron e determinar o seu diferente tratamento e recepción en diferentes épocas e contextos.
- Todo iso axúdanos a entendernos como individuos que senten e pensan nuns esquemas herdados, debedores dun legado cultural no que a literatura xoga un papel determinante, e que foi descartando ou consolidando formas e temas, ata o punto de depurar estas formas e estes temas nuns moldes: os xéneros literarios. Trátase de entender, en fin, a literatura como unha modalidade diferenciada da linguaxe cotiá, pero que absorbe e conforma a nosa constitución psicolóxica e social. Somos seres incapaces de pensarnos á marxe dun sistema de símbolos e experiencias comúns e, nese aspecto, a literatura desenvolve unha función esencial.

OBX4. Consolidar un marco de referencias compartidas a partir do coñecemento dalgúns trazos dos principais movementos estéticos e algunhas das obras literarias máis relevantes do patrimonio universal para conformar un mapa cultural no que inscribir as experiencias literarias e culturais persoais.

- A construción de imaxinarios, outrora confiada á literatura, descansa hoxe en día sobre os produtos da ficción audiovisual. Con iso refórzanse os vínculos xeracionais, mentres que se debilitan os vínculos interxeracionais pola ausencia de relatos compartidos. Por outra banda, a fragmentación e a vertixe propias das formas de vida actual dificultan a mirada ás ondas longas da historia, a arte e a cultura, imprescindibles para trazar as relacións que establecen unhas obras e outras tanto no plano sincrónico coma no diacrónico. Á escola correspóndelle, polo tanto, un dobre labor: dun lado, a transmisión dun patrimonio cultural que consideramos valioso, ese conxunto de libros sobre os que, en determinado momento, descansa toda a cultura; doutro, a provisión duns mapas de referencia, simples e rigorosos, áxiles e precisos, nos que caiba inscribir as diferentes experiencias culturais ás que cada persoa vaia tendo acceso, máis alá mesmo dos anos de escolarización.
- Por iso, e aínda que o eixe de selección e de organización dos textos non sexa o cronolóxico, o ensino da literatura non pode prescindir da visión de conxunto da historia literaria nin ignorar a especificidade formal do texto literario,

vinculada ás convencións artísticas do seu tempo e á evolución dos xéneros literarios. Con todo, esta visión de conxunto non debe interpretarse como un punto de partida do que se desprenden, como meros testemuños ou exemplos, os textos literarios, senón como un punto de chegada. Será a lectura dos textos —cuxa interpretación requirirá de elementos contextuais variados (históricos, sociais, artísticos e culturais)— a que favorecerá a construción paulatina e compartida dun friso que permita observar, nun gran plano xeral, os grandes movementos estéticos, así como o lugar que ocupan neste as obras máis relevantes do patrimonio literario universal.

OBX5. Participar na construción dun canon literario universal que integre a perspectiva de experiencia das mulleres a través da lectura de obras de escritoras e que supere os marcos da cultura occidental para desenvolver o pensamento crítico con respecto á construción discursiva do mundo e dos seus imaxinarios.

- A sensibilidade contemporánea e os estudos literarios recentes coinciden ao sinalar clamorosas ausencias na construción do canon dunha literatura pretendidamente universal. Ausentes as mulleres, ausentes tamén as voces non occidentais, faise inescusable unha reconstrución do canon que incorpore unhas e outras á vez que indaga nas causas da súa exclusión. Se a literatura é un axente determinante na construción dos imaxinarios, a educación literaria debe incorporar habilidades de lectura, interpretación e reapropiación efectiva e afectiva dos textos que desenvolvan unha mirada distanciada e que favorezan a reflexión crítica acerca da construción discursiva do mundo. Iso permitirá recoñecer e descartar actitudes inconscientemente sexistas e etnocéntricas ou racistas.
- Para tal fin, a selección das obras obxecto de lectura compartida, así como os fragmentos a elas asociados, deben incorporar mostras representativas dun patrimonio autenticamente universal, con presenza de mulleres escritoras e obras non occidentais. O fío condutor dalgún destes itinerarios podería poñer o foco precisamente nestes aspectos. A presentación dun corpus de textos organizados neste sentido pretende favorecer estas apostas.

5571 32.3 Criterios de avaliación e contidos

5572 1º curso

Materia de Literatura Universal	
1º curso	
Bloque 1. Lectura guiada: temas e formas da literatura universal	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Explicar e argumentar a interpretación das obras lidas a partir da análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	OBX1
▪ CA1.2. Crear textos persoais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e coa axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos significativos nos que se empreguen as convencións formais dos diversos xéneros e estilos literarios.	OBX1
▪ CA1.3. Elaborar unha interpretación persoal a partir da lectura autónoma de obras relevantes da	OBX2

literatura universal atendendo a aspectos temáticos, estruturais e estilísticos, de xénero e subxénero, valores éticos e estéticos das obras, establecendo vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e culturais.	
▪ CA1.4. Acceder a diversas manifestacións da cultura literaria no marco dun itinerario lector persoal que enriqueza, de forma consciente e sistemática, a propia identidade lectora e que facilite compartir as propias experiencias de lectura utilizando unha metalinguaxe específica.	OBX2
▪ CA1.5. Comparar textos ou fragmentos literarios entre si e con outras manifestacións artísticas argumentando oralmente ou por escrito os elementos de semellanza e contraste, tanto no relativo a aspectos temáticos e de contido coma formais e expresivos, atendendo tamén aos seus valores éticos e estéticos.	OBX3
▪ CA1.6. Desenvolver proxectos de investigación que se concreten nunha exposición oral, nun texto argumentativo ou nunha presentación multimodal que mostren unha resposta persoal ao redor dunha cuestión que estableza vínculos argumentados entre os clásicos da literatura universal obxecto de lectura guiada e outros textos e manifestacións artísticas, en función de temas, tópicos, estruturas, linguaxe, recursos expresivos e valores éticos e estéticos.	OBX3
▪ CA1.7. Elaborar de maneira individual ou colectiva unha exposición multimodal que sitúe os textos lidos no seu horizonte histórico-cultural e que ofrezca unha panorámica de conxunto sobre movementos artísticos e obras relevantes da literatura universal.	OBX4
▪ CA1.8. Realizar un proxecto de investigación sobre autoras de relevancia, obras literarias de contextos non occidentais ou sobre cuestións temáticas ou formais que acheguen unha mirada diversa e crítica sobre a construción de imaxinarios que propón a tradición literaria.	OBX5
▪ CA1.9. Comentar textos de maneira crítica, de forma oral ou por escrito, e participar en conversacións literarias acerca de lecturas nas que se incorpore a perspectiva de xénero e nas que se poña en cuestión a mirada etnocéntrica propia do canon occidental, así como calquera outro discurso predominante na nosa sociedade que supoña opresión sobre calquera minoría.	OBX5

Contidos

- Dicer o eu. Identidade e literatura.
 - Poesía lírica.
 - A canción, forma de expresión dos sentimentos.
 - Literatura testemuñal e biográfica: diarios, cartas, memorias etc.
 - Realidade ficticia ou realidade representada: autobiografías, autoficción etc.
 - Narrativa existencial: personaxes en crise.
- Dialogar cos outros.
 - Fronte á lei ou ao destino: a traxedia.
 - Fronte ás convencións sociais: o drama.
 - Humor crítico, humor compracente: a comedia.
- Imaxinar o mundo, observar o mundo, actuar no mundo.

- Mundos imaxinados: mitos e narrativa. Mitoloxías. Heroes e heroínas. Viaxes imaxinarias. Espazos e criaturas fantásticas. Utopías, distopías, ciencia ficción.
- Mundos observados: conto e novela. *Bildungsroman* ou novela de formación. Espazos privados, espazos públicos: afectos íntimos e lazos sociais. Desigualdades, discriminación, violencias. Guerra e revolución. Migracións e identidades culturais. Colonialismo e emancipación. Diálogos co poder.
- Mundos de evasión. A literatura de aventuras e a novela policial. Literatura de terror.
- Mundos en imaxes. O cómic. O cinema.
- A arte como compromiso: o ensaio. A literatura de ideas.
- O ser humano, os animais e a natureza: admiración, sobrecollemento, denuncia. Poesía, narrativa e ensaio.

Bloque 2. Lectura guiada: estratexias de análises, interpretación, recreación e valoración crítica para a lectura compartida

Cráterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Explicar e argumentar a interpretación das obras lidas a partir da análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	OBX1
▪ CA2.2. Crear textos persoais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e con axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos significativos nos que se empreguen as convencións formais dos diversos xéneros e estilos literarios.	OBX1
▪ CA2.3. Elaborar unha interpretación persoal a partir da lectura autónoma de obras relevantes da literatura universal atendendo a aspectos temáticos, estruturais e estilísticos, de xénero e subxénero, valores éticos e estéticos das obras, establecendo vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e culturais.	OBX2
▪ CA2.4. Acceder a diversas manifestacións da cultura literaria no marco dun itinerario lector persoal que enriqueza, de forma consciente e sistemática, a propia identidade lectora e que facilite compartir as propias experiencias de lectura utilizando unha metalinguaxe específica.	OBX2
▪ CA2.5. Comparar textos ou fragmentos literarios entre si e con outras manifestacións artísticas argumentando oralmente ou por escrito os elementos de semellanza e contraste, tanto no relativo a aspectos temáticos e de contido coma formais e expresivos, atendendo tamén aos seus valores éticos e estéticos.	OBX3
▪ CA2.6. Desenvolver proxectos de investigación que se concreten nunha exposición oral, nun texto argumentativo ou nunha presentación multimodal que mostren unha resposta persoal, ao redor dunha cuestión que estableza vínculos argumentados entre os clásicos da literatura universal obxecto de lectura guiada e outros textos e manifestacións artísticas, en función de temas, tópicos, estruturas, linguaxe, recursos expresivos e valores éticos e estéticos.	OBX3

CA2.7. Elaborar de maneira individual ou colectiva unha exposición multimodal que sitúe os textos lidos no seu horizonte histórico-cultural e que ofrezca unha panorámica de conxunto sobre movementos artísticos e obras relevantes da literatura universal.	OBX4
CA2.8. Realizar un proxecto de investigación sobre autoras de relevancia, obras literarias de contextos non occidentais ou sobre cuestións temáticas ou formais que acheguen unha mirada diversa e crítica sobre a construción de imaxinarios que propón a tradición literaria.	OBX5
CA2.9. Comentar textos de maneira crítica, de forma oral ou por escrito, e participar en conversacións literarias acerca de lecturas nas que se incorpore a perspectiva de xénero e nas que se poña en cuestión a mirada etnocéntrica propia do canon occidental, así como calquera outro discurso predominante na nosa sociedade que supoña opresión sobre calquera minoría.	OBX5

Contidos

- Construción compartida da interpretación das obras a través de discusións ou conversacións literarias.
- Análise dos elementos constitutivos do xénero literario e a súa relación co sentido da obra. Efectos na recepción dos seus recursos expresivos.
- Identificación e análise dos tópicos literarios como elementos de continuidade na creación literaria.
- Utilización da información socio-histórica, cultural e artística necesaria para interpretar as obras e comprender o seu lugar e importancia na tradición literaria.
- Establecemento de vínculos intertextuais entre obras e outras manifestacións artísticas en función de temas, tópicos, estruturas, estilos e linguaxes. Elementos de continuidade e de ruptura.
- Indagación arredor do funcionamento da literatura como artefacto ideolóxico determinante na construción dos imaxinarios sociais e culturais, facendo fincapé na perspectiva de xénero.
- Expresión argumentada da interpretación dos textos integrando os diferentes aspectos analizados e atendendo aos seus valores culturais, éticos e estéticos.
- Lectura expresiva, dramatización e recitación dos textos atendendo aos procesos de comprensión e de oralización implicados.
- Creación de textos de intención literaria a partir das obras lidas.

Bloque 3. Lectura autónoma de obras relevantes do patrimonio universal

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1 Explicar e argumentar a interpretación das obras lidas a partir da análise das relacións internas dos seus elementos constitutivos co sentido da obra e das relacións externas do texto co seu contexto sociohistórico e coa tradición literaria, utilizando unha metalinguaxe específica e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras.	OBX1
CA3.2. Crear textos persoais ou colectivos con intención literaria e conciencia de estilo, en distintos soportes e coa axuda doutras linguaxes artísticas e audiovisuais, a partir da lectura de obras ou fragmentos significativos nos que se empreguen as convencións formais dos diversos xéneros e estilos literarios.	OBX1

CA3.3. Elaborar unha interpretación persoal a partir da lectura autónoma de obras relevantes da literatura universal, atendendo a aspectos temáticos, estruturais e estilísticos, de xénero e subxénero, valores éticos e estéticos das obras e establecendo vínculos argumentados con outras obras e outras experiencias artísticas e culturais.	OBX2
CA3.4. Acceder a diversas manifestacións da cultura literaria no marco dun itinerario lector persoal que enriqueza, de forma consciente e sistemática, a propia identidade lectora e que facilite compartir as propias experiencias de lectura utilizando unha metalinguaxe específica.	OBX2
CA3.5. Comparar textos ou fragmentos literarios entre si e con outras manifestacións artísticas argumentando oralmente ou por escrito os elementos de semellanza e contraste, tanto no relativo a aspectos temáticos e de contido coma formais e expresivos, atendendo tamén aos seus valores éticos e estéticos.	OBX3
CA3.6. Desenvolver proxectos de investigación que se concreten nunha exposición oral, nun texto argumentativo ou nunha presentación multimodal que mostren unha resposta persoal ao redor dunha cuestión que estableza vínculos argumentados entre os clásicos da literatura universal obxecto de lectura guiada e outros textos e manifestacións artísticas, en función de temas, tópicos, estruturas, linguaxe, recursos expresivos e valores éticos e estéticos.	OBX3
CA3.7. Elaborar de maneira individual ou colectiva unha exposición multimodal que sitúe os textos lidos no seu horizonte histórico-cultural e que ofrezca unha panorámica de conxunto sobre movementos artísticos e obras relevantes da literatura universal.	OBX4
CA3.8. Comentar textos de maneira crítica, de forma oral ou por escrito, e participar en conversacións literarias acerca de lecturas nas que se incorpore a perspectiva de xénero e nas que se poña en cuestión a mirada etnocéntrica propia do canon occidental, así como calquera outro discurso predominante na nosa sociedade que supoña opresión sobre calquera minoría.	OBX5
Contidos	
- Selección das obras de maneira autónoma e coa axuda de recomendacións especializadas. - Participación en conversacións literarias e en intercambios de recomendacións lectoras en contextos presenciais e dixitais. - Utilización autónoma e frecuente de bibliotecas. Acceso a outras experiencias culturais. - Expresión argumentada dos gustos lectores persoais. Diversificación do corpus lido. - Expresión da experiencia lectora utilizando unha metalinguaxe específica e atendendo a aspectos temáticos, estruturais, estilísticos, xenéricos e aos valores éticos e estéticos das obras. - Mobilización da experiencia persoal, lectora e cultural para establecer vínculos entre a obra lida e aspectos da actualidade ou con outras manifestacións artísticas. - Recomendación das lecturas en soportes variados atendendo a aspectos temáticos, formais e intertextuais.	

5574 A intervención educativa na materia de Literatura Universal desenvolverá o seu currículo e
5575 tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o
5576 logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha adecuada
5577 adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

5578 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
5579 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
5580 operativos e das liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
5581 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
5582 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
5583 nivel de desempeño.

5584 [Relación entre os obxectivos da materia de Literatura Universal e as competencias clave a través](#)
5585 [dos descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	4					1		1-2-3.1-3.2-4.2
OBX2	2-4			3	1.2-5			1-2-3.1
OBX3	1-2-4			1	5	1		1-2
OBX4	4			2-3		1		1-2-4.1-4.2
OBX5	1-2-4				4	1		1-2

5586 [Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe](#)

5587 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
5588 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
5589 equipo para actuar con creatividade, iniciativa e espírito crítico, a través dunha metodoloxía
5590 didáctica comunicativa, activa e participativa. Convén, polo tanto, orientar o alumnado cara á
5591 aproximación aos métodos de análise, indagación e investigación propios da modalidade
5592 textual elixida e do tipo de actividade proposta. Non hai que esquecer, neste sentido, a
5593 importancia da educación en valores a través da literatura, que ha de formar parte do proceso
5594 de ensino e aprendizaxe co fin de contribuír á adquisición dunha madurez persoal e social no
5595 alumnado que lle permita actuar de forma responsable e autónoma. Así mesmo, é
5596 imprescindible que a práctica docente da materia estimule no alumnado o interese e o hábito

- 5597 lector, de xeito que se lle garanta a oportunidade de desenvolver adecuadamente a linguaxe
5598 oral e escrita en diversos contextos comunicativos.
- 5599 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
5600 problemas reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade. Convén
5601 lembrar tamén que a avaliación non ha de aplicarse exclusivamente ao produto final, elaborado
5602 de forma individual ou en grupo, senón que debe abarcar todo o proceso de creación do texto
5603 oral, escrito ou multimodal, tendo en conta a capacidade do alumnado para aprender de
5604 maneira autónoma, traballar en colaboración con outros compañeiros e aplicar os métodos de
5605 investigación adecuados. Algunhas suxestións para a creación de proxectos significativos son:
5606 a ilustración dunha obra literaria, a creación dun cómic con editores informáticos, a
5607 composición dun videoclip ao redor do argumento dunha obra, a identificación de tópicos
5608 literarios en cancións, a creación dun telexornal literario con noticias relacionadas con
5609 movementos, tendencias, obras e autores, con correspondentes en cada país elixido ou a
5610 elaboración dun *quizz* literario. Para o desenvolvemento destas ou doutras iniciativas
5611 semellantes, recoméndase partir da confección de discursos que respondan aos diferentes
5612 moldes xenéricos ao redor de modelos recreados, incidindo especialmente nas estratexias que
5613 constitúen o proceso da escritura: a planificación do traballo, a redacción ou textualización a
5614 partir de borradores e a revisión destes antes da composición definitiva.
- 5615 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
5616 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
5617 como se detecten estas dificultades. Así, por exemplo, para o traballo colaborativo, poderíanse
5618 formar pequenos grupos de alumnos e alumnas cuxa composición varíe segundo o tipo de
5619 tarefas que deban desempeñarse. Desta forma, favorécese a coeducación e facilítase a
5620 intervención docente naqueles grupos que a requiran en maior medida. Por outra banda, é
5621 importante incidir nos contidos e nas actividades en que os estudantes mostren un nivel menos
5622 homoxéneo.
- 5623 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
5624 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital e o fomento da creatividade, do
5625 espírito científico e do emprendemento. A adquisición destas destrezas pode alcanzarse a
5626 través da lectura de distintos tipos de textos, da súa comprensión e da reflexión ao redor deles,
5627 tendo presente que esta non debe organizarse en saberes disciplinares estancos e
5628 descontextualizados que prolonguen a separación entre a reflexión lingüística e o uso da lingua
5629 ou entre a reflexión literaria e o gozo de ler. Pola contra, debe adaptarse á realidade cambiante
5630 dun alumnado que vive inmerso nunha sociedade dixital e que é capaz de buscar información

- 5631 de maneira inmediata a través das TIC, ampliando progresivamente a capacidade de
5632 comprensión e expresión oral e escrita, así como a súa educación literaria.
- 5633 – A proposta de lectura de obras que estimulen o desexo de ampliar os ámbitos de
5634 coñecemento, que mostren aspectos clave do contexto sociocultural e que eleven o nivel de
5635 capacitación verbal do alumnado. Convén incidir na aplicación e no desenvolvemento de
5636 estratexias que potencien a expresión dos propios gustos literarios e que fomenten a creación
5637 dunha identidade lectora persoal e definida. Para logralo, é preciso habituar o alumnado a que
5638 lea con distintas motivacións e finalidades: para buscar información, para perfeccionar o uso da
5639 lingua ou linguas manexadas e para fomentar o achegamento a esta práctica como fonte de
5640 gozo. A educación literaria ha de asumir, polo tanto, o obxectivo de converter os alumnos e as
5641 alumnas en lectores competentes e progresivamente autónomos, implicados nun proceso de
5642 formación lectora que continúe ao longo de toda a súa vida.
- 5643 – As estratexias de lectura compartida para establecer vínculos de maneira argumentada entre a
5644 obra lida e aspectos da actualidade, así como con outros textos e manifestacións artísticas e
5645 culturais. Algunhas propostas concretas poden ser as seguintes: talleres de escritura creativa,
5646 organización de faladoiros literarios, creación de audiolibros ou dramatizacións e encontros con
5647 autoras e autores. Para a organización e o desenvolvemento adecuado de actividades como
5648 estas, convén incidir antes en tarefas de comprensión, análise, interpretación e produción,
5649 tanto de textos funcionais e non literarios (orais e escritos) coma literarios ou ficticios. A
5650 adquisición da competencia necesaria para a elaboración adecuada de discursos tales como
5651 os diálogos, coloquios, entrevistas ou os debates literarios precisa dunha exercitación previa na
5652 produción de textos e discursos orais e escritos acordes á situación comunicativa na que se
5653 efectúen.
- 5654 – As estratexias para a recomendación das lecturas en soportes variados, enmarcando as obras
5655 nos xéneros literarios e evitando a memorización descontextualizada dun conxunto de
5656 características, autores e títulos de obras. Entre outras, *booktráilers*, emprego de aplicacións
5657 recompilatorias e exposicións de recensións literarias.
- 5658 – O cultivo da sensibilidade estética e cultural do alumnado, para que sexa capaz de apreciar a
5659 beleza das obras literarias e para fomentar o enriquecemento do seu acervo cultural e das súas
5660 posibilidades de expresión. Exemplos: realizar exposicións de poesía creada e ilustrada polo
5661 alumnado, adaptación audiovisual dun relato ou a representación dunha obra teatral,
5662 colaboración nunha revista escolar, participación en concursos ou rutas literarias.
- 5663 – O comentario e a análise das obras literarias e dos fragmentos propostos na clase, tanto na
5664 súa aproximación sincrónica coma na diacrónica, han de respectar os supostos comunicativos
5665 e textuais e completarse coas peculiaridades de cada xénero literario, tendo en conta tamén as

interrelacións existentes entre os contextos e as situacións en que se producen as obras, así como as formas e os contidos destas. A asunción desta estratexia require de fases previas e fundamentais, como a lectura e a comprensión de textos nos que o alumnado poida diferenciar a información, a exposición e a argumentación, así como descubrir o gozo na recreación da lingua e na súa beleza e o desenvolvemento da súa imaxinación. O coñecemento de contextos, temas ou tendencias literarias permite achegarse de maneira práctica e funcional ás lecturas na súa complexidade e tamén fomentar o hábito lector, a ampliación e a riqueza do vocabulario, a importancia da oralidade e a necesidade da corrección expresiva para alcanzar un bo entendemento e unha comunicación social inequívoca. A análise de textos permite, ademais, profundar nos vínculos entre a literatura e outras artes, así como recoñecer a influencia de mitos, temas e tópicos creados pola literatura e o seu valor permanente na cultura universal. Un estudo comparativo arredor do tratamento dun contido determinado e a súa plasmación en distintas disciplinas artísticas e sociais constitúe un exemplo da operatividade desta estratexia.

5680 33 Matemáticas

5681 33.1 Introducción

5682 As matemáticas constitúen un dos maiores logros científicos, culturais e intelectuais da
5683 humanidade. Ao longo da historia, as diferentes culturas esforzáronse en describir a natureza
5684 utilizando as matemáticas e en transmitirles todo o coñecemento adquirido ás xeracións futuras.
5685 Hoxe en día, ese patrimonio intelectual adquire un valor fundamental, xa que os grandes retos
5686 globais, como a transformación dixital, o respecto ao medio ambiente, a eficiencia enerxética ou a
5687 industrialización inclusiva e sostible, aos que a sociedade terá que facerlles fronte, requiren dun
5688 alumnado capaz de adaptarse ás condicións cambiantes, de aprender de forma autónoma, de
5689 modelizar situacións, de explorar novas vías de investigación e de usar a tecnoloxía de forma
5690 efectiva. Polo tanto, resulta imprescindible para a cidadanía do século XXI a utilización de
5691 coñecementos e destrezas matemáticas como o razoamento, a modelización, o pensamento
5692 computacional e a resolución de problemas.

5693 O desenvolvemento curricular das Matemáticas I e II oríéntase ao logro dos obxectivos xerais
5694 da etapa, prestando unha especial atención ao desenvolvemento e á adquisición das
5695 competencias clave conceptualizadas nos descritores operativos de bacharelato que o alumnado
5696 debe conseguir ao finalizar a etapa. Así, a interpretación dos problemas e a comunicación dos
5697 procedementos e resultados están relacionadas coa competencia en comunicación lingüística e
5698 coa competencia plurilingüe. Establecer un plan de traballo en revisión e modificación continua
5699 enlaza coa competencia emprendedora. A toma de decisións ou a adaptación ante situacións de
5700 incerteza son compoñentes propios da competencia persoal, social e de aprender a aprender. O
5701 uso de ferramentas dixitais no tratamento da información e na resolución de problemas entronca
5702 directamente coa competencia dixital en cuxo desenvolvemento as matemáticas xogaron un papel
5703 fundamental. O razoamento e a argumentación, a modelización e o pensamento computacional
5704 son elementos característicos da competencia STEM. As conexións establecidas entre as
5705 matemáticas e outras áreas de coñecemento, e a resolución de problemas en contextos sociais
5706 están relacionadas coa competencia cidadá. Doutra banda, o mesmo coñecemento matemático
5707 como expresión universal da cultura contribúe á competencia en conciencia e expresión culturais.

5708 En continuidade coa educación secundaria obrigatoria, os eixes principais dos obxectivos de
5709 Matemáticas I e II son a comprensión efectiva de conceptos e procedementos matemáticos xunto
5710 coas actitudes propias do quefacer matemático, que permiten construír unha base conceptual
5711 sólida a partir da resolución de problemas, do razoamento e da investigación matemática,
5712 especialmente enfocados á interpretación e análise de cuestións da vida cotiá e da ciencia e a

5713 tecnoloxía. Os obxectivos céntranse nos procesos que mellor lle permiten ao alumnado
5714 desenvolver destrezas como a resolución de problemas, o razoamento e a argumentación, a
5715 representación e a comunicación, xunto coas destrezas socioafectivas. Estes procesos son
5716 resolución de problemas, razoamento e proba, conexións, comunicación e representación,
5717 ademais do desenvolvemento socioafectivo.

5718 A resolución de problemas e a investigación matemática son dous compoñentes fundamentais
5719 no ensino das matemáticas, xa que permiten empregar os procesos cognitivos inherentes a esta
5720 área para abordar e resolver situacións relacionadas coa vida cotiá e coa ciencia e a tecnoloxía,
5721 desenvolvendo o razoamento, a creatividade e o pensamento abstracto. Os obxectivos de
5722 resolución de problemas, razoamento e proba e as súas conexións están deseñados para adquirir
5723 os procesos propios da investigación matemática, como son a formulación de preguntas, o
5724 establecemento de conxecturas, a xustificación e a xeneralización, a conexión entre as diferentes
5725 ideas matemáticas e o recoñecemento de conceptos e procedementos propios das matemáticas
5726 noutras áreas de coñecemento, particularmente nas ciencias e na tecnoloxía. Debe resaltarse o
5727 carácter instrumental das matemáticas como ferramenta fundamental para as áreas de
5728 coñecemento científico, social, tecnolóxico, humanístico e artístico.

5729 Outros aspectos importantes da educación matemática son a comunicación e a representación.
5730 O proceso de comunicación axuda a dar significado e permanencia ás ideas ao facelas públicas.
5731 Doutra banda, para entender e utilizar as ideas matemáticas é fundamental a forma en que estas
5732 se representan. Por iso, inclúense dous obxectivos enfocados á adquisición dos procesos de
5733 comunicación e representación tanto de conceptos como de procedementos matemáticos.

5734 Co fin de asegurar que todo o alumnado poida facer uso dos conceptos e das relacións
5735 matemáticas fundamentais, e tamén chegue a experimentar a súa beleza e importancia, inclúese
5736 un obxectivo relacionado co aspecto emocional, social e persoal das matemáticas. Preténdese
5737 contribuír, deste xeito, a desterrar ideas preconcebidas na sociedade, como a crenza de que só
5738 quen posúe un talento innato pode aprender, usar e gozar das matemáticas, ou falsos
5739 estereotipos fortemente arraigados como, por exemplo, os relacionados con cuestións de xénero.

5740 O logro dos obxectivos valorarase cos criterios de avaliación, que priorizan a adquisición das
5741 competencias fronte á memorización de conceptos ou a reprodución rutineira de procedementos.
5742 Dada a natureza dos obxectivos, nalgúns casos a gradación dos criterios de avaliación entre os
5743 cursos primeiro e segundo realízase a través dos contidos.

5744 Os criterios de avaliación e os contidos foron agrupados en bloques denominados «sentidos»,
5745 entendidos como o conxunto de destrezas relacionadas co dominio en contexto de contidos
5746 numéricos, métricos, xeométricos, alxébricos, estocásticos e socioafectivos, que permiten

5747 empregalos dunha maneira funcional e con confianza na resolución de problemas ou na
5748 realización de tarefas.

5749 O sentido numérico caracterízase pola aplicación do coñecemento sobre numeración e cálculo
5750 en distintos contextos, e polo desenvolvemento de destrezas e modos de facer e de pensar
5751 baseados na comprensión, a representación e o uso flexible dos números, de obxectos
5752 matemáticos formados por números e das operacións.

5753 O sentido da medida céntrase na comprensión e comparación de atributos dos obxectos do
5754 mundo que nos rodea, así como da medida da incerteza.

5755 O sentido espacial aborda a comprensión dos aspectos xeométricos da nosa contorna;
5756 identificar relacións entre eles, situalos, clasificalos ou razoar con eles son elementos
5757 fundamentais da aprendizaxe da xeometría.

5758 O sentido alxébrico proporciona a linguaxe no que se comunican as matemáticas. Son
5759 características deste sentido ver o xeral no particular, recoñecer relacións de dependencia entre
5760 variables e expresalas mediante diferentes representacións, así como modelizar situacións
5761 matemáticas ou do mundo real con expresións simbólicas. O pensamento computacional e a
5762 modelización incorporáronse neste bloque, pero non deben interpretarse como exclusivos del,
5763 senón que deben desenvolverse tamén no resto dos bloques de contidos.

5764 O sentido estocástico comprende a análise e a interpretación de datos, a elaboración de
5765 conxecturas e a toma de decisións a partir da información estatística, a súa valoración crítica e a
5766 comprensión e comunicación de fenómenos aleatorios nunha ampla variedade de situacións.

5767 O sentido socioafectivo implica a adquisición e aplicación de coñecementos, destrezas e
5768 actitudes necesarias para entender e manexar as emocións que aparecen no proceso de
5769 aprendizaxe das matemáticas, o dominio de estratexias para o traballo matemático en equipo, a
5770 adecuada comunicación das ideas e a organización na resolución de problemas da vida cotiá e da
5771 ciencia e a tecnoloxía. Este sentido non debe traballarse de forma illada, senón ao longo do
5772 desenvolvemento da materia.

5773 Este enfoque, diferente do habitual, permite un ensino das matemáticas que fai predominar e
5774 dar sentido aos conceptos en contexto, fronte á aprendizaxe de destrezas e algoritmos en
5775 situacións descontextualizadas.

5776 As matemáticas non son unha colección de saberes separados e inconexos, senón que
5777 constitúen un campo integrado de coñecemento. O conxunto de obxectivos, criterios de avaliación
5778 e contidos están deseñados para constituír un todo que facilite a formulación de tarefas sinxelas
5779 ou complexas, individuais ou colectivas, dentro do propio corpo das matemáticas ou

5780 multidisciplinares. Sen abandonar o uso de lapis e papel nos casos sinxelos, o emprego de
5781 ferramentas dixitais para investigar, interpretar e analizar posibilita que procesos e operacións que
5782 requiren sofisticados e tediosos métodos manuais, poidan abordarse de forma sinxela mediante o
5783 uso de calculadoras, follas de cálculo, programas de xeometría dinámica ou outro software
5784 específico, favorecendo o razoamento fronte ás aprendizaxes memorísticas e rutineiras.

5785 33.2 Obxectivos

Obxectivos da materia
OBX1. Modelizar e resolver problemas da vida cotiá e da ciencia e da tecnoloxía aplicando diferentes estratexias e formas de razoamento para obter posibles solucións.
▪ A modelización e a resolución de problemas constitúen un eixe fundamental na aprendizaxe das matemáticas, xa que son procesos centrais na construción do coñecemento matemático. Estes procesos aplicados en contextos diversos motivarán a aprendizaxe e establecerán uns cimentos cognitivos sólidos que permitan construír conceptos e experimentar as matemáticas como ferramenta para describir, analizar e ampliar a comprensión de situacións da vida cotiá ou da ciencia e da tecnoloxía. ▪ O desenvolvemento deste obxectivo supón os procesos de análises e formulación do problema; a sistematización na procura de datos ou obxectos relevantes e as súas relacións; a súa codificación á linguaxe matemática ou a unha linguaxe fácil de interpretar por un sistema informático; a creación de modelos abstractos de situacións reais, e o uso de estratexias heurísticas de resolución, como a analoxía con outros problemas, estimación, ensaio e erro, resolución de maneira inversa (ir cara atrás) ou a descomposición en problemas máis sinxelos, entre outras.
OBX2. Verificar a validez das posibles solucións dun problema empregando o razoamento e a argumentación para contrastar a súa idoneidade.
▪ A análise das solucións obtidas na resolución dun problema potencia a reflexión crítica, o razoamento e a argumentación. A interpretación das solucións e conclusións obtidas, considerando ademais da validez matemática diferentes perspectivas como a sostibilidade, o consumo responsable, a equidade ou a non discriminación, entre outras, axuda a tomar decisións razoadas e a avaliar as estratexias. ▪ O desenvolvemento deste obxectivo supón procesos reflexivos propios da metacognición como a autoavaliación e a coavaliación, o uso eficaz de ferramentas dixitais, a verbalización ou a descrición do proceso e a selección entre diferentes modos de comprobación de solucións ou de estratexias para validalas e avaliar o seu alcance.
OBX3. Formular ou investigar conxecturas ou problemas, utilizando o razoamento, a argumentación, a creatividade e o uso de ferramentas tecnolóxicas, para xerar novo coñecemento matemático.

- A formulación de conxecturas e a xeración de problemas de contido matemático son dous compoñentes importantes e significativos do currículo de Matemáticas e están consideradas unha parte esencial do que facer matemático. Probar ou refutar conxecturas con contido matemático sobre unha situación formulada ou sobre un problema xa resolto implica facer novas preguntas, así como a reformulación do problema durante o proceso de investigación.
- Cando o alumnado xera problemas ou realiza preguntas, mellora o razoamento e a reflexión á vez que constrúe o seu propio coñecemento, o que se traduce nun alto nivel de compromiso e curiosidade, así como de entusiasmo cara ao proceso de aprendizaxe das matemáticas.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón fomentar un pensamento máis diverso e flexible, mellorar a destreza para resolver problemas en distintos contextos e establecer pontes entre situacións concretas e as abstraccións matemáticas.

OBX4. Utilizar o pensamento computacional de forma eficaz, modificando, creando e xeneralizando algoritmos que resolvan problemas mediante o uso das matemáticas, para modelizar e resolver situacións da vida cotiá e do ámbito da ciencia e da tecnoloxía.

- O pensamento computacional entronca directamente coa resolución de problemas e a formulación de procedementos algorítmicos. Co obxectivo de chegar a unha solución do problema que poida ser executada por un sistema informático, será necesario utilizar a abstracción para identificar os aspectos máis relevantes e descompoñer o problema en tarefas máis simples que se poidan codificar nunha linguaxe apropiada. Así mesmo, os procesos do pensamento computacional poden culminar coa xeneralización. Levar o pensamento computacional á vida diaria e ao ámbito da ciencia e da tecnoloxía supón relacionar as necesidades de modelaxe e simulación coas posibilidades do seu tratamento informatizado.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón a creación de modelos abstractos de situacións cotiás e do ámbito da ciencia e da tecnoloxía, a súa automatización e a codificación nunha linguaxe fácil de interpretar de forma automática.

OBX5. Establecer, investigar e utilizar conexións entre as diferentes ideas matemáticas establecendo vínculos entre conceptos, procedementos, argumentos e modelos para dar significado e estruturar a aprendizaxe matemática.

- Establecer conexións entre as diferentes ideas matemáticas proporciona unha comprensión máis profunda de como varios enfoques dun mesmo problema poden producir resultados equivalentes. O alumnado pode utilizar ideas procedentes dun contexto para probar ou refutar conxecturas xeradas noutro contexto diferente e, ao conectar as ideas matemáticas, pode desenvolver unha maior comprensión dos conceptos, procedementos e argumentos. Percibir as matemáticas como un todo implica estudar as súas conexións internas e reflexionar sobre elas, tanto as existentes entre os bloques como entre as matemáticas dun mesmo ou distintos niveis ou as de diferentes etapas educativas.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón enlazar as novas ideas matemáticas con ideas previas, recoñecer e utilizar as conexións entre elas na resolución de problemas e comprender como unhas ideas se constrúen sobre outras para formar un todo integrado.

OBX6. Descubrir os vínculos das matemáticas con outras áreas de coñecemento e profundar nas súas conexións, interrelacionando conceptos e procedementos, para modelizar, resolver problemas e desenvolver a capacidade crítica, creativa e innovadora en situacións diversas.

- Observar relacións e establecer conexións matemáticas é un aspecto clave do quefacer matemático. Afondar nos coñecementos matemáticos e na destreza para utilizar un amplo conxunto de representacións, así como no establecemento de conexións entre as matemáticas e outras áreas de coñecemento, especialmente coas ciencias e a tecnoloxía, confírenlle ao alumnado un gran potencial para resolver problemas en situacións diversas.
- Estas conexións tamén deberían ampliarse ás actitudes propias do quefacer matemático de forma que estas poidan ser transferidas a outras materias e contextos. Neste obxectivo xoga un papel relevante a aplicación das ferramentas tecnolóxicas no descubrimento de novas conexións.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón o establecemento de conexións entre ideas, conceptos e procedementos matemáticos, outras áreas de coñecemento e a vida real. Así mesmo, implica o uso de ferramentas tecnolóxicas e a súa aplicación na resolución de problemas en situacións diversas, valorando a contribución das matemáticas á resolución dos grandes retos e obxectivos ecosociais, tanto ao longo da historia como na actualidade.

OBX7. Representar conceptos, procedementos e información matemáticos seleccionando diferentes tecnoloxías, para visualizar ideas e estruturar razoamentos matemáticos.

- As representacións de conceptos, procedementos e información matemática facilitan o razoamento e a demostración, utilízanse para visualizar ideas matemáticas, examinar relacións e contrastar a validez das respostas e atópanse no centro da comunicación matemática.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón a aprendizaxe de novas formas de representación matemática e a mellora do coñecemento sobre o seu uso eficaz, recalcando as maneiras en que representacións distintas dos mesmos obxectos poden transmitir diferentes informacións e mostrando a importancia de seleccionar representacións adecuadas a cada tarefa.

OBX8. Comunicar as ideas matemáticas, de forma individual e colectiva, empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados, para organizar e consolidar o pensamento matemático.

- Na sociedade da información faise cada día máis patente a necesidade dunha comunicación clara e veraz, tanto oralmente como por escrito. Interactuar con outras persoas ofrece a posibilidade de intercambiar ideas e reflexionar sobre elas, colaborar, cooperar, xerar e afianzar novos coñecementos convertendo a comunicación nun elemento indispensable na aprendizaxe das matemáticas.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón expresar publicamente feitos, ideas, conceptos e procedementos complexos verbal, analítica e graficamente, de forma veraz e precisa, utilizando a terminoloxía matemática adecuada, co fin de lles dar significado e permanencia ás aprendizaxes.

OBX9. Utilizar destrezas persoais e sociais, identificando e xestionando as propias emocións, respectando as dos demais e organizando activamente o traballo en equipos heteroxéneos, aprendendo do erro como parte do proceso de aprendizaxe e afrontando situacións de incerteza, para perseverar na consecución de obxectivos na aprendizaxe das matemáticas.

- A resolución de problemas ou de retos máis globais nos que interveñen as matemáticas representa a miúdo un

desafío que involucra multitude de emocións que convén xestionar correctamente. As destrezas socioafectivas dentro da aprendizaxe das matemáticas fomentan o benestar do alumnado, a regulación emocional e o interese polo seu estudo.

- Doutra banda, traballar os valores de respecto, igualdade ou resolución pacífica de conflitos, á vez que se superan retos matemáticos de forma individual ou en equipo, permite mellorar a autoconfianza e normalizar situacións de convivencia en igualdade, creando relacións e contornas de traballo saudables. Así mesmo, fomenta a ruptura de estereotipos e ideas preconcebidas sobre as matemáticas asociadas a cuestións individuais, por exemplo as relacionadas co xénero ou coa existencia dunha aptitude innata para as matemáticas.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón identificar e xestionar as propias emocións no proceso de aprendizaxe das matemáticas, recoñecer as fontes de tensións, ser perseverante na consecución dos obxectivos, pensar de forma crítica e creativa, crear resiliencia e manter unha actitude proactiva ante novos retos matemáticos. Así mesmo, implica mostrar empatía polos demais, establecer e manter relacións positivas, exercitar a escoita activa e a comunicación asertiva no traballo en equipo e tomar decisións responsables.

5786 33.3 Criterios de avaliación e contidos

5787 1º curso

Materia de Matemáticas I 1º curso	
Bloque 1. Sentido numérico	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Adquirir novo coñecemento matemático a partir da formulación de conxecturas e problemas de forma guiada.	OBX3
▪ CA1.2. Manifestar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA1.3. Resolver problemas en situacións diversas utilizando procesos matemáticos, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6
▪ CA1.4. Obter todas as posibles solucións matemáticas de problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, describindo o procedemento utilizado.	OBX1
Contidos	
▪ Sentido das operacións. – Concepto de escalar e de vector fixo e libre. – Adición, produto de escalares por vectores e produto escalar de vectores: propiedades e interpretación xeométrica das operacións. – Estratexias para operar con números reais e vectores: cálculo mental ou escrito nos casos sinxelos e con ferramentas tecnolóxicas nos casos máis complicados.	

▪ Relacións.

- Conxunto de vectores: estrutura. Estratexias de comprensión das operacións con números reais e vectores relacionando e comparando as súas propiedades.
- Combinacións lineais. Dependencia e independencia lineal. Concepto de base.
- Módulo dun vector e ángulo de dous vectores. Bases ortogonais e ortonormais.
- Aplicación dos vectores, as súas operacións, propiedades e interpretación xeométrica á vida cotiá e á ciencia e a tecnoloxía.
- Os números complexos como solucións de ecuacións polinómicas con raíces non reais.
- Formas binómica e polar. Representacións gráficas.
- Suma, resta, multiplicación, división, potencias e raíces de números complexos.
- Resolución de ecuacións polinómicas con solucións non reais. Aplicación a problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía. Utilización de ferramentas tecnolóxicas.

Bloque 2. Sentido da medida

Criterios de avaliación

Obxectivos

▪ CA2.1. Adquirir novo coñecemento matemático a partir da formulación de conxecturas e problemas de forma guiada.	OBX3
▪ CA2.2. Manifestar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA2.3. Resolver problemas en situacións diversas utilizando procesos matemáticos, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6
▪ CA2.4. Obter todas as posibles solucións matemáticas de problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, describindo o procedemento utilizado.	OBX1
▪ CA2.5. Seleccionar a solución máis adecuada dun problema en función do contexto (sustentabilidade, consumo responsable, equidade...) usando o razoamento e a argumentación.	OBX2

Contidos

- Medición.
 - Razóns trigonométricas dun ángulo calquera. Circunferencia goniométrica.
 - Razóns trigonométricas dos ángulos suma, diferenza, dobre e metade.
 - Resolución de ecuacións trigonométricas sinxelas. Utilización de ferramentas tecnolóxicas.
 - Cálculo de lonxitudes e medidas angulares: uso da trigonometría. Aplicación do teorema do seno e do coseno á resolución de triángulos.
 - Aplicación á resolución de problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía. Utilización de ferramentas tecnolóxicas.
 - A probabilidade como medida da incerteza asociada a fenómenos aleatorios.
- Cambio.

- Transformacións de funcións (operacións aritméticas, composición, valor absoluto e inversa), utilizando ferramentas dixitais para realizar as operacións coas expresións simbólicas máis complicadas.
- Concepto de límite dunha función nun punto e no infinito. Interpretación gráfica. Estimación e cálculo a partir dunha táboa, unha gráfica ou unha expresión alxébrica.
- Cálculo de límites nun punto e no infinito de funcións polinómicas, racionais, irracionais, exponenciais e trigonométricas. Resolución de indeterminacións. Cálculo de asíntotas.
- Concepto de continuidade dunha función nun punto. Estudo da continuidade dunha función graficamente. Aplicación de límites no estudo da continuidade. Tipos de discontinuidades. Interpretación gráfica. Función continua nun conxunto.
- Taxa de variación media (TVM) e taxa de variación instantánea (TVI) dunha función. Interpretación da TVM e da TVI en situacións da vida cotiá e en problemas da ciencia e a tecnoloxía.
- Derivada dunha función nun punto: definición a partir do estudo do cambio en diferentes contextos. Interpretación xeométrica. Recta tanxente. Utilización da definición de derivada dunha función nun punto para o seu cálculo en casos sinxelos.
- Función derivable nun conxunto. Función derivada. Derivadas sucesivas.
- Funcións derivadas das funcións elementais. A derivada e as operacións con funcións.
- Cálculo de derivadas utilizando lapis e papel en casos sinxelos e ferramentas tecnolóxicas nos casos máis complexos.
- Aplicación dos límites, a continuidade e a derivada a situacións da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía. Utilización de ferramentas tecnolóxicas.

Bloque 3. Sentido espacial

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Adquirir novo coñecemento matemático a partir da formulación de conxecturas e problemas de forma guiada.	OBX3
CA3.2. Manifestar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
CA3.3. Representar ideas matemáticas estruturando diferentes razoamentos matemáticos e seleccionando as tecnoloxías máis adecuadas.	OBX7
CA3.4. Manexar algunhas estratexias e ferramentas, incluídas as dixitais, na modelización e resolución de problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, avaliando a súa eficiencia en cada caso.	OBX1

Contidos

- Formas xeométricas de dúas dimensións.
 - Obxectos xeométricos de dúas dimensións: análise das propiedades e determinación dos seus atributos. Relación coas operacións con vectores.
 - Resolución de problemas relativos a obxectos xeométricos no plano representados con coordenadas

cartesianas.

- Aplicación das operacións con vectores para a resolución de problemas xeométricos. Utilización de ferramentas tecnolóxicas.
- Localización e sistemas de representación.
 - Relacións de obxectos xeométricos no plano: representación e exploración con axuda de ferramentas dixitais.
 - Expresións alxébricas de obxectos xeométricos: identificación dos elementos característicos das rectas e das ecuacións da recta no plano. Paso dun tipo de ecuación a outra e selección da máis adecuada en función da situación para resolver.
- Visualización, razoamento e modelización xeométrica.
 - Modelización da posición e o movemento dun obxecto no plano mediante vectores.
 - Estudo de incidencia, paralelismo, distancias e ángulos de obxectos xeométricos no plano. Representación mediante ferramentas dixitais.
 - Modelos matemáticos (xeométricos, alxébricos, grafos...) na resolución de problemas no plano. Conexións con outras disciplinas e áreas de interese.
 - Resolución de problemas de incidencia, paralelismo, distancias e ángulos de obxectos xeométricos no plano.
 - Conxecturas xeométricas no plano: validación por medio da dedución e da demostración.

Bloque 4. Sentido alxébrico

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Manifestar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA4.2. Seleccionar e utilizar diversas formas de representación, valorando a súa utilidade para compartir información.	OBX7
▪ CA4.3 Resolver problemas en contextos matemáticos, establecendo e aplicando conexións entre as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA4.4. Obter todas as posibles solucións matemáticas de problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, describindo o procedemento utilizado.	OBX1
▪ CA4.5. Comprobar a validez matemática das posibles solucións dun problema, utilizando o razoamento e a argumentación.	OBX2
▪ CA4.6. Interpretar, modelizar e resolver situacións problematizadas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, utilizando o pensamento computacional, modificando e creando algoritmos.	OBX4
▪ CA4.7. Empregar ferramentas tecnolóxicas adecuadas na formulación ou investigación de conxecturas ou problemas.	OBX3
Contidos	
▪ Padróns.	

- Xeneralización de padróns en situacións sinxelas, usando regras simbólicas ou funcións definidas explícita e recorrentemente.
- Modelo matemático.
 - Relacións cuantitativas en situacións sinxelas: estratexias de identificación e determinación da clase de funcións que poden modelizalas, obtendo conclusións razoables.
 - Uso de ecuacións, inecuacións, sistemas de ecuacións e sistemas de inecuacións para modelizar situacións da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía.
- Igualdade e desigualdade.
 - Resolución de ecuacións polinómicas, racionais, irracionais e de ecuacións exponenciais e logarítmicas sinxelas.
 - Resolución de sistemas de ecuacións de segundo grao con dúas incógnitas.
 - Resolución gráfica e alxébrica de inecuacións lineais, de segundo grao e racionais sinxelas cunha incógnita.
 - Resolución gráfica e alxébrica de sistemas de inecuacións lineais con unha ou dúas incógnitas.
 - Aplicación á resolución de problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, usando lapis e papel ou medios tecnolóxicos e interpretando as solucións.
- Relacións e funcións.
 - Funcións a partir de táboas e gráficas. Aspectos globais dunha función.
 - As funcións e a súa representación gráfica na interpretación de fenómenos relacionados coa vida cotiá e coa ciencia e a tecnoloxía utilizando lapis e papel ou ferramentas dixitais.
 - Propiedades das distintas clases de funcións, incluídas as polinómicas, exponenciais, irracionais, racionais sinxelas, logarítmicas, trigonométricas e a anacos: comprensión e comparación.
 - Aplicación do cálculo diferencial ao estudo da monotonía, extremos, curvatura e puntos de inflexión de funcións polinómicas, exponenciais, irracionais, racionais sinxelas, logarítmicas e trigonométricas.
 - Aplicación do cálculo diferencial á representación gráfica de funcións polinómicas e racionais sinxelas. Estudo das súas características principais: dominio, simetrías, periodicidade, crecemento, decrecemento, extremos, curvatura, puntos de inflexión e asíntotas.
 - Álgebra simbólica na representación e explicación de relacións matemáticas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía.
- Pensamento computacional.
 - Análise, formulación e resolución de problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía utilizando ferramentas ou programas adecuados.
 - Comparación de algoritmos alternativos para o mesmo problema mediante o razoamento lóxico.

Bloque 5. Sentido estocástico

Craterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA5.1. Adquirir novo coñecemento matemático a partir da formulación de conxecturas e problemas de forma guiada.	OBX3
▪ CA5.2. Representar ideas matemáticas estruturando diferentes razoamentos matemáticos e seleccionando as tecnoloxías máis adecuadas.	OBX7

CA5.3. Manexar algunhas estratexias e ferramentas, incluídas as dixitais, para modelizar e resolver problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, avaliando a súa eficiencia en cada caso.	OBX1
CA5.4. Resolver problemas en situacións diversas utilizando procesos matemáticos, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6
Contidos	
- Organización e análise de datos. - Variables bidimensionais: distribución conxunta e distribucións marxinais e condicionadas. Análise da dependencia estatística. - Estudo da relación entre dúas variables mediante a regresión lineal e cuadrática: valoración gráfica da pertinencia do axuste. Diferenza entre correlación e causalidade. - Coeficientes de correlación lineal e de determinación: cuantificación da relación lineal, predición e valoración da súa fiabilidade en contextos científicos e tecnolóxicos. - Calculadora, folla de cálculo ou software específico na análise de datos estatísticos. - Incerteza. - Cálculo da probabilidade a partir da súa aproximación frecuencial e como medida da incerteza asociada aos fenómenos aleatorios, sexa ou non posible a súa experimentación. - Cálculo de probabilidades en experimentos simples: a regra de Laplace en situacións de equiprobabilidade aplicando diferentes técnicas de recuento. Axiomática de Kolmogorov. - Inferencia. - Análise de mostras unidimensionais e bidimensionais con ferramentas tecnolóxicas co fin de emitir xuízos e tomar decisións.	
Bloque 6. Sentido socioafectivo	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA6.1. Analizar a achega das matemáticas ao progreso da humanidade, reflexionando sobre a súa contribución na proposta de solucións a situacións complexas e aos retos científicos e tecnolóxicos que se expoñen na sociedade.	OBX6
CA6.2. Afrontar as situacións de incerteza, identificando e xestionando emocións, aceptando e aprendendo do erro como parte do proceso de aprendizaxe das matemáticas.	OBX9
CA6.3. Mostrar unha actitude positiva e perseverante, aceptando e aprendendo da crítica razoada ao facerlles fronte ás diferentes situacións na aprendizaxe das matemáticas.	OBX9
CA6.4. Participar en tarefas matemáticas de forma activa en equipos heteroxéneos, respectando as emocións e experiencias das e dos demais e escoitando o seu razoamento, identificando as habilidades sociais máis propicias e fomentando o benestar grupal e as relacións saudables.	OBX9
CA6.5. Mostrar organización ao comunicar as ideas matemáticas empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados.	OBX8

CA6.6. Recoñecer e empregar a linguaxe matemática en diferentes contextos, comunicando a información con precisión e rigor.	OBX8
Contidos	
- Crenzas, actitudes e emocións. - Actitudes inherentes ao traballo matemático como o esforzo, a perseveranza, a tolerancia á frustración, a incertezas e a autoavaliación, indispensables para afrontar eventuais situacións de tensión e ansiedade na aprendizaxe das matemáticas. - Tratamento do erro, individual e colectivo, como elemento mobilizador de saberes previos adquiridos e xerador de oportunidades de aprendizaxe na aula de matemáticas. - Traballo en equipo e toma de decisións. - Recoñecemento e aceptación de diversas formulacións na resolución de problemas e tarefas matemáticas, transformando os enfoques dos demais en novas e melloradas estratexias propias, mostrando empatía e respecto no proceso. - Técnicas e estratexias de traballo en equipo para a resolución de problemas e tarefas matemáticas, en equipos heteroxéneos. - Inclusión, respecto e diversidade. - Destrezas para desenvolver unha comunicación efectiva: a escoita activa, a formulación de preguntas ou a solicitude e prestación de axuda cando sexa necesario. - Valoración da contribución das matemáticas ao longo da historia no avance da ciencia e a tecnoloxía. - Comunicación e organización. - Comunicación das ideas matemáticas de maneira ordenada e coherente empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados. - Recoñecemento e utilización da linguaxe matemática en diferentes contextos, comunicando a información con precisión e rigor. - Planificación de procesos de matematización e modelización, en contextos da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía.	

5788 2º curso

Materia de Matemáticas II	
2º curso	
Bloque 1. Sentido numérico	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA 1.1. Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación, razoamento e xustificación de conxecturas e problemas de forma autónoma.	OBX3
CA1.2. Demostrar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5

CA1.3. Resolver problemas en situacións diversas, utilizando procesos matemáticos, reflexionando, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6
--	------

Contidos

- Sentido das operacións.
 - Operacións con vectores no espazo. Adición e produto de vectores e matrices: interpretación, comprensión e uso adecuado das propiedades.
 - Produto escalar, vectorial e mixto: definición, propiedades, interpretación xeométrica.
 - Matrices: clasificación e operacións.
 - Determinantes. Propiedades elementais.
 - Matriz inversa: determinar as condicións para a súa existencia e calculala usando o método máis apropiado.
 - Estratexias para operar con números reais, vectores, matrices e determinantes: cálculo mental ou escrito nos casos sinxelos e con ferramentas tecnolóxicas nos casos máis complicados.
 - Resolución de problemas mediante as operacións con matrices.
- Relacións.
 - Conxuntos de vectores e matrices: estrutura, comprensión e propiedades.
 - Dependencia e independencia lineal. Concepto de base.
 - Rango dunha matriz. Cálculo utilizando o método de Gauss ou determinantes.

Bloque 2. Sentido da medida

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Demostrar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
CA2.2. Resolver problemas en situacións diversas, utilizando procesos matemáticos, reflexionando, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas	OBX6
CA2.3. Obter todas as posibles solucións matemáticas de problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, describindo o procedemento utilizado.	OBX1
CA2.4. Seleccionar a solución máis adecuada dun problema en función do contexto (sustentabilidade, consumo responsable, equidade...) usando o razoamento e a argumentación.	OBX2

Contidos

- Cambio.
 - Continuidade dunha función. Continuidade en intervalos pechados. Teorema de Bolzano.
 - Función derivada. Teoremas de Rolle e do valor medio. Aplicacións.
 - Regra de L'Hôpital. Aplicación ao cálculo de límites.

- Aplicación dos conceptos de límite, continuidade e derivabilidade á representación e ao estudo de situacións susceptibles de ser modelizadas mediante funcións.
- Aplicación da derivada como razón de cambio á resolución de problemas de optimización en contextos diversos.
- Medición.
 - Utilización dos produtos entre vectores para a resolución de problemas que impliquen medidas de lonxitude, superficie ou volume nun sistema de coordenadas cartesianas e tendo en conta o seu significado xeométrico.
 - Concepto de integral definida. Interpretación da integral definida como a área baixo unha curva. Propiedades.
 - Teorema do valor medio e teorema fundamental do cálculo integral. Interpretación xeométrica.
 - Concepto de primitiva dunha función. Integral indefinida. Propiedades.
 - Regra de Barrow.
 - Técnicas elementais para o cálculo de primitivas: integrais inmediatas e case inmediatas, por partes, cambio de variable e racionais con raíces reais.
 - Técnicas para a aplicación do concepto de integral á resolución de problemas que impliquen cálculo de áreas de superficies planas limitadas por rectas e curvas ou por dúas curvas e de volumes de revolución.
 - A probabilidade como medida da incerteza asociada a fenómenos aleatorios: interpretación subxectiva, clásica e frecuentista.

Bloque 3. Sentido espacial

Cráterios de avaliación	Obxectivos
■ CA3.1. Demostrar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
■ CA3.2. Representar ideas matemáticas, estruturando diferentes razoamentos matemáticos e seleccionando as tecnoloxías máis adecuadas.	OBX7
■ CA3.3. Resolver problemas en situacións diversas, utilizando procesos matemáticos, reflexionando, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6
■ CA3.4. Manexar diferentes estratexias e ferramentas, incluídas as dixitais, que modelizan e resolven problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, seleccionando as máis adecuadas segundo a súa eficiencia.	OBX1

Contidos

- Formas xeométricas de dúas e tres dimensións.
 - Obxectos xeométricos de tres dimensións: análise das propiedades e determinación dos seus atributos. Relación coas operacións con vectores.
 - Aplicación das operacións con vectores para a resolución de problemas xeométricos. Utilización de ferramentas tecnolóxicas.
- Localización e sistemas de representación.

- Relacións de obxectos xeométricos no espazo: representación e exploración con axuda de ferramentas dixitais.
- Expresións alxébricas dos obxectos xeométricos no espazo: identificación dos elementos característicos e das ecuacións da recta e do plano no espazo. Paso dun tipo de ecuación a outra e selección da máis adecuada en función da situación para resolver.
- Visualización, razoamento e modelización xeométrica.
 - Modelización da posición e o movemento dun obxecto no espazo mediante vectores.
 - Estudo de incidencia, paralelismo, distancias e ángulos de obxectos xeométricos no espazo. Representación mediante ferramentas dixitais.
 - Modelos matemáticos (xeométricos, alxébricos...) para resolver problemas no espazo. Conexións con outras disciplinas e áreas de interese.
 - Resolución de problemas de incidencia, paralelismo, distancias e ángulos de obxectos xeométricos no espazo. Cálculo de áreas e volumes.
 - Conxecturas xeométricas no espazo: validación por medio da dedución e da demostración.

Bloque 4. Sentido alxébrico

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Demostrar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA4.2. Seleccionar e utilizar diversas formas de representación valorando a súa utilidade para compartir información.	OBX7
▪ CA4.3. Resolver problemas en contextos matemáticos establecendo e aplicando conexións entre as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA4.4. Obter todas as posibles solucións matemáticas de problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, describindo o procedemento utilizado.	OBX1
▪ CA4.5. Demostrar a validez matemática das posibles solucións dun problema, utilizando o razoamento e a argumentación.	OBX2
▪ CA4.6. Integrar o uso de ferramentas tecnolóxicas na formulación ou investigación de conxecturas e problemas.	OBX3
▪ CA4.7. Interpretar, modelizar e resolver situacións problematizadas da vida cotiá e da ciencia e da tecnoloxía, utilizando o pensamento computacional, modificando, creando e xeneralizando algoritmos.	OBX4

Contidos

- Padróns.
 - Xeneralización de padróns en situacións diversas. Obtención do patrón en diferentes contextos: potencia n -ésima dunha matriz, derivada n -ésima...
- Modelo matemático.

- Relacións cuantitativas en situacións complexas: estratexias de identificación e determinación da clase ou clases de funcións que poden modelizalas, obtendo conclusións razoables.
- Aplicación das operacións con matrices na modelización de problemas reais.
- Uso de sistemas de ecuacións para modelizar situacións da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía.
- Técnicas e uso de matrices para, polo menos, modelizar situacións nas que aparezan sistemas de ecuacións lineais ou grafos.
- Discusión de sistemas de ecuacións. Teorema de Rouché-Frobenius.
- Igualdade e desigualdade.
 - Obtención de formas equivalentes de expresións alxébricas na resolución de sistemas de ecuacións mediante cálculo mental, algoritmos de lapis e papel, e con ferramentas dixitais.
 - Resolución de sistemas de ecuacións en diferentes contextos mediante o método de Gauss ou a regra de Cramer.
- Relacións e funcións.
 - Representación, análise e interpretación de funcións con ferramentas dixitais.
 - Propiedades das distintas clases de funcións: comprensión e comparación.
 - Aplicación do cálculo de derivadas ao estudo de intervalos de crecemento e decrecemento, máximos e mínimos, intervalos de concavidade e convexidade, puntos de inflexión.
 - Asíntotas: horizontal, vertical e oblicua.
- Pensamento computacional.
 - Análise, formulación e resolución de problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía empregando as ferramentas ou os programas máis adecuados.
 - Emprego de programas computacionais para as operacións con matrices, cálculo da matriz inversa, de determinantes ou resolución de sistemas.

Bloque 5. Sentido estocástico

Craterios de avaliación	Obxectivos
■ CA5.1. Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación, razoamento e xustificación de conxecturas e problemas de forma autónoma.	OBX3
■ CA5.2. Representar ideas matemáticas, estruturando diferentes razoamentos matemáticos e seleccionando as tecnoloxías máis adecuadas.	OBX7
■ CA5.3. Manexar diferentes estratexias e ferramentas, incluídas as dixitais, que modelizan e resoven problemas da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía, seleccionando as máis adecuadas segundo a súa eficiencia.	OBX1
■ CA5.4. Resolver problemas en situacións diversas, utilizando procesos matemáticos, reflexionando, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6
Contidos	

- Incerteza.
 - Sucesos. Operacións con sucesos. Axiomática de Kolmogorov.
 - Cálculo de probabilidades en experimentos compostos. Probabilidade condicionada e independencia entre sucesos aleatorios. Diagramas de árbore e táboas de continxencia.
 - Teoremas da probabilidade total e de Bayes: resolución de problemas e interpretación do teorema de Bayes para actualizar a probabilidade a partir da observación e a experimentación e a toma de decisións en condicións de incerteza.
- Distribucións de probabilidade.
 - Variables aleatorias discretas (distribución de probabilidade, media, varianza e desviación típica) e continuas (función de densidade e función de distribución).
 - Modelización de fenómenos estocásticos mediante as distribucións de probabilidade binomial e normal. Cálculo de probabilidades asociadas mediante ferramentas tecnolóxicas.
 - Cálculo de probabilidades mediante a aproximación da binomial pola normal.

Bloque 6. Sentido socioafectivo

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA6.1. Analizar a achega das matemáticas ao progreso da humanidade, valorando a súa contribución na proposta de solucións a situacións complexas e aos retos científicos e tecnolóxicos que se presentan na sociedade.	OBX6
▪ CA6.2. Afrontar as situacións de incerteza e tomar decisións avaliando distintas opcións, identificando e xestionando emocións, e aceptando e aprendendo do erro como parte do proceso de aprendizaxe das matemáticas.	OBX9
▪ CA6.3. Mostrar unha actitude positiva e perseverante, aceptando e aprendendo da crítica razoada ao facer fronte ás diferentes situacións na aprendizaxe das matemáticas.	OBX9
▪ CA6.4. Traballar en tarefas matemáticas de forma activa en equipos heteroxéneos, respectando as emocións e experiencias dos demais e escoitando o seu razoamento, aplicando as habilidades sociais máis propicias e fomentando o benestar do equipo e as relacións saudables.	OBX9
▪ CA6.5. Mostrar organización ao comunicar as ideas matemáticas, empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados.	OBX8
▪ CA6.6. Recoñecer e empregar a linguaxe matemática en diferentes contextos, comunicando a información con precisión e rigor.	OBX8
Contidos	
▪ Crenzas, actitudes e emocións. – Actitudes inherentes ao traballo matemático como o esforzo, a perseveranza, a tolerancia á frustración, a incerteza e a autoavaliación, indispensables para afrontar eventuais situacións de tensión e ansiedade na aprendizaxe das matemáticas.	

- Tratamento e análise do erro, individual e colectivo como elemento mobilizador de saberes previos adquiridos e xerador de oportunidades de aprendizaxe na aula de matemáticas.
- Toma de decisións.
 - Destrezas para avaliar diferentes opcións e tomar decisións na resolución de problemas e tarefas matemáticas.
- Inclusión, respecto e diversidade.
 - Destrezas sociais e de comunicación efectivas para o éxito na aprendizaxe das matemáticas.
 - Valoración da contribución das matemáticas ao longo da historia no avance da ciencia e a tecnoloxía.
- Comunicación e organización.
 - Comunicación das ideas matemáticas de maneira ordenada e coherente empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados.
 - Recoñecemento e utilización da linguaxe matemática en diferentes contextos, comunicando a información con precisión e rigor.
 - Planificación de procesos de matematización e modelización, en contextos da vida cotiá e da ciencia e a tecnoloxía

5789 33.4 Orientacións pedagóxicas

5790 A intervención educativa na materia de Matemáticas desenvolverá o seu currículo e tratará de
5791 asentar de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes que lle faciliten
5792 ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha
5793 adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

5794 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
5795 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
5796 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
5797 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
5798 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
5799 nivel de desempeño.

5800 Relación entre os obxectivos da materia de Matemáticas e as competencias clave a través dos
5801 descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1			1-2-3	2-5	4-5		3	
OBX2			1-2	2	4	3	3	
OBX3	1		1-2	1-2-3-5			3	

OBX4			1-2-3	2-3-5			3	
OBX5			1-3	2-3				1
OBX6			1-2	2	5	4	2-3	1
OBX7			3	1-2-5			3	4.1-4.2
OBX8	1-3	1	2-4	3				3.2
OBX9		3	5		1.1-1.2-3.1-3.2	2-3	2	

5802 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 5803 – A potenciación do razoamento, argumentación, investigación e comunicación, máis que os
5804 procedementos repetitivos.
- 5805 – A interpretación, análise e modelización de situacións problemáticas en diferentes contextos,
5806 fomentando a adquisición do razoamento matemático e construíndo novos coñecementos a
5807 partir dos seus coñecementos previos.
- 5808 – O emprego da historia das matemáticas para mostrar como se foi adquirindo o coñecemento
5809 matemático e as súas achegas á ciencia e á tecnoloxía.
- 5810 – O desenvolvemento de métodos para a realización de proxectos matemáticos e de resolución
5811 de problemas, individuais ou en grupo, dunha forma eficiente e lóxica, buscando
5812 xeneralizacións co fin de crear estratexias que poidan ser utilizadas en situacións análogas,
5813 proporcionando unha visión das matemáticas como un campo integrado de coñecemento en si
5814 mesmo e aplicado á ciencia e á tecnoloxía.
- 5815 – A realización de cálculos con lapis e papel debe limitarse aos casos máis sinxelos. Nos casos
5816 máis complicados, utilizaranse as ferramentas tecnolóxicas máis axeitadas.
- 5817 – A valoración do razoamento e a explicación dos procedementos empregados para obter os
5818 resultados, así como a súa análise crítica, primará sobre a outorgada aos cálculos realizados e
5819 aos posibles erros cometidos.
- 5820 – A transmisión da importancia da comunicación das ideas matemáticas de forma ordenada e
5821 coherente, así como da utilización da linguaxe matemática en diferentes contextos coa
5822 precisión e rigor adecuados.
- 5823 – O fomento da adquisición de destrezas e actitudes necesarias para entender e manexar as
5824 emocións que xorden na aprendizaxe das matemáticas.

- 5825 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
5826 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
5827 equipo.
- 5828 – A realización de proxectos, con ideas matemáticas relevantes, significativos para o alumnado e
5829 a resolución colaborativa de problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a
5830 responsabilidade.
- 5831 – A énfase na atención individualizada á diversidade do alumnado: prevención das dificultades
5832 de aprendizaxe, detección de altas capacidades e a posta en práctica de mecanismos de
5833 reforzo ou ampliación tan pronto como se detecten estas necesidades.
- 5834 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
5835 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
5836 espírito científico e do emprendemento.

Borrador

5837 **34 Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais**

5838 **34.1 Introducción**

5839 As matemáticas constitúen un dos maiores logros científicos, culturais e intelectuais da
5840 humanidade. Ao longo da historia, as diferentes culturas esforzáronse en describir a natureza
5841 utilizando as matemáticas e en transmitir todo o coñecemento adquirido ás xeracións futuras.
5842 Hoxe en día, ese patrimonio intelectual adquire un valor fundamental, xa que os grandes retos
5843 globais, como a transformación dixital, o respecto ao medio ambiente, a eficiencia enerxética ou a
5844 industrialización inclusiva e sustentable, aos que a sociedade terá que facerlles fronte, requiren
5845 dun alumnado capaz de adaptarse ás condicións cambiantes, de aprender de forma autónoma, de
5846 modelizar situacións, de explorar novas vías de investigación e de usar a tecnoloxía de forma
5847 efectiva. Polo tanto, resulta imprescindible para a cidadanía do século XXI a utilización de
5848 coñecementos e destrezas matemáticas como o razoamento, a modelización, o pensamento
5849 computacional e a resolución de problemas.

5850 O desenvolvemento curricular das Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais I e II oríentase
5851 ao logro dos obxectivos xerais da etapa, prestando unha especial atención ao desenvolvemento e
5852 á adquisición das competencias clave conceptualizadas nos descritores operativos de bacharelato
5853 que o alumnado debe conseguir ao finalizar a etapa. Así, a interpretación dos problemas e a
5854 comunicación dos procedementos e resultados están relacionados coa competencia en
5855 comunicación lingüística e coa competencia plurilingüe. Establecer un plan de traballo en revisión
5856 e modificación continua enlazan coa competencia emprendedora. A toma de decisións ou a
5857 adaptación ante situacións de incerteza son compoñentes propios da competencia persoal, social
5858 e de aprender a aprender. O uso de ferramentas dixitais no tratamento da información e na
5859 resolución de problemas entronca directamente coa competencia dixital en cuxo desenvolvemento
5860 as matemáticas xogaron un papel fundamental. O razoamento e a argumentación, a modelización
5861 e o pensamento computacional son elementos característicos da competencia STEM. As
5862 conexións establecidas entre as matemáticas e outras áreas de coñecemento, e a resolución de
5863 problemas en contextos sociais están relacionadas coa competencia cidadá. Doutra banda, o
5864 mesmo coñecemento matemático como expresión universal da cultura contribúe á competencia
5865 en conciencia e expresión culturais.

5866 En continuidade coa educación secundaria obrigatoria, os eixes principais dos obxectivos de
5867 Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais I e II son a comprensión efectiva de conceptos e
5868 procedementos matemáticos xunto coas actitudes propias do quefacer matemático, que permiten
5869 construír unha base conceptual sólida a partir da resolución de problemas, do razoamento e da

5870 investigación matemática, especialmente enfocados á interpretación e análise de cuestións da
5871 vida cotiá e das ciencias sociais. Os obxectivos céntranse nos procesos que mellor lle permiten ao
5872 alumnado desenvolver destrezas como a resolución de problemas, o razoamento e a
5873 argumentación, a representación e a comunicación, xunto coas destrezas socioafectivas. Estes
5874 procesos son resolución de problemas, razoamento e proba, conexións, comunicación e
5875 representación, ademais do desenvolvemento socioafectivo.

5876 A resolución de problemas e a investigación matemática son dous compoñentes fundamentais
5877 no ensino das matemáticas, xa que permiten empregar os procesos cognitivos inherentes a esta
5878 área para abordar e resolver situacións relacionadas coa vida cotiá e as ciencias sociais,
5879 desenvolvendo o razoamento, a creatividade e o pensamento abstracto. Os obxectivos de
5880 resolución de problemas, razoamento e proba e as súas conexións están deseñados para adquirir
5881 os procesos propios da investigación matemática, como son a formulación de preguntas, o
5882 establecemento de conxecturas, a xustificación e a xeneralización, a conexión entre as diferentes
5883 ideas matemáticas e o recoñecemento de conceptos e procedementos propios das matemáticas
5884 noutras áreas de coñecemento, particularmente nas ciencias sociais. Debe resaltarse o carácter
5885 instrumental das matemáticas como ferramenta fundamental para áreas de coñecemento
5886 científico, social, tecnolóxico, humanístico e artístico.

5887 Outros aspectos importantes da educación matemática son a comunicación e a representación.
5888 O proceso de comunicación axuda a darlles significado e permanencia ás ideas ao facelas
5889 públicas. Doutra banda, para entender e utilizar as ideas matemáticas é fundamental a forma en
5890 que estas se representan. Por iso, inclúense dous obxectivos enfocados á adquisición dos
5891 procesos de comunicación e representación tanto de conceptos como de procedementos
5892 matemáticos.

5893 Co fin de asegurar que todo o alumnado poida facer uso dos conceptos e das relacións
5894 matemáticas fundamentais, e tamén chegue a experimentar a súa beleza e importancia, inclúese
5895 un obxectivo relacionado co aspecto emocional, social e persoal das matemáticas. Preténdese
5896 contribuír, deste xeito, a desterrar ideas preconcebidas na sociedade, como a crenza de que só
5897 quen posúe un talento innato pode aprender matemáticas, usalas e gozar delas, ou falsos
5898 estereotipos fortemente arraigados como, por exemplo, os relacionados con cuestións de xénero.

5899 O logro dos obxectivos valorarase cos criterios de avaliación, que priorizan a adquisición das
5900 competencias fronte á memorización de conceptos ou a reprodución rutineira de procedementos.
5901 Dada a natureza dos obxectivos, nalgúns casos a gradación dos criterios de avaliación entre os
5902 cursos primeiro e segundo realízase a través dos contidos.

5903 Os criterios de avaliación e os contidos foron agrupados en bloques denominados «sentidos»,
5904 entendidos como o conxunto de destrezas relacionadas co dominio en contexto de contidos
5905 numéricos, métricos, alxébricos, estocásticos e socioafectivos, que permiten empregalos dunha
5906 maneira funcional e con confianza na resolución de problemas ou na realización de tarefas.

5907 O sentido numérico caracterízase pola aplicación do coñecemento sobre numeración e cálculo
5908 en distintos contextos, e polo desenvolvemento de destrezas e modos de facer e de pensar
5909 baseados na comprensión, a representación, o uso flexible dos números, de obxectos
5910 matemáticos formados por números e das operacións.

5911 O sentido da medida céntrase na comprensión e comparación de atributos dos obxectos do
5912 mundo que nos rodea, así como da medida da incerteza.

5913 O sentido alxébrico proporciona a linguaxe na que se comunican as matemáticas. Son
5914 características deste sentido ver o xeral no particular, recoñecer padróns e relacións de
5915 dependencia entre variables e expresalas mediante diferentes representacións, así como
5916 modelizar situacións matemáticas ou do mundo real con expresións simbólicas. O pensamento
5917 computacional e a modelización incorporáronse neste bloque, pero non deben interpretarse como
5918 exclusivos del, senón que deben desenvolverse tamén no resto dos bloques de contidos.

5919 O sentido estocástico comprende a análise e a interpretación de datos, a elaboración de
5920 conxecturas e a toma de decisións a partir da información estatística, a súa valoración crítica e a
5921 comprensión e comunicación de fenómenos aleatorios nunha ampla variedade de situacións.

5922 O sentido socioafectivo implica a adquisición e aplicación de coñecementos, destrezas e
5923 actitudes necesarias para entender e manexar as emocións que aparecen no proceso de
5924 aprendizaxe das matemáticas, o dominio de estratexias para o traballo en equipo, a adecuada
5925 comunicación das ideas e a organización na resolución de problemas da vida cotiá e das ciencias
5926 sociais. Este sentido non debe traballarse de forma illada, senón ao longo do desenvolvemento da
5927 materia.

5928 Este enfoque, diferente do habitual, permite un ensino das matemáticas que fai predominar e
5929 dar sentido aos conceptos en contexto, fronte á aprendizaxe de destrezas e algoritmos en
5930 situacións descontextualizadas.

5931 As matemáticas non son unha colección de saberes separados e inconexos, senón que
5932 constitúen un campo integrado de coñecemento. O conxunto de obxectivos, criterios de avaliación
5933 e contidos están deseñados para constituír un todo que facilite a formulación de tarefas sinxelas
5934 ou complexas, individuais ou colectivas de carácter multidisciplinario. Sen abandonar o uso de
5935 lapis e papel nos casos sinxelos, o emprego de ferramentas dixitais para analizar e interpretar

5936 situacións da vida cotiá e das ciencias sociais posibilita que procesos e operacións que requiren
5937 sofisticados e tediosos métodos manuais poidan abordarse de forma sinxela mediante o uso de
5938 calculadoras, follas de cálculo ou outro software específico, favorecendo o razoamento fronte ás
5939 aprendizaxes memorísticas e rutineiras.

5940 34.2 Obxectivos

Obxectivos da materia
OBX1. Modelizar e resolver problemas da vida cotiá e das ciencias sociais aplicando diferentes estratexias e formas de razoamento para obter posibles solucións.
▪ A modelización e a resolución de problemas constitúen un eixe fundamental na aprendizaxe das matemáticas, xa que son procesos centrais na construción do coñecemento matemático. Estes procesos aplicados en contextos diversos motivarán a aprendizaxe e establecerán uns cimentos cognitivos sólidos que permitan construír conceptos e experimentar as matemáticas como ferramenta para describir, analizar e ampliar a comprensión de situacións da vida cotiá ou das ciencias sociais. ▪ O desenvolvemento deste obxectivo supón os procesos de análises e formulación do problema; a sistematización na procura de datos ou obxectos relevantes e as súas relacións; a súa codificación á linguaxe matemática ou a unha linguaxe fácil de interpretar por un sistema informático; a creación de modelos abstractos de situacións reais e o uso de estratexias heurísticas de resolución, como a analogía con outros problemas, estimación, ensaio e erro, a resolución de maneira inversa (ir cara atrás) ou a descomposición en problemas máis sinxelos, entre outras.
OBX2. Verificar a validez das posibles solucións dun problema empregando o razoamento e a argumentación para contrastar a súa idoneidade.
▪ A análise das solucións obtidas na resolución dun problema potencia a reflexión crítica, o razoamento e a argumentación. A interpretación das solucións e conclusións obtidas, considerando, ademais da validez matemática, diferentes perspectivas como a sustentabilidade, o consumo responsable, a equidade ou a non discriminación, entre outras, axuda a tomar decisións razoadas e a avaliar as estratexias. ▪ O desenvolvemento deste obxectivo supón procesos reflexivos propios da metacognición como a autoavaliación e a coavaliación, o uso eficaz de ferramentas dixitais, a verbalización ou a descrición do proceso e a selección entre diferentes modos de comprobación de solucións ou de estratexias para validar as solucións e avaliar o seu alcance.
OBX3. Formular ou investigar conxecturas ou problemas, utilizando o razoamento, a argumentación, a creatividade e o uso de ferramentas tecnolóxicas, para xerar novo coñecemento matemático.

- A formulación de conxecturas e a xeración de problemas de contido matemático son dous compoñentes importantes e significativos do currículo de matemáticas e están consideradas unha parte esencial do que facer matemático. Probar ou refutar conxecturas con contido matemático sobre unha situación exposta ou sobre un problema xa resolto implica facer novas preguntas, así como a reformulación do problema durante o proceso de investigación.
- Cando o alumnado xera problemas ou realiza preguntas, mellora o razoamento e a reflexión á vez que constrúe o seu propio coñecemento, o que se traduce nun alto nivel de compromiso e curiosidade, así como de entusiasmo cara ao proceso de aprendizaxe das matemáticas.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón fomentar un pensamento máis diverso e flexible, mellorar a destreza para resolver problemas en distintos contextos e establecer pontes entre as situacións concretas e as abstraccións matemáticas.

OBX4. Utilizar o pensamento computacional de forma eficaz, modificando, creando e xeneralizando algoritmos que resolvan problemas mediante o uso das matemáticas, para modelizar e resolver situacións da vida cotiá e do ámbito das ciencias sociais.

- O pensamento computacional entronca directamente coa resolución de problemas e a formulación de procedementos algorítmicos. Co obxectivo de chegar a unha solución do problema que poida ser executada por un sistema informático, será necesario utilizar a abstracción para identificar os aspectos máis relevantes e descompoñer o problema en tarefas máis simples que se poidan codificar nunha linguaxe apropiada. Levar o pensamento computacional á vida diaria e ao ámbito das ciencias sociais supón relacionar as necesidades de modelado e simulación coas posibilidades do seu tratamento informatizado.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón a creación de modelos abstractos de situacións cotiás e do ámbito das ciencias sociais, a súa automatización e a codificación nunha linguaxe fácil de interpretar de forma automática.

OBX5. Establecer, investigar e utilizar conexións entre as diferentes ideas matemáticas establecendo vínculos entre conceptos, procedementos, argumentos e modelos para dar significado e estruturar a aprendizaxe matemática.

- Establecer conexións entre as diferentes ideas matemáticas proporciona unha comprensión máis profunda de como varios enfoques dun mesmo problema poden producir resultados equivalentes. O alumnado pode utilizar ideas procedentes dun contexto para probar ou refutar conxecturas xeradas noutro e, ao conectar as ideas matemáticas, pode desenvolver unha maior comprensión dos problemas. Percibir as matemáticas como un todo implica estudar as súas conexións internas e reflexionar sobre elas, tanto as existentes entre os bloques de contidos como entre as matemáticas dun mesmo ou distintos niveis, ou as de diferentes etapas educativas.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón enlazar as novas ideas matemáticas con ideas previas, recoñecer e utilizar as conexións entre elas na resolución de problemas e comprender como unhas ideas se constrúen sobre outras para formar un todo integrado.

OBX6. Descubrir os vínculos das matemáticas con outras áreas de coñecemento e profundar nas súas conexións, interrelacionando conceptos e procedementos, para modelizar, resolver problemas e desenvolver a capacidade crítica, creativa e innovadora en situacións diversas.

- Observar relacións e establecer conexións matemáticas é un aspecto clave do quefacer matemático. Afondar nos coñecementos matemáticos e na destreza para utilizar un amplo conxunto de representacións, así como no establecemento de conexións entre as matemáticas e outras áreas de coñecemento, especialmente coas ciencias sociais, confiren ao alumnado un gran potencial para resolver problemas en situacións diversas.
- Estas conexións tamén deberían ampliarse ás actitudes propias do quefacer matemático de forma que estas poidan ser transferidas a outras materias e contextos. Neste obxectivo xoga un papel relevante a aplicación das ferramentas tecnolóxicas no descubrimento de novas conexións.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón o establecemento de conexións entre ideas, conceptos e procedementos matemáticos, outras áreas de coñecemento e a vida real. Así mesmo, implica o uso de ferramentas tecnolóxicas e a súa aplicación na resolución de problemas en situacións diversas, valorando a contribución das matemáticas á resolución dos grandes retos e obxectivos ecosociais, tanto ao longo da historia como na actualidade.

OBX7. Representar conceptos, procedementos e información matemáticos seleccionando diferentes tecnoloxías, para visualizar ideas e estruturar razoamentos matemáticos.

- As representacións de ideas, conceptos e procedementos matemáticos facilitan o razoamento e a demostración, utilízanse para examinar relacións e contrastar a validez das respostas, están presentes de forma natural nas Ciencias Sociais, nas tecnoloxías dixitais e atópanse no centro da comunicación matemática.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón a aprendizaxe de novas formas de representación matemática e o aumento do coñecemento de como usalas de forma eficaz, recalcando as maneiras en que representacións distintas dos mesmos obxectos poden transmitir diferentes informacións e mostrando a importancia de seleccionar representacións adecuadas a cada tarefa.

OBX8. Comunicar as ideas matemáticas, de forma individual e colectiva, empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados, para organizar e consolidar o pensamento matemático.

- Na sociedade da información faise cada día máis patente a necesidade dunha comunicación clara e veraz, tanto oralmente como por escrito. Interactuar con outras persoas ofrece a posibilidade de intercambiar ideas e reflexionar sobre elas, colaborar, cooperar, xerar e afianzar novos coñecementos, convertendo a comunicación nun elemento indispensable na aprendizaxe das matemáticas.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón expresar publicamente feitos, ideas, conceptos e procedementos complexos verbal, analítica e graficamente, de forma veraz e precisa, utilizando a terminoloxía matemática adecuada, co fin de lles dar significado e permanencia ás aprendizaxes.

OBX9. Utilizar destrezas persoais e sociais, identificando e xestionando as propias emocións, respectando as dos demais e organizando activamente o traballo en equipos heteroxéneos, aprendendo do erro como parte do proceso de aprendizaxe e afrontando situacións de incerteza, para perseverar na consecución de obxectivos na aprendizaxe das matemáticas.

- A resolución de problemas ou de retos máis globais nos que interveñen as matemáticas representa a miúdo un desafío que involucra multitude de emocións que convén xestionar correctamente. As destrezas socioafectivas dentro da aprendizaxe das matemáticas fomentan o benestar do alumnado, a regulación emocional e o interese polo seu estudo.
- Doutra banda, traballar os valores de respecto, igualdade ou resolución pacífica de conflitos, á vez que se superan

retos matemáticos de forma individual ou en equipo, permite mellorar a autoconfianza e normalizar situacións de convivencia en igualdade, creando relacións e contornas de traballo saudables. Así mesmo, fomenta a ruptura de estereotipos e ideas preconcebidas sobre as matemáticas asociadas a cuestións individuais, por exemplo, as relacionadas co xénero ou coa existencia dunha aptitude innata para as matemáticas.

- O desenvolvemento deste obxectivo supón identificar e xestionar as propias emocións no proceso de aprendizaxe das matemáticas, recoñecer as fontes de tensións, ser perseverante na consecución dos obxectivos, pensar de forma crítica e creativa, crear resiliencia e manter unha actitude proactiva ante novos retos matemáticos. Así mesmo, implica mostrar empatía polos demais, establecer e manter relacións positivas, exercitar a escoita activa e a comunicación asertiva no traballo en equipo e tomar decisións responsables.

5941 **34.3 Criterios de avaliación e contidos**

5942 **1º curso**

Materia de Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais I	
1º curso	
Bloque 1. Sentido numérico	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación de conxecturas e problemas de forma guiada.	OBX3
▪ CA1.2. Manifestar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA1.3. Resolver problemas en situacións diversas, utilizando procesos matemáticos, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6
▪ CA1.4. Empregar algunhas estratexias e ferramentas, incluídas as dixitais, na resolución de problemas da vida cotiá e das ciencias sociais, valorando a súa eficiencia en cada caso.	OBX1
Contidos	
▪ Cálculo. – Concepto e utilidade das técnicas de recuento. – Aplicación dos principios do produto e da adición á resolución de problemas. – Uso dos diagramas de árbore e das técnicas da combinatoria (variacións con e sen repetición, combinacións e permutacións), para resolver situacións da vida real. ▪ Cantidade. – Números reais (rationais e irracionais): comparación, ordenación, clasificación e contraste das súas propiedades. – Representación na recta real de intervalos e semirrectas.	

- Sentido das operacións.
 - Potencias, raíces e logaritmos: comprensión e utilización das súas relacións para simplificar e resolver problemas.
- Educación financeira.
 - Índice de variación e variación porcentual. O IPC.
 - Uso das progresións para estudar o xuro simple e o xuro composto. Cálculo da taxa de xuro anual equivalente (TAE) en casos sinxelos.
 - Estudo das operacións ofrecidas por entidades financeiras relacionadas coas anualidades de capitalización: plans de pensións e de aforro.
 - Cálculo de anualidades e mensualidades de amortización: hipotecas e préstamos bancarios.
 - Resolución de problemas relacionados coa educación financeira con ferramentas tecnolóxicas.

Bloque 2. Sentido da medida

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación de conxecturas e problemas de forma guiada.	OBX3
▪ CA2.2. Manifestar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA2.3. Resolver problemas, establecendo e aplicando conexións entre as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA2.4. Seleccionar a solución máis adecuada dun problema en función do contexto (sostibilidade, consumo responsable, equidade...) usando o razoamento e a argumentación.	OBX2

Contidos

- Cambio.
 - Transformacións de funcións (operacións aritméticas, composición, valor absoluto e inversa), utilizando ferramentas dixitais para realizar as operacións coas expresións simbólicas máis complicadas.
 - Estimación ou cálculo do valor do límite dunha función nun punto a partir dunha táboa, un gráfico ou unha expresión alxébrica.
 - Cálculo de límites no infinito de funcións polinómicas e racionais e resolución de indeterminacións en casos sinxelos.
 - Estudo da continuidade dunha función gráfica ou analiticamente, tipificando, cando cumpra, os tipos de descontinuidade.
 - Aplicación do cálculo de asíntotas horizontais, verticais e oblicuas de funcións polinómicas e racionais á representación gráfica de funcións.
 - Cálculo e interpretación da taxa de variación media (TVM) dunha función nun intervalo en contextos das ciencias sociais.

– Aproximación da TVM dunha función en intervalos moi pequenos pola taxa de variación instantánea nun punto. – Cálculo da derivada dunha función nun punto mediante a definición en casos sinxelos. – Regras de derivación e a súa aplicación ao cálculo de derivadas. Obtención da recta tanxente a unha curva nun punto.
▪ Medición. – A probabilidade como medida da incerteza asociada a fenómenos aleatorios.

Bloque 3. Sentido alxébrico

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1 Interpretar, modelizar e resolver situacións problematizadas da vida cotiá e das ciencias sociais, utilizando o pensamento computacional, modificando ou creando algoritmos.	OBX4
▪ CA3.2 Obter todas as posibles solucións matemáticas de problemas da vida cotiá e das ciencias sociais, describindo o procedemento realizado.	OBX1
▪ CA3.3 Comprobar a validez matemática das posibles solucións dun problema, utilizando o razoamento e a argumentación.	OBX2
▪ CA3.4 Empregar ferramentas tecnolóxicas adecuadas na formulación ou investigación de conxecturas ou problemas.	OBX3
▪ CA3.5 Seleccionar e utilizar diversas formas de representación, valorando a súa utilidade para compartir información.	OBX7

Contidos

▪ Padróns. – Xeneralización de padróns en situacións sinxelas, usando regras simbólicas ou funcións definidas explícita e recorrentemente. ▪ Modelo matemático. – Relacións cuantitativas esenciais en situacións sinxelas: estratexias de identificación e determinación da clase de funcións que poden modelizalas, obtendo conclusións razoables. – Uso de ecuacións, inecuacións, sistemas de ecuacións e inecuacións para modelizar situacións das ciencias sociais e da vida real. ▪ Igualdade e desigualdade. – Resolución de ecuacións cuadráticas e reducibles a elas e de ecuacións exponenciais e logarítmicas sinxelas. – Resolución de sistemas de ecuacións de segundo grao con dúas incógnitas. – Resolución gráfica e alxébrica de sistemas de inecuacións lineais con dúas incógnitas. – Aplicación á resolución de problemas da vida cotiá e das ciencias sociais, usando lapis e papel ou medios tecnolóxicos, e interpretando as solucións. ▪ Relacións e funcións. – Funcións a partir de táboas e gráficas. Aspectos globais dunha función.
--

- As funcións e a súa representación gráfica na interpretación de situacións relacionadas coa vida cotiá e as ciencias sociais, utilizando lapis e papel ou ferramentas dixitais.
- Representación gráfica de funcións utilizando a expresión máis adecuada.
- Propiedades das distintas clases de funcións, incluídas polinómica, exponencial, racional sinxela, irracional, logarítmica, periódica e a anacos: comprensión e comparación.
- Álgebra simbólica na representación e explicación de relacións matemáticas das ciencias sociais.
- Pensamento computacional.
 - Análise, formulación e resolución de problemas da vida cotiá e das ciencias sociais utilizando programas e ferramentas adecuados.
 - Comparación de algoritmos alternativos para o mesmo problema mediante o razoamento lóxico.

Bloque 4. Sentido estocástico

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación de conxecturas e problemas de forma guiada.	OBX3
▪ CA4.2. Representar ideas matemáticas, estruturando diferentes razoamentos matemáticos e seleccionando as tecnoloxías máis adecuadas.	OBX7
▪ CA4.3. Resolver problemas en situacións diversas, utilizando procesos matemáticos, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6
▪ CA4.4. Empregar algunhas estratexias e ferramentas, incluídas as dixitais, para resolver problemas da vida cotiá e das ciencias sociais, valorando a súa eficiencia en cada caso.	OBX1

Contidos

- Organización e análise de datos.
 - Variables bidimensionais: distribución conxunta e distribucións marxinais e condicionadas. Análise da dependencia estatística.
 - Estudo da relación entre dúas variables mediante a regresión lineal e cuadrática: valoración gráfica da pertinencia do axuste. Diferenza entre correlación e causalidade.
 - Coeficientes de correlación lineal e de determinación: cuantificación da relación lineal, predición e valoración da súa fiabilidade en contextos das ciencias sociais.
 - Calculadora, folla de cálculo ou software específico na análise de datos estatísticos.
- Incerteza.
 - Cálculo da probabilidade para partir do concepto de frecuencia relativa.
 - Cálculo de probabilidades en experimentos simples: a regra de Laplace en situacións de equiprobabilidade aplicando diferentes técnicas de recuento, incluída a combinatoria. Axiomática de Kolmogorov.
 - Cálculo de probabilidades en experimentos compostos.
 - Resolución de problemas utilizando técnicas de recuento, diagramas de árbore e táboas de continxencia.

- Inferencia.
 - Deseño de estudos estatísticos relacionados coas ciencias sociais utilizando ferramentas dixitais. Técnicas de mostraxe sinxelas.
 - Análise de mostras unidimensionais e bidimensionais mediante ferramentas tecnolóxicas co fin de emitir xuízos e tomar decisións.

Bloque 5. Sentido socioafectivo

Craterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA5.1. Analizar a achega das matemáticas ao progreso da humanidade reflexionando sobre a súa contribución na proposta de solucións a situacións complexas e aos retos que se expoñan nas ciencias sociais.	OBX6
▪ CA5.2. Afrontar as situacións de incerteza, identificando e xestionando emocións e aceptando e aprendendo do erro como parte do proceso de aprendizaxe das matemáticas.	OBX9
▪ CA5.3. Mostrar unha actitude positiva e perseverante, aceptando e aprendendo da crítica razoada ao facer fronte ás diferentes situacións na aprendizaxe das matemáticas.	OBX9
▪ CA5.4. Participar en tarefas matemáticas de forma activa en equipos heteroxéneos, respectando as emocións e experiencias dos demais, escoitando o seu razoamento, identificando as habilidades sociais máis propicias e fomentando o benestar grupal e as relacións saudables.	OBX9
▪ CA5.5. Mostrar organización ao comunicar as ideas matemáticas, empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados.	OBX8
▪ CA5.6. Recoñecer e empregar a linguaxe matemática en diferentes contextos, comunicando a información con precisión e rigor.	OBX8

Contidos

- Crenzas, actitudes e emocións.
 - Actitudes inherentes ao traballo matemático como o esforzo, a perseveranza, a tolerancia á frustración, a incerteza e a autoavaliación, indispensables para afrontar eventuais situacións de tensión e ansiedade na aprendizaxe das matemáticas.
 - Tratamento do erro, individual e colectivo, como elemento mobilizador de saberes previos adquiridos e xerador de oportunidades de aprendizaxe na aula de matemáticas.
- Traballo en equipo e toma de decisións.
 - Recoñecemento e aceptación de diversas formulacións na resolución de problemas, transformando os enfoques dos demais en novas e melloradas estratexias propias, mostrando empatía e respecto no proceso.
 - Técnicas e estratexias de traballo en equipo para a resolución de problemas e tarefas matemáticas, en grupos heteroxéneos.
- Inclusión, respecto e diversidade.
 - Destrezas para desenvolver unha comunicación efectiva: a escoita activa, a formulación de preguntas ou a

solicitude e prestación de axuda cando sexa necesario.

- Valoración da contribución das matemáticas ao longo da historia no avance das ciencias sociais.
- Comunicación e organización.
 - Comunicación das ideas matemáticas de maneira ordenada e coherente, empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados.
 - Recoñecemento e utilización da linguaxe matemática en diferentes contextos, comunicando a información con precisión e rigor.
 - Planificación de procesos de matematización e modelización, en contextos da vida cotiá e das ciencias sociais.

5943 2º curso

Materia de Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II
2º curso

Bloque 1. Sentido numérico

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1 Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación, razoamento e xustificación de conxecturas e problemas de forma autónoma.	OBX3
▪ CA1.2. Manifestar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA1.3 Resolver problemas en situacións diversas utilizando procesos matemáticos, reflexionando, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6

Contidos

- Sentido das operacións.
 - Matrices. Tipos de matrices.
 - Adición e produto de matrices: interpretación, comprensión e aplicación adecuada das propiedades.
 - Produto dun número real e unha matriz. Propiedades.
 - Determinante dunha matriz.
 - Rango dunha matriz.
 - Matriz inversa.
 - Estratexias para operar con números reais, matrices e calcular determinantes: cálculo mental ou escrito nos casos sinxelos e con ferramentas tecnolóxicas nos casos máis complicados.
 - Resolución de problemas da vida cotiá e das ciencias sociais, empregando matrices.
- Relacións.
 - Conxuntos de matrices: estrutura, comprensión e propiedades.

Bloque 2. Sentido da medida

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Manifestar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
CA2.2. Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación, razoamento e xustificación de conxecturas e problemas de forma autónoma.	OBX3
CA2.3. Obter todas as posibles solucións matemáticas de problemas da vida cotiá e das ciencias sociais, describindo o procedemento realizado.	OBX1
CA2.4. Seleccionar a solución máis adecuada dun problema en función do contexto (de sostibilidade, de consumo responsable, de equidade...) usando o razoamento e a argumentación.	OBX2
Contidos	
- Cambio. - Aplicación dos conceptos de límite e derivada á representación e ao estudo de situacións susceptibles de ser modelizadas mediante funcións. - Tendencia da función. Asíntotas. - Intervalos de monotonía. - Extremos relativos e absolutos dunha función derivable. - Modelización de situacións que conducen a problemas de optimización. - Resolución de problemas de optimización mediante a derivada en contextos diversos. - Medición. - Interpretación da integral definida como a área baixo unha curva. - Propiedades da integral definida. - Regra de Barrow. - Técnicas elementais para o cálculo de primitivas. - Integral indefinida. Propiedades. - Integrais inmediatas e case inmediatas. - Cálculo de áreas planas (recintos planos limitados por unha ou dúas curvas). - A probabilidade como medida da incerteza asociada a fenómenos aleatorios: interpretacións subxectiva, clásica e frecuentista.	
Bloque 3. Sentido alxébrico	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Seleccionar e utilizar diversas formas de representación, valorando a súa utilidade para compartir información.	OBX7
CA3.2. Integrar o uso de ferramentas tecnolóxicas na formulación ou investigación de conxecturas e problemas.	OBX3

CA3.3. Obter todas as posibles solucións matemáticas de problemas da vida cotiá e das ciencias sociais, describindo o procedemento realizado.	OBX1
CA3.4. Demostrar a validez matemática das posibles solucións dun problema, utilizando o razoamento e a argumentación.	OBX2
CA3.5. Interpretar, modelizar e resolver situacións problematizadas da vida cotiá e das ciencias sociais utilizando o pensamento computacional, modificando, creando e xeneralizando algoritmos.	OBX4

Contidos

- Padróns.
 - Xeneralización de padróns que xorden en situacións diversas, usando regras simbólicas ou funcións definidas explícita e recorrentemente.
- Modelo matemático.
 - Relacións cuantitativas en situacións complexas: estratexias de identificación e determinación da clase de funcións que poden modelizalas, obtendo conclusións razoables. Funcións a anacos.
 - Sistemas de ecuacións: modelización de situacións en diversos contextos.
 - Técnicas e uso de matrices para, polo menos, modelizar situacións nas que aparezan sistemas de ecuacións lineais, grafos ou asociadas a imaxes dixitais.
 - Programación lineal: modelización de problemas.
- Igualdade e desigualdade.
 - Obtención de formas equivalentes de expresións alxébricas na resolución de sistemas de ecuacións e inecuacións, mediante cálculo mental, algoritmos de lapis e papel, e con ferramentas dixitais.
 - Resolución de sistemas de ecuacións, empregando o método de Gauss.
 - Programación lineal: resolución de problemas mediante algoritmos de lapis e papel, e con ferramentas dixitais.
- Relacións e funcións.
 - Representación, análise e interpretación de funcións, empregando os conceptos de límite e derivada. Uso de ferramentas dixitais.
 - Propiedades das distintas clases de funcións: comprensión e comparación.
- Pensamento computacional.
 - Análise, formulación e resolución de problemas da vida cotiá e das ciencias sociais, empregando as ferramentas ou os programas informáticos máis adecuados.
 - Emprego de programas computacionais para as operacións con matrices, cálculo da matriz inversa, de determinantes e resolución de sistemas.

Bloque 4. Sentido estocástico

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación, razoamento e xustificación de conxecturas e problemas de forma autónoma.	OBX3

CA4.2. Representar e visualizar ideas matemáticas estruturando diferentes procesos matemáticos e seleccionando as tecnoloxías máis adecuadas.	OBX7
CA4.3. Empregar diferentes estratexias e ferramentas, incluídas as dixitais que resolvan problemas da vida cotiá e das ciencias sociais, seleccionando a máis adecuada segundo a súa eficiencia.	OBX1
CA4.4. Resolver problemas en situacións diversas, utilizando procesos matemáticos, reflexionando, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6

Contidos

- Incerteza.
 - Probabilidade condicionada e independencia de sucesos aleatorios. Diagramas de árbore e táboas de continxencia.
 - Teoremas da probabilidade total e de Bayes: resolución de problemas e interpretación do teorema de Bayes para actualizar a probabilidade a partir da observación e a experimentación e a toma de decisións en condicións de incerteza.
- Distribucións de probabilidade.
 - Variables aleatorias discretas e continuas. Parámetros da distribución. Distribucións binomial e normal.
 - Modelización de fenómenos estocásticos mediante as distribucións de probabilidade binomial e normal. Cálculo de probabilidades asociadas mediante ferramentas tecnolóxicas.
 - Aproximación da distribución binomial pola distribución normal.
- Inferencia.
 - Representatividade dunha mostra segundo o seu proceso de selección. Selección de mostras representativas. Técnicas de mostraxe.
 - Teorema central do límite. Aproximación da distribución da media e da proporción mostrais mediante a distribución normal.
 - Estimación puntual da media, a proporción e a varianza.
 - Intervalos de confianza para a media e a proporción, baseados na distribución normal: construción, análise e toma de decisións en situacións contextualizadas.
 - Emprego de ferramentas dixitais na realización de estudos estatísticos.

Bloque 5. Sentido socioafectivo

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Analizar a achega das matemáticas ao progreso da humanidade, valorando a súa contribución na proposta de solucións a situacións complexas e aos retos que se formulan nas ciencias sociais.	OBX6
CA5.2. Afrontar as situacións de incerteza e tomar decisións avaliando distintas opcións, identificando e xestionando emocións e aceptando e aprendendo do erro como parte do proceso de aprendizaxe das matemáticas.	OBX9

▪ CA5.3. Mostrar perseveranza e unha motivación positiva, aceptando e aprendendo da crítica razoada ao facer fronte ás diferentes situacións de aprendizaxe das matemáticas.	OBX9
▪ CA5.4. Traballar en tarefas matemáticas de forma activa en equipos heteroxéneos, respectando as emocións e experiencias dos demais, escoitando o seu razoamento, aplicando as habilidades sociais máis propicias e fomentando o benestar do equipo e as relacións saudables.	OBX9
▪ CA5.5. Mostrar organización ao comunicar as ideas matemáticas, empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados.	OBX8
▪ CA5.6. Recoñecer e empregar a linguaxe matemática en diferentes contextos, comunicando a información con precisión e rigor.	OBX8

Contidos

- Crenzas, actitudes e emocións.
 - Actitudes inherentes ao traballo matemático: esforzo, perseveranza, tolerancia á frustración, incerteza e autoavaliación indispensables para afrontar eventuais situacións de tensión e ansiedade na aprendizaxe das matemáticas.
 - Tratamento e análise do erro, individual e colectivo, como elemento mobilizador de saberes previos adquiridos e xerador de oportunidades de aprendizaxe na aula de matemáticas.
- Toma de decisións.
 - Destrezas para avaliar diferentes opcións e tomar decisións na resolución de problemas.
- Inclusión, respecto e diversidade.
 - Destrezas sociais e de comunicación efectivas para o éxito na aprendizaxe das matemáticas.
 - Valoración da contribución das matemáticas ao longo da historia no avance das ciencias sociais.
- Comunicación e organización.
 - Comunicación das ideas matemáticas de maneira ordenada e coherente, empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados.
 - Recoñecemento e utilización da linguaxe matemática en diferentes contextos, comunicando a información con precisión e rigor.
 - Planificación de procesos de matematización e modelización en contextos da vida cotiá e das ciencias sociais.

5944 34.4 Orientacións pedagóxicas

5945 A intervención educativa na materia de Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais
5946 desenvolverá o seu currículo e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis
5947 da etapa as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en
5948 combinación co resto de materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro
5949 dos obxectivos da etapa.

5950 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
5951 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores

operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu nivel de desempeño.

Relación entre os obxectivos da materia de Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais e as competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1			1-2-3	2-5	4-5		3	
OBX2			1-2	2	4	3	3	
OBX3	1		1-2	1-2-3-5			3	
OBX4			1-2-3	2-3-5			3	
OBX5			1-3	2-3				1
OBX6			1-2	2	5	4	2-3	1
OBX7			3	1-2-5			3	4.1-4.2
OBX8	1-3	1	2-4	2-3				3.2
OBX9		3	5		1.1-1.2-3.1-3.2	2-3	2	

Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- A potenciación do razoamento, argumentación, investigación e comunicación, máis que os procedementos repetitivos.
- A interpretación, análise e modelización de situacións problemáticas en diferentes contextos, fomentando a adquisición do razoamento matemático e construíndo novos coñecementos a partir dos seus coñecementos previos.
- O emprego da historia das matemáticas para mostrar como se foi adquirindo o coñecemento matemático e as súas achegas ás ciencias sociais.
- O desenvolvemento de métodos para a realización de proxectos matemáticos e de resolución de problemas, individuais ou en grupo, dunha forma eficiente e lóxica, buscando xeneralizacións co fin de crear estratexias que poidan ser utilizadas en situacións análogas, proporcionando unha visión das matemáticas como un campo integrado de coñecemento en si mesmo e aplicado ás ciencias sociais.

- 5971 – A realización de cálculos con lapis e papel debe limitarse aos casos máis sinxelos. Nos casos
5972 máis complicados, utilizaranse as ferramentas tecnolóxicas máis axeitadas.
- 5973 – A valoración do razoamento e a explicación dos procedementos empregados para obter os
5974 resultados, así como a súa análise crítica, primará sobre a outorgada aos cálculos realizados e
5975 aos posibles erros cometidos.
- 5976 – A transmisión da importancia da comunicación das ideas matemáticas de forma ordenada e
5977 coherente, así como da utilización da linguaxe matemática en diferentes contextos coa
5978 precisión e rigor adecuados.
- 5979 – O fomento da adquisición das destrezas e actitudes necesarias para entender e manexar as
5980 emocións que xorden na aprendizaxe das matemáticas.
- 5981 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
5982 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
5983 equipo.
- 5984 – A realización de proxectos, con ideas matemáticas relevantes, significativos para o alumnado e
5985 a resolución colaborativa de problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a
5986 responsabilidade.
- 5987 – A énfase na atención individualizada á diversidade do alumnado: prevención das dificultades
5988 de aprendizaxe, detección de altas capacidades e a posta en práctica de mecanismos de
5989 reforzo ou ampliación tan pronto como se detecten estas necesidades.
- 5990 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
5991 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
5992 espírito científico e do emprendemento.

5993 35 Matemáticas Xerais

5994 35.1 Introducción

5995 O desenvolvemento vertixinoso do mundo actual fai necesario que o alumnado analice e
5996 interprete a realidade para poder adaptarse a unhas condicións cheas de incerteza, ademais de
5997 dispoñer das competencias necesarias para aprender en por si. As matemáticas desempeñan un
5998 papel fundamental para modelizar, analizar e comprender os fenómenos de múltiples campos do
5999 coñecemento: sociais, educativos, científicos, económicos etc. As competencias matemáticas
6000 comprenden, ademais das ideas e elementos matemáticos, destrezas de resolución de
6001 problemas, de razoamento matemático e de comunicación, extrapolables a contextos non
6002 matemáticos.

6003 Matemáticas Xerais é unha materia obrigatoria dentro da modalidade xeral do bacharelato que
6004 contribúe ao logro dos obxectivos xerais da etapa, prestando unha especial atención ao
6005 desenvolvemento e á adquisición das competencias clave conceptualizadas nos descritores
6006 operativos de bacharelato que o alumnado debe conseguir ao finalizar a etapa. Nesta modalidade,
6007 o obxectivo do coñecemento matemático debe ser a aplicación das matemáticas para a
6008 interpretación e análise de situacións problemáticas en diversos contextos reais, que lle faciliten
6009 ao alumnado afrontar os desafíos do século XXI como cidadáns informados e comprometidos.
6010 Debe resaltarse o carácter instrumental das matemáticas como ferramenta fundamental para
6011 áreas de coñecemento científico, social, tecnolóxico, humanístico e artístico.

6012 Os eixes fundamentais que articulan os obxectivos da materia son, en continuidade co currículo
6013 da educación secundaria obrigatoria, a resolución de problemas e a análise e interpretación da
6014 información. Ademais, abórdase o razoamento matemático e o establecemento de conexións,
6015 prestando especial atención nesta materia a diversos contextos non matemáticos, á súa relación
6016 con outras materias e coa realidade e á comunicación matemática. Co fin de asegurar que todo o
6017 alumnado poida facer uso dos conceptos e das relacións matemáticas fundamentais, e que tamén
6018 chegue a experimentar a beleza e a utilidade das matemáticas, desterrando ideas preconcebidas e
6019 estereotipos fortemente arraigados na sociedade, incluíronse dous obxectivos relacionados co
6020 aspecto emocional, social e persoal do alumnado con respecto á aprendizaxe desta materia.

6021 As Matemáticas Xerais contribúen ao desenvolvemento da competencia STEM a través do
6022 razoamento e a argumentación, a modelización e o pensamento computacional. Ademais,
6023 favorecen a procura da beleza ou da harmonía, así como na descrición de múltiples
6024 manifestacións artísticas como a pintura, a arquitectura ou a música, contribuindo así á
6025 competencia en conciencia e expresións culturais. Estimulan a procura de solucións

6026 emprendedoras e creativas aos problemas, achegando valor á competencia emprendedora.
6027 Contribúen á formación intelectual do alumnado e á análise de situacións sociais, o que permite
6028 desenvolver o sentido crítico e a competencia cidadá. O uso de ferramentas dixitais no tratamento
6029 da información e na resolución de problemas entronca directamente coa competencia dixital en
6030 cuxo desenvolvemento as matemáticas xogaron un papel fundamental. A comunicación
6031 desempeña un papel central no razoamento matemático, en tanto que é necesaria para a
6032 interpretación de enunciados e a transmisión de resultados. Por último, cabe destacar o valor
6033 formativo desta materia na competencia persoal, social e de aprender a aprender, debido a que
6034 dota de ferramentas instrumentais que permiten construír novos coñecementos.

6035 A partir da resolución de problemas, débense proporcionar estratexias de razoamento e
6036 representación matemática que sexan aplicables a diversos contextos. Áreas como a economía, a
6037 socioloxía, a ciencia, a saúde ou a tecnoloxía deben servir para o enriquecemento dos contextos
6038 dos problemas formulados. Pero tamén estes deben basearse en contextos de áreas que
6039 aparentemente están máis afastadas das matemáticas: a lingüística, a xeografía ou a
6040 investigación histórica tamén deben ser fonte de enriquecemento destes. Doutra banda, non
6041 deben esquecerse os contextos persoais e profesionais, como problemas relacionados coas
6042 finanzas persoais ou a interpretación de información numérica complexa en facturas ou folletos
6043 publicitarios. É importante que se exploren e analicen os vínculos desta materia con outras
6044 disciplinas co fin de lles dar sentido aos conceptos e ao pensamento matemático.

6045 Os criterios de avaliación formulados destínanse a coñecer o grao de logro dos obxectivos, o
6046 que debe guiar o proceso de ensino-aprendizaxe, de forma que este se oriente á posta en acción
6047 das competencias fronte á memorización de conceptos ou a reprodución rutineira de
6048 procedementos, para que a aprendizaxe teña sentido e sexa verdadeiramente significativa.

6049 Os criterios de avaliación e os contidos foron agrupados en bloques denominados «sentidos»,
6050 entendidos como o conxunto de destrezas relacionadas co dominio en contexto de contidos
6051 numéricos, métricos, alxébricos, estocásticos e socioafectivos, que permiten empregalos dunha
6052 maneira funcional e con confianza na resolución de problemas ou na realización de tarefas.

6053 No sentido numérico afiánzase o manexo e comprensión do número, avanzando en técnicas de
6054 reconto máis complexas, á vez que se profunda na comprensión de información numérica
6055 presente en diversos contextos sociais e científicos.

6056 No sentido da medida profúndase no estudo e na análise do cambio en diferentes contextos,
6057 así como na medida da incerteza.

6058 No sentido espacial preséntase a teoría de grafos como unha ferramenta con importantes
6059 aplicacións na visualización e modelización de problemas en diversos contextos.

6060 No sentido alxébrico investigase sobre situacións e fenómenos que poden modelizarse
6061 mediante ecuacións e funcións co apoio de ferramentas tecnolóxicas. O pensamento
6062 computacional e a modelización incorporáronse neste bloque, pero non deben interpretarse como
6063 exclusivos del, senón que deben desenvolverse tamén no resto dos bloques de contidos.

6064 No sentido estocástico afiázanse destrezas de análises e interpretación de datos, o manexo
6065 da incerteza e a modelización de fenómenos aleatorios.

6066 No sentido socioafectivo, os contidos deben tratarse de forma integrada cos correspondentes
6067 aos outros sentidos, cuestión de especial interese para o alumnado que curse a modalidade xeral
6068 de bacharelato. Debe potenciarse o traballo en equipo, aceptando a diversidade e fomentando
6069 actitudes que respecten a inclusión e a non discriminación. Aprender dos erros e desenvolver a
6070 tolerancia á frustración cobran especial importancia nesta etapa educativa.

6071 O logro dos obxectivos debe ter en conta as novas formas de facer e pensar matemáticas. O
6072 papel que na actualidade desempeñan as ferramentas tecnolóxicas e a facilidade de acceso a
6073 dispositivos cada vez máis potentes están a cambiar os procedementos en matemáticas.
6074 Procesos e operacións que requiren métodos sofisticados e tediosos de solución manual poden
6075 abordarse na actualidade de forma sinxela mediante o uso de calculadoras, follas de cálculo,
6076 programas de xeometría dinámica e outras ferramentas dixitais. Esta posibilidade fai que o ensino
6077 poida centrarse no afianzamento dos conceptos e actitudes básicas da materia e en afondar no
6078 uso das matemáticas para interpretar e analizar situacións, resolver problemas en diferentes
6079 contextos e utilizar instrumentos sinxelos de cálculo e medida, prestando menor atención aos
6080 procedementos manuais e repetitivos. Neste sentido, a aprendizaxe debe orientarse
6081 preferentemente cara á interpretación e a análise de fenómenos e a adquisición do razoamento
6082 matemático, fuxindo de prácticas que supoñan aprendizaxes memorísticas e rutineiras.

6083 35.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Modelizar e resolver problemas da vida cotiá e de diversos ámbitos aplicando diferentes estratexias e formas de razoamento, con axuda de ferramentas tecnolóxicas, para obter posibles solucións.

- A modelización e a resolución de problemas constitúen un eixe fundamental na aprendizaxe das matemáticas, xa que son procesos centrais na construción do coñecemento matemático. Estes procesos aplicados en contextos diversos e coa utilización de ferramentas tecnolóxicas motivarán a aprendizaxe e establecerán uns cimentos cognitivos sólidos que permitan construír conceptos e experimentar as matemáticas como ferramenta para describir, analizar e ampliar a comprensión de situacións da vida cotiá ou de diversos contextos.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón os procesos de análises e formulación do problema; a sistematización na procura de datos ou obxectos relevantes e as súas relacións; a súa codificación á linguaxe matemática ou a unha linguaxe fácil de interpretar por un sistema informático; a creación de modelos abstractos de situacións reais, e o uso de estratexias heurísticas de resolución, como a analoxía con outros problemas, estimación, ensaio e erro, resolución de maneira inversa (ir cara atrás) ou a descomposición en problemas máis sinxelos, entre outras.

OBX2. Verificar a validez das posibles solucións dun problema empregando o razoamento e a argumentación para contrastar a súa idoneidade.

- A análise das solucións obtidas na resolución dun problema potencia a reflexión crítica, o razoamento e a argumentación. A interpretación das solucións e conclusións obtidas, considerando, ademais da validez matemática, diferentes perspectivas como a sostibilidade, o consumo responsable, a equidade ou a non discriminación, entre outras, axuda a tomar decisións razoadas e a avaliar as estratexias.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón procesos reflexivos propios da metacognición como a autoavaliación e a coavaliación, o uso eficaz de ferramentas dixitais, a verbalización ou a descrición do proceso e a selección entre diferentes modos de comprobación de solucións ou de estratexias para validar as solucións e avaliar o seu alcance.

OBX3. Xerar preguntas de tipo matemático aplicando saberes e estratexias coñecidas para dar resposta a situacións problemáticas da vida cotiá.

- A xeración de preguntas de contido matemático é outro compoñente importante e significativo do currículo de Matemáticas Xerais e está considerada unha parte esencial do quefacer matemático. Xerar preguntas con contido matemático sobre unha situación problematizada, sobre un conxunto de datos ou sobre un problema xa resolto implica a creación de novos problemas co obxectivo de explorar unha situación determinada, así como a súa reformulación durante o proceso de resolución.
- Cando o alumnado xera preguntas, mellora o razoamento e a reflexión á vez que constrúe o seu propio coñecemento. Isto tradúcese nun alto nivel de compromiso e curiosidade, así como de progresivo entusiasmo cara ao proceso de aprendizaxe das matemáticas.
- O desenvolvemento deste obxectivo pode fomentar un pensamento máis diverso e flexible, mellorar a destreza para resolver problemas en distintos contextos, establecer pontes entre situacións concretas e os modelos matemáticos e enriquecer e consolidar os conceptos.

OBX4. Utilizar o pensamento computacional de forma eficaz, modificando e creando algoritmos que resolvan problemas mediante o uso das matemáticas, para modelizar e resolver situacións da vida cotiá e de diversos ámbitos.

- O pensamento computacional entronca directamente coa resolución de problemas e a formulación de procedementos algorítmicos. Co obxectivo de chegar a unha solución do problema que poida ser executada por un sistema informático, será necesario utilizar a abstracción para identificar os aspectos máis relevantes e descompoñer o problema en tarefas máis simples que se poidan codificar nunha linguaxe apropiada. Levar o pensamento computacional á vida diaria supón relacionar as necesidades de modelaxe e simulación coas posibilidades do seu tratamento informatizado.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón a creación de modelos abstractos de situacións cotiás e de diversos ámbitos, a súa automatización e a codificación nunha linguaxe fácil de interpretar de forma automática.

OBX5. Establecer, investigar e utilizar conexións entre as diferentes ideas matemáticas establecendo vínculos entre conceptos, procedementos, argumentos e modelos para dar significado e estruturar a aprendizaxe matemática.

- Establecer conexións entre as diferentes ideas matemáticas proporciona unha comprensión máis profunda de como varios enfoques dun mesmo problema poden producir resultados equivalentes. O alumnado pode utilizar ideas procedentes dun contexto para probar ou refutar conxecturas xeradas noutro e, ao conectar as ideas matemáticas, pode desenvolver unha maior comprensión dos problemas. Percibir as matemáticas como un todo implica estudar as súas conexións internas e reflexionar sobre elas, tanto as existentes entre os bloques de contidos do propio curso como de diferentes etapas educativas.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón enlazar as novas ideas matemáticas con ideas previas, recoñecer e utilizar as conexións entre elas na resolución de problemas e comprender como unhas ideas se constrúen sobre outras para formar un todo integrado.

OBX6. Descubrir os vínculos das matemáticas con outras áreas de coñecemento e profundar nas súas conexións, interrelacionando conceptos e procedementos, para modelizar, resolver problemas e desenvolver a capacidade crítica, creativa e innovadora en situacións diversas.

- Observar relacións e establecer conexións matemáticas é un aspecto clave do quefacer matemático. Afondar nos coñecementos matemáticos e na destreza para utilizar un amplo conxunto de representacións, así como no establecemento de conexións entre as matemáticas e outras áreas de coñecemento, confírenlle ao alumnado un gran potencial para resolver problemas en situacións diversas.
- Estas conexións tamén deberían ampliarse ás actitudes propias do quefacer matemático de forma que estas poidan ser transferidas a outras materias e contextos. Neste obxectivo xoga un papel relevante a aplicación das ferramentas tecnolóxicas no descubrimento de novas conexións.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón o establecemento de conexións entre ideas, conceptos e procedementos matemáticos, outras áreas de coñecemento e a vida real. Así mesmo, implica o uso de ferramentas tecnolóxicas, así como a súa aplicación na resolución de problemas en situacións diversas valorando a contribución das matemáticas á resolución dos grandes retos e obxectivos ecosociais, tanto ao longo da historia como na actualidade.

OBX7. Representar conceptos, procedementos e información matemáticos seleccionando diferentes tecnoloxías, para visualizar ideas e estruturar razoamentos matemáticos.

- As representacións de conceptos, procedementos e información matemáticos facilitan o razoamento e a demostración, utilízanse para visualizar ideas matemáticas, examinar relacións e contrastar a validez das respostas

e atópanse no centro da comunicación matemática.

- O desenvolvemento deste obxectivo supón a aprendizaxe de novas formas de representación matemática e a mellora do coñecemento sobre a súa utilización de forma eficaz, recalcando as maneiras en que representacións distintas dos mesmos obxectos poden transmitir diferentes informacións e mostrando a importancia de seleccionar representacións adecuadas a cada tarefa.

OBX8. Comunicar as ideas matemáticas, de forma individual e colectiva, empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados, para organizar e consolidar o pensamento matemático.

- Na sociedade da información faise cada día máis patente a necesidade dunha comunicación clara e veraz, tanto oralmente como por escrito. Interactuar con outras persoas ofrece a posibilidade de intercambiar ideas e reflexionar sobre elas, colaborar, cooperar, xerar e afianzar novos coñecementos convertendo a comunicación nun elemento indispensable na aprendizaxe das matemáticas.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón expresar publicamente feitos, ideas, conceptos e procedementos complexos de forma oral e escrita, analítica e graficamente, con veracidade e precisión, utilizando a terminoloxía matemática adecuada, co fin de lles dar significado e permanencia ás aprendizaxes.

OBX9. Utilizar destrezas persoais e sociais, identificando e xestionando as propias emocións e respectando aos demais e xestionando activamente o traballo en equipos heteroxéneos, aprendendo do erro como parte do proceso de aprendizaxe e afrontando situacións de incerteza, para perseverar na consecución de obxectivos na aprendizaxe das matemáticas.

- A resolución de problemas ou de retos máis globais nos que interveñen as matemáticas representa a miúdo un desafío que involucra multitude de emocións que convén xestionar correctamente. As destrezas socioafectivas dentro da aprendizaxe das matemáticas fomentan o benestar do alumnado, a regulación emocional e o interese polo seu estudo.
- Doutra banda, traballar os valores de respecto, igualdade ou resolución pacífica de conflitos, á vez que se superan retos matemáticos de forma individual ou en equipo, permite mellorar a autoconfianza e normalizar situacións de convivencia en igualdade, creando relacións e contornas de traballo saudables. Así mesmo, fomenta a ruptura de estereotipos e ideas preconcebidas sobre as matemáticas asociadas a cuestións individuais, por exemplo, as relacionadas co xénero ou coa existencia dunha aptitude innata para as matemáticas.
- O desenvolvemento deste obxectivo supón identificar e xestionar as propias emocións no proceso de aprendizaxe das matemáticas, recoñecer as fontes de tensións, ser perseverante na consecución dos obxectivos, pensar de forma crítica e creativa, crear resiliencia e manter unha actitude proactiva ante novos retos matemáticos. Así mesmo, implica mostrar empatía polos demais, establecer e manter relacións positivas, exercitar a escoita activa e a comunicación asertiva no traballo en equipo e tomar decisións responsables.

6084 **35.3 Criterios de avaliación e contidos**

6085 **1º curso**

Materia de Matemáticas Xerais

1º curso

Bloque 1. Sentido numérico	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1 Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación de preguntas de natureza matemática de forma autónoma.	OBX3
▪ CA1.2 Manifestar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA1.3. Resolver problemas en situacións diversas, utilizando procesos matemáticos, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6
▪ CA1.4 Empregar diferentes estratexias e ferramentas, incluídas as dixitais, que resolvan problemas da vida cotiá e de ámbitos diversos, seleccionando a máis adecuada en cada caso.	OBX1
Contidos	
▪ Cálculo. – Regras e estratexias para determinar o cardinal de conxuntos finitos en problemas da vida cotiá: principios de comparación, adición, multiplicación e división, do pombal e de inclusión-exclusión. ▪ Sentido das operacións. – Interpretación da información numérica contida en documentos da vida cotiá: táboas, diagramas, documentos financeiros, facturas, nóminas, noticias etc. ▪ Relacións. – Razóns, proporcións, porcentaxes e taxas: comprensión, relación e aplicación en problemas en contextos diversos. ▪ Educación financeira. – Razoamento proporcional na resolución de problemas financeiros: medios de pago con cobranza de intereses, cotas, comisións, cambios de divisas. – Emprego de ferramentas tecnolóxicas e dixitais na resolución de problemas numéricos en contextos diversos.	
Bloque 2. Sentido da medida	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación de preguntas de natureza matemática de forma autónoma.	OBX3
▪ CA2.2. Manifestar unha visión matemática integrada, investigando e conectando as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA2.3. Resolver problemas, establecendo e aplicando conexións entre as diferentes ideas matemáticas.	OBX5
▪ CA2.4. Seleccionar a solución máis adecuada dun problema en función do contexto (sostibilidade,	OBX2

consumo responsable, equidade...) usando o razoamento e a argumentación.	
Contidos	
▪ Cambio. – Estudo da variación absoluta e da variación media. Cálculo e interpretación da taxa de variación media (TVM) dunha función nun intervalo en diferentes contextos. – Aproximación da TVM dunha función en intervalos moi pequenos pola taxa de variación instantánea nun punto. – Idea de límite dunha función nun punto. Concepto de derivada: definición a partir da variación media e do estudo do cambio en diferentes contextos. Análise e interpretación con medios tecnolóxicos. ▪ Medición. – A probabilidade como medida da incerteza asociada a fenómenos aleatorios.	
Bloque 3. Sentido espacial	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Empregar diferentes estratexias e ferramentas, incluídas as dixitais, que resolvan problemas da vida cotiá e de ámbitos diversos, seleccionando a máis adecuada en cada caso.	OBX1
▪ CA3.2. Obter todas as posibles solucións matemáticas de problemas da vida cotiá e de ámbitos diversos, describindo o procedemento realizado.	OBX1
▪ CA3.3. Representar ideas matemáticas, estruturando diferentes razoamentos matemáticos e seleccionando as tecnoloxías máis adecuadas.	OBX7
▪ CA3.4. Seleccionar e utilizar diversas formas de representación, valorando a súa utilidade para compartir información.	OBX7
Contidos	
▪ Visualización, razoamento e modelización xeométrica. – Grafos: representación de situacións da vida cotiá mediante diferentes tipos de grafos (dirixidos, planos, ponderados, árbores etc.). Fórmula de Euler. – Grafos eulerianos e hamiltonianos: resolución de problemas de camiños e circuitos. Coloración de grafos. – Resolución do problema do camiño mínimo en diferentes contextos mediante ferramentas dixitais.	
Bloque 4. Sentido alxébrico e pensamento computacional	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Interpretar, modelizar e resolver situacións problematizadas de ámbitos diversos, utilizando o pensamento computacional, modificando ou creando algoritmos.	OBX4
▪ CA4.2. Empregar ferramentas tecnolóxicas adecuadas na formulación ou investigación de preguntas ou problemas.	OBX3

CA4.3. Obter todas as posibles solucións matemáticas de problemas da vida cotiá e de ámbitos diversos, describindo o procedemento realizado.	OBX1
CA4.4. Comprobar a validez matemática das posibles solucións dun problema utilizando o razoamento, a argumentación e as ferramentas dixitais.	OBX2
CA4.5. Seleccionar e utilizar diversas formas de representación valorando a súa utilidade para compartir información.	OBX7

Contidos

- Padróns.
 - Xeneralización de padróns en situacións sinxelas, usando regras simbólicas ou funcións definidas explícita e recorrentemente.
- Modelo matemático.
 - Funcións lineais, cuadráticas, racionais sinxelas, exponenciais, logarítmicas, a anacos e periódicas: modelización de situacións do mundo real con ferramentas dixitais.
 - Programación lineal: modelización de problemas reais.
- Igualdade e desigualdade.
 - Resolución de sistemas de ecuacións de segundo grao con dúas incógnitas en diferentes contextos. Uso de ferramentas dixitais.
 - Resolución de inecuacións e de sistemas de inecuacións lineais con dúas incógnitas en diferentes contextos. Uso de ferramentas dixitais.
 - Programación lineal: resolución de problemas reais mediante ferramentas dixitais.
- Relacións e funcións.
 - Propiedades das clases de funcións, incluídas lineais, cuadráticas, racionais sinxelas, exponenciais e logarítmicas: comprensión e comparación.
- Pensamento computacional.
 - Análise, formulación, resolución, representación e interpretación de relacións e problemas da vida cotiá e de distintos ámbitos utilizando algoritmos, programas e ferramentas tecnolóxicas adecuados.

Bloque 5. Sentido estocástico

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Adquirir novo coñecemento matemático mediante a formulación de preguntas de natureza matemática de forma autónoma.	OBX3
CA5.2. Resolver problemas en situacións diversas, utilizando procesos matemáticos, establecendo e aplicando conexións entre o mundo real, outras áreas de coñecemento e as matemáticas.	OBX6
CA5.3. Representar ideas matemáticas, estruturando diferentes razoamentos matemáticos e seleccionando as tecnoloxías máis adecuadas.	OBX7
CA5.4. Empregar diferentes estratexias e ferramentas, incluídas as dixitais, que resolvan problemas	OBX1

da vida cotiá e de ámbitos diversos, seleccionando a máis adecuada en cada caso.

Contidos

- Organización e análise de datos.
 - Interpretación e análise de información estatística en diversos contextos.
 - Organización dos datos procedente de variables bidimensionais: distribución conxunta, distribucións marxinais e condicionadas. Análise da dependencia estatística.
 - Estudo da relación entre dúas variables mediante a regresión lineal e cuadrática: valoración gráfica da pertinencia do axuste. Diferenza entre correlación e causalidade.
 - Coeficientes de correlación lineal e de determinación: cuantificación da relación lineal, predición e valoración da súa fiabilidade en contextos científicos, económicos, sociais etc.
 - Calculadora, folia de cálculo ou software específico na análise de datos estatísticos.
- Incerteza.
 - Cálculo de probabilidades en experimentos simples e compostos en problemas da vida cotiá. Probabilidade condicionada e independencia de sucesos aleatorios. Diagramas de árbore e táboas de continxencia. Teoremas da probabilidade total e de Bayes.
- Distribucións de probabilidade.
 - Distribucións de probabilidade uniforme (discreta e continua), binomial e normal. Cálculo de probabilidades asociadas mediante ferramentas tecnolóxicas: aplicación á resolución de problemas.
- Inferencia.
 - Selección de mostras representativas. Técnicas sinxelas de mostraxe. Discusión da validez dunha estimación en función da representatividade da mostra.
 - Deseño de estudos estatísticos relacionados con diversos contextos utilizando ferramentas dixitais. Representatividade dunha mostra.

Bloque 6. Sentido socioafectivo

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA6.1. Analizar a achega das matemáticas ao progreso da humanidade, reflexionando sobre a súa contribución na proposta de solucións a situacións complexas e aos retos que se expoñen na sociedade.	OBX6
▪ CA6.2. Mostrar organización ao comunicar as ideas matemáticas empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados.	OBX8
▪ CA6.3. Recoñecer e empregar a linguaxe matemática en diferentes contextos, comunicando a información con precisión e rigor.	OBX8
▪ CA6.4. Afrontar as situacións de incerteza e tomar decisións avaliando distintas opcións identificando e xestionando emocións e aceptando e aprendendo do erro como parte do proceso de aprendizaxe das matemáticas.	OBX9
▪ CA6.5. Mostrar unha actitude positiva e perseverante, aceptando e aprendendo da crítica razoada, ao	OBX9

facelles fronte ás diferentes situacións de aprendizaxe das matemáticas.	
CA6.6. Participar en tarefas matemáticas de forma activa en equipos heteroxéneos, respectando as emocións e experiencias das demais persoas, escoitando o seu razoamento, identificando as habilidades sociais máis propicias e fomentando o benestar do equipo e as relacións saudables.	OBX9
Contidos	
- Crenzas, actitudes e emocións. - Actitudes inherentes ao traballo matemático como o esforzo, a perseveranza, a tolerancia á frustración, a incerteza e a autoavaliación, indispensables para afrontar eventuais situacións de tensión e ansiedade na aprendizaxe das matemáticas. - Tratamento do erro, individual e colectivo, como elemento mobilizador de saberes previos adquiridos e xerador de oportunidades de aprendizaxe na aula de matemáticas. - Traballo en equipo e toma de decisións. - Destrezas básicas para avaliar opcións e tomar decisións na resolución de problemas e tarefas matemáticas. - Técnicas e estratexias de traballo en equipo para a resolución de problemas e tarefas matemáticas, en grupos heteroxéneos. - Inclusión, respecto e diversidade. - Destrezas para desenvolver unha comunicación efectiva: a escoita activa, a formulación de preguntas ou a solicitude e prestación de axuda cando sexa necesario. - Valoración da contribución das matemáticas ao longo da historia no avance da humanidade. - Comunicación e organización. - Comunicación das ideas matemáticas de maneira ordenada e coherente empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados. - Recoñecemento e utilización da linguaxe matemática en diferentes contextos, comunicando a información con precisión e rigor. - Planificación de procesos de matematización e modelización en contextos da vida cotiá e das ciencias.	

6086 35.4 Orientacións pedagóxicas

6087 A intervención educativa na materia de Matemáticas Xerais desenvolverá o seu currículo e
6088 tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o
6089 logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada
6090 adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

6091 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
6092 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
6093 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
6094 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á

6095 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
6096 nivel de desempeño.

6097 **Relación entre os obxectivos da materia de Matemáticas Xerais e as competencias clave a través**
6098 **dos descritores operativos establecidos no anexo I**

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1			1-2-3	2-5	4-5		3	
OBX2			1-2	2-3	3.1	3	3	
OBX3	1		1-2	1-2-5			3	
OBX4			1-2-3	2-3-5			3	
OBX5			1-3	2-3				1
OBX6			1-2	3-5		4	2-3	1
OBX7			3	1-2-5			3	4.1-4.2
OBX8	1-3	1	2-4	2				3.2
OBX9		3	5		1.1-1.2-3.1- 3.2	2-3	2	

6099 **Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe**

- 6100 – Potenciar o razoamento, argumentación, investigación e comunicación, máis que os
- 6101 procedementos repetitivos.
- 6102 – A interpretación, análise e modelización de situacións problemáticas en diferentes contextos,
- 6103 fomentando a adquisición do razoamento matemático e construíndo novos coñecementos a
- 6104 partir dos seus coñecementos previos.
- 6105 – O emprego da historia das matemáticas para mostrar como se foi adquirindo o coñecemento
- 6106 matemático e as súas achegas ao resto das ciencias.
- 6107 – O desenvolvemento de métodos para a realización de proxectos matemáticos e de resolución
- 6108 de problemas, individuais ou en grupo, dunha forma eficiente e lóxica, buscando
- 6109 xeneralizacións co fin de crear estratexias que poidan ser utilizadas en situacións análogas,
- 6110 proporcionando unha visión das matemáticas como un campo integrado de coñecemento en si
- 6111 mesmo e aplicado ao resto das ciencias.

- 6112 – A realización de cálculos con lapis e papel debe limitarse aos casos máis sinxelos. Nos casos
6113 máis complicados, utilizaranse as ferramentas tecnolóxicas máis axeitadas.
- 6114 – A valoración do razoamento e a explicación dos procedementos empregados para obter os
6115 resultados, así como a súa análise crítica, primará sobre a outorgada aos cálculos realizados e
6116 aos posibles erros cometidos.
- 6117 – A transmisión da importancia da comunicación das ideas matemáticas de forma ordenada e
6118 coherente, así como da utilización da linguaxe matemática en diferentes contextos coa
6119 precisión e rigor adecuados.
- 6120 – O fomento da adquisición de destrezas e actitudes necesarias para entender e manexar as
6121 emocións que xorden na aprendizaxe das matemáticas.
- 6122 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
6123 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
6124 equipo.
- 6125 – A realización de proxectos con ideas matemáticas relevantes, significativos para o alumnado e
6126 a resolución colaborativa de problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a
6127 responsabilidade.
- 6128 – A énfase na atención individualizada á diversidade do alumnado: prevención das dificultades
6129 de aprendizaxe, detección de altas capacidades e a posta en práctica de mecanismos de
6130 reforzo ou ampliación tan pronto como se detecten estas necesidades.
- 6131 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
6132 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
6133 espírito científico e do emprendemento.

6134 36 Movements Culturais e Artísticos

6135 36.1 Introducción

6136 A cultura forma un tecido complexo que se articula, ordena e reestrutura permanentemente.
6137 Como conxunto de trazos distintivos dunha sociedade, require dun proceso de aprendizaxe
6138 colectiva que inclúe crenzas, sistemas de valores, tradicións, costumes, artes, ciencia e modos de
6139 pensamento. Unha sólida comprensión da propia cultura favorecerá que o alumnado desenvolva o
6140 sentido da propia identidade cultural e que lle permita desenvolver o seu xuízo crítico, e así
6141 constrúa un vínculo social baseado en referencias comúns. Doutra banda, a arte é o conxunto de
6142 creacións humanas, enmarcadas e integradas dentro da cultura, mediante as que se manifesta
6143 unha visión persoal sobre o real ou o imaxinado. Tamén é unha construción histórica e social á
6144 que se lle atribúen valores transcendentais da civilización. A materia Movements Culturais e
6145 Artísticos, de segundo de bacharelato, contribúe ao coñecemento da propia cultura e, ademais, a
6146 unha formación integral do alumnado en valores cidadáns, no respecto á diversidade das
6147 expresións artísticas e na promoción do diálogo entre culturas.

6148 O mundo actual caracterízase por unhas fronteiras cada vez máis esvaecidas, o que provoca
6149 que nun mesmo lugar cohabiten distintas formas de ver, de sentir, de ser e de pensar, xerándose
6150 o que se coñece como “identidades deslocalizadas” e pluralizándose as culturas nun mesmo
6151 espazo e momento. Como resultado deste mundo global e diverso, hai unha cantidade
6152 extraordinaria de información que procesar, interpretar e assimilar, o que dá lugar a unha dinámica
6153 de transformación continua na que a interpretación e a representación do mundo evolucionan de
6154 forma constante. No noso tempo, a arte e a cultura ofrecen unha sorprendente diversidade de
6155 manifestacións e experiencias nas que converxen unha pluralidade de miradas, pensamentos e
6156 inquietudes que demandan novas formas de produción e recepción. A disparidade destas
6157 manifestacións é unha poderosa ferramenta para pensar o mundo contemporáneo, posto que a
6158 creación e a produción artística están en diálogo e evolución permanentes xunto cos cambios
6159 culturais e sociais.

6160 Estas particularidades, propias da sociedade do século XXI, requiren a formación de persoas
6161 sensibles ao mundo que os rodea, cunha dispoñibilidade continua para a recepción activa, o
6162 coñecemento e a indagación. Así, resulta necesaria unha alfabetización cultural, artística e
6163 estética baseada no recoñecemento dos diferentes códigos, recursos, técnicas e discursos das
6164 distintas manifestacións culturais e artísticas da contorna. Para iso, esta materia facilítalle ao
6165 alumnado o establecemento de novos vínculos coa realidade, aproximándoo a unha apreciación
6166 empática e afectiva das artes mediante un encontro sensible e razoado con diferentes producións

6167 e manifestacións. Todas elas pertencen ao patrimonio cultural e artístico da humanidade, dentro
6168 do cal se debe prestar especial atención ás manifestacións contemporáneas para evidenciar tanto
6169 as condicións de creación, o seu proceso e o seu contexto, como a súa implicación coa
6170 innovación, a liberdade de expresión e o compromiso social.

6171 Tendo en conta todos estes aspectos, establecéronse cinco obxectivos para a materia, grazas
6172 aos cales se desenvolven a metacognición e a metaemoción, que emanan dos obxectivos da
6173 etapa e das competencias clave previstas para bacharelato. Estas competencias están deseñadas
6174 de maneira que varias delas poidan traballarse de maneira globalizada, polo que a orde no que se
6175 presentan non é vinculante nin presupón ningún tipo de xerarquía entre elas.

6176 Os criterios de avaliación, que se desprenden directamente dos devanditos obxectivos, están
6177 deseñados para comprobar o seu grao de consecución por parte do alumnado.

6178 O primeiro bloque de criterios de avaliación e contidos, “Aspectos xerais”, recolle os aspectos
6179 disciplinares comúns da materia que será necesario mobilizar para a consecución dos obxectivos.
6180 Inclúense elementos que permitan contextualizar os movementos artístico-culturais
6181 contemporáneos máis relevantes, coñecer os fundamentos das distintas linguaxes e formas de
6182 expresión artística e as súas implicacións socioculturais, así como o papel da arte como motor de
6183 cambio social e o seu compromiso en relación cos principais desafíos do século XXI, con especial
6184 mención á loita contra os estereotipos e ás necesarias perspectivas de xénero e intercultural.
6185 Cada manifestación cultural e artística forma parte dun conxunto e inscríbese nunha evolución, de
6186 maneira que se pode determinar unha continuidade na creación dentro diversos dominios ao
6187 longo do tempo e, á vez, unha interrelación clara entre todos os ámbitos creativos. A herdanza
6188 artística está presente en todos e cada un deles, de forma que o novo nunca rompe totalmente co
6189 que o precede. Hai uns temas constantes nesta sucesión, que non ruptura total, que caracteriza a
6190 cultura e a arte, e que se poden seguir ao longo da historia, con diferentes reinterpretacións.

6191 Os dous bloques de criterios de avaliación e contidos que seguen expuxéronse ao redor de
6192 dous grandes temas moi presentes nas manifestacións culturais e artísticas da sociedade
6193 contemporánea: “Natureza, arte e cultura” e “A arte dentro da arte”. Pola súa banda, “A arte nos
6194 espazos urbanos” recolle tanto as manifestacións artísticas que se producen nas contornas
6195 urbanas, como os distintos tipos de espazos e formatos nos que se manifestan. Esta organización
6196 permite enlazar producións culturais e artísticas desde mediados, e nalgún caso desde principios,
6197 do século XX ata a actualidade. O quinto bloque, “Linguaxes artísticas contemporáneas”, abarca
6198 outras linguaxes, incluídas as audiovisuais e multimedia, presentes actualmente nas producións
6199 culturais e artísticas, así como as posibilidades expresivas das tecnoloxías contemporáneas.

6200 A materia de Movementos Culturais e Artísticos ofrécelle ao alumnado a oportunidade de
6201 familiarizarse con numerosas referencias culturais, facilitándolle o acceso ao mundo das artes,
6202 descubríndolle as súas particularidades e contribuíndo á súa formación como cidadán ou cidadá e
6203 como público cultural. Ao establecer relacións próximas que eviten os prexuízos e que se baseen
6204 no coñecemento informado, conséguese unha apreensión global e interdisciplinar da cultura que
6205 incidirá así mesmo no desenvolvemento da capacidade do gozo estético. Esta posibilidade
6206 achega modos de vida diferentes a través da expresión artística, o que favorece tamén a reflexión
6207 sobre a necesidade de respectar a diversidade e adoptar posturas vitais que fomenten a
6208 convivencia.

6209 36.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Analizar producións de distintos movementos culturais e artísticos desde as vangardas á actualidade, reflexionando de forma aberta e crítica sobre o seu contexto histórico e os seus aspectos singulares e comúns, para comprender o valor da arte como representación do espírito dunha época.

- Cada manifestación cultural e artística é portadora dunha gran cantidade de información simbólica sobre a maneira de sentir, de interrogarse, de entender e de interactuar co mundo de cada artista e, en consecuencia, da sociedade á que pertence. Toda produción artística responde en parte ao universo da persoa que a crea e, en parte, ás particularidades da época na que se elabora.
- O coñecemento e a comprensión das características e singularidades dos distintos medios de expresión e as súas producións, así como dos diferentes movementos culturais aos que pertencen, axudaránlle ao alumnado a identificar as relacións entre a persoa creadora, a obra e a contorna histórica e cultural. De igual forma, pode descubrir a variedade de funcións que toda actividade cultural ten e tivo tanto de maneira individual, cumprindo coas necesidades persoais de autoexpresión, autoconhecimento e desenvolvemento da capacidade creadora, coma social, facilitando a comunicación e a estruturación da sociedade. Entre os exemplos analizados, débense incorporar a perspectiva de xénero e a perspectiva intercultural e incidir no estudo de producións realizadas por mulleres e por persoas de grupos étnicos e poboacionais que sofren a discriminación racial, así como na súa representación na arte e na cultura.
- Así mesmo, a través dunha reflexión aberta e sen prexuízos, por medio de producións orais, escritas e multimodais, o alumnado pode valorar a importancia que os factores estéticos e culturais teñen nas sociedades, descubrindo a cultura e a arte en tanto que xeradores de pensamento e de coñecemento, así como suscitadores de novas posibilidades e respostas.

OBX2. Explicar o valor social do patrimonio reflexionando sobre o compromiso da arte coa súa época e sobre a importancia da liberdade creativa e de expresión en producións culturais e artísticas, para construír unha mirada sobre a arte que recoñeza, valore e respecte a diversidade cultural.

- No momento de encontro cunha manifestación cultural e artística, o alumnado deberá implicarse tanto na recepción activa do resultado final coma na investigación sobre o contexto, as condicións e o proceso da súa creación, elaborando producións orais, escritas e multimodais e utilizando as ferramentas analóxicas e dixitais pertinentes. Así, pode considerar as múltiples opcións que existen á hora de materializar unha idea, valorando a importancia da libre expresión na cultura e na arte, empatizando coas persoas creadoras na procura de alternativas distintas das habituais e entendendo as posibles dificultades atopadas durante o desenvolvemento da súa produción. Outro interesante campo de reflexión xira ao redor da liberdade de creación e dos seus posibles límites, asunto que enlaza directamente co exercicio da censura directa ou indirecta sobre as producións artísticas. Unha sólida comprensión de diferentes manifestacións culturais e artísticas provocará un diálogo sensible coa arte e coa cultura, así como un intercambio de ideas e emocións durante o cal o alumnado recoñecerá a diferenza e a diversidade como fontes de riqueza a todos os niveis, o que lle permite explicar o valor social do patrimonio e facer súa a súa defensa. Neste sentido, non pode faltar unha reflexión que incorpore a perspectiva de xénero e a perspectiva intercultural e interétnica na elaboración compartida do canon artístico.
- Por outra banda, ao ser consciente das manifestacións culturais e artísticas, o alumnado pode recoñecer a diversidade cultural como unha riqueza da humanidade e a cultura contemporánea como un patrimonio do presente e do futuro, entendendo a importancia do seu gozo, promoción e conservación.

OBX3. Explorar e valorar as linguaxes e os códigos de diferentes manifestacións culturais e artísticas desde as vangardas ata a actualidade, identificando e comprendendo as súas características, referentes e intencionalidades, para potenciar as posibilidades de gozo estético.

- No desenvolvemento e na produción de manifestacións culturais e artísticas, empréganse moi diferentes e variadas técnicas e, en cada ocasión, en función do tipo de creación levada a cabo, utilízanse unha linguaxe e uns códigos determinados cuxas características e intencionalidades debe identificar e comprender o alumnado. Ademais, debe expresar aberta, respectuosa e articuladamente as ideas e os sentimentos que lle provoquen as manifestacións, explorándoas activamente por medio de producións orais, escritas ou multimodais. Deste xeito, fórmase o alumnado para unha recepción cultural completa, progresando tanto na sensibilización respecto das especificidades esenciais de calquera produción artística coma na súa interpretación, valoración crítica, exposición das súas ideas sobre ela e, finalmente, na posibilidade do seu gozo.
- Á vez, ao longo desta exploración, o alumnado descubrirá como xorden as ideas ou as necesidades de expresión cultural e artística, como se desenvolven e como son retomadas en diferentes épocas ou culturas para ser reformuladas segundo cada contexto. Desta maneira, poderá entender como as creacións de cada sociedade evolucionan modificando formas e manifestacións xa existentes e, grazas ás conexións entre distintos tipos de linguaxes, identificando os referentes comúns dos que se alimentan as creacións culturais e artísticas e analizando as distintas maneiras nas que son utilizados.

OBX4. Analizar a evolución da arte e a cultura na historia recente identificando os distintos ámbitos nos que se producen e manifestan, así como o valor da innovación e o papel das tecnoloxías, para desenvolver un criterio informado e crítico ante o feito artístico que favoreza a identificación de oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional.

- A investigación sobre a evolución das diferentes manifestacións culturais e artísticas facilita que o alumnado as entenda como creacións que se nutren doutras creacións, non como producións independentes, establecendo conexións entre elas e observando a complexidade das súas interaccións ao contemplar como se cruzan os seus camiños. Non se trata de xogar ás diferenzas ou similitudes, senón de achegar argumentos que expliquen o compartido, as causas e os efectos, as decisións estéticas e as conexións filosóficas, expresivas ou sociais. Unha postura reflexiva sobre a interrelación de distintas manifestacións artísticas estimula o alumnado para desenvolver a intuición, facer inferencias, explorar, preguntar e cuestionar. Se ademais se promove que as alumnas e os alumnos compartan opinións e visións persoais, facilítase que se integren diferentes perspectivas nas conclusións, á vez que se fomentan o diálogo e o debate como parte da aprendizaxe.
- Analizando a evolución da arte e da cultura e da arte na historia máis recente, o alumnado pode observar como as persoas creadoras non cesan de buscar novas formas de expresión, reivindicando a superación das técnicas e dos límites tradicionais, así como a necesidade de avanzar cara ao futuro co uso das tecnoloxías. Igualmente, o alumnado pode apreciar que as diferenzas da cultura e da arte contemporáneas coas do pasado non só se enmarcan nos problemas técnicos e estéticos, senón tamén no que afecta o seu papel na sociedade e no modo en que as persoas creadoras se vinculan con esta en cada época. Todo iso proporcionaralle ferramentas para interpretar os múltiples universos visuais e expresivos que se manifestan na súa contorna.
- A cultura e a arte están vinculadas tanto ás necesidades de comunicación e expresión das persoas creadoras, como ás necesidades colectivas de cada sociedade. Doutra banda, a interacción coa cultura é un proceso complexo e individualizado, xa que nel interveñen, de forma ineludible, as experiencias e a sensibilidade propias de cada persoa. Así, ao poñer en contacto o alumnado con diferentes manifestacións culturais e artísticas a través da análise dos aspectos referidos máis arriba, facilítase a integración desta herdanza no seu propio acervo, desenvolvendo ademais un criterio informado e crítico ante o feito artístico. Todo iso pode achegarlle tamén un coñecemento máis preciso sobre o interese crecente que se mostra, desde sectores laborais moi diferentes, polos perfís de persoas creativas, capaces de xerar respostas orixinais que melloren os procesos e os resultados.

OBX5. Explicar a práctica cultural e artística como un medio de expresión e comunicación individual e colectivo de ideas, opinións e sentimentos, a partir dunha análise crítica de diversas manifestacións culturais e artísticas que inclúa tamén unha reflexión sobre o seu impacto ambiental, económico e social, para profundar no coñecemento da sociedade contemporánea e promover o compromiso persoal coa sostibilidade.

- Toda manifestación cultural e artística constitúe un testemuño sobre a condición humana. É unha resposta a unha inquietude de orde existencial e, ao mesmo tempo, xera outros interrogantes. É tamén unha forma de tomar conciencia de si mesmo e dos demais. Achegar o alumnado á práctica creativa das e os artistas activa a súa implicación no proceso do pensamento creador e, igualmente, alimenta a concepción da arte e da cultura como revelación e descubrimento dunha nova forma de contemplar a realidade.
- Máis alá dun proceso de análise formal e funcional co que indagar sobre os significados e peculiaridades de cada obra, solicítaselle ao alumnado a procura de novos vínculos emocionais. Mediante a exploración activa de diferentes manifestacións culturais e artísticas pode redescubrir aquelas que xa están integradas no seu imaxinario e igualmente identificar outras novas que esperten o seu interese, que lle susciten sentimentos e emocións e que, en consecuencia, comecen a formar parte do seu crecemento persoal, de xeito que comprenda que a arte, a cultura e a vida están intimamente ligados. Igualmente, ao lle expoñer ao alumnado a multiplicidade de ideas, opinións e sentimentos que a cultura e a arte poden expresar e comunicar, promóvese a construción dunha personalidade aberta e respectuosa coa diversidade cultural e artística.
- Todo iso debe achegarlle tamén ao alumnado un coñecemento máis preciso das repercusións sociais e económicas da cultura e da arte, así como da súa relevancia na consecución dos obxectivos de desenvolvemento sostible, outorgándolle a posibilidade de realizar unha análise crítica da arte e da cultura que teña en consideración diversas vertentes do fenómeno. Formalo en todos estes aspectos favorece que se implique non só como espectador, senón como participante activo, promovendo así o seu compromiso persoal e social.

6210 36.3 Criterios de avaliación e contidos

6211 2º curso

Materia de Movementos Culturais e Artísticos	
2º curso	
Bloque 1. Aspectos xerais	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Identificar os aspectos singulares de diversas manifestacións culturais e artísticas desde as vangardas ata a actualidade, relacionándoos co sentido das devanditas obras, cos contextos nos que foron producidas e coa tradición artística, de forma aberta, crítica e respectuosa.	OBX1
▪ CA1.2. Establecer relacións entre manifestacións culturais de distintos campos creativos dos principais movementos culturais e artísticos contemporáneos, identificando elementos comúns que configuran o espírito da súa época.	OBX1
▪ CA1.3. Investigar acerca do papel dos movementos culturais e artísticos como motores de cambio e de evolución da sociedade, recorrendo a fontes fiables.	OBX1
▪ CA1.4. Explicar a repercusión e o compromiso social da arte analizando exemplos que mostren a implicación das persoas creadoras e os efectos xerados na sociedade.	OBX2
▪ CA1.5. Analizar a importancia da diversidade cultural e da libre expresión na arte a partir do estudo de	OBX2

manifestacións culturais e artísticas diversas, incluídas as realizadas por mulleres ou as procedentes de ámbitos diferentes á cultura occidental.	
CA1.6 Desenvolver proxectos de investigación individuais ou colectivos que mostren unha implicación e unha resposta persoais ao redor da libre expresión artística e dos seus posibles límites, partindo da análise de casos concretos.	OBX2
CA1.7 Identificar e explicar as características de diversas producións culturais e artísticas a partir da análise das súas linguaxes e códigos propios.	OBX3
CA1.8 Investigar e analizar a presenza de referentes comúns en distintas manifestacións culturais e artísticas, comparando os seus temas, linguaxes ou intencionalidades.	OBX3
Contidos	
- A evolución do concepto de arte. - As distintas manifestacións da expresión artística. - Elementos esenciais das distintas linguaxes artísticas. Os grandes movementos artístico-culturais contemporáneos. Aspectos fundamentais. - A expresión artística no seu contexto social e histórico. - Función social da arte e da cultura. O seu impacto socioeconómico. A liberdade de expresión. A censura na arte. - Estereotipos culturais e artísticos. A perspectiva de xénero e a perspectiva intercultural na arte. O respecto á diversidade. - A arte como ferramenta de expresión individual e colectiva. - Estratexias de investigación, análise, interpretación e valoración crítica de produtos culturais e artísticos.	
Bloque 2. Natureza, arte e cultura	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Investigar acerca do papel dos movementos culturais e artísticos como motores de cambio e evolución da sociedade, recorrendo a fontes fiables.	OBX1
CA2.2. Explicar a repercusión e o compromiso social da arte analizando exemplos que mostren a implicación das persoas creadoras e os efectos xerados na sociedade.	OBX2
CA2.3. Desenvolver proxectos de investigación individuais ou colectivos que mostren unha implicación e unha resposta persoais ao redor da libre expresión artística e dos seus posibles límites, partindo da análise de casos concretos.	OBX2
CA2.4. Debater sobre diferentes propostas culturais e artísticas, intercambiando as opinións e os sentimentos experimentados e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras de maneira argumentada, construtiva e respectuosa.	OBX3
CA2.5. Explorar, explicar e valorar a repercusión social e económica de diferentes manifestacións culturais e artísticas, reflexionando sobre as oportunidades persoais e profesionais que ofrecen.	OBX4

CA2.6. Identificar unha variedade de ámbitos e espazos nos que se desenvolve a práctica cultural e artística na actualidade, analizando de que modo condicionan as manifestacións que acollen.	OBX4
CA2.7. Explorar diferentes manifestacións culturais e artísticas actuais con interese, curiosidade e respecto, identificando o seu valor expresivo e comunicativo tanto da individualidade das persoas creadoras coma da sociedade na que se producen.	OBX5
CA2.8. Explicar algunhas das repercusións ambientais, sociais e económicas da cultura e da arte sobre a sociedade actual explorando alternativas que favorezan a consecución dos obxectivos de desenvolvemento sostible.	OBX5
Contidos	
- Do <i>plein air</i> á fotografía de natureza. - Arte, conciencia ecolóxica e sostibilidade. - Arte povera. - Arte ambiental e land art.	
Bloque 3. A arte dentro da arte	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Identificar os aspectos singulares de diversas manifestacións culturais e artísticas desde as vangardas ata a actualidade, relacionándoos co sentido das devanditas obras, cos contextos nos que foron producidas e coa tradición artística, de forma aberta, crítica e respectuosa.	OBX1
CA3.2. Establecer relacións entre manifestacións culturais de distintos campos creativos dos principais movementos culturais e artísticos contemporáneos identificando elementos comúns que configuran o espírito da súa época.	OBX1
CA3.3. Investigar acerca do papel dos movementos culturais e artísticos como motores de cambio e evolución da sociedade, recorrendo a fontes fiables.	OBX1
CA3.4. Explicar a importancia da promoción, conservación e posta en valor do patrimonio artístico e cultural.	OBX2
CA3.5. Analizar a importancia da diversidade cultural e da libre expresión na arte a partir do estudo de manifestacións culturais e artísticas diversas, incluídas as realizadas por mulleres ou as procedentes de ámbitos diferentes á cultura occidental.	OBX2
CA3.6. Identificar e explicar as características de diversas producións culturais e artísticas a partir da análise das súas linguaxes e códigos propios.	OBX3
CA3.7. Investigar e analizar a presenza de referentes comúns en distintas manifestacións culturais e artísticas comparando os seus temas, linguaxes ou intencionalidades.	OBX3
CA3.8. Debater sobre diferentes propostas culturais e artísticas intercambiando as opinións e os	OBX3

sentimentos experimentados e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras de maneira argumentada, construtiva e respectuosa.

Contidos

- Arte primitiva, oriental, precolombina e africana. O seu papel como inspiración para as vangardas.
- A pervivencia do clásico na arte e na cultura contemporánea.
- Cultura popular e pop art. A arte pop en España.
- Relacións interdisciplinares: literatura, cinema, música, fotografía, artes plásticas, cómic, publicidade, artes escénicas, deseño e moda.

Bloque 4. A arte nos espazos urbanos

Criterios de avaliación

Obxectivos

▪ CA4.1. Establecer relacións entre manifestacións culturais de distintos campos creativos dos principais movementos culturais e artísticos contemporáneos identificando elementos comúns que configuran o espírito da súa época.	OBX1
▪ CA4.2. Investigar acerca do papel dos movementos culturais e artísticos como motores de cambio e evolución da sociedade, recorrendo a fontes fiables.	OBX1
▪ CA4.3. Explicar a importancia da promoción, conservación e posta en valor do patrimonio artístico e cultural.	OBX2
▪ CA4.4. Explicar a repercusión e o compromiso social da arte, analizando exemplos que mostren a implicación das persoas creadoras e os efectos xerados na sociedade.	OBX2
▪ CA4.5. Debater sobre diferentes propostas culturais e artísticas intercambiando as opinións e os sentimentos experimentados e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras de maneira argumentada, construtiva e respectuosa.	OBX3
▪ CA4.6. Explorar, explicar e valorar a repercusión social e económica de diferentes manifestacións culturais e artísticas, reflexionando sobre as oportunidades persoais e profesionais que ofrecen.	OBX4
▪ CA4.7. Identificar unha variedade de ámbitos e espazos nos que se desenvolve a práctica cultural e artística na actualidade, analizando de que modo condicionan as manifestacións que acollen.	OBX4

Contidos

- Arquitectura e sociedade.
- A arquitectura na arte contemporánea.
- Intervencións artísticas en proxectos de urbanismo.
- Arte mural e enganaollos (*trompe-l'oeil*). Arte urbana. Os espazos da arte: museos, salóns, feiras, festivais, exhibicións, galerías, talleres etc.

Bloque 5. Linguaxes artísticas contemporáneas

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Analizar a importancia da diversidade cultural e da libre expresión na arte a partir do estudo de manifestacións culturais e artísticas diversas, incluídas as realizadas por mulleres ou as procedentes de ámbitos diferentes á cultura occidental.	OBX2
CA5.2. Desenvolver proxectos de investigación individuais ou colectivos que mostren unha implicación e unha resposta persoais ao redor da libre expresión artística e dos seus posibles límites, partindo da análise de casos concretos.	OBX2
CA5.3. Identificar e explicar as características de diversas producións culturais e artísticas a partir da análise das súas linguaxes e códigos propios.	OBX3
CA5.4. Investigar e analizar a presenza de referentes comúns en distintas manifestacións culturais e artísticas comparando os seus temas, linguaxes ou intencionalidades.	OBX3
CA5.5. Debater sobre diferentes propostas culturais e artísticas intercambiando as opinións e os sentimentos experimentados e incorporando xuízos de valor vinculados á apreciación estética das obras de maneira argumentada, construtiva e respectuosa.	OBX3
CA5.6. Argumentar a influencia e as achegas que as novas linguaxes e tecnoloxías incorporaron na cultura e na arte recentes, a partir da análise crítica de diferentes producións, valorando a actitude innovadora das persoas creadoras.	OBX4
CA5.7. Identificar unha variedade de ámbitos e espazos nos que se desenvolve a práctica cultural e artística na actualidade analizando de que modo condicionan as manifestacións que acollen.	OBX4
CA5.8. Explorar diferentes manifestacións culturais e artísticas actuais con interese, curiosidade e respecto, identificando o seu valor expresivo e comunicativo tanto da individualidade das persoas creadoras coma da sociedade na que se producen.	OBX5
Contidos	
- Deseño industrial e artes decorativas. - Medios electrónicos, informáticos e dixitais na arte. Videoarte. - Instalacións. Da arte ambiente á arte inmersiva e interactiva. - A explosión da narrativa serial no audiovisual do século XXI. - Narrativa multiverso e videoxogos.	

6212 36.4 Orientacións pedagóxicas

6213 A intervención educativa na materia de Movementos Culturais e Artísticos desenvolverá o seu
6214 currículo e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao
6215 alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha
6216 adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

6217 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
6218 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
6219 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
6220 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
6221 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
6222 nivel de desempeño.

6223 **Relación entre os obxectivos da materia de Movementos Culturais e Artísticos e as competencias**
6224 **clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I**

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-3	1	2			1-3		2
OBX2	1-3	1	2	2		1-3	1	1-2
OBX3	3	1	2		5	1		1-2
OBX4	3	1	1-2	3	1.2	1-3	1	1-2
OBX5	3	1	2		3.1	1-3-4	1-2	1-3.1

6225 **Liñas de actuación non proceso de ensino e aprendizaxe**

- 6226 – A creación de situacións de aprendizaxe que lle permitan ao alumnado explorar, de forma
6227 progresivamente complexa, unha ampla variedade de manifestacións culturais e artísticas,
6228 mediante a mobilización globalizada dos correspondentes contidos (coñecementos, destrezas
6229 e actitudes), facilitándolle o acceso ao mundo das artes, descubríndolle as súas
6230 particularidades e contribuíndo a súa formación como cidadán e como espectador cultural.
6231 Estas situacións deben proporcionarlle ao alumnado unha perspectiva real das aplicacións
6232 formativas e profesionais da arte e da cultura nas súas múltiples facetas, así como do
6233 enriquecemento do seu acervo persoal.
- 6234 – A importancia do traballo dos obxectivos da materia en conxunto, onde os bloques de criterios
6235 de avaliación e contidos non se vexan como independentes, facendo que interveñan aqueles
6236 desempeños máis significativos en cada caso, de xeito que se poidan adquirir os
6237 coñecementos, destrezas e actitudes de forma interrelacionada e progresiva no referente á súa
6238 complexidade.
- 6239 – O fomento no alumnado dun enriquecemento do seu acervo persoal e cultural desde unha
6240 perspectiva real das aplicacións formativas e profesionais da arte e da cultura nas súas
6241 múltiples facetas.

- 6242 – A familiarización do alumnado coas numerosas referencias culturais facilitándolle o acceso ao
6243 mundo de las artes, descubríndolle as súas particularidades e contribuíndo a súa formación
6244 como cidadán e como espectador cultural.
- 6245 – A selección de producións e manifestacións culturais e artísticas contemporáneas a partir dun
6246 estudo que permita deducir as súas linguaxes, as súas características ou as súas referencias
6247 comúns, así como o seu contexto de produción e recepción.
- 6248 – O establecemento de relacións estreitas, sen prexuízos, e baseadas no coñecemento e na
6249 comprensión, de xeito que se consiga unha apreensión máis global da cultura e do
6250 desenvolvemento do deleite estético. Esta posibilidade achega modos de vida diferentes a
6251 través da expresión artística, o que permite sentar as bases do respecto e iniciar aproximacións
6252 que fomenten a convivencia. Na liña dos obxectivos de desenvolvemento da axenda 2030 a
6253 partir desta materia, o achegamento aos retos do século XXI desde a oportunidade que brinda
6254 o coñecemento dos movementos artísticos e culturais e da súa importancia no
6255 desenvolvemento social, económico e medioambiental.
- 6256 – A elección ao longo do curso de momentos coincidentes co desenvolvemento de feiras de arte
6257 contemporánea; festivais de cine, música ou danza; exposicións e outros eventos
6258 internacionais, nacionais ou locais para introducir a análise das manifestacións artísticas
6259 presentes e achegar os contidos da materia ao momento e á contorna do alumnado. Deste
6260 xeito, realizarase un desenvolvemento entrelazado, coherente e relacionado dos movementos
6261 culturais e artísticos, en lugar de facelo de forma lineal.

6262 37 Proxectos Artísticos

6263 37.1 Introducción

6264 A materia de Proxectos Artísticos combina unha concepción da arte centrada na expresión
6265 persoal, que é a que se traballa na etapa educativa anterior, con outra na que resulta fundamental
6266 a concreción dos obxectivos e das finalidades que se expoñen na execución dun proxecto
6267 artístico, incidindo especialmente na planificación e xestión deste, así como no efecto que este
6268 poida ter na contorna física máis próxima ou noutras parcelas da realidade accesibles a través de
6269 Internet ou das redes sociais. Ponse, así, a énfase tanto no proceso coma no resultado.

6270 Ao falar de proxectos, faise aquí referencia a unha ampla gama de posibilidades, que van
6271 desde os microproxectos que interactúan entre si a un gran proxecto que se realice durante todo o
6272 curso, pasando por fórmulas mixtas que se adapten mellor ás necesidades e ás particularidades
6273 de cada grupo e de cada centro educativo. En todos os casos, ha de entenderse o proxecto como
6274 unha contorna interdisciplinar que favorece a posta en práctica das competencias e a activación
6275 dos coñecementos desta e doutras materias que conforman a etapa.

6276 A materia inclúe cinco obxectivos que emanan das competencias clave e dos obxectivos
6277 previstos para o bacharelato e que implican desempeños intimamente relacionados entre si, polo
6278 que han de ser abordados de maneira globalizada. Os obxectivos da materia permítenlle ao
6279 alumnado desenvolver un criterio de selección de propostas de proxectos artísticos, realizables e
6280 acordes coa intención expresiva ou funcional e co marco de recepción previsto. Permítenlle,
6281 ademais, planificar adecuadamente as fases e o proceso de traballo para conseguir un resultado
6282 axustado aos prazos, ás características do espazo e, se é o caso, ao orzamento previsto.
6283 Posibilitan tamén a realización efectiva dos proxectos con vistas a expresar a intención coa que
6284 foron creados e a provocar un determinado efecto na contorna. Así mesmo, favorecen a posta en
6285 común das distintas fases do proceso para avaliar a marcha do proxecto, incorporar achegas de
6286 mellora e optimizar a súa repercusión. Por último, facilitan o correcto tratamento da
6287 documentación que ha de deixar constancia do proxecto, do seu resultado e da súa recepción.

6288 Os criterios de avaliación formuláronse tendo en conta os coñecementos, as destrezas e as
6289 actitudes que se pretende que active o alumnado, coa finalidade de determinar o nivel de logro
6290 dos obxectivos cos que se relacionan.

6291 Dado que nesta materia se convida o alumnado a que asuma a dobre función de artista e
6292 xestor cultural, os criterios de avaliación e os contidos organízanse en dous bloques denominados
6293 “Desenvolvemento da creatividade” e “Xestión de proxectos artísticos”. No primeiro bloque,
6294 recóllense as técnicas e as estratexias que permitirán superar o bloqueo creativo e fomentar a

6295 creatividade, entendendo esta como unha destreza persoal e unha ferramenta para a expresión
6296 artística. No segundo, inclúense saberes relacionados coa metodoloxía proxectual, a sostibilidade
6297 e o impacto dos proxectos artísticos, o emprendemento cultural e outras oportunidades de
6298 desenvolvemento ligadas a este ámbito, así como as estratexias, técnicas e soportes de
6299 documentación, rexistro e arquivo.

6300 37.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Xerar e perfeccionar ideas de proxecto, consultando distintas fontes, experimentando con técnicas e estratexias creativas, elaborando bosquexos e maquetas e valorando criticamente a relevancia artística, a viabilidade e a sostibilidade desas ideas, para desenvolver a creatividade e aprender a seleccionar unha proposta concreta, realizable e acorde coa intención expresiva ou funcional e coas características do marco de recepción previsto.

- O desenvolvemento da creatividade é un desempeño fundamental desta materia. O alumnado debe descubrir, dunha maneira práctica, que a creatividade é unha ferramenta para a expresión artística e tamén unha destreza persoal de aplicación nos distintos ámbitos da vida. Neste sentido, contrariamente ao que se desprende de certos mitos ou ideas preconcebidas que convén desmontar, a creatividade pode desenvolverse, por exemplo, a través de diversas técnicas e estratexias, incluídas aquelas que facilitan a superación do bloqueo creativo, ou a partir de distintos estímulos e referentes achados na observación activa da contorna ou na consulta de fontes iconográficas ou documentais.
- A exploración e a experimentación contribúen á xeración de ideas de proxecto nas que, para descartalas ou perfeccionalas, se ha de profundar mediante a realización de bosquexos, esbozos, maquetas, probas de cor ou de selección de materiais etc. Estas ideas han de ter en conta as pautas que puidesen ser establecidas e deben responder a unha necesidade ou a unha intención previamente determinada ou definida durante ese mesmo proceso de xeración de ideas, en función do contexto social e das características das persoas ás que se dirixen.
- Unha vez que, de maneira individual ou colectiva, se xeraron, descartaron e perfeccionaron distintas ideas de proxecto, débese proceder á selección da proposta que se vai a realizar atendendo á súa relevancia artística, á súa viabilidade, á súa sostibilidade e á súa adecuación á intención expresiva ou funcional, así como ao marco de recepción previsto.

OBX2. Planificar adecuadamente as fases e o proceso de traballo dun proxecto artístico, considerando os recursos dispoñibles e avaliando a súa sostibilidade, para conseguir un resultado axustado aos prazos, ás características do espazo e, se é o caso, ao orzamento previsto.

- A adecuada planificación das fases e do proceso de traballo dun proxecto artístico condiciona o seu desenvolvemento e o seu resultado final. Esta planificación proporciona unha visión global do que se pretende facer, do modo e do lugar en que se quere levar a cabo, dos recursos materiais e económicos cos que se conta, das persoas que participarán e das funcións que realizarán, así como do resultado e da repercusión que se desexan obter tanto desde o punto de vista artístico coma desde o persoal e o social.
- A planificación dos proxectos ha de ser rigorosa e realista, pero tamén creativa e flexible. Hase de garantir o cumprimento dos prazos e a adecuación aos recursos e aos espazos. Hai que asegurar tamén o respecto ao medio ambiente e a sostibilidade daqueles resultados que se espera que sigan exercendo impacto unha vez finalizado o proxecto. Agora ben, a organización do plan de traballo non debe resultar un impedimento para o desenvolvemento da creatividade, pois esta axudará a atopar solucións orixinais e innovadoras ás distintas dificultades que poidan xurdir. Xunto ao desenvolvemento de pensamento creativo, o proceso de traballo contribuirá a afianzar o espírito emprendedor do alumnado con actitudes de creatividade, flexibilidade, iniciativa, traballo en equipo, confianza nun mesmo e sentido crítico.

OBX3. Realizar proxectos artísticos, individuais ou colectivos, asumindo diferentes funcións, seleccionando espazos, técnicas, medios e soportes e identificando oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional, para expresar unha intención expresiva ou funcional e provocar un determinado efecto na contorna.

- A realización efectiva de proxectos artísticos, individuais ou colectivos, leva consigo, entre outras tarefas, a correcta selección de espazos, técnicas, medios e soportes, así como a repartición das distintas funcións que hai que desempeñar nas diferentes fases do proceso. Para que estas e outras decisións relativas, por exemplo, a posibles modificacións da planificación inicial sexan acertadas, convén determinar previamente tanto a intención expresiva ou funcional do proxecto coma os efectos que se espera que este teña na contorna. A falta de coherencia das decisións con estes elementos esenciais do proxecto pode poñer en risco o éxito da empresa.
- Doutra banda, a identificación e a asunción de diversas tarefas e funcións na execución do proxecto favorecerán o descubrimento de oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional ligadas ao ámbito artístico, incluídas as relativas ao emprendemento cultural. Estas oportunidades contan co valor engadido que achega a creatividade.

OBX4. Compartir, con actitude aberta e respectuosa, as distintas fases do proxecto, intercambiando ideas, comentarios e opinións con diversas persoas, incluído o público receptor, para avaliar a marcha do proxecto, incorporar achegas de mellora e optimizar a súa repercusión na contorna.

- A posta en común das distintas fases do proxecto e o intercambio de ideas, comentarios e opinións respecto diso, xa sexa entre os seus responsables ou con outras persoas, permite asegurar a avaliación interna e externa dos avances realizados e do logro da intención inicial exposta, así como incorporar, se é o caso, posibles achegas de mellora.
- Son especialmente relevantes as reaccións do público receptor. Por esta razón, convén facelo participe do proxecto diversificando os medios e soportes de comunicación e difusión e expondo mecanismos que, por unha banda, faciliten a comprensión do sentido e da simboloxía do proxecto e, por outra, recollan as ideas, os sentimentos e as emocións que experimentou ante a proposta artística. Neste sentido, convén lembrar que a visualización do proceso de creación e das dificultades atopadas durante o proxecto mellora a comprensión do resultado final e, polo tanto, optimiza a súa repercusión na contorna.
- Con este mesmo obxectivo, á hora de concibir o proxecto, pode terse en conta a posibilidade de recorrer a referentes próximos ou a elementos do patrimonio local, xa que isto permite situar —física ou simbolicamente— o público receptor xerando un horizonte de expectativas que, por afinidade ou contraste, lle achega relevo ao proxecto. Os significados e a simboloxía, os referentes próximos ou os elementos do patrimonio local combinaranse cos do proxecto artístico, o que xerará novas oportunidades para a contorna.

OBX5. Tratar correctamente a documentación dun proxecto artístico seleccionando as fontes máis adecuadas, elaborando os documentos necesarios, rexistrando o proceso creativo e arquivando adecuadamente todo o material para deixar constancia das distintas fases do proxecto, do seu resultado e da súa recepción.

- O tratamento da documentación, tanto física coma dixital, é un compoñente esencial de todo proxecto artístico. Esta competencia incide nese aspecto, considerando tres grandes vertentes no relativo aos documentos —textuais, visuais, sonoros, audiovisuais ou de calquera outro tipo— que poidan ser utilizados ou xerados no marco do proxecto. Por unha banda, todos aqueles que achegan unha base teórica, informativa ou inspiradora e, por outra, os que foron elaborados para dar resposta ás necesidades concretas de cada unha das fases do proxecto e, por último, os que rexistran o proceso creativo, así como o resultado e a recepción deste.
- As tarefas asociadas a esta competencia comprenden a selección de fontes, medios e soportes, a elaboración de documentos, a organización do material, o rexistro reflexivo do proceso e do seu resultado e recepción e o arquivo ordenado, accesible e facilmente recuperable de toda a documentación.

6301 37.3 Criterios de avaliación e contidos

6302 1º curso

Materia de Proxectos Artísticos	
1º curso	
Bloque 1. Desenvolvemento da creatividade	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Xerar e perfeccionar ideas de proxecto consultando distintas fontes, elaborando bosquexos e maquetas e experimentando coas técnicas e estratexias artísticas máis adecuadas en cada caso.	OBX1
▪ CA1.2. Propoñer solucións creativas na organización dun proxecto artístico buscando o máximo	OBX2

aproveitamento dos recursos dispoñibles.	
CA1.3. Participar activamente na realización de proxectos artísticos, individuais ou colectivos, asumindo diferentes funcións e seleccionando os espazos, as técnicas, os medios e os soportes máis adecuados.	OBX3
CA1.4. Identificar oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico ou profesional relacionadas co ámbito artístico, comprendendo o seu valor engadido e expresando a opinión persoal de forma crítica e respectuosa.	OBX3
CA1.5. Compartir, a través de diversos medios e soportes, as distintas fases do proxecto, poñéndoo en relación co resultado final esperado e solicitando, de maneira aberta e respectuosa, as críticas, os comentarios e as achegas de mellora formuladas por distintas persoas, incluído o público receptor.	OBX4
CA1.6. Valorar as críticas, os comentarios e as achegas de mellora recibidas, incorporando de maneira xustificada aquelas que redunden en beneficio do proxecto e da súa repercusión na contorna.	OBX4
CA1.7. Seleccionar diversas fontes para a elaboración do proxecto, xustificando a súa utilidade teórica, informativa ou inspiradora.	OBX5
CA1.8. Elaborar a documentación necesaria para desenvolver un proxecto artístico, considerando as posibilidades de aplicación e axustándose aos modelos máis adecuados.	OBX5
CA1.9. Arquivar correctamente a documentación garantindo a accesibilidade e a facilidade da súa recuperación.	OBX5
Contidos	
- A creatividade como destreza persoal e ferramenta para a expresión artística. - Estratexias e técnicas de fomento e desenvolvemento da creatividade. - Estratexias de superación do bloqueo creativo.	
Bloque 2. Xestión de proxectos artísticos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Xerar e perfeccionar ideas de proxecto consultando distintas fontes, elaborando bosquexos e maquetas e experimentando coas técnicas e estratexias artísticas máis adecuadas en cada caso.	OBX1
CA3.2. Seleccionar unha proposta concreta para un proxecto xustificando a súa relevancia artística, a súa viabilidade, a súa sostibilidade e a súa adecuación á intención coa que foi concibida e ás características do marco de recepción previsto.	OBX1
CA3.3. Establecer o plan de traballo dun proxecto artístico organizando correctamente as súas fases, avaliando a súa sostibilidade e axustándoo aos prazos, ás características do espazo e, se é o caso, ao orzamento previsto.	OBX2
CA3.4. Participar activamente na realización de proxectos artísticos, individuais ou colectivos,	OBX3

asumindo diferentes funcións e seleccionando os espazos, as técnicas, os medios e os soportes máis adecuados.	
▪ CA3.5. Explicar, de forma razoada, a intención expresiva ou funcional dun proxecto artístico, detallando os efectos que se espera que este teña na contorna.	OBX3
▪ CA3.6. Argumentar as decisións relativas á execución do proxecto asegurando a coherencia destas decisións coa intención expresiva ou funcional e cos efectos esperados.	OBX3
▪ CA3.7. Compartir, a través de diversos medios e soportes, as distintas fases do proxecto, poñéndoo en relación co resultado final esperado e solicitando, de maneira aberta e respectuosa, as críticas, os comentarios e as achegas.	OBX4
▪ CA3.8. Avaliar a repercusión que o proxecto tivo na contorna, considerando as valoracións do público receptor e analizando o logro da intención inicial exposta, así como a pertinencia das solucións postas en práctica ante as dificultades afrontadas ao longo do proceso.	OBX4
▪ CA3.9. Elaborar a documentación necesaria para desenvolver un proxecto artístico, considerando as posibilidades de aplicación e axustándose aos modelos máis adecuados.	OBX5
▪ CA3.10. Rexistrar as distintas fases do proxecto adoptando un enfoque reflexivo e de autoavaliación.	OBX5
Contidos	
▪ Metodoloxía proxectual. Xeración e selección de propostas. Planificación, xestión e avaliación de proxectos artísticos. Difusión de resultados. ▪ Estratexias de traballo en equipo. Distribución de tarefas e liderado compartido. Resolución de conflitos. ▪ Estratexias, técnicas e soportes de documentación, rexistro e arquivo. ▪ Sostibilidade e impacto dos proxectos artísticos. ▪ Oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional relacionadas co ámbito artístico. O emprendemento cultural.	

6303 37.4 Orientacións pedagóxicas

6304 A intervención educativa na materia de Proxectos Artísticos desenvolverá o seu currículo e
6305 tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o
6306 logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha adecuada
6307 adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

6308 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
6309 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
6310 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
6311 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á

6312 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
6313 nivel de desempeño.

6314 Relación entre os obxectivos da materia de Proxectos Artísticos e as competencias clave a través
6315 dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1		3	1-2	1.1-3.1		3	3.2-4.1
OBX2			1	3	3.1	4	1-2	4.1-4.2
OBX3	1			3	1.2-3.2	3	1-3	3.1-4.1-4.2
OBX4	1-2	1	1	2	5	3	3	2-4.2
OBX5	2-3	1		1-2	4-5			2-4.2

6316 Liñas de actuación non proceso de ensino e aprendizaxe

- 6317 – Análise das situacións de aprendizaxe contextualizando o desenvolvemento da materia a
6318 través de exemplos baseados nas boas prácticas.
- 6319 – Creación de contornas creativas flexibles favorables ao desenvolvemento de proxectos
6320 artísticos, fomentando a igualdade efectiva entre todas as persoas, sen atender a ningún tipo
6321 de condicionante social ou persoal, favorecendo a autodisciplina e a implicación nas tarefas
6322 desenvolvidas, ademais da capacidade de traballo en grupo.
- 6323 – Promoción e estimulación do alumnado ao traballo artístico fóra do centro educativo tendo o
6324 propio centro como un viveiro cultural, artístico e de creación de iniciativas artísticas abertas ao
6325 contexto social, físico ou virtual máis próximo, defendendo, por exemplo, a liberdade de
6326 expresión, promovendo a participación democrática, dando visibilidade e voz aos grupos
6327 sociais máis desfavorecidos ou estigmatizados e fomentando a igualdade, o respecto e a
6328 aceptación do outro.
- 6329 – Fomento, a través da creación artística, de proxectos e iniciativas artísticas abertas ao contexto
6330 social máis próximo que supoñan un impacto positivo no individuo e na sociedade, que
6331 fomenten a igualdade efectiva entre as mulleres e as homes e a loita contra os delitos de odio,
6332 contribuíndo notablemente ao exercicio da cidadanía responsable e democrática, encamiñada
6333 á construción dunha sociedade máis xusta e equitativa.

6334 38 Química

6335 38.1 Introducción

6336 O estudo da química no bacharelato debe contribuír a proporcionarlle ao alumnado
6337 coñecementos que lle permitan profundar na comprensión do mundo que o rodea; entender e
6338 describir como é a composición e a natureza da materia e como se transforma. Desde esta
6339 disciplina débese seguir atendendo ás relacións entre ciencia, tecnoloxía, sociedade e medio
6340 ambiente, en particular as aplicacións da química, a súa presenza na vida cotiá e as súas
6341 repercusións directas en numerosos ámbitos da sociedade actual. A súa relación con outros
6342 campos de coñecemento, como a bioloxía, a medicina, a enxeñería, a xeoloxía, a astronomía, a
6343 farmacia ou a ciencia dos materiais, por citar algúns, fai que contribúa a unha formación crítica en
6344 relación co papel que a química desenvolve na sociedade.

6345 A materia de Química apóiase nas matemáticas e na física e, pola súa vez, serve de base para
6346 as ciencias da vida. Desde esta posición, esta materia amplía a formación científica do alumnado
6347 e proporciona unha ferramenta para a comprensión da natureza das ciencias en xeral, polo que é
6348 unha axuda importante na toma de decisións ben fundamentadas e responsables en relación coa
6349 súa propia vida e a comunidade onde vive, co obxectivo final de construír unha sociedade mellor.
6350 Ao longo da educación secundaria obrigatoria e o primeiro curso de bacharelato, o alumnado
6351 iniciouse no coñecemento da química e, mediante unha primeira aproximación, aprendeu os
6352 principios básicos desta ciencia, e como estes se aplican á descrición dos fenómenos químicos
6353 máis sinxelos. A partir de aquí, o propósito principal desta materia en segundo de bacharelato é
6354 profundar sobre estes coñecementos para achegarlle ao alumnado unha visión máis ampla desta
6355 ciencia, e outorgarlle unha base química suficiente e as habilidades experimentais necesarias, co
6356 dobre fin de desenvolver un interese pola química e de que poidan continuar, se así o desexan,
6357 estudos relacionados.

6358 Para alcanzar esta dobre meta, este currículo da materia de Química en segundo curso de
6359 bacharelato propón un conxunto de obxectivos de marcado carácter competencial co que se
6360 pretende comprender os fundamentos dos procesos químicos máis importantes, adoptar os
6361 modelos e leis da química como base de estudo das propiedades físicas e químicas dos sistemas
6362 materiais para inferir solucións xerais aos problemas cotiáns, e en particular os relacionados co
6363 medio ambiente, utilizar con corrección os códigos da linguaxe química, defender de forma
6364 argumentada a influencia positiva que a química ten sobre a sociedade actual, aplicar técnicas de
6365 traballo propias das ciencias experimentais valorando a importancia do traballo en equipo e
6366 recoñecer a química como unha área de coñecemento multidisciplinario e versátil.

6367 A aprendizaxe da química en segundo de bacharelato estrutura os criterios de avaliación e os
6368 contidos en catro grandes bloques, que están organizados de maneira independente, de forma
6369 que permitan abarcar todos os coñecementos, destrezas e actitudes básicos desta ciencia
6370 adecuados a esta etapa educativa. Aínda que se presenten neste documento cunha orde
6371 prefixada, ao non existir unha secuencia definida para os bloques, a distribución ao longo dun
6372 curso escolar permite unha flexibilidade en temporización e metodoloxía.

6373 O primeiro bloque «Destrezas básicas da química» constitúe o eixe metodolóxico da área e é
6374 necesario traballalo simultaneamente con cada un dos tres bloques restantes. O ensino e a
6375 aprendizaxe da química implica o seguimento dunha metodoloxía específica e é relevante o
6376 traballo en equipo de forma colaborativa e cooperativa, así como a utilización de diferentes
6377 ferramentas tecnolóxicas. Polo tanto, os criterios de avaliación deste bloque cobran sentido ao
6378 relacionalos cos dos bloques restantes.

6379 No segundo bloque profúndase sobre a estrutura da materia e a ligazón química, facendo uso
6380 de principios fundamentais da mecánica cuántica para a descrición dos átomos, a súa estrutura
6381 nuclear, a súa codia electrónica, a súa ordenación na táboa periódica, así como para o estudo da
6382 formación e as propiedades de elementos e compostos a través dos distintos tipos de ligazóns
6383 químicas e de forzas intermoleculares.

6384 O terceiro bloque de contidos introduce o alumnado nos aspectos tanto dinámicos (cinética)
6385 como os estáticos (equilibrio químico) das reaccións químicas e o estudo dos seus fundamentos
6386 termodinámicos. A continuación, abórdase o estado de equilibrio químico resaltando a importancia
6387 das reaccións reversibles en contextos cotiáns, profundando en equilibrios entre ácidos e bases,
6388 entre pares redox conxugados e en reaccións de formación de precipitados e as súas implicacións
6389 sociais e industriais.

6390 Por último, o cuarto bloque abarca o amplo campo da química no que se describen a estrutura
6391 e a reactividade dos compostos orgánicos. Nel trátase o estudo dalgunhas funcións orgánicas e
6392 as súas reaccións para aplicalo no campo dos polímeros abordando as súas características, como
6393 se obteñen e a grande importancia que teñen na actualidade por causa das numerosas
6394 aplicacións que presentan: química médica, química dos alimentos e química ambiental.

6395 38.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Comprender, describir e aplicar os fundamentos dos procesos químicos máis importantes, atendendo á súa base experimental e aos fenómenos que describen, para recoñecer o papel relevante da química no desenvolvemento da sociedade.

- A química, como disciplina das ciencias naturais, trata de descubrir a través dos procedementos científicos cales son os porqués últimos dos fenómenos que ocorren na natureza e proporcionar unha explicación plausible a partir das leis que os rexen. Ademais, esta disciplina ten unha importante base experimental que a converte nunha ciencia versátil e de especial relevancia para a formación clave do alumnado que vaia optar por continuar a súa formación en itinerarios científicos, tecnolóxicos ou sanitarios.
- Co desenvolvemento deste obxectivo preténdese que o alumnado comprenda tamén que a química é unha ciencia viva, cuxas repercusións non só foron importantes no pasado, senón que tamén supoñen unha importante contribución na mellora da sociedade presente e futura. A través das distintas ramas da química, o alumnado será capaz de descubrir algunhas das súas achegas máis relevantes na tecnoloxía, a economía, a sociedade e o medio ambiente.

OBX2. Adoptar os modelos e leis da química aceptados como base de estudo das propiedades dos sistemas materiais, para inferir solucións xerais aos problemas cotiáns relacionados coas aplicacións prácticas da química e as súas repercusións no medio ambiente.

- A ciencia química constitúe un corpo de coñecemento racional, coherente e completo cuxas leis e teorías fundaméntanse en principios básicos e observacións experimentais. Sería insuficiente, con todo, que o alumnado aprendese química só neste aspecto. É necesario demostrar que o modelo coherente da natureza que se presenta a través desta ciencia é válido a través do contacto con situacións cotiáns e coas preguntas que xorden da observación da realidade. Así, o alumnado que estude esta disciplina debe ser capaz de identificar os principios básicos da química que xustifican que os sistemas materiais teñan determinadas propiedades e aplicacións de acordo coa súa composición e que existe unha base fundamental de carácter químico no fondo de cada unha das cuestións ambientais actuais e, sobre todo, nas ideas e métodos para solucionar os problemas relacionados con elas.
- Só desde este coñecemento profundo da base química da natureza da materia e dos cambios que lle afectan se poderán atopar respostas e solucións efectivas a cuestións reais e prácticas, tal e como se presentan a través da nosa percepción ou se formulan nos medios de comunicación.

OBX3. Utilizar con corrección os códigos da linguaxe química (nomenclatura química, unidades, ecuacións etc.), aplicando as súas regras específicas, para empregalos como base dunha comunicación adecuada entre diferentes comunidades científicas e como ferramenta fundamental na investigación desta ciencia.

- A química utiliza linguaxes cuxos códigos son moi específicos e que é necesario coñecer para traballar nesta disciplina e establecer relacións de comunicación efectiva entre os membros da comunidade científica. Nun sentido amplo, este obxectivo non se enfoca exclusivamente en utilizar de forma correcta as normas da IUPAC para nomear e formular, senón que tamén fai alusión a todas as ferramentas que unha situación relacionada coa química poida requirir, como son, por exemplo, as de tipo matemático ou os sistemas de unidades e as conversións correspondentes.
- O correcto manexo de datos e información relacionados coa química, sexa cal for o formato en que sexan proporcionados, é fundamental para a interpretación e resolución de problemas, a elaboración correcta de informes científicos e investigacións, a realización de prácticas de laboratorio ou, por exemplo, a resolución de exercicios. Debido a iso, este obxectivo supón un apoio moi importante para a ciencia en xeral e para a química en particular.

OBX4. Recoñecer a importancia do uso responsable dos produtos e procesos químicos, elaborando argumentos informados sobre a influencia positiva que a química ten sobre a sociedade actual, para contribuír

a superar as connotacións negativas que en multitude de ocasións atribúense ao termo «químico».

- Existe a idea xeneralizada na sociedade, quizais por influencia de medios de comunicación —especialmente os relacionados coa publicidade de certos artigos— de que os produtos químicos, e a química en xeral, son prexudiciais para a saúde e o medio ambiente. Esta crenza susténtase, na maioría das ocasións, na falta de información e de alfabetización científica da poboación. O alumnado que estuda química debe ser consciente de que os principios fundamentais que explican o funcionamento do universo teñen unha base científica, así como ser capaz de explicar que as substancias e os procesos naturais se poden describir e xustificar a partir dos conceptos desta ciencia.
- Ademais disto, as ideas aprendidas e practicadas nesta etapa débemos capacitar para argumentar e explicar os beneficios que o progreso da química tivo sobre o benestar da sociedade e que os problemas que ás veces supoñen estes avances son causados polo emprego negligente, desinformado, interesado ou irresponsable dos produtos e procesos que xerou o desenvolvemento da ciencia e a tecnoloxía.

OBX5. Aplicar técnicas de traballo propias das ciencias experimentais e o razoamento lóxico-matemático na resolución de problemas de química e na interpretación de situacións relacionadas, valorando a importancia da cooperación, para poñer en valor o papel da química nunha sociedade baseada en valores éticos e sostibles.

- En toda actividade científica a colaboración e cooperación entre diferentes individuos e entidades é fundamental para conseguir o progreso científico. Traballar en equipo, utilizar con solvencia ferramentas dixitais e recursos variados e compartir os resultados dos estudos —respectando sempre a súa atribución— repercute nun crecemento notable da investigación científica, cuxo avance é cooperativo. É necesario e moi importante para a nosa sociedade que haxa unha aposta firme pola investigación científica, con homes e mulleres que desexen dedicarse a ela por vocación, pois resulta fundamental para mellorar a calidade de vida.
- O desenvolvemento deste obxectivo persegue que o alumnado se habitúe a traballar de acordo cos principios básicos que rexen as ciencias experimentais e desenvolva unha afinidade pola ciencia, polas persoas que se dedican a ela e polas entidades que a levan a cabo e que traballan por vencer as desigualdades de xénero, orientación, crenza etc. Pola súa vez, adquirir destrezas no uso do razoamento científico capacítaos para interpretar e resolver situacións problemáticas en diferentes contextos da investigación, o mundo laboral e a súa realidade cotiá.

OBX6. Recoñecer e analizar a química como unha área de coñecemento multidisciplinario e versátil, poñendo de manifesto as relacións con outras ciencias e campos de coñecemento, para realizar a través dela unha aproximación holística ao coñecemento científico e global.

- Non é posible comprender profundamente os conceptos fundamentais da química sen coñecer as leis e teorías doutros campos da ciencia relacionados con ela. Da mesma forma, é necesario aplicar ideas básicas da química para entender fundamentos doutras disciplinas científicas. Do mesmo xeito que a sociedade está profundamente interconectada, a química non é unha disciplina científica illada, e as súas contribucións ao desenvolvemento doutras ciencias e campos de coñecemento (e viceversa) son imprescindibles para o progreso global da ciencia, a tecnoloxía e a sociedade.
- Para que o alumnado chegue a ser competente desenvolverá a súa aprendizaxe a través do estudo experimental e a observación de situacións nas que se poña de manifesto esta relación interdisciplinaria, a aplicación de ferramentas tecnolóxicas na indagación e a experimentación, e o emprego de ferramentas matemáticas e o

razoamento lóxico na resolución de problemas propios da química. Esta base de carácter interdisciplinario e holístico que é inherente á química proporciónalle ao alumnado que a estuda uns cimentos adecuados para que poida continuar estudos en diferentes ramas de coñecemento, e a través de diferentes itinerarios formativos, o que contribúe de forma eficiente á formación de persoas competentes para a sociedade.

6396 **38.3 Criterios de avaliación e contidos**

6397 **2º curso**

Materia de Química 2º curso	
Bloque 1. Destrezas básicas da química	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Identificar a importancia da química e as súas conexións con outras áreas no desenvolvemento da sociedade, o progreso da ciencia, a tecnoloxía, a economía e o desenvolvemento sustentable respectuoso co medio ambiente, identificando os avances no campo da química que foron fundamentais nestes aspectos.	OBX1
▪ CA1.2. Recoñecer a natureza experimental e interdisciplinaria da química e a súa influencia na investigación científica e nos ámbitos económico e laboral actuais, considerando os feitos empíricos e as súas aplicacións noutros campos do coñecemento e a actividade humana.	OBX1
▪ CA1.3. Recoñecer e argumentar que as bases da química constitúen un corpo de coñecemento imprescindible nun marco contextual de estudo e discusión de cuestións significativas nos ámbitos social, económico, político e ético identificando a presenza e influencia destas bases nos devanditos ámbitos.	OBX2
▪ CA1.4. Aplicar de maneira informada, coherente e razoada os modelos e leis da química, explicando e predicindo as consecuencias de experimentos, fenómenos naturais, procesos industriais e descubrimentos científicos.	OBX2
▪ CA1.5. Argumentar de maneira informada, aplicando as teorías e leis da química, que os efectos negativos de determinadas substancias no medio ambiente e na saúde se deben ao mal uso que se fai deses produtos ou negligencia, e non á ciencia química en si.	OBX4
▪ CA1.6. Explicar, empregando os coñecementos científicos adecuados, cales son os beneficios dos numerosos produtos da tecnoloxía química e como o seu emprego e aplicación contribuíron ao progreso da sociedade.	OBX4
▪ CA1.7. Recoñecer a importante contribución na química do traballo colaborativo entre especialistas de diferentes disciplinas científicas poñendo de relevo as conexións entre as leis e teorías propias de cada unha delas.	OBX5

CA1.8. Recoñecer a achega da química ao desenvolvemento do pensamento científico e á autonomía de pensamento crítico a través da posta en práctica das metodoloxías de traballo propias das disciplinas científicas.	OBX5
CA1.9. Estudar realidades vinculadas coa química e propoñer solucións a situacións problemáticas relacionadas con esta ciencia, recoñecendo a importancia da contribución de cada participante do equipo e a diversidade de pensamento e consolidando habilidades sociais positivas no seo de equipos de traballo.	OBX5

Contidos

- Desenvolvemento de traballo colaborativo. Metodoloxías propias das disciplinas científicas.
- Emprendemento de proxectos de investigación. Resolución de problemas mediante o uso da experimentación.
- Interpretación e produción de información científica en diferentes formatos e a partir de diferentes medios para desenvolver un criterio propio baseado no que o pensamento científico achega á mellora da sociedade.
- Investigación científica na industria e na empresa.
- Impacto da química sobre a saúde e o medio ambiente. Argumentación e análise crítica.
- Relación da química con outras áreas relevantes e o uso das bases da química no estudo e discusión de diferentes cuestións significativas nos ámbitos social, económico, político e ético.

Bloque 2. Ligazón química e estrutura da materia

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Describir os principais procesos químicos que suceden na contorna e as propiedades dos sistemas materiais a partir dos coñecementos, destrezas e actitudes propios das distintas ramas da química.	OBX1
CA2.2. Analizar a composición química dos sistemas materiais que se atopan na contorna máis próxima, no medio natural e na contorna industrial e tecnolóxica, demostrando que as súas propiedades, aplicacións e beneficios están baseados nos principios da química.	OBX4
CA2.3. Explicar e razoar os conceptos fundamentais que se atopan na base da química aplicando os conceptos, leis e teorías doutras disciplinas científicas (especialmente da física) a través da experimentación e a indagación.	OBX6
CA2.4. Solucionar problemas e cuestións que son característicos da química utilizando as ferramentas provistas polas matemáticas e a tecnoloxía, recoñecendo así a relación entre os fenómenos experimentais e naturais e os conceptos propios desta disciplina.	OBX6

Contidos

- Espectros atómicos.
 - Relevancia, no contexto do desenvolvemento histórico do modelo do átomo, dos espectros atómicos como fundamento experimental da súa revisión.

- Interpretación dos espectros de emisión e absorción dos elementos. Relación coa estrutura electrónica do átomo.
- Principios cuánticos da estrutura atómica.
 - Relación entre o fenómeno dos espectros atómicos e a cuantización da enerxía. Do modelo de Bohr aos modelos mecano-cuánticos: necesidade dunha estrutura electrónica en diferentes niveis.
 - Principio de incerteza de Heisenberg e dualidade onda-corpúsculo do electrón. Natureza probabilística do concepto de orbital.
 - Números cuánticos e principio de exclusión de Pauli. Estrutura electrónica do átomo. Utilización do diagrama de Möller para escribir a configuración electrónica de elementos químicos.
- Táboa periódica e propiedades dos átomos.
 - Natureza experimental da orixe da táboa periódica en canto ao agrupamento dos elementos segundo as súas propiedades. A teoría atómica actual e a súa relación coas leis experimentais observadas.
 - Posición dun elemento na táboa periódica a partir da súa configuración electrónica.
 - Tendencias periódicas. Aplicación á predición de valores de propiedades dos elementos da táboa a partir da súa posición nela.
- Ligazón química e forzas intermoleculares.
 - Tipos de ligazón a partir das características dos elementos individuais que o forman. Enerxía implicada na formación de moléculas, de cristais e de estruturas macroscópicas. Propiedades das substancias químicas.
 - Modelos de Lewis, RPECV e hibridación de orbitais. Configuración xeométrica de compostos moleculares e as características dos sólidos.
 - Ciclo de Born-Häber. Enerxía intercambiada na formación de cristais iónicos.
 - Modelos da nube electrónica e a teoría de bandas para explicar as propiedades características dos cristais metálicos.
 - Forzas intermoleculares: características da ligazón química e a xeometría das moléculas. Propiedades macroscópicas de compostos moleculares.

Bloque 3. Reaccións químicas

Craterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Describir as principais reaccións químicas que suceden na contorna e as propiedades dos sistemas materiais a partir dos coñecementos, destrezas e actitudes propios das distintas ramas da química.	OBX1
▪ CA3.2. Relacionar os principios da ciencia química cos principais problemas da actualidade asociados ao desenvolvemento da ciencia e a tecnoloxía, analizando como se tratan a través dos medios de comunicación ou son observados na experiencia cotiá.	OBX2
▪ CA3.3. Utilizar correctamente as normas de nomenclatura da IUPAC como base dunha linguaxe universal para a química que permita unha comunicación efectiva en toda a comunidade científica, aplicando estas normas ao recoñecemento e escritura de fórmulas e nomes de diferentes especies químicas.	OBX3
▪ CA3.4. Empregar con rigor ferramentas matemáticas para apoiar o desenvolvemento do pensamento	OBX3

científico que se alcanza co estudo da química, aplicando estas ferramentas na resolución de problemas usando ecuacións, unidades, operacións etc.	
▪ CA3.5. Respetar as normas de seguridade relacionadas coa manipulación de substancias químicas no laboratorio e noutras contornas, así como os procedementos para a correcta xestión e eliminación dos residuos, utilizando correctamente os códigos de comunicación característicos da química.	OBX3
▪ CA3.6. Representar e visualizar de forma eficiente os conceptos de química que presenten maiores dificultades utilizando ferramentas dixitais e recursos variados, incluídas experiencias de laboratorio real e virtual.	OBX5
▪ CA3.7. Deducir ideas fundamentais doutras disciplinas científicas (por exemplo, a bioloxía ou a tecnoloxía) por medio da relación entre os seus contidos básicos e as leis e teorías que son propias da química.	OBX6
▪ CA3.8. Solucionar problemas e cuestións que son característicos das reaccións químicas utilizando as ferramentas provistas polas matemáticas e a tecnoloxía, recoñecendo así a relación entre os fenómenos experimentais e naturais e os conceptos propios desta disciplina.	OBX6

Contidos

- Termodinámica química.
 - Primeiro principio da termodinámica: intercambios de enerxía entre sistemas.
 - Ecuacións termoquímicas. Concepto de entalpía de reacción. Procesos endotérmicos e exotérmicos.
 - Balance enerxético entre produtos e reactivos mediante a lei de Hess, a través da entalpía de formación estándar e das entalpías de ligazón, para obter a entalpía dunha reacción.
 - Segundo principio da termodinámica. A entropía como magnitude que afecta a espontaneidade e irreversibilidade dos procesos químicos.
 - Cálculo da enerxía de Gibbs das reaccións químicas e espontaneidade destas en función da temperatura do sistema.
- Cinética química.
 - Teoría das colisións como modelo a escala microscópica das reaccións químicas. Conceptos de velocidade de reacción e enerxía de activación.
 - Influencia das condicións de reacción sobre a súa velocidade.
 - Lei diferencial da velocidade dunha reacción química e determinación das ordes de reacción a partir de datos experimentais de velocidade de reacción.
- Equilibrio químico.
 - O equilibrio químico como proceso dinámico: ecuacións de velocidade e aspectos termodinámicos. Expresión da constante de equilibrio mediante a lei de acción de masas.
 - A constante de equilibrio de reaccións nas que os reactivos se atopan en diferente estado físico. Relación entre K_c e K_p e produto de solubilidade en equilibrios heteroxéneos.
 - Principio de Le Châtelier e o cociente de reacción. Evolución de sistemas en equilibrio a partir da variación das condicións de concentración, presión ou temperatura do sistema.

- Reaccións ácido-base.
 - Natureza ácida ou básica dunha substancia. Teorías de Arrhenius e de Brønsted e Lowry.
 - Ácidos e bases fortes e débiles. Grao de disociación en disolución acuosa.
 - pH de disolucións ácidas e básicas. Expresión das constantes K_a e K_b .
 - Concepto de pares ácido e base conxugados. Carácter ácido ou básico de disolucións nas que se produce a hidrólise dun sal.
 - Reaccións entre ácidos e bases. Concepto de neutralización. Volumetrías ácido-base.
 - Ácidos e bases relevantes no ámbito industrial e de consumo, con especial incidencia na súa influencia sobre a conservación do medio ambiente.
- Reaccións redox.
 - Estado de oxidación. Número de oxidación e especies que se reducen ou oxidan nunha reacción.
 - Método do ión-electrón para axustar ecuacións químicas de oxidación-redución. Cálculos estequiométricos e volumetrías redox.
 - Potencial estándar dun par redox. Espontaneidade de procesos químicos e electroquímicos que impliquen a dous pares redox.
 - Leis de Faraday: relación entre a cantidade de carga eléctrica e as cantidades de substancia producidas nun proceso electroquímico. Cálculos estequiométricos con reaccións que transcorren en cubas electrolíticas.
 - Reaccións de oxidación e redución na fabricación e funcionamento de baterías eléctricas, celas electrolíticas e pilas de combustible, así como a prevención da corrosión de metais.

Bloque 4. Química orgánica

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Describir os principais procesos de química orgánica que suceden na contorna e as propiedades dos sistemas materiais a partir dos coñecementos, destrezas e actitudes propios das distintas ramas da química.	OBX1
▪ CA4.2. Relacionar os principios da ciencia química cos principais problemas da actualidade asociados ao desenvolvemento da ciencia e da tecnoloxía, nos que teña relevancia a química orgánica, analizando como se tratan a través dos medios de comunicación ou son observados na experiencia cotiá.	OBX2
▪ CA4.3. Utilizar correctamente as normas de nomenclatura da química orgánica da IUPAC como base dunha linguaxe universal para a química que permita unha comunicación efectiva en toda a comunidade científica, aplicando estas normas ao recoñecemento e escritura de fórmulas e nomes de diferentes especies químicas orgánicas.	OBX3
▪ CA4.4. Respetar as normas de seguridade relacionadas coa manipulación de substancias químicas no laboratorio e noutras contornas, así como os procedementos para a correcta xestión e eliminación dos residuos, utilizando correctamente os códigos de comunicación característicos da química orgánica.	OBX3
▪ CA4.5. Representar e visualizar de forma eficiente os conceptos de química orgánica que presenten	OBX5

maiores dificultades utilizando ferramentas dixitais e recursos variados, incluídas experiencias de laboratorio real e virtual.	
CA4.6. Deducir ideas fundamentais doutras disciplinas científicas (por exemplo, a bioloxía ou a tecnoloxía) por medio da relación entre os seus contidos básicos e as leis e teorías que son propias da química orgánica.	OBX6
CA4.7. Solucionar problemas e cuestións que son característicos da química orgánica utilizando as ferramentas provistas polas matemáticas e a tecnoloxía, recoñecendo así a relación entre os fenómenos experimentais e naturais e os conceptos propios desta disciplina.	OBX6
Contidos	
- Isomería. - Fórmulas moleculares e desenvolvementos de compostos orgánicos. Diferentes tipos de isomería estrutural. - Modelos moleculares ou técnicas de representación 3D de moléculas. Isómeros espaciais dun composto e as súas propiedades. - Reactividade orgánica. - Principais propiedades químicas das distintas funcións orgánicas. Comportamento en disolución ou en reaccións químicas. - Principais tipos de reaccións orgánicas. Produtos da reacción entre compostos orgánicos e as correspondentes ecuacións químicas. - Polímeros. - Proceso de formación de polímeros a partir dos seus correspondentes monómeros. Estrutura e propiedades. - Clasificación dos polímeros segundo a súa natureza, estrutura e composición. Aplicacións, propiedades e riscos ambientais asociados.	

6398 38.4 Orientacións pedagóxicas

6399 A intervención educativa na materia de Química desenvolverá o seu currículo e tratará de
6400 asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos
6401 obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada adquisición das
6402 competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

6403 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
6404 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
6405 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
6406 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
6407 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
6408 nivel de desempeño.

6409 Relación entre os obxectivos da materia de Química e as competencias clave a través dos
6410 descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1			1-2-3				1	1
OBX2	2		2-5	5			1	
OBX3	1-5	2	4		4	3	3	
OBX4	1	2	1-5		5		2	1
OBX5			1-2-3	1-2-3-5				
OBX6			4		3.2			

6411 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 6412 – O enfoque global do conxunto das disciplinas científicas na liña da aprendizaxe STEM.
6413 Independentemente da metodoloxía aplicada en cada caso na aula, é desexable que as
6414 programacións didácticas desta materia inclúan esta liña de aprendizaxe para darlle un
6415 carácter máis competencial, se cabe, á aprendizaxe da química.
- 6416 – O uso de distintas estratexias metodolóxicas que teñan en conta os diferentes ritmos de
6417 aprendizaxe do alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan
6418 tanto o traballo individual como o cooperativo e o colaborativo.
- 6419 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
6420 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
6421 como se detecten estas dificultades.
- 6422 – A realización de proxectos significativos para o alumnado, de tarefas de carácter experimental,
6423 así como situacións-problema formuladas cun obxectivo concreto, que o alumnado debe
6424 resolver facendo un uso axeitado dos distintos tipos de coñecementos, destrezas, actitudes e
6425 valores, así como a resolución colaborativa e cooperativa de problemas, reforzando a
6426 autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 6427 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
6428 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
6429 espírito científico e do emprendemento.
- 6430 – Débese ter en conta que a construción da ciencia e o desenvolvemento do pensamento
6431 científico durante todas as etapas da formación do alumnado parte da formulación de cuestións
6432 científicas baseadas na observación directa ou indirecta do mundo en situacións e contextos

- 6433 habituais, no seu intento de explicación a partir do coñecemento, da procura de evidencias e da
6434 indagación e na correcta interpretación da información que a diario chega ao público en
6435 diferentes formatos e a partir de diferentes fontes para o que se precisa unha adecuada
6436 adquisición das competencias referidas neste parágrafo.
- 6437 – A realización de actividades de carácter interdisciplinario, que combinen saberes das diferentes
6438 ciencias, da tecnoloxía, e das matemáticas, como corresponde ao carácter STEM da química.
6439 Deberase ter en conta que as ciencias básicas que se inclúen nos estudos de bacharelato,
6440 entre elas a química, contribúen, todas por igual e de forma complementaria, ao
6441 desenvolvemento dun perfil do alumnado baseado na argumentación e no razoamento que son
6442 propios do pensamento científico.
- 6443 – O uso de metodoloxías motivadoras que busquen fomentar no alumnado o gusto pola ciencia e
6444 a promoción de vocacións científicas. O fin último da aprendizaxe desta ciencia na presente
6445 etapa é acadar un coñecemento químico máis profundo, que desenvolva o pensamento
6446 científico, despertando máis preguntas, máis coñecemento, máis hábitos do traballo
6447 característico da ciencia e, nunha última instancia, máis vocación, favorecendo que o alumnado
6448 se poida dedicar a actividades como son a investigación e as actividades laborais científicas.
6449 Co propósito de manter a motivación por aprender é necesario que o profesorado consiga que
6450 o alumnado comprenda o que aprende, saiba para que o aprende e sexa capaz de utilizar o
6451 aprendido en distintos contextos dentro e fóra da aula.
- 6452 – A realización de actividades de afianzamento que favorezan a adquisición de aprendizaxes
6453 significativas que, en relación co punto anterior, axuden positivamente á formación das futuras
6454 xeracións dos nosos científicos e científicas. A este respecto, merecen especial consideración
6455 as preconcepcións contrarias ás evidencias científicas, polas barreiras que implican para o
6456 logro dos obxectivos deste currículo.
- 6457 – O traballo por proxectos é un exemplo de metodoloxía que axuda o alumnado a organizar o
6458 seu pensamento, favorecendo a reflexión, a crítica, a elaboración de hipóteses e a tarefa
6459 investigadora a través dun proceso no que cada un aplica, de forma activa, os seus
6460 coñecementos e habilidades a proxectos reais, favorecendo unha aprendizaxe orientada á
6461 acción cun importante carácter interdisciplinario no que os estudantes conxugan
6462 coñecementos, habilidades e actitudes para levar a bo fin o proxecto proposto.
- 6463 – O primeiro bloque, de carácter transversal, deberase traballar en combinación co resto dos
6464 bloques e ao longo de todo o curso.

6465 39 Técnicas de Expresión Gráfico-Plástica

6466 39.1 Introducción

6467 Ao longo da historia, as técnicas artísticas han condicionado enormemente a natureza e a
6468 forma das obras de arte. Nun momento clave da historia da arte, a flexibilidade e a ductilidade da
6469 pintura ao óleo permitiu que a pintura abandonase os muros e que se trasladase a soportes máis
6470 liviáns, como a tea, que non só facilitou o traslado das obras, senón que, ao mellorar a
6471 plasticidade, permitiu representar fundidos, degradados e modelados máis elaborados e con
6472 aparencia máis natural. Do mesmo xeito que as necesidades expresivas, os materiais,
6473 instrumentos e procedementos evolucionan co tempo e conforman un legado técnico artístico
6474 cuxo coñecemento será un requisito indispensable para enriquecer os recursos de calquera
6475 persoa disposta ao estudo ou á produción de obras artísticas.

6476 A materia Técnicas de Expresión Gráfico-Plástica achégalle ao alumnado aos recursos, as
6477 técnicas, os procedementos e as aplicacións instrumentais que fan posible a produción artística en
6478 xeral e as producións plásticas, gráficas e visuais en particular. A través desta materia, o
6479 alumnado adquirirá os coñecementos relativos ás técnicas clasificadas tradicionalmente como
6480 debuxo, pintura e gravado, sen esquecerse doutras técnicas relevantes que escapen a esta
6481 clasificación. O obxectivo é que o alumnado, por unha banda, adquira as habilidades necesarias
6482 para implementar correctamente os procedementos de traballo e, por outra, que adecúe as
6483 técnicas ás propostas artísticas con soltura, iniciativa e creatividade crecentes.

6484 O coñecemento das técnicas gráfico-plásticas e a súa posta en práctica fan posible a
6485 comunicación visual e posibilitan a investigación e a procura de estratexias de creación propias. A
6486 través delas, o alumnado poderá construír unha identidade artística capaz de abordar proxectos
6487 creativos de certa complexidade. En todo momento, promoverase a capacidade proactiva e
6488 creadora, así como a adecuación do rexistro comunicativo ás intencións e especificidades de cada
6489 discurso artístico plástico. Conseguir a madureza expresiva, a autoexpresión e o
6490 desenvolvemento do espírito crítico ante producións artísticas diversas, tanto propias coma alleas,
6491 son algúns dos obxectivos primordiais na materia.

6492 Esta actividade creativa individual debe complementarse co fomento da actividade
6493 colaborativa, a posta en común e o intercambio de ideas crítico e argumentado, co fin de preparar
6494 o alumnado para unha participación activa en equipos de traballo. Neste marco, todas as
6495 actividades que se leven a cabo traballaranse nun contexto igualitario e inclusivo e terase en conta
6496 o enriquecemento que supón a apreciación da diversidade do patrimonio cultural e artístico, desde

6497 o máis universal ata o máis próximo, pasando polo de culturas tradicionalmente ignoradas na
6498 historia da arte occidental predominante.

6499 Por outra banda, como en toda produción humana contemporánea, faise necesario ter en conta
6500 a sostibilidade, tanto no uso de recursos coma na prevención e na xestión dos residuos que a
6501 produción artística poida xerar. Da mesma forma, terase en conta non só o uso de materiais e
6502 ferramentas innovadores, senón tamén de novos materiais biodegradables e que respecten as
6503 regulacións relativas ao coidado ambiental.

6504 Utilizaranse as técnicas dixitais de maneira transversal, como ferramentas de investigación e
6505 procura, como xeradoras de composicións e tamén como recurso para rexistrar graficamente a
6506 actividade plástica desenvolvida, xerando contido de rápida difusión e de posta en común co resto
6507 da aula, coa comunidade educativa ou con outros axentes externos.

6508 Tendo en conta todos estes aspectos, esta materia pretende desenvolver no alumnado a
6509 sensibilización e o respecto cara ao patrimonio artístico plástico en toda a súa diversidade, o que
6510 inclúe a análise dos elementos, das técnicas e dos procedementos que foron empregados para a
6511 súa elaboración. Por outra banda, a comprensión, a análise e a interpretación de producións
6512 artísticas gráfico-plásticas e das técnicas empregadas permite unha adecuada selección de
6513 recursos materiais e procedementais para a participación activa en proxectos colaborativos ou
6514 persoais vinculados á produción plástica, gráfica e visual. Así mesmo, a creación de obras gráfico-
6515 plásticas mediante a aplicación coherente de materiais, procedementos e técnicas de debuxo,
6516 pintura e gravado é clave para unha comunicación efectiva de ideas, sentimentos ou emocións, o
6517 que facilita ademais que as alumnas e os alumnos poidan estimular e ampliar a sensibilidade para
6518 o gozo estético.

6519 A materia está deseñada ao redor de cinco obxectivos, que emanan das competencias clave e
6520 dos obxectivos establecidos para a etapa de bacharelato. Estes obxectivos están definidos de
6521 maneira que varios deles poden acometerse de maneira integrada, polo que non existe unha
6522 fronteira estrita entre uns e outros e a orde no que se presentan non é vinculante nin representa
6523 ningunha xerarquía.

6524 Os criterios de avaliación, que se desprenden directamente dos devanditos obxectivos, están
6525 deseñados para comprobar o seu grao de consecución por parte do alumnado.

6526 Os contidos da materia, que deberán tratarse para adquirir os devanditos obxectivos,
6527 artículanse ao redor de seis bloques. O primeiro bloque, denominado “Aspectos xerais”, abarca os
6528 coñecementos e as actitudes necesarios para recoñecer as distintas linguaxes artísticas, os
6529 elementos que os conforman e a súa evolución ao longo da historia, así como as calidades e o
6530 impacto dos diversos materiais e soportes. Inclúense tamén algúns elementos esenciais

6531 relacionados coa conservación, a sostibilidade, a perspectiva inclusiva e de xénero e a propiedade
6532 intelectual, ademais de estratexias específicas para o desenvolvemento da valoración crítica, a
6533 planificación e o traballo colaborativo. O segundo bloque, titulado “Técnicas de debuxo”, reúne as
6534 técnicas e os conceptos que permiten a exploración e a creación con esta forma de expresión. O
6535 terceiro bloque, “Técnicas de pintura”, comprende os procedementos e as operacións vinculados á
6536 cor e as súas diversas manifestacións plásticas. O cuarto bloque, “Técnicas de gravado e
6537 estampaxe”, recolle as diversas metodoloxías que se deben experimentar para o dominio e a
6538 comprensión dos diferentes medios de estampaxe. O quinto bloque, “Técnicas mixtas e
6539 alternativas”, incorpora as técnicas e os medios de expresión máis innovadores, como os dixitais.
6540 O sexto bloque, “Proxectos gráfico-plásticos”, trata sobre a metodoloxía proxectual e a difusión
6541 dos proxectos gráfico-plásticos.

6542 Os obxectivos da materia han de ser adquiridos desenvolvendo situacións de aprendizaxe
6543 integradas que posibiliten que o alumnado adquira as destrezas dos procedementos máis
6544 tradicionais e que experimente coas diversas técnicas innovadoras, desenvolvendo así a súa
6545 creatividade abordando proxectos colaborativos, multidisciplinares e, como tales, enriquecedores.
6546 As situacións de aprendizaxe farán posible un traballo globalizado fundamentado en metodoloxías
6547 máis próximas ás que se aplican no mundo laboral e profesional, o que achega máis
6548 significatividade ás aprendizaxes e xera un maior grao de implicación do alumnado na materia.
6549 Ademais, para contribuír á súa formación integral, débense abordar aspectos tales como a
6550 propiedade intelectual, a sostibilidade e a seguridade dos proxectos, a prevención e a xestión
6551 responsable dos residuos, o estudo da toxicidade ou o impacto ambiental dos diferentes materiais
6552 artísticos.

6553 A materia de Técnicas de Expresión Gráfico-Plástica posibilita a materialización das ideas,
6554 conceptos e sentimentos en obras artísticas, trata de estimular e ampliar o campo sensible e o
6555 deleite estético de obras de arte e supón para o alumnado, ademais dunha reflexión sobre a
6556 creatividade e a práctica artística, unha oportunidade para coñecer e poñer en evidencia o
6557 potencial transformador da arte na nosa sociedade.

6558 39.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Analizar obras gráfico-plásticas valorando os seus aspectos formais, comparando as técnicas, materiais e procedementos empregados na súa execución e conservación e reflexionando sobre o seu posible impacto ambiental para conformar un marco persoal de referencia que potencie a creatividade e fomente unha actitude positiva cara ao patrimonio, á vez que comprometida coa sostibilidade.

- Entendidas como elementos complexos que poden ser abordados desde diferentes enfoques, as producións artísticas constitúen un reflexo do contexto social, cultural e histórico no que se xeraron. Un dos aspectos que axudan a definir ese contexto é a análise tanto dos materiais coma das técnicas e procedementos utilizados, poñéndoo en relación coas súas calidades expresivas e comunicativas, para o que tamén se deben considerar os seus aspectos formais (composición; forma, cor e textura; luz etc.). Esta análise permite comparar e relacionar obras en contextos diferentes, o que lle proporcionará ao alumnado unha bagaxe de recursos para aplicar tanto en futuras valoracións críticas coma nas súas propias producións artísticas. Por outra banda, esta análise de diferentes producións artísticas axudará a fomentar unha valoración positiva da diversidade cultural e artística do patrimonio. Entre os exemplos analizados, débese incorporar a perspectiva de xénero e a perspectiva intercultural, con énfase no estudo de producións realizadas por mulleres e por persoas de grupos étnicos e poboacionais cuxa presenza no canon artístico occidental foi tradicionalmente moi limitada.
- Para a análise das manifestacións gráfico-plásticas poden empregarse diversas metodoloxías, entre as que se contan a investigación documentada mediante fontes analóxicas ou dixitais, así como novas ferramentas tecnolóxicas de análise científica. Aínda que ambos son valiosos exemplos de achegamento, resultan complementarios da imprescindible análise visual da obra, cuxa sinxeleza técnica, inmediatez e versatilidade permiten consideralo como o primeiro método de achegamento, nos seus dous aspectos fundamentais: de aproximación ao gozo estético —activando así outros procesos cognitivos importantes, como a atención e a memoria— e de desenvolvemento do sentido crítico. A aplicación destas metodoloxías de recepción pode transferirse a outros ámbitos de coñecemento, mellorando a formación integral do alumnado.
- Por outra banda, a maioría das producións artísticas plásticas, en tanto que obxectos físicos, son elementos sobre os que convén facer unha reflexión ambiental, tanto pola repercusión dos materiais, técnicas e ferramentas empregados na súa realización como a que se deriva dos procesos de produción, que tamén poden xerar residuos prexudiciais para o planeta. Así pois, é especialmente importante coñecer as técnicas de elaboración dos materiais empregados no traballo gráfico-plástico. O alumnado debe ter en conta todas estas consideracións para poder valorar, no momento da recepción dunha obra concreta, o seu impacto sobre o medio ambiente. Por último, a sostibilidade na produción artística debe complementarse coa aposta consciente pola conservación e o coidado do patrimonio artístico, establecendo un diálogo respectuoso entre ambas as vertentes.

OBX2. Utilizar os distintos elementos e procedementos propios da linguaxe gráfica-plástico, manifestando dominio técnico e experimentando de maneira creativa e innovadora coas súas posibilidades e combinacións, para desenvolver unha capacidade de expresión autónoma e persoal e para responder a uns obxectivos determinados.

- A linguaxe gráfica-plástico acompañou o ser humano desde os seus inicios, polo que resulta extremadamente rico e variado. Por iso é polo que o estudo das técnicas de expresión gráfico-plástica requira de contidos asociados a moi diversos campos de coñecemento, incluída a práctica e a destreza na aplicación dos distintos procedementos. As técnicas gráfico-plásticas ofrecen recursos moi potentes para expresar, de maneira persoal e libre, ideas, sentimentos e opinións sobre calquera temática ou fundamentadas en vivencias persoais ou compartidas. Deste xeito, o alumnado incorpora a faceta persoal ás súas composicións, intensificando así a súa implicación. En todo caso, deberá seleccionar os recursos máis adecuados en función da intencionalidade buscada, sen perder de vista a necesaria reflexión sobre a sostibilidade do produto final.
- Ademais, as producións gráfico-plásticas permiten un alto grao de experimentación e creatividade, combinando de maneira moi diversa materiais, utensilios, técnicas e procedementos. Todo iso proporcionalle ao alumnado unha maior liberdade para plasmar as ideas e os sentimentos persoais. A adquisición das destrezas necesarias e a progresiva soltura técnica na execución das producións irá posibilitando que o alumnado exercite a improvisación. En definitiva, a resolución destas producións gráfico-plásticas constitúe un impulso no crecemento persoal do alumnado e xera un clima de autoconfianza, á vez que agudiza o sentido crítico, aumenta a autoestima e potencia a creatividade.

OBX3. Planificar o proceso de realización individual e colectiva de obras gráfico-plásticas valorando as posibilidades que ofrecen as distintas técnicas, materiais e procedementos, así como a súa adecuación a unha determinada proposta, para responder con eficacia e creatividade a calquera desempeño relacionado coa produción cultural ou artística.

- Os niveis de complexidade das producións gráfico-plásticas son moi variados e están condicionados por circunstancias tanto propias como alleas a elas. Para lograr desenvolveselas con éxito, o alumnado debe valorar, xunto ao grao de complexidade, as posibilidades dos recursos dispoñibles para o proxecto, así como a súa adecuación a este. Tras este diagnóstico da situación, debe planificar ordenadamente as diferentes fases de realización, seleccionando con criterio e creatividade os recursos que mellor se adapten á proposta. Deste xeito, o proceso de análise da situación de partida e a planificación da obra convértense en compoñentes con tanto ou máis valor que o produto final para o alumnado, que ha de ser capaz de xestionar correctamente esta complexa rede de relacións para afrontar con éxito un proxecto gráfico-plástico.
- Cando os proxectos son colectivos, é importante planificar igualmente a participación dos distintos membros do grupo, valorando as súas debilidades e fortalezas, co fin de integrar as experiencias compartidas e favorecer unhas dinámicas de traballo eficaces, respectuosas, empáticas e enriquecedoras.
- Finalmente, resulta fundamental que, unha vez concluída a planificación da obra gráfico-plástica, esta sexa sometida a un proceso de avaliación, individual ou colectivo, que inclúa outra análise que lle permita ao alumnado explicar o modo en que os materiais, técnicas, procesos de realización e linguaxes seleccionados condicionaron o produto final.

OBX4. Desenvolver proxectos gráfico-plásticos individuais e colaborativos, utilizando con destreza diversos materiais, técnicas e procedementos, para integrar o proceso creativo e responder de maneira eficaz, sostible e creativa a uns obxectivos de desempeño determinados.

- Tanto nos proxectos colectivos coma nos individuais, cada alumno ou alumna debe enfrontarse á resolución de problemas aplicando de maneira consciente as destrezas e as técnicas adquiridas. Un aspecto fundamental consiste en determinar as técnicas, materiais, soportes e procedementos que resulten máis adecuados para responder á necesidade exposta. En todo caso, na selección de materiais e na aplicación dos procedementos para crear as diferentes obras gráfico-plásticas, é imprescindible aplicar unha perspectiva de sostibilidade, empregando materiais e procedementos respectuosos co medio ambiente.
- Cando os proxectos son individuais, propician o desenvolvemento da autonomía e a autoestima e, ao mesmo tempo, posibilitan o enriquecemento de futuras producións en equipo. Cando son colaborativos, ademais, cada alumna ou cada alumno recibe, achega e comparte propostas co resto de membros do grupo, desenvolvendo así estratexias de colaboración, comunicación e resolución de problemas e de conflitos. En calquera dos dous casos, o obxectivo é crear unhas dinámicas de traballo empáticas e enriquecedoras, mediante as que o alumnado aprenda a respectar tanto o traballo propio como o alleo, o que constituirá, ademais, unha achega valiosa para a construción da identidade persoal e o enriquecemento do espírito crítico. Por outro lado, os proxectos gráfico-plásticos, tanto individuais coma colectivos, poden vincularse coa experimentación, a expresión persoal e a autonomía na resolución de problemas. Deste diálogo entre o individual e o colectivo depende en gran parte a eficacia e a adecuación da resposta a calquera proposta.

OBX5. Avaliar os produtos gráfico-plásticos propios e alleos, valorando o seu posible impacto social e cultural, para potenciar unha actitude crítica e responsable que favoreza o desenvolvemento persoal e profesional no campo da expresión gráfico-plástica.

- Todo proxecto artístico colectivo necesita da implicación activa dos seus integrantes para aplicar con éxito as aprendizaxes que interveñen no proceso de planificación e creación e plasmarlos nunha produción final satisfactoria que responda a un obxectivo concreto previamente exposto. Trátase dun proceso comunicativo de discusión, cuestionamento e intercambio de ideas que favorece a inclusión e pon en valor as oportunidades de desenvolvemento persoal e social do alumnado, para o que este debe comprender as repercusións que o proxecto pode ter neses e noutros campos.
- Por este motivo, unha vez elaborado o proxecto gráfico-plástico, é imprescindible proceder a avaliar tanto as producións propias coma as alleas atendendo, en primeiro lugar, á adecuación entre as linguaxes, técnicas, materiais e procedementos empregados en función da intencionalidade inicial e do tipo de produto que se desexaba obter. Para iso, o alumnado debe utilizar o vocabulario específico e a terminoloxía profesional adecuada, ademais de mostrar unha actitude empática e construtiva, expresando e aceptando os erros e puntos débiles como posibilidades para aprender e mellorar.
- Outro aspecto que debe avaliarse é, sen dúbida, a calidade na execución e o grao de adecuación da planificación á realidade da produción, así como as posibles interaccións ambientais. É tamén o momento de avaliar o respecto cara á propiedade intelectual do produto final, así como de establecer paralelismos entre os traballos realizados e outros similares pertencentes a ámbitos distintos do escolar, reflexionando sobre as posibilidades profesionais derivadas do coñecemento e aplicación solvente das diferentes técnicas gráfico-plásticas, o que supoñerá un incentivo no grao de implicación do alumnado na materia, ao asociar así o traballo de aula coa súa proxección futura no mundo laboral.
- Por todo iso, prodúcese un movemento que incidirá tanto na mellora dos traballos sucesivos coma no desenvolvemento da capacidade crítica argumentada, que poderá aplicarse a outros moitos campos da súa vida persoal e académica e que é clave para o desenvolvemento dunha personalidade autónoma.

6559 39.3 Criterios de avaliación e contidos

6560 2º curso

Materia de Técnicas de Expresión Gráfico-Plástica 2º curso	
Bloque 1. Aspectos xerais	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Analizar obras gráfico-plásticas de distintos tipos e épocas identificando os elementos da linguaxe, materiais, técnicas e procedementos utilizados, valorando os seus efectos expresivos e incorporando xuízos de valor estético a partir do estudo dos seus aspectos formais.	OBX1
▪ CA1.2. Comparar os elementos, técnicas e procedementos empregados en distintas producións gráfico-plásticas identificando diferenzas e aspectos comúns e establecendo relacións entre eles.	OBX1
▪ CA1.3. Valorar criticamente a sostibilidade e o impacto ambiental dos procedementos e materiais utilizados na creación gráfico-plástica en distintos momentos históricos propoñendo alternativas respectuosas co medio ambiente.	OBX1
▪ CA1.4. Contextualizar criticamente a perspectiva inclusiva, intercultural e de xénero nas producións gráfico-plásticas.	OBX5
▪ CA1.5. Valorar a protección da propiedade intelectual das obras gráfico-plásticas a través de diferentes canles de difusión e do coñecemento da lexislación que lles afecta.	OBX5
Contidos	
▪ A linguaxe gráfica-plástica: forma, cor, textura e composición. A súa evolución histórica. ▪ Soportes, utensilios, pigmentos, aglutinantes, disolventes e outras substancias asociadas ás diferentes técnicas gráfico plásticas. Interacción entre materiais. ▪ Seguridade, toxicidade e impacto ambiental dos diferentes materiais artísticos. Soportes e materiais sostibles. ▪ Conservación das obras gráfico-plásticas. ▪ A protección da creatividade. Aspectos fundamentais da propiedade intelectual. Versións, copias e falsificacións. ▪ Perspectiva de xénero, perspectiva intercultural e perspectiva inclusiva nas producións gráfico-plásticas. ▪ Estratexias de investigación, análise, interpretación e valoración crítica de produtos culturais e artísticos.	
Bloque 2. Técnicas de debuxo	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Seleccionar creativamente os recursos de debuxo adecuados en función da situación expresiva ou da intencionalidade do desempeño solicitado.	OBX2
▪ CA2.2. Utilizar de maneira creativa e autónoma as técnicas, materiais e procedementos de debuxo na	OBX2

resolución de distintas necesidades expresivas e comunicativas, incidindo no rigor na execución e na sostibilidade do produto final.	
▪ CA2.3. Expresar ideas, opinións e sentimentos mediante a creación de producións gráfico-plásticas individuais e colaborativas de distintos tipos ao redor de distintos motivos ou formulacións, aplicando con solvencia e dominio técnico os distintos procedementos de debuxo.	OBX4
▪ CA2.4. Realizar composicións gráfico-plásticas individuais ou colaborativas con técnicas de debuxo integrando o uso de materiais reciclados cando sexa posible e aplicando criterios de inclusión e sostibilidade.	OBX4
Contidos	
▪ Materiais, útiles e soportes asociados ao debuxo. Características e terminoloxía específica. ▪ Técnicas secas: lapis de grafito, carbón, lapis compostos, sanguinas, barras graxas, lapis de cor e rotuladores. ▪ Técnicas húmidas e mixtas. A tinta e as súas ferramentas.	
Bloque 3. Técnicas de pintura	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Seleccionar creativamente os recursos pictóricos adecuados en función da situación expresiva ou da intencionalidade do desempeño solicitado.	OBX2
▪ CA3.2. Utilizar de maneira creativa e autónoma as técnicas, materiais e procedementos de pintura na resolución de distintas necesidades expresivas e comunicativas, incidindo no rigor na execución e na sostibilidade do produto final.	OBX2
▪ CA3.3. Expresar ideas, opinións e sentimentos mediante a creación de producións gráfico-plásticas individuais e colaborativas de distintos tipos, ao redor de distintos motivos ou formulacións, aplicando con solvencia e dominio técnico os distintos procedementos de pintura.	OBX4
▪ CA3.4. Realizar composicións gráfico-plásticas individuais ou colaborativas utilizando técnicas pictóricas, integrando o uso de materiais reciclados cando sexa posible e aplicando criterios de inclusión e sostibilidade.	OBX4
Contidos	
▪ Materiais, útiles e soportes. Características e terminoloxía específica. ▪ Técnicas magras, graxas e emulsións miscibles en auga. Técnicas sólidas. Pinturas biodegradables. ▪ Acuarela, témpera, acrílico, fresco, témpera ao ovo, encaustos, pasteis magros e graxos, óleos e óleos á auga.	
Bloque 4. Técnicas de gravado e estampaxe	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Seleccionar creativamente os recursos de gravado e estampaxe adecuados en función da	OBX2

situación expresiva ou da intencionalidade do desempeño solicitado.	
CA4.2. Utilizar de maneira creativa e autónoma as técnicas, materiais e procedementos básicos de gravado e estampaxe na resolución de distintas necesidades expresivas e comunicativas, incidindo no rigor, na execución e na sostibilidade do produto final.	OBX2
CA4.3. Expresar ideas, opinións e sentimentos mediante a creación de producións gráfico-plásticas individuais e colaborativas de distintos tipos, ao redor de distintos motivos ou formulacións, aplicando con solvencia e dominio técnico os procedementos de gravado e estampaxe básicos.	OBX4
CA4.4. Realizar obras individuais ou colaborativas, mediante procedementos de gravado e estampaxe, integrando o uso de materiais reciclados cando sexa posible e aplicando criterios de inclusión e sostibilidade.	OBX4
Contidos	
- Materiais, útiles, maquinaria e soportes. Terminoloxía específica. - Monotipografía e reprodución múltiple. A obra gráfica. - Monotipía plana. - Estampaxe en relevo: xilografía, linóleo. - Estampaxe en oco: calcografía. Técnicas directas e indirectas. - Estampaxe plana, método planográfico: litografía; método permeográfico: serigrafía; método electrónico: <i>copy art</i>.	
Bloque 5. Técnicas mixtas e alternativas	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Seleccionar creativamente os recursos gráfico-plásticos adecuados en función da situación expresiva ou da intencionalidade do desempeño solicitado.	OBX2
CA5.2. Utilizar de maneira creativa e autónoma técnicas alternativas e mixtas e os seus correspondentes materiais e procedementos na resolución de distintas necesidades expresivas e comunicativas, incidindo no rigor na execución e na sostibilidade do produto final.	OBX2
CA5.3. Expresar ideas, opinións e sentimentos mediante a creación de producións gráfico-plásticas individuais e colaborativas de distintos tipos, ao redor de diversos motivos ou formulacións, aplicando con solvencia e dominio técnico distintos procedementos e técnicas mixtas e alternativas.	OBX4
CA5.4. Interactuar coordinada e colaborativamente no desenvolvemento de producións gráfico-plásticas colectivas manifestando unha actitude respectuosa, creativa e conciliadora cando se produzan diferenzas de opinión entre os membros do grupo.	OBX4
CA5.5. Realizar composicións gráfico-plásticas individuais ou colaborativas, con técnicas mixtas e alternativas, integrando o uso de materiais reciclados cando sexa posible e aplicando criterios de inclusión e sostibilidade.	OBX4
Contidos	

▪ Outras técnicas, materiais e procedementos na expresión gráfico-plástica. ▪ A imaxe dixital. Arte dixital.	
Bloque 6. Proxectos gráfico-plásticos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA6.1. Avaliar diferentes produtos gráfico-plásticos argumentando, coa terminoloxía específica, o grao de adecuación á intención prevista das linguaxes, técnicas, materiais e procedementos utilizados, valorando o rigor e a calidade da execución, así como aspectos relacionados coa sostibilidade e coa propiedade intelectual.	OBX5
▪ CA6.2. Planificar o proceso completo de realización de obras gráfico-plásticas variadas, individuais ou colectivas, establecendo as fases de realización e argumentando a selección das técnicas, materiais, procedementos e linguaxes máis adecuadas en función das distintas intencións comunicativas ou creativas.	OBX3
▪ CA6.3. Planificar de maneira adecuada a organización das fases e dos equipos de traballo nas propostas colaborativas identificando as habilidades requiridas en cada caso e repartindo e asumindo as tarefas con criterio.	OBX3
▪ CA6.4. Identificar e valorar as oportunidades de desenvolvemento persoal e profesional que se derivan do coñecemento das técnicas de expresión gráfico-plástica.	OBX5
Contidos	
▪ Metodoloxía proxectual. ▪ Estratexias para a planificación e o desenvolvemento de proxectos gráfico-plásticos. A organización dos equipos de traballo. ▪ Proceso de elaboración dunha obra gráfico-plástica. ▪ Exposición e difusión de proxectos gráfico-plásticos. ▪ Estratexias de avaliación das fases e os resultados de proxectos gráfico-plásticos. O erro como oportunidade de mellora e aprendizaxe.	

6561 **39.4 Orientacións pedagóxicas**

6562 A intervención educativa na materia de Técnicas de Expresión Gráfico-Plástica desenvolverá o
6563 seu currículo e tratará de asentir de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao
6564 alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha
6565 adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

6566 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
6567 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
6568 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos

6569 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
6570 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
6571 nivel de desempeño.

6572 [Relación entre os obxectivos da materia de Técnicas de Expresión Gráfico-Plástica e as](#)
6573 [competencias clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I](#)

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	3	1-3	2	1	2	1-2-4		1-2
OBX2				2	1.1-1.2	4	3	3.1-3.2-4.1-4.2
OBX3			3		3.2-4		2	4.2
OBX4			3	4	1.1-3.1-3.2		3	3.1-3.2-4.1
OBX5		1			1.1-1.2-3.1	4	2	1-2

6574 [Liñas de actuación non proceso de ensino e aprendizaxe](#)

- 6575 – A experimentación con técnicas innovadoras, así como cos procedementos máis tradicionais,
6576 apoiándose tamén en ferramentas dixitais, atendendo aos diferentes ritmos de aprendizaxe do
6577 alumnado, de maneira que se favoreza unha aprendizaxe significativa e a capacidade de
6578 aprender por si mesmos.
- 6579 – A toma de conciencia da sostibilidade, seguridade e toxicidade dos materiais e técnicas
6580 utilizados, así como da prevención no uso e xestión responsable dos residuos xerados polas
6581 diferentes producións gráfico-plásticas.
- 6582 – O uso de situacións de aprendizaxe integradas, por medio de traballos interrelacionados, que
6583 reflectan a realidade do mundo laboral e profesional, a prol de lograr a implicación do alumnado
6584 na materia e de ofrecer unha formación completa e integral.
- 6585 – O traballo transversal no desenvolvemento da creatividade, na comprensión lectora, na
6586 expresión oral e escrita, na comunicación audiovisual, na competencia dixital, no espírito
6587 científico e no emprendemento, atendendo á diversidade do alumnado.
- 6588 – A atención individualizada do alumnado para previr dificultades de aprendizaxe e poñer en
6589 práctica mecanismos de reforzo tan pronto como se detecten estas dificultades.
- 6590 – O uso de distintos métodos de achegamento ás técnicas plásticas que estimulen e amplíen o
6591 campo sensible e o deleite estético das obras de arte.

- 6592 – O desenvolvemento da creatividade mediante a realización de proxectos significativos para o
6593 alumnado, enriquecedores e multidisciplinares, promovendo o traballo en equipo e a resolución
6594 creativa de problemas.
- 6595 – O uso de estratexias que posibiliten a materialización das ideas, conceptos e sentimentos en
6596 obras artísticas, facendo énfase en reforzar a autoestima, a autonomía, a reflexión e a
6597 responsabilidade.
- 6598 – A énfase en mostrar o potencial transformador da arte na nosa sociedade, a través da reflexión
6599 sobre a creatividade, a práctica artística das obras propias e alleas, prestando atención á
6600 propiedade intelectual dos produtos creativos.

Borrador

6601 40 Tecnoloxía e Enxeñería

6602 40.1 Introducción

6603 Na sociedade actual, o desenvolvemento da tecnoloxía por parte das enxeñerías converteuse
6604 nun dos eixes arredor dos cales se articula a evolución sociocultural. Nos últimos tempos, a
6605 tecnoloxía, entendida como o conxunto de coñecementos e técnicas que pretenden dar solución
6606 ás necesidades do ser humano, foi incrementando a súa relevancia nos diferentes ámbitos da
6607 sociedade, desde a xeración de bens básicos ata as comunicacións, dando lugar ao benestar e ás
6608 estruturas económicas e sociais do mundo actual. Ao tempo, axudaron a mitigar as desigualdades
6609 presentes na sociedade actual, todos eles evitando xerar novas fendas cognitivas, sociais, de
6610 xénero ou xeracionais, aspectos relacionados cos desafíos que o século XXI propón para garantir
6611 a igualdade de oportunidades no eido local e global.

6612 Nesa evolución cara a un mundo máis xusto e equilibrado, convén prestar atención aos
6613 mecanismos da sociedade tecnolóxica, analizando e valorando a sostibilidade dos sistemas de
6614 produción, e ao uso dos diferentes materiais e fontes de enerxía, tanto no ámbito industrial coma
6615 doméstico ou de servizos.

6616 Para iso, a cidadanía necesita dispoñer dun conxunto de saberes científicos e técnicos que
6617 sirvan de base para adoptar actitudes críticas e construtivas ante certas cuestións, ao tempo que
6618 lle permitan actuar de modo responsable, creativo, eficaz e comprometido na solución ás
6619 necesidades que lle poidan xurdir.

6620 Neste sentido, a materia de Tecnoloxía e Enxeñería pretende reunir os saberes científicos e
6621 técnicos que, a partir dun enfoque competencial, contribúan á consecución dos obxectivos da
6622 etapa de bacharelato e á adquisición das correspondentes competencias clave. A este respecto,
6623 desenvolve aspectos técnicos relacionados coa competencia matemática e coa competencia en
6624 ciencia, tecnoloxía e enxeñería, coa competencia dixital, así como con outros saberes transversais
6625 asociados á competencia lingüística, á competencia persoal e social e de aprender a aprender, á
6626 competencia emprendedora, á competencia cidadá e á competencia en conciencia e expresións
6627 culturais.

6628 Os obxectivos oríéntanse a que o alumnado, mediante proxectos de deseño e investigación,
6629 fabrique, automatice e mellore produtos e sistemas de calidade que dean resposta a problemas
6630 dados, transferindo saberes doutras disciplinas cun enfoque ético e sostible. Todo isto faise
6631 achegando o alumnado, desde un enfoque inclusivo e non sexista, ao ámbito formativo e laboral
6632 propio da actividade tecnolóxica e da enxeñería. Deste xeito, contribúese á promoción de
6633 vocacións no ámbito tecnolóxico entre o alumnado, avanzando un paso máis con relación á etapa

anterior, especialmente no relacionado cos saberes técnicos e achegando unha actitude máis comprometida e responsable, impulsando o emprendemento, a colaboración e a implicación local e global cun desenvolvemento tecnolóxico accesible e sostible.

En base ao anterior, o fío condutor da materia vai ser a resolución de problemas interdisciplinarios ligados a situacións reais a través de solucións tecnolóxicas, o que lle facilitará ao alumnado o coñecemento panorámico da contorna produtiva a partir da realidade que supón a creación dun produto, desde o seu deseño pasando polo seu ciclo de vida útil e rematando coa súa obsolescencia e a xestión dos seus residuos. Este coñecemento abre un amplo campo de posibilidades ao facilitar a comprensión do proceso de deseño e desenvolvemento desde un punto de vista industrial, así como a aplicación das novas filosofías *maker* ou *DiY* (“faino ti mesmo”) de prototipado a medida ou baixo demanda.

A coherencia e a continuidade con etapas anteriores faise patente, especialmente coas materias de Tecnoloxía e Dixitalización e Tecnoloxía da educación secundaria obrigatoria, ao establecerse entre elas unha gradación no nivel de complexidade e no proceso de creación de solucións tecnolóxicas que dean resposta aos problemas propostos mediante a aplicación do método de proxectos e outras técnicas.

Os criterios de avaliación nesta materia fórmulanse cunha orientación competencial graduada entre 1º e 2º de bacharelato, de xeito que no primeiro curso se incidirá na participación en proxectos e, no segundo, na elaboración de proxectos de investigación e innovación.

A materia estrutúrase en seis bloques conectados a través do desenvolvemento de situacións de aprendizaxe competenciais e actividades ou proxectos de carácter práctico.

O bloque “Proxectos de investigación e desenvolvemento” céntrase na metodoloxía de proxectos, dirixida á ideación e á creación de produtos e ao seu ciclo de vida.

O bloque “Materiais e fabricación” aborda os criterios de selección de materiais e as técnicas máis apropiadas para a súa transformación e posterior elaboración de solucións tecnolóxicas sostibles.

Os bloques “Sistemas mecánicos” e “Sistemas eléctricos e electrónicos” fan referencia a elementos, mecanismos e sistemas que dean a base para a realización de proxectos ou para a ideación de solucións técnicas.

O bloque “Programación, automatización e control” afronta a actualización de sistemas técnicos para o seu control automático mediante a simulación ou a montaxe, traballando saberes relacionados coa informática, tales como a programación textual ou as tecnoloxías emerxentes, para a súa aplicación a proxectos técnicos e a sistemas de control.

O bloque “Tecnoloxía sostible” proporciónalle ao alumnado unha visión da materia en función dalgunhas das metas dos obxectivos de desenvolvemento sostible (ODS).

Co obxectivo de lle conferir o enfoque competencial á materia, é conveniente que os saberes poidan confluír en proxectos que supoñan situacións de aprendizaxe contextualizadas nas que o alumnado poida aplicar os seus coñecementos e destrezas para solucionar unha necesidade concreta, que pode emerxer dun contexto persoal, social ou cultural, tanto no eido local coma global, cunha actitude de compromiso crecente. Deste xeito, favorecerase a creación de vínculos entre o ámbito educativo e os sectores sociais, económicos e de investigación.

Para dar saída a este enfoque competencial resulta necesario dispoñer dunha aula-taller equipada e actualizada, entendida como un espazo específico que permita incorporar os sistemas de fabricación dixital, pois estes achegan técnicas de traballo, prototipado rápido e fabricación *off line* cun gran potencial de desenvolvemento, tal e como sucede na sociedade e no sistema produtivo actual.

40.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Coordinar e desenvolver proxectos de investigación cunha actitude crítica e emprendedora, a través de estratexias e técnicas eficientes de resolución de problemas e comunicando os resultados de xeito adecuado, para crear e mellorar produtos e sistemas de modo continuo.

- Este obxectivo propón tanto a participación do alumnado na resolución de problemas técnicos como a coordinación e xestión de proxectos cooperativos e colaborativos. Isto implica, entre outros aspectos, mostrar empatía e establecer e manter relacións positivas exercitando a escoita activa e a comunicación asertiva, identificando e xestionando as emocións no proceso de aprendizaxe, recoñecendo as fontes de estrés e sendo perseverante na consecución dos obxectivos.
- Para isto, incorpóranse técnicas específicas de investigación, facilitadoras da ideación e da toma de decisións, así como estratexias iterativas para organizar e planificar as tarefas que han desenvolver os equipos, resolvendo de partida unha solución inicial básica que en varias fases será completada funcionalmente establecendo prioridades. Neste aspecto, o método *Design Thinking* e as metodoloxías Agile son os que adoitan empregar as empresas tecnolóxicas, o que achega unha maior flexibilidade ante calquera cambio nas demandas dos clientes.
- Tense en conta tamén a mellora continua de produtos como punto de partida dos proxectos que se vaian desenvolver, o que é un fiel reflexo do que ocorre no ámbito industrial, onde supón unha das principais dinámicas empregadas.
- Así mesmo, debe fomentarse a eliminación dos estereotipos de xénero ou de aptitude existentes sobre as materias tecnolóxicas, a través dunha actitude de resiliencia e positividade ante os novos retos tecnolóxicos.
- Neste obxectivo específico convén salientar a investigación como un acercamento a proxectos de I+D+I, de xeito crítico e creativo, onde a correcta selección de información e a elaboración de documentación técnica adquiren unha grande importancia. Neste sentido, o desenvolvemento deste obxectivo implica expresar feitos, ideas,

conceptos e procedementos complexos tanto verbal coma analítica e graficamente, de forma veraz e precisa e utilizando a terminoloxía adecuada para a comunicación das ideas e das solucións xeradas.

OBX2. Seleccionar materiais e elaborar estudos de impacto aplicando criterios técnicos e de sostibilidade para fabricar produtos de calidade que dean resposta a problemas e a tarefas propostos desde un enfoque responsable e ético.

- O obxectivo refírese á capacidade para seleccionar os materiais adecuados para a creación de produtos fundamentándose nas súas características e para realizar a avaliación do impacto ambiental xerado.
- Á hora de determinar os materiais, atenderase a criterios relativos ás propiedades técnicas, así como aos aspectos relacionados coa capacidade para ser conformados aplicando unha ou outra técnica, segundo sexa conveniente para o deseño final do produto. Do mesmo modo, débense considerar os criterios relativos á capacidade do material para ser tratado, modificado ou aliado, co fin de mellorar as súas características. Por último, o alumnado valorará aspectos de sostibilidade para determinar que materiais son os máis apropiados con relación á contaminación xerada e ao consumo enerxético durante todo o seu ciclo de vida —desde a súa extracción ata a súa aplicación final na creación de produtos—, á capacidade de reciclaxe ao finalizar o seu ciclo de vida, á biodegradabilidade do material e respecto a outros aspectos vinculados co uso controlado de recursos ou coa relación que se establece entre os materiais e as persoas que finalmente fan uso do produto.

OBX3. Utilizar as ferramentas dixitais adecuadas analizando as súas posibilidades, configurándoas segundo as súas necesidades e aplicando coñecementos interdisciplinares para resolver tarefas e para realizar a presentación dos resultados dun xeito óptimo.

- O obxectivo aborda os aspectos relativos á incorporación da dixitalización no proceso habitual da aprendizaxe nesta etapa. Continuando coas habilidades adquiridas na etapa anterior, amplíase e refórzase o emprego de ferramentas dixitais nas tarefas asociadas á materia. Por exemplo, as actividades asociadas á investigación ou á análise de produtos e sistemas tecnolóxicos requiren un bo uso de ferramentas de busca de información valorando a súa procedencia, contrastando a súa veracidade e facendo unha análise crítica desta, de xeito que se contribúe á alfabetización informacional. Así mesmo, o traballo colaborativo, a comunicación de ideas ou a difusión e presentación de traballos implican o coñecemento das características das ferramentas de comunicación dispoñibles e as súas aplicacións, así como as opcións e funcionalidades existentes dependendo do contexto. De xeito similar, o proceso de deseño e de creación complementase cun elenco de programas informáticos que permiten o deseño, a simulación, a programación e o control de sistemas ou a fabricación de produtos.
- En suma, o uso e a aplicación das ferramentas dixitais co fin de facilitar o proceso de creación de solucións e de mellorar os resultados convértese nun instrumento esencial en calquera fase do proceso, tanto nas relativas á xestión, deseño ou posta en marcha de solucións tecnolóxicas coma nas relativas á resolución práctica de exercicios sinxelos ou á elaboración e difusión da documentación técnica relativa aos proxectos.

OBX4. Xerar coñecementos e mellorar destrezas técnicas transferindo e aplicando saberes doutras disciplinas científicas con actitude creativa para calcular e resolver problemas ou dar resposta a necesidades dos distintos ámbitos da enxeñería.

- A resolución dun simple exercicio ou dun complexo problema tecnolóxico require a aplicación de técnicas, procedementos e saberes que ofrecen as diferentes disciplinas científicas. Este obxectivo específico ten como finalidade, por un lado, que o alumnado utilice as ferramentas adquiridas en matemáticas e/ou os fundamentos da

física ou da química necesarios para calcular as magnitudes e as variables de problemas mecánicos, eléctricos e electrónicos e, polo outro, que se utilice a experimentación, a través de montaxes ou simulacións, como ferramenta de consolidación dos coñecementos adquiridos. Esa transferencia de saberes aplicada a novos e diversos problemas ou situacións permite ampliar os coñecementos do alumnado e fomentar a competencia de aprender a aprender.

OBX5. Diseñar, crear e avaliar sistemas tecnolóxicos aplicando coñecementos de programación informática, regulación automática e control, así como as posibilidades que ofrecen as tecnoloxías emerxentes, para estudar, controlar e automatizar tarefas.

- Este obxectivo fai referencia á habilitación de produtos ou solucións dixitais na execución de certas accións de forma autónoma. Por un lado, consiste en crear aplicacións informáticas que automaticen ou que lles simplifiquen tarefas aos usuarios e, por outro, trátase de incorporar elementos de regulación automática ou de control programado nos deseños que permita accións sinxelas en máquinas ou sistemas tecnolóxicos. Neste sentido, inclúense, por exemplo, o control en desprazamentos ou movementos dos elementos dun robot, a activación regulada de operadores como poden ser lámpadas ou motores, o control da estabilidade dos valores de magnitudes concretas etc. Deste xeito, permíteselle ao alumnado a automatización de tarefas en máquinas e robots mediante a posta en práctica de pequenos programas informáticos executables en tarxetas de control.
- Nesta liña de actuación, convén salientar o papel que pode ter a aplicación de tecnoloxías como a intelixencia artificial, a Internet das cousas, o *big data* etc.

OBX6. Analizar e comprender sistemas tecnolóxicos dos distintos ámbitos da enxeñería estudando as súas características, o consumo e a eficiencia enerxética para avaliar o uso responsable e sostible que se fai da tecnoloxía.

- O que persegue este obxectivo específico é dotar o alumnado dun criterio informado sobre o uso e o impacto da enerxía na sociedade e no medio ambiente, mediante a adquisición dunha visión xeral dos diferentes sistemas enerxéticos, dos axentes que interveñen nos seus procesos de xeración, transporte e distribución así como dos aspectos básicos relacionados cos abastecementos domésticos. De xeito complementario, preténdese dotar o alumnado dos criterios que ha empregar na avaliación do impacto social e ambiental ligado a proxectos de diversa índole.
- Para o desenvolvemento deste obxectivo abórdanse, por un lado, os sistemas de xeración, transporte, distribución da enerxía, subministración e o funcionamento dos mercados enerxéticos e, por outro lado, o estudo das instalacións en vivendas de máquinas térmicas ou eléctricas, así como os fundamentos da súa regulación automática, tendo en conta criterios relacionados coa eficiencia e co aforro enerxético que lle permitan ao alumnado facer un uso responsable e sostible da tecnoloxía.

6681 40.3 Criterios de avaliación e contidos

6682 1º curso

Materia de Tecnoloxía e Enxeñería I

1º curso

Bloque 1. Proxectos de investigación e desenvolvemento	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Investigar e deseñar proxectos que mostren de forma gráfica a creación e a mellora dun produto seleccionando, referenciando e interpretando información relacionada.	OBX1
CA1.2. Participar no desenvolvemento, xestión e coordinación de proxectos de creación e mellora continua de produtos viables e socialmente responsables identificando melloras e creando prototipos mediante un proceso iterativo, con actitude crítica, creativa e emprendedora.	OBX1
CA1.3. Colaborar en tarefas tecnolóxicas escoitando o razoamento dos demais, achegando o equipo a través do rol asignado e fomentando o benestar grupal e as relacións saudables e inclusivas.	OBX1
CA1.4. Elaborar documentación técnica con precisión e rigor xerando diagramas funcionais e utilizando medios manuais e aplicacións dixitais.	OBX3
CA1.5. Comunicar de maneira eficaz e organizada as ideas e as solucións tecnolóxicas empregando o soporte, a terminoloxía e o rigor apropiados.	OBX3
CA1.6. Determinar o ciclo de vida dun produto planificando e aplicando medidas de control de calidade nas súas distintas etapas, desde o deseño á comercialización, tendo en consideración estratexias de mellora continua.	OBX1
CA1.7. Resolver tarefas propostas e funcións asignadas de maneira óptima mediante o uso e a configuración de diferentes ferramentas dixitais de maneira óptima e autónoma.	OBX3
CA1.8. Realizar a presentación de proxectos empregando ferramentas dixitais adecuadas.	OBX3
Contidos	
- Estratexias de xestión e desenvolvemento de proxectos: diagramas de Gantt, metodoloxías Agile. Técnicas de investigación e ideación: <i>Design Thinking</i>. Técnicas de traballo en equipo. - Produtos: ciclo de vida. Estratexias de mellora continua. Planificación e desenvolvemento de deseño e comercialización. Loxística, transporte e distribución. Metroloxía e normalización. Control de calidade. - Emprendemento, resiliencia, perseveranza e creatividade para abordar problemas desde unha perspectiva interdisciplinaria. - Autoconfianza e iniciativa. Identificación e xestión de emocións. O erro e a reavaliación como parte do proceso de aprendizaxe.	
Bloque 2. Materiais e fabricación	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Seleccionar os materiais, tradicionais ou de nova xeración, adecuados para a fabricación de produtos de calidade baseándose nas súas características técnicas e atendendo a criterios de sostibilidade de maneira responsable e ética.	OBX2

CA2.2. Diseñar modelos empregando as ferramentas de deseño máis axeitadas e aplicando os criterios técnicos necesarios.	OBX2
CA2.3. Fabricar modelos ou prototipos empregando as técnicas de fabricación máis adecuadas e aplicando os criterios técnicos e de sostibilidade necesarios.	OBX2
Contidos	
- Materiais técnicos e novos materiais. Clasificación e criterios de sostibilidade. Selección e aplicacións características. - Expresión gráfica. Aplicacións CAD-CAE-CAM. Diagramas funcionais, esquemas e esbozos. - Técnicas de fabricación: modelaxe rápida e baixo demanda. - Fabricación dixital aplicada a proxectos: impresión 3D e corte. - Normas de seguridade e hixiene no traballo.	
Bloque 3. Sistemas mecánicos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Resolver problemas asociados a sistemas e instalacións mecánicas aplicando fundamentos de mecanismos transmisión e transformación de movementos, soporte e unión ao desenvolvemento de montaxes ou simulacións.	OBX4
CA3.2. Interpretar e solucionar esquemas de sistemas pneumáticos a través de montaxes e simulacións, o que comprende o funcionamento de cada un dos seus elementos e do sistema na súa totalidade.	OBX4
CA3.3. Diseñar sistemas mecánicos e/ou pneumáticos que resolvan un problema determinado e poñelo en funcionamento de forma física ou simulada.	OBX4
Contidos	
- Mecanismos de transmisión e transformación de movementos. Soportes e unión de elementos mecánicos. Deseño, cálculo, montaxe e experimentación física ou simulada. - Sistemas pneumáticos: elementos, simboloxía e circuitos básicos. Montaxe e/ou simulación para a resolución de problemas. - Aplicación práctica en proxectos.	
Bloque 4. Sistemas eléctricos e electrónicos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Resolver problemas de circuitos eléctricos e electrónicos aplicando fundamentos de corrente continua ao desenvolvemento de montaxes ou simulacións.	OBX4

▪ CA4.2. Resolver problemas asociados a máquinas eléctricas de corrente continua aplicando fundamentos de electricidade.	OBX4
▪ CA4.3. Interpretar e representar circuitos eléctricos e electrónicos utilizando a simboloxía normalizada.	OBX4
▪ CA4.4. Montar e experimentar circuitos de forma física ou simulada analizando e describindo o seu funcionamento.	OBX4

Contidos

- Circuitos eléctricos de corrente continua.
- Circuitos electrónicos básicos.
- Interpretación e representación esquematizada de circuitos. Cálculo, montaxe e experimentación física ou simulada. Aplicación a proxectos.
- Máquinas eléctricas de corrente continua: motores e xeradores, partes, funcionamento e conexións.

Bloque 5. Programación, automatización e control

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA5.1. Coñecer e comprender conceptos básicos de programación textual mostrando o progreso paso a paso da execución dun programa a partir dun estado inicial e predicindo o seu estado final tras a execución.	OBX5
▪ CA5.2. Controlar o funcionamento de sistemas tecnolóxicos e robóticos utilizando linguaxes de programación informática.	OBX5
▪ CA5.3. Aplicar ao funcionamento de sistemas e robots as posibilidades que ofrecen a telemetría e a Internet das cousas.	OBX5
▪ CA5.4. Automatizar, programar e avaliar movementos de robots, mediante a súa modelización, aplicando algoritmos sinxelos e o uso de ferramentas informáticas.	OBX5

Contidos

- Fundamentos da programación textual. Características, elementos e linguaxes.
- Proceso de desenvolvemento: edición, compilación ou interpretación, execución, probas e depuración.
- Sistemas de control: conceptos, elementos e modelización de sistemas sinxelos.
- Automatización programada de procesos. Deseño, programación, construción e simulación e/ou montaxe.
- Creación de programas aplicados á automatización de procesos utilizando linguaxes de programación textual. Modularización.
- Robótica: modelización de movementos e accións mecánicas.
- Protocolos de comunicación de redes de dispositivos.
- Control de dispositivos mediante tecnoloxías de comunicación con e sen fíos.

▪ Sistemas de supervisión (SCADA). Telemetría e monitorización. ▪ Aplicación da Internet das cousas (IoT) a proxectos e sistemas de control.	
Bloque 6. Tecnoloxía sostible	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA6.1. Avaliar os distintos sistemas de xeración de enerxía eléctrica e mercados enerxéticos estudando as súas características.	OBX6
▪ CA6.2. Calcular as magnitudes relacionadas coa xeración de enerxía eléctrica valorando a eficiencia dos diferentes sistemas.	OBX6
▪ CA6.3. Analizar as diferentes instalacións dunha vivenda desde o punto de vista da súa eficiencia enerxética buscando aquelas opcións máis comprometidas coa sostibilidade e fomentando un uso responsable destas.	OBX6
Contidos	
▪ Sistemas de xeración de enerxía eléctrica e mercados enerxéticos. Cálculo de magnitudes. Consumo enerxético sostible, técnicas e criterios de aforro. Subministracións domésticas sostibles. ▪ Instalacións en vivendas: eléctricas, de auga e climatización, de comunicación e domóticas desde o punto de vista da súa eficiencia enerxética e sostibilidade. Enerxías renovables aplicadas á vivenda.	

6683 2º curso

Materia de Tecnoloxía e Enxeñería II 2º curso	
Bloque 1. Proxectos de investigación e desenvolvemento	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Desenvolver proxectos de investigación e innovación coa finalidade de crear e mellorar produtos de forma continua, utilizando modelos de xestión cooperativos e flexibles.	OBX1
▪ CA1.2. Comunicar e difundir de forma clara e comprensible o proxecto definido elaborándoo e presentándoo coa documentación técnica necesaria.	OBX3
▪ CA1.3. Resolver problemas asociados ás distintas fases do desenvolvemento e da xestión dun proxecto (deseño, simulación e montaxe e presentación) utilizando as ferramentas adecuadas que proveñen das aplicacións dixitais.	OBX1
▪ CA1.4. Elaborar informes sinxelos de avaliación de impacto ambiental de xeito fundamentado e estruturado.	OBX6
▪ CA1.5. Analizar os distintos sistemas de enxeñería desde o punto de vista da responsabilidade social	OBX6

e da sostibilidade estudando as características de eficiencia enerxética asociadas aos materiais e aos procesos de fabricación.	
CA1.6. Perseverar na consecución de obxectivos en situacións de incerteza, identificando e xestionando emocións, aceptando e aprendendo da crítica razoada e utilizando o erro como parte do proceso de aprendizaxe.	OBX1
Contidos	
- Xestión e desenvolvemento de proxectos. Técnicas e estratexias de traballo en equipo. Metodoloxías Agile: tipos, características e aplicacións. - Difusión e comunicación de documentación técnica. Elaboración, referenciación e presentación. - Impacto social e ambiental. Informes de avaliación. Valoración crítica das tecnoloxías desde o punto de vista da sostibilidade ecosocial. - Autoconfianza e iniciativa. Identificación e xestión de emocións. O erro e a reavaliación como parte do proceso de aprendizaxe. - Emprendemento, resiliencia, perseveranza e creatividade para abordar problemas desde unha perspectiva interdisciplinaria.	
Bloque 2. Materiais e fabricación	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Analizar a idoneidade dos materiais técnicos na fabricación de produtos sostibles e de calidade considerando as súas propiedades básicas e a súa estrutura interna.	OBX2
CA2.2. Analizar diferentes métodos de ensaio das propiedades mecánicas dos materiais comprendendo a utilidade de cada un deles.	OBX2
CA2.3. Escoller os tratamentos de modificación máis adecuados para a mellora das propiedades básicas dos materiais.	OBX2
Contidos	
- Estrutura interna dos materiais e relación coas súas propiedades básicas. - Procedementos de ensaio de propiedades: resolución de problemas de ensaios de dureza, de tracción e de resiliencia. - Análise de técnicas de fabricación industrial para a mellora das propiedades dos materiais e a súa sostibilidade.	
Bloque 3. Sistemas mecánicos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Calcular e montar estruturas sinxelas estudando os tipos de cargas aos que se poidan ver sometidas e a súa estabilidade.	OBX4
CA3.2. Analizar as máquinas térmicas: máquinas frigoríficas, bombas de calor e motores térmicos	OBX4

comprendendo o seu funcionamento e realizando simulacións e cálculos básicos sobre a súa eficiencia.	
CA3.3. Interpretar e solucionar esquemas de sistemas pneumáticos e hidráulicos a través de montaxes ou simulacións e comprendendo e documentando o funcionamento de cada un dos seus elementos e do sistema na súa totalidade.	OBX4
Contidos	
- Estruturas sinxelas. Tipos de cargas, estabilidade e cálculos básicos de cargas, esforzos e momentos. Montaxe ou simulación de exemplos sinxelos. - Máquinas térmicas: máquina frigorífica, bomba de calor e motores térmicos. Cálculos básicos de rendemento e eficiencia, simulación e aplicacións básicas. - Sistemas pneumáticos e hidráulicos: elementos, simboloxía, circuitos básicos e cálculos das magnitudes de forza, presión e caudal. Montaxe e/ou simulación para a resolución de problemas.	
Bloque 4. Sistemas eléctricos e electrónicos	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Interpretar e resolver circuitos de corrente alterna mediante montaxes ou simulacións identificando os seus elementos e comprendendo o seu funcionamento.	OBX4
CA4.2. Experimentar e deseñar circuitos combinacionais e secuenciais físicos e simulados aplicando fundamentos da electrónica dixital e comprendendo o seu funcionamento no deseño de solucións tecnolóxicas.	OBX4
CA4.3. Resolver problemas lóxicos reais aplicando fundamentos da electrónica dixital e poñelos en práctica mediante montaxes ou simulacións.	OBX4
Contidos	
- Circuitos de corrente alterna monofásicos RLC serie e paralelo. Triángulo de potencias. Cálculo, montaxe e/ou simulación. - Electrónica dixital combinacional. Portas e funcións lóxicas. Deseño e simplificación de funcións. Resolución de problemas lóxicos sinxelos. - Electrónica dixital secuencial. Biestables. - Montaxe e/ou simulación de circuitos dixitais característicos.	
Bloque 5. Programación, automatización e control	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA5.1. Comprender e simular o funcionamento dos procesos tecnolóxicos baseados en sistemas automáticos de lazo aberto e pechado.	OBX5
CA5.2. Aplicar técnicas de simplificación a sistemas automáticos obtendo a función de transferencia	OBX5

simplificada.	
▪ CA5.3. Analizar a estabilidade dun sistema de control sinxelo experimentando con simuladores.	OBX5
▪ CA5.4. Coñecer e avaliar sistemas informáticos emerxentes e as súas implicacións na seguridade dos datos analizando modelos existentes.	OBX5
Contidos	
- Sistemas automáticos e de control en lazo aberto e pechado. - Álgebra de bloques e simplificación de sistemas sinxelos. - Análise da estabilidade de sistemas sinxelos. - Experimentación en simuladores. - Intelixencia artificial, <i>big data</i>, bases de datos distribuídas e ciberseguridade.	

6684 40.4 Orientacións pedagóxicas

6685 A intervención educativa na materia de Tecnoloxía e Enxeñería desenvolverá o seu currículo e
6686 tratará de asentar de xeito gradual e progresivo nos distintos niveis da etapa as aprendizaxes que
6687 lle faciliten ao alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das
6688 materias, unha adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

6689 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
6690 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
6691 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
6692 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
6693 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
6694 nivel de desempeño.

6695 **Relación entre os obxectivos da materia de Tecnoloxía e Enxeñería e as competencias clave a**
6696 **través dos descritores operativos establecidos no anexo I**

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1		3-4	1-3-5	1		3	
OBX2			2-5	1-2	1.1-4	4	1	
OBX3	3	1	1-4	1-2-3-5	5		3	
OBX4			1-2-3-4	2-5	5		3	
OBX5			1-2-3	2-3-5	1.1		3	

OBX6			2-5	1-2-4	2	4	1	
------	--	--	-----	-------	---	---	---	--

6697 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 6698 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
6699 alumnado, que favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e que promovan o traballo
6700 en equipo.
- 6701 – A resolución de problemas interdisciplinarios ligados a situacións reais mediante solucións
6702 tecnolóxicas para facilitar a comprensión do proceso de deseño e desenvolvemento dun
6703 produto.
- 6704 – A orientación competencial está graduada entre 1º e 2º de bacharelato, de xeito que no
6705 primeiro curso se incidirá na participación en proxectos que dean resposta a unha necesidade
6706 proposta e, no segundo, incidirase na elaboración de proxectos de investigación e innovación
6707 que conecten co ámbito social, económico e de investigación do centro.
- 6708 – O bloque “Proxectos de investigación e desenvolvemento” terá un tratamento transversal e
6709 traballarase de xeito conxunto co resto dos bloques de contidos, tanto no primeiro coma no
6710 segundo curso.
- 6711 – No bloque de “Materiais e fabricación”, deberase abordar en primeiro curso a selección de
6712 materiais e as técnicas máis apropiadas para a súa transformación e elaboración de solucións
6713 tecnolóxicas sostibles, mentres que en segundo trátanse as propiedades destes desde un
6714 punto de vista macroscópico.
- 6715 – No bloque 3, “Sistemas mecánicos”, trátanse en primeiro os sistemas mecánicos desde un
6716 punto de vista de montaxes, ao tempo que se fará unha introdución á pneumática. O segundo
6717 curso céntrase nas estruturas desde un punto de vista estático, así como nas máquinas
6718 térmicas, na pneumática e na hidráulica dun xeito máis avanzado.
- 6719 – No bloque “Sistemas eléctricos e electrónicos” abórdanse no primeiro curso os circuitos
6720 eléctricos, as máquinas de corrente continua e a electrónica analóxica e no segundo curso
6721 abóndanse os circuitos eléctricos e as máquinas de corrente alterna e a electrónica dixital.
- 6722 – O bloque “Programación, automatización e control” afronta no primeiro curso os sistemas
6723 robóticos e de control programado, a aplicación de Internet das cousas (IoT) a proxectos e
6724 sistemas de control e no segundo curso trata os sistemas de control desde un punto de vista
6725 máis de procesos e avalía sistemas informáticos emerxentes e as súas implicacións na
6726 seguridade dos datos, analizando modelos existentes.
- 6727 – O bloque “Tecnoloxía sostible” desenvólvese no primeiro curso en que se afondará nos
6728 sistemas de xeración de enerxía eléctrica e nas instalacións en vivendas a través dun enfoque

6729 de eficiencia enerxética e sostible e, no segundo curso, daráselle un tratamento máis
6730 transversal ao integralo no desenvolvemento de proxectos de investigación e innovación.

Borrador

6731 41 Volume

6732 41.1 Introducción

6733 Desde as orixes da civilización, os seres humanos necesitaron crear obxectos tridimensionais,
6734 tanto para responder a necesidades funcionais coma movidos por intencións lúdicas, relixiosas ou
6735 artísticas. En todas as producións humanas pode rastrexarse unha intención estética que unhas
6736 veces se produce dunha maneira intuitiva e emocional e outras é o resultado dun proceso racional
6737 máis ou menos sofisticado. A materia de Volume ocúpase especificamente do estudo da forma e
6738 do espazo tridimensional no ámbito da expresión artística, atendendo ás calidades físicas,
6739 espaciais, estruturais e volumétricas dos obxectos.

6740 A introdución ao estudo e a análise das formas e manifestacións tridimensionais completa e
6741 desenvolve a formación plástica e artística do alumnado, exercitando os mecanismos de
6742 percepción das formas volumétricas e axudando ao desenvolvemento dunha visión analítica e
6743 sintética dos obxectos de creación tridimensional que nos rodean, así como das súas aplicacións
6744 máis significativas no campo científico, industrial, artesanal e artístico.

6745 O alumnado que curse esta materia adquirirá as competencias que lle permitan comprender en
6746 que medida a forma, o tamaño, a cor ou o acabado final dos obxectos de creación tridimensional
6747 veñen condicionados tanto polos materiais e técnicas empregados coma pola función, a
6748 intencionalidade expresiva, os efectos que se queren producir na recepción e a contorna cultural
6749 en que se producen. Outros factores condicionantes son os aspectos relacionados coa
6750 sostibilidade e co coidado do medio ambiente. Valores tales como o respecto e o aprecio da
6751 riqueza inherente á diversidade cultural e artística ou a necesidade de protexer a propiedade
6752 intelectual propia e allea deben ser tidos tamén en conta, sen esquecer a perspectiva de xénero e
6753 a perspectiva intercultural, para poñer en valor o traballo realizado por mulleres ou por persoas
6754 pertencentes a culturas que non pertencen ao ámbito occidental dominante.

6755 A materia de Volume trata tanto do desenvolvemento da percepción sensorial, intelectual e
6756 crítica das formas coma da creación de obxectos tridimensionais, vertentes ambas estreitamente
6757 vinculadas. Esta dimensión da materia conecta o mundo das ideas co das formas para partir do
6758 coñecemento da linguaxe plástica e do uso de materiais, procedementos e técnicas de
6759 configuración tridimensional, así como doutros elementos de configuración formal e espacial, da
6760 análise da representación espacial e da aplicación da metodoloxía xeral do proxecto de creación
6761 de obxectos tridimensionais. Espérase con iso que o alumnado adquiera xunto á capacidade de
6762 percepción espacial, táctil e cinestésica un dominio técnico e unhas habilidades creativas capaces
6763 de mobilizar o pensamento diverxente, como manifestación da capacidade humana para propoñer

6764 múltiples respostas ante un mesmo estímulo. Todo iso favorece o desenvolvemento de certos
6765 compoñentes da formación artística fortemente vinculados entre si: a percepción intelectual e
6766 sensorial da forma, a creación de obxectos tridimensionais e a análise da luz para a comprensión
6767 da configuración e da percepción dos obxectos volumétricos.

6768 O alumnado adquirirá unha visión xeral, tanto das técnicas e procedementos escultóricos máis
6769 innovadores coma dos máis tradicionais, para que identifique as propiedades e particularidades
6770 expresivas dos distintos materiais, como barro, madeira, pedra, mármore ou metais, entre outros,
6771 e comprenda que pode achegar cada un á función de cada obxecto e a intencionalidade da
6772 proposta creativa, considerando o contexto cultural no que se traballa. Do mesmo xeito, debe
6773 reflexionar sobre os útiles e as ferramentas máis adecuados para cada produción artística.
6774 Abórdanse tamén aspectos relacionados coa composición no espazo, fomentando a
6775 expresividade e o desenvolvemento do deleite estético e sensorial, para favorecer o crecemento
6776 persoal, social, académico e profesional. Outro aspecto importante ao que se debe prestar
6777 atención desde esta materia é a reflexión sobre a necesidade de facer un uso adecuado e
6778 responsable dos materiais, atendendo ao seu impacto ambiental e á prevención e ao tratamento
6779 dos posibles residuos que se xeren, desenvolvendo así unha actitude crítica, sostible, inclusiva e
6780 innovadora ante a experiencia artística.

6781 Estes fins vehiculan os obxectivos da materia de Volume definidos a partir dos obxectivos
6782 xerais e as competencias clave previstas para a etapa de bacharelato. A consecución dos
6783 devanditos obxectivos implicará a adquisición por parte do alumnado dos coñecementos e
6784 habilidades necesarios para propoñer e levar a cabo solucións factibles na creación de propostas
6785 volumétricas. Ademais, contribuirá a desenvolver a súa capacidade crítica e estética, utilizando o
6786 vocabulario específico adecuado para fundamentar os seus xuízos sobre distintas creacións
6787 volumétricas, desde o respecto cara á diversidade e cara ao patrimonio artístico e cultural.

6788 Os criterios de avaliación, que se desprenden directamente dos devanditos obxectivos, están
6789 deseñados para comprobar o seu grao de consecución.

6790 Os criterios de avaliación e os contidos da materia organízanse en catro bloques, que non
6791 deben acometerse obrigatoriamente na orde en que están presentados, senón dunha maneira
6792 integrada en función das distintas situacións de aprendizaxe, o que facilita unha visión global da
6793 materia. O primeiro bloque, «Técnicas e materiais de configuración», atende aos materiais e
6794 procedementos esenciais no traballo escultórico. O segundo bloque, «Elementos de configuración
6795 formal e espacial», comprende a linguaxe e as tipoloxías das formas volumétricas. O terceiro
6796 bloque, «Análise da representación tridimensional», recolle os elementos da forma no espazo e a
6797 súa presenza no patrimonio artístico. Finalmente, o bloque chamado «Os proxectos de arte e

6798 deseño tridimensionais» ocúpase das metodoloxías proxectuais e os aspectos profesionais
6799 vinculados con este campo.

6800 Para unha mellor adquisición dos obxectivos da materia é necesario propoñer unhas situacións
6801 de aprendizaxe que lle permitan ao alumnado mellorar o desempeño das habilidades requiridas
6802 para o traballo coas formas volumétricas, considerando a incorporación de ferramentas dixitais
6803 cando resulte pertinente. No seu desenvolvemento, os bloques de contidos deben traballarse de
6804 forma conxunta, de maneira que os coñecementos, destrezas e actitudes se activen de maneira
6805 interrelacionada para responder a retos de progresiva complexidade.

6806 41.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Identificar os fundamentos compositivos da linguaxe tridimensional en obras de diferentes épocas e culturas analizando os seus aspectos formais e estruturais, así como os canons de proporción e elementos compositivos empregados, para aplicalos a producións volumétricas propias equilibradas e creativas.

- Educar a mirada é esencial para dotar o alumnado das destrezas necesarias para ver, descubrir e sentir a creación de obras artísticas volumétricas. A análise de obras de diferentes épocas e culturas apreciando as distintas técnicas, os materiais e os elementos compositivos empregados permite entender os principais elementos da linguaxe tridimensional. Ao comparar as obras en relevo e as obras exentas e diferenciar os aspectos decorativos dos estruturais, desenvólvense as habilidades necesarias para a identificación dos elementos da linguaxe tridimensional de producións volumétricas.
- A partir da análise de obras tridimensionais, o alumnado interiorizará a terminoloxía específica da materia, enriquecendo así a súa capacidade comunicativa e aprendendo a explicar as obras de maneira precisa. Así mesmo, a través do achegamento a das obras creadas en distintos contextos históricos ou culturais, recoñece o valor da diversidade do patrimonio, así como a riqueza creativa e estética inherente a ela. As experiencias artísticas contribuirán ao desenvolvemento da súa personalidade e ampliarán o seu repertorio de recursos, facilitando a aplicación das aprendizaxes adquiridas ás súas propias propostas volumétricas e a realización de pezas equilibradas e creativas.
- As novas tecnoloxías facilitan o acceso do alumnado a unha gran variedade de obras, por exemplo, a través das bibliotecas ou coleccións dixitais, de modo que poida analizar unha ampla gama de formas, estruturas, proporcións e elementos compositivos, así como de técnicas e materiais.
- Entre as obras analizadas, débese incorporar a perspectiva de xénero e a perspectiva intercultural para reflexionar sobre a conformación do canon artístico dominante e recoñecer a achega a esta disciplina de artistas mulleres e de artistas de culturas non occidentais, así como de creadoras e creadores galegos.

OBX2. Explorar as posibilidades plásticas e expresivas da linguaxe tridimensional partindo da análise de obxectos e obras de diferentes artistas nas que se estableza unha relación coherente entre a imaxe e o seu contido, para elaborar producións tridimensionais con diferentes funcións comunicativas e respectuosas da propiedade intelectual.

- Explorar as posibilidades plásticas e expresivas que se materializan en diversos obxectos e obras volumétricas constitúe unha actividade imprescindible para que o alumnado poida comprender as distintas funcións comunicativas da linguaxe tridimensional. Esta exploración pode partir da análise dos aspectos máis notables da configuración de obxectos cotiáns tridimensionais (os elementos formais, funcionais e estruturais), do estudo das diferenzas entre o estrutural e o accesorio e da identificación da relación entre forma e función, vinculando a súa función comunicativa e o seu nivel icónico. O acceso ás obras a través de diversas fontes bibliográficas e dixitais (sitios web, acceso dixital a museos etc.) fai posible que o alumnado poida ter á súa disposición unha gran variedade de obras significativas de diferentes artistas, tanto do pasado coma da actualidade.
- A análise de obxectos e obras permítelle ao alumnado adquirir os coñecementos necesarios para explorar as posibilidades plásticas e expresivas da linguaxe tridimensional a través de propostas alternativas á representación de obxectos e obras tridimensionais, obviando os aspectos estilísticos ou decorativos. Deste xeito, pode xerar, nun proceso de abstracción, obxectos volumétricos dotados de significado, atendendo á relación entre imaxe e contido, así como entre forma, estrutura e función comunicativa, con distintos niveis de iconicidade. A adquisición deste obxectivo contribúe, ademais, a que as alumnas e os alumnos desenvolvan a súa capacidade crítica e estética e descubran as calidades expresivas desta disciplina, adquirindo os coñecementos, destrezas e actitudes necesarios para a explicación e xustificación argumentada de obras propias e alleas.
- A inspiración en obras existentes ou a súa adaptación creativa son unha ocasión idónea para reflexionar sobre aspectos relacionados coa propiedade intelectual, tanto para aprender a protexer a creatividade propia coma para ser respectuosos coa creatividade allea.

OBX3. Realizar propostas de composicións tridimensionais, seleccionando as técnicas, as ferramentas e os materiais de produción máis adecuados, para resolver problemas de configuración espacial e apreciar as calidades expresivas da linguaxe tridimensional.

- Iniciarse no campo da creación de composicións tridimensionais proporcionándolle ao alumnado unha serie de coñecementos, destrezas e actitudes que lle permiten descubrir os materiais, as ferramentas e as técnicas propias da materia. Neste proceso de experimentación, o alumnado aprende a seleccionar e a utilizar as ferramentas e os materiais máis adecuados en función das características formais, funcionais, estéticas e expresivas da peza que se vaia realizar. Tamén a identificar, seleccionar e aplicar as técnicas de elaboración e reprodución en función dos obxectivos plásticos e comunicativos da obra para poder resolver os problemas de configuración espacial expostos. No proceso de selección, haberá de ter en conta a sostibilidade e o impacto ambiental das ferramentas e os materiais e deberá considerar as condicións de seguridade e hixiene para o seu correcto uso.
- A adquisición deste obxectivo permite que o alumnado desenvolva a creatividade asociada co pensamento diverxente, así como a súa autonomía e a súa capacidade de iniciativa. Na resolución de problemas volumétricos ha de considerarse, ademais, o erro como unha oportunidade de mellora e de aprendizaxe que lle axude a desenvolver a súa autoestima persoal e artística, así como a súa resiliencia. Isto permitiralle enfrontarse a futuros retos relacionados coa configuración espacial nos ámbitos tanto académico coma profesional.

OBX4. Elaborar proxectos individuais ou colectivos adecuando os materiais e os procedementos á finalidade estética e funcional dos obxectos que se pretenden crear e achegando solucións diversas e creativas aos retos expostos durante a execución, para valorar a metodoloxía proxectual como forma de desenvolver o pensamento diverxente na resolución creativa de problemas.

- A materia de Volume proporciona o contexto propicio para que o alumnado poida planificar e desenvolver proxectos sostibles e creativos, de forma tanto individual coma colaborativa, ofrecéndolle a oportunidade de tomar a iniciativa na ideación, no deseño e na proxección das súas propias propostas volumétricas. Os proxectos hanse de deseñar en función dos condicionantes e requirimentos expostos e achegando solucións diversas e creativas. A planificación das distintas fases, desde a ideación ata a elaboración final da obra, pódese realizar utilizando fontes dixitais e bibliográficas para recompilar e analizar a información que permita levar a cabo propostas creativas e viables. No proceso de planificación e desenvolvemento do proxecto, o alumnado ha de determinar os aspectos materiais, técnicos e construtivos dos produtos de deseño tridimensional en función das súas intencións expresivas, funcionais e comunicativas, ademais de interpretar e analizar a documentación gráfica técnica en función das súas características e debuxar a información gráfica necesaria para o desenvolvemento do produto, tendo en conta as súas características e parámetros técnicos e estéticos. Así mesmo, debe realizar bosquexos, maquetas ou modelos que permitan a visualización de obxectos tridimensionais utilizando diferentes técnicas e, por último, comprobar a viabilidade da súa execución.
- Para iso, será necesario que o alumnado organice e distribúa as tarefas e que asuma responsabilidades individuais orientadas a conseguir un obxectivo común, coordinándose co resto do equipo e respectando as realizacións e opinións dos demais. A identificación e a asunción de diversas tarefas e funcións na execución do proxecto favorecerán o descubrimento de oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional. Así, o alumnado poderá valorar a metodoloxía proxectual como unha forma de desenvolver o pensamento diverxente para a resolución creativa de problemas, así como identificar o traballo en equipo como fonte de riqueza creativa e favorecer o seu desenvolvemento persoal e a súa autoestima.

6807 41.3 Criterios de avaliación e contidos

6808 1º curso

Materia de Volume 1º curso	
Bloque 1. Técnicas e materiais de configuración	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Describir materiais, ferramentas e técnicas de creación tridimensional aplicando a terminoloxía específica da materia.	OBX1
▪ CA1.2. Resolver de forma creativa problemas de configuración espacial a través de composicións tridimensionais, seleccionando as técnicas, as ferramentas e os materiais de realización máis adecuados en función dos requisitos formais, funcionais, estéticos e expresivos.	OBX3
Contidos	
▪ Materiais e ferramentas de configuración tridimensional. Materiais sostibles, naturais, efémeros e innovadores. Características técnicas, comunicativas, funcionais e expresivas. Terminoloxía específica. ▪ Procedementos de configuración: técnicas aditivas (modelado, escaiola directa...), subtractivas (talla), construtivas (estruturas e instalacións) e de reprodución (moldeado e baleirado, sacado de puntos, pantógrafo, impresoras 3D).	

Bloque 2. Elementos de configuración formal e espacial	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA2.1. Estudar os aspectos máis notables de pezas volumétricas identificando as diferenzas entre o estrutural e o accesorio.	OBX2
CA2.2. Describir formas, estruturas, proporcións e elementos compositivos tridimensionais aplicando a terminoloxía específica da materia.	OBX1
CA2.3. Explicar os canons de proporción e os elementos compositivos de pezas tridimensionais de diferentes períodos artísticos dentro do seu contexto histórico diferenciando os aspectos decorativos dos estruturais.	OBX1
CA2.4. Elaborar producións volumétricas cunha función comunicativa concreta, atendendo á relación entre imaxe e contido, así como entre forma, estrutura e función comunicativa, con distintos niveis de iconicidade.	OBX2
Contidos	
- As formas tridimensionais e a súa linguaxe. Elementos estruturais da forma: liña, plano, aresta, vértice, superficie, volume, texturas (visuais e táctiles), concavidades, convexidades, baleiro, espazo, masa, escala, cor. - Composición espacial (campos de forza, equilibrio, dinamismo etc.) e relación entre forma, escala e proporción. - As estruturas tridimensionais: modularidade, repetición, gradación e ritmo no espazo. - Relación entre forma e estrutura. A forma externa como proxección ordenada de forzas internas. - Relacións entre os elementos (dirección, posición, espazo e gravidade). - Representación do movemento nos obxectos tridimensionais e na escultura. Elementos móbiles na obra tridimensional. - A luz como elemento xerador e modelador de formas e espazos. - Calidades emotivas e expresivas dos medios gráfico-plásticos en corpos volumétricos. - Tipoloxía de formas volumétricas adaptadas ao deseño de obxectos elementais de uso común como medio de estudo e de análise.	
Bloque 3. Análise da representación tridimensional	
Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Explicar as funcións comunicativas da linguaxe tridimensional en obras significativas de diferentes creadores, desde unha perspectiva intercultural, inclusiva e de xénero, xustificando, de maneira argumentada a relación establecida entre a forma e o contido.	OBX2
CA3.2. Describir as calidades expresivas da linguaxe tridimensional nas composicións tridimensionais propostas xustificando a selección das técnicas, as ferramentas e os materiais de realización máis adecuados.	OBX3
CA3.3. Analizar os aspectos máis notables da configuración de esculturas e obxectos cotiáns	OBX2

tridimensionais describindo a relación entre a súa función comunicativa, a súa usabilidade e o seu nivel icónico.	
▪ CA3.4. Analizar as diferentes fontes de difusión de obras volumétricas, apreciando o respecto á autoría e aos dereitos de propiedade intelectual.	OBX2

Contidos

- Escultura, obras de arte, artesanía e deseño tridimensional no patrimonio artístico e cultural universal e galego. Contexto histórico e principais características técnicas, formais, estéticas e comunicativas.
- Tipoloxías da escultura. Relevo e escultura exenta.
- A perspectiva de xénero e a perspectiva intercultural.
- Arte obxectual e conceptual. A instalación artística. Artes performativas.
- Graos de iconicidade nas representacións escultóricas. Hiperrealismo e efectos especiais, realismo, abstracción, síntese, estilización.
- As posibilidades plásticas e expresivas da linguaxe tridimensional e o seu uso creativo na ideación e realización de obra orixinal.
- Técnicas de transmisión de emocións, estudo do xesto, ideas, accións e situacións na produción e recepción de obras de arte volumétricas.
- O respecto da propiedade intelectual. Tradición, inspiración, plaxio, apropiación.
- Fontes bibliográficas e dixitais de acceso a obras volumétricas de diferentes épocas e culturas: sitios web, acceso dixital a museos, bibliotecas ou coleccións dixitais etc.

Bloque 4. Os proxectos de arte e deseño tridimensionais

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Planificar proxectos tridimensionais organizando correctamente as súas fases, distribuindo de forma razoada as tarefas, avaliando a súa viabilidade e sostibilidade e seleccionando as técnicas, as ferramentas e os materiais máis adecuados ás intencións expresivas, funcionais e comunicativas.	OBX4
▪ CA4.2. Participar activamente na realización de proxectos artísticos asumindo diferentes funcións, valorando e respectando as achegas e as experiencias dos demais e identificando as oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional que ofrece.	OBX4
▪ CA4.3. Realizar proxectos individuais ou colaborativos adecuando materiais e procedementos á finalidade estética e funcional dos obxectos que se pretenden crear e achegando solucións diversas e creativas aos retos expostos durante a execución.	OBX4
▪ CA4.4. Avaliar e presentar os resultados de proxectos tridimensionais analizando a relación entre os obxectivos expostos e o produto final obtido e explicando as posibles diferenzas entre eles.	OBX4

Contidos

- Principios e fundamentos do deseño tridimensional.
- Metodoloxía proxectual aplicada ao deseño de formas e estruturas tridimensionais. Xeración e selección de

propostas. Planificación, xestión e avaliación de proxectos. Difusión de resultados.

- Proxectos de producións artísticas volumétricas: secuenciación, fases e traballo en equipo.
- Estratexias de traballo en equipo. Distribución de tarefas e liderado compartido. Resolución de conflitos.
- Pezas volumétricas sinxelas en función do tipo de produto proposto. Deseño sostible e inclusivo. Sostibilidade e impacto dos proxectos artísticos.
- Oportunidades de desenvolvemento persoal, social, académico e profesional vinculadas coa materia.
- A propiedade intelectual: a protección da creatividade persoal.

6809 41.4 Orientacións pedagóxicas

6810 A intervención educativa na materia de Volume desenvolverá o seu currículo e tratará de
6811 asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado o logro dos
6812 obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha adecuada adquisición das
6813 competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

6814 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
6815 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
6816 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
6817 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
6818 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
6819 nivel de desempeño.

6820 **Relación entre os obxectivos da materia de Volume e as competencias clave a través dos**
6821 **descritores operativos establecidos no anexo I**

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1	3		1	4	1		1-2
OBX2	1	3		1	4	1		1-2
OBX3					5	4		3.1-3.2-4.1
OBX4	3	1	3	3	3.1-3.2		3	3.1-4.1-4.2

6822 Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe

- 6823 – O uso de estratexias que axuden á comprensión, expresión e comunicación en diferentes
6824 formatos plásticos, visuais e audiovisuais, así como ao correcto e seguro uso das tecnoloxías
6825 de información e comunicación.

- 6826 – A realización de proxectos significativos para o alumnado emparellando a percepción e a
6827 imaxinación cos coñecementos prácticos e técnicos que lle axuden a orientarse académica e
6828 profesionalmente e a desenvolver un espírito emprendedor.
- 6829 – A énfase en impulsar a capacidade creadora do alumnado en canto á produción tridimensional
6830 apoiando solucións propias, diverxentes e afastadas de convencionalismos.
- 6831 – O traballo en proxectos creativos tridimensionais que xunten todos os bloques de contidos de
6832 forma conxunta, de maneira que os coñecementos, destrezas e actitudes se activen de
6833 maneira interrelacionada para responder a retos de progresiva complexidade.
- 6834 – O uso de métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do alumnado que
6835 favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e que reforcen a autoestima crítica, a
6836 autonomía, a reflexión e a responsabilidade.
- 6837 – A atención individualizada do alumnado adaptando as propostas creativas á súa diversidade,
6838 tentando previr e detectar dificultades de aprendizaxe e poñendo en marcha mecanismos de
6839 reforzo tan pronto como se produzan.
- 6840 – A resolución colaborativa de problemas facendo énfase na prevención e resolución de conflitos,
6841 na inclusión e na igualdade de xénero.
- 6842 – O uso de estratexias para traballar transversalmente o fomento do desenvolvemento sostible e
6843 o coidado do medio ambiente, a través do estudo dos materiais e do impacto das creacións
6844 volumétricas na contorna.
- 6845 – A realización de proxectos creativos nos que se traballe transversalmente a comprensión
6846 lectora, a expresión oral e escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital e o
6847 fomento da creatividade, do espírito científico e do emprendemento.

6848 42 Xeografía

6849 42.1 Introducción

6850 A xeografía explora as complexas interaccións e interdependencias entre as persoas e o
6851 territorio, contribuíndo ao descubrimento do espazo no que viven, desde a referencia da contorna
6852 local a un contexto global, servindo tamén de guía para comprender unha realidade ecosocial en
6853 constante transformación e atopar o noso lugar no mundo, recoñecendo límites e buscando
6854 oportunidades ante os retos do século XXI.

6855 O espazo xeográfico é o obxecto de estudo da xeografía, cuxa finalidade é a comprensión e
6856 explicación holística dos procesos naturais e humanos que van modelando ese territorio ao longo
6857 do tempo. Como seres con conciencia espazo-temporal, as persoas precisan desa interpretación
6858 da realidade que as rodea, máis alá da percepción persoal e colectiva do territorio e do momento
6859 e estrutura social nos que se desenvolven as experiencias vitais. Nesta materia de bacharelato, a
6860 escala de análise xeográfica céntrase en España, con especial atención ao territorio galego, aínda
6861 que dentro dunha perspectiva europea e global, necesaria para coñecer e valorar criticamente as
6862 realidades do mundo contemporáneo.

6863 A comprensión desas realidades próximas e globais é esencial para a construción da
6864 personalidade e identidade do alumnado, así como para comprender e respectar as identidades
6865 alleas. Ademais, debe constituír a base para exercer unha cidadanía crítica, desde os valores
6866 democráticos, o respecto polos dereitos fundamentais e o exercicio da responsabilidade cívica á
6867 hora de construír unha sociedade xusta e equitativa en sintonía cos Obxectivos de
6868 Desenvolvemento Sostible.

6869 A xeografía, pola súa natureza práctica, permítelle ao alumnado desenvolverse no uso
6870 responsable das tecnoloxías da información e a comunicación grazas ás funcionalidades das
6871 tecnoloxías da información xeográfica (TIX). As TIX, ademais de constituír un recurso básico para
6872 desenvolver investigacións individuais e en equipo, permiten formular o tratamento
6873 interdisciplinario do territorio e, como ferramenta de diagnóstico, presentar e comunicar
6874 eficientemente conclusións e propostas de mellora da contorna social do alumnado desde a súa
6875 análise crítica, fomentando a súa madurez e participación cívica. A aplicabilidade da materia de
6876 Xeografía convértea nunha disciplina clave da sociedade do coñecemento e do emprendemento
6877 social.

6878 Nun contexto de constantes e profundas transformacións no global e no local, a materia de
6879 Xeografía debe achegar unha visión integral do medio natural e da sociedade de España, tratando
6880 de espertar a curiosidade innata a toda persoa e lograr o gozo dos coñecementos xeográficos.

6881 Con tal fin, os obxectivos fundaméntanse nunha aprendizaxe baseada na investigación dos
6882 fenómenos naturais e humanos que se desenvolven no territorio. Estes fenómenos afectan á vida
6883 cotiá das sociedades actuais e representan, algúns deles, retos clave para afrontar o futuro, igual
6884 que, en ocasións, tamén constituíron desafíos no pasado. As respostas a estes retos ecosociais
6885 desde o pensamento xeográfico requiren da aplicación de saberes baseados no rigor científico, a
6886 mobilización de estratexias e o compromiso ético coa sostibilidade e a solidariedade na resolución
6887 de problemas.

6888 Por todo iso, o estudo da xeografía de España debe contribuír ao desenvolvemento persoal e á
6889 madurez do alumnado, conformando a súa identidade e fortalecendo a súa empatía ao asumir que
6890 vivimos nunha sociedade diversa e con desequilibrios sociais e territoriais que precisa dun
6891 desenvolvemento sostible. Como persoas formadas e comprometidas coa contorna na que viven,
6892 o alumnado debe aplicar as aprendizaxes adquiridas para emprender accións individuais e
6893 colectivas que materialicen a súa capacidade de transformalo desde criterios éticos baseados nos
6894 valores que compartimos.

6895 A materia de Xeografía contribúe a alcanzar os obxectivos xerais da etapa de bacharelato e a
6896 adquisición das competencias clave, e permite o desenvolvemento do pensamento xeográfico do
6897 alumnado iniciado na etapa anterior coa materia de Xeografía e Historia. Ademais, promóvese o
6898 seu desenvolvemento en contextos interdisciplinarios e noutros próximos ás experiencias
6899 persoais, que deben aproveitarse para enriquecer a contorna de aprendizaxe do alumnado, tanto
6900 de maneira individual como grupal, conectando cos seus intereses e atendendo a necesidades
6901 específicas.

6902 Os criterios de avaliación, derivados dos obxectivos da materia e asociados aos contidos
6903 propostos, fomentan a participación activa do alumnado no seu propio proceso de aprendizaxe, a
6904 investigación aplicada, tanto individualmente como en equipo, a elaboración de creacións propias,
6905 contextualizadas e relevantes, e a comunicación eficiente en público. Todo iso desde a valoración
6906 crítica e ética do proceso de aprendizaxe e o compromiso coa transformación da súa contorna
6907 vital, desde o respecto aos dereitos humanos e ao principio de sostibilidade.

6908 Os criterios de avaliación e os contidos estrutúranse en catro bloques que deben tratarse
6909 desde as súas tres dimensións de coñecementos, destrezas e actitudes e valores. As
6910 transferencias entre estas tres dimensións e a imbricación dos catro bloques son primordiais para
6911 enfocar a materia dun modo práctico e fomentar o tratamento transversal destes.

6912 O bloque «España, Europa e a globalización» agrupa os contidos necesarios para asumir a
6913 especificidade e diversidade de España e a súa situación nos contextos mundial e europeo, e
6914 valorar a importancia da súa pertenza á Unión Europea. O bloque «A sostibilidade do medio físico

de España» propón contidos que poñen en valor a diversidade do relevo, do clima, da vexetación, dos chans e da hidrografía de España. Finalmente, os dous últimos bloques, «España: a ordenación do territorio no enfoque ecosocial» e «España: a ordenación do territorio no enfoque económico», integran contidos sobre a análise xeográfica dos aproveitamentos dos recursos naturais, tratando as actividades económicas e a poboación como o principal factor transformador do territorio, profundando nas causas e consecuencias destes procesos e comparando os desequilibrios territoriais resultantes, introducindo a perspectiva da sostibilidade e valorando o impacto das políticas comunitarias. É esencial subliñar o tratamento integrador que a xeografía lles dá aos fenómenos espaciais, lembrando que a síntese é un obxectivo irrenunciable do pensamento xeográfico, ao que deben contribuír o enfoque interdisciplinario e a dobre dimensión ecosocial.

A materia de Xeografía é aberta e flexible para que, tomando como eixe vertebrador os obxectivos e os contidos da materia, o profesorado poida adaptar as súas situacións de aprendizaxe a contextos de todo tipo, convertendo as posibles respostas aos retos ecosociais de España e do mundo nun incentivo para a aprendizaxe activa do alumnado, para o desenvolvemento do pensamento xeográfico e para a valoración da xeografía como saber aplicado. En definitiva, para promover a capacidade transformadora de todo saber desde a responsabilidade cívica baseada na autonomía persoal e o respecto ás persoas e ao medio ambiente no contexto actual de cambios e incertezas.

42.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Recoñecer os retos ecosociais actuais e futuros de España debatendo desde a perspectiva xeográfica sobre as mensaxes recibidas a través de canles oficiais e extraoficiais, formais e informais, e desenvolvendo o pensamento crítico, para transformar padróns de consumo insostibles e adoptar estilos de vida saudables.

- O recoñecemento por parte do alumnado dos problemas ecosociais aos que se enfronta a sociedade española supón saber identificalos e tomar conciencia da responsabilidade individual e colectiva ante desafíos como a emerxencia climática, o reto demográfico ou a xestión de recursos limitados. Son situacións de ecodependencia que afectan o medio natural e aos grupos humanos e que en ocasións seguen procesos a escala global. Unha cidadanía informada debe manter debates nos que se sometan a xuízo crítico as mensaxes que se reciban desde medios oficiais ou informais, previndo a difusión daquelas que sexan informacións falsas ou nas que se detecte a manipulación interesada.
- Os argumentos que se esgrimen en calquera debate público ou privado deberían construírse desde a fundamentación científica que achega o pensamento xeográfico, rexeitando calquera opinión non avalada por datos fiables, accesibles e contrastados. O desenvolvemento do pensamento espacial crítico constitúe o maior activo para unha cidadanía formada e informada que reúna as condicións necesarias para sopesar respostas éticas ante os retos actuais e futuros, anticipándose a consecuencias non desexadas. Así mesmo, o alumnado debería chegar a

reflexionar con rigor sobre a súa capacidade de adaptación a novas situacións, e sobre a transformación de padróns de consumo insostibles e para adoptar hábitos de vida saudables en beneficio propio e do ben común, e en consonancia cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible.

OBX2. Comprender a complexidade do espazo xeográfico, mediante a interpretación de fontes de información visuais, para apreciar a riqueza das paisaxes naturais e humanizadas e valorar a sostibilidade como principio das relacións entre os ecosistemas naturais e a acción humana.

- A comprensión do espazo xeográfico implica asumir a súa complexidade como sistema no que se combinan elementos abióticos, bióticos e a acción humana. A teoría xeral de sistemas achega os conceptos necesarios para entender a imbricación deses compoñentes e as súas relacións. Todo sistema está integrado por subsistemas que, unha vez desagregados, facilitan unha análise pormenorizada das súas características, o que leva a resolver o problema da escala de análise. Desde o local ao global, esta escala permite delimitar o campo ou parcela de estudo.
- A interpretación de imaxes axuda a espertar a curiosidade do alumnado por territorios descoñecidos e a redescubrir lugares familiares, xerando creativamente os seus propios recursos visuais, incluídos esbozos e bosquejos. Como complemento á observación de paisaxes, que tamén pode ser directa sobre o terreo, a cartografía e os gráficos son valiosas fontes de información visual. Educar a mirada xeográfica supón tamén desenvolver o aprecio polo rico patrimonio paisaxístico que atesoura España. A sostibilidade debe incorporarse como criterio para xulgar criticamente a relación entre medio natural e acción antrópica e promover o equilibrio entre ambos.

OBX3. Analizar a diversidade natural de España e a súa singularidade xeográfica dentro de Europa, a través da comparación de características comúns e específicas do relevo, o clima, a hidrografía e a biodiversidade, para reflexionar sobre a percepción persoal do espazo.

- A análise da diversidade natural de España adquire sentido ao examinar a gran variedade de ecosistemas terrestres e acuáticos existentes e que teñen o seu reflexo na rede de espazos naturais protexidos. A súa singularidade a escala europea confírelle un lugar destacado dentro da Rede Natura 2000. Tal biodiversidade explícase pola interacción particular en cada área dos factores físicos que lles afectan á Península Ibérica, aos arquipélagos de Baleares e de Canarias e ao resto dos territorios.
- Desde o rigor que impón o método comparativo, baseado na procura de analoxías e diferenzas, toda análise xeográfica debe partir de datos e cálculos fiables que poidan ser contrastados á hora de describir as características e a distribución de unidades xeomorfolóxicas, climáticas, vexetais e hídricas. Tradicionalmente, o medio natural serviu para construír a percepción que cada persoa ten do territorio e da súa existencia, condicionando vínculos e sentimentos de pertenza a un ou varios lugares. Nunha sociedade predominantemente urbana de pasado rural recente, a reflexión sobre os conflitos nos usos do territorio, así como a identidade individual e colectiva debe construírse desde o respecto aos demais e a aceptación de identidades múltiples.

OBX4. Aplicar as tecnoloxías da información xeográfica (TIX), métodos e técnicas propios ou de ciencias afíns, localizando fenómenos naturais e humanos, e argumentando con rigor os seus límites ou categorías, para resolver eficientemente o problema da escala en calquera análise ou proposta de actuación.

- A aplicación eficiente dos métodos propios da xeografía e de calquera ciencia afín implica o seu uso práctico para observar, representar e explicar os fenómenos físicos e humanos que se desenvolven no territorio. Polas súas características integradoras e o seu potencial visual como fonte de información e recurso creativo, as tecnoloxías da

información xeográfica (TIX) deben adoptar unha posición preferente como ferramenta manexada competentemente polo alumnado.

- A distribución e localización de fenómenos físicos e humanos de todo tipo e a diferentes escalas, así como a súa evolución no tempo, son principios básicos da xeografía sobre os que se articula o pensamento espacial. As TIX deben desenvolver o seu potencial para logralo, mediante o uso de mapas interactivos e recursos que faciliten argumentos para xustificar a extensión de cada fenómeno. É dicir, delimitando rexións, categorías ou tipoloxías, e reflexionando sobre o problema dos límites e das áreas de transición. Ante fenómenos naturais e humanos complexos e en continua transformación, a iniciativa para achegar solucións creativas a problemas reais desde o coñecemento rigoroso é parte esencial do compromiso cívico.

OBX5. Asumir a globalización como contexto que enmarca a evolución dos sistemas económicos e os comportamentos sociais recentes, investigando as súas relacións de causa e efecto e creando produtos propios que demostren a interconexión e a interdependencia a todas as escalas, para promover o respecto á dignidade humana e ao medio ambiente como base dunha cidadanía global.

- Ao entender que o fenómeno da globalización é determinante nas complexas relacións existentes entre os países e os seus sistemas económicos, pódese poñer no seu contexto a evolución recente das actividades económicas en España e na Unión Europea en todos os seus sectores. Igualmente, producíronse transformacións socioculturais de grande impacto sobre a distribución espacial da poboación e os comportamentos demográficos.
- A investigación dos factores causantes destas transformacións e das súas consecuencias sobre o territorio e a sociedade abre un rico campo de indagación destas ecodependencias. As relacións de interdependencia e interconexión poden demostrarse de forma indutiva, especialmente mediante o estudo de casos ou situacións-problema próximas e relevantes para o alumnado. Por exemplo, a orixe de bens ou servizos producidos e consumidos fóra e dentro de España, ou as consecuencias da asimilación de ideas, comportamentos e estilos de vida alleos a prácticas tradicionais. Ao chegar á análise dos efectos positivos e negativos da globalización, o respecto á dignidade humana debe primar como valor ético para o exercicio dunha cidadanía global e comprometida tamén co medio ambiente.

OBX6. Explicar de forma crítica os desequilibrios territoriais de España e da súa estrutura sociolaboral e demográfica, recoñecendo os procesos e as decisións que contribuíron ás desigualdades presentes, para reforzar a conciencia de solidariedade e o compromiso cos mecanismos de cooperación e cohesión españois e europeos.

- A explicación crítica dos desequilibrios socioeconómicos e demográficos de España parte dun diagnóstico rigoroso da desigual repartición dos recursos naturais e humanos no ámbito nacional e autonómico. Require entender as disparidades no tecido produtivo por tamaño relativo, grao de especialización, capitalización ou innovación, así como coñecer a repartición espacial da poboación e a súa composición por sexo, idade e pola diferente estrutura sociolaboral existente, prestando atención ao reto demográfico que supoñen o envellecemento da poboación, os movementos migratorios, o despoboamento rural e as aglomeracións urbanas.
- O recoñecemento dos factores de localización de cada actividade produtiva, incluídas as decisións políticas e empresariais, e das causas dos procesos socioeconómicos recentes e das tendencias actuais e futuras, argumentase coas razóns obxectivas da actual desigual distribución da riqueza, da poboación e do acceso a certos servizos públicos e privados. A finalidade é consolidar no alumnado a solidariedade e a cooperación como valores constitucionais e europeístas para lograr a cohesión a través das políticas redistributivas de ordenación do territorio

e de desenvolvemento rexional.

OBX7. Mobilizar coñecementos previos, novos e doutros campos do saber ao abordar situacións do pasado, do presente ou do futuro, reorientando eficazmente decisións e estratexias de traballo individual ou en equipo, para achegar solucións innovadoras a contextos en transformación e fomentar a aprendizaxe permanente.

- A reflexión sobre a propia aprendizaxe é clave como obxectivo metacognitivo. Lograr este coñecemento das posibilidades e limitacións propias debe servir para construír a autoestima necesaria coa que implicarse e ser protagonista na resolución de retos ecosociais reais e próximos e, polo tanto, incorporarse á vida activa e exercer funcións sociais. A planificación é un proceso fundamental que implica mobilizar coñecementos previos, novos e doutros ámbitos. Tamén supón poñer en acción ferramentas como cuestionarse situacións, formular hipóteses, recoller datos, organizar sistematicamente a información recollida, tratala, contrastala con outras evidencias e extraer conclusións xustificadas.
- Moitas destas estratexias deben ser negociadas con outras persoas ao traballar en equipo mediante técnicas de discusión e deliberación para revisar e xerar produtos consensuados. O fin destes saberes e a achega do pensamento xeográfico é desenvolver a autoaprendizaxe permanente e o compromiso cívico activo, tanto á hora de prever e avaliar consecuencias, como á de priorizar accións a problemas relevantes ou formular respostas innovadoras.

6935 42.3 Criterios de avaliación e contidos

6936 2º curso

Materia de Xeografía 2º curso	
BC1. España, Europa e a globalización	
Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA1.1. Empregar a escala apropiada para localizar ou representar con apoio das TIC, calquera fenómeno físico ou humano xustificando os métodos e datos elixidos e a delimitación de rexións ou categorías de análises, así como de áreas de transición.	OBX4
▪ CA1.2. Crear produtos propios individuais ou en grupo con fins explicativos, comunicando diagnósticos, propoñendo hipóteses ou conclusións e aplicando eficientemente as TIC.	OBX4
▪ CA1.3. Valorar a dignidade humana analizando criticamente as consecuencias das nosas accións sobre as condicións laborais e de vida, tanto en España como noutros países, investigando o sistema de relacións económicas globalizadas e os sectores económicos, e expondo solucións razoables.	OBX5
▪ CA1.4. Expresar a necesidade de preservar o medio ambiente, indagando sobre os impactos dos modos de produción, distribución e consumo a escala local e global, e propoñendo actuacións de mellora.	OBX5
Contidos	

- España: localización e situación xeográfica no mundo a través de mapas de relevo, bioclimáticos e políticos. Posición relativa de España no mundo en diferentes indicadores socioeconómicos. A situación periférica de Galicia. Xeoposicionamento e dispositivos móbiles.
- España no mundo. España ante a globalización: ameazas e oportunidades. Contexto xeopolítico mundial e participación en organismos internacionais. Cooperación internacional e misións no exterior. Diagnóstico dos compromisos cos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible. Galicia no contexto mundial.
- España en Europa: localización de países e aspectos naturais. A Unión Europea na actualidade: a súa influencia en situacións cotiás. Análise de desequilibrios territoriais e políticas de cohesión a través do uso de mapas e de indicadores socioeconómicos. A posición de Galicia no contexto europeo.
- Organización administrativa de España. O estudo dos desequilibrios territoriais nacionais e autonómicos. Utilidade do Atlas Nacional de España e dos indicadores socioeconómicos oficiais. Xestión e ordenación do territorio: o debate sobre as políticas de cohesión e desenvolvemento rexional. Ordenación territorial en Galicia. Situación actual e proxeccións do estado do benestar.

BC2. A sostibilidade do medio físico de España

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Extraer información de paisaxes naturais e humanizadas analizando fontes visuais, distinguindo elementos xeográficos e interpretando a influencia e interrelacións de factores físicos e humanos.	OBX2
▪ CA2.2. Reflexionar sobre a percepción do espazo xeográfico localizando e recoñecendo en mapas rexións xeomorfolóxicas e bioclimáticas con características comúns e específicas, destacando a súa achega á sostibilidade do medio.	OBX3
▪ CA2.3. Identificar a diversidade e singularidade de paisaxes naturais comparando a súa distribución, características e contrastes no ámbito autonómico, realizando o territorio de Galicia, de España e de Europa, así como formas humanas de relación con esas contornas.	OBX3
▪ CA2.4. Reelaborar saberes sobre fenómenos naturais e humanos relevantes a diferentes escalas e en novos contextos, aplicando o pensamento xeográfico, mobilizando e revisando criticamente coñecementos previos e novos, diagnosticando problemas e oportunidades, e razoando sobre posibles previsións e solucións.	OBX7

Contidos

- Factores físicos e diversidade de paisaxes e ecosistemas. Análise dos condicionantes xeomorfolóxicos, bioclimáticos, edáficos, hídricos e relativos ás actividades humanas e prevención dos riscos asociados para as persoas.
- Diversidade climática de Galicia e España. Análises comparativas de distribución e representación de climas. Emerxencia climática: cambios nos padróns termopluviométricos; causas, consecuencias e medidas de mitigación e adaptación. Estratexias de interpretación do tempo e alertas meteorolóxicas; webs e aplicacións móbiles.
- Biodiversidade, chans e rede hídrica. Características por rexións naturais. Impacto das actividades humanas e efectos sobre estas: perda de biodiversidade, de chans e xestión da auga. Interpretación de imaxes, cartografía e

datos. Riscos xerados polas persoas.

- Políticas ambientais en Galicia, en España e na Unión Europea: uso de ferramentas de diagnóstico. A rede de espazos naturais protexidos e a Rede Natura 2000. O debate sobre os cambios do modelo de desenvolvemento: o principio de sostibilidade.

BC3. España: a ordenación do territorio no enfoque ecosocial

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA3.1. Cuestionar modos de vida insostibles mediante a análise xeográfica de todo tipo de fontes de información que traten os retos ecosociais presentes e futuros, e desde argumentos fundados na relevancia e a necesidade das accións para afrontalos.	OBX1
CA3.2. Debater sobre os retos naturais e sociais de España de forma comprometida e respectuosa con opinións alleas, utilizando estratexias orais con apoio dixital de gráficos, imaxes e cartografía, e manexando datos rigorosos.	OBX1
CA3.3. Valorar todo impacto da acción antrópica desde o principio de sostibilidade, recoñecendo a complexidade sistémica do medio natural e das propias actividades humanas.	OBX2
CA3.4. Xustificar a necesidade dos mecanismos de compensación das desigualdades individuais e territoriais identificando os procesos pasados e recentes, así como as súas causas e consecuencias sociolaborais e demográficas.	OBX6
CA3.5. Argumentar a orixe dos desequilibrios socioeconómicos de España e Europa analizando os factores de localización das actividades económicas e da poboación nunha sociedade terciarizada.	OBX6

Contidos

- A poboación española: análise da súa estrutura e desequilibrios. Interpretación causal de datos, gráficos e mapas: tendencias pasadas, presentes e proxeccións. Vantaxes e inconvenientes dos movementos migratorios; o respecto pola diversidade étnica cultural. O reto demográfico: envellecemento e despoboamento rural.
- Os espazos urbanos en España: as grandes concentracións urbanas nun contexto europeo e mundial. Funcións da cidade e relacións de interdependencia co territorio. Estrutura urbana a través dos planos: repercusións sobre as formas de vida e os impactos ambientais. A especificidade de Galicia: o papel das vilas. Modelos de cidades sostibles. O uso do espazo público. A mobilidade segura, saudable e sostible.

BC4. España: a ordenación do territorio no enfoque económico

Criterios de avaliación	Obxectivos
CA4.1. Valorar todo impacto da acción antrópica desde o principio de sostibilidade recoñecendo a complexidade sistémica do medio natural e das propias actividades humanas.	OBX2
CA4.2. Xustificar a necesidade dos mecanismos de compensación das desigualdades individuais e territoriais identificando os procesos pasados e recentes, así como as súas causas e consecuencias sociolaborais en relación cos procesos produtivos.	OBX6

CA4.3. Argumentar a orixe dos desequilibrios socioeconómicos de España e Europa analizando os factores de localización das actividades económicas e da poboación nunha sociedade terciarizada, e propoñendo solucións desde un punto de vista sostible.	OBX6
Contidos	
- Sector primario. Os espazos rurais. Identificación das paisaxes agrarias. Transformacións das actividades agropecuarias: prácticas sostibles e insostibles. O valor socioambiental e económico dos produtos agroalimentarios e forestais de proximidade: indagación de pegadas ecolóxicas e da estrutura sociolaboral. O exemplo galego. Influencia da actual política agraria común no desenvolvemento rural e na sostibilidade. Estudo de casos: etiquetaxes diferenciadas, ecolóxico etc. - Os recursos mariños e a transformación do litoral: pesca, acuicultura e outros aproveitamentos. Sostibilidade e política pesqueira común. O caso galego. Estudo de casos: marisqueo, pesca de baixura e altura, acuicultura, sobreexplotación de caladoiros etc. - Sector secundario. Os espazos industriais. Transformacións nas actividades industriais e as paisaxes: materias primas e fontes de enerxía. Avaliación de pegadas ecolóxicas; dependencia e transición enerxéticas; estrutura do tecido industrial, sociolaboral e de emprego indirecto. Impacto da deslocalización sobre sectores da industria española. Estudo de casos: construción, automobilístico, agroalimentario etc. e factores de localización. Espazos industriais e tendencias en Galicia. O debate sobre a influencia das políticas da Unión Europea e a globalización. - Sector terciario. Os espazos terciarizados. O modelo de economía circular e os servizos: relacións entre produción, distribución e venda. Análise crítica de pegadas ecolóxicas, estrutura sociolaboral, responsabilidade social corporativa e dos consumidores. Estudo de casos: competitividade e desequilibrios en transporte, comercio, turismo, servizos esenciais etc. e factores de localización. Modelos insostibles de servizos e alternativas. Modelos de ocupación dominante en Galicia. - A economía dixital: impacto da «economía colaborativa» e novos modelos de negocio no contexto global e da Unión Europea.	

6937 42.4 Orientacións pedagóxicas

6938 A intervención educativa na materia de Xeografía desenvolverá ou seu currículo e tratará de
6939 asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao alumnado ou logro dos
6940 obxectivos da materia e, en combinación co resto de materias, unha adecuada adquisición das
6941 competencias clave e ou logro dos obxectivos da etapa.

6942 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
6943 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
6944 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe, que se presentan nos
6945 apartados seguintes, e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
6946 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
6947 nivel de desempeño.

6948 Relación entre os obxectivos da materia de Xeografía e as competencias clave a través dos
6949 descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-3		5	4	2-4	1-4	1	
OBX2			4-5	1		1-4	1	1-2
OBX3			1-4		3.1	1-3		1
OBX4	1		1-2	1-2-5		3	1-3	
OBX5	5		1-5	4	3.1	2-3-4	1	4.1
OBX6			4		1.2-3.1	1-2-3	1-2	3.2
OBX7	5		1		1.1-1.2-3.2-5	3	1-3	

6950 Liñas de actuación non proceso de ensino e aprendizaxe

- 6951 – O uso dunha metodoloxía propia para que o profesorado, tomando como eixe vertebrador os
6952 criterios de avaliación e os contidos, poidan adaptar as súas situacións de aprendizaxe a
6953 contextos de todo tipo, convertendo as posibles respostas aos retos ecosociais de Galicia, de
6954 España e do mundo nun incentivo para a aprendizaxe activa do alumnado, para o
6955 desenvolvemento do pensamento xeográfico e para a valoración da xeografía como saber
6956 aplicado.
- 6957 – O emprego de métodos cuantitativos de carácter serial, gráfico e estatístico que lle proporcione
6958 ao alumnado información de diferentes fontes que permitan elaborar un discurso que fomente a
6959 igualdade e a sostibilidade, requisitos que caracterizan as ciencias sociais.
- 6960 – O uso de estratexias nas que o alumnado exercite tanto procesos instrumentais como actitudes
6961 para promover a capacidade transformadora de todo saber desde a responsabilidade cívica,
6962 baseada na autonomía persoal e o respecto ás persoas e ao medio natural no contexto actual
6963 de cambios e incertezas.
- 6964 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
6965 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
6966 equipo.
- 6967 – A realización de proxectos significativos para o alumnado e a resolución colaborativa de
6968 problemas, reforzando a autoestima, a autonomía, a reflexión e a responsabilidade, e

- 6969 estimulando a participación en debates sobre temas relevantes para a comprensión crítica da
6970 realidade.
- 6971 – O desenvolvemento no alumnado de fundamentos propios a través dun enfoque
6972 interdisciplinario, aproveitando o carácter globalizador e integrador da materia coa presentación
6973 da información en diferentes linguaxes que inclúan aspectos tanto visuais como verbais.
- 6974 – Analizar problemas sociais e ambientais relevantes, que faciliten assimilar os conceptos teóricos
6975 por parte do alumnado e que lle permita unha comprensión xusta e igualitaria do mundo no que
6976 vive.
- 6977 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
6978 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
6979 como se detecten estas dificultades.
- 6980 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
6981 escritura, a comunicación audiovisual, a competencia dixital, o fomento da creatividade, do
6982 espírito científico e do emprendemento.
- 6983 – Fomento do traballo grupal, fomentando a participación en debates sobre temas relevantes
6984 para a comprensión crítica da realidade xeográfica.
- 6985 – Saídas didácticas e elaboración de traballos de campo como medio de achegamento directo á
6986 realidade xeográfica.
- 6987 – Impulsar o uso das TIC como instrumento para traballar a análise espacial, aproveitando en
6988 particular a potencialidade dos dispositivos móbiles, webs e un uso crítico das diversas fontes;
6989 xestión de datos estatísticos; cartografía e fotointerpretación.

6990 **43 Xeoloxía e Ciencias Ambientais**

6991 **43.1 Introducción**

6992 Xeoloxía e Ciencias Ambientais de 2º de bacharelato é unha materia de modalidade do
6993 bacharelato de ciencias e tecnoloxía que o alumnado poderá elixir para ampliar os coñecementos
6994 e destrezas relacionados coas disciplinas científicas do mesmo nome. Contribúe ao
6995 desenvolvemento das oito competencias clave e de varios dos obxectivos da etapa, tal e como se
6996 explica a continuación.

6997 De forma directa, pola súa natureza científica, contribúe a traballar a competencia matemática
6998 e a competencia en ciencia, tecnoloxía e enxeñería (STEM).

6999 Así mesmo, permite afianzar os hábitos de lectura, estudo e disciplina e de mellorar a
7000 expresión oral e escrita a través de informes e exposicións de proxectos científicos (competencia
7001 en comunicación lingüística). Ademais, dado que as publicacións científicas máis relevantes están
7002 noutras linguas diferentes á materna, esta materia ofrécelle ao alumnado a oportunidade de
7003 mellorar as destrezas comunicativas noutras lingua e desenvolver así a competencia plurilingüe.

7004 Do mesmo xeito, coa materia Xeoloxía e Ciencias Ambientais promóvese a análise de traballos
7005 científicos para responder a cuestións relacionadas coas ciencias xeolóxicas, o que contribúe ao
7006 desenvolvemento da competencia persoal e social e a de aprender a aprender.

7007 Esta materia tamén busca concienciar, a través da evidencia científica, sobre a importancia
7008 crucial da adopción dun modelo de desenvolvemento sostible como forma de compromiso cidadán
7009 polo ben común (competencia cidadá). Coa materia de Xeoloxía e Ciencias Ambientais
7010 promoveranse os estilos de vida sostibles cun enfoque centrado nas aplicacións cotiás dos
7011 recursos da xeosfera e da biosfera e a importancia da súa explotación e consumo responsables.
7012 Ademais, fomentárase a participación do alumnado en iniciativas locais relacionadas coa
7013 sostibilidade, co que se lle proporciona a oportunidade de desenvolver o espírito emprendedor
7014 (competencia emprendedora), así como as destrezas para aprender de forma independente
7015 (competencia persoal e social e a de aprender a aprender).

7016 Recoméndase traballar a materia de Xeoloxía e Ciencias Ambientais cun enfoque
7017 interdisciplinar e fomentando a observación, a curiosidade, o traballo de campo e a colaboración,
7018 o que require unha actitude respectuosa e tolerante cara á diversidade cultural ou de puntos de
7019 vista (competencia en conciencia e expresión culturais).

7020 Así mesmo, promoverase que a colaboración, a comunicación ou a procura de información
7021 científica se realice utilizando recursos variados, incluídas as tecnoloxías dixitais, o que permitirá o

7022 desenvolvemento das destrezas para o seu uso eficiente, responsable e ético (competencia
7023 dixital).

7024 Dentro de Xeoloxía e Ciencias Ambientais defínense seis obxectivos que orientan as directrices
7025 principais da materia e que poden resumirse en: interpretación, transmisión, procura e utilización
7026 de fontes de información científicas; análise crítica de resultados científicos; formulación e
7027 resolución de problemas e análise de elementos, fenómenos e riscos xeolóxicos. Estes seis
7028 obxectivos son a concreción dos descritores operativos para bacharelato das oito competencias
7029 clave que constitúen o eixe vertebrador do currículo e, polo tanto, contribúen ao desenvolvemento
7030 destas.

7031 Para valorar a adquisición e o desenvolvemento dos obxectivos desta materia por parte do
7032 alumnado defínense os criterios de avaliación que teñen un carácter competencial e relaciónanse
7033 de xeito flexible cos contidos.

7034 Así mesmo, nesta materia trabállanse unha serie de coñecementos, destrezas e actitudes
7035 propios das ciencias xeolóxicas e ambientais e que veñen definidos nos criterios de avaliación e
7036 contidos, que aparecen organizados en sete bloques. O primeiro bloque, «Experimentación en
7037 xeoloxía e ciencias ambientais», traballa de forma práctica as destrezas necesarias para o traballo
7038 científico en ciencias xeolóxicas e ambientais e para a valoración da importancia e contribución
7039 destas ao desenvolvemento da sociedade. O segundo, «A tectónica de placas e xeodinámica
7040 interna», comprende os movementos das placas litosféricas, as súas causas e a súa relación cos
7041 procesos xeolóxicos internos, as deformacións que orixinan e a vinculación entre estes, as
7042 actividades humanas e os riscos naturais. O terceiro bloque, «Procesos xeolóxicos externos»,
7043 recolle os solos, os diferentes tipos de modelado do relevo, os factores que os condicionan e os
7044 riscos naturais derivados da confluencia, no espazo e no tempo, de certas actividades humanas e
7045 determinados procesos xeolóxicos externos. O cuarto bloque, «Mineraloxía», está centrado na
7046 clasificación dos minerais e na súa identificación, baseándose nas súas propiedades e nas súas
7047 condicións de formación. O quinto bloque, «Petroloxía», complementa o bloque anterior e
7048 dedícase á análise e á clasificación das rochas segundo a súa orixe, ao estudo dos procesos de
7049 formación dos diferentes tipos de rochas e da composición destas, así como á relación entre os
7050 procesos tectónicos e as rochas que orixinan. O sexto bloque, «As capas fluídas da Terra»,
7051 profunda na estrutura, dinámica, función e contaminación da atmosfera e da hidrosfera e o último
7052 bloque, «Os recursos e a súa xestión sostible», trata sobre os principais recursos, a súa utilización
7053 cotiá e a súa relevancia, os problemas ambientais derivados do seu uso e explotación e a
7054 importancia do seu aproveitamento e consumo sostibles.

7055 Como conclusión, esta materia contribúe á adquisición, afondamento e interconexión intra e
7056 interdisciplinar de conceptos que lle vai permitir ao alumnado comprender holisticamente o
7057 funcionamento do planeta a través do estudo dos seus elementos xeolóxicos e dos procesos
7058 ambientais que lles afectan, así como a influencia da acción humana sobre eles. Do mesmo xeito,
7059 fomentárase a concienciación medioambiental ao poñer o foco nos recursos e patrimonio
7060 xeolóxicos e na importancia da súa explotación sostible a través do consumo responsable,
7061 materializado en accións cotiás.

7062 43.2 Obxectivos

Obxectivos da materia

OBX1. Interpretar e transmitir con precisión información e datos extraídos de traballos científicos para analizar conceptos, procesos, métodos, experimentos ou resultados relacionados coas ciencias xeolóxicas e ambientais.

- As ciencias xeolóxicas e ambientais comparten unha serie de principios comúns con todas as demais disciplinas científicas e a comunicación constitúe unha parte imprescindible para o seu progreso. Con todo, tamén existen formas de proceder exclusivas destas ciencias e, polo tanto, formatos particulares para a comunicación dentro destas, como mapas (topográficos, hidrográficos, hidroxeolóxicos, xeolóxicos, de vexetación, de riscos...), fotografías aéreas, imaxes de satélite, cortes e diagramas de fluxo, entre outros.
- O desenvolvemento deste obxectivo permite que o alumnado se familiarice con estes formatos, que adquira unha visión completa e que forxe as súas propias conclusións sobre elementos e fenómenos relacionados coas ciencias xeolóxicas e ambientais, de xeito que será quen de transmitir a información con precisión e claridade. Ademais, a través desta competencia búscase traballar a argumentación, entendida como un proceso de comunicación baseado no razoamento e na evidencia.
- A comunicación no contexto desta materia require, por parte do alumnado, a mobilización dos seus saberes e de destrezas lingüísticas e sociais, o uso do razoamento e de recursos tecnolóxicos, así como mostrar unha actitude aberta e respectuosa cara ás ideas alleas convenientemente argumentadas. Estes coñecementos, destrezas e actitudes son moi recomendables para a plena integración profesional dentro e fóra de contextos científicos, a participación social e a satisfacción emocional, o que evidencia a enorme importancia deste obxectivo para o desenvolvemento do alumnado.

OBX2. Localizar e utilizar fontes fiables identificando, seleccionando e organizando información, avaliándoa criticamente e contrastando a súa veracidade, para resolver preguntas expostas de forma autónoma e crear contidos relacionados coas ciencias xeolóxicas e ambientais.

- A recompilación e a análise crítica da información son esenciais na investigación científica, pero tamén na toma de decisións sociais relacionadas coa xeoloxía e co medio ambiente e en contextos non necesariamente científicos, como a participación democrática ou a aprendizaxe ao longo da vida. Ademais, constitúen un proceso complexo que implica despregar de forma integrada coñecementos variados, destrezas comunicativas, o razoamento lóxico e o uso de recursos tecnolóxicos.
- Así mesmo, no contexto desta materia búscase que o alumnado mellore as súas destrezas para contrastar a

información. Para iso, é necesario coñecer as fontes fiables ou utilizar estratexias para identificalas, o que é de vital importancia na sociedade actual, inundada de información que non sempre reflicte a realidade.

- Outro aspecto novo deste obxectivo con respecto a etapas anteriores é que fomenta que o alumnado cree contidos a partir da información recompilada e contrastada. Isto implica un maior grao de comprensión da información solicitada para poder transmitila estruturándoa de forma orixinal, pero mantendo o rigor.
- Por estas razóns, o desenvolvemento deste obxectivo pode ter un efecto moi positivo para a integración do alumnado na sociedade actual de cara a facilitar o seu crecemento persoal e profesional e o seu compromiso como cidadán.

OBX3. Analizar criticamente resultados de traballos de investigación ou divulgación relacionados coas ciencias xeolóxicas e ambientais comprobando se seguen correctamente os pasos dos métodos científicos para avaliar a fiabilidade das súas conclusións.

- Todo traballo científico debe seguir o proceso de revisión por pares previo á súa publicación. Esta é unha práctica rutineira e imprescindible para asegurar a veracidade e o rigor da información científica e, polo tanto, é inherente ao avance científico como base do progreso da sociedade. A revisión é realizada de forma desinteresada por científicos doutros grupos de investigación e por expertos no campo de estudo e pode dar como resultado a aceptación ou o rexeitamento ou ben propostas para a mellora da investigación realizada como requisito para a súa publicación.
- Ao final do bacharelato, o alumnado presenta un maior grao de madurez académica e emocional e un desenvolvemento considerable do seu pensamento crítico, polo que está preparado para iniciarse na análise da calidade de certas informacións científicas. A revisión por pares, como tal, é un proceso propio da profesión científica e, xa que logo, moi complexo mesmo para o alumnado desta etapa. Con todo, é importante que comece a avaliar as conclusións de determinados traballos científicos ou divulgativos comprendendo se estas se adecúan aos resultados observables.
- O desenvolvemento deste obxectivo comporta mobilizar o pensamento crítico, o razoamento lóxico e as destrezas comunicativas e utilizar recursos tecnolóxicos, o que promoverá a integración e a participación plena do alumnado como cidadán. Ademais, permítelle valorar a contribución positiva do labor científico á sociedade.

OBX4. Expor e resolver problemas buscando e utilizando as estratexias adecuadas, analizando criticamente as solucións e reformulando o procedemento se fose necesario, para explicar fenómenos relacionados coas ciencias xeolóxicas e ambientais.

- O uso do razoamento é especialmente importante na investigación en calquera disciplina científica para expor e contrastar hipótese e para afrontar imprevistos que dificulten o avance dun proxecto. Así mesmo, en diversos contextos da vida cotiá, é necesario utilizar o razoamento lóxico e outras estratexias como o pensamento computacional para abordar dificultades e resolver problemas de diferente natureza. Ademais, con frecuencia as persoas enfróntanse a situacións complexas que esixen a procura de métodos alternativos para abordalas.
- O desenvolvemento deste obxectivo implica traballar catro aspectos fundamentais: formulación de problemas, utilización de ferramentas lóxicas para resolvelos, procura de estratexias de resolución se fose necesario e análise crítica da validez das solucións obtidas. Este catro aspectos esixen a mobilización dos saberes da materia; de destrezas como o razoamento lóxico, o pensamento crítico e a observación e de actitudes como a curiosidade e a resiliencia. Nesta etapa, o desenvolvemento máis profundo destas destrezas e actitudes a través deste obxectivo permite ampliar os horizontes persoais e profesionais dos alumnos e das alumnas e a súa integración plena como

cidadáns comprometido coa mellora da sociedade.

OBX5. Analizar os impactos de determinadas accións sobre o medio ambiente ou a dispoñibilidade de recursos a través de observacións de campo e de información en diferentes formatos e baseándose en fundamentos científicos para promover e adoptar estilos de vida compatibles co desenvolvemento sostible.

- Os recursos xeolóxicos son unha parte indispensable das actividades cotiás, pero a pesar do seu valor adoitan pasar completamente desapercibidos. Algúns destes recursos, como o petróleo ou o coltán, presentan ademais unha grande importancia xeoestratéxica e son mesmo obxecto de conflitos armados.
- O desenvolvemento deste obxectivo estimula o alumnado a observar a contorna natural, de forma directa ou a través de información en diferentes formatos (fotografías, imaxes de satélite, cortes, mapas hidrográficos, hidroxeolóxicos, xeolóxicos e de vexetación, entre outros) para analizar o uso de recursos en diferentes obxectos cotiás, como os teléfonos móbiles, e valorar así a súa importancia. Ademais, promove a reflexión sobre os impactos ambientais da explotación dos recursos, a problemática da súa escaseza e a importancia da súa xestión e consumo responsables. Noutras palabras, este obxectivo proporciónalle ao alumnado as bases e destrezas científicas para tomar accións e adoptar estilos de vida compatibles cun modelo de desenvolvemento sostible, a través do consumo responsable de recursos nun compromiso polo ben común.

OBX6. Identificar e analizar os elementos xeolóxicos do relevo a partir de observacións de campo ou de información en diferentes formatos para explicar fenómenos, reconstruír a historia xeolóxica, facer predicións e identificar posibles riscos xeolóxicos dunha zona determinada.

- Os fenómenos xeolóxicos ocorren a escalas e ao longo de períodos de tempo con frecuencia inabarcables para a súa observación directa. Con todo, a análise minuciosa do terreo utilizando distintas estratexias e a aplicación dos principios básicos da xeoloxía permiten reconstruír a historia xeolóxica dun territorio e mesmo realizar predicións sobre a súa evolución. Entre as aplicacións deste proceso analítico, cabe destacar a predición e a prevención de riscos xeolóxicos.
- As bases teóricas para a prevención de riscos xeolóxicos están firmemente consolidadas. Con todo, con frecuencia danse grandes catástrofes polo desenvolvemento de asentamentos humanos en zonas de risco (como as ramblas).
- Por iso, é importante que o alumnado desenvolva este obxectivo, que implica a adquisición duns coñecementos básicos e das destrezas para a análise dun territorio a través da observación da contorna natural ou do estudo de diversas fontes de información xeolóxica e ambiental (como fotografías, cortes ou mapas xeolóxicos, entre outros). Desta forma, desenvolverase o aprecio polo patrimonio xeolóxico e valorarase a adecuada ordenación territorial rexeitando prácticas abusivas. Con todo iso contribuirase a formar unha cidadanía crítica que axudará coas súas accións a previr ou a reducir os riscos naturais e as perdas ecolóxicas, económicas e humanas que estes comportan.

7063 **43.3 Criterios de avaliación e contidos**

7064 **2º curso**

Materia de Xeoloxía e Ciencias Ambientais

2º curso

Bloque 1. Experimentación en Xeoloxía e Ciencias Ambientais	
Critérios de avaliación	Obxectivos
CA1.1. Analizar criticamente conceptos e procesos relacionados cos saberes da xeoloxía e das ciencias ambientais seleccionando e interpretando información en diversos formatos, como mapas (topográficos, hidrográficos, hidroxeolóxicos, xeolóxicos, de vexetación...), cortes, modelos, diagramas de fluxo ou outros.	OBX1
CA1.2. Comunicar informacións ou opinións razoadas relacionadas cos saberes da xeoloxía e das ciencias ambientais, transmitíndoas de forma clara e rigorosa e utilizando o vocabulario e os formatos adecuados, como mapas (topográficos, hidrográficos, hidroxeolóxicos, xeolóxicos, de vexetación...), cortes, modelos, diagramas de fluxo ou outros e respondendo con precisión as cuestións que poidan xurdir durante a exposición.	OBX1
CA1.3. Realizar discusións científicas sobre aspectos relacionados cos saberes da xeoloxía e das ciencias ambientais considerando os puntos fortes e débiles de diferentes posturas de forma razoada e con actitude receptiva e respectuosa ante a opinión dos demais.	OBX1
CA1.4. Expor e resolver cuestións e crear contidos relacionados cos saberes da xeoloxía e das ciencias ambientais localizando e citando fontes de forma adecuada, seleccionando, organizando e analizando criticamente a información.	OBX2
CA1.5. Contrastar e xustificar a veracidade de información relacionada cos saberes da xeoloxía e das ciencias ambientais utilizando fontes fiables, achegando datos e adoptando unha actitude crítica e escéptica cara a informacións sen unha base científica, como pseudociencias, teorías conspiradoras, crenzas infundadas, noticias falsas...	OBX 2
CA1.6. Avaliar a fiabilidade das conclusións dun traballo de investigación ou divulgación científica relacionado cos saberes da xeoloxía e das ciencias ambientais de acordo coa interpretación dos resultados obtidos.	OBX3
CA1.7. Deducir e explicar a historia xeolóxica dunha área determinada identificando e analizando os seus elementos xeolóxicos a partir de información en diferentes formatos (fotografías, cortes, mapas xeolóxicos...) e empregando os principios xeolóxicos básicos, a escala de tempo xeolóxico, discontinuidades estratigráficas e o contido paleontolóxico.	OBX6
CA1.8. Argumentar, utilizando exemplos concretos, sobre a contribución da ciencia á sociedade e o labor das persoas dedicadas a ela, destacando o papel da muller e entendendo a investigación como un labor colectivo e interdisciplinar en constante evolución influída polo contexto político e social e polos recursos económicos.	OBX3
Contidos	
A evolución histórica do saber científico: o avance da xeoloxía e as ciencias ambientais como labor colectivo, interdisciplinar e en continua construción.	

- O traballo xeolóxico e ambiental.
 - Instrumentos para a utilización no campo e no laboratorio. Novas tecnoloxías na investigación xeolóxica e ambiental.
 - Fontes de información xeolóxica e ambiental (mapas, cortes, fotografías aéreas, textos, posicionamento e imaxes de satélite, diagramas de fluxo...): procura, recoñecemento, utilización e interpretación.
 - Ferramentas de representación da información xeolóxica e ambiental: columna estratigráfica, corte, mapa, diagrama de fluxo...
 - Procura de información en institucións científicas: ferramentas dixitais, formatos de presentación de procesos, resultados e ideas.
- O patrimonio xeolóxico e ambiental en España e en Galicia: valoración da súa importancia e da conservación da xeodiversidade.
- O labor científico e as persoas dedicadas á ciencia: contribución ao desenvolvemento da xeoloxía e das ciencias ambientais e importancia social. O papel da muller.

Bloque 2. A tectónica de placas e xeodinámica interna

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA2.1. Describir a estrutura interna da Terra interpretando e contrastando a información que achegan os diferentes métodos de estudo.	OBX2
▪ CA2.2. Valorar os avances tecnolóxicos e científicos que permitiron chegar á teoría da tectónica de placas integrando as probas que a avalan.	OBX3
▪ CA2.3. Explicar as principais estruturas xeolóxicas derivadas da tectónica de placas relacionándoas cos bordos e zonas de intraplaca e as causas que explican o movemento.	OBX1
▪ CA2.4. Recoñecer a influencia do ciclo de Wilson sobre a disposición dos continentes e os principais episodios oroxénicos a través de mapas xeolóxicos, modelos ou figuras.	OBX1
▪ CA2.5. Clasificar pregamentos e fallas identificando os seus elementos xeométricos e a relación entre o esforzo e a deformación que os producen.	OBX1
▪ CA2.6. Realizar predicións sobre riscos xeolóxicos internos nunha área determinada analizando a influencia de diferentes factores sobre eles e propor accións para previr ou minimizar os seus posibles efectos negativos.	OBX6

Contidos

- A estrutura interna da Terra.
 - Métodos de estudo directos e indirectos.
 - Estrutura interna da Terra: modelos xeoquímico e dinámico.
- A teoría da tectónica de placas.
 - Da deriva continental á tectónica de placas. Distribución da sismicidade e do vulcanismo na Terra, paleomagnetismo e expansión do fondo oceánico.

– A litosfera. Distribución e movemento das placas tectónicas. – Bordos construtivos. Rifts continentais. As dorsais. Estrutura e orixe da litosfera oceánica. – Bordos destrutivos. Zonas de subdución, foxas oceánicas, prisma de acreción, arcos insulares, cuncas sedimentarias, oróxeos de tipo andino e de colisión. – Bordos transformantes. – Procesos xeolóxicos nas zonas de intraplaca. Os puntos quentes. – Convección e dinámica terrestre. Modelos que explican o movemento. ▪ O ciclo de Wilson: influencia na disposición dos continentes e nos principais episodios oroxénicos. ▪ As deformacións das rochas: elásticas, plásticas e fráxiles. Relación coas forzas que actúan sobre elas e con outros factores. ▪ Elementos xeométricos e clasificación de pregamentos e fallas. Cabalgamentos e mantos de corremento. ▪ Os riscos xeolóxicos internos e a súa relación coas actividades humanas. – Volcáns, terremotos e diapiros. – Medidas de predición, prevención e corrección. A rede de vixilancia sísmica e volcánica.

Bloque 3. Procesos xeolóxicos externos

Cráterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA3.1. Comprender os diferentes tipos de meteorización analizando a influencia dos factores condicionantes.	OBX1
▪ CA3.2. Describir os procesos edafoxenéticos identificando as características dos solos.	OBX1
▪ CA3.3. Recoñecer os solos de Galicia seleccionando e interpretando información en ferramentas dixitais, mapas e imaxes.	OBX2
▪ CA3.4. Explicar a acción xeomorfolóxica dos axentes xeolóxicos externos a través dos mecanismos de erosión, transporte e sedimentación que xeran cada un deles.	OBX1
▪ CA3.5. Comprender a modelaxe do relevo identificando os factores condicionantes, procesos e formas xeomorfolóxicas características de cada medio.	OBX6
▪ CA3.6. Investigar sobre a xeomorfoloxía de Galicia relacionando os axentes xeolóxicos e a modelaxe do relevo próximo.	OBX2
▪ CA3.7. Realizar predicións sobre riscos xeolóxicos externos nunha área determinada analizando a influencia de diferentes factores sobre eles e propor accións para previr ou minimizar os seus posibles efectos negativos.	OBX6

Contidos

- A meteorización.
 - Tipos.
 - Os factores condicionantes.

- Edafoloxía.
 - Factores que inflúen na formación e na evolución dun solo.
 - Compoñentes, horizontes, perfil e propiedades dos solos.
 - Solos característicos en Galicia.
- A erosión, mecanismos de transporte e sedimentación.
- A acción xeomorfolóxica dos axentes xeolóxicos externos.
- A modelaxe do relevo.
 - Factores condicionantes.
 - Xeomorfoloxía glaciar e periglacial, fluvial, árida e litoral.
 - Relevos litolóxicos e estruturais.
 - Xeomorfoloxía de Galicia.
- Os riscos xeolóxicos externos e a súa relación coas actividades humanas.
 - Movementos de ladeira, inundacións, subsidencias e colapsos.
 - Medidas de predición, prevención e corrección.

Bloque 4. Mineraloxía

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA4.1. Recoñecer a materia mineral analizando as características xerais dos minerais.	OBX1
▪ CA4.2. Diferenciar a materia cristalina da materia amorfa comprendendo o proceso de cristalización e os principios básicos da cristalografía.	OBX1
▪ CA4.3. Clasificar e identificar os principais minerais empregando un criterio químico-estrutural e as súas propiedades.	OBX1
▪ CA4.4. Explicar fenómenos relacionados cos saberes da mineraloxía a través da formulación e resolución de problemas buscando e utilizando as estratexias e recursos adecuados (diagramas, modelos, figuras...).	OBX4
▪ CA4.5. Analizar criticamente a solución a un problema relacionado cos saberes da mineraloxía e reformular os procedementos utilizados ou conclusións se a devandita solución non fose viable ou ante novos datos achegados ou atopados con posterioridade.	OBX4

Contidos

- Características xerais dos minerais.
- Cristalografía.
 - Diferenza entre a materia cristalina e a materia amorfa. A cristalización.
 - Os elementos e as operacións de simetría.
 - Os sistemas cristalinos e as redes espaciais. As maclas.
- As propiedades físicas dos minerais.

- Clasificación químico-estrutural dos minerais: relación coas súas propiedades.
- Diagramas de estabilidade mineral ou de fases dun ou dous compoñentes: condicións de formación e transformación de minerais.
- Polimorfismo e isomorfismo.
- Identificación dos minerais polas súas propiedades físicas: ferramentas de identificación (guías, claves, instrumentos, recursos tecnolóxicos...).

Bloque 5. Petroloxía

Critérios de avaliación	Obxectivos
▪ CA5.1. Comprender a orixe das rochas ígneas a través dos procesos magmáticos.	OBX1
▪ CA5.2. Describir a formación das rochas metamórficas recoñecendo os principios do metamorfismo.	OBX1
▪ CA5.3. Explicar a orixe das rochas sedimentarias relacionando os procesos e os ambientes sedimentarios.	OBX1
▪ CA5.4. Clasificar as rochas ígneas, metamórficas e sedimentarias empregando criterios químicos, mineralóxicos, estruturais e/ou composiciónais.	OBX1
▪ CA5.5. Identificar a través de diferentes métodos as principais rochas mediante a súa mineraloxía, textura e orixe.	OBX1
▪ CA5.6. Explicar fenómenos relacionados cos saberes da petroloxía a través da formulación e resolución de problemas buscando e utilizando as estratexias e os recursos adecuados (diagramas, modelos, figuras...).	OBX4
▪ CA5.7. Analizar criticamente a solución a un problema relacionado cos saberes da petroloxía e reformular os procedementos utilizados ou conclusións se a devandita solución non fose viable ou ante novos datos achegados ou atopados con posterioridade.	OBX4
▪ CA5.8. Describir a formación e a evolución das rochas relacionando o magmatismo, o metamorfismo e a sedimentación coa teoría da tectónica de placas.	OBX1

Contidos

- Características xerais da rochas.
- Magmatismo e rochas ígneas.
 - Composición, propiedades, orixe e evolución do magma.
 - Principais tipos de texturas.
 - Clasificación das rochas ígneas: criterio químico e IUGS modal.
 - Estruturas de localización das rochas intrusivas.
 - Os produtos volcánicos.
 - Tipos de erupcións e de aparatos volcánicos.

- Relación entre o magmatismo e a tectónica de placas.
- Metamorfismo e rochas metamórficas.
 - Os límites e factores do metamorfismo.
 - Tipos de metamorfismo: rexional, de contacto e dinámico.
 - Minerais índice, grao e facies metamórficas.
 - Principais tipos de texturas.
 - Clasificación das rochas metamórficas: foliadas e non foliadas. Protolito, textura, mineraloxía e tipo de metamorfismo no que se forman.
 - Relación entre o metamorfismo e a tectónica de placas.
- Sedimentación e rochas sedimentarias.
 - Tipos de sedimentación e de sedimentos. A estratificación.
 - Etapas e procesos da diaxénese.
 - Características básicas dos medios sedimentarios e principais estruturas sedimentarias.
 - Principais tipos de texturas.
 - Clasificación das rochas sedimentarias: detríticas, bioquímicas e químicas.
 - A formación do carbón, do petróleo e do gas natural.
 - Relación entre os procesos sedimentarios e a tectónica de placas.
- Identificación das rochas polas súas características: ferramentas de identificación (guías, claves, instrumentos, recursos tecnolóxicos...).

Bloque 6. As capas fluídas da Terra

Criterios de avaliación	Obxectivos
■ CA6.1. Identificar a composición, estrutura e funcións da atmosfera e da hidrosfera relacionándoas coa súa importancia para a orixe e a evolución da vida.	OBX1
■ CA6.2. Explicar a dinámica da atmosfera e da hidrosfera a través de figuras e/ou diagramas.	OBX1
■ CA6.3. Recoñecer a distribución da auga na Terra relacionándoa co ciclo hidrolóxico.	OBX1
■ CA6.4. Analizar os principais procesos de contaminación do aire e da auga describindo as súas causas e as súas consecuencias sobre o medio ambiente.	OBX2
■ CA6.5. Comprender a dinámica hídrica das augas subterráneas analizando a hidroxeoloxía dos acuíferos e describindo os impactos do seu uso e a explotación sostible.	OBX1
■ CA6.6. Argumentar que os avances científicos e tecnolóxicos permiten mellorar a calidade do aire e da auga.	OBX3
■ CA6.7. Relacionar o impacto da explotación de determinados recursos coa deterioración ambiental argumentando sobre a importancia do seu consumo e o aproveitamento responsable.	OBX5

Contidos

- A atmosfera.
 - Composición e estrutura.
 - Os movementos de convección e dinámica global.
 - Funcións e importancia para os seres vivos.
- A hidrosfera.
 - O ciclo hidrolóxico e a distribución da auga na Terra.
 - As correntes oceánicas superficiais e profundas.
 - Funcións e importancia para os seres vivos.
- Contaminación atmosférica e hídrica.
 - As fontes e os tipos de contaminantes do aire e da auga.
 - Causas e efectos dalgúns procesos: *smog*, chuva ácida, burato da capa de ozono, cambio climático, eutrofización e contaminación e sobreexplotación de acuíferos.

Bloque 7. Os recursos e a súa xestión sostible

Criterios de avaliación	Obxectivos
▪ CA7.1. Recoñecer a utilidade que teñen os recursos xeolóxicos a través das súas aplicacións na vida cotiá.	OBX5
▪ CA7.2. Investigar os recursos xeolóxicos de Galicia relacionando os minerais e as rochas do territorio co seu interese económico e empregando ferramentas dixitais ou outras fontes.	OBX2
▪ CA7.3. Describir a importancia dos recursos hídricos valorando a súa explotación, tratamento eficaz e xestión sostible.	OBX5
▪ CA7.4. Identificar os recursos da biosfera relacionándoos coas súas aplicacións na vida cotiá.	OBX1
▪ CA7.5. Promover e adoptar hábitos de vida sostibles a partir da análise dos diferentes tipos de recursos xeolóxicos e da biosfera analizando e valorando os seus posibles usos.	OBX5
▪ CA7.6. Relacionar o impacto da explotación de determinados recursos coa deterioración ambiental e social argumentando sobre a importancia da súa extracción, uso e aproveitamento responsables.	OBX5
▪ CA7.7. Argumentar a importancia da prevención e xestión dos residuos valorando a súa diminución, valorización, transformación e eliminación e recoñecendo as limitacións do medio ambiente como o seu sumidoiro natural.	OBX5

Contidos

- Os recursos xeolóxicos e as súas aplicacións na vida cotiá.
 - Recurso, xacemento, reserva, lei, mena e ganga.
 - Minerais metálicos e non metálicos. As rochas industriais e ornamentais.
 - Recursos enerxéticos: carbón, petróleo, gas natural e uranio.
 - A explotación de rochas, minerais e recursos enerxéticos da xeosfera: tipos e avaliación do seu impacto

ambiental.

- Os recursos xeolóxicos en Galicia.
- Os recursos hídricos: abundancia relativa, explotación, usos e importancia do tratamento eficaz das augas para a súa xestión sostible.
- Os recursos da biosfera e as súas aplicacións da vida cotiá: o solo, recursos forestais, agrícolas e gandeiros.
- Os impactos ambientais e sociais da explotación dos recursos.
 - Importancia da súa extracción, do seu uso e do seu consumo responsables, de acordo coa súa taxa de renovación e interese económico e coa capacidade de absorción e xestión sostible dos seus residuos.
 - Medidas preventivas, correctoras e compensatorias.
- Os residuos.
 - Concepto e diferentes criterios de clasificación.
 - Prevención e xestión: importancia e obxectivos (diminución, valorización, transformación e eliminación).
 - O medio ambiente como sumidoiro natural de residuos e as súas limitacións.

7065 43.4 Orientacións pedagóxicas

7066 A intervención educativa na materia de Xeoloxía e Ciencias Ambientais desenvolverá o seu
7067 currículo e tratará de asentar de xeito gradual e progresivo as aprendizaxes que lle faciliten ao
7068 alumnado o logro dos obxectivos da materia e, en combinación co resto das materias, unha
7069 adecuada adquisición das competencias clave e o logro dos obxectivos da etapa.

7070 Neste sentido, no deseño das actividades, o profesorado terá que considerar a relación
7071 existente entre os obxectivos da materia e as competencias clave a través dos descritores
7072 operativos e as liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe que se presentan nos
7073 apartados seguintes e seleccionar aqueles criterios de avaliación do currículo que se axusten á
7074 finalidade buscada, así como empregalos para verificar as aprendizaxes do alumnado e o seu
7075 nivel de desempeño.

7076 Relación entre os obxectivos da materia de Xeoloxía e Ciencias Ambientais e as competencias
7077 clave a través dos descritores operativos establecidos no anexo I

Obxectivos da materia	Competencias clave							
	CCL	CP	STEM	CD	CPSAA	CC	CE	CCEC
OBX1	1-2	1	4	3	4	3		3.2
OBX2	2-3	2	4	1	4	3		
OBX3	2-3	2	2-4	1	4	3		
OBX4	3		1-2	1-5	1.1		3	

OBX5	3		2-5	4	2	4	1	1
OBX6	3	2	2-5	4	4	3	3	1

7078 **Liñas de actuación no proceso de ensino e aprendizaxe**

- 7079 – Un enfoque de traballo eminentemente práctico e conectado coa realidade, buscando a
7080 interdisciplinariedade, potenciando a participación en iniciativas relacionadas coa sostibilidade
7081 e sempre tendo como horizonte o desenvolvemento das oito competencias clave.
- 7082 – A posta en práctica de situacións de aprendizaxe ou actividades competenciais baseadas en
7083 situacións reais e que busquen que o alumnado mobilice de forma integrada unha ampla
7084 variedade de coñecementos, destrezas e actitudes.
- 7085 – O uso de distintos métodos que teñan en conta os diferentes ritmos de aprendizaxe do
7086 alumnado, favorezan a capacidade de aprender por si mesmos e promovan o traballo en
7087 equipo.
- 7088 – A énfase na atención á diversidade do alumnado, na atención individualizada, na prevención
7089 das dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto
7090 como se detecten estas dificultades.
- 7091 – O uso de estratexias para traballar transversalmente a comprensión lectora, a expresión oral e
7092 escrita, a comunicación audiovisual, a competencia dixital e o fomento da creatividade, do
7093 espírito científico e do emprendemento.
- 7094 – O deseño de experiencias de laboratorio e o traballo de campo, promovendo a observación,
7095 curiosidade e colaboración para lle permitir ao alumnado asimilar de xeito significativo os
7096 saberes da materia e conectalos coa realidade.
- 7097 – A utilización de fontes de información científica variadas e fiables e unha comunicación que
7098 empregue diferentes recursos, incluídos os dixitais.

7099

7100

Anexo III

Continuidade entre materias de bacharelato

1º curso de bacharelato	2º curso de bacharelato
▪ Análise Musical I	▪ Análise Musical II
▪ Artes Escénicas I	▪ Artes Escénicas II
▪ Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais	▪ Bioloxía
▪ Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais	▪ Xeoloxía e Ciencias Ambientais
▪ Coro e Técnica Vocal I	▪ Coro e Técnica Vocal II
▪ Debuxo Artístico I	▪ Debuxo Artístico II
▪ Debuxo Técnico I	▪ Debuxo Técnico II
▪ Debuxo Técnico I ou Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño I	▪ Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño II
▪ Física e Química	▪ Física
▪ Física e Química	▪ Química
▪ Grego	▪ Grego II
▪ Latín I.	▪ Latín II
▪ Lingua Castelá e Literatura I	▪ Lingua Castelá e Literatura II
▪ Lingua Estranxeira I	▪ Lingua Estranxeira II
▪ Lingua Galega e Literatura I	▪ Lingua Galega e Literatura II
▪ Matemáticas I	▪ Matemáticas II
▪ Matemáticas I ou Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais I	▪ Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II
▪ Tecnoloxía e Enxeñaría I	▪ Tecnoloxía e Enxeñaría II

7101

Anexo IV

7102

Distribución horaria

7103

43.5 Distribución horaria da etapa

Materias		Cursos	
		1º	2º
▪ Educación Física		3	
▪ Filosofía		3	
▪ Lingua Castelá e Literatura I		3	
▪ Lingua Castelá e Literatura II			3
▪ Lingua Estranxeira I		3	
▪ Lingua Estranxeira II			3
▪ Lingua Galega e Literatura I		3	
▪ Lingua Galega e Literatura II			3
▪ Historia da Filosofía			3
▪ Historia de España			3
▪ Obligatoria de Modalidade (1)		4	4
▪ De opción de Modalidade 1 (2)		4	4
▪ De opción de Modalidade 2 (2)		4	4
▪ Optativa (3)		4	4
▪ Relixión / Libre Disposición de Centro		1	1
Totais		32	32
(1) A materia obligatoria de Modalidade para cada curso e modalidade ou vía será:			
Artes	Vía de Artes Plásticas, Imaxe e Deseño	▪ Debuxo Artístico I	▪ Debuxo Artístico II
	Vía de Música e Artes Escénicas	▪ Análise Musical I / Artes	▪ Análise Musical II / Artes

		Escénicas I	Escénicas II
Ciencias e Tecnoloxía		Matemáticas I	Matemáticas II / Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II
Humanidades e Ciencias Sociais		Latín I / Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais I	Latín II / Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II
Xeral		Matemáticas Xerais	Ciencias Xerais
(2) As materias de opción de Modalidade seleccionarase para cada curso e modalidade ou vía de entre as seguintes:			
Artes	Vía de Artes Plásticas, Imaxe e Deseño	- Cultura Audiovisual - Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño I - Deseño I - Proxectos Artísticos - Volume	- Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño II - Deseño II - Fundamentos Artísticos - Técnicas de Expresión Gráfica Plástica
	Vía de Música e Artes Escénicas	- Análise Musical I - Artes Escénicas I - Coro e Técnica Vocal I - Cultura Audiovisual - Linguaxe e Práctica Musical	- Análise Musical II - Artes Escénicas II - Coro e Técnica Vocal II - Historia da Música e da Danza - Literatura Dramática
Ciencias e Tecnoloxía		- Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais - Debuxo Técnico I - Física e Química - Tecnoloxía e Enxeñaría I	- Bioloxía - Debuxo Técnico II - Física - Química - Tecnoloxía e Enxeñaría II - Xeoloxía e Ciencias Ambientais
Humanidades e Ciencias Sociais		- Economía - Grego I - Historia do Mundo Contemporáneo - Latín I - Literatura Universal - Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais I	- Empresa e Deseño de Modelos de Negocio - Grego II - Historia da Arte - Latín II - Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II - Xeografía
Xeral		Economía, Emprendemento e Actividade Empresarial	Movimentos Culturais e Artísticos

	As materias de modalidade de 1º curso que se ofrecen no centro	As materias de modalidade de 2º curso que se ofrecen no centro
(3) A materia optativa, en función da oferta do centro, seleccionárase para cada curso de entre as seguintes:		
Todas as modalidades e vías	- Anatomía Aplicada - Antropoloxía - Cultura Científica - Literatura Galega do Século XX e da Actualidade - Segunda Lingua Estranxeira I - Tecnoloxías da Información e da Comunicación I - As materias de modalidade de 1º curso	- Métodos Estatísticos e Numéricos - Psicoloxía - Segunda Lingua Estranxeira II - Tecnoloxías da Información e da Comunicación II - Xeografía, Historia, Arte e Patrimonio de Galicia - As materias de modalidade de 2º curso

7104 **43.6 Distribución horaria por cursos**

7105 **1º curso**

Curso	Materia	Sesións Lectivas
1º	Educación Física	3
1º	Filosofía	3
1º	Lingua Castelá e Literatura I	3
1º	Lingua Estranxeira I	3
1º	Lingua Galega e Literatura I	3
1º	Obrigatoria de Modalidade (1)	4
1º	De opción de Modalidade 1 (2)	4
1º	De opción de Modalidade 2 (2)	4
1º	Optativa (3)	4
1º	Relixión / Libre Disposición de Centro	1
Total 1º		32
(1) A materia obrigatoria de Modalidade de 1º curso para cada modalidade ou vía será:		
Artes	Vía de Artes Plásticas, Imaxe e Deseño Debuxo Artístico I	

	Vía de Música e Artes Escénicas	Análise Musical I / Artes Escénicas I
Ciencias e Tecnoloxía		Matemáticas I
Humanidades e Ciencias Sociais		Latín I / Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais I
Xeral		Matemáticas Xerais
(2) As materias de opción de Modalidade de 1º curso seleccionarase para cada modalidade ou vía de entre as seguintes:		
Artes	Vía de Artes Plásticas, Imaxe e Deseño	- Cultura Audiovisual - Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño I - Deseño I - Proxectos Artísticos - Volume
	Vía de Música e Artes Escénicas	- Análise Musical I - Artes Escénicas I - Coro e Técnica Vocal I - Cultura Audiovisual - Linguaxe e Práctica Musical
Ciencias e Tecnoloxía		- Bioloxía, Xeoloxía e Ciencias Ambientais - Debuxo Técnico I - Física e Química - Tecnoloxía e Enxeñaría I
Humanidades e Ciencias Sociais		- Economía - Grego I - Historia do Mundo Contemporáneo - Latín I - Literatura Universal - Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais I
Xeral		- Economía, Emprendemento e Actividade Empresarial - As materias de modalidade de 1º curso que se oferten no centro
(3) A materia optativa de 1º curso, en función da oferta do centro, seleccionarase de entre as seguintes:		
Todas as modalidades		- Anatomía Aplicada - Antropoloxía - Cultura Científica - Literatura Galega do Século XX e da Actualidade

- Segunda Lingua Estranxeira I
- Tecnoloxías da Información e da Comunicación I
- As materias de modalidade de 1º curso

7106 2º curso

Curso	Materia	Sesións Lectivas
2º	▪ Lingua Castelá e Literatura II	3
2º	▪ Lingua Estranxeira II	3
2º	▪ Lingua Galega e Literatura II	3
2º	▪ Historia da Filosofía	3
2º	▪ Historia de España	3
2º	▪ Obrigatoria de Modalidade (1)	4
2º	▪ De opción de Modalidade 1 (2)	4
2º	▪ De opción de Modalidade 2 (2)	4
2º	▪ Optativa (3)	4
2º	▪ Relixión / Libre Disposición de Centro	1
Total 2º		32
(1) A materia obrigatoria de Modalidade de 2º curso para cada modalidade ou vía será:		
Artes	Vía de Artes Plásticas, Imaxe e Deseño	▪ Debuxo Artístico II
	Vía de Música e Artes Escénicas	▪ Análise Musical II / Artes Escénicas II
Ciencias e Tecnoloxía		▪ Matemáticas II / Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II
Humanidades e Ciencias Sociais		▪ Latín II / Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II
Xeral		▪ Ciencias Xerais
(2) As materias de opción de Modalidade de 2º curso seleccionarase para cada modalidade ou vía de entre as seguintes:		
Artes	Vía de Artes Plásticas, Imaxe e Deseño	▪ Debuxo Técnico Aplicado ás Artes Plásticas e ao Deseño II ▪ Deseño II ▪ Fundamentos Artísticos

		■ Técnicas de Expresión Gráfico Plástica
	Vía de Música e Artes Escénicas	■ Análise Musical II ■ Artes Escénicas II ■ Coro e Técnica Vocal II ■ Historia da Música e da Danza ■ Literatura Dramática
	Ciencias e Tecnoloxía	■ Bioloxía ■ Debuxo Técnico II ■ Física ■ Química ■ Tecnoloxía e Enxeñaría II ■ Xeoloxía e Ciencias Ambientais
	Humanidades e Ciencias Sociais	■ Empresa e Deseño de Modelos de Negocio ■ Grego II ■ Historia da Arte ■ Latín II ■ Matemáticas Aplicadas ás Ciencias Sociais II ■ Xeografía
	Xeral	■ Movementos Culturais e Artísticos ■ As materias de modalidade de 2º curso que se oferten no centro
(3) A materia optativa de 2º curso, en función da oferta do centro, seleccionárase de entre as seguintes:		
	Todas as modalidades	■ Métodos Estatísticos e Numéricos ■ Psicoloxía ■ Segunda Lingua Estranxeira II ■ Tecnoloxías da Información e da Comunicación II ■ Xeografía, Historia, Arte e Patrimonio de Galicia ■ As materias de modalidade de 2º curso